

శ్రీ రస్తు.

కా లా మృ త ము

సవ్యాఖ్యానాంధ్ర తాత్పర్యము.

Kalamrutham

(ప్రతి శ్లోకము.)

చెన్నపురి:

వావిళ్ల, రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్ వారిచే

ప్రకటితము.

1924.

All Rights Reserved.

PRINTED
AT THE 'VAVILLA' PRESS,
MADRAS—1924.

విషయ సూచిక.

శ్లో. విషయము.

- 1 ఇష్ట దేవతా ప్రార్థన
- 2 తిథి వారాధిపతులు
- 3 నక్షత్రాధిపతులు
- 4 నక్షత్రములకు యీ ప్రాదిసంజ్ఞలు
- 5 గ్రహముల క్రూరసౌమ్యపురుష
స్త్రీ పుంసకసంజ్ఞ జాతినిర్ణయము [ములు
- 6 చంద్రుని పూర్ణ త్వక్షీణత్వఫల
- 7 ప్రథమరజోదర్శనవిషయము
- 12 గర్భాధానవిషయము
- 13 ఋతుకాలనిర్ణయము
- 14 పుంసవనకాలము
- 15 సీమంతకాలము
- 16 జాతకర్మకాలము
- 17 నామకరణకాలము
- 18 అన్నప్రాశనకాలము
- 20 కేశఖండనవిషయము
- 21 కర్ణవేధవిషయము
- 22 చౌళకాలము
- 23 అంకురార్పణకాలము
- 24 గ్రహోచ్చ నీచమూల త్రికోణ
నిర్ణయము
- 25 ఉపనయన యోగ్యకాలము
- 29 వేదాధిపతులనిర్ణయము

శ్లో. విషయము.

- 35 వజ్రస్త్వనక్షత్రస్వరూపము
- 36 జన్మనక్షత్రమునఁ జేయఁదగిన
కార్యములు
- 38 అక్షరాభ్యాసకాలము
- 39 విద్యారంభవిషయము
- 40 అనధ్యయనవిషయము
- 44 వేదవ్రతగోదానవ్రతముల కా
లనిర్ణయము
- 45 సమావర్తనకాలము
- 46 వివాహప్రకరణము
- 56 చంద్రగురుశుక్రలకు వృద్ధత్వ
బాలత్వ నిర్ణయము
- 58 త్రిశేష్టస్వరూపము
- 62 వివాహ యోగ్యయోగ్యసం
బంధములు
- 67 మేషాదిరాశ్యధిపతులు [ము
- 77 కుజాష్టమభ్యుగ్రుషట్కదోష
- 85 కాలహోరాస్వరూపము
- 86 ఖర్జూరచక్రలక్షణము
- 90 పంచశలాకచక్రలక్షణము
- 91 విషనాడీదోషము [సంపత్తి
- 97 వివాహాదిలగ్నములకు గ్రహ
- 103 వివాహాలగ్నమునకు దోషాప
వాదము

శ్లో. విషయము.

- 107 నాడీకూటలక్షణము
 111 రాశికూటము
 114 గ్రహమిత్రత్వములు
 116 యోనికూటము
 119 స్త్రీదూరకూటము
 120 గణకూటము
 122 మాహేంద్రకూటము
 125 వశ్యవర్గ
 126 దినకూటము
 131 రజ్జుకూటము
 139 బ్రాహ్మణాదులకు తత్త్వద్వారో
 చితవర్గములు
 145 శ్రావణహోమకాలము
 147 ఔరము
 149 రాజకుమారుల ఛరికాబంధన
 కాలము
 150 నూతనవధూగృహ ప్రవేశకా
 లము
 151 నిషేకకాలనిర్ణయము
 154 నూతనవస్త్ర భూషణధారణ
 కాలనిర్ణయము
 155 దావీదశలగ్నములకు ఘటికా
 ప్రమాణనిర్ణయము
 157 యాత్రాప్రకరణము
 161 వారశూలనక్షత్రశూలలు
 162 పరిఘాదండచక్రలక్షణము
 163 నక్షత్రరాసులకు దిగ్విరనిర్ణ
 యము

శ్లో. విషయము.

- 164 దావీదశలగ్నములయందలి గ
 మనఫలము [లు
 165 ప్రతి శుక్రభౌమబుధదోషము
 166 పూర్వశ్లోకోక్త ప్రతిశుక్రాది
 దోషములకు గోత్రభేదముల
 చేఁ బరిహారము
 167 యాత్రాఫణిచక్రలక్షణము
 168 చంద్రగర్భసమ్మతి
 169 అడలస్వరూపలక్షణము
 170 త్ర్యంకస్వరూపము [ము
 173 యాత్రాచంద్రకంటక నిర్ణయ
 174 యాత్రాలలాటము
 176 గమనవర్జ్యకాలము
 177 అభిజిద్ధనిష్ఠాపంచకమందుగమ
 ననిషేధనిర్ణయము [ము
 178 నానాయాత్రలకు లగ్ననిర్ణయ
 180 స్థిరచరయోగినులకు ఫలము
 183 గమననిషిద్ధ సక్షత్రములయం
 దు వర్జ్యకాలములు
 184 దినభుక్తివారభుక్తిస్వరూపము
 187 చంద్రదావదశావస్థా ప్రకార
 ద్వయము
 189 ఖచరయోగము
 191 బాల్యాదిస్వరవివేచనము [ము
 193 పంథారాహుచక్రనిరూపణ
 198 సూర్యచంద్రనాడీనిర్ణయము
 199 సర్వదిగ్గమననిర్ణయము
 200 ప్రయాణసక్షత్రములు

శ్లో. విషయము.

- 202 యాత్రాయోగములు
 203 తారాబలనిర్ణయము
 204 చంద్రబలనిర్ణయము
 205 నిర్గమనలక్షణము
 206 యాత్రాశుభశకునములు
 209 క్షుతక్రోవ్యముతఫలములు
 210 గౌళివాక్పతనఫలములు
 211 కాకరుతఫలము
 223 ప్రతిప్రయాణలక్షణము
 229 ప్రయాణవిషయమై విప్రదు
 లకు నియతఫలములు
 232 వాస్తుప్రకరణము గృహనిర్మా
 ణయోగ్యదేశము
 233 రాజభృత్యార్వణము
 234 గ్రామార్వణము
 235 ష్టేత్యార్వణము
 237 నామనక్షత్రాదులయందు చే
 యదగినకార్యములు
 240 జలగతికూపఖననములకు దిజ్ఞీ
 ర్ణయము
 241 గృహకర్ణికాచక్రలక్షణము
 243 ష్టేత్రమునకు నవవర్గగణిత
 క్రమము
 252 సక్షత్రతిర్భుగధణ్డార్థము ఖచ్చ
 ములు
 254 వాస్తుపురుషస్థితక్రమము
 255 శకునలక్షణము
 258 గృహదిజ్ఞీర్ణయము

శ్లో. విషయము.

- 262 ధ్వజాద్యాయములు
 266 గృహముగట్టుటకు ముఖ్య
 కాలము
 268 స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నరాజయో
 గములు
 272 గృహప్రవేశవిషయము
 276 గృహములకు ద్వారనిర్ణయము
 283 గ్రహదృష్టినిర్ణయము
 284 వృషభచక్రలక్షణము
 286 కలశచక్రము
 288 సకలదేవతాప్రతిష్ఠాకాలము
 289 పశుబలిధనకాలము [యము
 290 ఈశ్లోకము మొదలుపైతృకవిష
 291 మానీకాదులకు విశేషకాలము
 292 మహాలయనిర్ణయము
 297 వణ్ణవతిశ్రాద్ధస్వరూపము
 301 గయాశ్రాద్ధఫలము
 302 నిత్యశ్రాద్ధసాంవత్సరికనిర్ణయ
 ము
 304 నవశ్రాద్ధసంఖ్య, అస్థిసంచయ
 నకాలము
 305 వసనవిధి
 306 తిలోదకవాసోదకనిర్ణయము
 309 సాపిండ్యత్రైవక్షికములకు
 కాలనిర్ణయము
 310 ఊనత్రయనిర్ణయము
 312 సంక్రాంతీపుణ్యకాలనిర్ణయము
 316 అభ్యంగవిధి

318 యచుకంటకగుళికార్ధప్రహరములు	323 హాలచక్రము
319 అనమాత్రిద్యస్పృగాదికము	325 బీజఫణిచక్రము
320 పాదచ్ఛాయాగతఘటికానిర్ణయము	327 బీజానాపనమంత్రవిధి
321 విష్టిదినములు	328 బీజానాపతిధివారనక్షత్రములు
	329 బీజానాపలగ్నఫలనిర్ణయము

శ్రీ రస్తు.

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః.

కాలామృతే - సవ్యాఖ్యానే

వ్రథ మ బిందుః.

సూ. శ్రీమద్యేంకటనాయకం కులగురుం సత్వా సదాభీష్టదం
జ్యోతిశ్శాస్త్రవయోనిధిప్రమథనా త్సారం సముత్కృష్య తమ్,
విద్వద్విశ్వమనోహరం మృదుపదం సంక్షేపత స్సంస్ఫుటం
గర్భాధానముఖం పిపాసుసులభం కాలామృతం వ చ్ఛ్యహమ్.

వ్యాఖ్యానపీఠికా.

శ్లో. శ్రీమద్భింతలపాటివంశజలధే శ్శీతాంశునా ధీమతా
ధ్యాత్వా విఘ్ననివారణాయ హృదయే శ్రీదక్షిణాస్యం గురుమ్,
టీకా జ్యోతిషశాస్త్రతత్త్వ మఖిలం సంగృహ్య సంభాష్యతే
శ్రీమద్యేంకటయజ్ఞనా బుధముదే కాలామృత స్సోజ్జ్వలా.
శ్రీమద్భింతలపాటివంశమహిత శ్శ్రీవేంకటాఖ్యో మహా
స్వాంత శృంకరకింకర శ్చ నుషువే శ్రీచెన్నమాంబా చ యమ్.
య స్సోదగ్రతపోధనా శ్శృతివిద శ్శ్రీయల్లయజ్ఞాదయ
శ్చత్వార స్సుసహోదరా శ్శుచిధియ శ్శ్రీరుద్రసంజాపకాః.
వేదం యాజుష మంగసంగత మసౌ యోఽక్షిగణ శ్రీలయా
మన్వాదిప్రపి ధర్మశాస్త్రనిచయే ష్వేకాధిపత్యం. గతః,
జ్యోతిశ్శాస్త్రసుధారసం కబళయం చ్ఛాత్రాదికేఽజాగరీ
త్సోఽయం వేంకటయాజతో విజయతే శ్రీకుండినే పట్టణే.
కాలామృతస్య య త్తత్త్వం నారీకేశఫలాపమమ్,
విభజ్యతే పిబం త్వస్య పారం జ్యోతిషచంచలః.

ఆథ తత్ర భగవాన్ స్వదిక్షీర్ణితస్య గ్రంథస్య విష్ణుత్వాహపరిపూరణాయ సంప్ర
య విచ్ఛేదలక్షణఫలసాధనత్వా దాశీర్వమస్మిన్ రియావస్తునిర్దేశో వాఽతస్తుఖమిత్యా

కీరా ద్యన్యతమస్య ప్రబంధముఖలక్షణత్వాచ్చ విశిష్టేష్టదేవతానమస్కార లక్షణం
మంగళ మాదా వాచరం శ్చికిర్షితంప్రతిజానీతే.

వ్యాఖ్యానప్రారంభః.

శ్రీమదితి. ఆదౌ శ్రీశబ్దప్రయోగా ద్వర్జగణాదిభుద్ధేరభ్యుచ్చయః. తదుక్తం.
“దేవతావాచకా శ్చబ్దా యేచ భద్రాదివాచకాః, తే సర్వే నైవ నింద్యాన్యన్యర్లిపితో
గణతోఽపి”వేతి. కులగురుం గృహదైవం, ఇష్టదైవ మిత్యర్థః. అత్రకులశబ్దో గృహప
ర్యాయః. అతఏవశ్రీమద్రామాయణే ఆయోధ్యాకాణ్డేఆద్యపద్యే, “గచ్ఛతా మాతుల
కులం భరతేన తదాఽనఘః” ఇతి ప్రయోగః. అభీష్టం ఈస్మితార్థం దదాతీత్యభీష్టదం,
శ్రీమద్వేంకటనాయకం-శ్రీరస్యాస్తీతి శ్రీమాత్, ‘తదస్యాస్త్యస్తీ’న్నితి మతుత్. వేం
కటపాపంకటతిదహ తీతివేంకటః వే మితి పాపార్థే నిపాతోఽయం సచాసా నాయకశ్చే
తి, అథవా భీచసేన ఇతివత్ నా మైకదేశేనామగ్రహణా ద్వేంకటశబ్దః వేంకటాచలా
ర్థకః, తస్య నాయక ఇతి, అతఏవోక్తం బ్రహ్మాండపురాణే—‘సర్వపాపానివేంప్రాముః
కటస్తద్దాహ ఉచ్యతే, సర్వపాపదహో యస్తా ద్వేంకటాచల ఇ త్యభూ’ ఇతి తా
ద్యశంవేంకటనాయకం, సదా సర్వదా, గ్రంథస్యాదౌమధ్యే అంతేచేత్యర్థః ‘మంగ
ళాదీనిమంగళమధ్యాని మంగళాంతాని శాస్త్రాణి ప్రథంత’ ఇతి భాష్యకారవచనప్రమా
ణ్యాత్, నత్వా సమస్కారం కృత్వా జ్యోతిశ్చాస్త్రసయోనిధిప్రమథనాత్ - జ్యోతి
షాం నక్షత్రాణాంగ్రహణాంచ, శాస్త్రం త త్వేధానత్వా త్తదవ్యవేశః. తదేవ పయో
నిధిః ఊరాంబుధిః, ‘పయః ఊరం పయోంబు’ చే త్యమరః. తస్యప్రమథనా ద్వితోడ
నాత్, సమ్యక్స్వరాలోచనా దిత్యర్థః సారః స్థిరాంశో య స్సముత్పన్న ఇతి శేషః.
సారోబలేస్థిరాంశే ‘చే త్యమరః’ తంసారం సముత్క్రూప్య సంగృహ్య, విద్యద్విశ్వమనో
హరం-విదుషాం విశ్వంప్రపంచః, సమూహ ఇతి యావత్. తస్య మనోహరం, సహృద
యహృదయాహ్లాదక మిత్యర్థః. ఇదం క్రియావిశేషణం ఆమృతవిశేషణమితివాచోధ్యం,
మృదుపదం-మృదుని పేలవాని పదాని యస్యత త్తథోక్తం, నచాతిదురవగాహ మిత్య
ర్థః గర్భాధానముఖం-గర్భాధానశబ్దేన తద్యోగ్యనక్షత్రాది ప్రతిపాదకగ్రంథో లక్ష్య
తే, తదేవముఖం ఆది ర్యస్యత త్తథోక్తం, కించ. విపానుసులభం - పాతు మిచ్ఛుః
విపానుః, పిబతేస్సన్నంతా దుప్రత్యయః. తస్య సులభం, కాలామృత మితి విశే
ష్యానురూపేణ విపాను సులభ మిత్యుక్తం. అన్యథాశ్రవణార్హస్య గ్రంథస్య
పానాయోగ్యత్వాత్. కాలామృతం కాలామృతాఖ్యం గ్రంథం, సంక్షేపతః
అల్పార్థః, అసతివిస్తరా దిత్యర్థః సంస్ఫుటం ఇతరగ్రంథానవేషణం యథా
తథా, అహం వచ్చి కథయామి. ‘వచప రిభాషణ’ ఇతి ధాతోర్వృత్తమాససామీప్యే
వర్తమానవ ద్వేతి భవిష్యదర్థే లట్, నతు వర్తమానే. మంగళానుభవప్రతిజ్ఞాబంధ
స్యాద్యశ్లోకస్య కాలామృతపదవాచ్యశబ్దానువాఖ్యానే నాంతర్భావాత్, ప్రతి

జ్ఞాతస్యచాద్యాప్యనారబ్ధస్థితత్వా దితినికౌ, సర్వత్రాత్మగ్రంథేశాద్దూఃవిక్రీడితవృత్తం.
'సూర్యాత్వైర్దసజాస్తతా స్సగుంపశ్చాద్దూఃవిక్రీడిత' మితి లక్షణాత్.

అవతరణిక. గ్రంథకర్త తాః జెప్పెడు గ్రంథమును నిర్విఘ్నముగా సమాప్తినొందుటకు నిష్ఠ దేవతా ప్రార్థనాపూర్వకముగా గ్రంథవివరముఁ దెలియఁ జేయుచున్నాఁడు.—

తాత్పర్యము ఇష్టదైవంబును, ఇష్టము లనిచ్ఛువాఁడను, సంపదధిష్ఠాన దేవత యగునలమేలుమంగాసమేతుండును, పాపనాశకరుండును నగు వేకంఠేశ్వరస్వామికి నెల్లప్పుడును వందనంబు చేసి జ్యోతిశ్శాస్త్రము నెఱిపాలసముద్రము మధించుటవలనఁ బుట్టినసారాంశమును సంగ్రహించి విశ్వత్సమూహరమ్యంబగునట్లు, మృదువనములు గలదియును గర్భాధానాదిషోడశకర్మయోగ్యంబులగుతిథివారనక్షత్రాదులఁ దెలియఁ జేయునదియును శ్రోత్రముచే పానముచేయఁగలఁచినవారల కతిసులభముగాఁ దెలియునదియును నగుకాలామృతమను గ్రంథమును సూక్ష్మముగా నితరగ్రంథాపేక్ష లేనట్లు నేఁ దెలియఁజెప్పెదను.

అవ అథగర్భాధానాద్యపయోగిత్యేన తిథివారాధిపతీనాహ.—

వహ్ని సప్తహిమాద్రిజా గణపతి స్సర్వః కుమారో రవి
క్రూరీశో వసు నాగ ధర్మ హరయః కామః కలీంచూపితా,

ఏతే సర్వదినాధిపా సున్య రథ తే నారేశ్వరా భాస్కర

శ్చంద్రోభూమిజ ఇందుజోగురుభృగుమందోభవేయుః క్రమాత్. 2

వ్యా. — వహ్నితి. ఏతేసహస్త్విదయః షోడశసర్వదినాధిపాః ప్రతిప త్పరీభృతి షోడశదినాధిపాః క్రమాత్సర్వః, తథాహి-హిమిరగ్నిః ప్రతిపదః, సప్తాబ్రహ్మ ద్వితీయాదయః 'సప్తా ప్రజాసతిర్వేధా' ఇత్యమరః హిమాద్రిజా పార్వతితృతీయాదయః, గణపతి ర్విఘ్నేశ్వర శ్చతుర్థాః, సర్వశ్చేషః పంచమ్యాః, కుమారః కుమారస్వామిపష్ట్యాః, రవి సూర్యస్ప్రహ్మ్యాః, క్రూరీశ శ్చివోఽష్టమ్యాః, వనశః అప్రపవనోనవమ్యాః, నాగాద్గిజాః దశమ్యాః, ధర్మో యమ ఏకాదశ్యాః, హరి ర్విష్ణుః ద్వాదశ్యాః, కామో మన్మథః త్రియోదశ్యాః 'కామః సంచకరస్త' ఇత్యమరః. కలీః కలిపురుషః చతుర్దశ్యాః, ఇందుశ్చంద్రః పౌర్ణమాసాః, ఏతా అగ్ని, వ్యూతాః పితరః అమావాస్యాయాః క్రమాదధిపాః. అథ తిథ్యధిపనిరూపకానంతరం తే సునిదాః భాస్కరాదయః, వారేశ్వరాః క్రమాదభివేయుః. అత్రి తిత్తిద్విస్త్రిప్రసిద్ధాకత్వాన్న యచ్చబ్రాహ్మేక్షా, భా

‘ఈసూదేద్వివచనం ప్రగృహ్య’మితి ప్రగృహ్యత్వాత్ప్రకృతిభావః అనూరాధాయః
మిత్రస్సూర్యవిశేషః, జ్యేష్ఠాయః శక్రః ఇంద్రః, మూలస్య దనుజఃరాక్షసః, పూ
ర్వాషాఢాయః తోయాఖ్యాః అప్పంజ్ఞాః, ఉత్తరాషాఢాయః విశ్వే దేవాః, అభి
జితః ఆత్మభూః బ్రహ్మశ్రవణస్య శ్రీశాఖోవిష్ణుః ధనిష్ఠాయః వసుః, శతతారా
ణాంతోయపో వరుణః, పూర్వాభాద్రాయః అజవరుణ అజైకపాత్, ఉత్తరాభాద్రా
యః అగ్నిర్బుధ్విఖ్యుః రుద్రమూర్తేః భేదః, రేవత్యాః పూషాహ్యాయఃపూషాఖ్య
స్సూర్యభేదః.

అవ. నక్షత్రాధిపతులఁ జెప్పుచున్నాఁడు:—

తా. అశ్వినికి నశ్వినీదేవతలును, భరణికి యముండును, కృత్తిక
కర్గియును, రోహిణికి బ్రహ్మయు, మృగశీర్షకుఁ జంద్రుఁడును, ఆర్ద్రా
కు శివుండును, పునర్వసున కదితిదేవియును, పుష్యమికి గురుండును,
ఆశ్రేషకు నర్పములును, మఘకుఁ బితృదేవతలును, పుబ్బకు భగుఁ
డనెడు సూర్యవిశేషుండును, ఉత్తర కర్కముండనెడి సూర్యవిశేషుం
డును, హస్తకు సూర్యుండును, చిత్తకింద్రుఁడును, స్వాతికి వాయువును,
విశాఖకింద్రాగ్నులును, అనూరాధకు మిత్రుండనెడి సూర్యవిశేషుం
డును, జ్యేష్ఠకు దేవేంద్రుండును, మూలకు రాక్షసుఁడును, పూర్వాషా
ఢకు నుదకంబులును, ఉత్తరాషాఢకు విశ్వేదేవతలును, అభిజిత్తునకు
బ్రహ్మయు, శ్రవణమునకు విష్ణువును, ధనిష్ఠ కప్టవసువులును, శతతార
కు వరుణుండును, పూర్వాభాద్ర కజచగిలుండును, ఉత్తరాభాద్ర కహి
ర్బుధ్వుండును, రేవతికి పూషాఖ్యమ్యుగ్నివిశేషుండును వీర లీక్రమ
మున నక్షత్రాధిపతు లనంబుడదురు. ఇందుఁ జెప్పఁబడిన సూర్యవిశే
షులు ద్వాదశాదిత్యులలో గొందఱని తెలిసికొనవలయు.

అవ. అథ నక్షత్రాణాం క్షీప్రచారుణమృదుస్థిరోగ్రసాధారణ
చరిసంజ్ఞామాహ. —

క్షీప్రం దస్తరసీజ్య మాసురశివజ్యేష్ఠోరగం చారుణం

చిత్రం త్యేంద్రభ్రమైత్రభంమృదుభవే ద్బాహ్మోత్తరాభంస్థిరమ్.

ఉగ్రం కాలమఖాత్రిపూర్వ మనలేంద్రగ్నీ తు సాధారణం

నావీత్యాదిత్యహరిత్రయం చర మిదం దద్యా త్వస్సంజ్ఞాఫలమ్. ౪

వా. — క్షీప్రమితి, దస్త్రచరవిశ్వవిజ్యశ్చ తేషాంసమాహరః దస్తరసీజ్యం,
ఆత్మిన్యోః స్వస్తి సమాహరద్వంద్వో బోధ్యః, అశ్వినీ హస్త పుష్యత్రయం క్షీప్రం

క్షీప్రసంజ్ఞకం, అనురణవజ్జ్యేష్ఠోరగం మూలార్ద్రా జ్యేష్ఠశ్రేషాచతుష్టయం, దారుణం దారుణసంజ్ఞకం, చిత్రం త్యేంద్రభమైత్రిభం చిత్రశేషతీమృగశీర్షానూరాధాచతుష్టయం, మృదు మృదుసంజ్ఞకం, బ్రాహ్మ్యోత్తిరాభం రోహిణ్యోత్తిరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రాణాంచతుష్టయం, స్థిరస్థిరసంజ్ఞకం, యత్ర యత్ర సామాన్యే నోత్తరాగ్రహణం క్రియాతే తత్ర తత్రోత్తిరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రాణాం గ్రహణ మిత్యేతచ్ఛాస్త్రసమము. కాల్పమఖాత్రి పూర్వం భరణీమఖాపూర్వం భరణీమఖాపూర్వోషాఢాపూర్వాభాద్రాణాం పంచకం, ఉగ్రం ఉగ్రసంజ్ఞకం, అనలేంద్రాగ్నితు కృత్తికా విశాఖాద్వయంతు, సాధారణం సాధారణసంజ్ఞకం, తుశబ్దపాదపూరణార్థకః. 'తుహ చస్త హవై పాదపూరణ' ఇత్యమరః స్వాత్మాదిత్యహరిత్రయం స్వాతీ పునర్వసు, శ్రవణ ధనిష్ఠా శతభిషజాం పంచకం. చరం చరసంజ్ఞకం, ఏతాని నక్షత్రాణి ప్రత్యేకం స్వసంజ్ఞాఫలందద్యుః. యస్య యాదృశీసంజ్ఞా తత్తాదృశఫలందదా తీత్యర్థః. క్షీప్రనక్షత్రం శీఘ్రఫల మిత్యాది
అవ. నక్షత్రములకు క్షీప్ర దారుణ మృదుస్థిరోగ్ర సాధారణ చర సంజ్ఞలఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. అశ్విని, హస్త, పుష్యమి యీ 3-ను క్షీప్రనక్షత్రములు. మూల, ఆర్ద్రా, జ్యేష్ఠ, ఆశ్రేష 4-ను దారుణనక్షత్రములు. చిత్ర, రేవతి, మృగశీర్షానూరాధలు 3-ను మృదునక్షత్రములు రోహిణి, ఉత్తర, ఉత్తరాషాఢ, ఉత్తరాభాద్ర 3-ను ఉగ్రనక్షత్రములు. కృత్తిక, విశాఖ 2-ను సాధారణనక్షత్రములు. స్వాతి, పునర్వసు, శ్రవణము, ధనిష్ఠ, శతభిషకు 4-ను చరనక్షత్రములు. ఈచెప్పబడిన నక్షత్రములు తమతమసంజ్ఞాఫలముల నిచ్చును. అనగా క్షీప్రనక్షత్రములు శీఘ్రఫలములను, దారుణనక్షత్రములు భయఫలములను, మృదునక్షత్రములు మృదుఫలమును, స్థిరనక్షత్రములు స్థిరఫలములను, ఉగ్రనక్షత్రములు గ్రహఫలమును, సాధారణనక్షత్రములు సామాన్యఫలమును, చరనక్షత్రములు చంచలఫలమును నిచ్చుననుట.

అవ. గ్రహణాం క్రూరసౌమ్యపుషప స్తీనపుంసకసంజ్ఞాంజాతి నిర్ణయం చ దర్శయతి —

క్రూరాభానుతమశ్శిష్యజకుజా శ్శుక్రార్యసౌమ్యేందవ
సౌమ్యాస్తే పుషపాః ఖజాగూరవోరాహివందుశుక్రాఃస్త్రియాః,
తచ్ఛేషాస్తు సపుంసకా గురుభృగూ విప్రా కుజార్కా నృపా
వైశ్యే చంద్రబుధౌ తదన్యకులజోమందస్తు వర్ణేశ్వరః

వాక్యము. — కూరాఇతి. భానుతమశ్శునిధ్యజశుజా సూన్యరామశనికేత్యంగార
కాః పంచైతే, కూరాః పాపగ్రహా ఇత్యర్థః. శుక్రాస్తాసామేందవ శ్శుక్రగురుబుధ
చంద్రా శ్చత్వార స్సామ్య స్సామ్యగ్రహా శ్శుభగ్రహా ఇత్యర్థః. అత్రామువిశేషః—
బుధః పాపగ్రహము శ్చేత్పాపాభవతి, చంద్రః క్షీణదశాయాంపాపః, పూర్ణదశా
యాం శుభ ఇతి. ఉక్తంచ బాలబోధిన్యాం ‘బుధః పాపయుతః పాపః క్షీణచంద్ర
స్తథైవ’ చేతి కుజార్కుగురుః పురుషాః పురుషగ్రహాః, రాహ్వంగుశుక్రాః స్త్రీయః స్త్రీ
గ్రహాః, తచ్ఛేషాస్తు ఉక్తగ్రహవిశిష్టాః బుధ శనైశ్చరకేతవిః, నపుంసకాః పండగ్ర
హాః, గురుభృగువిప్రా బ్రాహ్మణగ్రహా, కుజార్కు నృపాక్షత్రియగ్రహా, చంద్ర
బుధా వైశ్యా వైశ్యగ్రహా, మందస్తు శనైశ్చరస్తు, తిదన్యకులజః తేభ్యః బ్రహ్మ
త్రియవైశ్యకులేభ్యః అన్యస్త్విక్ హూద్రనులేజాత ఇతి తిథిక్తే, ‘సప్తమాంజశ్చేద’
ఇతి ఉప్రతియః ఐచ్ఛేశ్వర శూద్రపంచేశ్వర ఇత్యర్థః. చను ఐచ్ఛేశ్వర ఇత్యనే నబ్రా
హ్మణాదిపంచేశ్వరఇత్యేవం ఛిత్తే కుత శూద్రనులేజాత ఇతి చే న్న; నీచనిశజాతస్య
అధికవంశాధిపతిత్వాయాగాత్.

అవ నవగ్రహములకు శుభాశుభసంజ్ఞలను పురుషస్త్రీన
పుంసకసంజ్ఞలను బ్రాహ్మణాదిజాతినీర్ణయమునుం దెలియు జేయుచు
న్నాడు.—

తా. సూర్యుడు, కుజుడు, శని, రాహువు, కేతువు-ఈనిని
పాపగ్రహములు. చంద్రుడు, బుధుడు, బృహస్పతి, శుక్రుడు-ఈరను
శుభగ్రహములు. వీరిలో బుధుడు పాపగ్రహముతోఁ గూడిన
ట్లయితే పాపియు, చంద్రుడు క్షీణదశయందు పాపియు, పూర్ణ
దశయందు శుభకరుఁ డగును. సూర్యుడు, అంగారకుడు, బృహ
స్పతి - ఈ 3 ను పురుషగ్రహములు. చంద్రుడు, శుక్రుడు, రాహు
వు-ఈ 3 ను స్త్రీగ్రహములు బుధుడు, శని, కేతువు-ఈ 3 ను నపుంసక
గ్రహములు. బృహస్పతి, శుక్రుడు - ఈ 2 ను బ్రాహ్మణగ్రహములు.
సూర్యుడు, అంగారకుడు-ఈ 2 ను క్షత్రియగ్రహములు, చంద్రుడు,
బుధుడు-ఈ 2 ను వైశ్యగ్రహములు. శనైశ్చరుడు శూద్రవ్యావహారి
కాదిపరిచరశివర్ణముల కధిపతియైన శూద్రుడు. ఈ క్రమమున గ్రహ
ముల నిర్ణయము. తెలియఁ వగినది.

అవ. అథ చంద్రస్య పూర్ణత్వం క్షీణత్వంచ దర్శయన్ తత్తత్ఫలాన్యాహ —

అప్తమ్యా గుభయోశ్చ మధ్యమగత శుక్లాన్యయో ర్వ్యవృత్తయే
పూర్ణః క్షీణ ఇతి క్రమా చ్ఛశధరః పూర్ణ శుభో మంగళే,
కృష్ణాదా దినపంచకం శుభకరం తన్మధ్యమం మధ్యమం
తస్యాంత్యం త్వధమాభిధం శశివశా చ్ఛుక్లేత త వ్రత్యయమ్. 6

వ్యా — అప్తమ్యరితి. గుభయోః శుక్లకృష్ణయో రప్తమ్యాః, మధ్యగతః శశి
ధరః చంద్రః. పూర్ణః, శుక్లాన్యయోః శుక్లాచ అన్యాచ శుక్లాన్యయోర్వ్యవృత్తయే
విపర్యానేసతి గుభయో ర్ద్వ్యవృత్తః చంద్రః క్షీణోభవతి, క్రమా త్పూర్ణః మంగళే
శుభకర్తృణి, శుభ శుభకర ఇత్యర్థః క్షీణ స్త్యశుభకరఇత్యర్థా ద్భిజ్ఞే. అనేనైతన్మ
క్రందభవతి, శుక్లాప్త ముత్తరాథమారభ్య కృష్ణాప్తమీపూర్వార్థపర్యంతం మధ్యమః,
తత్త్ర స్థితః శశి పూర్ణః. కృష్ణాప్తమ్యుత్తరాథమారభ్య శుక్లాప్తమీపూర్వార్థపర్యంతం
యోయం మధ్యకాలః తత్త్ర గతః క్షీణోభవతి, అత్రాయంవిశేషః, కృష్ణాదా కృష్ణపక్ష
ప్రథమభాగే యదినపంచకం తచ్ఛుభకరం, పూర్ణచంద్రత్వాదితి భావః తన్మధ్యమం
తస్యకృష్ణపక్షస్య మధ్యమం పత్యాది దశమీపర్యంతం ద్వితీయం పంచకం, మధ్యమం,
అల్పఘట మిత్యర్థః అనతిపూర్ణచంద్రత్వా దితి భావః తస్య కృష్ణపక్షస్యాంత్యం
ఏకాదశీమారభ్య దర్శపర్యంతం చరమపంచకం, అధమాభిధం అధమసంజ్ఞికం, అశుభక
రమిత్యర్థః. తత్త్ర అతిక్షీణచంద్రత్వా దితి భావః శశివశా విశాక్షిణత్వమధ్యత్వపూర్ణ
త్వవశాత్, శుక్లేశుక్లపక్షేతు, తద్వ్యవృత్తయంశు క్తవై పరీత్యం. తివాశుక్లప్రతిపదారభ్య
తత్పంచమీపర్యంతం అధమాభిధం, క్షీణచంద్రత్వాత్; శుక్లపక్షీమారభ్య తద్దశమీ
పర్యంతం మధ్యమం, అనతిక్షీణచంద్రత్వాత్; శుక్లవాదశీ మారభ్య పూర్ణమీపర్యం
తం శుభకరం, పూర్ణచంద్రత్వాదితి.

అవ. చంద్రునిపూర్ణత్వక్షీణత్వములను, వీనిఫలముల వివరించు
చున్నాడు.—

తా. చంద్రుడు శుక్లాప్తమి మొదలు కృష్ణాప్తమిపర్యంతము
పూర్ణుడును, కృష్ణశుక్లాప్తములకు మధ్యమదినములయందు క్షీణుండును,
పూర్ణచంద్రుడు శుభకరుండును, క్షీణచంద్రు డశుభకరుండు నగును.
మఱియు శుక్ల పక్షే కొనశి మొదలు కృష్ణపక్షపంచమిపర్యంత పూర్ణచం
ద్రు డౌటవలన శుభకరుండునగును, కృష్ణపక్షపక్షి మొదలు కృష్ణదశ
మిపర్యంతము మధ్యమచంద్రు డౌటవలన నల్పఫలప్రదుండునగును,

కృష్ణైకాదశిమొదలు శుద్ధపంచమీసరికు మిక్కిలి క్షీణచంద్రుడౌట వలన సశుభకరుడనియు నెఱుఁగునది.

అవ అథగర్భాధాన హేతుభూతస్య ప్రథమార్తస్య శుభాశుభ సక్షత్రవారాణా లగ్నస్య గ్రహసంపత్తిచ దర్శయతి —

కన్యాయాః ప్రథమార్తవే శుభకరా ణ్యాన్యంతమూలోత్తరా

బ్రహ్మీ జ్యేందుదినేశపంచకహరిత్రీణ్యేన నాన్యానితు,

వారా శ్చేందుజజీవశుక్రశశినాం తేషాం చ వర్గా శ్శుభాః

కేంద్రోపాంత్యధనత్రికోణసహితా శ్చాన్యేఽరిలాభత్రిగాః. 7

వ్యా — కన్యాయా ఇతి ఆద్యంతమూలోత్తరాః అదిః ఆశ్వినీ, అంత్యోరేవ తీ, మూలా ప్రసిద్ధా, ఉత్తరా ఉత్తరాత్రయం, బ్రహ్మీ జ్యేందుదినేశ పంచకహరిత్రీణి బ్రహ్మీరోహిణీ, ఇజ్యుః పుష్యః, ఇందుః మృగశిర్షం, దినేశపంచకం హస్త చిత్రా స్వా తీ విశాఖానురాధాః, హరిత్రీణి శ్రవణ ధనిష్ఠా శతభిషజః, ఏతాని సప్తదశసక్షత్రా జ్యేష్ఠ, కన్యాయాః ప్రథమార్తవే ప్రథమరజసి, శుభకరాణి అన్యానితు మఖార్ద్రాపు నర్వసూ జ్యేష్ఠా కృత్తికా పూర్వాషాఢా పూర్వాభాద్రా భరణ్యాశ్రే షాదశైతానిసక్షత్రాణి, న శుభకరాః ఇందుజజీవశుక్రశశినాం సంబంధినో వాసరాశ్చ శుభకరాః, తేషాం ఇందుజజీవశుక్రశశినాం, వర్గాశ్చ శుభా శ్శుభకరాః, అత్ర వర్గశ జ్ఞేన లగ్నహోరాద్రేక్కాణ సవాంశద్వాదకాః త్రింశాంశా శ్చోచ్యంతే. కేంద్రోపాం త్యధనత్రికోణసహితాః కేంద్రాణి లగ్న చతుర్థసప్తమదశమాని, ఉపాంత్య మేకాదశ స్థానం, ధనం ద్వితీయం, త్రికోణో పంచమ నవమా, ఆర్తవలగ్నస్య ఉక్తస్థానేషు నితా శ్శుభాః శుభగ్రహా శ్శుభకరాః, అన్యే పాపగ్రహాః, అరిలాభత్రిగాః పక్షైకాద శత్యతీయస్థానగతాస్సంతః, శుభకరాభవంతి.

అవ. తోలిసమర్తవిషయమై శుభాశుభసక్షత్రములఁ జెప్పుచు న్నాఁడె.

తా అశ్వినీ, రోహిణి, మృగశీర్షము, పుష్యమి, ఉత్తర, హస్త, చిత్ర, స్వాతి, విశాఖ, అనూరధ, మూల, ఉత్తర షాఢ, శ్రవణము, ధనిష్ఠ, శతభిషక్కు, ఉత్తరాభాద్ర, కేవలి ఈ ౭ సక్షత్రములయందు సమర్తాడె నేని శుభము. భరణి, కృత్తిక, ఆర్ద్ర, పునర్వసు, ఆశ్రేవ, శుఖ, పుబ్బ, జ్యేష్ఠ, పూర్వాషాఢ, పూర్వాభాద్ర ఈ ౭ సక్షత్రములయందు సమ ర్తాడెనేని అశుభము. సోమ, బుధ, గురు, శుక్రవారిములయందు

సమర్థాడనేని మంగళకరము వీనిలగ్నములగు నృపభ, మిథున, కర్కటక, కన్య, తుల, ధనుర్జీవలగ్నములును, చంద్రహారయు, నీలగ్నములద్రేక్కాణములును, నవాంశద్వాకశాంశత్రిగశాంశములును శుభకరములు. బ్రకలగ్నమునకు హారలురెండు, అందు ప్రథమాదిగ జేసీలగ్నములయందు మొదటిభాగము సూర్యహార, రెండవభాగము చంద్రహార, ద్వితీయాదిసమలగ్నములయందు లగ్నప్రథమభాగము చంద్రహార, రెండవభాగము సూర్యహార, ద్రేక్కాణమునఁగా లగ్న తృతీయ భాగము. మఱియు శుభగ్రహములు రజస్వలయైన లగ్నమందును, లగ్నమునకు రెండు, నాలుగు, ఐదు, ఏడు, తొమ్మిది, పది, పదునొకండు. ఈయిండ్లలో నుండేనేని శుభకరములు పాపగ్రహములు 3, ౬, ౧౧ ఈస్థానములయందున్నయెడల శుభకరములు.

అవ. పూర్వోక్తమఖ్యాద్యగ్రనక్షత్రాణాం కూరవాసరాణాం చ ఫల మాహ —

దుగభి స్సా త్పితృరాద్రయో రిదితిభే సా బంధకీ శక్రభే
 ౨స్యగ్నానిస్వతరా ౨ర్కిభౌమదివకృద్వాకేషు రోగార్తికృత్,
 సై ధవ్యాసుతనిర్ధనాశుభఫలం యామ్యత్రిపూర్వోరకే
 మ్వేకద్విత్రిచతుష్పదాని యువతే ర్దదుః క్రమా దార్తవే ౮

వ్యా. — దుగభితి. పితృరాద్రయోః మఖ్యాద్వియోః, యస్యాః కన్యాయాః ప్రథమరజోద్విత్యే-సా దుగభిస్సాత్ శక్రభే జ్యేష్ఠాయాం, అగ్నాక్షత్రికాయామపిచేత్, నిస్వతరా దరిద్రతమా. అర్కిభౌమదివకృద్వారేషు శన్యంగారకరవివాసరేషు చేత్, రోగార్తికృత్ రోగప్రయుక్తపీడాకృత్ యామ్యత్రిపూర్వోరకేషు భరణీ పూర్వఫలురీ పూర్వాపాదా పూర్వాభాద్రాశ్రేషాసు, ఏకద్విత్రిచతుష్పదాని ప్రథమ ద్వితీయతృతీయ చతుర్థగాదాః, యువతేః కన్యాయాః, క్రమాత్ వైధవ్యాసుతనిర్ధనత్వంతాశుభఫలంచదగ్యుః. భగణ్యాదిమా క్తనక్షత్రేషు ప్రథమపాదాః వైధవ్యం, ద్వితీయపాదాః అపుత్రత్వం, తృతీయపాదాః దారిద్ర్యం, తురీయపాదాః అశుభిః చక్రమాద్దగ్యురిత్యవ్యయః.

అవ. ఈరిజోవిషయమై ముందుఁ జెప్పఁబడిన దుష్టనక్షత్రవారఫలంబులఁ జెప్పచున్నాఁడు. —

తా. మఖి, అర్చి-ఈ ౨ నక్షత్రములయందుఁ బ్రథమరజస్వలయైన వనిత దుగభిని యగును. పునర్వసునుందు వ్యభిచారిణి యగును.

జ్యేష్ఠ, కృత్తిక యీ అయందు మిక్కిలి దరిద్రురాలగును. భరణి, పుబ్బ పూషా, పూర్వా, ఆశ్లేష యీ నక్షత్రముల మొనటిపాదమునందు విధవ యగును. రెండవపాదమునందు గొడ్డాలగును. మూడవపాదమునందు దరిద్రురాలగును. నాల్గవపాదమునందు శుభ ఫలములఁబొందును. మఱియును ఆదిత్యమంగళశనివారములయందు రజస్వలయైన రోగములచే పీడింపఁబడును.

అవ. రజోదుష్టకాల మాహ —

సంధ్యోపప్లవపర్వపాతపరిఘారిక్షాప్తమిద్వాదశీ
షష్ఠీవిష్టివిహవమాదిదివసా దుష్టర్ష సంస్థో రవిః,
రంధ్రేందు ర్నిధనోడు భర్తు రశుభా యోగా విశా వైధృతిః
పాపాక్రాంతభ మస్తపాపవసతిః కన్యార్తవే దోషకృత్. 9

వ్యా. — సంధ్యేతి. సంధ్యా సూర్యోదయాస్తమయకాలః, ఉపప్లవః ఉపద్రవ కాలః, గ్రహణకాలోవా, పర్వాణి అమావాస్యా పూర్ణిమా కృష్ణాష్టమి కృష్ణచతుర్దశీ సంక్రాంతయః, పాతః వ్యతిపాతో మహాపాతశ్చ, పరిఘానామయోగవిశేషః, రిక్తాశ్చతుర్థి నవమి చతుర్దశ్యః, అష్టమి ద్వాదశీషష్ఠ్యః పక్షద్వయగతాః, విష్టి కృద్దశరణం, విహాః విషనాద్యః, అవమః దినత్రయం, ఆదిశబ్దేన త్రిద్యుస్సుగాదయః 'దినత్రయం స్ఫు శత్యేకోవాశస్యా దవమం హితత్', త్రివారస్ఫుతిథి ర్యత్ర త్రిద్యుస్సుగితినిందితః' ఇత్యుక్తం. దుష్టర్ష సంస్థో దుష్టనక్షత్రాణి పూర్వోక్తకృత్తికాదీని తేషు స్థితో, రవిః, భర్తుః పత్న్యః, రంధ్రేందుః అష్టమవంద్రః, నిధనోడు వైధనతారాచ, అశుభా యోగాః ఏజ్రవిష్కంభగండవాస్థూతహాలాతిగండాదయః, నిశా రాత్రిః, వైధృతిః ప్రసిద్ధా, పాపాక్రాంతభం పాపగ్రహాక్రాంతనక్షత్రం - రాశిర్వా, అస్తపాపవసతిః రజో లగ్నాత్సప్తమే పాపగ్రహాస్థితశ్చ, కన్యాయాః ఆర్తవే ప్రథమార్తవే, దోషకృత్.

అవ. సమర్తకు దుష్టకాలమును జెప్పచున్నాడు. —

తా. సూర్యోదయసూర్యాస్తమయకాలంబులును, గ్రహణ కాలంబును, అమావాస్యయు, పున్నమయు, కృష్ణాష్టమియు, కృష్ణచతుర్దశియు మేషాదిసంక్రమణములును, వ్యతిపాతనామయోగమును, మహాపాతములనఁగా వ్యప్రవైప్రలును, పరిఘానామయోగమును, చవితి, షష్ఠి, అష్టమి, నవమి, ద్వాదశి, చతుర్దశి, భద్రకరణమును, త్యాజ్యఘటికలును, అవమయనఁగా మూడుతిథులు గలసినవారమును, త్రి

ద్యుస్పృక్ అనఁగా మూఁడువారములతోఁ గూడినతిథియును, క్రిందఁ జెప్పఁబడిన కృత్తికాదిదుష్టనక్షత్రములయందుసూర్యుఁడుండఁగాను, సమర్తాడినవనిత పెనిమిటిరాశికి ఎనిమిదవయింట చంద్రుఁడుండఁగాను నైధనతార యనఁగా జన్మనక్షత్రమునకు 2వ నక్షత్రమును, వజ్రము, విష్కంభము గండము, వ్యాఘ్రము, శూల, అతిగండము ఇవి మొదలైన అశుభయోగములును, రాత్రి, వైధృతినామయోగమును, పాపగ్రహంబులగు సూర్యాంగారకశనిరాహుకేతువులచే నాక్రమింపఁబడిన నక్షత్రములును, రజస్వలయైనలగ్నమునకు నేడవలగ్నమునందు సూర్యాదిపాపగ్రహంబులుండఁగా నీ చెప్పఁబడినకాలములు ప్రథమార్తవమునకు దోషకరంబులు.

అవ. పుచ్చకదిగవ్విశా త్పుత్రబిందువస్త్రనిర్ణయ మాహ.—

సవైకాష్టచతుష్టడక్షీనపదికుప్తాదిసంఖ్యాః క్రమా
ద్రామాద్య్విభిక్రాద్భిరామశశభృచ్చంద్రా రజోబిందవః.
జ్యేష్ఠం శ్యామలరక్తశుభ్రమలినం కామాయచిత్రం చ త
ద్వస్తంధాతుమయంచపుచ్చకవశా త్ప్రాచ్యాదికాష్టాఫలమ్.

వా. — సప్తతి. పుచ్చకః దైవజ్ఞస్య ప్రాగాదిదిక్కు స్థిత్యా యది పుచ్చతి, తదా దైవజ్ఞః పుత్రసంఖ్యాం బిందుసంఖ్యాం వస్త్రలక్షణం చ క్రమాద్వదేత్ యథా ప్రాగ్భాగే స్థిత్యా యది పుచ్చతి తదా దైవజ్ఞః సప్తపత్రపుత్రాః, ఆగ్నేయభాగే స్థిత్యా యది పుచ్చతి తదా ఏకఃపుత్రః, దక్షిణదిగ్భాగే అష్టపుత్రాః, నైరుతిదిగ్భాగే చత్వరఃపుత్రాః, పశ్చిమే షట్, వాయవ్యభాగే అక్షిణీ ద్వా, ఉదగ్భాగే నవపుత్రాః, ఈశాన్యే దిశః దశపుత్రా ఇతి. అథ బిందునిర్ణయః-పుచ్చకః ప్రాచ్యాం స్థిత్యా యది పుచ్చతి తదా రామాః క్రయోజోబిందవః, ఆగ్నేయే అద్రుయ స్పృహరజోబిందవః, దక్షిణే అద్భయ శ్చత్వరః, నైర్ఋత్యాం కరా ద్వాబిందా, ప్రతీచ్యాం అద్భయ శ్చత్వరః, వాయవ్యే రామాస్తయో రజోబిందవః, ఉదీచ్యాం శశభృశ్చకః, ఈశాన్యేచంద్రః ఏకః రజోబిందురితి అథ వస్త్రనిర్ణయః-ప్రాచ్యాం స్థిత్యా యది పుచ్చతి తదా తద్వస్త్రం రజోదూషితం జ్యేష్ఠం, ఆగ్నేయాం శ్యామలం శ్యామలవర్ణం, దక్షిణాయాం రక్తం రక్తవర్ణం, నైరుత్యాం శుభ్రం శ్వేతం, పశ్చిమే మలినం మలినవస్త్రముక్తం, వాయవ్యే కామాయం, ఉదీచ్యాం చిత్రం, ఈశాన్యే ధాతుమయం వస్త్రమితి, ప్రాచ్యాదికాష్టాఫలం ప్రాగాదిదిక్కులం నిర్ణయం. 'దిశస్తు కనునః పాస్తా' ఇత్యమరః.

అవ. ప్రశ్నచేసిన దిక్కునుబట్టి పుత్ర బిందు వస్త్రముల నిర్ణయించెడిక్రమముఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. అడుగవచ్చినవాఁడు జ్యోతిస్సుఁడైనతనకు తూర్పుదిశనుండి యడిగిన నేడుగురుపుత్రులనియు 3 రజోబిందువులనియు జీర్ణ వస్త్రమునియుం జెప్పవలయు. ఆగ్నేయదిక్కుననుండి యడిగిన నొక్కఁగొడు కనియు 2 బిందువులనియు నీల వస్త్రమునియు, దక్షిణదిశనుండి యడిగిన నెనమండ్రు కొమరులనియు 3 బిందువులనియు, ఎఱ్ఱనివలువయునియు, నిర్మలిదిక్కుననుండి యడిగిన నల్లరుకొమరులనియు 2 బిందువులనియు వెల్లవలువయునియు, పశ్చిమ దెసనుండియడిగిన నార్గురుకొమరులనియు, 3 బిందువులనియు, మలినవస్త్రమునియు, వాయువ్యదిశనుండి యడిగిన నిరువురు కొమరులనియు 3 బిందువులనియు, చెంగావీచీరయనియు, కుబేరదిక్కునుండి యడిగిన తొమ్మండుగురు పుత్రులనియు, 1 బిందువనియు, పెక్కుపన్నెలుగల వస్త్రమునియు, ఈశాన్యదిశనుండి యడిగిన పదుగురుకొమరులనియు, 1 బిందువనియు, కైరికభాతుమయమయిన వస్త్రమునియు, నీక్రమమున జ్యోతిష్కుఁడు పుత్ర బిందు వస్త్రనిర్ణయములం జెప్పవలయును.

అవ. పూర్వోక్తవస్త్రనిర్ణయస్య బిందుసంఖ్యాయాశ్చ ఫలమాహ.

శ్యామం శృత్యుకరం దృఢం శుభకరం చిత్రంచ దారిద్ర్యకృత్తక్తం వ్యాధికరం సికం సుతకరం వస్త్రం రజోదూషితమ్, స్త్రీణాం బిందుసమత్వ మామయకరం కన్యాప్రదం చార్తవే బిందూనాం విషమత్వ మేవ సుతకృద్భాగ్యప్రదం సర్వదా 11

వ్యా — శ్యామమితి రజోదూషితం వస్త్రం శ్యామంచేత్ శృత్యుకరం, దృఢం అచ్చింతంచేచ్ఛుకరం, చిత్రం చిత్రాన్వితంచేద్దా 3 దృశ్యద్ధరి ద్రవ్యప్రదం రక్తంచే ద్వ్యాధికరం రోగప్రదం, సికం శ్వేతుంచేత్సుతకరం, పుత్రప్రద మితీవక్తవ్యం, అర్ధశేష్తధమజసి, బిందుసమత్వం-బిందునాం రజోబిందునాం సమత్వం యగ్నత్వం, స్త్రీణాం మామయకరం రోగప్రదం. కించ - వ్యాప్ర 10 స్త్రీసంతానకరంచ, విషమత్వ మేవ అయ్యుత్వం, సుత్యుత్ ప్రమమంతానకరం, కించ సర్వదా భాగ్యప్రద మైశ్వర్యప్రదం చ.

అవ. ఈచెప్పబడిన వ స్ర్రిములకును బిందుసంఖ్యకును ఫలముఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. కప్పుచీరగట్టుగొని రజస్వలయైన నాశకరము. గట్టిచీరయైన మంగళకరము. పెక్కువన్నెలుగలచీరయైన దారిద్ర్యము. ఎఱ్ఱచీరయైన రోగప్రదము. తెల్లచీరయైన కొమరులు గలుగుదురు. మఱియు సుస్త్రీలకు మొదటిసమర్తందు ౨-౪ ఇట్టి సమబిందువులు గల్గిన రోగము, స్త్రీసంతానకరము. ౧-౩ ఇట్టి బేసి బిందువులుగల్గిన పురుషసంతానమును ఎల్లప్పుడు సౌభాగ్యప్రదము నగును.

అవ. అథ కారణభూతస్యాఽర్తవ స్యాద్దేశానంతరం కార్యభూతస్య గర్భాధానస్య వర్జ్యకాల మాహ.—

గర్భాధాన మరిష్ట మష్టమవిధౌ పాపగ్రహక్రాంతభేదప్రాహిద్యయకాలములనిధనజ్యేష్ఠాంత్యజన్తోడుషు, షష్ఠీ విష్టి విషావమాసు పరిఘాద్యర్థే దివా వైధృతో సంధ్యావర్షచతుర్దశీ వ్రతపితృశ్రాద్ధేషు పాతే భవేత్. 12

వా. — గర్భాధానమితి. అష్టమవిధౌదంపత్యో రష్టమచంద్రే, పాపగ్రహక్రాంతభేదౌ పాపగ్రహస్థితనక్షత్రే దప్రాహిద్యయకాలములనిధనజ్యేష్ఠాంత్యజన్తోడుషు, దస్రః అశ్వినీ, ఆహిద్యయం ఆశ్రేషా మఘే, కాలః భరణి, మూలా ప్రసిద్ధా, నిధనం దంపత్యో ర్మైధనతారా, క్యేష్ఠా ప్రసిద్ధా, అంత్యా రేవతి, జన్తోడుషు, దంపత్యోః జన్తనక్షత్రం తేషా నక్షత్రేషుచ, షష్ఠీ పక్షద్వయగతా, విష్టిః విష్టికరణం, విషాః విషనాడిక్యాః, అవిమా దినత్రయం, ఏతాసుచ, పరిఘాద్యర్థే పరిఘాయాః పూర్వార్థే దివా అహ్ని, వైధృతో వైధృతీనామయోగే, సంధ్యాయాః ఉభయసంధ్యాయాః, పర్వను పంచపర్వణు, చతుర్దశ్యాం శుక్ల చతుర్దశ్యాం కృష్ణచతుర్దశ్యాం పర్వాంతః పాతి త్వేన, గతార్థత్వాత్, స్రతే ఆచరితవ్రతదినే, పితృశ్రాద్ధేషు శ్రాద్ధదివసేషు, పాతేచ వృతీపాతే మహాపాతే చ, ఉక్తే వ్యేతేషు, గర్భాధానం స్యాద్యది అరిష్టం అకుభం భవేత్. విధ్యర్థే లిక్.

అవ. గర్భాధానమునఁ గొఱగొనికాలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. భార్యభర్తలగాళికెనిమిదవయింటఁ జంద్రుఁడుండఁగాను, ముందుఁజెప్పబడిన సూర్యాదిపాపగ్రహములుండిన నక్షత్రములయందును, అశ్వినీ, భరణి, ఆశ్రేష, మఖ, జ్యేష్ఠ, మూల, రేవతి ఈనక్షత్రములయందును, భార్యభర్తలజన్మనక్షత్రముల కేడవనక్షత్రమునం

దును పక్షద్యయగతవస్తులయందును, పరిఘానామయోగపూర్వభాగమునందును, ఋగటియందును, వైధృతినామయోగమునందును, సూర్యోదయాస్తయకాలంబులయందును, పంచవర్షము లనగా కృష్ణాష్టమి, కృష్ణచతుర్దశి, పూర్ణిమ, అమావాస్య, సంక్రాంతలు ఈదినములయందును, శుక్లచతుర్దశియందును, ఏకాదశి మొదలుగాఁగలవ్రతదినములయందును, శ్రాద్ధదినంబులయందును, వ్యతీపతనామయోగమునందు నీ చెప్పఁబడినకాలములయందు గర్భాధానము చేయఁగూడదు.

అవ. అథ ఋతుకాలనిర్ణయ మాహ.—

స్త్రీణా మార్తవదర్శనాదిదినతస్య స్తోషోడశర్తుక్షపాః
పుత్రార్థీ వరయే త్సమాను సుముఖం తాస్వేవ శుద్ధాంకృశామ్,
పుంలగ్నే పురుషై రవేక్షితయుతే పుంవర్గసంస్థే ర్గృహై
ర్జీవే లగ్నసుతాంకగే యది సుత స్తద్య్యత్యయే పుత్రికా. 13

వ్యా.— స్త్రీణామితి. ఆర్తవదర్శనాదిదినతః—ఋతుభవం ఆర్తవం 'తత్రభవ' ఇత్యజ్ఞో గుణః. తస్య రజస్వ దర్శనం తస్య ఆదిదినం ప్రథమదినః. తస్మాత్తోడశఋతుక్షపాః ఋతుకాలత్రయః న్యూః, రజోదర్శనాదిదినమారభ్య పోడశదినమభివ్యాప్య ఋతుక్షపాఇత్యర్థః. పుత్రార్థీపుత్రసంతానాభిలాషీ, సమాస్వేవతాను ఋతుక్షపాను సుముఖీ మనుకూలవతీం, శుద్ధాం స్నానాదినాఽతిశుద్ధాం, కృశాం రజస్వల్లజాన్యమేనక్షీణాంగీం, భార్యామితీశేషః. వరయే ద్దచ్చేత్, ఆత్మాయం విశేషః. పుత్రాదునిం ద్యాః తస్మాత్తాః పరిత్యజ్య శేషాను వరయేదితి. తను క్రమే ఋతుస్వాభావికాః స్త్రీణాం రాత్రియష్టోడశ స్పృతాః, చతుర్భ్యస్త్రీతరై స్సార్ధమహర్భ్యస్త్రీర్వయతైః. తాసా మాద్యాశ్చత్రస్థు నింద్యా ఏకాదశీవ యా, త్రయోదశీవ శేషాన్య ప్రశస్తా దశ రాత్రయ' ఇతి సకేవలమేతావ త్పుంసంస్థైః, వర్షశబ్దేనపడ్వర్గశ్చ త్ర్యే, పురుషసంస్థికరాశివర్గః పుంవర్గః యద్వా పురుష గ్రహధిపతిరాశివర్గః పుంవర్గః, తత్రస్థితైః పురుషైః పుంగృహైః, అవేక్షితేదృష్టే యుతేవా, విశేషణసమాసః. పుంలగ్నే పురుషసంస్థికలగ్నే, పుంలగ్ననితు మేషమిధునసింహతులాధనుఃకుంభాః, తేషా మనన్యతమే లగ్నే, జీవే గురౌ, లగ్నసుతాంకగే గర్భాధానలగ్నే తస్య పంచమే సహమేవాస్థితే యది, సుతిఃపుత్రః జాయతి ఇతి శేషః. ఉద్య్యత్యయే ఉక్తలక్షణవ్యత్యయే, స్త్రీవర్గసంస్థే స్త్రీగృహైః, చంద్రకుక్రరామభిః, అవేక్షితేయుతేవా, స్త్రీలగ్నే పుషభకర్క లక న్యవృశ్చికమకర

.మీనానా మన్యతమే వా, గురౌ లగ్నపంచమనవమూతిరి క్తస్థానేషు స్థితేవా యది,
పుత్రి కేత్యర్థః.

అన. ఋతుదినములనిర్ణయమును గర్భాధానకాలనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు —

తా. స్త్రీలకు రజోవర్జనదినము మొదలు పదునాఱురాత్రులు ఋతు రాత్రు లనంబడును. పుత్రసంతానమును గోరినవా రీపదునాఱురాత్రు లలో సమదినసంబుల ఋతుస్నానాదులచే బరిశుద్ధురాలును ఋతుని యమాదులచేతఁ గృశించిన దేహముగలదియును, తన కత్యంతప్రియు రాలునగు నిల్లాలిం గలియువలయు. మఱియుఁ బురుషరాసులగు మేష మిధునసింహతులాభనుగకుంభవృష్యర్జులయందైనను, పురుషగ్రహరా సులైన మేష సింహ వృశ్చిక ధనుర్మీనములవృష్యర్జులయందైనను ఈ రాసులఁ బురుషగ్రహములఁ గూడియుండినను, చూడఁబడినను, బృహ స్పతి లగ్నపంచమసహస్థానములయం దుండఁగాను, గర్భాధానము చేసినఁ బుత్రుండు గలుగుననియు, స్త్రీరాసులైన వృషభకర్కాటక కన్యావృశ్చిక మకర మీనరాసులయందైనను, స్త్రీగ్రహరాసులైన వృష భకర్కాటకతులారాసుల వృష్యర్జులయందైనను, లగ్నముస్త్రీగ్రహము లచేఁ జూడఁబడియైనను, స్త్రీగ్రహములతోఁ గూడియైననుండఁగాను, లగ్నపంచమనవమస్థానంబులయందు బృహస్పతి లేకయుండఁగాను, గ ర్భాధానముచేయఁగాఁ బుత్రికగలుగుననియు నెఱుఁగవగును. ఇదియు నుం గాక యీపదునాఱుదినములలో నాదిన నాలుగురాత్రులును, పదునొకొండవపదుమూడవరాత్రులు నీయాఱురాత్రులు నింద్యములని యును, నితరములగు పదిరాత్రు లుత్తమంబు లనియుఁ గొందఱియభి ప్రాయము. ఏదవశ్లోకంబున స్త్రీపురుషగ్రహముల నిర్ణయంబును, అటు వదియాఱవ శ్లోకము మొదలైనదుశ్లోకములయందు వృష్యర్జులక్షణ మును జెప్పఁబడియున్నది

అవ. అథ పుంసనన కాల మూహః.—

మర్యా త్పుంసననం కంత్రయానిధిశ్లోకత్రయార్యోత్తరా
మిత్రాంత్రాదితిమూలద స్రకళిభృచ్చే మౌద్యగర్భే స్ఫుటే,

లగ్నే పుంగ్రహవాసరే రవిగృహం త్యక్త్వాఽలిసద్దా ప్యమా
రిక్తాభిద్రవివర్జితేహి యవతో మాసే తృతీయే పక్షిః. 14

వ్యా. — కుర్యా దితి ఆద్యగర్భప్రథమగర్భ, వ్యక్తేనతి, కరత్రయం హస్తవి
త్రాస్వాతియః, విధిః రోహిణీ, శ్రవణత్రయం, శ్రవణస్థాశతభిషజః, ఆర్యః పుష్యః,
ఉత్తరా ఉత్తరాత్రయం, మిత్రం అనూరాధా, అంత్యో రేవతీ, అదితిః పుష్యమా,
మూలా ప్రసిద్ధా, దస్త్రః అశ్విని, శశశృత్ మృగశిర్షం, ఏతేషు భేషుః క్షత్రేషు, క్షత్ర
త్ర మృత్యుం భంతారే త్యమకః లగ్నే, పుంలగ్నే, పుంగ్రహవాసరే రవిగృహం
నున్యతమే వాసరే, రవిగృహం సింహం, అలిసద్దాపి పృథ్వికమపి, త్యక్త్వా, యద్యపి
సింహాపులంగస్తథాపి కంతోక్యా విషిద్ధత్వాత్త్యాజ్యః అమారిక్తాభిద్రవివర్జితే-అమా
దర్శః, రిక్తా చతుర్థిపక్షా చతుర్థ్యః, భిద్రాణి విత్యుమాణపక్షాభిద్రాణి ఏతైర్వివర్జితే
దివసే, తృతీయేమాసే 'పద్దశోమాస హృ' దితి వైకల్పికత్వా న్నమాసాదేశః. పతి
ర్భర్తా, యవతో భార్యాయాం, పుంసవనం పుంసవనాఖ్యంః ర్తమూత్. తృతీయేమాస
ఇతి గర్భవ్యక్తుపలక్షణార్థం, నతు స మూర్ధం పుంసవనం వ్యక్తే గర్భఇతి మాసనియ
మస్యాఽపస్తంబే నానుక్తత్వాత్.

అవ. పుంసవనకానిర్ణయముఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. తొలుత గర్భముగలిగినవనితకు మూడవమాసమందును,
అశ్విని, రోహిణి, మృగశిర్షము, పునర్వసు, పుష్యమి, ఉత్తర, హస్త,
చిత్ర, స్వాతి, అనూరాధ, మూల, ఉత్తరాషాఢ, శ్రవణము, ధనిష్ఠ,
శతభిషక్కు, ఉత్తరాభాద్ర, రేవతి ఈనక్షత్రములయందును, వృశ్చిక
సింహారాసుల కేతరరాసులయందును, చవితి, నవమి, చతుర్దశి, అమా
వాస్యలఁ బరిత్యజించి తక్కినశుభదినములయందును, గర్భమునకు
శుభముగలుగుటకై పెనిమిటియైనవాఁడు పుంసవనమనెడి కర్మజేయ
వలయు. మఱియు నాపస్తంబనూత్రమునందు స్త్రీలకు గర్భము స్పష్ట
ముగా నగుడినవిచ్ఛట పూర్వకముఁ జేయవలయునని చెప్పియున్నది
గాని మాసనియమము చెప్పలేదుగావున విచ్ఛట మూడవమాసమని
చెప్పుట గర్భవ్యక్తుపలక్షణార్థమే యని తెలియవలయును.

అవ అథ నీ గుంతకాల మాహ —

పూర్వం పుంసవనే యుద్ధైవ కథితం మాసవ్యస్తాం వినా
సీమంఠేనైవ తద్ధైవ మాసవిషయే షష్ఠే చతుర్థేష్టమే,

లగ్నా దంత్యసుతాష్టమేషు రహితే వ్యర్థాదిపాపగ్రహై
శ్చంద్రే లగ్నవివర్జితే చ నవమే శుద్ధే సమం పుంసవే. 15

వా. — పూర్వమితి. పూర్వంపూర్వస్తికా శ్లోకే, యథైవ కథితం యన్నత్ర
వాసరాదికముక్తం, మాసవ్యవస్థాం మాసనియమం వినా, నీమంతేపితృధైవ సత్త్రాదికం,
మాసవిషయేతు, షష్ఠేచతుర్థేఽష్ట మేవతేషా మవ్యతమేమాసి, నీమంతోన్నయనాఖ్యం
కర్తృమర్యాత్. లగ్నా త్రిమంతలగ్నా దంత్యసుతాష్టమేషు ద్వాదశపంచమాష్టమేష్య
ర్థాదిపాపగ్రహైః సూర్యాంగారకశనైశ్చరక్షీణచంద్రాదిభిః, రహితేషు వివర్జితేషు
సత్సు, చంద్రే లగ్నవివర్జితే, చంద్రానాక్రాంతలగ్న ఇత్యర్థః. నవమేశుద్ధేనీమంతలగ్నా
సత్యతమలగ్నేగ్రహవిర్జితేసతి, నీమంతంకార్యం. సమంపుంసవే ఉత్తరార్ధోక్తం సర్వం
పుంసవనే చ సమం బోధ్యమ్.

అవ. నీమంతకాలమును జెప్పుచున్నాడు. —

తా. పూర్వశ్లోకంబునఁ బుంసవనవిషయమై చెప్పినమాసక్రమ
ముదప్ప తక్కినదినవారసత్త్రాదులు నీమంతమునకును గ్రహ్యంబులు.
మాసవిషయమై, ర-౩ - ౪ దవమాసములయందు, పంచమాష్టమదా
దశములందు సూర్యాంగారకశనిరాహుకేతుక్షీణచంద్రాదిపాపగ్రహ
ములు లేకయుండఁగాఁ జంద్రుఁడు లగ్నమునందు లేకయుండఁగాను
నవమశుద్ధిగల లగ్నమునందు నీమంతముఁ జేయవలయును. ఉత్తరార్ధ
మునఁ జెప్పినవన్నియు పుంసవనమునందును సమానమేయని తెలియఁ
దగినవి.

అవ. అథ జాతకర్తకాల మాహ. —

జాతే జాతదినాది రాదశదినా త్తజ్జాతకర్తాత్తజే
కుర్వాదుద్రదినేఽథ వా స్థిరచరక్షిప్రాఖ్యమైత్రోడుషు, 16
రిక్తామాసహితేఽపృఖండదివసే లగ్నే శుభే వాసరే
పూర్వాష్టమే సురపూజితే సురగురౌ వ్యక్తేచ సామ్యాయనే.

వా. — జాతే ఇతి. ఆత్మజే ఏమార, జాతే సతి, జాతదినాదిః జన్మదివసమారభ్య,
అదశదినా ద్దశదినపర్యంతం, దశదినమధ్యే యస్తికాకస్తికా దివసే, తజ్జాతకర్త, ఆత్మజే
పుత్రివిషయే, మర్యాత్, అథవా దుద్రదినే ఏకాదశేఽహ్నివా, మర్యాత్, ఏకాదశదినే
ఆతీతేసతి, స్థిరచరక్షిప్రాఖ్యమైత్రోడుషు స్థిరాణి రోహిణ్యుత్తరాశ్రియం, చరాణిస్వా
తీపునర్వసూక్రవణధనిష్ఠాశతభిషజః, క్షిప్రాఖ్యాః అశ్వినీ హస్తపుష్యాః, మైత్రో

అనూరాధానక్షత్రం, ఏతేషు, నక్షత్రేషు రిక్తామూహితే-రిక్తాః పూర్వోక్తాః, అమాదర్శాః, ఏతైః రహితే, ఏతద్భిన్న ఇత్యర్థః. అఖండదివసే అఖండ మగ్రేవత్కృతి, శుభే శుభగ్రహాధిపే లగ్నే, తద్విధే వాసరే చ, పూర్వాష్టమే అహ్నః పూర్వాభాగే, అనుర పూజితే శుక్రే, సురగురౌ బృహస్పతౌ చ, వృశ్చే, అస్తంతంగతే సతీత్యర్థః. సామ్యాయనే ఉత్తరాయణే, జాతకర్త మర్యాత్.

అవ. జాతకర్త కాలముఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. పుత్రోత్పత్తికాలమందైనను పుత్రోత్పత్తిదినము మొదలు ౧౦ దినసములవఱకు నేదినమందైనను జాతకర్తము చేయవలసినది. మఱియు ౧౦ వ దినసమందైన జేయవలయు నీచెప్పబడినదివసములలో జేయనట్లయిన అశ్విని, రోహిణి, పునర్వసు, పుష్యమి, ఉత్తర, మాస్త, స్వాతి, అనూరాధ, ఉత్తరాషాఢ, శ్రవణము, ధనిష్ఠ, శతభిషక్కు, ఉత్తరాభాద్ర ఈనక్షత్రములయందును, చవితి, నవమి, పున్నమ, అమావాస్య ఇవివచ్చు తక్కినతీధులయందును, ఉత్తరాయణమందును, గురుశుక్రమూఢములు లేని కాలములయందును, పూర్ణతిథులయందును సోమ బుధ బృహస్పతి శుక్రవారములయందును, శుభగ్రహాధిపలగ్నములయందును నీలక్షణయుక్తమైన శుభదినపూర్వాహ్లామందు జాతకర్తముఁ జేయవలెను.

అవ. అథ నాచుకరణకాల మాహా:—

జాతానంతర మేవ నాచుకరణం త్వేకాదశాహే స్ఫుటం
పుత్రస్యైవ సమాక్షరం తు యువతేః కార్యం తతో వ్యత్యయమ్,
శుద్ధిర్దాతకవ చ్చ నామ్ని సకలై స్తద్వాసరే షోడశే
ద్వావింశేవ్యథ వింశ కేహి విహితం జాతివ్యవస్థాం వినా. 17

వ్యా.—జాతానంతరమితి. జాతానంతరమేవ నాచుకరణం రోహిణి మార్గశిర్షః ఇత్యోదినక్షత్రనాచుకరణం రహస్యం కర్తవ్యం. నక్షత్రనామచంద్రికతి, 'తద్రహస్యం భవతి' త్యాపస్తంబే నోక్తత్వాత్. ఏకాదశాహే ఏకాదశదినే, స్ఫుటంవ్యవహారనామ వ్యక్తం కర్తవ్య మిత్యర్థః. పుత్రస్యైవ సమాక్షరం నామ కర్తవ్యం. యథా శివః మహేశ్వర ఇత్యోది. యువతేః కన్యాయాస్తు, తతః పురుషా ద్వ్యత్యయం విషమాక్షరం నామ, యథా పార్వతీ భవానీత్యాది కార్యం. నామ్ని నాచుకరణే, శుద్ధిః లగ్నాదిశుద్ధిః, జాతకవత్ జాతకర్తవత్, సకలైః చాతుర్వర్ణైః, జాతివ్యవస్థాం వినా

జాతిభేదంవిना, ద్వాదశేజన్మతః ద్వాదశే, షోడశే, ద్వావింశే, అథవా వింశతే-
హి దివసేవా, తన్నామకరణం, విహిత మావశ్యక మిత్యర్థః. నను 'దశాహం ద్వాద
శాహం చ పక్షం మాన మనుక్రమా' దిత్యాదిహ బ్రాహ్మణాదీనాం ఐర్హానా మాశౌచ
భేదస్య దృష్టిత్వా త్కథం జాతివ్యవస్థాంవినేతి సంగచ్ఛత ఇతిచేత్ మైవం 'సర్వ
షాం దశరాత్రేణ మాతేకే శుద్ధిరప్యత' ఇతిజాతాశౌచవిషయే విశేషవచనేన సామాన్య
వచనస్య బాధితత్వా దితి గిక్.

అవ. నామకరణకాలనిర్ణయముఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. పుత్రుఁడు కలిగినక్షణంబున నక్షత్రనామమనఁగా రోహిణి
నక్షత్రమందుఁ బుట్టినవానికి రాహిణుఁడు ఈమొదలగు నక్షత్రనామ
కరణమును రహస్యముగాఁ జేసి ౧౧ వ దివసమందు కుమారివిషయమై
సమానవర్ణములుగల వేరనఁగాఁ గృష్ణః, శివః, సుహేళ్వరః, ఇట్టి వ్యవ
హారనామములును, కూతురి విషయమై బేసియక్షరములుగల నామ
మనఁగా జానకీ, పార్వతీ, భవానీ ఇట్టినామములు నిశ్చయింపవలెను.
ఈనామకరణవిషయమయి లగ్నాదిశుద్ధి పూర్వశ్లోకమునందు జాతకర్త
మునకు నిర్ణయించిన ప్రకారమని తేలియవలయును. ౧౧ వ దివస
మందుఁ జేయనిషత్తమున బ్రాహ్మణులు మొదలుగాఁగల ౪ వర్ణములకు
౧౦ దివసముపర్యంతముజాతాశౌచమని విశేషవచనములుండుటవలన
జాతిభేదములేక నాలుగువర్ణములవారును పుట్టినదినముమొదలు ౧౨వ
దివసమందును, ౧౩వ దివసమందును, ౨౦ వ దివసమందును. ౨౨ వ
దివసమందును నామకరణము చేయవచ్చును.

అవ. అధాన్నప్రాశన మాహ.—

అన్నప్రాశన మర్భకస్య శుభదం మాస్మేవ యుక్తే శుభే
షష్ఠాదా వథ పంచమాదివిషమే మాసే వధూనాం శుభే,
వారే సౌమ్యగృహే విశుద్ధదశమే సందాష్టమీద్వాదశీ
రిక్తమారహితే దినే చగమృదుక్షీప్రధుః పాఖ్యోడుషు. 18

వ్యా.—అన్నప్రాశనమితి షష్ఠాదా ఆదిశబ్దేన అష్టమదశమద్వాదశాక్షిచ్యంతే,
తస్మిన్ యుక్తే మాస్మేవ, అన్నప్రాశనం అర్భకస్య శిశో శుభదం శుభప్రదం అథ
వధూనాం శ్రీజాం తు, పంచమాదివిషమే మాసే పంచమసప్తమనవమైకాదశేషు విష
మేషు, శుభదం శుభే శుభగ్రహాధిపేవారే, విశుద్ధదశమే విశుద్ధోగ్రహరహితోదశమో
యస్య సతథోక్తః, తస్మిన్ సౌమ్యగృహే పృథుధికర్కటకాదిగమరాశీనా మన్యతమే,

సామ్యగ్రహణిపతిలగ్నేవా, సమరాశీనాం సామ్యరాశిత్యం 'కూర సామ్యః పురుష
 వనితే' ఇత్యాదివా పరాహుమహిరణోక్తత్వాత్. నందాప్తమిద్వాదకీర్తనాహహితే-
 నందాః ప్రతిష్ఠాప్యేకాదశ్యః, అప్తమి పక్షద్వయగతా. ద్వాదశీ పక్షద్వయగతా,
 రిక్తా రిక్తతిథయః, అమా దర్శ్యః, ఏతైః రహితే, ఏత ద్వ్యతిరిక్తదినే, చరమ్యను
 క్షీప్రధునివాఖ్యోడుషు-చరాః స్వాతీ పునాస్వనూ శ్రవణధనస్తాశతిభిషజః, మృదూని
 చిత్రా రేవతీ మృగశీర్షానూరాధాః. క్షీప్రాణి అశ్వినీ హస్త పుష్యాః, ధునివాణి రోహి-
 ణ్యుత్తరాత్రయం, ఉడుషు ఏతత్సంజ్ఞకః క్షత్రేషుచ, అన్నప్రాశనం శుభద మితి
 యోజ్యమ్

అవ. అన్నప్రాశనకాలనిర్ణయముం జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. పురుషశిశువువిషమై వృషాదిమాసము లనఁగా ౬-౮-౧౦-
 ఈ నెలలయందును, స్త్రీశిశువువిషయమై పంచమాదివిషయమాసము
 లనఁగా ౫-౭-౯-ఈ నెలలయందును, సోమ, బుధ, గురు, శుక్రవాగ
 ములయందును, అన్నప్రాశనలగ్నమునకు ౧౦ వ యింట గ్రహమాతేక
 యుండఁగాను, పుష్యభకర్కాటకమిథునకన్యాధనుర్దీనములనెడి శుభ
 లగ్నములయందును, పాడ్యమి, చవితీ, వృషి, అప్తమి, నరమి, ఏకాదశి,
 ద్వాదశి, అమావాస్య, పున్నమ ఈవిషముల నిషేధించియితరదినముల
 యందును, అశ్వినీ, రోహిణి, మృగశీర్ష, పునర్వసు, పుష్యమి, ఉత్తర,
 హస్త, చిత్ర, స్వాతి, అనూరాధ, ఉత్తరాషాఢ, శ్రవణము, ధనిష్ఠ,
 శతభిషక్, ఉత్తరాభాద్ర, రేవతి నక్షత్రములయందు అన్నప్రాశనముఁ
 జేయవలయును.

అవ అన్నప్రాశనలగ్నగతగ్రహఫల మాహ —

కుష్ఠీ లగ్నగతే రవా తనుకళే చంద్రే సదా భిక్షుకః

పూర్ణేందా బహుసక్తదోఽవనిసుతే పితౄర్దితో జ్ఞానవాక్,

జ్ఞాజీవే బహుభోగవా స్ఫుగుసుతే దీర్ఘాయు రర్కాత్తజే

వాతాంగీ తమసి ధ్వజేఽప్యనశనీ బాలోఽన్నభోక్తా భవేత్ 19

వ్యా — కుష్ఠీతి. రవా నూచ్యే లగ్నగతే కతి బాలః అన్నభోక్తా యది కుష్ఠీ
 కుష్టరోగవా స్ఫువేత్. లగ్నగతే భవేద్య దీర్ఘదద్యయం సక్యత్ర బోధ్యం. తనుకళే
 క్షీణేచంద్రే సదా భిక్షుకః. పూర్ణేందా పూర్ణచంద్రే బహుసక్తదః బహున్నవాతా.
 అవనిసుతే కుజే, పితౄర్దితోః పైత్యరోగక్షీడితః, జ్ఞాబుధే, జ్ఞానవాక్. జీవే గురౌ బహు
 భోగవాక్ భృగుసుతే శుక్రే, దీర్ఘాయుః ఆర్కాత్తజే శ్రవైశ్వరే, వాతాంగీ వాత
 రోగ యుక్తశరీరః. తమసి రాహు, ధ్వజే కేతావ, అనశనీ దరిద్రో భవేత్.

అవ. అన్నప్రాశనలగ్నమందుండుగ్రహఫలములఁ జెప్పుచు
న్నాఁడు.—

తా. అన్నప్రాశనలగ్నమందు నూర్వూడుండిన చిన్నవాఁడు కుష్ఠ
రోగియును, క్షీణచంద్రుఁడుండిన దరిద్రుఁడును, పూర్ణచంద్రుఁడుండిన
సన్నదాతయును, అంగారకుఁడుండిన వైత్ర్యరోగియును, బుధుఁడుండిన
విశేషజ్ఞానవంతుఁడును, గురువుండిన మిక్కిలిభోగవంతుఁడును, శుక్రుఁ
డుండిన దీర్ఘాయువుగలవాఁడును, శనైశ్చరుఁడుండిన వాతరోగము
తోఁగూడిన శరీరము గలవాఁడును, రాహుకేతువులుండిన మిక్కిలి
దరిద్రుఁ డౌను.

అవ. శిశోః కేశఖండనే మాసాదీ నాహ.—

జన్మాదౌ సమమాసి పుత్రవిషయే స్త్రీణాంతు తదవ్యత్యయే
కార్యం చాదిమకేశఖండన మిదం పూర్వేష్టి సౌమ్యాయనే,
ఆదిత్యద్యయద స్రపౌష్టశశభృద్విష్ణుత్రయార్కత్రయే
పూర్ణాహే శుభవాసరే జయదినే చాప్తమ్యమావర్జితే. 20

వ్యా.—జన్మాదౌ వితి. పుత్రవిషయే జన్మాదౌ జన్మప్రభృతి, సమమాసే ద్వితీ
యచతుర్థాదిమాసేషు, స్త్రీణాంతు తదవ్యత్యయే ఉక్తవైపరీత్యే, తృతీయపంచమాదివి
షమమాసే ప్రిత్యర్థః. పూర్వేష్టి పూర్వార్ధే, సౌమ్యాయనే ఉత్తరాయణే, ఆదిత్యద్య
యద స్రపౌష్టశశభృద్విష్ణుత్రయార్కత్రయే - ఆదిత్యేర్దేవతాక మాదిత్యం, 'దిత్యాదిత్యవ
ద్యుత్తరపదాన్లుక' ఇతిణ్యప్రత్యయః. పునర్వసూ తదాదిద్యయం పునత్యసూపుష్యద్య
యం, దసః ఆశ్వినీ, పౌష్ణో రేవతీ, శశభృత్ మృగశీర్షం, విష్ణు త్రియం ఆర్క-త్ర
యంచప్రాగుక్త, మేతేషు నక్షత్రేషు, పూర్ణాహే పూర్ణతిథౌ, శుభవాసరే శుభదినే,
జయదినే జయతిథౌ, ఆప్తమ్యమావర్జితే-ఆప్తమివావర్జితే ఆమావర్జితే పూర్ణతిథౌ వేతేషు,
సనక్షత్రాదిషు ఇద మాదిమకేశఖండనం కార్యం, కర్తవ్య మిత్యర్థః.

అవ. బాలురకు కేశఖండనవిషయమై మాసాదికాలములఁ జెప్పు
చున్నాఁడు.—

తా. పుత్రవిషయమై పుట్టినదిమొదలు సరినెలలైన ౨-౪-౬-
నెలలయందును, స్త్రీవిషయమై బేసినెలలైన 3-౫-౭-నెలలయందును,
ఉభయాలకు నుత్తరాయణమందును పూర్వయామమందును, అశ్విని,
మృగశీర్ష, పునర్వసు, పుష్యమి, మాఘ, చిత్త, సావతి, శ్రవ

ణము, ధనిష్ఠ, శతభిషక్కు, రేవతీనక్షత్రములయందును, సోమబుధ
గురుశుక్రవారములయందును, తదియ, అష్టమి, త్రయోదశి, అమా
వాస్యలు వినా క్రిందఁ జెప్పినమాసనక్షత్రములతోఁగూడినపూర్ణతి
థియందును, బాలురకు కేశఖండినము చేయవలయును.

అవ. కర్ణ వేధయోగ్యకాల మాహా.—

జాతా ద్వాదశషోడశేఽహ్ని నిధనే శుద్ధేఽష్టమే సప్తమే
షష్ఠే మాసి శుభే చ వారభవనే కర్ణా సువేధ్యా శిశోః,
రిక్తాపర్వనిశాదినిదిరహితే సంపూర్ణాతిధ్యుర్మయోః
పాష్టాదిత్యకరద్యయో త్రహరశ్రోణవియా ర్యేందుషు. 21

వ్యా. — జాతాదితి. జాతా జన్మతః, ద్వాదశ షోడశే ద్వాదశే షోడశేవా,
అహ్ని దివసే, నిధనే అష్టమే లగ్నే, శుద్ధే గ్రహవర్జితేనతి, అథవా అష్టమే సప్తమే
షష్ఠేవా మాసి, శుభే వారభవనే శుభవాసరే శుభగ్రహధిపతిః గ్నేచ, రిక్తాపర్వనిశాదినాది
రహితే-రిక్తాః పూర్వోక్తాః, పూర్వాణి పంచపూర్వాణి, నిశాకాత్రిః, నినాదిః ప్రతిపత్,
ఏతైఃరహితే, సంపూర్ణాతిథౌ, సంపూర్ణనక్షత్రేఽపి తయోః, పాష్టాదిత్యకరద్యయో
త్త్రహరశ్రోణవియా ర్యేందుషు-రేవతీ పునర్వసూ హస్త చిత్రోత్తరాత్రయాద్భాగైశ్చ
మణ ధనిష్ఠాపుష్య శృగశ్శిరేషు ద్వాదశనక్షత్రేషు, శిశో ర్బాలస్య, కర్ణా సువేధ్యా,
కర్ణ వేధాఖ్యం కర్ణ కర్తవ్య మిత్యర్థః.

అవ. బాలురకు చెవులుకుట్టుటకు యోగ్యకాలములఁ జెప్పు
చున్నాఁడు. -

తా. శిశువు పుట్టినదిమొదలు పండ్రెండవదినసమందైనను, పదు
నాఱవదినసమందైనను, పగటియందును, కర్ణ వేధలగ్నమున కెనిమిదవ
యింటనే గ్రహములు లేకయుండఁగా చెవులు కుట్టవలసినది. ఈచెప్పు
బడినకాలములనతిక్రమించినను ౬ - ౭ - ౮ - యీ నెలలయందును
సోమ, బుధ, గురు, శుక్రవారములయందును, నృషభ, మిథున,
కర్కాటక, కన్యా, ధను, ర్శ్మీనలగ్నములయందును, చవితి, నవమి,
చతుర్దశి, పూర్ణిమ, అమవస, కృష్ణాష్టమి, కృష్ణచతుర్దశి, సంక్రమణ
ములు, రత్తి, శుక్లపాడ్యమి వినియందువినా పూర్ణాతిథినక్షత్రముల
యందును, మృగశీర్షి, ఆర్ద్రా, పునర్వసు, పుష్యమి, హస్త, చిత్ర,

ఉత్తర, ఉత్తరాషాఢ, శ్రవణము, ధనిష్ఠ, ఉత్తరాభాద్ర, రేవతీనక్షత్రములయందు బాలురకు చెవులు కుట్టవలయును.

అవ. అథ చౌలకాల మాహ. —

మధ్యే షూత్తిరవాయుమిత్రవరుణబ్రహ్మభిధే షూత్తరాత్రయ
చిత్రాంత్యేందుపునర్వసూర్యయకరశ్రోణద్వయాద్యే దివా,
బాలస్య త్రితయేఽథ పంచమసమే మాసాదిరిక్తాష్టమీ
పర్వాన్యాసు శుభాంశవారభవనే చౌలం విశుద్ధేఽష్టమే. 22

వ్యా — మధ్యేష్వీతి. ఉత్తరవాయుమిత్రవరుణబ్రహ్మభిధే షూత్తరాత్రయ
స్వాత్యసూరాధాశశతారాహిజ్యాభ్యుషు, మధ్యేషు మధ్యమనక్షత్రేషు, చిత్రాం
త్యేందుషు పునర్వసూర్యయకరశ్రోణద్వయాద్యే చిత్రా రేవతీ మృగశిర్ష పునర్వసూ
పుష్యవాస్త శ్రవణధనిష్ఠాఽశ్వినీ ప్రథమ త్యుతమేత్రేప్తేనక్షత్రే, దివా దివాభాగే,
బాలస్య త్రితయే, సమే సంవత్సరే 'హయనోస్త్రీశరత్సమా' ఇత్యమః ఆధవా
పంచమసమేపంచమనక్షేపా, మాసాదిరిక్తాష్టమీపర్వాన్యాసు-మాసాది శుక్లప్రతిపత్,
రిక్తాః ప్రాశక్తాః, అష్టమీ పక్షద్వయగతా, పర్వాణి పంచపర్వాణి, అన్యాసు ఏభ్యో
ఽన్యాసు, తిథి స్వీతిశేషః. శుభాంశవారే భవనే శుభగ్రహనవాంశే శుభలగ్నైచ,
విశుద్ధేఽష్టమేలగ్నా దష్టమస్థానే గ్రహరహితే సతి, చౌలం చూడాకర్ష, కర్తవ్య
మితిశేషః.

అవ. చౌలకాలనిర్ణయముఁ జెప్పచున్నాఁడు. —

తా. కొమరుఁడుపుట్టినదిమొదలు మూడవసంవత్సరమందును,
ఐదవసంవత్సరమందును, శుక్లపాక్ష్యాది, చవితి, నవమి, చతుర్దశి, శుక్ల
కృష్ణాష్టములు, పూర్ణిమ, అమావాస్య, చతుర్దశి, సంక్రమణము వీని
నిషేధించి యితరములై న తిథులయందును, సోమ, బుధ, గురు, శుక్ర
వారములయందును, వృషభ, మిథున, కర్కాటక, కన్యా, ధను, ర్శ్మి
ముల నెడశుభ గ్రహములలగ్నములయందును, శుభగ్రహములనవాం
శములయందును, రోహిణి, ఉత్తర, నావీతి, అనూరాధ, ఉత్తరాషాఢ,
ఉత్తరాభాద్ర యీనక్షత్రములు మధ్యమము లగుటవలనచౌలకర్షకు
శ్రేష్ఠములుకావు కనుక, అశ్విని, మృగశిర్ష, పునర్వసు, పుష్యమి, హ
స్త, చిత్ర, శ్రవణము, ధనిష్ఠ యీయ్యుత్తమనక్షత్రములయందుఁ జేయ
ననుకూలంపనిపక్షమున యీక్రిందనుడివారింపఁబడిన మధ్యమనక్షత్ర

ములయందైనను, అప్రమళుద్ధిగల లగ్నమందు చిన్నవానికి చౌకకర్త
ము చేయుట యుక్తము.

అవ అథాంకురార్పణకాల మాహా —

కర్తవ్యో విధితోఽంకురార్పణవిధి శ్చైలాదికర్తాదితో
రాత్రిష్యేవ శరాగ్నిశ్చైలగణనా న్వేతాను సద్యోఽథవా,
రిక్తాపర్వవిషప్రదోషరహితే వారే శుభానాం గృహే
క్షీప్రస్వాతిమృదుధ్రువాసురమఖావిష్ణుత్రయాభ్యోడుషు

23

వాగ్. — కర్తవ్యవిధి. అంకురార్పణ మంకురోత్పత్త్యర్థం బీజావాహః, తస్య విధిః,
విధితః స్వస్థిహోత్రవిధానేన, సార్యవిధిక్తక సస్తిః, చౌలాదికర్తాదితః ఆదిశబ్దేనాన్న
ప్రాశనోపనయనవివాహసీమంతపుంసవనాదయో గృహ్యంతే. తేషాం కర్తాదితః కర్తాః
పూర్వమేవ శరాగ్నిశ్చైలగణనాను పంచమతృతీయసప్తమా న్వేతాను రాత్రిష్యేవ,
నతు దినే త్యేవకారార్థః ఆథవా సద్య శ్శోభనదినా త్సార్యరాత్రేవా, రిక్తాపర్వవిష
ప్రదోషరహితే-రిక్తాః ప్రసిద్ధాః, పర్వాణి పంచపర్వాణి, విషాః విషఘటికాః, ప్రదో
షః చతుర్థీసప్తమీత్రయోదశీనాం ప్రదోషః, సర్వతిథీనాం ప్రదోషకాలోవా, ఏత్యై
రహితే, దిన ఇతిశేషః శుభానాం శుభగ్రహణాం సంబంధివారే, శుభగ్రహసంబంధల
గ్నే, క్షీప్రాణి అశ్వినీహస్త పుష్యః, స్వాతీ ప్రసిద్ధా, మృదాని చిత్రా ఈశీ మృగ
శీర్షానూరాధాః, ధ్రువాణి రోహిణ్యుత్తరాత్రయం, ఆనురః మూలా, మఖాప్రసిద్ధా,
విష్ణుత్రయం శ్రవణ ధనిష్ఠా శతభిషజః, ఏతేషు సప్తదశనక్షత్రేషు కర్తవ్యః.

అవ. అంకురారోపణమునకుఁ గాలనిర్ణయమును జెప్పఁచు
న్నాఁడు —

తా. అంకురారోపణమును గృహ్యసూత్రములోఁ జెప్పినప్ర
కారము అన్నప్రాశన చౌల ఉపనయన వివాహసీమంత పుంసవనకర్తము
లకుఁ బూర్వమం దనఁగా పినిముహూర్తదినమునకుఁ బూర్వరాత్రి
యందైనను, సద్యస్కాలమందైనను, పర రాత్రియందైనను ఇట్లు చేయ
నివశ్యంబున ముహూర్తదినమునకు 3-౫-2- యీరాత్రులయందై
నను, చవితి, నంమి, చతుర్దశి, యారి క్తతిథులను, పూర్ణిమ, అమావా
స్య, కృష్ణాష్టమి, కృష్ణచతుర్దశి, సంక్రమణము లీప్రవృత్తులును, చవితి,
సప్తమి, త్రయోదశి, ప్రదోషదినములును, త్యాజ్యకుడియలును నిషే
ధించి సోమ, బుధ, బృహస్పతి, శుక్రవారములయందును, వృషభ,

మిథున, కర్కటక, కన్య, ధను, ర్శ్మనములైన శుభ గ్రహములయొక్క
లగ్నములయందును, అశ్విని, పుష్యమి, హస్త, సావిత్రీ, చిత్ర, రేవతి,
మృగశిర్ష, అనూరాధ, రోహిణి, ఉత్తర, ఉత్తరాషాఢ, ఉత్తరాభాద్ర,
మూల, మఖ, శ్రవణ, ధనిష్ఠ, శతభిష జ్యేష్ఠములయందును, అంకు
రారోహణము చేయవలయును.

అవ. గ్రహణా ముచ్చనీచమూలత్రికోణనిర్ణయ మాహ. —
మేషో గార్జకర సుతీ శశిగృహం మీన స్తులోచ్చాభిధా
ది గ్రామో మనుయుగ్దినం శరమితం తారాః క్రమా ద్వింశతిః,
స్వస్యోచ్చాస్తగృహం స్వనీచభవనం సూర్యాదిత సింహగో
మేషాష్టమధ స్తులాశ్చ కలశో మూలత్రికోణాభిధాః.

ప్రథమబిందు సమాప్తః.

వ్యా. — మేష ఇతి. మేషః ప్రసిద్ధః, గౌః పృషధః, మకరశ్చ ప్రసిద్ధః,
సతీ కన్యా, శశిగృహం కర్కటకః, మీనః ప్రసిద్ధః, తులాచ ఏతే నవరాశయః,
క్రమాత్, సూర్యాదీనాం సప్తానాం ఉచ్చాభిధాః ఉచ్చసంజ్ఞకస్థానాని. తథాహి
సూర్యస్య మేషః, చంద్రస్య పృషధః, మజస్య మకరః, బుధస్య కన్యా, శుభోః
కర్కటకః, శుక్రస్య మీనః, శనే స్తులోచ్చాభిధానాని. దిక్ మేషే దశమో భాగః,
రామః పృషధే తృతీయో భాగః, మనుయుగ్ మనుయుగ్మ - మనూరాం యుగ్ మను
యుగ్ అస్త్రావింశో భాగ ఇత్యర్థః. అత్రి తంత్రన్యాయేన మనుశబ్దః పునఃపత్యతే,
తథాచ మనుశబ్దశ్చ చతుర్దశస్థానానామ్. మనునా యురక్షీతి మనుయుగ్. మకరే
అస్త్రావింశో భాగ ఇతి సుతి. త్రినం కన్యాయాః పంచదశో భాగః, శరమితం కర్కటకే
పంచమో భాగః, త్వాణి మీనే సప్తవింశో భాగః, వింశతి స్తులాయాం వింశో భాగః,
ఏతే పరమేచ్చభాగా ఇత్యుక్త్యంతే స్వస్యోచ్చాస్తగృహం - స్వస్యాత్మనః,
ఉచ్చాత్, అస్వస్యోచ్చాస్తగృహం సప్తమస్థానం, స్వనీచభవనం స్వస్య నీచస్థానం. యథా
సూర్యస్య మేషా నీచః, తద్దశమో భాగః పరమనీచః, చంద్రస్య పృషధో నీచః, తస్య
తృతీయో భాగః పరమనీచః, మజస్య కర్కటకో నీచః, తస్యాష్టావింశో భాగః
పరమనీచః, బుధస్య మీనో నీచః, తస్య పంచదశో భాగః పరమనీచః. శుభో
కర్కటకో నీచః, తస్య సంచమో భాగః పరమనీచః, శుక్రస్య కన్యా నీచః, తస్యా
స్పృహవింశో భాగః పరమనీచః, శనే రేషో నీచః, తస్య వింశో భాగః పరమ
నీచః, సూర్యాదితీ స్సూర్యప్రభృతి సప్తగ్రహణామిత్యర్థః స్యాద్విభక్తికస్తసిః.
సింహగోమేషాష్టమధస్తులాశ్చ కలశః, సూర్యస్య సింహః, చంద్రస్య పృషధః,
మజస్య మేషః, బుధస్య కన్యా, శుభోః ధనుః, శుక్రస్య మూల, శనే కుంభః,

మూలత్రికోణాభిధాః ఏతే సప్తభాగముః మూలత్రికోణసంఖ్యకాః సహ సూర్యస్య
సింహస్వత్వేత్రం మూలత్రికోణంచ, చంద్రస్య వృషభః ఉచ్ఛ్రాంత మూలత్రికోణంచ,
కుజస్య మేషః స్వత్వేత్రం మూలత్రికోణంచ, బుధస్య కన్యా స్వత్వేత్రం మూలత్రి
కోణ ముచ్చంచ, శుక్రో ధనుః స్వత్వేత్రం మూలత్రికోణంచ, శుక్రస్య తులా స్వత్వే
త్రం మూలత్రికోణంచ. శశిః కుంభ స్వత్వేత్రం మూలత్రికోణంచ భవతి. ఏవంచ
సతి స్వత్వేత్రం పరిత్రజ్య సూర్యస్య సింహా మూలత్రికోణమితి కథం వక్తుం శక్యత
ఇతిచేదుచ్యతే; సింహ ఆద్యాః వింశతిభాగాః సూర్యస్య మూలత్రికోణం, ఆపర
దశభాగాః స్వత్వేత్రం. వృషభే ఆద్యభాగత్రయం చంద్రస్యోచ్చయః, ఆపరే సప్త
వింశతిభాగాః మూలత్రికోణం. మేషే ద్వాదశభాగాః కుజస్య మూలత్రికోణం,
ఆపరే ష్టాదశభాగాః స్వత్వేత్రం. కన్యాయాం పంచదశభాగాః బుధ స్యోచ్చయః,
అపరే పంచభాగాః మూలత్రికోణం, తతోదశభాగాః స్వత్వేత్రం. ధనుషి దశభా
గాః శుక్రోచ్ఛ్రాంతత్రికోణం, అన్యే వింశతిభాగాః స్వత్వేత్రం. తులాయాం పంచదశ
భాగాః శుక్రస్య మూలత్రికోణం, అన్యే పంచదశభాగాః స్వత్వేత్రం. కుంభే వింశతిభా
గాః శశిః ఉచ్ఛ్రాంతత్రికోణం, అన్యే దశభాగాః స్వత్వేత్రం. తథాచ సారావశ్యాం 'వింశతి
పంచా సింహా త్రికోణ మపరే స్వభవన మర్కస్య, ఉచ్చయం భాగత్రితయం వృష
ఇందో సాన్యత్రికోణ మపరేఽంశాః. ద్వాదశభాగా మేషే త్రికోణమపరే స్వభవనం
భౌమస్య, ఉచ్చయం కన్యాయాం బుధస్య తిథ్యంశక్తే స్సహ చింత్యం. పరత
త్రికోణజాతం పంచభి రంశైః స్వరాశిజం పరతః, దశభిర్భాగై ర్విస్య త్రికోణ మప
రే స్వభవనం చాపే. శుక్రస్యైవంత్రికోణం తిథ్యాయా నైవపరే స్వరాశి, కుంభే
త్రికోణవిజభే రవిజస్య రవే ర్విధాహి సింహా ఇతి.

శ్లో. యజ్ఞనా వేంకటాభ్యేన రచితా యజ్ఞానీతాం ముదే,

కాలామృతస్య టీకాయా మాద్యో బిందు రధూచ్చభః.

అస సూర్యాది సప్తగ్రహముల ఉచ్చయం మోక్షనిచ పరమనీచ
స్వత్వేత్ర మూలత్రికోణముల జెప్పుచున్నాడు. —

తా. సూర్యునికి మేషరాశి ఉచ్చయరాశి, అందు ౧౦ దోభాగము
పరమోచ్చయము, ఈముచ్చయరాశి కేవలగుతులారాశి నీచరాశి, అం
దు ౧౦ దో భాగము పరమనీచము, ఈగ్రహమునకు సింహరాశిలో
మొదటి ౨౦ భాగములు మూలత్రికోణమును, మిగత ౧౦ భాగములు
స్వత్వేత్రమును, చంద్రగ్రహమునకు వృషభరాశి యుచ్చయరాశి, అందు
౧౦ భాగము పరమోచ్చయము, ఈముచ్చయరాశి కేవలవగు వృశ్చికరాశి

నీచరాశి, అందు 3-వ భాగము పరమనీచము, ఈ గ్రహమునకు వృషభ రాశిలో మొదట 3 భాగములు యుచ్చమును మిగత 2 భాగములు మూల త్రికోణమును. అంగారక గ్రహమునకు మకరరాశి యుచ్చరాశి, అందు 2-వ భాగము పరమోచ్చము, ఈమకరరాశి కేడవదైన కర్కటక రాశి నీచరాశి, అందు 2-వ భాగము పరమనీచము, ఈ గ్రహమునకు మేషరాశిలో 12 భాగములు మూలత్రికోణము, మిగత 10 భాగములు స్వక్షేత్రము, బుధగ్రహమునకు కన్యారాశి యుచ్చరాశి అందు 1-వ భాగము పరమోచ్చము, ఈరాశి కేడవదైన మీనరాశి నీచరాశి, అందు 1-వ భాగము పరమనీచము, ఈ గ్రహమున కీచెప్పఁబడిన కన్యారాశిలో 1-వ భాగము యుచ్చమును, మిగత 1-వ భాగములు మూలత్రికోణము. బృహస్పతికి కర్కటకరాశి యుచ్చరాశి, అందు 1-వ భాగము పరమోచ్చము, ఈరాశి కేడవదైన మకరరాశి నీచరాశి, అందు 1-వ భాగము పరమనీచము, ఈ గ్రహమునకు ధనూరాశిలో మొదట 10 భాగములు మూలత్రికోణమును, మిగత 2 భాగములు స్వక్షేత్రము. శుక్రగ్రహమునకు మీనరాశి, యుచ్చరాశి, అందు 2-వ భాగము పరమోచ్చము, ఈరాశి కేడవదైన కన్యారాశి నీచరాశి, అందు 2-వ భాగము పరమనీచము, ఈ గ్రహమునకు తులారాశిలో మొదట 1-వ భాగములు మూలత్రికోణమును, మిగత 1-వ భాగములు స్వక్షేత్రము. శనిశ్చరగ్రహమునకు తులారాశి యుచ్చరాశి, అందు 2-వ భాగము పరమోచ్చము, ఈయుచ్చరాశి కేడవదైన మేషరాశి నీచరాశి, అందు 2-వ భాగము పరమనీచము, ఈ గ్రహమునకు కుంభములో మొదట 2 భాగములు మూలత్రికోణము, 10 భాగములు స్వక్షేత్రమును, ఈవరుసను సప్తగ్రహములయుచ్చాత్మ్యచ్ఛనీచాదినిర్ణయములఁదెలియవలయు.

ప్రథమబిందువు సమాప్తము.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః.

కాలామృతే-సవ్యాఖ్యానే

ద్వితీయవిస్తరః.

అవ. అథ బ్రహ్మక్షత్రవిశాముపనయనయోగ్యకాలమాహ —

బ్రహ్మక్షత్రవిశా మధోపనయనం వక్ష్యే వసంతే క్రమా
ద్గీష్ఠర్తా శర దీహ వర్ణనియతే తత్రాపి సాధారణః,
మాసా మాఘముఖాస్తు పంచ జననా ద్వా గర్భతోఽబ్దేఽప్తమే
నిత్యే విప్రశిశోః క్రమా స్మృపవిశో రేకాదశే ద్వాదశే. 25

వ్యా — బ్రహ్మేతి. అథశబ్దోఽంకురార్థజానంతర మిత్యానంతర్యాకళోమంగ
ళార్థకోవా, బ్రహ్మక్షత్రవిశా ముపనయన ముపనయనాఖ్యం కర్త, క్రమా ద్వత్యే
కథయామి, వసంతే బ్రహ్మజానాం, గీష్ఠర్తా క్షత్రియాణాం, శరది వైశ్యానా మితి
నియమః. ఇహస్తికా వర్ణనియతే బ్రహ్మజాదివర్ణానా మృతునియమేఽపి తత్రాప్యపన
యనే మాఘముఖాః మాఘాద్యాః, పంచ మాసాః సాధారణాః బ్రహ్మక్షత్రవిశాం
తుల్యాః. జననా జననాదారభ్య వా, అథవా గర్భతః గర్భా దారభ్యవా, నిత్యే 'గర్భా
ప్తమేషు బ్రహ్మణ ముపనయా'తేత్యాదివిధిప్రాప్తే అప్తమేఽబ్దే విప్రశిశోః బ్రహ్మణమూ
రస్య, నృపవిశోః క్షత్రియవైశ్యకుమారయో రేకాదశే వర్షే, ద్వాదశే వర్షే చ క్ర
మాత్, ఉపయనం కార్య మిత్యధ్యాహరః.

అవ. బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్యుల కుపనయనకాలమును గ్రమము
గాఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. బ్రహ్మణులకు గర్భసంవత్సరము మొదలైనను జననసం
వత్సరము మొదలుగానైన నేనిమిదవసంవత్సరమునందును వసంతముతువు
నందును, క్షత్రియులకు ౧౧-వ సంవత్సరమునందును, గీష్ఠర్తువునం
దును, వైశ్యులకు ౧౦-వ సంవత్సరమునందును శరదృతువునందును,
మఱియు నీవిధమున నిర్ణయింపఁబడిన ఋతువులయందును, మాఘ

మాసము మొదలు జ్యేష్ఠ మాసమువరకు శ్రేష్ఠమాసములొటవలన జాతి భేదనిమిత్తములేక నీ ౫ మాసములయందును బ్రహ్మతత్త్రియవైశ్యుల కుపనయనకర్తచేయుట ముఖ్యము.

అవ. ఉపనయనాబ్ధివిషయే ఋతుంతర మాహ -

కామ్యాబ్ధే త్వథ పంచమాదివిషమే షష్ఠే చతుర్థేపరే
వాంఛంత్యేవ హి మధ్యమే తు దశమే దైవా చ్చ కాలాత్యయే,
కృష్ణాదా దినపంచకే శుభదినే పక్షే వశక్షే వినా
రిక్తానధ్యయనాని మధ్యమతిథీ గండే అపి ద్వాదశీ. 26

వ్యా - కామ్యాబ్ధి ఇతి. కామ్యాబ్ధేతు, 'సప్తమే బ్రహ్మవర్షసకామ మష్టమ మాయుస్కామం సప్తమేతేజస్కామం దశమే ల్నావ్యకామం ఏకాదశ ఇంద్రియ కామం ద్వాదశే పశుకామం' ఇత్యాపస్తంబోక్తకామ్యుష్షే, అథవా పంచమాదివిష మేఅదిశక్షేన సప్తమసమైకా దశానాం గ్రహణం, ఏషా మన్వతమే విపక్షేబ్దే, సమే షు పక్షే. ఆపస్తంబే 'గర్భాబ్ధిమేషు బ్రాహ్మణమపసయా'తేత్యుక్తిబహువచనస్య గోభిష త్సగర్భసప్తమగర్భాబ్ధిమానాం స్వీకృతత్వా త్తిర్వాసని నిధాయ, పృథ్వి ఇత్యుక్తవాక్. తస్య గర్భపత్యస్వీకారఃకృతవలంబేనైవ పంచమాబ్ధిగ్రహణ సిద్ధిః గర్భపత్యః జన్మతః పంచమోభవతి, అన్యథా పంచమాబ్ధిగ్రహణే మానాభావాత్ చతుర్థే, చతుర్థిష్టే, పరే కేచన వాంఛంత్యుపనయనమితితేషః. పరేఇత్యనేననాయ మస్తత్పత్యః, మానా భావాది త్యగ్యుపనయాచ్యతే. హితి ప్రసిద్ధా. దైవా ద్విధివిశాత్, కాలాత్యయే ఉక్తసంకల్పిరాతిక్రమణేసతి, మధ్యమే జఘన్యేదశబేబ్దేవా, కృష్ణాదా కృష్ణపక్షాదా, దినపంచకే పూర్ణచంద్రత్వాత్, శుభదినే పంచాంగశుద్ధిదినే, పక్షే పక్షే శుక్లపక్షే 'వశక్షో ధవళోర్బువ' ఇత్యమరః. అద్యపంచకంవినా విహయేత్యర్థం. క్షీణచంద్ర త్వాత్. శుక్లపక్షేఅద్యపంచకమాత్రసిషేధేన ద్వితీయత్యతీయపంచకయోః స్వీకారః; పూర్ణచంద్రత్వాత్. రిక్తాః పూర్వోక్తాః, అనధ్యయనాని పత్యమాణాని, మధ్యమ తిథీ అబ్రహ్మ్యా, గండే పత్తివ్యేకాదశ్యా, ద్వాదశీ ప్రసిద్ధా; ఏతాని వినా విహాయ, ఉపనయనం కర్తవ్య మిత్యర్థః.

అవ. ఉపనయనమునకుఁ ౭ ఋతుంతరముచే సంవత్సరముల నిర్ణయించుచున్నాఁడు -

తా. బ్రహ్మణాదిజాతిత్రయమునకు జననము మొదలు ౫, ౬, ౭, ౮, ౯ ఈసంవత్సరములయందును, ఈకాలములయందు చేయుటవల్లదైవవశమున ననుకూలించునిపక్షమునకు ౧౦, ౧౧ సంవత్సరములయందు

ను, కృష్ణపాద్యమి మొదలయిదుదినములయందును, శుక్లపాద్యమి మొదలు శనిదినములవరలించి మిగతదినములయందును, శుభకరిములైన తదివారసత్వత్రయోగకరణములతోఁగూడినదినములయందును, చవితి, నవమి, చతుర్దశిపాద్యము, మధ్యపాద్యములు శుభములైనవి, మిష్టేకపక్షములు, ద్వాదశి, ఏసిని విడిచి కె, రంశ్లోకములయందుఁ జెప్పబడిన కారమునభ్యసనదివసములవరలించి క్రిందఁ జెప్పబడిన పర్వయంతములయందు పనశునముఁ జేయవలయును. మరియు నాలసంసర్గమందుపనయనకర్తఁజేయుట కొందఱి కిష్టమైనను గ్రంథకర్త కనమత మాటవలన విధింపబడలేదు.

అన ఉపనయనస్య వారసత్వత్రయనిర్ణయము మామా —
శుక్రార్యేందుజవాసరేఽర్కశశినో న్యారాచ మధ్యాతయో
ర్మిత్రాంత్యాదివృగస్థిరాదితిగురుశ్రోణత్రయార్కత్రయే,
సావంశా ద్యశుభాంశగే హిమకర శ్రోణాదితిసావంశగే
లగ్నే చంద్రవివర్జితే శుభదినే పూర్వేష్టి శుద్ధేష్టమే 27

వా. — శుక్రేతి. శుక్రార్యేందుజవాసరే శుక్రగురుబుధవాసరే, తయోః ప్రసిద్ధయోః, అర్కశశినో న్యారాచంద్రయోః సంబంధినా భానుసోమరాసరౌ మధ్యా, శుక్రబుధావిది ఉపనయనే న ముఖ్యౌ, నాప శుభశనివారసజ్జనున్యౌ, కింతు య్యమగలదే. మిత్రాంత్యాదివృగస్థిరాదితిగురుశ్రోణత్రయార్కత్రయే అనూరాధారేవత్వశ్విశిష్టాశ్విరోహిణ్యుత్తిరాత్రయపునర్వనూపున్యశ్రవణనిష్ఠాశతిభిష్కవాస్త్రాస్వాతః, ఏతేషు పోషకసత్తతేషు, కించ హిమకరే చంద్రే, న్యాంతాత్ కర్కటకాంతాత్, అన్యశుభాంశగే బుధగురుశుక్రాణాం అంశగేసతి, శ్రోణాదితిసావంశగే శ్రవణపునర్వసోస్వాస్వాంశగే శ్రవణచతుర్థపాదే పునర్వనూచతుర్థపాదే వాసికే సతి, కించ చంద్రవివర్జితే లగ్నే, శుభదినే పంచాంగశుద్ధిదినే, పూర్వేష్టి పూర్వాష్టమే, అబ్జమే ఉపనయనలగ్నాబ్జమే, శుద్ధే గ్రహవర్జితే సతి, ఉపనయనం ముఖ్యమితి శేషః.

అన. ఉపనయనమునకు వారసత్వత్రయనిర్ణయములఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. ఉపనయనవిషయమై, బుధ, బృహస్పతి, శుక్రవారములు శ్రేష్ఠమునని, ఆనిత్యసోమవారములు మధ్యములని, అనూరాధ, రేవతి, అశ్విని, మృగశిరః, ఉత్తర, ఉత్తిరామాధ, ఉత్తరభాద్ర, పునర్వసు,

పుష్పమి, శ్రవణము, ధనిష్ఠ, శతభిషక్కు, హస్త, చిత్ర, స్వాతి, రోహిణి ఈ ౧౩ నక్షత్రములు శ్రేష్ఠములని, చంద్రుడు స్వకీయాంశమందుండఁ గా, స్వాంశమైన కర్కాటకముచుండి, బుధ, గురు, శుక్రలయంశమును పొందియుండగాను, శ్రవణపునర్వసువు నాలనపాదమందుండఁగాను, చంద్రుడు తేనిఁగ్నమందును, శుభదినపూర్వాష్టమందును, ఉపనయనగ్నమున కెనిమిదవయింటనే గ్రహములు లేకయుండఁగా నుపనయనమునకు యోగ్యకాలము.

అవ. వటో ర్వర్ణేశాదిబల మాహ —

వర్ణేశార్కకవీజ్యవేదపబలం చాబ్దేందుతారాబలం

తత్రాచార్యకుమారయో ర్గురుబలం తేభ్యో హి ముఖ్యం వ్రతే,

తేషాం వార్ధకబాల్యమాఢ్యరహితే మూలత్రికోణాలయే

స్వోచ్చస్వాల ముమిత్రరాశిసహితే వ్యేతేషు కార్యం వ్రతమ్. 28

వా. — వర్ణేశతి. వర్ణేశార్కకవీజ్యవేదపబలం - వర్ణేశాః, విప్రాణాంగురుః, క్షత్రియాణాం రవిః, వైశ్యానాం చంద్రః, తేహంచ, అర్క మూర్త్యః కవిశ్శుక్రః ఇబ్యో గురుః, వేదః స్వకాఖ్యాధిపతిః, ఏతేహంచ బలం, అబ్దేందుతారాబలం - అబ్దశబ్దేన అబ్దాధిపతి ర్లక్ష్యతే, తస్యచ బలం, ఇందో శ్చంద్రస్య తారాయాశ్చ బలంచ, తత్రోపనయనే వటో శ్చింతనీయమితిశేషః. తేభ్యఃవర్ణేశాదిభ్యః గురుబలం వ్రతేఉపనయనే ఆచార్యకుమారయో ర్ముఖ్య మావశ్యకం. హితి ప్రసిద్ధా. తేహంచ వర్ణేశాదీనాం, వార్ధక బాల్యమాఢ్యరహితే - వృద్ధస్యభావో వార్ధకం, బాలస్య భావో బాల్యం మాఢ్యస్యభావో మాఢ్యం, 'గుణవచనే' త్యాదినాన్యథో, ఏతైః రహితేనతి, ఏతేషు వర్ణేశాదిప్రహేషు, మూలత్రికోణాని పూర్వోక్తాని, స్వోచ్చస్వాలపి ప్రాగుక్తాని 'మహాగౌత్యాదీని, స్వాలయాః స్వక్షేత్రాణి, మిత్రరాశయః మిత్రక్షేత్రాణి, ఏతైస్సహితేషు సత్సు, వ్రతం ఉపనయనం కార్యం.

అవ ఉపనయనవటువునకు వర్ణేశుడు మొదలైన వారిబలములఁ జేప్పుచున్నాడు. —

తా. వర్ణేశబలమునఁగా బ్రాహ్మణులకు బృహస్పతిబలమును, క్షత్రియులకు సూర్యబలమును, వైశ్యులకు చంద్రబలము నంపటికిసూర్య శుక్రగురుబలములు, తమతిమ వేదాధిపతులబలము, ఉపనయనముచేయుసంహృరాధిపతి గ్రహబలము, చంద్ర తారాబలములు నీవర్ణేశాదిబలములకంటె చార్యవటువులకు బృహస్పతిబలమును అనిశ్యము చూడఁ

దగినది. ఈవర్ణశాదులకు మూఢబాలవృద్ధత్వములు లేకయుండగాను నీగ్రహములేతమతమమూలత్రికోణములయందు నుచ్చస్థానములయందును, స్వతంత్రమిత్రతేత్రములయందు నుండగా నుపనయనముచేయుటకు ముఖ్యము.

అవ. అథ వేదాధిపతి నామా —

ఋగ్వేదప్రభృతీశ్వరా గురుభ్యగుత్తాపుత్రసామ్యా వ్రతే
స్వీయం వేదపలగ్నవాసరబలం చైతత్త్రయం దుర్లభమ్,
లగ్నేందుః క్షయరోగిణం చ కురుతే స్వాచ్ఛస్థితోఽవ్యర్థకం
లగ్నా ద్ద్వాదశగం రవిం యది కుజః పశ్యన్దరో నేత్రహృత్. 29

వా. — ఋగ్వేదేతి. గురుభ్యగుత్తాపుత్రసామ్యాః గురుశుక్రాంగారకబుధాశ్చత్వారిః, ఋగ్వేదప్రభృతీశ్వరాః ఋగ్వేదజ్ఞానాధ్యక్షానా మధిపాః, క్రమాత్స్వీయః. వ్రతే ఉపనయనే, స్వీయం స్వకీయం, స్వశబ్దాత్ సంబంధార్థప్రత్యయః, వేదపలగ్నవాసరబలం-స్వకీయో యో వేదః తస్యాధిపతే, స్వకీయం యజ్జన్మలగ్నం తదధిపతేశ్చ, స్వకీయో యో జన్మవాసరః తదధిపతేశ్చ, బలం, ఐహికే శ్చింతనీయం. ఏతత్త్రయం వేదపలగ్నవాసరబలత్రితయం తు, దుర్లభం, ప్రాయశాన లభ్యతేత్యర్థః. లగ్నేందుః ఉపనయనలగ్నచంద్రః, స్వాచ్ఛస్థితోపి పృథగ్ధస్థితోపి, అర్థః పలుం, క్షయరోగిణం క్షయరోగవంతం కురుతే. నను 'లగ్నే చంద్రవివర్జిత' ఇతి పూర్వమేవోక్తత్వా త్వున రిదానం 'లగ్నేందుఃక్షయరోగిణం చ కురుతే' ఇతి లగ్నచంద్రసిషే ధాకిమర్థం కర్తవ్యమితిచేదుచ్యతే. 'చాశే వ్రతే ప్రయాణే చప్రవేశే రాజదర్శనే, లగ్నచంద్ర శ్శుభః ప్రోక్షః వివాహే పరివర్జయేత్' ఇత్యన్తిక్లౌకికేవిద్యమానవ్రతశబ్దం ఉపనయనపరం కృత్వా ఉపనయనే లగ్నచంద్రః శుభకరమితి భ్రాంతిర్వాభూదితి పునరుక్తం. వ్రతశబ్దస్య వేదవ్రతవత్పయపత్యాత్, తథాచ కాశ్యపవిష్ణిసా 'స్వాచ్ఛస్థిసంస్థాపి శీతాంశు ర్గృహిణో యది లగ్నగః, తంకరోతి శిశుం నిన్ద్యం సతతం క్షయరోగిణ' మితి. కాశ్యపః. 'ప్రాలేయరత్నై యది లగ్నసంసే విశేషతేఽపి భవేత్సరోగీ, వ్రతీ చ సామ్యగ్రహవర్గకేఽపి ఖలాః కి నిన్ద్య శ్శృతికర్తహీన' ఇతి విష్ణుః. కుజః అంగారకః, లగ్నా ద్ద్వాదశగం ఉపనయనలగ్నా ద్ద్వాదశలగ్నస్థం, రవిం పశ్యన్ స్థితోయది, గురోః ఉపనయనకర్తృః, నేత్రహృత్ నేత్రహర్తా భవతి

అవ. వేదాధిపతుల జెప్పుచున్నాడు. —

తా. ఋగ్వేదమునకు గురువు, యజుర్వేదమునకు శుక్రః, ఇంద్రుః, సామవేదమునకుంగారకుః, అధర్వణ వేదమునకు బుధుః, వీరలీక్రమమున వేదాధిపతులనంబడుదురు. ఉపనయనవిషయమై స్వకీయ

వేదాధిపతిబలమును వటువుయొక్క జన్మలగ్నాధిపతిబలమును, జన్మవా
సరాధిపతిబలమును ఇవి ముఖ్యముగానుండవలెను. ఈచెప్పుబడిన 3
బలము లేక కాలముందు దొరకుట దు స్తరము మఱిచంద్రుడుపనయన
లగ్నముందున్నను స్వకీయమైన ఉచ్చరాశియందున్నను వటువును తు
య్యోగవంతునిగాఁ జేయును ఉపనయనలగ్నమునకు, ౧౨ట నుండెడినూ
ర్యుని కంగారకవీక్షణము కలిగినట్లైనను వటువుతండ్రి యందుఁ జొను.

వ. వర్ణేశాదీనాం ఫలవిచారం కుర్వన్ ఉపనయనలగ్ననిర్ణయ
మాహ. —

నీచస్థేషు పరాజితే వ్యరిగృహస్థే వ్యస్తగేషు వ్రతే
వర్ణాధిశకవీజ్య వేదపతిషు స్యా దంత్యతుల్యో వటూః,
అస్తై రప్యఖిలై కవింశతిమహాదోషై ర్వియుక్తైః ఫలైః
కేంద్రే సాపవినష్టితే యది శుభే లగ్నే చ కార్యం వ్రతమ్. 80

వ్యా. — నీచస్థేషితి. వ్రతే ఉపనయనే, వర్ణాధిశకవీజ్య వేదపతిషు - వర్ణాధిశాః
పూర్వోక్తాః, కవి శృక్ర, ఇశ్యో గురుః, వేదపతి యశ్చ పూర్వోక్తాః, ఏతేషు నీచ
స్థేషు నీచరాశిగ్రహేషు, పరాజితేషు గ్రహాయుద్ధే శత్రుపరాజితేషు, అరిగృహస్థేషు శత్రు
క్షేత్రగ్రహేషు, అస్తగేషు అస్థమితేషుచసత్సు. వటూః ఉపనతకుమారః, అంత్యతుల్యః
నికృష్టజాతిసమాన స్సృతి. అస్త్యైః ఉక్తాతిరిక్తైః, అఖిలై కవింశతిమహాదోషైశ్చ,
వియుక్తై రహితే లగ్నే, కించ అఖిలై కేంద్రే లగ్న వతుర్గ్రహస్తమదశమకేంద్రే, సాప
వినష్టితేపాపగ్రహాహితే సతి యది, ఉపనయనలగ్నాత్కేంద్రే శుభగ్రహాకాంతే
యది. వ్రత ముపనయనం కార్యం అనేన కేంద్రేషు పాపగ్రహాక్రాంతేష్వపి కేషు
శుభగ్రహాయుతేషు సత్సు నదోషితి తాత్పర్యాత్కః తదుక్తం దైవజ్ఞవిలాసే 'లగ్నా
దికేంద్రేప్యథవా త్రికోణే దేశజ్ఞదైత్యాన్వృత్తసాహసామ్యాః, ఏకో నిహంతి సుఖజి
తాదిన్హా భాను ర్యథా గాఢ మిహాంధకార' మితి.

అవ. వర్ణాధిపతులబలమును వివరించుచున్నవాడై ఉపనయన
మునకు లగ్ననిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు. —

తా. వర్ణాధిపతులును, గురు శుక్రులును, వేదాధిపతులును ఏ
రలు నీచగ్రాసులయందుండఁగాను, శత్రుగ్రహములతోఁ గూడియుండ
గాను, శత్రుక్షేత్రములయందుండగా నీగ్రహము లస్తమించియుండఁగా
నుపనయనము చేసినవటువు చండాలునితో సమానుఁడని చెప్పుచులెను.

మతీయు ౬౫. శ్లోకముమొదలు చెప్పబోయెడి ౨౧ మహాదోషముల వర్ణించి కేంద్రములనఁగా లగ్న, చతుర్థ, సప్తమ, దశమ స్థానములయందుఁ బాపగ్రహములు లేకయుండఁగాను, శుభగ్రహములు కేంద్రస్థానములయందుండఁగాను శుభలగ్నమునందు పవనయనకర్త చేయవలసినది.

అవ. ఉపనయనలగ్న తేంద్రేషు పాపగ్రహాంత్రాంతేషు సత్సుయే దోషాః. తేషాం సంజ్ఞాం నిర్దిశ్య తత్తద్దోషఫల మాహ —

లగ్న తేంద్రగతే రవౌస్ఫుజిత ఇత్యాచార్య శిష్యా వ్రతే భామే కూజితనామక స్తు జననీం హంత్యేష మందే కులమ్,
దోషోఽయం రుధిరాభిధ స్తమసి చేదుగ్రాభిధో బాలకం

రంధ్రాఖ్యః పితరం ధ్వజే నగదశక్షిత్వభి కేంద్రాభిధాః 31

వా. — లగ్నదితి. వ్రతే, లగ్న దుపనయనలగ్న, రవౌ సూర్య, కేంద్రగతేచేత్, స్ఫుజితః స్ఫుజితాఖ్యో దోషః, స త్యాచార్యశిష్యా పితృపుత్రౌ హంతి భామే అంగారకే, కేంద్రగతేచేత్, కూజితనామతో దోషః, సతు జననీం షటోర్జాతరం హంతి. మందే శనైశ్చరే కేంద్రగతేచేత్, అయం దోషో రుధిరాభిధః, కులం కులోద్భవజనేషూపపద్యతే. తమసిరాపచా, కేంద్రగతేచేత్, ఉగ్రాభిధో దోషః. బాలకం వటుం హంతి. ధ్వజే కేతా, కేంద్రగతేచేత్, రంధ్రాఖ్యః. సదోషః పితరం వటుజనం, హంతి తి సశ్వత్ర యోజ్యం. నగదశక్షిత్వభీతి-లగ్నాత్ సప్తమదశమలగ్న చతుర్థస్థానాని, కేంద్రాభిధాః కేంద్రసంజ్ఞకస్థానాని.

అవ. ఉపనయనలగ్నమునకుఁ గేంద్రస్థానములయందుఁ బాపగ్రహము లుండఁగాఁ గలిగెడిదోషనామములను ఆదోషములను జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. కేంద్రస్థానము లనఁగా లగ్నము, లగ్నమునకు ౪, ౭, ౧౦ స్థానములు, ఈర కేంద్రస్థానములయందు సూర్యుండుండిన స్ఫుజితమను దోషము. ఆదోషము ఉపనీతునికిని తండ్రికిని మారకంబు. సంగారకుఁ డుండినఁ గూజితమనుదోషము. ఆదోష మతనీతల్లికి మారకంబు. శనియుండిన రుధిరమనుదోషము. ఆదోష మతనీగోత్రజులకు మారకంబు. రాహు వుండినను నుగ్రమదోషము ఆదోష ముపనీతునికి మారకంబు. కేతువుండిన రంధ్రమనుదోషము. ఆదోషము సతనీతండ్రికి మారకము.

అవ. వటో ద్గురుబల మాహ. —

జీవః కర్మటచాపమీనగృహగ స్తద్భాగసంస్థోఽపివా
జన్మద్వాదశతరంధ్రగో యది షటో ద్విద్యార్థద సాన్యి ద్యోతే,
స్త్రీగోయుక్తతులామృగాఖ్యి గృహగ స్తద్భాగసంస్థోఽపివా
విద్యాచారసుఖాయురర్థరహితం కుర్యా ద్గురు స్తం శిశుమ్. ౩2

వ్యా. — జీవ ఇతి జీవో బృహస్పతిః, కర్మటచాపమీనగృహగః కర్మటధను
ర్దీనరాశిషు స్థితస్కృ, ధనుర్దీనయో స్వత్రేత్రత్వా త్కర్మట స్వోచ్చత్వాచ్చేతి
భావః. యద్వా తద్భాగసంస్థోఽపివా - తేషాం కర్మటమీనధనుషాం యే భాగాః
అంశాః తేషు స్థితోఽపివా, జన్మద్వాదశతరంధ్రగోపి, వటో ద్విద్యాార్థదః సంపత్సార
స్వత ప్రద సాన్యిత ప్రతే ఉపనయనమయే, స్త్రీగోయుక్తతులామృగాఖ్యిగృహగః
కన్యాప్యపిభిమిధునతులామకరసంజ్ఞ కరాశిషు స్థితోవా, తద్భాగసంస్థోఽపివా - తే
షాం కన్యాప్యపిభిమిధునతులామకరాణాం భాగాః అంశాః ఏతేషు స్థితోఽపివా
అపి శబ్దార్థః యత్ర కత్త్ర స్థితా అపి ఏతే అంశాః అయోగ్యా ఇత్యర్థః కన్యాప్యపిభి
మిధునతులానాం శత్రుత్రేక్రిత్వాత్ మకరస్య నిచత్వా దితిభావః. గురు స్తం శిశుం
ఉపనితమహం, విద్యాచారసుఖాయురర్థరహితం కుర్యాత్.

అవ. ఉపనయనవిషయమై గురుబలమును జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. కర్మాటకధమర్దీనరాసులయందైన నీరాసులయంశముల
యందైన నుపనీతునిజన్మరాశియందైనను ౮-ట ౧౨-ట నైనను బృ
హస్పతియుండఁగా నుపనయనవటువు సంపూర్ణవిద్యావంతుఁడును భా
గ్యవంతుఁడు నగు. వృషభ, మిథున, కన్యా, తులా, మకరరా
సులయందైనను వీనియంశములయం దెచ్చటనైనను గురువుండఁ
గా నుపనయనమైనవాఁడు విద్యాచారసుఖాయుర్ధవములలో నొకటి
యైనను లేక నిర్భాగ్యుఁ డగును.

అవ అథ సంస్కృహంశగతచంద్రఫల మాహ. —

కుర్యా త్పాతకినం షటుం శతధర మూర్త్యాంశగ సాన్వంశగో
నిస్సంభూమిసుతాంశమాయుధభృతంజ్ఞాంశంతు విద్యాయుతమ్,
జీవాంశం క్రితుకారిణం భృగుసుత సాన్వంశం వివాహాన్వితం
మందాంశం గత ఆశు చోపనయనే చండాలనేవాకరమ్. ౩3

వ్యా. — కుర్యాదితి. శతధరః చంద్రః, మూర్త్యాంశగస్సంహారగతశ్చే ద్యటుం,
పాతకినం పాపరతం, కుర్యాత్. సాన్వంశగశ్చేత్ కర్మటాంశగతశ్చేత్, నిస్సందరిద్రం

కుర్యాదితి పలుమితి సర్వత్రయోజ్యం. భూమిమతాంతరగః-భూమిమతతోఽంగారకః తస్మాంతో మేషవృశ్చికా-తత్రగతశ్చే దాయుధభృతం కస్త్రజీవినం జ్ఞాంశం బుధస్యాం శం కన్యామిధునయో రన్యతరాంశగతశ్చే ద్విద్యాయంతం విద్యావంతం, జీవాంశం బృహస్పతే రంశం, ధనుర్జ్ఞయో రన్యతరాంశం గతశ్చేత్, క్రతుకారిణ మహితాగ్నిం, భృగుసుతస్యాంశం-భృగుమతస్య శుక్రిస్య అంశం తులాప్యసభయో రన్యతి రాంశం, గతశ్చే దాశుశీఘ్రం, వివాహాన్వితం పత్నీవంత, ముహూయనే ఉపనయనకాలే మందాంశం-మందస్య శనైశ్చరస్య అంశం మకరకుంభయో రన్యతిరాంశం, గతశ్చే ద్వటుం చండాలసేవాకరం కుక్కుత్.

అవ. చంద్రుడు డున్న రాశిఫలమును జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. చంద్రుడు సింహరాశియందుండఁగా నుపనయనమైనవాఁడు పాపవతుండును, కర్కాటకరాశియందున్న దరిద్రుఁడును, మేషవృశ్చిక రాసులయందున్న నాయుధధరుండును, కన్యామిధునరాసులయందున్న బండితుండును, ధనుర్జ్ఞరాసులయందున్న సోమయాజియును, తులాప్యవధ రాసులయందున్న శీఘ్రమున భార్యావంతుండును, మకర కుంభ రాసులయందున్న చండాలసేవకుండును, నీరీతిఁజంద్రుఁ డీరాసుల యందుండఁగా నుపనయనమైనవాఁ డీఫలములు గలవాఁ డగును.

అవ. అథ ఉపనయననిషేధకాల మాహ.—

పూర్వేద్యు శ్చ పరే లహని వ్రతదినా త్తస్మా చ్చతుర్థేదినే
లనధ్యాయశ్చ రజస్వలా స్వజననీ గర్భాభివృత్తా వా శిశోః,
పిత్రో శ్చ క్షయవత్సరో యది గురో స్సంధ్యాభిజత్సద్వ వా
బాలో వా యది కర్ణ వేధరహితో నై తేషు కార్యం వ్రతమ్. 34

వ్యా.—పూర్వేద్య రితి. వ్రతదినాత్ ఉపనయనదినా, త్పూర్వేద్యః పూర్వదినే, పరేహని పరదినేవ, తస్మాత్ వ్రతదినా, చ్చతుర్థే దినే, అనధ్యాయో య దివ, శిశో ర్విటో, స్వజననీ మాతా, రజస్వలా వా యది, వ్రత ముపనయనం సకార్యం. నాందీముఖా త్పూర్వంచేన్నిషేధః. తదనంతరంచే న్నదోషః. తథా వోక్తం. ‘నాందీముఖే కృతే పశ్చాత్తాలా మది రజస్వలా, మాంజీబంధం ప్రకుర్వీత తత్ప్రాప్తి న్నివ కారయే’ దితి. గర్భాభివృత్తా వా శిశో ర్జ్ఞనీ అంతర్వత్నీయది, పంచమమాసా దూర్ధ్వం నిషేధః, ప్రాప్తి న్నదోషః. తథా వోక్తం ‘గర్భిణీ యది పత్నీ చే న్నకుర్యా దుపనాయనమ్, పంచమాసా దధః కుర్యా దతత్కర్ణం న కారయే’ దితి కించ శిశోః

పిత్రోః-మాతాచ పితాచ పితరా, 'పితామాత్రే' త్యేకశేషః. తయోః క్షయవత్సరః
మృతాబ్దశ్చ, గురోశ్చ, 'గురుస్తు గీషితౌ శ్రేష్ఠే గురౌ పితరి దుర్భర' ఇతి శబ్దాబ్ధివః.
పితుః, పిత్రోః క్షయవత్సరో యదిచ, సంధ్యాభిజిత్సద్ద-సంధ్యాసద్ద అభిజిత్సద్దేతి
ద్వంద్వంతే హ్యాయమాణః సద్దశబ్దః ప్రత్యేక మభిసంబంధ్యతే. సంధ్యాసద్ద
సూర్యస్థితిశాః, అభిజిత్సద్ద సూర్యస్థితిరాశే శ్చతుర్థరాశిః, ఏతయోశ్చ, బాలః వటుః,
కర్ణవేదరహితో యదిచ, వ్రతం న కార్యం. అత్ర 'కృష్ణాదా దినపంచక' మితివాక్యేన
కృష్ణపక్షే ఆదిపంచకస్య వ్రతయోగ్యత్వం స్వీకృతంభవతి. శుక్లపక్షే ద్వితీయతృతీయ
పంచకేఽపి స్వీకృతే, అత్రతు వ్రతదినా తూర్వద్యుః పరేఽహని చతుర్థేఽహ
నిచ అనధ్యాయో యది ఉపనయననిషేధః కృతః. తథాచ సతి 'కృష్ణాదా దినపం
చక' ఇతివాక్యస్య వైఫల్యం స్యాత్. కృష్ణపక్షాద్యపంచకాంతఃపాతిదిత్వీయపంచ
మ్యో ర్నిషేధప్రతీతేః ద్వితీయాయాః పూర్వద్యుః ప్రతిపదః పంచమ్యా శ్చతుర్థే
దినే అష్టమ్యా శ్చ సత్వాత్ తత్పక్షే తృతీయామాత్రావశిష్టత్వేన పంచకస్వీకారో
వ్యర్థః. ద్వితీయాపంచమ్యోః గ్రంథాంతరే వ్రతయోగ్యత్వేన స్వీకృతత్వాచ్చ.
తథాహి 'ద్వితీయాచ తృతీయాచ పంచమీ సప్తమీ తథా, త్రయోదశీ చ దశమీ
ప్రశస్తా నైధయౌ వ్రతే' ఇతి తస్మా ద్వృతదినా తూర్వద్యుః పరేఽహని చతుర్థ
దినే అనధ్యాయనిషేధః చింతనీయః తథాచ దర్పణే-వ్రతబంధనపూర్వద్యుః పరేద్యు
రితి య ద్వచః, త దస స్తునిభిః ప్రోక్తం ఐచనానాం విరోధత' ఇతి.

అవ. ఉపనయనమునకుఁ గొఱగొనికాలములఁ జెప్పుచు
న్నాఁడు.—

తా. ఉపనయనముచూర్తదినమునకుఁ బూర్వదివసము నపరది
వసము ర-వదివసము వీనిలో నొకదివస మనధ్యాయదివసమై యుండఁ
గాను నాబాలునితల్లి నాందీర్తముచేయకముందు రజస్వలయైనను, ౬
మాసముల గర్భిణియైనను, కుమారుని తల్లిదండ్రులును పితామహీపి
తామహులును చనిపోయినసంవత్సరమందును, సూర్యుండున్నరాశి
యందును, యీరాశికి ర-వ రాశియందును బాలునికి చెవులుకుట్టక
యుండఁగాను, నుపనయనముఁ జేయఁగూడదు. ౨౬-వ శ్లోకమందుఁ
గృష్ణపక్షములో మొదటిపంచకము శ్రేష్ఠమని చెప్పి యీశ్లోకమంద
నధ్యయనములు లేకయుండఁగాఁ జేయవలయునని చెప్పుటవలన వ్యా
భ్యాసశ్లోకార్థమునే గ్రహింపవలయును.

అవ మజ్జన్తనక్షత్రస్వరూపం దర్శయన్ తేషు సర్వకర్తృనిషేధ
మాహ. —

జన్తర్కం జననోడు కర్తృ దశమం సాంఘాతికం ఘోడశం
వైనాశాఖ్య మథ త్రివింశ మపి భం తత్త్వంచవింశం యది,
ఋక్షం మానససంజ్ఞికం ద్వివచనం తత్సాముదాయాభిధం
త్యాజ్యం సప్తమభం తు నైధన మిదం సర్వేషు కర్తృస్వపి. 35

వ్యా — జన్తర్క మితి. యస్మి న్నక్షత్రే జననం భవతి తస్మత్కర్తృం జననోడు
సంజ్ఞికం, దశమం జన్తనక్షత్రాత్ దశమత్వం, కర్తృ కర్తృసంజ్ఞికం, ఘోడశం జన్తనక్ష
త్రాత్ ఘోడశం భం, సత్త్వం సాంఘాతికం సాంఘాతికసంజ్ఞికం, త్రివింశం జన్తనక్ష
త్రాత్ త్రియోవింశం, భం, నక్షత్రం, వైనాశాఖ్యం, తత్త్వంచవింశం-తస్మా జన్తర్కా
త్త్వంచవింశం ఋక్షం యది, మానసం మానససంజ్ఞికం, తత్ ద్వివచనం జన్తర్కా దప్తద
శభం, సాముదాయాభిధం సాముదాయకసంజ్ఞికం, సప్తమభం తు జన్తర్కాత్సప్తమనక్ష
త్రం తు, నైధనం నైధనసంజ్ఞికం, ఇద ముక్తనక్షత్ర సప్తకం, సర్వేషు కుభకర్తృస్వపి
ఉపనయానాదిసకలకుభకర్తృషు త్యాజ్యమ్.

అవ. మజ్జన్తనక్షత్రస్వరూపము దెలియఁజేయుచున్నవాఁడై
వానియందు సమస్తకార్యములకు నిషేధముఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా ఏనక్షత్రమందు జన్మించినవానికానక్షత్రము జన్తనక్షత్ర
మనియు, జన్తనక్షత్రమునకు ౧౦-వనక్షత్రము కర్తృనక్షత్రమనియు, ౧౬-
వ నక్షత్రము సాంఘాతికమనియు, ౨౩-వ నక్షత్రము వైనాశమనియు,
౧౮-వ నక్షత్రము సాముదాయకమనియు, ౭-వ నక్షత్రము నైధన
మనియు, ౨౫-వ నక్షత్రము మానసమనియు, నీప్రకారముగా నీసంజ్ఞ
లుగల నక్షత్రములయందు పనయనము మొదలైన కార్యము లేవియుఁ,
జేయఁగూడదు.

అవ జన్తర్కే కార్యా కార్యాణ్యామా. —

జన్తర్కం శుభదం నిషేకమఖయౌ శౌచాన్న భుక్తోః కృషౌ
వహంజీబంధన పట్టబంధన మహీప్రాప్త్యక్షరావాప్తిషు,
ఏభ్యోఽన్యే షష్టశుభప్రదం చ సువనే నీమంతసంగ్రామయౌ
ర్గభాధానపితృక్రియాక్షురభిష గ్యాత్రావివాహే వ్యపి.

వ్యా. — జన్మక్ష మితి, జన్మక్షం జన్మనక్షత్రం, నిషేకమఖయోః నిషేకయాగయోః, చాలాన్నభుక్తియోః చాదాకర్తాన్నప్రాశనయోః, కృషా హలకర్తణి, మాంజీబంధనముపనయనం, పట్టబంధనం పట్టాభిషేకః, మహిప్రాప్తితే త్రగ్రహణం, అక్షరావాప్తిః అక్షరస్వీకారః, ఏతేషు శుభదం శుభప్రదం, ఏద్యః నిషేకాద్యః, ఆశ్వేషువ్యతిరిక్తేషు, సుపనే పుంసవనే, సంగ్రహసీమంతయోః యుద్ధసీమంతకర్తవ్యోః, గర్భాధానపితృక్రియాశ్శురభిషు గ్యాత్రావివాహాదిషు-గర్భాదానం, పితృక్రియా శ్రాద్ధకర్త, శురం ఔరకర్త, భిషక్ ఔషధసేవా, యాత్రా ప్రయాణం, వివాహః ప్రసిద్ధః, ఏతేషు జన్మక్షం అశుభదం భవతిః ఆయం నిషేధః పురుషసరః-స్త్రీణాంతు వివాహే శుభదమేవ, తథాచ చ్యవినః-‘జన్మక్షం జన్మమనశ్చ తథా జన్మదినం శుభమ్, స్త్రీణాం జన్మత్రయం శ్రేష్ఠం వివాహే సర్వసమృత’ మితి.

అవ. జన్మనక్షత్రమందుఁ జేయఁదగిన చేయఁదగని కార్యములను జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. జన్మనక్షత్రము నిషేక, యాగ, చౌళకర్త, అన్నప్రాశన, వ్యవసాయ, ఉపనయన, పట్టాభిషేక, భూసంపాదన, అక్షరాభ్యాసములయందు శుభకరము. ఈ చెప్పఁబడిన నిషేకాదులకంటె నితరకర్తలయందు దనఁగా పుంసవనము, యుద్ధము, సీమంతము, గర్భాధానము, శ్రాద్ధము, ఔరకర్త, ఔషధసేవ, ప్రయాణము, వివాహము వీనియందు శుభప్రదము. స్త్రీలకు వివాహవిషయమై జన్మనక్షత్రము శ్రేష్ఠమని గ్రంథాంతరమందుఁ జెప్పియుండుటవలన నీవివాహనిషేధము పురుషవిషయమని తెలియఁదగును.

అవ. ఉపనయనలగ్నస్య దోషాపవాద మాహః. —

దోషాణాం నియుతం నిహంతి బలవాన్ లగ్నస్థిత శ్చేందుజః
శుక్ర స్తద్విగుణం గురు ర్దిశగుణం లగ్నంచ పంచష్టికమ్,
లగ్న స్తోపచయేస్థితో గృహపతిః క్రూరో బలీ చే ద్వితే
లగ్నైకాదశగో రవి శ్చ సకలాన్ దోషాన్నిహం త్యేవ తాన్.

వ్యా. — దోషాణా మితి, ఇందుజోబుధః, బలవాన్ స్థానాదిపశ్చిలయై క్తస్యై, లగ్నస్థితశ్చే చుపనయనలగ్నస్థితోయది, దోషాణాం నియుతం శతసహస్రం నిహంతినాశయతి శుక్రః లగ్నగతోయది, తద్విగుణం దశలక్షదోషాన్, నిహంతి. పంచష్టికం లగ్నందశగుణం, పంచష్టికబలయై క్తలగ్నమపిదశలక్షదోషాన్ నిహంతి పంచష్టికం కాలా

ధిపో లగ్నపతి ద్విరుత్పత్రయేష్టికం చంద్రబలం చతుర్థం, పంచేష్టికం చేతి సహస్ర రశ్మి ర్నిరీక్షితం పంచబలేన శస్త్రమ్'. కాలాధిపలగ్నాధిపగురునూర్యచంద్రమాభి ర్విప్లవం లగ్నం పంచేష్టిక మిత్యభిధీయతే కాలాధిపతయః 'ప్రాహ్వర్యరాత్రౌ బలవాక్ శకాంకః శుక్రోర్ధరాత్రే చ కుజోనిశాంతే, ప్రాత్యుభో మధ్యాహ్నవేచ నూర్య శ్శని ర్దీనాంతే సతతం బలీజ్యః' గృహపతిః ఉపనయనలగ్నాధిపతిః, లగ్నస్య ఉపచయ స్థితో యది తృతీయశ్చైకాదశదశమాని ఉపచయస్థా నాని తేషు స్థితో యది, ద్వితీయ దోషాన్ నిహంతి. కుర న్నూర్యాం గారకశనీనా మన్యతమః, బలవాక్ సక్ ఉప చయస్థితశ్చేత్, లక్షద్వయదోషాన్ నిహంతి వ్రతే ఉపనయనే, రవిః బలయుక్త స్సక్ లగ్నైకాదశగః ఉపనయనలగ్నైకాదశే స్థితశ్చేత్, తాన్ సకలాన్ దోషాన్ నిహంత్యేవ ససంశయ ఇత్యేవకారాధ్యః.

అవ ఉపనయనలగ్నమునకుదోషాపవాదములఁజెప్పుచున్నాఁడు —

తా. బుధుఁడుస్థానాదిషడ్బలములతోఁగూడి యుపనయనలగ్న మందుండిన లక్షదోషములఁబోఁగొట్టును. శుక్రుఁడు లగ్నమందుండిన రెండులక్షలదోషముల హరించును. బృహస్పతి లగ్నమందుండిన లగ్నము పంచేష్టికబలముగలదైనను ౧౦ లక్షలదోషములను బోఁగొట్టును. పంచేష్టికమనఁగాఁ గాలాధిప లగ్నాధిపతి గురునూర్య చంద్రుల బలము. లగ్నాధిపతి యుపనయనలగ్నముయొక్క ఉపచయమం దనఁ గా ౩,౬,౧౦. ఈస్థానములయందుండిన ౨ లక్షలదోషములను హరించును నూర్యంగారశనైశ్చరులలో బలయుక్తమై యేగ్రహమైన లగ్నతృతీయశ్చైకాదశస్థానములయం దుండినను ౨ లక్షలదోషము లనుహరించును. ఉపనయనవిషయమైననూర్యుఁడుపనయనలగ్నమునకుఁ బదునొకొండు స్థానముం దుండినట్లైన సర్వదోషముల నపహరించును.

అవ అథాక్షరస్వీకారయోగ్యకాల మాహ —

బాలానాం శుభవాసరేఽహ్ని నిధనే శుద్ధేఽక్షరస్వీకృతిః

కార్యా సంచయవశ్యరే ప్రతిపదం రిక్తాప్తమీషవ్యయః,

హిత్యా పూష్టి చరే స్థిరే చగృహే వ్యక్తే గురౌ భార్గవే

మిత్రాంత్యాద్యరవిత్రయాదితిగురుక్రోణాను సౌమ్యాయనే. 38

వ్యా. — బాలానామితి. శుభవాసరశుభదినే, అహ్నిదివాభాగే, నిధనేఅక్షరస్వీకా రలగ్నాదప్టమస్థానై, శుద్ధేగ్రహరహితే సతి, పంచమవత్సరేజన్మతః, పంచమవత్సరే ప్రతి

పదం పక్షద్వయగతప్రతిపత్తిభిం, రిక్తాష్టమిపృథ్వీమాః-రిక్తాః పూర్వోక్తాః, అష్టమి పృథ్వీ పక్షద్వయగతే, అమా అమావాస్యా, ఏతాః పంచతిథీః, హిత్వా విహాయ, పూర్ణిమాశ్చ, చరే చరరాశా, స్థిరే స్థిరరాశా వా, స్థితే సతీతిశేషః. చరగృహే చర లగ్నే, గురూ, భార్గవే శుక్రేచ, వ్యక్తేసతి, ఆనస్తమితే సతీత్యర్థః. చిత్రాంత్యాద్యర విత్రయాదితిగురుశ్రోణాను అనూరాధా రేవ త్యశ్వినీ హస్త చిత్రా స్వాతీ పునర్వసు పుష్య శ్రవణేషు నవనక్షత్రేషు, సామ్యాయనే ఉత్తరాయణే, బాలానా మక్షరగ్ర హణధారణపటూనామిత్యర్థః. నతు స్తనంధయానా మక్షరస్వీకృతిః కార్యా.

అవ. అక్షరాభ్యాసమునకు యోగ్యకాలమును జెప్పుచున్నాడు —

తా. శుభ వాసరములయందును, పవటియందును, అక్షరస్వీకార లగ్నమునకు నెనిమిదవయింట నేగ్రహము లేకయుండఁగాను, జననా చారభ్యగి-వసంవత్సరమందును, శుక్ల, కృష్ణపాద్యములను, రిక్తతిథులను, శుక్ల కృష్ణాష్టములను, అమావాస్యను, ఈతిథులను విడిచి, నూన్యఁడు చరరాసులయందనఁగా, మేష, కర్కటక, తులా, మకరరాసులయందుండఁ గాను, స్థిరరాసులనఁగా వృషభసింహవృశ్చికకుంభరాసులయందుండఁ గాను, చరలగ్నములయందున గురుశుక్రు లస్తమయమును పొందక యుండఁగాను, అనూరాధ, రేవతి, అశ్వినీ, హస్త, చిత్ర, స్వాతి, పునర్వసు, పుష్యమి, శ్రవణము ఈతోమ్మిదినక్షత్రములయందును, ఉత్తరాయణమందును, బాలురకు నక్షరాభ్యాసముచేయుట ముఖ్యము.

అవ. అథ విద్యారంభయోగ్యా యోగ్యకాల మూహః.—

విద్యారంభవిధి ర్దివై ప శుభదో ౭నభ్యాయగిక్తా వినా
దస్త్రార్కత్రయసోమపంచకహరిక్రవ్యాదపూర్వత్రయే,
శాఖేశా ౭ర్యకవిజ్ఞ సోమదినకృద్వారేషు లగ్నే చరే
నోవిద్యాబుధసోమయోః పరగుతం శస్త్రంకుక్షే ౭రే ౭భ్యనేత్.

వ్యా.—విద్యారంభేతి విద్యారంభవిధిః విద్యోపక్రమణవిధానం, దివై పదివా భాగఏవ, శుభదః ఏకారణే నరాత్రావతి అనధ్యాకురిక్తాః అనన్యాయానిపక్ష్య మాణాని, రిక్తాః పూర్వోక్తాః, ఏతాః వినా విహాయ, 'పుధగ్వివానానాభిస్తృతీయా న్యతకస్యా'మితి ద్వితీయా. దస్త్రార్కత్రయసోమపంచకహరిక్రవ్యాదపూర్వత్రయే-దస్త్రః అశ్వినీ, అర్కత్రయం, హస్తచిత్రాస్వాతీయః, సోమపంచకం మృగశిర్షార్ధా పునర్వసాపుష్యశ్రేషాః, హరిః శ్రవణం, కవ్యాదో మూలా, అదభక్షణవిధితాతో,

పక్షమాంసశబ్దే ఉపపదేఒన్ ప్రత్యయః, పృషోదరాదిత్వానుపపదస్య క్రవ్యాదేశః. క్రవ్యాదేశః రాక్షసః. క్రవ్యాదోఽస్రస ఆశర ఇత్యమరుః. రాక్షసాధిజైవకత్వాత్ మూలే ఔపచారికః పూర్వత్రయం పూర్వఫల్లనీ పూర్వాషాఢా పూర్వాభాద్రాణాం త్రయం, ఏతేషు చతుర్దశనక్షత్రేషు శాఖేశార్యకవిజ్ఞసోమదిసక్యద్వారేషు-శాఖేశః పూర్వోక్తః తస్యవారే గురుశుక్రబుధసోమరవివాసరేషుచ, చరే చరాణి మేషకర్కట శులామకరాణి, తేషా మన్యతమేలగ్నశుభః సో విద్యా బుధసోమయోః వారయోః, విద్యారంభః నకుభద్రఇతి, పరమతఃకేషాంచి త్పక్షః శస్త్రం ధను ర్విద్యా, కుజేభామ వాసరేచ, ఆర్కరవివాసరే, అభ్యసేత్ ఉపక్రమేత్.

అవ. విద్యారంభమునకు యోగ్యయోగ్యకాలములఁ జెప్పచు న్నాఁడు. —

తా. ౪౦-౪౧-౪౨-వ శ్లోకములయందుఁ జెప్పఁబోయెడి యనా ధ్యాయములును, రిక్తతిథులును వీనిని విడిచి పగటియందును, అశ్విని, హస్త, చిత్ర, స్వాతి, మృగశీర్ష, ఆర్ద్ర, పునర్వసు, పుష్యమి, ఆశ్లేష, శ్రవణము, మూల, పూర్వఫల్గునీ, పూర్వాషాఢ, పూర్వాభాద్ర ఈగర నక్షత్రములయందును, గురు, శుక్ర, బుధ, సోమ, భాను వారములయం దును, చరలగ్నములయందును విధ్యాభ్యాసముచేయుట ముఖ్యమని యును, అంగారకభానువారములయందు శస్త్రవిద్యాభ్యాసముచే యుట ముఖ్యమని యభిప్రాయము సోమబుధవారములయందు వి ద్యాభ్యాసముచేయుట కొంచటి కసమృతమైనను గ్రంథకర్తయిష్టాను సారముగా నీరెండువారములు శ్రేష్ఠములే యనుట.

అవ. అ థానధ్యాయనిర్ణయ మాహ —

అప్యర్కే చరరాశిగే తదయనే న్యా త్పక్షిణీ నా తిథి
శ్చాంత్యోపాంత్యసుమధ్యమాదితిథయః పక్షేషు చానధ్యయాః,
ప్రాతః పంచ తు నాడికాః త్తయతిథౌ వృద్ధౌ త్రయోఽథ త్రయ
ష్ట త్సాయం క్రమశః సమత్వే ముఖ్యో యోక్తాః షట్సుఖంసదా.

వ్యా — అపీతి. అర్కరవౌ, చరరాశిగే మేషకర్కటశులామకరరాశిక తేసతి, తదయనే చరరాశ్యయనగ తేసతి, యాతిథిః సాతిథిః-పక్షిణీ, అనధ్యాయ స్సాన్యత్. పక్షిణీసార్ధవిపసః 'ఆగామివర్తమానాహ ర్యుక్తాయాం పక్షిణీ' త్యమరుః అంత్యో పాంత్యసుమధ్యమాదితిథయః-అం త్యేద్భుషార్ణ మాస్యో. ఉపాం త్యేఉభయచతుర్దశ్యో

నుమధ్యమే అష్టమ్యా, ఆదీ ప్రతిపదా, ఏతా స్త్రీభయః, పతేషు శుక్లకృష్ణయో రిత్వి
 ర్భః. అనధ్యయః అధ్యయనాయోగ్యాః, త్తయతిథౌ పంచతు ఘటికాః, వృద్ధౌ
 తిథివృద్ధౌ, త్రయః తిస్త్రౌ ఘటికాః, ప్రతిపదప్తమ్యాః ఘటికాః, ప్రాతస్తు ప్రాతగి
 కాలేతు, వ్యాఘ్నపంతి చేత్, తదా అనధ్యయః. అథ అనంతరం, త్తయతిథౌ త్ర
 యః, వృద్ధౌ పద్మటికాః, సాయం సాయంకాలే, క్రమశః క్రమాత్సప్తమీ త్రయో
 దశ్యోః వ్యాఘ్నపంతిచేత్తదా అనధ్యయః, సమత్వే వృద్ధిక్షయరహితే దినే, ఉభ
 యోః సాయంప్రాతగికాలయోర్నాడీచతుష్కం, అనధ్యయతిథిఘటికాచతుష్టయం
 వ్యాఘ్నపంతిచేత్, తదా అనధ్యయః. సదేత్యనేన నిత్యానధ్యయః. ఏష విధిః, నతు
 నైమిత్తికఇతి గమ్యతే

అవ. నిత్యముగా వచ్చెడి యనధ్యయనములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. మేషకర్కాటకతులూమకరసంక్రాంతులయందును నీరా
 సుల యయనములయందు నొకటిన్నరదివసమనియు, పాడ్యమి, అష్ట
 మి, చతుర్దశి, పూర్ణిమ, అమావాస్య ఈతిథులును త్తయకాలమందు
 దయమున పాడ్యమి అష్టమిలు ౫ గడియలుండినను, వృద్ధియందు
 3 గడియలును, వృద్ధిక్షయములు లేకయుండఁగా ౪ గడియలును
 సాయంకాలమందు సప్తమీత్రయోదశులలో త్తయవృద్ధిసామ్యము
 లయందుఁ గ్రమముగా ౬-౩-౪ గడియలు అష్టమీచతుర్దశులు కలిసి
 యున్న తిథులును ఈచెప్పఁబడినవన్నియు నిత్యానధ్యయనములు.

అవ. శుక్లపక్షే నైమిత్తికానధ్యాయా నాహ.—

చైత్రే మాధవపక్షయో రపి సదా శుక్లతృతీయా శుచా

పక్షీ సా దశమి త్విషోర్జనవమి మాసే ద్వితీయా త్విషే,

ఊర్జే మా స్యథ పంచమి తపసి చేత్సా సప్తమి ద్వాదశీ

మాఖే భాద్రపదాదిషు త్రిషు శుచా పాషే సిత్రై కాదశీ. 41

వ్యా.—చైత్ర ఇతి చైత్రేప్రసిద్ధే, మాధవపక్షయోః-మాధవః వైశాఖః-పక్షో
 భాద్రపదః 'వైశాఖే మాధవో రాధ' ఇత్యమః. తయోశ్చ శుక్లపక్షతృతీయా,
 శుచా ఆషాఢే, శుక్లపక్షీ, సా దశమి ఆషాడశుక్లదశమి, ఇషోర్జనవమి, అశ్వయుజ
 కార్తికయా శుక్లనవమి, 'స్వాదాశ్విన ఇషోప్యాశ్వయుజోఽపి స్వాత్తు కార్తికే,
 బాహులోచ్చా కార్తిక' ఇత్యుభయత్రా ప్యమః. మాసే ద్వితీయా, ఇషేమాసే
 ఆశ్వయుజమాసే శుక్లద్వితీయా, ఊర్జేమాసి కార్తికమాసి శుక్లపంచమి, తపసిచేత్
 మాఘమాసే సప్తమి, పునర్నాఘే ద్వాదశీ, భాద్రపదాదిషు భాద్రపదాశ్వయుజ
 కార్తికేషు త్రిషు మాసేషు, శుచా ఆషాఢే 'శుచి స్త్వయం ఆషాఢ' ఇత్యమః. పాషే

మాసి, శుక్లకాదశీ. చైత్రే వైశాఖే శుద్ధశతతీయా, ఆషాఢే శుక్లపక్షీ దశమ్యా, భాద్ర
పదే తృతియై కాదశ్యా, ఆశ్వయుజే శుక్లద్వితీయసప్తమ్యే కాదశ్యః, కార్తికే శుక్లపంచ
మినా నవమ్యే కాదశ్యః, పాషే శుక్లకాదశీ, మాఘే శుక్లసప్తమ్యే కాదశీ ద్వాదశ్యః
సర్వం మిళిత్యా శుక్లపక్షేషు షోడశ నైమిత్తికానధ్యాయా ఇతి ఫలితమ్

అవ. శుక్లపక్షమునందుండు నైమిత్తికానధ్యయనములను జెప్పు
చున్నాడు.—

తా. చైత్రశుద్ధతృతీయ, వైశాఖశుద్ధతృతీయ, ఆషాఢశుద్ధ
షష్ఠీ, దశమి, భాద్రపదశుద్ధతృతీయ, ఏకాదశి, ఆశ్వయుజశుద్ధఏకాదశి,
కార్తిక శుద్ధపంచమి, నవమి, ఏకాదశి, పుష్యశుద్ధ ద్వితీయ, నవమి,
ఏకాదశి, మాఘశుద్ధ సప్తమి, ఏకాదశి, ద్వాదశి ఈ ౧౬ ను శుక్లపక్ష
మునందు నైమిత్తికానధ్యయనములు

అవ. అథ కృష్ణపక్షేషు నైమిత్తికానధ్యాయా నాహ —

తచ్ఛేషాస్తు సి తేతరా శ్చ తిథయః షష్ఠీ త్రయోదశ్యథో
యామ్యర్షం చ తపస్యకార్తికశుచి పేష్వ ద్వితీయా ఇమాః,
సంధ్యాగర్జిత మన్యకాలపతితా వృష్టి శ్చ తిస్తోష్టకా
రిక్తానధ్యయనే కృతోపనయనం స్యాత్కర్తవీనార్తికృత్. 42

వ్యా.—తచ్ఛేషా ఇతి. తచ్ఛేషాః ఉక్తావిష్టా సి తేతరాః కృష్ణపక్షగతాః తిథ
యః, షష్ఠీభాద్రపదేమాసి త్రయోదశీ, ఆథోయామ్యర్షంచభాద్రపదకృష్ణపక్షఏవత్ర
యోదశ్యాః పూర్వస్యాం యస్యాం తిథౌ భరణీనక్షత్రమాయాతి సా తిథిశ్చ, తపస్య
కార్తికశుచిషు-తపస్యః ఫాల్గునః. 'స్యా త్తపస్యః ఫాల్గునిక' ఇత్యమరః. కార్తికః
ప్రసిద్ధః, శుచిః ఆషాఢః, ఏతేషు, ద్వితీయా ఇమాః పంచకృష్ణపక్షేషు నైమిత్తికాన
ధ్యాయాః. సంధ్యాప్రాతఃసంధ్యాకాలః, గర్జితం మేఘధ్వనిః, ఉదయాత్పూర్వం యా
మం, ఉదయాంతం ఘటికాద్వయమ్, ఏతత్కాలగర్జితం. ఉక్తంచ, 'ఉదయా
త్పూర్వయా మేతు సరేతు ఘటికాద్వయం, తస్మిన్ గర్జిత్యనధ్యాయః పునఃసంస్కార
మ్' తీతి. అన్యకాలపతితావృష్టిః అకాలవృష్టిః, అకాలశ్చ. 'అనూరాధర్ష మారభ్య
షోడశర్షే దినాకరః, యావచ్చరతి తత్కాల మకాలం మమరబ్రవీత్' తిస్తోష్టకాః,
'మాగ్ధీర్షేచ పాషేచ మాఘే ఫాల్గున ఏవచ, కృష్ణాష్టమ్య శ్చ తిస్తోష్టాః పూర్వయా
పరయాసపా' తి రిక్తాః పూర్వోక్తాః, ఆనధ్యాయాః పూర్వోక్తాః, నైమిత్తికాశ్చ
ఏతేషు, కృతోపనయనం ఇత్యోః కర్తవీనార్తికృత్ తస్మిత్.

అవ. కృష్ణపక్షనై మిత్తికానధ్యయనములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. ఆషాఢబహుళద్వితీయ, భాద్రపదబహుళ త్రయోదశి ఈ బహుళ త్రయోదశికి పూర్వ మేతిథియందు భరణీపక్షత్రము వచ్చుచున్నదో యాతిథియు కార్తీకబహుళద్వితీయ, ఫాల్గుణబహుళద్వితీయ, యీ ౩ను కృష్ణపక్షనై మిత్తికానధ్యయనములు. వీనియందును ఉదయ సాయంకాలమందును, ఉరిమినకాలమందును, సూర్యుఁడు, అనూరాధ మొదలు, మృగశీర్షమువఱకు ఈ ౧౬ నక్షత్రములయందు నుండఁగా వర్షించుచుండెనేని అట్టికాలమందును, తిస్తోష్ఠక లనఁగా, మార్గశీర్ష బహుళసప్తమి, అష్టమి, నవమి, పుష్యబహుళసప్తమి, అష్టమి, నవమి, మాఖబహుళసప్తమి, అష్టమి. నవమి, ఫాల్గుణ బహుళసప్తమి, అష్టమి, నవమి వీనియందును, రిక్తతిథులయందును, క్రిందటిశ్లోక మందుఁ జెప్పఁబడిన శుక్లపక్షనై మిత్తికానధ్యయనములయందును, వీనియందు నుపనయనము చేసినట్లైన చిన్నవాఁడు కర్తవీనుఁ డగును.

అవ. ప్రసంగసంగత్యా ఉపనయనకర్తృ నాహ.—

పుత్రాం శోచనయే త్పితౄణాం హి వటో స్తాతే విదూరం గతే
చే ద్బాలస్య పితామహ స్సచ నచే ద్భాగితా పితౄ స్సోపి నో,
కర్తా సోదర ఏవ సోఽపి యది నో జ్ఞాతి శ్చ కర్తా తదా
నోచే త్సోఽపి సగోత్రజ స్సకులజః కర్తా వ్రతేఽయం క్రమః. 48

వ్యా — పుత్రా నితి. పితాజనకఏవ, పుత్రా మమారా, మపనయేత్ ఉపనయ నసంస్కారవతః మర్యాత్. ఏవకారణ తస్మిన్ స్థితేసతి నాన్యః కర్తాభవతీతిగమ్యతే. వటోస్తాతేపితరి, 'తాతస్తు జనకః పితే' త్యమరః. విదూరం దూరదేశం, గతేచేత్, బాలస్య పితామహః పితౄపితా, కర్తా. సచ పితామహోపి నచేత్ పితౄ ర్వటోర్జనకస్య భాగితాజ్యేష్ఠఃకనిష్ఠోవా, పితౄవ్యిధత్యర్థః సోపి పితౄవ్యోపినోచేత్తదాసోదరఏవజ్యేష్ఠ భాగితా, సోపి సోదరోపి నోయది తదాజ్ఞాతి స్సపిండోవా కర్తా, సోపి సపిండోపి నోచేత్సన్మయది సగోత్రజః, సమానగోత్రజాతః యఃకశ్చిత్కర్తా, సోపి నోచేత్ సకులజఃసమానకులజాతః కర్తా, ఆయుష క్తప్రకారః, వ్రతే ఉపనయనే, క్రమః మర్యాదా.

అవ ఉపనీతునితండ్రి మొదలు సగోత్రపర్యంతము కర్తలను గ్రమముగాఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. తండ్రి కుమారుని కుపనయనముచేయుట ముఖ్యము. తండ్రి దేశాంతరమునం దున్నపక్షమునకు తాత యనఁగా; తండ్రితండ్రియును, అతఁడు లేనిపక్షమునకు పితృసహోదరులైన పెత్తండ్రి పినతండ్రులును వారు లేనిపక్షమునకు జ్యేష్ఠుడైన సహోదరుఁడును, అతఁడు లేనిపక్షమునకు జ్ఞాతులును, వారు లేనిపక్షమునకు సగోత్రులును, వారు లేనిపక్షమునకు స్వకులజులును, వీరి లీక్రమమున కుపనయనముఁ జేయవచ్చును.

అవ. అథ వేదవ్రతగోదానయోః కాలనిర్ణయ మాహ. —

మాంజీబంధనకర్తతోఽథ విహితం పూర్వం చ గోదానతః

కర్తవ్యం క్రమశః శ్చతుష్టయ మిదం వేదవ్రతానా మపి,

చౌలే య త్కథితం త దత్రకథితం వర్షవ్యవస్థాం వినా

ప్రాప్తే షోడశవత్సరే తు విహితం గోదానకర్తృవ తత్.

44

వ్యా. — మాంజీతి మాంజీబంధనకర్తతః ఉపనయనకర్తణః, సార్యవిభక్తికస్తసిః అథ ఆనంతరం, గోదానతః గోదానకర్తణః, పూర్వం, వేదవ్రతానాం ఆగ్నేయ ప్రాజాపత్యసౌమ్యవైశ్వదేవాఖ్యవ్రతానాం. విహితం స్యగృహ్యోక్తం, ఇదంచతుష్టయం, క్రమశః ఉక్తక్రమాత్కర్తవ్యం, షర్షవ్యవస్థాంవినా సంవత్సరనియమంవినా, చౌలే చూడాకర్తణి, యత్కథితం యాదృచ్ఛత్కల్పవారాదికముక్తం, అత్రాపి వ్రతవతుష్టయేపి, తదేవ తాదృచ్ఛత్కల్పాదికమేవకథితం ఉక్తం, షోడశవత్సరే ప్రాప్తే సతి, యత్కర్తృవిహితం, తదేవకర్త, గోదాన మిత్యవ్యతే, అనేన షోడశవత్సరే గోదానాఖ్యం కర్త కర్తవ్య మిత్యభిప్రాయః

అవ. వేదవ్రతములకును గోదానకర్తమునకును గాలనిర్ణయములను జెప్పుచున్నాఁడు —

తా వేదవ్రతములనఁగా; ఆగ్నేయ, ప్రాజాపత్య, సౌమ్య, వైశ్వదేవవ్రతములను, ఉపనయనానంతరమందు గోదానవ్రతమునకు ముందుగాను, సంవత్సరనియమము లేకయే యేసంవత్సరమందైనను చౌళకర్తకుఁ జెప్పఁబడిన నక్షత్రలగ్నదులయందు వేదవ్రతములు చేయవలయును. ఇదియూఁజివసంవత్సరమందు గోదానము నెడి కర్తముఁ జేయవలయును.

అవ అథ సమావర్తనకాల మాహ. —

నానా వేదసమూహ మంగసహితం చాధీత్య లభ్యా గురో
రాజ్ఞం యజ్ఞ సుతార్థిన స్సృ రథ తైః కార్యం సమావర్తనమ్,
పూర్వాష్టే శుభవాసరే చరగృహం త్యక్త్వా చ సందాప్తమి
రక్తావర్షదినత్రయాణి చ మృదుక్షీప్రస్థిరరే వ్యపి.

45

ద్వితీయబిందు సమాప్తః.

వ్యాఖ్యానము. — అంగః ఛందఃకల్పవ్యాకరణజ్యోతిషనిరుక్తశ్చాభి సహితం యుక్తం, నానా వేదసమూహం చతుర్వేదసమచ్ఛయం, అధీత్య అభ్యస్య, గురోరాచార్యస్య, రాజ్ఞం, లభ్యా సంప్రాప్త్య, గురుణా అనుజ్ఞాతభ్యర్థః యేయజ్ఞ కర్త సుతార్థినః యాగ పుత్రాభిలాషిణః, తైః సమవర్తనం సమావర్తనాఖ్యం కర్త, పూర్వాష్టే అష్టాపూర్వ భాగే, శుభవాసరే, చరగృహం పూర్వోక్త చరరాశీక, సందాః పూర్వోక్తాః, అప్తమి పక్షద్యయగతా, రిక్తాశ్చ పూర్వోక్తాః, పర్వాణి పంచపర్వాణి, దినత్రయం అమః, ఏతాని చ త్యక్త్వా విహాయ, మృదుక్షీప్రస్థిరరేషు-మృదుని చిత్రా నూరాధారేవతీమృగ శిర్షాణి, క్షిప్రాణి అశ్వినీహస్తపుష్యాః, శిరాణి రోహిణ్యుత్తరాశ్రయం, ఏతే ష్టే కాదశనక్షత్రేషు కార్యమ్.

యజ్ఞనా వేంకటాభ్యేన రచితాయాం సతాం ముదే,
కాలామృతస్య టీకాయాం ద్వితీయో బిందు రవ్యభూత్.

అవ. సమావర్తనమునకుఁ గాలనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. యాగకర్తను గుమారులనుం గోరెడివారు నాలుగు వేదములను శిక్షవ్యాకరణము మొదలగుషడంగములను జదివి గురువు ననుజ్ఞ వడసి సమావర్తనంబును నామంబుగల కర్తను చరరాసు లనఁ గా; మేషకర్కటతులూనుకరరాసులను, పాడ్యమిషష్టిశుక్లకృష్ణాప్తముల ను, పంచపర్వములను, దినత్రయమునఁగా; మూడుదినములతోఁగూడిన వారములను, అమావాస్యను వీనిని విడిచి పగటిపూర్వయామముందు ను, శుభవారములందును, చిత్ర, అనూరాధ, రేవతి, మృగశీరము, అశ్వినీ, పుష్యమి, మాఘ, రోహిణి, ఉత్తర, ఉత్తరాషాఢ, ఉత్తరాభాద్ర, ఈ యన్ని నక్షత్రములయందును సమావర్తనకర్త చేయవలెను.

ద్వితీయబిందువు సమాప్తము.

శ్రీ శక్తి.
శ్రీహయగ్రీవాయ నమః.

కాలామృతే-సవ్యాఖ్యానే

త్వతీయవిస్త్రుః.

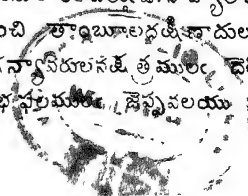
అవ. అథ వివాహప్రకరణ మాహ —

ఆదా స్వేష్ఠితదేవతాం గ్రహగణం సంపూజ్య కర్తు స్థదా
తారాచంద్రబలాన్వితే శుభదినే లగ్నే శుభే వాసరే,
జ్యోతిశ్శాస్త్రవిదం ప్రశాంతమనసం సత్వా యథా స్వం గురుం
తాంబూలాది సమర్ప్య తస్య తు వదే ద్వధ్వా వరస్యాపి భమ్.46

వ్యా.—ఆదావతి. ఆదాప్రథమతః, స్వేష్ఠితదేవతాం స్వేష్ఠదేవతాం, గ్రహ
గణం సూర్యాదిగ్రహబృందంచ, సంపూజ్య సమ్యగభ్యర్చ్య, తదాతస్మిన్కాలే, కర్తుః
వివాహకర్తుః, వరస్యాపితుః కన్యాదాతురిత్యర్థః. తారాచంద్రబలాన్వితే, శుభదినే
పంచాంగశుద్ధివిషనే శుభవాసరే, ప్రశాంతమనసం నిష్క్రపాంతగీకరణం, జ్యోతిశ్శాస్త్ర
విదంజ్యోతిషతత్త్వజ్ఞం గురుం, యథాస్వం గురుమివ, సత్వా చమస్కృత్య, తాంబూ
లాది ఆదిశబ్దేన గంధమాల్యవస్త్రాభరణాని, సమర్ప్య దత్వా, వధ్వాః కన్యాయాః, వర
స్యచ, భంసత్కృతం, వదే ద్విజ్ఞాపయేత్, జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞయేతిశేషః. కన్యాదాతాస్య
దుహితః సత్కృతం, వరజనకః స్యపుత్రసత్కృతం జ్యోతిశ్శాస్త్రవిదుషే విజ్ఞాప్య మదా
గమనలగ్నవశా చ్ఛుభాశుభఫలం వక్తవ్య మితి ప్రార్థయే దిత్యర్థః.

అవ. వివాహప్రశంసను జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. వివాహకర్తయగుచరుని తండ్రి వివాహప్రయత్నారంభము
నందు నిష్ఠదైవమును సూర్యాదినవగ్రహములను భక్తియుక్తుడై
పూజచేసి తనకుఁదారాచంద్రబలములు చక్కఁగానున్న దివసమందును,
శుభదిన శుభలగ్నశుభ వారములయందును శాంతచిత్తుడగు జ్యోతిశ్శా
స్త్రవేత్తను గురుభావముతో ననుస్మరించి తాంబూలధూపాదులచే
సంతుష్టుండేసి యాజ్యోతిష్కునికిఁ గన్యానిరులసత్కృతములఁ దెలిపి
మేము వచ్చిన లగ్నమునుబట్టి శుభా శుభ ఫలములఁ జెప్పువలయు నని
వివాహకర్త ప్రార్థింపవలెను.

అవ. అథ ద్వ్యాభ్యాం పృచ్ఛకలగ్నవశా త్ఫలాఫలే దర్శయతి —
 పాపః పంచమగో వినష్టతనయాం కుర్యాత్ ప జామిత్రగః
 కన్యాం లగ్నగతో వరం నిధనగో హన్యాత్ చ్చ కన్యావరా,
 చంద్రో ఒప్యష్టమగోఒథవా రిపుగతః ప్రప్టు ర్వీలగ్నా ద్భలీ
 పశ్చా దప్టమవ్నత త్చ పురత స్సామ్యై ర్మయు క్తేషీతిః. 47

వ్యా.—పాప ఇతి. పాపః పాపగ్రహః, ప్రప్టుః పృచ్ఛకస్య, లగ్నాత్పంచమ
 గోయది, కన్యాం వినష్టతనయాం-వినష్టః తనయాః యస్యాస్తాం తథోక్తం, మృతప్ర
 జామిత్యర్థః. కుర్యాత్ సపాపగ్రహః జామిత్రగః పృచ్ఛకలగ్నాత్ప్రప్టులగ్నగతో
 యది, కన్యాంచాన్యాత్ నాశయేత్. సఏవలగ్నగతః పృచ్ఛకలగ్నస్థాయసి, వరంహ
 న్యాత్. సఏవ నిధనగః అప్టమస్థానగతోయది, కన్యావరా హన్యాత్. చంద్రోపి
 బలీనక్ అప్టమగతశ్చే దధవా రిపుగతోవా ప్టమస్థానగతోవా యది సామ్యైః శుభ
 గ్రహైః, యుక్తోవా ఈక్షితోవా నచేనయది, వివాహానంతరం అప్టమవర్నతః అప్టమ
 పర్వాత్పురతః పూర్వమేవ, కన్యావరా, హన్యాత్. ఏవంసర్వత్ర ప్రశ్నేషు ద్రష్టవ్యమ్

అవ. రెండుజ్ఞోకముల చేత నడిగినలగ్నమునుబట్టి ఫలాఫలముల
 జేప్పుచున్నాడు.—

తా అడిగినలగ్నమునకు ౫-వయింటపాపగ్రహ ముండినట్లయిన
 వివాహకస్యను మృతపుత్రులుగలదానిఁగాఁ జేయును. ౭ వయింట నున్న
 పక్షమునందుఁ గన్యనునశింపఁజేయును. పృచ్ఛకలగ్నమందున్నట్లైన వరు
 నినశింపఁ జేయును ౮-ట నున్నట్లయినఁ గన్యావరులను నశింపఁ జేయును.
 మఱియు, చంద్రుఁడు పృచ్ఛకలగ్నమునకు ౮-టను, ౯-టను నుండినను
 శుభగ్రహములతోఁ గూడఁబడకుండినను జూడఁబడకుండినను గన్యావ
 రులను వివాహానంతరము ౮ సంవత్సరములకు ముందుగానే నశింపఁ
 జేయును.

లగ్నా త్పంచమసంస్థితో గురుబుధౌ వధ్వా సుపుత్రప్రదౌ
 శుక్రః పూర్ణనిశాకర శ్చ బలినౌ తన్యా శ్చ కన్యాప్రదౌ,
 ఏతే లగ్నగతా వరస్య సుఖదా స్త్రిరత్నలాభప్రదౌ
 జామిత్రే యది సంస్థితా స్తు యవణేః పుంరత్నలాభప్రదాః. 48

వ్యా.—లగ్నా దితి గురుబుధౌ, లగ్నా త్పృచ్ఛకలగ్నా త్పంచమసంస్థితోపంచమ
 స్థానగతోయది, వధ్వాః కన్యాయాః, సుపుత్రప్రదౌ, భవత ఇతి శేషః శుక్రః పూర్ణనిశాక

రశ్మ శుక్రః పూర్ణచంద్రౌ బలినా సంతా పంచమస్థానగతౌ యదితస్యాః కన్యాయాః
కన్యాప్రదా స్త్రీసంతానప్రదాః. ఏతే గురుబుధశుక్రపూర్ణచంద్రాః ఏతేషాం మధ్యే
ఏకోవాలగ్నగతశ్చేత్, ఐరస్య సుఖప్రదాః, కించ స్త్రీత్నలాభప్రదాశ్చ భవంతి సక
లలక్షణలక్షితకన్యాప్రదాశ్చ భవంతి. జామిత్రే పృచ్ఛకలగాన త్సత్తమలగ్నే స్థితా
శ్చే, ద్యువతేః వధ్వః, పుంరత్నలాభప్రదాః సూర్యయావనవిద్యావినయసంపన్నవర
ప్రదా భవంతి.

అవ. శుభఫలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. అడిగిన లగ్నమునకు ౫-ట గురుబుధులుండినట్లయిన కన్య
కను సుపుత్రవంతురాలిని జేయుదురనియు, శుక్రపూర్ణచంద్రులు బల
వంతులై ౫-ట నున్నపక్షమందుఁ గన్యకను స్త్రీసంతానముగలదానిఁ
గాఁ జేయుదురనియును, మఱియు నీచెప్పఁబడినబుధ, గురు, శుక్ర, చం
ద్రులలో నొకరైనను లగ్నమందున్నపక్షమునకు వరునికి మిక్కిలి సుఖ
మును సకలలక్షణసంపన్నురాలగు స్త్రీనియు; నిత్తురనియును, పృచ్ఛకల
గ్నమునకు ౭-ట నున్ననీకన్యకను సూర్యయావనవిద్యావినయసంపన్నుఁ
డైన వరుని కిత్తు రని యర్థము.

అవ. కన్యావరణప్రకార మాహ. —

ఏవం సత్సమయం విచార్య మనసా శ్రీవేంకటేశం స్మరన్
కన్యాదాతృగృహం ప్రవిశ్య సహ తైస్సంభాష్య కర్తైవ తామ్,
కన్యాం శీలగుణాన్వితాం స్వకులజాం నక్షత్రరాశ్యాదిభి
స్సర్వై హై రనుకూలినీం చ వరయే త్వస్త్వాదినాఽలంకృతామ్. 49

వ్యా. — ఏవ మితి. ఏవ యుక్తరీత్యా, సత్సమయం శుభలగ్నం, విచార్య,
మనసా శ్రీవేంకటేశం వేంకటేశమిత్యుపలక్షణం, ఇష్టదైవమిత్యర్థః స్మరన్ కన్యా
దాతృగృహం ప్రవిశ్య, తైః కన్యాదాతృజనైస్సహ, సంభాష్య, శీలగుణాన్వితాం శీలం
సదాచారః, గుణా స్సాముద్రికలక్షణోక్తాః తై రన్వితాం యుక్తాం, స్వకులజాం
స్వకీయకులౌద్భవాం, తైః పూర్వోక్తైః, సర్వైః నక్షత్రరాశ్యాదిభిః-ఆదిశబ్దేనగృహ
మైత్రిగణకూటాదయః, తై రనుకూలినీం అనుకూలః తీం స్వర్ణాదినా మణ్ణముక్తావస్తు
మచిత్రవిస్తాదినా, అలంకృతాం భూషితాం, తాం కన్యాం, కర్తైవ వరయేత్ వినాహ
కర్తైవ నిశ్చయేత్.

అవ. కన్యకను నివాహమునకు నిశ్చయించెడి క్రమమును జెప్పు
చున్నాఁడు —

తా. ఈ క్రిందఁ జెప్పబడిన ప్రకారము శుభలగ్నమును విచారించి మనమున నిష్టదైవంబును స్మరించుచుఁ కన్యక నిచ్చువారిగృహమును బ్రవేశించి వారితో సంభాషించి సదాచారవత్తియై, సాముద్రిక శాస్త్రమందుఁ జెప్పబడిన లక్షణములతోఁ గూడినదై, తమకులమందుఁ బుట్టినదై, నక్షత్రరాశిగ్రహమైత్ర్యాదులచే ననుకూలవత్తియై, బంగారు, ముత్యములు, పగడములు యివి మొదలైనవానిచే నలంకరింపబడినదై యున్నకన్యను వరునికిఁ దండ్రి నిశ్చయింపవలెను.

అవ. వివాహసంవత్సరనియమ మాహా:—

జాతా త్సప్తదశాబ్దతోఽథ విషమే వ్యభేషు పుంసాం శుభో
గోదానాహ్వయకర్షలోపకరణే చే త్పుంచమాబ్దాదిషు,
కన్యానాం సమవత్సరేషు విహితః పాణిగ్రహః పుత్రకృ
జ్జాతా ద్ద్వాదశవత్సరా త్తు నియమో నేయం వ్యవస్థా పరే. 50

వ్యా.—జాతా దితి. జాతాత్ జన్మతః, సప్తదశాబ్దతః సప్తదశవర్షాత్, అథ ఆసంతరం, విషమే వ్యభేషు అయుగ్గ సంవత్సరేషు ఏకోనవింశ త్యేకవింశత్యాదిషు, పుంసాంపాణిగ్రహో వివాహః, శుభదః. గోదానాహ్వయకర్షలోపకరణేచేత్ గోదానాఖ్యకర్షలోభో యది, పంచమాబ్దాదిషు పంచమాదివిషమేషు, శుభదః. ఏతచ్చింత్యం; మానాభావాత్. కన్యానాం స్త్రీణాం తు సమవత్సరేషు విహితః, పాణిగ్రహః వివాహః, పుత్రకృత్పురుషసంతానప్రదః, జాతా జన్మతః. దశవర్షాద్వా జన్మప్రభృతిదశమవర్షమభివ్యాప్య అనునియమః పరే దశవర్షా దూర్ధ్వమియం వ్యవస్థా మర్యాదా నాస్తి, దశవర్షాదూర్ధ్వం రజోదర్శనసమయత్వా దితిభాషః.

అవ వివాహముఁ జేయఁదగిన సంవత్సరములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. పుట్టిన ౧౭-వ సంవత్సరము మొదలుకొని బేసి సంవత్సరముల యందును, గోదాన వ్రతము చేయునపుడు ౫-వ సంవత్సరము మొదలు బేసి సంవత్సరములయందుఁ బురుషులకు వివాహము పుత్రపదమ నియును, స్త్రీకిలకు సరి సంవత్సరములయందు వివాహము పుత్రప్రదమని యును, ౧౦ సంవత్సరములకు పై రజోదర్శన సమయమాటవలన బేసి సంవత్సరములయందుఁ జేయవచ్చుననుట.

అవ. ద్వితీయవివాహయోగ్యయోగ్యకాల మాహ. —

ఉద్వాహో త్సమసంతరం యది పునః పాణిగ్రహేచ్ఛ ర్భవే

త్తద్వర్షాద్యసమాబ్జ ఏవ శుభద స్తస్యాన్యపాణిగ్రహః,

స్యా తృత్తిమృతవత్సరాదివిషమే వర్షే వివాహ శ్శుభో

య్యుగ్తాబ్జే త్వశుభప్రదోఽపి విషమే మా సీతి కేషాం మతమ్. 51

వ్యా — ఉద్వాహాదితి. ఉద్వాహా ద్వివాహాత్సమసంతపమేష, యః పుమాన్, పునః పాణిగ్రహేచ్ఛుః వివాహకాంక్షావాక్, భవేద్విది, తద్వర్షాద్యసమాబ్జఏవ పూర్వవివాహవత్సరాదివిషమాబ్జఏవ, తస్య పునః అన్యపాణిగ్రహః అన్యస్త్రీవివాహః, శుభదస్యాన్యత్. ఏవం బహువివాహేష్వపి బోధ్యం, పత్తిమృతవత్సరాదివిషమే పత్తియస్తికావత్సరేమృతాతద్వత్సరప్రభృతివిషమేవర్షే, వివాహశ్శుభః, య్యుగ్తాబ్జే సమసంవత్సరేతు, అశుభప్రదోపి విషమేమాసి శుభప్రదఇతి కేషాంచింతం. అత్రాయంచితేషః. 'అపృత్రీణీమృతాభార్యా తస్యాభర్తు ర్వివాహాః, య్యుగ్తాబ్జే య్యుగ్తమాసే వా కుర్యాచ్చే చ్చుభదో మతః. ప్రజావత్సాంచ భార్యాయాం మృతాయాం బ్రహ్మణస్య తు, విషమాబ్జేతు కర్తవ్యో వివాహ శ్శుభకృ దభవేత్.'

అవ. ద్వితీయవివాహమునకు యోగ్యకాలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. వివాహమైనతర్వాత భార్య జీవితయైయుండఁగా మరలవివాహమును గోరినవాఁడు ప్రథమవివాహసంవత్సరము మొదలు బేసిసంవత్సరములయందును, భార్య మృతినొందినవెనుక చుసపోయినది మొదలుకొని బేసిసంవత్సరములయందును గొందఱిమతానుసారముగా సరిసంవత్సరములలో బేసి నెలలయందును, ద్వితీయాదివివాహముచేయఁదగినది. ఇచ్చట భార్య పుత్రహీనురాలై మృతినొందిన సమవర్షములందు సమమాసములయందైనఁ జేయఁదగుననియును, పుత్రవతీయై మృతినొందిన బేసివర్షములయందుఁ జేయవలయు నని గొందఱియభిప్రాయము.

అవ. అథ వివాహయోగ్యమాసనిర్ణయ మాహ.—

కుంభాజోక్షన్తన్మయుగ్తతౌలిసదనే వ్యర్కే స్థితే ఘల్లనే

మాఘే మాధవశుక్రయౌ శ్చ శుభద సూర్జవ్యయే మధ్యమః,

చైత్రే మీనగతే ధను ర్భృగగతే పాషేచ య్యుగ్తాన్వితేఽ

ప్యాపాథే న శుభో ధనుర్భువయుతేఽప్య ర్కే వివాహ శ్శుభః. 52

వ్యా — కుంభేతి. అర్కసూర్య, కుంభాజోక్షన్తన్మయుగ్తతౌలిసదనేషుకుంభమేష, పృషధమిధునతులారాశు, స్థితేనతి, ఘల్లనేమాఘేచ, మాధవశుక్రయౌ నైశాఖజ్యేష్ఠ

మాసయోః. 'వైశాఖే మాధవో రాధో జ్యేష్ఠేశుక్ర' ఇత్యుభయత్రాప్యమరః. వివాహ శ్శుభదః ఊర్జద్వయే కార్తికమార్గశీర్ష మాసద్వయే 'బాహుల్యాద్వా కార్తికీకో' ఇత్యమ రః మధ్యమః అయత్రమః. అర్కమీనగ తేసతి చైత్రమాసి, ధనుర్నగగతే ధనుర్గతే మరగ తేవాయది పాషేమాసి, యగ్ధాన్వితే మిథునగతేసతిచ ఆషాఢేమాసి, ఆపిశబ్దా త్కర్కటగతేఆషాఢేసి, నశుభదః ఆశుభప్రదః, తథా చాపస్తంభేన 'ఉత్తమంచనై దాఘ' మిత్యాషాఢత్రయస్యాపి నిషిద్ధత్వాత్, ధనుర్షిషయుతే పాషాఠిక్తేమాసి, అర్క ధనుర్గతే మరగతే సతి, వివాహ శ్శుభః చైత్రేమీనగతే ఇత్యనేన మీన చైత్రనిషేధః వింధ్యస్యాత్తరదేశానామేవ, నతు తద్దక్షిణదేశానాం. వింధ్యస్యాత్తరదేశానాం చుభ్యేసి కలింగవంగసింధూనామేవ కృత్స్నమీనచైత్రనిషేధః. శేషేతు మేషాయనప్రవేశా వారభ్యస నిషేధః. తథాహ దక్షిణః 'మేషాయనప్రవేశేతు తదా రభ్యప్రయత్నతః, వివాహం శుభ మిచ్ఛంతి గర్దకశ్యపదేవలాః. మీనచైత్రమహా దోషః కలింగే వంగసింధుభు, వివాహం నర్జయే త్తత్రచాన్యేషు తుశుభప్రదః.' పరా శరసంహితాయాంచ, 'వింధ్యస్య దక్షిణే దేశే మీనచైత్రశ్శుభావహః, తస్య స్వా త్సామ్యభాగేతు మేషచైత్ర శ్శుభావహః. వివాహే మీనచైత్రేతు యావద్దేషం విశే ద్రవిః తావ దైవాహికం కర్తవ్యమిద్వింధ్యస్య దక్షిణ' ఇత్యుక్తత్వాత్.

అవ. వివాహవిషయమై శుభాశుభ మాసములఁ జెప్పుచున్నాడు —

తా. మేషవృషభమిథునతులూకుంభరాసులయందు సూర్యుఁ డుండఁగాను, సూర్యుఁడు పుష్యమాసమునకంఠేనితరమాసములయందు ధనుర్తక్రరములఁ బొందియుండఁగాను, వైశాఖజ్యేష్ఠమాఖపాల్గునమా సములయందును వివాహముచేయుట మంగళశకరమనియు, కార్తికమార్గశీర్ష మాసములయందుఁ జేయుట యల్పఫలదం బనియు, సూర్యుఁడు పుష్యమాసమందు ధనుర్తక్రరరాసులయందుండఁగాను నాషాఢమాస మందు మిథునకర్కటకరాసులయందుండఁగాను వివాహముచేయుట యమంగళశకరమనియును, సూర్యుఁడు చైత్రమాసమునందు మీనరాశి యందుండఁగాఁ గలిగెడిదోషము వింధ్యపర్వతోత్తరదేశమునకేగాని దక్షిణదేశమునకు లేదుగాన దక్షిణదేశస్థులు మీనచైత్రమందు మేషా యనప్రవేశమైనను వివాహము చేయఁదగును.

అవ. వివాహే నిషిద్ధతిథీ నాహ. —

మాసాంతే దినపంచకే పితృతిథౌ రిక్తాష్టమీ ద్వాదశీ
షష్ఠీ విష్టిషు వా దినోత్తరదశే నాయంతనే హర్షభే,

మాసాదా నవమార్ధరాత్రుదినకృత్కామప్రదోషేషు వా
మన్వాదాచ యుగాదివర్జదినసే సాణిగ్రహో నిందితః. 53

వ్యా.—మాసాంత ఇతి మాసాంతే దినపంచక కృష్ణకాదశీప్రభృతి దినపంచకే పితృతిథౌ సాంత్యరితాదిపితృదినే కృష్ణమిద్వాదశీపక్షీప్తిషు-రిక్తాః పూర్వోక్తాః, అష్టమీ తుద్యుగతా, ద్వాదశీ శుక్లపక్షగతా, మాసాంతే దినపంచక ఇత్యనేనైవ కృష్ణద్వాదశ్యాః తదంతఃపాతిత్యేనగతాఽత్వాత్. షష్ఠీచ సతుద్యుగతా, విష్టిర్భద్రకరణం, ఏతేషు వాశబ్దో. ప్తినముచ్చయార్థః 'వాస్వాద్వికల్పాపమయో రేవార్థేచసముచ్చయ, ఇత్యమరః దినోత్తరదశే దినసోత్తరాధౌ, సాయంతనే దినసస్య పంచమభాగఏవ, అత్రానాతితః దినసోత్తరాధౌమాత్రస్యనిషేధః, వస్తుతస్తు సాయంతనమాత్రస్యాయంనిషేధః, సతూత్తరాధౌమాత్రస్యేతి వ్యాఖ్యేయం. అన్యథా ఉత్తరదశనిషేధేనైవ తదంతఃపాతినః సాయంతనస్య గతాఽత్వాత్ పృథక్పాత్యంతనగ్రహణస్య వైఫల్యప్రసంగాపత్తేః అహర్తు ఖేదపక్షకాలే, ప్రత్యూహాహర్తుఖంకల్య' ఇత్యమరః. మాసాదౌ శుక్లప్రతిపది, అమః దినత్రియ, మధ్యరాత్రిం మహానిశిధం, ద్వితీయయామచరమఘటికామరభ్య తృతీయయామప్రథమఘటికాచ నిశిధసంజ్ఞా. దినకృత్కామి, కామః త్రయోదశీ తయోః ప్రదోషః, ఏతేషుమన్వాదాచ చతుర్దశమన్వాద్విత్త్యర్థః. జాతావేకవచనం. యుగాదివర్జదినసే యుగాదయశ్చత్వారః ప్రసిద్ధాః, ఏతేషు, వర్జదినేషు పూర్వోక్తేషు సర్వేషు వర్జదినేషు, సాణిగ్రహో నిందితః, కర్తృజిక్తః. ఋషిభి రతిశేషః.

అవ. వివాహనిషిద్ధకాలములఁ జెప్పచున్నాఁడు —

తా. కృష్ణకాదశీమొదలమావాస్యవఱకును, పితృతిథులయందును, రిక్తతిథులయందును, అష్టమీ బావ్దశీ షష్ఠులయందును, భద్రకరణమందును, దినోత్తరభాగమనఁగా, 3-వహమునందును, సాయంకాలమనఁగా ౨౬-వ గడియమొదలు ౫ గడియలును, ప్రభాతసమయమందును, శుద్ధపాడ్యమియందును, మూడుతిథులుగూడినదివసమందును, సగమురాత్రివేళయందును, సప్తమీత్రయోదశీప్రదోషములయందును, ౧౪ మన్వాదులయందును, రయుగాదులయందును, ముందుఁజెప్పఁబడిన వర్జదినములయందును వివాహము చేయఁగూడదు.

అ. వివాహవారనక్షత్రనియమా నాహ. —

శుక్రార్యేందుజవాసరేషు శుభదో మందాఽఽయో ర్మధ్యమశ్చోద్వాహః కుజవాసరే నిధనదస్సమే సపత్నిప్రదః,

రేవత్యుత్తరరోహిణీకరపితృస్వాతీందుమిత్రానురే
పాపానన్వితపాపవేధరహితే పాణిగ్రహ శ్శోభనః.

54

వ్యా.—శుక్రేతి. ఉద్వాహాః వివాహాః, శుక్రాశ్శ్యేందుజవాసరేషు శుక్రగురు
బుధవాసరేషు, శుభదః. మందాత్క్రయోశ్శనిభానునాసరయోః, మధ్యమః శుభవాసరే
నిధనదః సృత్యుప్రదః. సోమే సోమవాసరే, సపత్నీప్రదః, ద్వితీయవివాహప్రద
ఇత్యర్థః. రేవత్యుత్తరరోహిణీ కరపితృస్వాతీందుమిత్రానురే రేవత్యుత్తరాత్రియ
రోహిణీనా స్తమఖాస్వాతీమృగశీర్షానూరాధామూలాని ఏతేషా మన్వతమే, పాపాన
న్వితే, పాపవేధరహితే, పాపగ్రహవేధరహితే చ నక్షత్రే, పాణిగ్రహ శ్శోభనః.

అవ. వివాహమునకు యోగ్యయోగ్యవారనక్షత్రములుఁ జె
ప్పుచున్నాఁడు.—

తా. బుధగురుశుక్రవారము లుత్తమంబులు. ఆదిత్యశనివారము
లు మధ్యమంబులు. భౌమవారము మరణప్రదంబు. సోమవారముపున
ర్వివాహప్రదము. మతీయు, రోహిణి, మృగశీర్ష, మఖ, ఉత్తర, హ
స్త, స్వాతి, అనూరాధ, మూల, ఉత్తరాషాఢ, ఉత్తరాభాద్ర, రేవ
తి వీనిలో పాపగ్రహము లేనినక్షత్రమందును వివాహముఁజేయుట
యుక్తము.

అవ. అథ అన్యోనపి నిషేధా నాహ. —

ఆర్ద్రాదా వనిలాంతఃకుదశకే సూర్యేన్ధితే వాగురా
సింహాస్థేఽప్యథవా తదంశకగతే పూర్వే దళే పారిషే,
ఉద్వాహో నశుభ స్వజన్మనిధనే మాసే చ రాశౌ గృహే
దంపత్యోరపి జన్మకర్తనిధనాద్యౌజ్ఞేషు సప్తస్వపి.

55

వ్యా — ఆర్ద్రాదా వితి. సూర్య ఆర్ద్రాదానిలంతఃకుదశకే ఆర్ద్రాప్రభృతి
స్వాత్యంతనక్షత్రదశకేన్ధితేనతి 'జ్యేష్ఠమాసే యదా సూర్య రుద్రక్షచార్కభోగభాక్,
వివాహాదిశుభంకార్యం కేచిదాహు స్త్రయోంశకా.' ఇతి విద్యమానత్వాత్, ఆర్ద్రాదా
విత్యస్య ఆర్ద్రాయా శ్చతుర్థపాదమాదభ్య స్వాత్యంతమిత్యర్థః గురా సింహాస్థే సింహ
రాశౌన్ధితేనతి, అథవా తదంశకగతే సింహంశకగతేవా, పరిభూయా ఇదంపారిషం 'త
స్యేద' మిత్యుపిత్తయః. తస్మిన్మాన్వదశే పూర్వాధే, ఉద్వాహో నశుభః స్వజన్మని
ధనేస్వజన్మనాపాదప్తమేమాసి జన్మమాసన్తు- 'జన్మనోదినమాగభ్యత్రింశద్దినమతఃపరమ్,
జన్మమాసమితి ప్రామా ర్గునయ స్తత్త్వవాదిన.' ఇత్యుక్తత్వాత్. స్వజన్మమాస స్తస్యేగే

తవ్యః. రాశౌ జన్మ రాశే తప్త మరాశౌ, గృహే స్వజన్మ లగ్నాదప్త మేలగ్నే, దంపత్యో
జన్మ కర్తృనిధవా ద్యృతేషు జన్మ కర్తృసాంఘాతికవై నాశికమావసీకసాముదాయకవైధ
నేషు సప్తనక్షత్రేషుచ, నకుభిః. ఆత్రసింహగురునిషేధః వింధ్యస్యోత్తరదేశానా
మేషు; నతు తద్దక్షిణదేశానాం తథాచ గోబిలః 'వింధ్యస్యోత్తరదిగ్భాగే సింహాయుక్త
బృహస్పతిౌ, వివాహం నైవ కుర్వీత నాయం దోహోఽస్తి దక్షిణే'.

అవ. మఱి కొన్ని వివాహానిషేధ కాలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. నూర్వ్యః డార్ద్రానాలవపాదము మొదలు సాప్తి నాలవపాద
మువఱకు నుండినను, బృహస్పతి సింహరాశియందైనను, ఈరాశ్యంశ
యందైననుండఁగాను, పరిఘానామయోగపూర్వాస్థిమందును, జన్మమా
సమనఁగా; జన్మించినది మొదలు 30-దినములందును, జన్మమాసము
నకు ౮-వ మాసమందును, జన్మరాశికి ౮-వరాశియందును, జన్మలగ్న
మునకు ౮-వ లగ్నమందును, 3౫-వ జ్యోతికమందుఁ జెప్పఁబడిన జన్మక
ర్తాదినక్షత్రములయందును, వివాహముఁజేయఁదగదు. బృహస్పతిసిం
హరాశియందుండఁగా వింధ్యోత్తర దేశస్థులకే వివాహానిషేధము తక్కి
నదేశస్థుల కానిషేధము లేదు.

అవ. గురుశుక్రశశినాం ఫలం వక్తుమిచ్ఛన్ త్రయాణాం వృద్ధ
బాల త్వే దర్శయతి —

శుక్ర శ్శుక్రదిగుర్దత త్రిదివసే బాలో దశాహే పరే
పక్షే వృద్ధ ఇతి క్రమా ద్దశదివే పంచాహమే వాధవా,
పక్షే చోభయతోగురుః పరమతం శుక్రే జ్యయో స్తద్వయే
పంచాహం తు దినత్రయేర్దదివసే వృద్ధ శ్శిశుస్సన్య చ్ఛతీ. 56

వాగ్ — శుక్ర ఇతి. శుక్ర, శ్శుక్రదిగుర్దతః-శక్ర ఇంద్రః తస్యదిక్ ప్రాచీత
స్యాముదితస్సక్, త్రిదివసే త్రయాణాం దివసానాం సమాహారః త్రిదివసం తస్మిన్,
బాలోభవతి పరేపశ్చిమదిశ్యుదితస్సక్, దశాహే దశదివసేషు, బాలః ఇతిక్రమాదు
క్రప్రాకృష్టిమక్రమా త్పక్షే పంచదశదివసేషు, వృద్ధః. ప్రాచ్యాందశదివసేషు వృద్ధః
ప్రతీచ్యాం అథవా పంచాహం పంచదశదివసేషువా ప్రతీచ్యాం వృద్ధోభవతి గురుః
ఉభయతిః ఉదయే ఆస్తమయేచపక్షే పంచదశదివసేషు బాలోవృద్ధశ్శుక్ర శ్శ్రయో
ర్గురుశుక్రయోః తద్వయే ఉదయాస్తమయద్వయే, పంచాహం పంచదివానీతి పరమ
తం దేహించిత్పక్షః శశిచంద్రః దినత్రయేస్సృద్ధః ఆర్ధదివసే ఉదయానంతరం త్రింశ
ద్దశికాః శిశు భవతి 'చతుర్దశ్యంతగ శ్చంద్రస్సకృదస్తమయంబ్రజేత్, అమావా

స్వాంతగా నూర్వచంద్రా రాశ్యాదిభి స్సమా, అంతే ప్రతిపద నూర్వ్యా నిర్వ
 శ్చోదయంగత' ఇత్యుక్తత్వాత్ చతుర్దశ్యంతఘటికా ప్రభృతి ప్రతిపదః ఆంశ్యఘటి
 కాపర్యంతం దివద్వయ మస్తంగతః ప్రతిపద శ్చరమఘటికా మారభ్య ద్వితీయాయా
 స్త్రింశద్ఘటికాపర్యంతం బాలః, ద్వాదశ్యాః ప్రథమఘటికాదిమారభ్య చతుర్దశ్యాః
 చరమఘటికాపర్యంతం దినత్రయం పృథ్వో భవతీ త్యర్థః.

అవ. గురుశుక్రచంద్రుల వృద్ధబాల్యములఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. శుక్రుఁడు తూర్పుదెస నుదయించిన యుదయానంతరము
 3 దివసములు బాలుఁడును, పశ్చిమంబున నుదయించిన ౧౦ దివసములు
 బాలుఁడును, తూర్పున నస్తమించినయ నైమయమునకుముందు ౧౫ దిన
 ములు వృద్ధుఁడును, పశ్చిమంబున నస్తమించిన ౧౮ దివసములు వృద్ధుఁ
 డును, నొకపక్షమున పశ్చిమంబున ౫ దివసములు వృద్ధుఁడును, బృహ
 స్పతి యుదయించిన ౧౫ దివసములు బాలుఁడును, అస్తమించిన ౧౫
 దివసములు వృద్ధుఁడును, కొంఠజయభిప్రాయము. గురుశుక్రల కుభ
 యులకు నుదయించిన నస్తమించిన ౫ దివసములు బాలవృద్ధత్వములని
 యును, చంద్రుఁడు కృష్ణద్వాదశి మొదటిఘడియ మొదలు చతుర్దశ్యం
 త్యఘడియవఱకు వృద్ధుఁడును, శుద్ధపాడ్యమి తుదఘడియ మొదలు ౩౦
 ఘడియలవఱకు బాలుఁడు.

శుక్రార్యేందుషు చాస్తగేషు నిధనం ప్రాప్నోతి శీఘ్రం చరో
 బాలేషు వ్యభిచారిణీ చ యువతి ర్వృద్ధేషు సత్సు త్రిషు,
 కన్యా మృత్యుగతా వివాహసమయే వ్రాత్యో వ్రతే వా భవే
 త్ప్రీమంతం సవనం వినైవ న శుభం సర్వేషు కర్తస్వపి. 57

వా. — శుక్రేతి. వివాహసమయే శుక్రార్యేందుషు శుక్రగురుచంద్రేషు,
 త్రిష్వస్తగేషు సత్సు, యః శీఘ్రం మృతిం ప్రాప్నోతి ఏతేష్యేవబాలేషు సత్సు,
 యువతిః స్త్రీ, వ్యభిచారిణీస్తాత్, వృద్ధేషు సత్సు, కన్యా మృత్యుగతా భవేత్.
 వ్రతే ఉపనయసమయే, ఏతేష్యేవ నిధనేషే సత్సు, వ్రాత్యః కర్తవీనో భవేత్.
 ఐట్యు రితి శేషః. 'వ్రాత్య స్సంస్కారహీనస్యా' చిత్త్యమరః. సీమంతం ప్రసిద్ధం,
 సవనం పుంసవనం వినా ఆభ్యాంవినా, తయో ర్వాసనియమత్వా న్నమూఢాదిదోష
 ఇత్యర్థః. అన్న ప్రాశనస్యాప్యేవం బోధ్యం సర్వేషు కర్తను శుభకర్తను నశుభం,
 అత్రిగురుశుక్రయో ర్వృద్ధబాల్యయో ర్దేశభేదేన వ్యవస్థా కర్తవ్యా తథాహి.
 'వింధ్యస్య దక్షిణే దేశే పృథ్వీబాల్యే నితేజ్యయోః, త్రిదినం పర్జయిత్వా తు తతః
 కుర్యాత్తు శోభన' మితి.

అవ. వీరలఫలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. చంద్రగురుశుక్రమూఢములయందు వివాహమైనవరుఁడు శీఘ్రమున మృతినొందుననియు, వీరు బాలురై యున్న వివాహమైన కన్యక ఆంకులాడి యగుననియు, వృద్ధులై యున్న కన్యక మృతిఁబొందుననియు, నీముగ్గు రీప్రకారముండఁగా నుపనయనమైనవాఁడు వ్రాత్యుఁడొననియు, మాసనియమముగఁగి నీమంత్రాదులవిడిచి యన్యములైన సర్వకర్మలకు నిషేధమనియు నెఱుఁగఁదగు. వింధ్యపర్వతఁగీఁగదేశస్థులకు గురుశుక్రులు వృద్ధ బాలత్వములలోనున్న 3 దినములం బరిత్యజించి మిగిలినదినములలో జేయవచ్చునని కొందఱియభిప్రాయము

అవ. అథ త్రి జ్యేష్ఠస్వరూపం జ్ఞాపయన్ తత్ర వివాహానిషేధ మాహ —

జ్యేష్ఠేమాసి కరగ్రహో నశుభకృ జ్యేష్ఠాంగనాపుత్రయో
ద్యేష్ఠే మాస్యపి జాతయోశ్చ యదివా జ్యేష్ఠోఽనుసంభూతయోః,
దంపత్యోర్యది యేనకేన విధినా జ్యేష్ఠాత్రయం చాస్తి చే
త్రిజ్యేష్ఠాహ్వయదోషదో హి సతతం నాప్యాద్యగభ్యవ్యయే. 58

వ్యా. — జ్యేష్ఠ ఇతి. జ్యేష్ఠేమాసి, జ్యేష్ఠాంగనాపుత్రయో. జ్యేష్ఠపుత్రీ జ్యేష్ఠపుత్రయోః, కరగ్రహో వివాహో నశుభకృత్. కించ జ్యేష్ఠమాసజాతయో రపి జ్యేష్ఠోఽనుసంభూతయోః జ్యేష్ఠానక్షత్రజాతయోశ్చ జ్యేష్ఠమాసి నశుభకృత్ యేనకేనవిధినా దంపత్యోర్జ్యేష్ఠాత్రయమస్తిచేద్యది, తవా త్రిజ్యేష్ఠాహ్వయదోషోదోషతి. హీతిప్రసిద్ధా. త్రిజ్యేష్ఠే నశుభకరఇత్యర్థః. నాప్యాద్యగభ్యవ్యయే త్రిజ్యేష్ఠత్వాభావేఽద్యగభ్యవ్యయేఽపి నశుభకృదిత్యర్థః. ఆద్యగభ్యవ్యయే విశేషః, 'ఆద్యగభ్యవ్యయోర్యత్ర వివాహం కారయే ద్యది, మాసాధిపతిమిత్రత్వవశా దత్రీశుభావహః.' ముచ్య. 'వివాహోయది కర్తవ్యశ్చాద్యగభ్యవ్యయోరపి, అన్యోన్యరాశిమిత్రత్వే శుభంప్రాహ మనిర్మమ' రితి

తా. ఏవిధముననైనఁ గన్యావరులకు మూఁడుజ్యేష్ఠశబ్దములు గూడనేని త్రిజ్యేష్ఠమును దోషమగుచున్నదిగాన సహోదనులలో జ్యేష్ఠ స్త్రీపురుషులకు జ్యేష్ఠమాసమందు వివాహముచేయఁగూడదనియు జ్యేష్ఠమాసమందైనను జ్యేష్ఠానక్షత్రమందైనను బుట్టినకన్యావరులకును జ్యేష్ఠమాసమందుఁ జేయఁగూడదనియు, త్రిజ్యేష్ఠలుగూడకపోయినను గన్యావరు లిరువురు నీమంత్రపుత్రులైన వివాహమునకు నిషేధమని

యు, నెఱుంగనగు. జ్యేష్ఠకన్యావరులైన దంపతులకు రాశిమిత్రత్వముగాని మాసాధిపుల మిత్రత్వముగాని గలిగియుండెనేని శుభకరమని మన్వాదుల యభిప్రాయము.

అవ. అథ వివాహే గురుభల మాహ —

వధావౌ ద్వాదశరంధ్రజన్మసు గురు రై విధవ్యద సాన్య త్రిష
బృంధః స్త్రీక్షయకృచ్చతుర్థదశమస్థానస్థితో దుఃఖకృత్,
ఆవశ్యం బల మార్యసూర్యశశినాం భానాం వివాహే ద్వయో
ద్భవస్థానగతా అమీ తు విహితా స్తేషాం చ పూజాదినా. 59

వ్యా — ఐదావ ఇతి. వధావౌ కన్యాయోః, గురుః, ద్వాదశరంధ్రజన్మసు ఐ
ధూజన్మలగ్నా జన్మ కాలచంద్రలగ్నాద్వాదశాష్టమజన్మలగ్నేషు, స్థితస్థానో, వైధవ్య
దసాన్యత్. త్రిషబృంధః వరస్య తృతీయ షష్ఠస్థానగతో గురుః స్త్రీక్షయకృత్ ప
త్నీనాశకృద్భవతి. చతుర్థస్థాన దశమస్థానయోః స్థితశ్చేత్ ఉభయో దుఃఖకృగు క
వృత్తిరిక్షస్థానేషు స్థితశ్చేచ్ఛుభకరోవతీర్థస్థానభ్యతే వివాహే ద్వయోద్భవతోవ్యః,
ఆర్యసూర్యశశినాం గురుసూర్యచంద్రాణాం, భానాం తారాణాంచబలం ఆవశ్యకం,
ఉక్తంచ 'చంద్రతారాబలం వీక్ష్య దంపతోర్ధరుమార్యయోః, మానే శుభే శుభ
దినేకారయే న్నంగళంముచే' అమీ గురుసూర్యచంద్రాః దుష్టస్థానగతాఽపి పూజాదినా
జపహోమదానాదినా, విహితాః సశీకృతాస్సంతః, తేషాం, దంపతోర్విరిశ్యర్థః. పూ
జాయాం బహువచనం, శుభదా భవంతీత్యర్థః.

తా. బృహస్పతి కన్యకజన్మలగ్నమునకైనను, జన్మచంద్రలగ్న
మునకైనను ౮ - ౧౨ - ౬ స్థానములయందున్న ౧ - ౧౧ - ౬ కన్యక విధవ
యగుననియును, వరునిజన్మలగ్నమునకు ౩ - ౬ - ౬ స్థానములయందున్న
మృతభాగ్యావంతులగుననియును, ౪ - ౧౦ - ౬ స్థానములయందున్న దంప
తులు దుఃఖవంతులగుదుననియును, ౨ - ౧౨ - ౬ - ౧౦ - ౬ స్థానములనున్న శుభ
కరుండగుననియును దెలిసికొనినట్లు ఇదియుగాని దంపతులకు రవి
చంద్రబృహస్పతితారాబలము లవశ్యముగా చూపించిగినది. సూర్య
చంద్రబృహస్పతు లసిష్టస్థానమందుండిరేని జపహోమదానాదులచే
సంతుష్టుల గావించిన శుభవ్రదు లగుదును.

అవ. అథ ద్వ్యాభ్యాం శ్లోకాభ్యాం ఏకోదరాణాం వివాహనిషేధ
మాహ, —

ఏకస్యాపి సుతాద్యయం న విహితం నావ్యేకజన్మద్యయో
 రేన్ద్రీన్ముదయే ద్వయోత్పన్నయో ద్వయాన్ముదయే పుత్రీన్ద్యయమ్,
 పుత్రీపుత్రశుభద్యయం న యుగప త్కార్యం న పుత్రద్యయో
 రుద్వాహవ్రతయుగ్గ్ శుభవనే నావ్యస్యయో ద్వయమ్. 60

న్యాయ. — ఏకస్యేతి. ఏకస్య పుంసః సుతాద్యయం ఏకోదయో వ్యాద్యయం న వి
 హితం నయోగ్యం, సదేయమితియాత్ ఏకజన్మ ద్వయోః ఏకోదయోః, ద్వయోః
 ఏకోదయోః సుతాద్యయం పుత్రీనాద్యయమపి న విహితం. ఏకస్మిన్ముదయే ఏకలగ్నమ్,
 ద్వయోః భిన్నోదయోః ఏకోదయోః. పుత్రీద్యయం న వ్యాత్. పుత్రీపుత్రశుభద్య
 యం ఏకోదయోః పుత్రీపుత్రయోః వివాహాద్యయం యుగపత్ ఏకలగ్నమ్ న కార్యం.
 పుత్రయోః ఉద్వాహవ్రతయుగ్గ్ వివాహాయుగ్గ్ ఉపసయనయుగ్గ్వా యుగప
 త్నకార్యం. కించ ఉద్వాహవ్రతవ్రతంచ ఉద్వాహవ్రతే తయోః యుగ్గ్, ఏకలగ్నమ్
 ఏకగ్నహేతవ అన్యయోర్భిన్నోదయోర్భిన్నతద్వయో వివాహాద్యయం ఉపసయనద్య
 యంవా ఏకలగ్నమ్ నకార్యం అపద్వియయే విశేషః, 'ఏకోదయోద్భవనుకృతయోర్వి
 వాహం మానాంతరే నునునీప్తిపరాశరాద్వాః, ఇచ్చంతి మంగళమభాకువంతి గర్భాః
 కంచి త్తథైవ దివిసేఽప్యదయప్రభేదే' అఃరో వాక్యే. 'ఏకలగ్నమ్ భిన్నాంశేవసి
 త్తాత్రిపరాశరాః, తయోర్ద్వివాహమిచ్చంతి ష్టభగ్నామేఽధమంటపే శుభకృతుప్త
 కోద్వాహోత్పన్నా త్పృత్యకరగ్రహాః, ఏకతిభ్యామపిప్రాహ భార్యవో భిన్నవేదయా'.
 బ్రాహ్మణ్యే 'ఏకస్మిన్ దివిసేష్యేకలగ్నమ్ భిన్నాంశే తియోః ఏకగరోద్భవయోస్త్ర
 వివాహో శుభకృత్తవేత్' యవ శబ్దయేతు, 'ఏకస్మిన్కాలేనైకనాసరేయంటపేఽ
 పిచ, కర్తవ్యం మంగళం స్వస్థో రాష్ట్రిత్రో వ్యసశజాతయోః, గణకశ్క్రియమాణా
 నాం యుగపన్వతృపూజనం, నాందీముఖంశివదేకం హోమమంత్రాః పృథక్ పృథక్'.

అవ రెండుల్లోకములచే సహోదయల కేక కాలవివాహమును
 సమ్మేధించుచున్నాడు —

తా బహవశునికీ న రుప్రక సహోదయకన్యకల నీయఁగూడదనియు
 నన్నదములకు నక్క నెల్లెండ్ర నీయఁగూడదనియు, నొకలగ్నమందు భి
 న్నోదయములకై నచ కన్యకాద్యయము నియ్యఁగూడదనియు, నొకల
 గ్నమందు రుత్రీపుత్రులకు వివాహముచేయఁగూడదనియు, సోదరులకు
 రెండ్ర వివాహములుగాని యు పసయనములుగాని చేయఁగూడదనియు,
 నొకనికి నొకరచునము నొకనికి వివాహము నొకగృహముం దొకలగ్న
 మందుఁ జేయఁగూడదనియు, భిన్నోదయములకై చ నొకలగ్నమందొకవేదిక
 యందుఁ జేయఁగూడదనియు భావము అనంతాల్లవిషయమై మన్వా

దులు గొందఱు మాసాంతరమందుఁ జేయవచ్చుననియుఁ గొందఱు లగ్నాంతరమందుఁ జేయవచ్చుననియుఁ గొందఱు జ్యోతిషమున దంశాంతరమం దన్యగ్రామమందుఁ జేయవచ్చుననియుఁ గొందఱు పుత్రికావివాహాంతరమందుఁ బుత్రవివాహముఁ జేయవచ్చుననియు నమడలవిషయమై యేకకాలమందే చేయవలయు ననియు చెప్పియున్నారు.

పుత్రికానిపీడనాచ్చ పరత స్సానో ర్వివాహ శ్శుభో
నాన్యత్పుత్రకరగ్రహాత్తు న కి మ పుష్కద్యాహ వీవ వ్రతాత్,
నాన్యత్పూర్వ మృతుత్రయా త్వశరది హేకోదరాణా మయం
ప్రత్యుద్వాహవిధి న్నయోర్న శుభకృత్తోకేత్రపూర్వత్రచ 61

వ్యా — పుత్రేతి. పుత్రికానిపీడనాత్ దుహితృవివాహాత్, పరతః అనంతరం, సానోః పుత్రస్య, వివాహశ్శుభః. పుత్రకరగ్రహాత్ పుత్రవివాహాంతరం, అన్యత్పుత్రికావివాహః పుత్రోపనయనాదికం, నశుభకృత్. వ్రతాత్ పుత్రోపనయనాంతరం, ఉద్వాహవిశుభః. న కిమపి, పునరుపనయనాదికం నశుభ మిత్యర్థః. స్వశరదివివాహసంవత్సరే, 'సంవత్సరో వత్సరోఽభ్యో హయనోఽస్త్రీశర త్సమ' ఇత్యమకః. ఋతుత్రయాత్ షణ్మాసాత్పూర్వమేకోదరాణామన్యత్ ఉపనయనంనశుభం. అయం ప్రత్యుద్వాహవిధిః వివాహవిధిః తయో ర్నుశుభకృదితి ఆత్మ శ్లోకే పూర్వత్రచ పూర్వశ్లోకే చోక్తః. ఆత్మశ్శరదిత్యనేన అబ్ధభేదాదు శుభకృదితి గమ్యతే, ఉక్తంచ. 'ఫాల్గునే చైత్రమాసేతు పుత్రోద్వాహోపనాయనే, అబ్ధభేదా త్ప్రకర్యేత ఋతుత్రయవిడంబన' మితి.

తా. ఏకకాలమందుఁ బుత్రపుత్రికావివాహములలోఁ బుత్రికావివాహాంతరము పుత్రవివాహము ముఖ్యమనియుఁ, పుత్రవివాహాంతరమందుఁ బుత్రికావివాహమైనను బుత్రోపనయనమైనఁ జేయఁ గూడదనియును, బుత్రోపనయనాంతరమందుఁ బుత్రికావివాహము శుభకరమనియుఁ, పుత్రవివాహముచేసిన సంవత్సరమందు ౬ - నెలల పర్యంత మేకోదరుల కుపనయనాదు లశుభకరములు. (ఋతీయు నీవివాహవిధి యీక్రమమున నాసంవత్సరమందు ౬ - నెలలు చేయఁ గూడదని చెప్పబడినను సంవత్సరభేదమైన పక్షమందు నీచెప్పుబడిన పరిమితి లేకయే వివాహాదులు చేయుట యుక్తముగాన ఫాల్గున

మాసమందు వివాహమును జేసి చైత్రమాసమందు మరల నేప్రయోజనమైన చేయవచ్చును.

అవ. అథ వివాహయోగ్యాయోగ్యసంబంధ మాహ. —

చాతుర్థీం చ వధూం చతుర్థపురుష స్తాం పంచమీం చోద్వహే
 నోద్వహేత్తీంతు సముద్వహేత్తు యువతీం నో పంచమీం పంచమః,
 తార్తీయాం తు వధూం తృతీయపురుష స్తా ముద్వహే నోద్వహే
 దిత్వన్యే ప్రవదంతి సప్తమజనా దూర్ధ్వం పరేషా మివ. 62

వ్యా. — చాతుర్థీ మితి. చతుర్థపురుషః కూటస్థాత్ చతుర్థపురుషః, చాతుర్థీం
 వధూం స్త్రీయం ఉద్వహేత్. కించ చతుర్థవినపంచమీం కూటస్థాత్పంచమీం, తాంవ
 ధూం చ, ఉద్వహేత్. కింతు చతుర్థః, షష్ఠీం యువతీంతు, నోసముద్వహే త్వం
 చమః పంచమపురుషః, పంచమీం యువతీం, నోసముద్వహే, తృతీయపురుషః తార్తీ
 యీం తృతీయవధూం చ ఉద్వహేత్, నోద్వహేదిత్వన్యే. తృతీయః తార్తీయాం
 నోద్వహే దితి కేచిత్ ప్రవదంతి తీర్థార్థః ఇయం వ్యవస్థా సప్తమజనా తృప్తమపురు
 షపర్యంతం, సప్తమజనాదూర్ధ్వంతుపరేషా మివ నపిండానా మివ సంబంధః నోపం
 చమీంపంచమ ఇత్యేత్ర విశేషోద్రవ్యవ్యః 'పంచమః పంచమీం కన్యాం నోద్వ
 హేదితి యద్వచః, పితృపతేనిషేధోఽయం మాతృపతేన తద్భవే' దితి.

అవ. వివాహమునకు యోగ్యాయోగ్యసంబంధములఁ జెప్పుచు
 న్నొడదు. —

తా. కూటస్థపురుషుఁడు మొదలు ర-వ పురుషుఁడు నాలవస్త్రీ
 నిని, ౫-వస్త్రీనిని వివాహము చేయవచ్చును. చతుర్థపురుషుఁడు షష్ఠ
 స్త్రీని వివాహము చేసుకొనఁగూడదు. పంచమపురుషునికీ బంచమ
 స్త్రీని వివాహము చేయఁగూడదు. తృతీయపురుషునికీ తృతీయస్త్రీని
 వివాహము చేయవచ్చును. గూడదని కొందఱమతము ఈచెప్పబడిన
 నియమము సప్తమపురుషపర్యంతమేగాన అనంతరము సామాన్యబం
 ధుసంబంధమువలెనే వివాహముచేయవచ్చును. ఈపంచమస్త్రీ పంచమ
 పురుషవివాహము తండ్రినగునఁ గూడదనియు, దల్లియగు నుత్తమం
 బనియు కొందఱమతము.

అవ. అథ గండర్భ జాతకన్యాఫల మాహ —

మూలాహి ప్రభవా వధూశ్శ్వశురితత్పత్నోన్య నిహంతి క్రమా

దంత్యాద్యంఘ్రిసముద్భవా త్వథ భవే జ్యేష్ఠగ్జా శ్రేష్ఠజమ్,
 ఇంద్రాగ్నిప్రభవా వివాహసమయే హంత్యేవ సా దేవరం
 త్రి ష్వేతేష్వపి భేషు జాతపురుషో హంతితి కేచిజ్జగుః

(8)

న్యా. — మూలేతి మూలాహిప్రభనామూలాశ్రేషానక్షత్రజాతా, ఐధూః, క్ర
 మాత్ శ్వకుః తత్పత్నీయ మూలాజా శ్వకురం భర్తృజనకం, ఆశ్రేణజా తత్పత్నీం
 శ్వక్రం, మూలాహిప్రభవేతి కృత్స్నిం మూలాశ్రేషయా నిషేధేప్రాప్తే పాదభేదేన
 వ్యవస్థాపయతి, అంత్యాద్యంఘ్రిసముద్భవా మూలాంత్యపాదే ఆశ్రేషాద్యపాదే
 సముద్భవా, ఐధూః శ్వకుః తత్పత్నీనిహంతి అథ జ్యేష్ఠగ్జా శ్రేష్ఠజం భర్తృజ్యేష్ఠం
 నిహంతి ఇంద్రాగ్నిప్రభవా విశాఖానక్షత్రజాతా, ఐధూః, వివాహసమయే ఏవ, దేవరం
 స్వభర్తృకనిష్ఠం, హంతి ఏతేషు త్రిషు భేషు మూలాశ్రేషాజ్యేష్ఠానక్షత్రేషు ఒతః
 పురుషోపి పూర్వోక్తాహంతితి కేచిజ్జగుః ఊచుః. గైశ్చ ఇతిధాతో యాతేలిట్.
 త్రిష్వీత్యపలక్షణం, విశాఖజోపి దోషకృత్. అయం స సమీచినః పక్షఇత్యస్వరస
 నూచనాయ కేచి దిక్కుక్తం 'మూలాసాం విశాఖాసు జ్యేష్ఠభే వోద్భవః పుమాన్.
 న దోషకృద్వివాహేషు స్త్రీయం సర్వత్ర వర్జయేత్' ఇతి విద్యమానత్వాత్.

అవ గంఠానక్షత్రమందుఁ బుట్టినవారలకు ఫలములఁ జెప్పుచు
 న్నాఁడు. —

తా. మూలానక్షత్రమందుఁ బుట్టినస్త్రీ మామకు కూడదని
 యు, ఆశ్రేషయందుఁ బుట్టినస్త్రీ యుత్తకుఁ గూడదనియు, నీమూలా
 శ్రేష్ఠలయందుఁ గూడదని సామూన్యముగాఁ జెప్పినను మూలానక్షత్ర
 నాల్గవపాదమందుఁబుట్టిన మామకు మారకురాలనియు, నాశ్రేష్ఠమొద
 టిపాదమందుఁబుట్టిన న త్తకు మారకురాలగునది విశేషంబనియు,
 జ్యేష్ఠానక్షత్రమందుఁ బుట్టినస్త్రీ సతిజ్యేష్ఠభ్రాతృనాశకారిణి యగు
 ననియు, విశాఖానక్షత్రమందుఁ బుట్టినస్త్రీ వివాహకాలమందే మరణ
 దికి మారకురాలనియు, నీమూలాశ్రేష్ఠాజ్యేష్ఠావిశాఖానక్షత్రముల
 యందుఁబుట్టినపురుషుండు క్రిందఁ జెప్పినవారికి మారకుఁడని కొందఱు
 చెప్పినను స్త్రీయంగాని పురుషులకు దోషములేదనియు భావము.

అవ. అథ శ్లోకద్వయే నై కవింశతిమహాదోషనామూ న్యోహ —
 యగి పంచాంగవిశుద్ధిహీనదినకృత్సింక్రాంత్యహః పాశినాం
 మర్షిర్యః కుననాంశకోఽప్తమకుజ మ్మట్కం భృగోః కర్తరి,

లగ్నా దప్తమ మప్తమేందు కుసయో శ్చంద్రోఽప్తరిప్పారిగ
 శ్చంద్ర స్సగ్రహవీవ వారజనిత స్యాన్య ద్దుర్మహూర్తాభిధః. 64
 ఖాహ్లాస్థసమాంఘ్రిభం గ్రహణభం చోత్పాతభం క్రూరయు
 గ్నివ్యం చాశుభవిధభం విషయుతం లగ్నా సదోష స్తథా,
 గండాంతో వ్యతిపాతవై ధృతిమహాయోగా ఇతి న్వాభిధా
 లగ్నస్యా వ్యఖలై కవింశతిమహదోషా న్ప్రవక్ష్యేఽథ తాన్. 65

వ్యా.—య ఇతి ఖాహ్లాస్థేతిచ. యః సంచాంగశుద్ధిహీనఇత్యేకః, దినకృ
 త్సంక్రాంత్యహఇత్యేకః, పాపినాం పడ్య్త్యేకః, కునవాంశమేకః, అప్తమకుజఇ
 త్యేకః, భృగోష్టమిత్వేకః, కర్తరిత్యేకః, లగ్నాదప్తమమిత్వేకః, ఉదయార్దంప
 త్యో రప్తమేందురిత్యేకః, చంద్రోఽప్తరిప్పారిగష్టప్తరిప్పచంద్రదోషఇత్యేకః, చంద్రస్స
 గ్రహఇత్యేకః, వారజనితదుర్మహూర్తాభిధఇత్యేకః, ఖాహ్లాస్థసమాంఘ్రిభ మిత్వేకః,
 గ్రహణభమిత్వేకః, ఉత్పాతభమిత్వేకః, క్రూరయుగ్నివ్య మిత్వేకః, అశుభవిధభమి
 త్యేకః, విషయుతం విషయుతలగ్నమిత్వేకః, లగ్నాస్తదోషఇత్యేకః, గండాంతఇత్యే
 కః, వ్యతిపాతవై ధృతిమహాయోగఇత్యేకమిదం వివిధత్యన్యాయంగీకార్యః, శతు భిన్న
 కాలికయోస్తయో రేకదినే యోగాసంభవా దితిశక్తిః సముమితి సర్వమపభేదం, ఏతే
 సర్వ మితిత్వావీకవింశతిదోషా భవంతి, తాన్ శ్లోకద్వయే నోక్తా నఖలై కవింశతిమ
 హదోషాన్ లగ్నస్య వక్ష్యే కథయామి

అన గండుశ్లోకములచే నిగువదియొకమహదోష నామముల
 జెప్పుచున్నాడు.—

తా. సంచాంగశుద్ధిహీనమని, సంక్రాంత్యహస్సని, పాపపడ్య్త
 మని, కునవాంశమని, అప్తమకుజుడని, భృగుష్టమని, కర్తరియని,
 లగ్నాదప్తమదోషమని, అప్తమచంద్రుని, పడ్య్తరిప్పచంద్రదోషమని,
 చంద్రస్సగ్రహదోష, చంద్రోఽప్తరిప్పారిగష్టప్తరిప్పచంద్రదోషమని, ఖాహ్లాస్థసమాం
 ఘ్రిభంబని, గ్రహణభమని, ఉత్పాతభమని, క్రూరయుగ్నివ్యమని, అ
 శుభవిధమని, విషయుతలగ్నమని, లగ్నాస్తదోషమని, గండాంతమని,
 వ్యతిపాతవై ధృతిమహాయోగమని యా యిగువదియొకమహదోషము
 లనివరమును పై నదెలియజేయుచున్నాడు —

అవ. శ్లోకద్వయనిర్దిష్టానా మేకవింశతిమహాదోషాణాం స్వరూపం నిర్వక్తుం ప్రథమోపదిష్టయోః పంచాంగశుద్ధిహీనదినకృత్సక్రాంతిదోషయోర్లక్షణం దర్శయతి.—

దుష్టాశ్చై త్కరణర్థవారతిథయో యోగశ్చ తస్తే శనం
నాడ్య షోడశషోడశే త్యుభయతో వజ్ర్యా రవే సుంక్రమాత్,
రాశి షేవేన చరేషు చై కదివస స్త్యాజ్యోఽయనే రాశివ
త్తదాశిం గతఏవ తత్తదయనం ప్రాప్తో యదా భాస్కరః 66

వ్యా — దుష్టా ఇతి యేదుష్టాః కరణర్థవారతిథయః యోగశ్చయః తస్తే శనం తేహం తిథివారసత్త్వత్రయోగకరణానాం పంచానాం మేళనంచేత్, కరణేషు భద్రః, ఋక్షేష్వసక్తాని పుష్యాదీని, వారేషు మజః, యోగేషు, పరిభూవ్యాభూతాదయో వక్ష్యమాణాః, తిథిషు మాసాంతే దినపంచక ఇతిశ్లోకోక్తాః, ఏతేదుష్టాః. ఏతై ర్యథాసంభవం యుక్తమేవ పంచాంగస్య గుప్తత్వం. ఏనం పంచాంగశుద్ధిహీనో దోష ఇత్యుచ్యతే. తవేనూర్వస్య సంక్రమాదుభయతః పూర్వం షోడశ నాడ్యః పశ్చాచ్ఛ షోడశ నాడ్యశ్చ వజ్ర్యాః శుభకర్తృమత్యాజ్యాః చరేషు రాశిషు చరరాశిష్యేన మేషుకర్మటతులామకరేషు, రవిసంక్రమణేషు ఏకదివసత్వాజః పూర్వం త్రింశద్ధటికాః పరేచ త్రింశద్ధటికాః త్యాజ్యా ఇత్యర్థః. శుభకర్తృస్త్వితీశేషః. అయనే రాశివతో యత్సంక్రమణే యావద్ధటికాః యసేవ తావద్ధటికాః త్యాజ్యా ఇత్యర్థః. భాస్కరమూర్వః, యదా యస్మిన్కాలే తదయదయనం ప్రాప్నోతి తద్దేవ తద్రాశిం గతఏవ. న సంజేహ ఇత్యేనకారార్థః. ఏషః దినకృత్సంక్రాంతిదోషః.

అవ. క్రింద రెండుశ్లోకములయందుఁ జెప్పఁబడిన యేకవింశతి మహాదోషస్వరూపములం దెలియుఁజేయుచున్నవాఁడై ముందుఁ బంచాంగ శుద్ధిహీనదోషలక్షణమును, సంక్రాంతిదోషలక్షణమును దెలియఁజేయుచున్నాఁడు.—

తా అశుభకరములైన తిథివారసత్త్వత్రయోగకరణములుగూడినది పంచాంగశుద్ధిహీనదోషమని, శుభకర్తృలవిషయమునైనూర్వసంక్రమణప్రవేశమునకు ముందు వెనుక ౧౬ ఘడియలు పర్జింపవలయునని, నూర్వఁడు, మేష కర్మట తులా మకరరాసులయందుఁ బ్రవేశమునకు ముందు ౩౦-ఘడియలను వెనుక ౩౦ ఘడియలను నిషేధింపవలయుననియు, అయినములకు నిషేధవిధి యీ ప్రకారమే యనియు, నిజే దినకృత్సంక్రాంతిదోష మనియు నెఱుంగవలయు.

అవ. అథ పంచభి స్త్వైకైః షడ్వర్గస్వరూపం ప్రపంచముతుం
ఆదా తావత్తదుపయోగిరాశ్యధిపతి నాహ —

మేషో గౌ ర్మిథునం కుశీరమృగ రాట్కన్యాతులావృశ్చికా
శ్చాపాఖ్యో మకరో ఘటో ర్ముష ఇతి హ్యేతే గృహఖ్యాః క్రమాత్,
భౌమ శ్శుక్ర బుధేందుసూర్యశశిజా భృగ్వారజీవాసితా
మందో జీవ ఇతి క్రమేణ గృహపా ఏతే హి షడ్వర్గపాః. 67

వ్యా.—మేష ఇతి మేః ప్రసిద్ధః, గౌః పృషథః, మిథునం ప్రసిద్ధం, కుశీరః
కటకః, మృగరాట్ సింహః, కన్యాతులావృశ్చికాః ప్రసిద్ధాః, చాపాఖ్యో ధనుః,
మకరః ప్రసిద్ధః, ఘటః మంథః, ర్ముషో మీనః, ఇత్యేతే షడ్వర్గరాశయః, క్రమా
త్ గృహఖ్యాః రాశిసంజ్ఞాః. 'ఆఖ్యా హ్యేతి' అభిధానం చ నామధేయంచ నామచేత్య
మయః భౌమశ్శుక్రబుధేందుసూర్యాః ప్రసిద్ధాః, శశివోమధః, 'పంచమృపాజీ' తిజనే
ర్ద్రప్రత్యయః భృగు శ్శుక్రః, ఆరోఽంగారకః, జీవోగురుః, అసితశ్శనిః, మందశ్శనిః,
పునర్జీవో గురుః, ఏతే షడ్వర్గక్రమేణ భౌమాదిక్రమేణ, గృహపాః రాశ్యధిపాః ఏతే
రాశ్యధిపతయఏవ షడ్వర్గపాః షడ్వర్గాధిపతయశ్చ. భవంతి. హీతి ప్రసిద్ధా. అయ
మర్థః మేషవృశ్చికయో రాభిమః, పృషతతులయో శుక్రః, మిథునకన్యయో ర్ముషః,
కర్కటస్య చంద్రః, సింహస్య సూర్యః, భగర్క్తినయో గురుః. మకరకుంభయోశ్శని రితి.

అవ. ఐదుశ్లోకములచే షడ్వర్గస్వరూపములఁ దెలియఁజేయుట
కై షడ్వర్గోపయోగులగు రాశ్యధిపతులఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. మేష, పృషథ, మిథున కర్కాటక, సింహ, కన్య, తుల,
వృశ్చిక, ధను, ర్ముకర, కుంభ, మీనములు ౧౨ ను రాసులనియు, మేష
వృశ్చికములకు నంగారకుఁడు, పృషథఃకులకు శుక్రుఁడు, మిథునకన్య
లకు బుధుఁడు, కర్కాటకమునకుఁ జంద్రుఁడు, సింహమునకు సూర్యు
డు, భగర్క్తినములకు గురువు, మకరకుంభములకు శనైశ్చరుఁడు, వీర లీ
క్రమమున రాశ్యధిపతులనియు వీరలే షడ్వర్గాధిపతులు.

సౌమ్యనామపి రాశయ శ్శుభగృహః క్రూరగృహః పాపినాం
సర్వేషాం క్రమశ శ్చగన్ధిర ఇతి వ్యా ద్విస్వభావోభిధాః,
త్రింశద్భాగమయంచ లగ్న మథ తల్లగ్నే ద్వయో ర్భాగయో
రర్కేందూ విష మే సమే శశిరపి హోరేవైరా తౌ క్రమాత్. 68

వ్యా.—సామ్యనా మితి. సామ్యనాం శుభగ్రహాణాం సంబంధినో రాశయః శుభగ్రహాః శుభరాశయ ఇత్యుచ్యంతే. పాపినాం క్రూరగ్రహాణాం సంబంధినో రాశయః, క్రూరగ్రహాః క్రూరరాశయః సర్వేషాం ద్వాదశరాశీనాం, క్రమశః క్రమాత్, చరస్థిరద్విస్వభావా ఇత్యభిధాః చరస్థిరద్విస్వభావసంజ్ఞాః న్యుః యథా-మేష శ్చరః, పృషభః స్థిరః, మిథునం ద్విస్వభావః, ద్వా చరస్థిరద్విస్వభావౌ యస్య స తథోక్తః, పూర్వార్ధస్య స్థిరరాశిసమీపత్వాత్ స్థిరత్వం, ఉత్తర్ధస్య చరరాశిసమీపత్వా చ్చరత్వం. పునః కర్కటశ్చరః. ఏవం ద్వాదశరాశీనాం క్రమాత్ చరస్థిరద్విస్వభావత్వం యోజనీయం త్రింశద్భాగమయం త్రింశద్భాగాత్తకం, లగ్నమితుచ్యతే అథ తల్లగ్నే త్రింశద్భాగాత్తకే లగ్నే ద్వయోర్భాగయోః పూర్వార్ధో త్తర్ధయోః విషమే మేషమిథునసంహదనుఃకుంభానాం పూర్వార్ధస్య అర్కసూర్యః హోరాధిపతిః, ఉత్తర్ధస్య, ఇందుశ్చంద్రః. సమేపృషభకర్కటకవ్యాప్యశ్చిక్మకకమీనానాం పూర్వార్ధస్య, చంద్రో హోరాధిపః, ఉత్తర్ధస్య రవిః క్రమాత్ హోరేశ్వరా భవత ఇత్యుచ్యంతేవ్యమ్.

తా. సామ్యగ్రహసంబంధిరాసులు శుభరాసులనియు, పాపగ్రహసంబంధిరాసులు క్రూరరాసులనియు, ఈ ౧౨ రాసులలో మేషము చరమని, పృషభము స్థిరమని, మిథునము ద్విస్వభావమని యీ ప్రకారము ౧౨ రాసులకుఁ జూడవలెను లగ్నము ౩౦ భాగములుగలదనియు, లగ్నము రెండుభాగములుచేసిన హోరలగు నందులో మేషాదివిషమరాసులయందుఁ బ్రథమభాగము సూర్యహోర, ద్వితీయభాగము చంద్రహోర, పృషభాదిసమరాసులయందుఁ బ్రథమభాగము చంద్రహోర, ద్వితీయము సూర్యహోర, ఈ రెండుగ్రహములు హోరాధిపతులు.

అవ అథ ద్రేక్కాణాధిపతీ నాహ.—

తల్లగ్నేశ సుతేశ ధర్మపతయో ద్రేక్కాణపా స్సన్యస్త్రయ
సాన్వంత్యోపాంత్యగృహేశ్వరా ఇతి జగు ద్రేక్కాణపాశ్చాపరే,
కేచి త్సాన్వత్తజధర్మపా ఇతి జగు ద్రేక్కాణపా స్సన్య శ్చరే
ధర్మసాన్వత్తజపా స్థిరే సుతనవన్వేశా ద్విరూపే గృహే. 69

వ్యా — తల్లగ్నేతి. తల్లగ్నేశ సుతేశధర్మపతయః క్రమాత్ ద్రేక్కాణపా స్సన్యః-త్రింశద్భాగాత్తకస్య లగ్నస్య, తృతీయో భాగః ద్రేక్కాణశబ్దార్థః అయమాశయః, యస్య లగ్నస్య యోఽధిపః స ఏవ ప్రథమద్రేక్కాణాధిపః. సుతేశః లగ్నా త్వంచమలగ్నాధిపాయః స ఏవ ద్వితీయద్రేక్కాణాధిపః, ధర్మపతిః లగ్నాన్నవమలగ్నాధిపతిశ్చ స్సయేవ తృతీయద్రేక్కాణాధిపతిః. సాన్వంత్యోపాంత్యగృహేశ్వరా-స్వం

లగ్నం, అంత్యోద్వాదక, ఉపాంత్యవీకాదక, ఏతేషా మధిపాః ఏతే త్రయః ద్రేక్కా
ణాధిపా ఇత్యపరేజగుఃఉమః. గైశబ్బఇతిధాతోర్భూతాచ్ఛేలిట్. కేచిత్తు, చర చరః
గ్నేష్విత్త్యర్థః. స్వాత్తి జధర్తాల్లగ్నపంచమనవమాన్ పాంతిరత్తుంతీతి తథోక్తాః స్థిత
స్థితలగ్నేషు ధర్తస్వాత్తిజపాః నవమప్రథమపంచమాధిపాః ద్రేక్కాణాధిపతయః
ద్విరూపే గ్యహేద్విస్వభావలగ్నేషు, సుతనవస్వేతాః పంచమనవమప్రథమలగ్నాధిపత
య, ద్రేక్కాణాధిపతయన్యు రితి జగుః.

అవ. ద్రేక్కాణాధిపతులఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. లగ్నముఁ మూఁడుభాగములుచేసిన ద్రేక్కాణములగు నం
దు లగ్నాధిపతి ప్రథమద్రేక్కాణాధిపతియు, పంచమాధిపతి ద్వితీయ
ద్రేక్కాణాధిపతియు, నవమాధిపతి తృతీయద్రేక్కాణాధిపతియు నిట్లు
కొందఱియభిప్రాయము. లగ్నాధిపతి ద్వాదశాధిపతి యేకాదశాధిపతు
లు క్రమంబుగ ద్రేక్కాణాధిపతు లని కొందఱియభిప్రాయము. లగ్నా
ధిప పంచమాధిప నవమాధిపతులు చరలగ్నద్రేక్కాణాధిపతులనియు,
నవమాధిప లగ్నాధిప పంచమాధిపతులు స్థిరలగ్నద్రేక్కాణాధిపతు
లనియు, బంచమాధిప నవమాధిప లగ్నాధిపతులు ద్విస్వభావలగ్న
ద్రేక్కాణాధిపతు లనియు నెఱుంగఁదగినది.

అవ నవాంశద్వాదశాంశస్వరూపం దర్శయతి.—

మేషః కర్కటక స్తులాచ మకరః స్వస్వాదయో రాశయ
స్సవస్వస్వాత్తజధర్తయోశ్చ నవ తద్భాగా నవాంశాః క్రమాత్,
యల్లగ్నం చ తదాది సర్వనిలయా స్సద్వాదశాంశాః క్రమా
త్తత్తద్రాశ్యధిపా సదంశపతయ స్సప్త ద్వాదశాంశాభిధాః. 70

వ్యా.—మేష ఇతి. మేషః కర్కటక స్తులాచ మకరః ఏతే చత్వారో రాశ
యస్సవస్వాదయ స్వస్వా స్వక్రియా అంశావే ఆదయో యేషాంతే తథోక్తాః,
నావలమేతావత్, స్వాత్తజధర్తయోశ్చ లగ్నాత్పంచమనవమయోశ్చ స్వస్వసంబంధినో
అంశావే ఆదయో పంచసంఖ్యాకా సదభాగాః క్రమాత్ నవాంశా భవంతి ఏతిదు
క్తంభవతి మేషసింహాధిపమం మేషాఽఽఆదిః, కర్కటకాధిపకమీనానాం కర్కటకాం
శ ఆదిః, తులాపంభమిథునానాం తులాంశ ఆదిః, మకరపుషధకన్యానాం మకరాంశ
ఆదిః లగ్నం య ద్వైతే తదాదిసర్వనిలయాః తదాదిద్వాదశరాశయః ప్రసిద్ధాః
ద్వాదశాంశాః, తత్తద్రాశ్యధిపా సదంశపతయః తేషాం రాశీనాం యే అధిపాః
తేషాం అంశానామపి తేషాం వాధిపాః ద్వాదశాంశాభిధా స్సంజ్ఞా న్నుయోః.

అవ. నవాంశద్వాదశాంశస్వగూఢములఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. లగ్నఘడియల ౯ భాగములుచేసి నవాంశలని మేషసింహాధనూరాసులకు మేషాదిగనవాంశ గుణింపవలయునని, కర్కటవృశ్చిక మీనములకు కర్కటకాంశ మొదలని, మకరవృషభకన్యలకు మకరాంశ మొదలని, తులాకుంభమిథునములకు తులాంశముమొదలని, లగ్నాధిపతియే నవాంశాధిపతి యని, యిది నవాంశక్రమంబని తెలియవలెను. మఱియు ద్వాదశాంశలనఁగా; లగ్నఘడియలు ౧౨ భాగములు చేయుట ద్వాదశాంశలని, యాయారాశ్యధిపతులే ద్వాదశాధిపతు లనట.

అవ. త్రింశాంశాధిపతీ నాహ. —

త్రింశాంశే వ్యధిపాః కుజార్కిగురువిట్చక్రా స్వయ్యక్తే క్రమాద్బాణే వ్యప్తమునీషవ సుమగృహే త్రింశాంశపా వ్యత్యయాత్, షడ్వర్గ స్వయమేవ సోఽపి శుభకృ త్సన్యగ్రహణాం భవేత్ షడ్వర్గోయది వాపినాం నిధనకృ త్సర్వేషు కర్తృస్వపి. 71

వ్యా — త్రింశాంశే వ్యధిపతి ఆయుక్తే విషమరాశౌవిషయే, కుజార్కిగురువిట్చక్రాః కుజశనిగురుబుధకృతాః, క్రమా త్రింశాంశేషు, బాణే వ్యప్తమునీషవః బాణే వ్యప్తమునీషాణా మిత్యర్థః ఏతదంతానా మధిపతయః కుజః పంచాంశానాం, శనైశ్చకృత్య పంచాంశానాం, గురు రష్ట్రాంశానాం, బుధస్సప్తాంశానాం, కుక్రః పంచాంశానాం మధిపా ఇత్యర్థః సుమగృహే సుమరాశిషు త్త్రింశాంశపాః, వ్యత్యయాత్ విలీమేన, జ్ఞేయా ఇతిశేషః తథాహి, కుక్రః పంచాంశానాం, బుధ స్సప్తాంశానాం, గురు రష్ట్రాంశానాం, శనిః పంచాంశానాం, కుజశ్చ పంచాంశానాం, త్రింశాంశానా మధిపా ఇత్యర్థః ఆయమేవ శ్లోకవత్పుష్కప్రతిపాదితగ్నహారాద్రేక్కాణనవాంశద్వాదశాంశానాం పక్షాం సమాహరిషి షడ్వర్గఇత్యవ్యతే. సోఽపి షడ్వర్గోఽపి, సామ్యగ్రహణాం సంబంధీచే చ్చుభకృ త్భవేత్. వాపినాం ప్రారగ్రహణాం, షడ్వర్గోయది, సర్వేస్వపి కర్తృసు శుభకర్తృసు నిధనకృ త్. పుత్యప్రదః.

అవ. త్రింశాంశాధిపతులఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. లగ్నము 3౦ భాగములుచేసి నా త్రింశాంశలని, యందం గారక శనైశ్చరులై దైదంశలకును, గురువు ౮ అంశలకును, బుధుఁ డేఁదంశలకును, శుక్రుఁడు ౫ అంశలకును వీర లీక్రమముగ మేషాదిబేసి రాసులకధిపతు లనియును, వృషభాదిసమరాసులకు లగ్నము 3౦ అంశ

ములలో శుక్రఁ డైదంశములకును, బుధుఁ డేదంశములకును, గురువు
౮ అంశములకును, శనైశ్చరుఁ డైదంశములకును, సంగారకుఁడు ౫ అం
శములకును పీఠలు త్రింశాంశాధిపతులనియు, మఱియు, నీపై నఁజెప్పిన
లగ్నహోరద్రేక్కాణనవాంశ ద్వాదశాంశ త్రింశాంశల సేడిషడ్వర్గము,
సకలకార్యములకు శుభగ్రహషడ్వర్గము శుభప్రదమనియు, పాపగ్ర
హషడ్వర్గము మృత్యుప్రదమనియు నెఱుంగవగును

అ. షడ్వర్గవిభాగక్రమ మాహ —

త్రింశద్భాగముయం చ లగ్న మితి సా హోరా తదర్థం చ త
ద్ద్రేక్కాణస్తు తృతీయవీచ నవమోభాగో నవాంశః క్రమాత్,
తస్య ద్వాదశభాగవన తు తత సద్ద్వాదశాంశస్తత
స్త్రింశాంశ స్త్రిదశాంశ ఏవతు భవేత్షడ్వర్గ ఏవంక్రమః 72

వ్యా — త్రింశద్భాగమును మితి. త్రింశద్భాగముయం త్రింశద్భాగాత్తకం
లగ్నమిత్యవ్యతే. తదర్థం లగ్నస్యార్థం పంచదశభాగాత్తకం, సాహోరాహురోవీక్ష
హో రేత్యవ్యతే. తద్ద్రేక్కాణస్తు తృతీయవీచ దశభాగాత్తకః నవమోభాగః పంచతి
లిప్తాధిక త్రిభాగాత్తకః నవాంశః, క్రమా ద్భవతి. తస్య లగ్నస్య ద్వాదశభాగఏవ,
సః ద్వాదశాంశః. త్రింశల్లిప్తాధిక ద్విభాగాత్తకః. తత స్త్రిదశాంశఏవ త్రిరావృత్తః
దశ త్రిదశాంశి యావత్. తావంతో అంశాఏవ త్రింశాంశశ్చ భవేత్. షడ్వర్గ
ఏవం ఉ క్తరీత్యాక్రమః మర్యాదా బోధ్య ఇతిశేషః.

అవ. షడ్వర్గవిభాగక్రమమును జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. లగ్నము 30 భాగములుగలదని లగ్నార్థము హోరయని
లగ్న త్రిభాగము ద్రేక్కాణయని లగ్ననవాంశము నవాంశమని లగ్న
ద్వాదశాంశము ద్వాదశాంశమని లగ్న త్రింశాంశము త్రింశాంశమ
నియు, ఇదే షడ్వర్గవిభాగక్రమంబు.

అవ. పుష్కరాంశవర్గోత్తమాంశా నాహ. —

భూనేత్రేభిధూ జలా త్యగమితో మేషాదితః పుష్కర
స్సింహా దేర్ధినుందోస్యచ తథా యోనాంతిత స్స్వత్క్రమాత్,
షడ్వర్గోమది పంచవర్గ ఇతి వా వర్గోత్తమాంశ స్వయం
ప్రాజ్ఞధ్య శ్చరమ శ్చరాదిషః నవాంశే ఘాత్తమా ద్వా శుభా.

వ్యా — భూనే త్రేత భూరేకా, నేత్రేద్వే, వామాంకప్రక్షేపే ఏకవింశతి ర్భవతి. సర్వత్ర సంఖ్యాప్రసంగే వామాంకప్రక్షేపో బోధ్యః అభివిధూ-అబ్దయశ్చ త్వారః, విధురేకః చతుర్దశోభాగ ఇతియావత్. జలాక్షి-జలంచత్వారః, అక్షిద్వే చతుర్వింశోభాగః. ఆగమిశః సప్తమోభాగఇతియావత్. మేషాదితః మేషవృషభమిథున కర్కటకానాం, క్రమేణపుష్కరః. మేషద్వైకవింశోభాగః, వృషభస్యచతుర్దశోభాగః, మిథునస్య చతుర్వింశోభాగః, కర్కటస్య సప్తమోభాగ ఇతి వివేకః. సింహాదేః సింహకన్యాతులాపుశ్చికానాం చతుర్థాం క్రమాత్పూర్వవదోబ్ధ్యం, మింహంతతః మినా వధికస్తేత్యర్థః. సార్వవిభక్తికస్తస్యః. ధనురాదిశస్య ధనుర్చక్రకుంభమినానామపి తథాపూర్వోక్తభాగఏవ క్రమాత్పుష్కరస్సాన్విత. పక్ష్యర్థోయది పుష్కరకాలే శుభ గ్రహసంబంధిపక్ష్యర్థో భవతి, కదాచి చుభగ్రహసంబంధిపంచవర్గో వాభవతి, చరా దిషు చరస్థిరద్విస్యభావేషు రాశిషు, ప్రాజ్ఞధ్యశ్చరమశ్చ, వర్గోత్తమాంశాః, చరేషు ప్రథమాంశః, స్థిరేషు పంచమాంశః, ద్విస్యభావేషు నవమాంశః, వర్గోత్తమాంశఇత్యర్థః. నవాంశేషుద్వా వృషభకర్కటకాంశౌ మనవాంశత్యేన నిషిద్ధావపి ఉత్తమా వర్గోత్తమాంశౌచే చుభా శుభప్రదౌ. వృషభకటకయో శ్చుభగ్రహాధిపతిత్వా దితిభావః మింహంశస్య శుభగ్రహాధిపతిత్వేపి వర్గోత్తమాంశోపి నశుభదః, యుషమేషయో రతిగండాంతత్యేన పక్ష్యమాణత్వాత్.

అవ. పుష్కరాంశవర్గోత్తమాంశలః జెప్పుచున్నాడు. —

తా. మేషరాశిలో ౨౧-వ యంశమును వృషభములో ౪-వ యంశమును మిథునములో ౨౪-వ యంశమును కర్కటములో ౭-వ యంశమును సింహములో ౨౧-వ యంశమును, గన్యలో ౧౪-వ యంశమును దులలో ౨౪-వ యంశమును వృశ్చికములో ౭-వ యంశమును ధనూరాశికి ౨౧-వ యంశమును మకరరాశికి ౧౪-వ యంశమును కుంభరాశికి ౨౪-వ యంశమును మీనమునకు ౭-వ యంశమును బుష్కరాంశము లనఁబడు. మఱియుఁ బుష్కరకాలమం దీచెప్పఁబడిన పక్ష్యర్థము శుభగ్రహసంబంధియైన శుభప్రదమనియు శుభగ్రహసంబంధియైన బంచవర్గమైన శుభప్రదమనియు, వర్గోత్తమాంశలనఁగా; జరలగ్నములయందుఁ బ్రథమాంశమును స్థిరలగ్నములందుఁ బంచమాంశములును ద్విస్యభావలగ్నములందు నవమాంశములు నిషిద్ధోత్తమాంశలు. (నవాంశములందు వృషభ కర్కటకాంశములకు నవాంశములొటవలన నిషిద్ధములైనను రాసులకు శుభగ్రహాధిపతిత్వములుండు

టవలన శుభప్రదమని మీనాంశమునకు శుభగ్రహభాగ్యతత్వముండి
వర్గోత్తమాంశమైన నతిగంధాంతమాటచేత నిష్కేధింపబడి యుండుట
వలన నశుభప్రదము)

అవ. వృషభకర్కటకాంశయో ర్వర్గోత్తమాంశజ్యేష శుభప్ర
దత్వం నిరూప్య ఇదానీమవశిష్టానాం చతుర్థాం వుష్కరాంశజ్యేషశుభ
ప్రదత్వం నిరూపయ న్న న్యేషాం కునవాంశత్వం దర్శయతి —

కన్యాయుగ్మతులాంశకా అపి ధనుః ప్రార్థభాగ శ్శుభా
ఏతే భాగ్యనుతార్థదా న చరమా వర్గోత్తమాంశం వినా,
నైవాహ్యప్తనురాశిభాగ ఉభయో ర్న ద్వాదశాంశస్తథా
తేభ్యోఽన్యే కునవాంశకా అపి శుభం ప్రాచుర్యమాంశం పరే. 74

వ్యా — కన్యేతి. కన్యాయుగ్మతులాంశకాః, ధనుఃప్రార్థభాగోపి పూర్వార్థ
భాగశ్చ ఏతే శుభాః చతురంశాః భాగ్యనుతార్థదాః సౌభాగ్యపుత్రసంపత్కరాః సచ
రమాః. ఏతేషవ అంశాః రాశ్యంతర్గతాశ్చేన్నయోగ్యాః. వర్గోత్తమాంశం వినా వర్గోత్త
మాంశస్తు రాశ్యంతర్గతోపి శుభఏవ. ఉభయోర్దంపత్యోః అప్రమరాశిభాగోపి నశుభదః.
తథా తయోర్ద్వాదశాంశోపి నయోగ్యః. తేభ్యోఽన్యేః కన్యాయుగ్మతులాంశధనుఃపూర్వా
ర్థభ్యః, అన్యే నవాంశాః కునవాంశాః కుత్సితనవాంశాః, అకున్దనవాంశా ఇతియావత్.
వృషాంశం వృషభాంశమపి శుభ మితి పరే ప్రామాణ్యం.

అ. వర్గోత్తమాంశము లాటవలన వృషభకర్కటకాంశలకు
శుభప్రదత్వమును నిరూపించేసి మిగిలిన కన్యా మిధున తులా ధను
స్సులు వుష్కరాంశ లాటచేత ఏసికిని శుభప్రదత్వము నిరూపణచే
యుచు సితరాంశలకు కునవాంశత్వముఁ దెలియుఁ జేయుచున్నాఁడు:-

తా. కన్యమిధున తులాంశలను ధనుఃపూర్వభాగమును సౌ
భాగ్యపుత్రసంపత్ప్రదములనియు, నీరాసులచరమాంశలు శుభప్రద
ములు గావనియు వర్గోత్తమాంశము రాశ్యంతర్గతమైనను శుభప్రదమ
నియు, దంపతులకు నష్టనురాశిభాగమును ద్వాదశాంశమును శుభప్ర
దములు గావనియు, కన్యా మిధున తులా ధనుఃపూర్వభాగములకం
టె సితరములైనవాంశలు కునవాంశులని గొంపఱ యభిప్రాయము.
వృషభాంశము శుభము.

అవ. శ్లోకద్వయేన నవాంశ ప్రత్యేకఫల మాహ —
 మేషాంశే చ విభర్తృకా సకుగణా కన్యా పృషాంశే భవే
 ద్యుక్తాంశే ధనవతిర్నిచ కులటా స్యాత్కర్కటాంశే ఖలా,
 సింహాంశే పితృసద్దగఽథ సుగుణా విత్తార్జితాచ స్త్రియా
 సత్తుతా చ తులాంశకే చ సుగుణా నిస్సాంశకే చాలినః 75

న్యా. — మేషాంశ ఇతి. మేషాంశే కృతపరిణయాకన్యా, విభర్తృకావిధవాభవే
 త్. పృషాంశే సృష్టభాంశే పరిణతాచే త్పకుగణాపకుసంపన్నాభవేత్ యుక్తాంశే ధనవతి
 త్రిణీ ధనవతి పుత్రివతీచ. కర్కటాంశే కులటావ్యభిచారిణీ, కులటాపాంసులాచన్యా,
 దిత్యమరః. ఖలాచస్తాచన్యాత్ సింహాంశేపితృసద్దగవిధవా భవేత్, ఆధస్త్రీయాః
 కన్యాయాః అంశే, సుగుణా సాశీల్యాదిగుణవతీవిత్తార్జితాచ తులాంశే సత్తుతా సుగుణా
 చ భవేత్, ఆలినః అంశే వృశ్చికాంశే నిస్సాంశ దరిద్రా స్యాత్.

అవ. రెండుశ్లోకములచేత నవాంశలకుఁ బ్రత్యేకఫలములఁ
 జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. మేషాంశమందు వివాహమైనకన్యక విధవయుగుననియు,
 పృష్టభాంశమందైనకన్యక సకుసమృద్ధిగల దగుననియు, మిథునాంశ
 మందైనస్త్రీ ధనవతియుఁ బుత్రివతియు నగుననియుఁ, కర్కటాంశమం
 దైనస్త్రీ వ్యభిచారిణి యగుననియు, సింహాంశమందు విధవయుఁ
 గన్యాంశమందైనస్త్రీ సుగుణవతియు ధనవతియు నగుననియుఁ, దు
 లాంశమందు సుపుత్రులు గలదగుననియు, వృశ్చికాంశమందు దరిదుర్
 గలగును.

చాపాంశాదిమభాగ యేవ ధవనీ భాగేనన్యసక్తాఽచరే
 దుశ్శీలా చ మృగాంశకే గతధవా కుంభాంశకే రుగ్గిణీ,
 మీనాంశే పతిపుత్రభాగ్యవిముతా లగ్నాన్నవాంశో బలీ
 మన్వర్ధననవాంశకే చ గదితం యువ్యత్త సత్యాపి చ. 76

న్యా. — చాపాంశేతి. చాపాంశాదిమభాగే ధవనీకాద్యభాగవిధవనిధనవతి,
 అపరభాగే ఉత్తరాధౌ, అన్యసక్తాపూర్ణవా, వ్యభిచారిణీతి యావత్ కించగుశ్శీలాదు
 రాచారాత్పితృత్. మృగాంశే మకరాంశే, గతధవా విధవా, కుంభాంశే రుగ్గిణీగోగ
 వతీ మీనాంశే పతిపుత్రభాగ్యవిముతా విధవసంపన్నానాపరిద్రాచన్యాత్ లగ్నా
 న్నవాంశకే లగ్నాపేక్షయా నవాంశవేవ బలీ శ్రేష్ఠః. మన్వర్ధననవాంశకే యువ్యత్తం
 గదితం ఉత్తం, అత్రాపి కుభవ్యుర్ధ్వస్థనవాంశకేఽపి, తద్వత్ తాదృకఫలమేన. అనేనకుభ
 నవాంశమాత్రస్య యోగ్యత్వం గమ్యతే-లగ్నాన్నవాంశో బలీ త్యుక్తత్వాత్.

తా. ధనురంశపూర్వభాగమందైన స్త్రీ ధనవంతురాలును, నవరాంశమందైన స్త్రీ వ్యభిచారిణి దురాచారవతియు నగును. మకరాంశమందైన స్త్రీ విధవయు, కుంభాంశమందు రోగవతియు మిఠునాంశమందైన స్త్రీ విధవయు నపుత్రవతియు దరిదురుగాలు నగును లగ్నమునకంటె నవాంశము బలవత్తరమని చెప్పుటవలన శుభసవాంశము యోగ్యము.

అవ. కుజాష్టమభృగుషట్కదోషా నాహ. —

లగ్నా దష్టమగః కుజో నిధనకృ ద్భామూష్టచూభ్యోఽప్రయం
యద్యేవం భృగుషట్కదోష ఇతి తల్లగ్నా భృగు షష్టగః,
యుద్ధే శత్రుజితౌ రిపో ర్దృహగతౌ నీచస్థితౌ చాస్తగౌ

తౌ ద్వా దుర్బలినౌ వదంతి చ పరే దోషస్తు నా స్తీ త్యహా. 77

వా. — లగ్నా దితి. కుజోఽంగారకః, లగ్నాదష్టమగః ఆష్టమస్థానగతో యది, నిధనకృత్ మృత్యుప్రదః అయమేవ భౌమూష్టమాఖ్యః కుజాష్టమదోషఇత్యుచ్యతే. ఏవమేవ తల్లగ్నాత్ ప్రకృతశుభలగ్నాత్, భృగు శ్శుక్రః, పశ్యగః పశ్యగో యది, భృగుషట్కదోష ఇత్యుచ్యతే. ఫలంతు పూర్వోక్తిమే తౌ ద్వా కుజశుక్రా, యుద్ధే గ్రహయుద్ధే, శత్రుజితౌ శత్రుతిరస్కృతౌచా, రిపో ర్దృహగతౌ శత్రుక్షేత్రగతౌవా, నీచస్థితౌ నీచక్షేత్రగతౌవా, అస్తగౌ మూలసహితకరణౌవా యది, దుర్బలినౌ బలహీనౌ, ధవతః దోషస్తు భృగుషట్కాదిదోషస్తు, నా స్తీతి పరే వదంతి. అహో ఇత్యాశ్చర్యే.

అవ. కుజాష్టమభృగుషట్కదోషములఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. అంగారకుఁడు వివాహాలగ్నమునకు ౮-ట నుండిన మృత్యుప్రదుఁడు ఇదియే కుజాష్టమదోషమనఁబడును మఱియు నీ శుభలగ్నమునకు ౬-ట శుక్రుఁడుండిన భృగుషట్కదోషము దీనికిఁ బైనఁ జెప్పినఫలమే. కుజశుక్రలు గ్రహముద్ధనుండు శత్రువుచేతి జయింపఁబడినను, తిరస్కరింపఁబడినను, శత్రుక్షేత్రముల నీచక్షేత్రములను పొందినను, నస్తమానమును బొందిముఁడినిను బారిహిత్యులగుటవలన దోషములేదని కొందఱికి భిప్రాము ౩-చుభిప్రాము గ్రంథకర్తకు సత్యాశ్చర్య మునుట

అ. ర్తరీదోష మాహ —

లగ్నా ద్వా సశగో భవే పృజగతి ర్విశ్రే ద్విత మస్థితః

పాపా ద్వా యది మధ్యలగ్న ముభయో ర్మృత్యుప్రదా కర్తరీ,
చంద్రోవా యది మధ్యగ స్తదుభయో రన్యే జగుః కర్తరీ

తౌ ద్వా వా నచ కర్తరీ హ్యుజాగతీ తద్వ్యత్యయా వక్రిణౌ. 78

వా. — లగ్నా దితి. ద్వా ద్విత్వసంఖ్యావచ్చినా, పాపా పాపగ్రహా, తివ్రతః తదుభయోః పాపగ్రహయోః, ఏకః లగ్నాత్ ద్వాదశగన్ధుః, ఋజుగతిః, అన్యో ఏక్రీ సక్ ద్వితీయస్థితః లగ్నాద్వితీయస్థానగతో భవేద్వది, ఉభయోః ద్వాదశద్వితీయయోః, మధ్యలగ్నం య త్తస్యతదాలగ్నస్య కర్తరీక ర్తరీనామదోషః సాక ర్తరీమృత్యుప్రదా చంద్రః, తదుభయోః పాపగ్రహయోః మధ్యగోవాయది కర్తరీత్యన్యే, జగుః ఊచుః. తచ్చింత్యం. చింతాబీజంత-చంద్రః సపాదదినద్వయా మేకస్తిక్రా రాశౌ తివ్రతి తావ మ్భృథకర్తృప్రసంగే నిషేధః స్యాదితి. తౌ ద్వా పాపగ్రహా, ఋజుగతీవా ద్వావపి వక్రిణౌవా, తద్వ్యత్యయా ద్వాదశగోవక్రీ ద్వితీయగో ఋజుగతి ర్వాయది తదా కర్తరీ దోషో నాస్తి.

అవ. కర్తరీ యనుదోషమును జెప్పుచున్నాడు. —

తా. రెండుపాపగ్రహములలో నొకపాపగ్రహము లగ్నమునకు ౧౨-ట వక్రింపకయుండి మఱియొకపాపగ్రహము లగ్నమునకు ౨-ట వక్రించియుండెనేని యీ రెంటిమధ్యమున నున్న లగ్నమునకుఁ గర్తరీ యనుదోషము వచ్చును. ఈదోషము మృత్యుప్రదము. కొందఱు రెండుపాపగ్రహములనడుచు చంద్రుఁ డుండెనేని యదిక ర్తరీదోషముని చెప్పుచున్నారు ఈచెప్పబడిన పాపగ్రహములు రెండును వక్రించి యున్నను వక్రవర్జితములైయున్నను లగ్నద్వాదశమందు వక్రించి యుండి లగ్నద్వితీయమందు క్రరహితులై యున్నను నీ చెప్పబడిన కర్తరీ దోషము లేదు.

అవ అష్టమలగ్నదోష మాహ —

త్యాజ్యం చాష్టమలగ్న మేవ జననాల్లగ్నాచ్చ రాశే స్తయో
ర్దంపతోఽపి మృత్యుకృ త్తదధిపో లగ్నస్థితో వా తయోః,
చంద్రోఽప్యష్టమరాశిగ స్తదుభయో ర్నిత్యం దరిద్రప్రద
స్త్యాజ్యం ద్వాదశలగ్న మప్యశుభకృ త్తజన్తలగ్నం గృహమ్ 79

వా. — త్యాజ్య మితి. జననాల్లగ్నాత్ జన్మలగ్నాత్, రాశేజన్మకాలచంద్ర రాశేఽపి, అష్టమలగ్నం య త్తత్, తయో ర్దంపతోఽపి ర్మృత్యుకృత్ అతోఽప్యష్టమ లగ్నం త్యాజ్యమేవ దంపతోఽగ్నిరితి ప్రకరణబలాదుపన్యస్యం. సర్వేషామప్యష్టమలగ్నం

త్యాజ్య మిత్యవధేయం. త్యాజ్యమిత్యేవకారణ గుణయుక్తమపి త్యాజ్యమితిగమ్యతే. 'అష్టమంతు నకర్తవ్యం యది సర్వగుణాన్విత' మితి దైవజ్ఞ విలాసాదిగ్రంథేషు జాగరూకత్వాత్. తదధిపః అష్టమలగ్నాధిపః, లగ్నగతోవా వివాహాదిలగ్నగతోవాయది, తయోర్దంపతోర్భృత్యుక్త్యుద్భవతి. కించ చంద్రోఽశ్యష్టమరాశిగః జన్మరాశే ధృవమరాశిగతో యది తదుభయో ర్భృత్యం దరిత్రప్రదః. ద్వాదశలగ్నమపి జన్మలగ్నజన్మరాశోః ద్వాదశలగ్నమపి, త్యాజ్యం. తిజన్మలగ్నం తయోర్దంపతోర్భృత్యుక్త్యుద్భవతి. కించ గృహం తయోర్జన్మరాశిం వ్యవహర్యతే. అత్రాయంవిశేషః. యస్మిన్ గృహే యస్యజన్మతత్తస్య జన్మగృహం తస్మిన్ స్వవాహాదివేదికానాం నయోగ్యమితి.

అవ అష్టమలగ్నదోషమును జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. జన్మలగ్నమునకును జననకాలచంద్రరాశికిని ౮-వ లగ్నము మృత్యుప్రద మాటవలనను నాలగ్నము గుణయుక్తమైన దైనను నిషేధింపవలయును. అష్టమలగ్నాధిపతి వివాహాదిలగ్నములఁ బొందెనేని దంపతులకు మృత్యుప్రదుఁడును, జంద్రుఁడు జన్మరాశికి ౮-వ రాశిని బొందియున్న దంపతులకు నిత్యదారిద్ర్యప్రదుఁడును నగును. జన్మద్వాదశలగ్నమును స్వజన్మలగ్నమును నశుభకరములు. మఱి జన్మగృహమనఁగా; నేయింటఁ బుట్టినవాని కాయెల్లు జన్మగృహము. జన్మగృహము వివాహాదులకు యోగ్యము గాదు.

అవ. షష్ఠాష్టరిష్పచంద్రసగ్రహదోషా నాహ.—

లగ్నా ద్ద్వాదశశకేఽథవా రిపుగతే చంద్రేఽష్టమస్థే తదా

రిషాష్టారిగచంద్రనామకమహాదోషస్తయోర్భృత్యుక్తః,

దోష సుగ్రహనామకో నిధనకృచ్చంద్రే గ్రహేణాన్వితే

దోషో నేతి పరే జగు శ్శుభధరే సౌమ్యగ్రహేణాన్వితే. 80

వ్యా.—లగ్నాదితి. చంద్రేలగ్నాత్ ద్వాదశశకే ద్వాదశరాశౌ స్థితేనతి, అథ వారిపుగతే లగ్నాత్ షష్టస్థానిగతేవా, అష్టమస్థేవా యది, తదారిషాష్టారిగచంద్రనామకమహాదోషా ధృతి సదాషస్తయోర్దంపతోర్భృత్యుక్తః. చంద్రేగ్రహేణాన్వితే కుశగ్రహేః పాపగ్రహేః వాయుక్తేనతి, తదాసుగ్రహనామకోదోషః దంపతోర్భృత్యుక్తః శుభధరే చంద్రే - సౌమ్యగ్రహేణాన్వితేనతి, దోషోనాస్తితి పరే జగుః.

అవ. షష్ఠాష్టరిష్పచంద్రసగ్రహదోషములను జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. చంద్రుఁడు వివాహాదిలగ్నమునకు ౬ - ౮ - ౧౨ - ట్లనుండిన నపుడు రిషాష్టారిగచంద్రనామకదోషము. ఆదోషము గంపతు

లకు మృత్యుప్రదము. చంద్రుడు శుభగ్రహములతోఁగాని పాప
గ్రహములతోఁగాని కూడియుండుటయే సగ్రహనామకదోషమగును.
ఆదోషము దంపతులకు నిధనప్రదము. మఱియు చంద్రుడు శుభ
గ్రహములతోఁ గూడియున్నప్పు డీదోషములేదని కొందఱియభి
ప్రాయము.

అవ. సూర్యాదియుక్తచంద్రసగ్రహస్య ప్రత్యేకఫలా న్యాహ. —
దారిద్ర్యం మరణం త్వపత్యరహితం దార్భాగ్య మేవం స్త్రియా
స్సపత్న్యం యతిభావమేవకలహం దుఃఖంచ కుర్యాత్క్రమాత్,
ఉద్వాహాదిషు చంద్ర ఏకభవనే సూర్యాదిభేదై ర్యుతో
నక్షత్రాంతరగ శ్శుభో యది శశీత్యనేయ జగు ర్నేతరే. 81

వ్యా. — దారిద్ర్యమితి చంద్రః, ఉద్వాహాదిషు వివాహాదిషు, సూర్యాది
భేదైః సూర్యాదిగ్రహైః, యతః సహితస్సక్, ఏకభవనే ఏకరాశౌ స్థితశ్చేత్,
క్రమా దిదం ఫలం కుర్యాత్. యథా చంద్రస్సూర్యయుక్తశ్చేత్ స్త్రియాః కన్యా
యాః దారిద్ర్యం కుర్యాత్. అంగారకయుక్తశ్చేత్ వర్ణం, బుధయుక్తశ్చేత్ దపత్యర
హితం సంతానాభావం, గురుయుక్తశ్చేత్ దౌర్భాగ్యం, భృశయుక్తశ్చేత్ తాపత్యం
సపత్నీత్వం, శనియుక్తశ్చేత్ ద్యతిభావం, రాహుయుక్తశ్చేత్ క్కులహం, కేతుయుక్తశ్చే
ద్దుఃఖం కుర్యాత్. శశీచంద్రః - ఏకరాశితోపి, నక్షత్రాంతరగో భిన్ననక్షత్రగతో
యది, శుభ శ్శుభప్రద ఇత్యనేయ జగుః. అపరే నేతి భిన్ననక్షత్రగతోఽపి నశుభ
ఇత్యువాచ.

అవ. సూర్యాదియుక్తచంద్రసగ్రహమునకుఁబ్ర త్యేకఫలములఁ
జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. చంద్రుడు వివాహాదివిషయమై యేకరాశియందు సూ
ర్యునితోఁ గూడియుండిన వివాహమైన స్త్రీకి దారిద్ర్యప్రదుఁడును,
అంగారకునితోఁ గూడియున్న మరణప్రదుఁడును, బుధునితోఁగూడిన
స్త్రీకి బుత్రహీనురాలుగాఁ జేయువాఁడును, బృహస్పతితోఁ గూడిన
దార్భాగ్యప్రదుఁడును, శుక్రునితోఁగూడిన స్త్రీకి సపత్నీప్రదుఁడును,
శనైశ్చరునితోఁగూడిన నైశ్వర్యాభావప్రదుఁడును, రాహువుతోఁ
గూడినఁ గలహప్రదుఁడును, కేతువుతోఁగూడిన దుఃఖప్రదుఁడు నగు
ను. మఱి వివాహాదివిషయమై చంద్రుఁ డొకరాశియందు సూర్యాది

గ్రహములతోఁగూడినను నక్షత్రభేదము గలిగియున్నను శుభకరుఁడని కొందఱయభిప్రాయము. నక్షత్రాంతరగతుఁడైన నశుభకరుఁడని మఱి కొందఱియిష్టము.

అవ. అథ శ్లోకవ్యయేన వారజనితదుర్దుహూర్తదోష మాహ. —

రుద్రాభ్యోరగమిత్రపితృవనవో వారాఖ్యవిశ్వేవిధి

బ్రహ్మాండేంద్రహుతాశదైత్యవరుణాఅప్యహూభ్యో భగః,

ఏతే పంచదశ క్రమాత్తు దివసే జ్ఞేయా ముహూర్తా భగ

శ్చేంద్రాగ్నిఅహిదైత్యరాద్రపితర స్త్యాజ్ఞాస్తు శేషా శ్శుభాః. 82

వ్యా. — రుద్రేతి. రుద్రాఖ్య ఏకః, ఉరగాభ్యో ద్వితీయః, మిత్రాఖ్య తృతీయః, పితృఇతి చతుర్థః, వస్వాఖ్యః పంచమః, వారాఖ్య షష్ఠః, విశ్వేదేవాఖ్య సప్తమః, విధ్యాభ్యోఽష్టమః, బ్రహ్మభ్యో నవమః, ఇంద్రాభ్యో దశమః, ఇంద్రహుతాశవాభ్యో ద్విదైత్యఏకాదశః, దైత్యాభ్యో ద్వాదశః, వరుణాఖ్య ప్రయోదశః, అర్యమాఖ్య శ్చతుర్దశః, భగఇతి పంచదశః. ఏతే పంచదశ ముహూర్తాః, క్రమాద్దివసే ప్రతిదివసే, జ్ఞేయాః జ్ఞాతవ్యాః. తేషాం ప్రయోజనమాహ: — భగః పంచదశః, ఇంద్రాగ్ని ఏకాదశః, అహిః ఉరగాభ్యో ద్వితీయః, దైత్యో ద్వాదశః రాద్రః ప్రథమః పిత్రాఖ్య శ్చతుర్థశ్చ, ఏతే షణ్ముహూర్తాః ఉగ్రదైవత్యైః త్యాజ్ఞాః శుభకర్తస్యితి శేషః. శేషా నవ ముహూర్తాః శుభాః.

అవ. రెండుశ్లోకములచేత వారజనితదుర్దుహూర్తదోషమును జెప్పచున్నాఁడు —

తా. మొదటిది రుద్రముహూర్తమనియు, రెండవది యురగముహూర్తమనియు, మూడవది మిత్రమనియు, నాలవది పితృమనియు, నైదవది వసువనియు, నాఱవది వారమనియు, నేడవది విశ్వేదేవమనియు, నెనిమిదవది విధియనియు, దొమ్మిదవది బ్రహ్మయనియు, బదియవదియింద్రముహూర్తమనియు, బదునొకొండవదియింద్రహుతాశనమనియు, బండ్రెండవది దైత్యమనియు, బదుమూడవదివరుణమనియు, బదునాలవది యర్యమమనియు, బదునైదవది భగముహూర్తమనియు, నీచెప్పినపంచదశముహూర్తములు ప్రతిదివసమందీక్రమమునఁ దెలియవలయు. అందు భగ, ఇంద్రాగ్ని, హుతాశన, ఉరగ, దైత్య, రాద్ర, పితృముహూర్తములు ౬ నుగ్రదైవత్యము లవుటవలన శుభకర్తముల విషయమై నిషిద్ధములు. మిగిలిన తొమ్మిదిముహూర్తములును శుభప్రదములు.

రాత్రౌ పంచద శేషరాజచరణాహిర్బుధ్నవృషామభిధా
 నాసత్యాంతకవహ్నిధాతృశశిన శ్చాదిత్యజీవాచ్యుతాః, 43
 అర్కతప్తస్థసమీరణా శ్శుభవిధా చత్వారి ఏవాశుభా
 రాద్రాజాంఘ్రియమాగ్నయో యదుడుపోయస్త్రిక్షణే యత్ఫలమ్.

వ్యా.—రాత్రౌ వితి. ఈశ్వరః, ఆజచరణః, అహిర్బుధ్నవృషః, పూషా, నాస
 త్యః, అంతకః వహ్నిః, ధాతా, శశీ, ఆదిత్యః, జీవః, అచ్యుతః, అర్కః, తప్తస్థః,
 సమీరణః, ఇత్యేతత్సంజ్ఞాః పంచదశముహూర్తాః రాత్రౌజ్ఞేయాః పంచదశముహూ
 ర్తానాంసుధ్యే, రాద్రాజాంఘ్రియమాగ్నయ ఇత్యేతే చత్వారిఏవముహూర్తాః, శుభవిధా
 శుభకర్తృణి, అశుభాః శేషాస్తు శుభాఏవ. యదుడుపో యస్త్రిక్షణే యత్ఫలం
 యద్యశఫలం యథాతథా దదాతి, తద్వత్తన్నహూర్తాధిపాః స్వామరూపంఫలందదతి,
 యథారాద్రాఖ్యస్య రుద్రాధిపః రాద్రఫలం దదాతి ఏవ మన్యత్రాపూర్వవ్యాం యద్వా
 యస్త్రిక్షణక్షణే యత్ఫలం తద్దైవత్యముహూర్తేపి తత్కార్యమిత్యర్థః యథా
 అనూరాధాయాంబివాహుక్తః-తిస్యాః మిత్రదేవతాకత్వా నిత్రముహూర్తేవివాహః
 కార్యఇతి. ఏవ మన్యత్రా పూర్వవ్యాం. తథాచ రత్నమాలాయాం, 'యస్త్రిక్షణే
 యచ్ఛక్తోపదిష్టం తద్దైవత్యే తన్నహూర్తేపి కార్య' మితి. తస్మాదుగ్రదైవత్యా
 స్త్రావ్యా ఇత్యర్థః.

తా. ప్రతిరాత్రియందును బరిచదశముహూర్తములలో మొదటిది
 యీశ్వరముహూర్తమనియు, రెండవది యజుచరణమనియు, మూడ
 వది యహిర్బుధ్నవృషమనియు, నాలవది పూషయనియు, నైదవది నాస
 త్యమనియు, నాఱవది అంతకమనియు, నేడవది వహ్నియనియు, నెని
 మిదవది ధాతయనియు, దొమ్మిదవది శశియనియు, బదియవది యాది
 త్యమనియు, బదునొకొండవది జీవమనియు, బండ్రెండవది అచ్యుత
 మనియు, బదుమూడవది అర్కమనియు, బదునాలవది తప్తస్థయని
 యు, బదునైదవది సమీరణముహూర్తమనియు నీపంచదశముహూ
 ర్తములలో రుద్ర, అజాంఘ్రి, యమ, అగ్ని యానాలుగు ముహూర్త
 ములు శుభకర్తృలనియుమై యుగము లొటవలన నిషేధింపవలయు
 ననియు, నేనక్షత్రాధిపతి యేయేక్షణమం దెంతమాత్రము ఫలమునిచ్చు
 చున్నాడో యాప్రకార మీముహూర్తాధిపతులను దమతమస్వరూప

మునకుఁ దగినఫలము నిచ్చుచున్నాఁనియు, నేనక్షత్రముం దేఁర్క చేయుట శ్రేష్ఠమని చెప్పియున్నదో యానక్షత్రాధిదేవత ముహూర్తము నందును శుభకర్తచేయుట ముఖ్యమనియు నెఱుంగనగును

ఆదిత్యేఽర్యమనామక శ్మశిది నే బ్రహ్మసురాభ్యా కుజే
పిత్రాభ్యానలసంజ్ఞకౌ బుధది నే స్యాచ్చే న్ముహూర్తోఽభిజిత్,
దైత్యాహా గురువాసరే భృగుది నే బ్రాహ్మ్యభ్యపిత్ర్యై శనౌ
రాద్రాహీ త్వభిలే శుభే నిధనవా స్తే దుర్ముహూర్తాః క్రమాత్. 8

వాఙ్—ఆదిత్య ఇతి ఆదిత్యే ఆదిత్యవాసరే, అర్యమనామక శ్మశుర్దశో ముహూర్తః శశిది నే సోమవాసరే బ్రహ్మ నవమః, అనుకో ద్వాదశో ముహూర్తః. కుజవాసరే పిత్రాభ్యశ్చతుర్థః, ఆనలసంజ్ఞకః రాత్రౌ సప్తమశ్చద్యౌ, బుధది నే అభిజిత్ అష్టమౌముహూర్తః గురువాసరే-దైత్యాహా దైత్యో ద్వాదశః ఆహః వారాభ్యష్ట ప్తశ్చ. భృగుది నే బ్రాహ్మ్యభ్యపిత్ర్యై నవమచతుర్థా. శనౌ శనివాసరే, రాద్రాహీప్రథమద్వితీయా ముహూర్తా ఏతే ద్వాదశముహూర్తాః క్రమాన్నిధనదాః. అతఃఅభిలే శుభే అభిలశుభకర్తసు, త్యాజ్యా ఇత్యర్థః

తా. ఆదివారముం దర్యమను నెడి నామముగల పదునాలవము మూర్తమును, సోమవారమందు బ్రహ్మమను తొమ్మిదవముమూర్తమును-ఆసురమ నెడి పంచైంశవముమూర్తమును, కుజవారమునందు పగలు పిత్ర్యమను నాలవముమూర్తమును-రాత్రియేడివదగు ననలముమూర్తమును, బుధవారముం దభిజిత్తను నెనిమిదవముమూర్తమును, గురువారమందుఁ బంచైంశవదగు దైత్యమును-వారమును పేరుగల యాతివముమూర్తమును, శుక్రవారమందు బ్రహ్మమను తొమ్మిదవముమూర్తమును-పిత్ర్యమను నాలవముమూర్తమును, శనివారమందు రుద్ర, అహి అను ప్రథమద్వితీయముమూర్తములును నీచెప్పిన ౧౨ ముహూర్తములు సుగ్రములొటవలన శుభకర్తలయందు నిషేధింపవలయును

అవ కాలహోరా మాహ.—

యద్వారే చ యదిష్టకాలఘటికా ద్విష్ణుశ్శరాష్టాఽగతాః
పూర్వాంశౌఅథవర్తమానససుయసాన్యితాః అహోరాత్రమాత్,
వారేశాది రవి ర్భృగు ర్బుధవిధూ మందో గురు ర్కంగళ

శ్చే తాపగ్రహకాలపా నిధనదా స్త్రాజ్య వివాహాదిషు. 85

వ్యా.—యదితి. యద్వారే యస్మి న్వాసరే, యదిష్టకాలఘటికాః తాః, ద్వి
 ఘ్నూః ద్వాభ్యాం గుణితాః, తావనశరాస్తాః పంచభిర్విభక్తాస్సత్యః అగతాః లభ్యాః,
 శరాస్తేభ్య అగతాభిర్భేదః. పూర్వాంశాః గతహారాః, అథ వర్తమానసమయః యచ్చి
 ప్తం తద్వర్తమానహారా క్రమత్ కాలహారా స్సాత్. వారశాది యస్య వారస్య
 యోఽధిపః తదాది, రవిభృగురుభోవిధుర్నందోగురుః, మంగళోఽంగారకశ్చ-ఏతే
 ఉదయాదారభ్యక్రమేణ పునరిపునః హారాధిపాభవంతి కేచిత్తు అర్ధరాత్రీమారభ్య
 హారాగణానాక ర్తవ్యేత్యామః. అత్రాయంవిశేషః. సార్ధఘటికాద్వయాత్తి కాయాః
 హారాయాఃపంచార్థినాడికాభవంతి. తాసా మర్ధనాడికానాం క్రమేణ రవిశశికుజబు
 ధగురవోఽధిపాః. తతః శుక్రహారాతస్యాః పంచార్థినాడికానాం క్రమేణ బుధగురు
 శుక్రశనిసూర్యాఅధిపా భవంతి. ఏవం సర్వాసాం యోజనీయాః. అతః హారాధిపతే
 వ్యవగ్రహః తదనంతరహారాధిపా భవతి. ఏతాః హారాః పాపగ్రహకాలజాతాశ్చే
 న్నిధనదాః అతో వివాహాదిషు త్యాజ్యః. భూరేఖాధ్వయోజనేషు తచ్చతుర్థభాగం
 త్యక్త్వా భూరేఖాయాఃప్రాగేశస్తేవేషు పునః పంచదశఘటికాశ్శోధ్యాః రేఖాయాః
 ప్రత్యక్షేష స్తు తేషు పునఃపంచదశఘటికాయోజ్యాయది తేషు పంచదశఘటికానశో
 ధ్యాః. తథా పంచదశఘటికాస్వేష తాశ్శోధ్యాః తాను దినార్ధేన శోధితాః సతీషు
 యావా నవశిష్టో భవతి సూర్యోదయోఽంతావద్ఘటికామారభ్య వారప్రవృత్తిర్యది దినా
 ర్ధేన శోధ్యాః తదా దినార్ధాద్యావదతిరిచ్యతే తదారభ్యసూర్యోదయాత్పూర్వం వార
 ప్రవృత్తిః ఉక్తంచ రత్నమాలాయామ్. 'వారప్రవృత్తిం మునయో వదంతి సూర్యో
 దయా ద్రావణరాధాన్యామ్, ఉద్ధృవం తథాఽధోఽప్యపరత్ర తప్తా చ్చురార్ధదేశాం
 తరనాడికాభిః' ఇతి

అవ. కాలహారక్రమమును జెప్పచున్నాడు.—

తా. ఏవారమందైనను హారనిర్ణయించువఱకు నుదయము
 మొదలైనగడియలను రెట్టించి గి-ట భాగించగా మిగిలినది తత్కాల
 హారయగును. ఏవారమందు హారచూచిన నావారాధిపతి మొదటి
 హారాధిపతి. మొదటి హారాధిపతికి ౬-వ గ్రహమువెంబడి
 హారయనియు, దినం ౧-కి ౧౨ హారలకు నధిపతులనియు నిందుకు
 నుదాహరణ మాదివారమందు హారచూచినపక్షమందు సూర్యుడు
 మొదటి హారాధిపతియనియు, భృగు బుధ చంద్ర శని గురు అంగ
 రకు లీక్రమమున నుదయము మొదలు పలుమాఱు హారాధిపతులని
 యుం దెలియవలెను. కొందఱు గ్రంథకర్త లర్ధరాత్రిమొదలు హార

చూడవలెనని చెప్పిరనియు నీచెప్పినహోర 24 ఘడియయనియు, 24-కి 7 అరఘడియలు, నీయరఘడియలకు సూర్యహోరలో రవి శశి కుజ బుధ గురువు లధిపతులనియు, శుక్రహోరలో శుక్ర శని రవి చంద్ర అంగారకు లధిపతులనియు, నీక్రమమున నన్నిహోరలఁజూడవలెననియు, నీహోరలు పాపగ్రహకాలజనితము లయ్యెనేని వివాహదిశుభకర్మల యందు నిషేధింపవలయునని యీవారములకు ననేకవిధములైన నిర్ణయములుచెప్పిన నీగ్రంథకర్తమతముకొందఱిగ్రంథకర్తలకు నిష్టము. ఉదయముమొదలుదయవర్యంతము వారము.

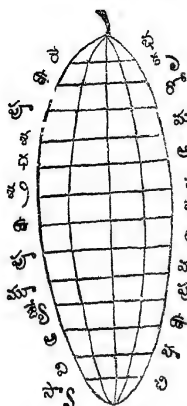
అవ. జ్ఞోకద్వయేన ఖాష్టారచక్రలక్షణం నిరూపయన్ తద్దోష మాహ. —

ఖాష్టారాకృతి మూర్ధ్వగా మృజు లిఖే దేకాం చ రేఖాం తత
స్తిర్యక్చార్ధశ కా స్త్రయోదశ తథా ఖాష్టారచక్రం త్విదమ్,
విష్కంభాదిషు దస్తభాది శిరసి స్థాప్యైక రేఖాం గతో
స్యాతాం శీతగుభాస్కరాయది తయో ద్దృష్టి ర్దిఘో మృత్యుకృత్.

వ్యా. — ఖాష్టారేతి. ఏకాంరేఖామూర్ధ్వగాం, ఖాష్టారాకృతిం ఖాష్టారపత్ర సదృశాం, ఋజుఅవక్రం యథాతథా, లిఖేత్. తతఃతదనంతరం, తస్యాం తిర్యక్చార్ధశ కా స్త్రయోదశరేఖాః తథా లిఖితాశ్చేత్ ఇదం సప్తవింశతిరేఖాత్మకం ఖాష్టార చక్రం భవతి. శిరసి చక్రమూర్ధ్వి, విష్కంభాదిషు యోగేషు, దస్తభాది అశ్విన్యాది నక్షత్రం, అభిజిద్వర్జం, స్థాప్య విలిఖ్య, గణనాయాం క్రియమాణాయాం సత్యాం, శీతగుభాస్కరాశీతాః గాఁః కిరణాః యస్యసః చంద్రః, భాస్కరస్సూర్యశ్చ తావేక రేఖాంగతో స్యాతాం యది, తదాతయో శ్చంద్రసూర్యయోర్విధః అన్యోవ్యం, దృష్టి ర్భవతి. సామృత్యుకృత్. అత స్ఫుగ్ధకర్తసు త్యాజ్యేత్యర్థః అత్రాయం విశేషః. నశే ఐల మేకరేఖాగతయోరేవ దృష్టిపాతః, కింతు చతుర్థపాదాద్యపాదగతయో ద్వితీయ తృతీయపాదగతయోశ్చ అన్యోవ్యదృష్టిపాతః. న చతుర్థద్వితీయపాదగతయోర్వా చతుర్థతృతీయపాదగతయోర్వా ప్రథమద్వితీయపాదగతయోర్వా ప్రథమతృతీయపాద గతయోర్వా తదుక్తం చైశ్శబ్దవిలాసే 'చతుర్థగస్త్రైద్యపాద మాద్యగస్తు చతుర్థ గమ్, ద్వితీయగస్తృతీయస్థం తృతీయస్థో ద్వితీయగమ్, సహస్రస్థివేధ స్సంస్థితీ యం ధిష్ణ్యసుండల' మితి.

అవ. రెండుజ్ఞోకములచే ఖాష్టారచక్రలక్షణమును దెలియఁ జేయుచున్నవాఁడై యాదోషమును జెప్పచున్నాఁడు. —

తా. ఖార్జూరపత్రమువలె నూర్ధ్వరేఖ యొకటివ్రాసి యారేఖ మీఁద ౧౩ అడ్డగీతలు గీచిన సప్తవింశతి రేఖాత్మక మగునది ఖార్జూర విష్కంభము - అశ్వినీ.

చక్రము. ఈచక్రముశిరస్సునం దశ్వినీనక్షత్రమును విష్కంభనామయోగమునులిఖించి యక్కడినుండిసప్తముగా లిఖించుచురాగా నూర్యచంద్రు లొక రేఖయందున్ననక్షత్రములయందుండి యొకరినొకరు చూచిన నదిమృత్యుప్రదముగనుక వివాహాది శుభకర్మలయందు నిషేధింపవలయును. ఇచ్చట నూర్యచంద్రులకు నేకరేఖాగతనక్షత్రములయందున్న మాత్రముచేతనే పరస్పరవీక్షణముగలుగదు. మఱియేమన్ననువీరిలోనాలవపాదమున నొక గ్రహమును మొదటిపాదమున నొక గ్రహము

నుండఁగాను రెండవపాదమున నొకగ్రహమును మూడవపాదమున నొకగ్రహమునుండఁగానుబరస్పరవీక్షణముగలుగునని తెలియవలయు.

విష్కంభ వ్యతిపాతశూలపరిఘాగండాతిగండాశని

వ్యాఘాతా అపి వైధృతి ర్నిధనదా యోగా వివాహాదిషు,

దస్త్రాహిందుమఖాస్తథా దితిసుతానూరాధపుష్యాదితి

త్వష్ట్రాఖ్యాః క్రమశః ప్రదక్షిణావిధా జ్ఞేయా శ్చిరస్థాన్దుతః. 87

వ్యా.—విష్కంభేతి. విష్కంభః వ్యతిపాతః శూలః పరిఘా గండాః అతి గండాః, అశ్వినీ వజ్రః, వ్యాఘాతః వైధృతిః ఏతేషవయోగాః వివాహాదిషు శుభకర్మసు, నిధనదాః. దస్త్రాహిందుమఖాః అశ్విన్యాశ్రేషామృగశిర్షిమఖాః, తథాదితిసుతా నూరాధపుష్యాదితి త్వష్ట్రాఖ్యాః మూలానూరాధాపుష్య పునర్వసూచిత్రాశ్చేతి నవనక్షత్రాణి, శింశోడుత శ్చిరోనక్షత్రాత్, క్రమశః ప్రదక్షిణాక్రమేణ, జ్ఞేయాః యస్య యోగస్య య న్నక్షత్రి ముక్తం త చ్చిరస్థి విలిఖ్య తదాది గణయే దిత్వర్థః. తద్వ్యాధా విష్కంభస్యాశ్వినీ వ్యతిపాతస్యాశ్రేషా, శూలస్య మృగశిర్షం, పరిఘాయాః మఖా. గండాస్యమూలా. అతిగండాన్యానూరాధా, వజ్రస్య పుష్యః, వ్యాఘాతస్య పునర్వసూ, వైధృతే శ్చిత్రా.

తా. విష్కంభము, వ్యతిపాతము, శూల, పరిఘ, గండాము, అ గండాము, వజ్రము, వ్యాఘాతము వైధృతి యీయోగములు వివా

హదిశుభకర్తృల కయోగ్యములనియు, అశ్వినీ, ఆశ్రేష, మృగశిర, మఖ, మూల, అనూరాధ, పుష్య, పునర్వసు, చిత్ర ఈ నక్షత్రముల సుచ్చస్థానమందుండెడి నక్షత్రముమొదలు ప్రదక్షిణక్రమముగాఁ దెలియవలయుననియు నేయోగమునకు నేనక్షత్రములు చెప్పియున్నవోయి విమోదలుచేసి ప్రదక్షిణక్రమముగా లిఖింపవలయు ననఁగా విష్కంభమునకు నశ్వినీ, వృశ్చికపాతకు నాశ్రేష యీక్రమమున లిఖింపవలయును.

అవ. గ్రహణోత్పాతదోష మాహ —

ఉత్పాతగ్రహణేభ్య ఏవతు పరం సప్తాహ మేవం త్యజే
ద్విష్యం తత్తద్యత్తుత్రయేఽఖిలశుభే నేష్టంచ మృత్యుప్రదమ్,
గ్రస్తేఽస్తే పురతోఽర్థ మేవపరతో గ్రస్తోదయేఽహ్నిం త్రయం
సంధ్యాయామపి సప్తసప్త దివసాన్నిశ్చేష ఏవం త్యజేత్. 88

వ్యా.—ఉత్పాతేతి ఉత్పాతాః భూకంపధూమకేత్వాదయః, గ్రహణాని సూర్యాచంద్రమసోః సర్వగ్రాసగ్రహణాని, తేభ్యః పరం పరతః, సప్తాహమేవంత్యజేత్, శుభకర్తృణీతిశేషః. యన్నక్షత్రే ఉత్పాతగ్రహణాదయః సముత్పద్యంతే తత్తద్విష్యం తన్నక్షత్రం ఋతుత్రయం షణ్మాసేషు, ఆఖిలేశుభే మృత్యుప్రదం అతో నేష్టం గ్రస్తాస్తమయాదేర్విశేషమాహ. — గ్రస్తేఽస్తతి. గ్రస్తేఽస్తే గ్రస్తాస్తమయ ఖండగ్రహణవిషయే, పురతః పూర్వం అర్థమేన సప్తాహార్థం సార్థదినత్రయమేవ, త్యాజ్యం. గ్రస్తోదయే గ్రస్తోదయఖండగ్రహణేకు, పరతః గ్రహణా దూర్ధ్వం, అహ్నిం త్రయందినత్రయం త్యాజ్యం. సంధ్యాయామపి నిశ్చేషే సర్వగ్రాసగ్రస్తాస్తమయగ్రస్తోదయగ్రహణేఽపి సప్తసప్త దివసాన్త్యజేత్ సర్వగ్రాసగ్రస్తాస్తమయేపూర్వం సప్తాహం-సర్వగ్రాసగ్రస్తోదయే ఊర్ధ్వం, సప్తాహం అన్యత్ర ఖండగ్రహణే వ్యవసానేన రోజనియం. ఏవం మాసవిషయేఽపి. తదుక్తం, 'సర్వగ్రాసేషు షణ్మాసం అర్థగ్రాసే తదర్థకమ్, తదంతరేఽనుపాతేన త్యజేద్ధృం గ్రహణాహత' మితి.

అవ. గ్రహణోత్పాతదోషములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. ఉత్పాతము లనఁగా భూకంపనము, ధూమకేతువు మొదలగును త్పాతములును సూర్యచంద్రగ్రహణములును గలిగెనేని యనంతరమం దేడుహసరిముఖవ్యంతము శుభకర్తృలు చేయఁగూడదనియు, నేనక్షత్రమం దీచెప్పినభూకంపనాద్యుత్పాతములు గలుగుచున్నవో యానక్షత్రముగృహ్యుప్రదమాటవలన నాఱునెలలవ్యంతము వివాహాదిశుభకర్తృల విషయమై యయోగ్యమనియు, సర్ధగ్రహణమై గ్రస్తాస్త

మయమైన పక్షమునకుమందు 34 దినముకూడదనియు, నర్ధగ్రహణగ్రస్తోదయవిషయమై యనంతరము మూడుదినములు కూడవనియు, సాయంకాలమున గ్రస్తాస్తమయమైనసర్వగ్రస్తగ్రహణమందు ముందు 2 దినములు గ్రస్తోదయసర్వగ్రస్తగ్రహణమం దనంతరమం దేడు దినములును కూడవనియు, మరియు గ్రహణవిధనక్షత్రము పూర్ణగ్రహణమునందు, ౩ మాసములవఱకు, నర్ధగ్రహణమునందు 3 మాసములవఱకు నీరీతిగా శుభకర్తృ విషయమై యోగ్యము గాదనియు నెఱుంగవలయు.

అవ. కూరయు క్తధిష్ఠ్యదోష మాహ. —

తద్ధిష్ఠ్యం జ్వలితంతు పాపసహితం మృత్యుప్రదం పృథ్వీభం
భస్మాఖ్యం త్వీధ ధూమితం చ పురతో ధిష్ఠ్యం వివాహాదిషు,
రాశిః కూరయుత స్తదాఖ్యఫలద శ్చాన్యై చ తౌ తాదృశౌ
పృష్ఠాగ్రా శుభసంయుతౌ యది శుభా స్యాతాంతు రాశీతుతౌ. 89

వ్యా. — తద్ధిష్ఠ్య మితి. పాపసహితం పాపగ్రహయుక్తం; తద్ధిష్ఠ్యం తన్నక్షత్రం, జ్వలితం జ్వలితసంజ్ఞం, పృథ్వీభం పాపగ్రహముక్తనక్షత్రంతు, భస్మాఖ్యం భస్మసంజ్ఞకం, అతః పురతోధిష్ఠ్యం పాపగ్రహస్య అగ్రగతం నక్షత్రంతు, ధూమితంధూమితసంజ్ఞకం. ఏతన్నక్షత్రత్రయం మృత్యుప్రదం, అతోవివాహాదిషుత్యాజ్యం. కూరయుతః పాపగ్రహక్రాంతరాశిశ్చ, తదాఖ్యఫలదః తదాఖ్యః జ్వలితసంజ్ఞః తత్ఫలదః పూర్వవస్తుత్వప్రదః, అన్యౌతౌ పాపగ్రహపృష్ఠాగ్రతరాశి భస్మితధూమితాఖ్యా అత్రవిశేషమాహ. పృష్ఠాగ్రాశి శుభసంయుతౌ యది, తదాశుభాస్యాతాం శుభప్రదౌ భవేతామ్.

అవ. కూరయు క్తధిష్ఠ్య మనుదోషమును జెప్పుచున్నాడు. —

తా. పాపగ్రహముతోఁ గూడిననక్షత్రముజ్వలితసంజ్ఞకమనియు, బాపగ్రహమునకువెంబడియున్న నక్షత్రము భస్మసంజ్ఞకమనియు, పాపగ్రహమునకుమందున్ననక్షత్రము ధూమితసంజ్ఞకమనియు, నీమూఁడు నక్షత్రములు మృత్యుప్రదము లౌటవలన వివాహాదివిషయమై నిషేధింపవలయుననియు పాపగ్రహయుక్తమైన రాశియును జ్వలితసంజ్ఞకమేగునక ముందుఁ జెప్పిన ఫలప్రదమనియు, మిగిలిన పృష్ఠాగ్రతరాసులు భస్మితధూమితసంజ్ఞకములైనను శుభగ్రహయుక్తము లాయెనేని శుభప్రదము లనియు నెఱుంగఁదగినను.

అవ. అథ పంచశలాకచక్ర ముద్ధరణ పాపగ్రహవిధదోష
మాహ. —

తిర్యక్ష్మంచ తథోర్ధ్వగా శ్చరమితా ద్వేద్వేచ కోణద్వయే
చక్రేత్రైవ విలిఖ్య శంభువిదిశి ద్వైతీయరేఖాదితః,
అష్టావింశతి భాని చ జ్వలనభాదీన్యేవ రేఖాగ్రతః

స్థాప్యాని గ్రహవేధవర్జిత ముడుగ్రహ్యం వివాహే బుధైః 90

వ్యా. — తిర్యగితి. పంచరేఖా స్తిర్యగ్లిఖిత్వా తథాశరమితాః పంచరేఖాఉర్ధ్వ
గా విలిఖేత్ పునః కోణద్వయే ఈశాన్యనైర్ముతికోణద్వయే ఆగ్నేయవాయవ్య
కోణద్వయేచ, ద్వేద్వేరేఖే విలిఖేత్, అత్రైవచక్రే పంచశలాకచక్ర ఏవ, శంభువిదిశి ఈ
శాన్యవిదిశి, విద్యమానాయా ద్వితీయైవ ద్వైతీయా సారేఖా, తదాదితః ఈశాన్యకోణస్థ
ద్వితీయరేఖా మారభ్యేత్యర్థః రేఖాగ్రేషు జ్వలనభాదీని కృత్తికాదీని అష్టావింశతి, భా
ని నక్షత్రాణి, స్థాప్యాని లేఖనీయాని గ్రహవేధవర్జితం గ్రహవేః శ్చయద్రేఖాగతనక్ష
త్రస్య యద్రేఖాగతనక్షత్రస్థితగ్రహేణ వేధః తిద్వర్జితం, యథా-కృత్తికాయాంస్థిత
పాపగ్రహేణ విశాఖాయాః వేధః, ఏశునన్యత్రాపూర్వాం. ఏతాదృశవేధహీనం, ఉడు
నక్షత్రం, 'నక్షత్రమృతం భం తారా తారకాపుష్పదువాస్త్రీయా' మిత్యుక్తః. వివా
హేబుధై ర్విద్యజ్జనై ర్ద్రాగ్రహ్యం. వివాహమిత్యుపలక్షణం సకలశుభకర్తృన్వీతిభానః.

తా. ౫ అడ్డగీతలు వాగిసి దానిమీద, ౫ సిడువుగీతలు వ్రాసి
యీచక్రకోణములయందు రేండేసి గీతలు వాగిసి యీచక్రమం దీ

భ	అ	రే	ఉ	పూ	శ	ధ
<p>కృ శో మృ ఆ పు పు ఆ శాన్యకోణమందు వాగి మ ముఁబడిన రేండవ రేఖ</p>						
<p>పు మొదలుకొని యున్న రే ఖాగ్రములయందును గ్ర హముగా గృత్తికాది</p>						
<p>హ ౨౨ నక్షత్రములను వాగిసి చరకోధించి పాప చి గ్రహవేధ లేని నక్షత్ర మందు వివాహాది శుభ</p>						
<p>స్వాస్త్యులఁ జేయుట పండిత వి సమ్మతము.</p>						

అవ. విషఘటికాదోష మాహ.—

నైశం వీర నలం సభో భయ కరం నీలం నరం ఫాల నా
గో నీరం హయ కార నీర భయ భూపో నేక భేకం తమః.

నారం నీర నకం నయం హయ తపో వారం నగం దస్తత
స్సంఖ్యోద్ధవం విషనాడికాహయదధయోలగ్నస్పృశోమృత్యుదాః.

వ్యా.—నైశ మితి. దస్తతః అశ్వినాదేః, నైకాదిసంఖ్యోద్ధవవిషనాడికాశ్చ
తస్య యథా నైశం అశ్వినాః పంచాశత్, భరణ్యాః వీరం చతుర్వింశతిః, కృత్తి
కాయాః నలం త్రింశత్, రోహిణ్యాః నభశ్చత్వారింశత్, మృగశీర్షస్య భయం చతు
ర్దిశ, ఆర్ద్రాయాః కరంఏకవింశతిః, పునర్వసోః నీలం త్రింశత్, పుష్యస్య నశంవిం
శతిః, ఆశ్లేషాయాః ఫాలం ద్వాత్రింశత్, మఘాయాః నాగః త్రింశత్, పూర్వఫ
ల్గునాః నీలంవింశతిః, ఉత్తరఫల్గునాః హయః అష్టాదశ, హస్తస్యకారః ఏకవింశతిః
చిత్రాయాః నరంవింశతిః, స్వాత్యాః భయంచతుర్దిశ, విశాఖాయాః భూపశ్చతుర్దిశ,
అనూరాధాయాః నేకందశ, జ్యేష్ఠాయాః భేకం చతుర్దిశ, మూలస్య తమః పద్మంచా
శత్, పూర్వాషాఢాయాః వారం చతుర్వింశతిః, ఉత్తరాషాఢాయాః నీరం వింశతిః,
శనిషాస్య నకం దశ, ధనిష్ఠాయాః నయందశ, శతభిషజః హయః అష్టాదశ, పూర్వా
భాద్రాయాః తపః షోడశ, ఉత్తరాభాద్రాయాః చారం చతుర్వింశతిః, రేవత్యాః నగం
త్రింశత్, వీష మక్షకసంఖ్యయా అశ్వినీ మారభ్య రేవత్యంతానాం ఋతుజాం ఉక్త
ఘటికానంతరం విషనాడికాః ఐర్జ్యఘటికాః, ఉదధయ శ్చతస్రః జ్ఞేయాః, తావ
తా శ్చతసోఽఘటికాః లగ్నస్పృశశ్చేత్తృత్యుదాః.

అవ. విషఘటికానిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. ౫౦, ౨౪, ౩౦, ౪౦, ౧౪, ౨౧, ౩౦, ౨౦, ౩౨, ౩౦,
౨౦, ౧౮, ౨౧, ౨౦, ౧౪, ౧౪, ౧౦, ౧౪, ౫౬, ౨౪, ౨౦, ౧౦,
౧౦, ౧౮, ౧౬, ౨౪, ౩౦, అశ్వినామృదులగు ౨౭ నక్షత్రములకు ౫౧
మంబుగఁ బైన వ్రాయఁబడిన యిరువదియేడువిధములసంఖ్యగల ఘడి
యలకుఁ బైన నాలుగుఘడియలు విషఘటికలు గావున నివి వివాహాది
లగ్నముఘస్పృశించిన మృత్యుప్రదంబు లగును.

అవ. లగ్నాప్రదోష మాహ.—

లగ్నాప్రదోషః క్షయితో దంశపతినా దృష్టే యుతేవా శుభై
ర్విశ్రేణాః క్షయితో హస్తు శుభదో నోచే ద్వర స్వాంతకృత్,

అస్తాంశేఽపి తథైవ తత్పతియులే కృష్టే శుభైర్వా గ్రహైః

కన్యాయా శుభదో నచే న్నిధనదః పాణిగ్రహాంబుతః 92

వ్యా.—లగ్నాంశ ఇతి. లగ్నాంశే లగ్నస్యనవాంశచే, అభ్యుదితేనతి, తదంశ పతినా తన్నంవాంశాధిపతినా, తల్లగ్నే దృష్టే యులేవా శుభగ్రహైః దృష్టే యులే వా, మిత్రేణ నవాంశాధిపతే ర్యో మిత్రగ్రహ స్సమూహ శుభోవా, తేనదృష్టే యు లేవా యది, కరగ్రహః వివాహః, శుభదః. నచ్చేగ్నే శుభగ్రహైః తదంశపతినావా తన్మిత్రేణవా, అయులే అదృష్టేవా యది, తదానరప్యాంతకృత్ మృత్యుప్రదః లగ్న తః అస్తాంశేఽపి తథైవయుల్లగ్నే యత్సంఖ్యాకో నవాంశోఽభ్యుదితః తత్సప్తమల గ్నే తత్సంఖ్యాకో నవాంశోఽస్తాంశః, తస్మిన్ తత్పతియులే తదంశపతినా యుక్త దృష్టేవానతి, అథవా శుభగ్రహైశ్చ తే దృష్టేవా యది, పాణిగ్రహః కన్యాయాః శుభదః. నచేత్ ఉక్తార్థాభావే, నిధనో భవేత్.

అవ. లగ్నాస్తదోషమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. వివాహాలగ్నమునకు నవాంశమును నిర్ణయించిన పిమ్మట లగ్నమానవాంశాధిపతిచేతనైనను, శుభగ్రహములచేతనైనను నవాం శాధిపమిత్రగ్రహముచేతనైనను చూడఁ బడుచున్నను, లేక వీనితోఁ గూడియున్నను నట్టిలగ్నమునఁజేయఁబడినవివాహము వరునికిశుభకరం బగును. అట్లుగాకున్న హానికరంబగును. ఏలగ్నమునం దెన్నవయంశ ము నవాంశ మగునో యాలగ్నమున కేడవలగ్నమునం దన్నవయం శమస్తాంశమగును అట్టియస్తాంశ మానవాంశాధిపతిచేతనైనను, శుభ గ్రహములచేతనైనను, జూడఁబడుచునైనను లేక వీనితోఁగూడియైన నుండెనేని యిట్టిసమయమున నొనర్చి వివాహము కన్నియకు శుభప్ర దం బగును. అట్లు గాకున్న మృత్యుప్రదం బగును.

అవ. గండాంతదోష మాహ.—

గండాంతస్తు యదంతగాళ ముభయో ర్నాలేంద్రయో రశ్మినీ రేవతోఽః పితృసార్పయోస్తు ఖుటికా అష్టాచ మృత్యుప్రదాః చాపాల్యో యషమేవయోశ్చ మృగధా హృంబో ర్దధ్యమే నాద్యైకై వ మృతిప్రదైవ యది సా వ్యభిత్తమాంశాన్వితా. 93

వ్యా.—గండాంత ఇతి. ఉభయో ర్నూత్రయోః వ్యభిత్తయ దంతరాశం తత్ గండాంతఇత్యుచ్యతే. తదేవ విశదయతి. ఉభయో ర్నూత్రయోః మూల

జ్యేష్ఠయోః, అశ్వినీరేవత్యోశ్చ, పితృసార్పయో రాశ్రేషామఖయోశ్చ, మధ్యమే అష్టా
 ఘటికాః సృత్యుప్రదాః. జ్యేష్ఠాయా అంత్యఘటికాశ్చతస్రః, మూలస్య ఆద్యఘటికా
 శ్చతస్రః, మిళిత్యా అష్టఘటికాభవంతీతి వివేకః. ఏవ ముత్తరత్రాప్యవసంధేయం. చా
 పాశ్చాత్యోః ధనుర్వృశ్చికయోః, ఝషమేషయోః, మీనమేషయోః, మృగరాశ్శ్రీత
 యోః సింహ కర్కటయోశ్చ, ఏతయో ర్ద్వధ్యే, నాడ్యేకావకఘటికైః, మృతిప్రదా.
 సా రాశ్చోః తంత రాశఘటికా వర్గోవత్తమాంశాన్వితాపి మృత్యుప్రదైః.

అవ గండాంతదోషమును జెప్పుచున్నాడు. —

తా. జ్యేష్ఠామూలలు, అశ్వినీరేవతులు, మఖాశ్రేషులు ఈన
 క్షత్రముల మధ్యకాలమున ౮-ది ఘడియలు గండాంత మగును అనఁ
 గా జ్యేష్ఠ, రేవతి, ఆశ్రేష నక్షత్రములతుదలయందు ౪ ఘడియలును
 మూల, అశ్వినీ, మఖ ఈనక్షత్రములయాదియందు ౪ ఘడియలును,
 నక్షత్రగండాంతములుగాన నిదియును, వృశ్చిక, మీన, కర్కటరాసుల
 తుదయం దరఘడియయు ధనుర్దేవసింహరాసుల యాదియం దర
 ఘడియయు రాశిగండాంత మగుటవలన నిది వర్గోత్తమాంశయుక్తమై
 యున్న నిదియును వివాహోదేశుభకర్తృలవిషయమై మృత్యుప్రదము.

అవ. తిథిగండాంత మాహ. —

మాసాదే రథ పంచపంచ తిథయో నందావ భద్రాజయా

రిక్తా స్యాచ్చ పునఃపున స్తదభిదాః పూర్ణా క్రమాత్పంచమీ,

నందాదా ఘటికాద్వయం నిధనకృత్పూర్ణాంత్యనాడిద్వయం

గండాంతా స్త్రివిధా స్సదా నిధనదా స్త్రాజ్యా వివాహోదేశు. 94

వ్యా — మాసాదేరితి మాసాదేః శుక్లప్రతిపదాశభ్య, అథఅనంతరం, పంచ
 పంచతిథయః, క్రమాత్, నందాభద్రాజయా రిక్తా, పూర్ణా ఇతి, పునఃపున
 స్తదభిదాః తత్ప్రంజ్ఞికాభవంతి తత్ప్రియాజనమాస-నందాదా ప్రతిపక్ష స్త్రేకాదశ్చ
 నాం ఆదౌ, ఘటికాద్వయం నిధనకృత్ పూర్ణాంత్యనాడిద్వయం పూర్ణతిథ్యంతే ఘ
 టికాద్వయంచ, నిధనకృత్. త్రివిధాః నక్షత్రరాశితిసంజ్ఞయా త్రివిధాః, గండాం
 తాః వివాహోదేశు సదా నిధనదాః అత స్త్రాజ్యాః.

అవ నందభద్రాదితిథినిర్ణయపూర్వకం నక్షత్రగండాంతమును
 జెప్పుచున్నాడు.

తా. శుద్ధపాడ్యమి మొదలై చేసితిథులు క్రిమంబుగ నంద
 భద్ర, జయ, రిక్త, పూర్ణ యనుసంజ్ఞ గలవై యుండును. అందు నంద

తిథులయాదియందు ౨ ఘడియలును, బూర్ణతిథులయాంశ్యనుందు ౨ ఘడియలును, తిథిగంతాంతము లనంబడునుగాన నిక వివాహాదివిషయమై మృత్యుప్రదము లగు.

అవ. వ్యతిపాతవైధృతిమహాదోషా నాహ —

త్యాజ్యా తౌ వ్యతిపాతవైధృతిమహాదోషా వివాహాదికే
స్వానీతౌ గణితానుసారత ఇమా యోగా చ మృత్యుప్రదా,
దోషాణా మపి సర్వత శ్చ సతతం సర్వేషు కర్మస్వపి

ప్రోక్తా స్తే ప్యఖిలై కవింశతిమహాదోషాస్తు మృత్యుప్రదాః. 95

వా. — త్యాజ్యాదితి. గణితానుసారతః గణితశాస్త్రానుసారేణ, సాంప్రది
క్తిక స్తస్యి. అనీతౌ ఇమా ప్రసిద్ధౌ యోగా వ్యతిపాతవైధృతిమహాదోషా, వివా
హాదికే వివాహప్రభృతికుభకకణి, దోషాణామపి ఏకవింశతిమహాదోషాణాం మధ్యే, స
ర్వతః సర్వప్రయత్నేన, సంతతం నిత్యం యథాతథా, మృత్యుప్రదౌ, అతస్యాజ్యో
ప్రోక్తాః ఉక్తరీత్యా ప్రతిపాదితాః, తేఽఖిలై కవింశతిమహాదోషాస్తు, సర్వేషుకర్మసు
మృత్యుప్రదాః.

అవ. వ్యతిపాతవైధృతిమహాదోషములఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. గణితశాస్త్రానుసారముచేత దోషతరములుగా నేర్పఱుపఁ
బడిన వ్యతిపాతవైధృతియోగంబు లనెడిదోషంబులునుముందుఁ జెప్పఁ
బడియున్న యేకవింశతిమహాదోషములును వివాహాదివిషయమై మృ
త్యుప్రదంబు లని యెఱుంగవలయు.

అవ. దోషప్రతిపాదనం నిగమయతి. —

తల్లగ్నంచ శుభైస్త్రిభి ర్యుతమపి సోవచ్చస్థితై స్సాన్విలయ
సావంశస్తై ర్యది మిత్రగ్న గుణశతై ర్లగ్నంచ పంచేష్టికమ్,

క్రూరేషు త్రిభవారిగేషు యదివా సర్వోత్తమాంశాన్వితం
లగ్నం దోషవిదూషితం యది తదా మృత్యుప్రదం న్యక్షయోః.

వా. — తల్లగ్న మితి సోవచ్చస్థితైః స్వకీయోచ్చస్థానగతైః, సాన్విలయసాన్వం
శస్తైః స్వక్షేత్రాంత్యా, త్రిభి శుభగ్నవై ర్యుతమపి, తల్లగ్నం వివాహాదిలగ్నం,
గుణశతైర్యుతమపి, పంచేష్టికం పంచేష్టికబాల్యుక్తమపి, క్రూరేషు పాపగ్రహేషు,
త్రిభవారిగేషు త్యుతియై కాదకంశ్చేషు స్థితేషు సత్పువాయది, లగ్నం సర్వోత్తమాంశాన్విత

మపి, దోషవిదూషితం ఉక్తైకవింశతిమహాదోషాణా మన్యతమేన దూషితంచేత్తదా,
లగ్నం, తయో ర్దంపత్యోః, మృత్యుప్రదం స్యాత్.

అవ. ఏకవింశతిమహాదోషము లెన్నినుగుణములతోఁ గూడి యున్నను మిగులనింద్యంబులని వచించుచున్నాఁడు.—

తా. వివాహాదిలగ్నము స్వకీయోచ్ఛసాన, స్వక్షేత్ర, సావంశ, మిత్రక్షేత్రమిత్రనవాంశములయందున్న మూఁడుశుభ గ్రహములతోఁ గూడి, పంచేష్టికబలయుక్తమై 3, 12, 10 ఈస్థానములయందుఁ బాప గ్రహములుగలదై వర్గోత్తమాంశసహితమై యత్యంతాధికబలముగల దైయున్నను బూర్వము చెప్పఁబడియున్న యేకవింశతిమహాదోషముల లోనొకదోషముచేతదూషితంబాయె నేనిశుభకర్తలవిషయమైమృత్యు ప్రదంబగును.

అవ ఇత్థ మేకవింశతిమహాదోషా నుక్త్యా ఇదానీం వివాహాది లగ్నస్య గ్రహసంపత్తి మాహ.—

కేంద్రోపాంత్యధనత్రికోణసహితా స్సామ్యాస్తు ఖేటాస్తధా
పాపాస్తు త్రిభవారిగా శుభఫలా స్సర్వే వివాహాదిషు,
శుక్రక్షత్వగతో సచే దవనిజో మృత్యుస్థితోవా సచే
జ్జామిత్రే గ్రహవర్జితే హిమకరో లగ్నాప్తరిప్పారిగః.

97

వ్యా.—కేంద్రేతి. సర్వసామ్యా శుభగ్రహాః, కేంద్రోపాంత్యధనత్రికోణసహితాః—కేంద్రాణి సప్తమాతికలగ్నచతుర్థదశమాని, సప్తమస్త్రయ అనుపదమేవజామిత్ర త్వేన దూషణవిషయత్వాత్. ఉపాంత్యం ఏకాదశం, ధనం ద్వితియం, త్రికోణే నవమ పంచమే, ఏతైస్సహితాయుక్తాస్సంతః, వివాహాదిషు, శుభఫలాః శోభనప్రదాః ఇయాం స్తువిశేషః పాపాస్తు, ఖేటకాశే అటంతిగచ్ఛంతీతి ఖేటాగ్రహాః 'తత్పురషేకృతిబ హుశ'మితిసప్తమ్యాఅలక్. పాపగ్రహాస్తు, త్రిభవారిగాఃలగ్నాత్ప్రతీయైకాదశపష్టస్థా సగతాస్సంతః, శుభఫలదాభవంతి సకేవలమేతావత్. శుక్రక్షత్వగతః, అవనిజోఽంగార కః, మృత్యుస్థితః లగ్నాదప్తవస్థానగతోవా సచేద్యది, కించ జామిత్రే లగ్నా త్సప్తమే, గ్రహవర్జితే గ్రూహసామ్యాగ్రహసహితేనతివ, హిమకరశ్చంద్రః, లగ్నాప్తరిప్పారిగః లగ్నాదప్తమేద్వాదశేష్టేవాన్ధితోవచేద్యది, పోర్వోక్తకేంద్రలాభధననవమపంచమస్థానగతాః, శుభగ్రహాః, తృతీయైకాదశపష్టస్థానగాః పాపగ్రహాః. ఫలదాభవంతి.

అవ. వివాహాదిలగ్నమునకుగ్రహసంపత్తినీజెప్పుచున్నాఁడు —

తా. లగ్నమునకు శుక్రఁ డాటింటఁ గుజుఁ డెనిమిదింటను సకల

గ్రహంబు లేడింటను, చంద్రుడు ౬ టను, ౮ టను, ౧౨ టను లేకయుండిన ౧౨, ౪, ౫, ౯, ౧౦, ౧౧ ఈస్థానములయందున్న శుభ గ్రహంబులును, ౩, ౬, ౧౧ ఈస్థానములయందున్న పాప గ్రహములును శుభ ప్రదంబులగును.

అవ. అధైకవింశతిదోషాతిరిక్తజామిత్రదోష మూహ. —

జామిత్రే చ కరగ్రహే స్థిత ఇనో వైధవ్య మిందుః స్త్రియా
సాపత్న్యం మరణం కుజ స్సతహృతిం సామ్యో వినాశం గురుః,
శుక్రో వ్యాధి మథార్కజస్తు కురుతే మృత్యుం తమో బంధనం
శుక్లేందుశ్చ శుభ గ్రహో శుభ ఫలా శ్చేత్యాహు రనేయ బుధాః. 98

వ్యా. — జామిత్ర ఇతి. కరగ్రహే వివాహసమయే, జామిత్రే సప్తమస్థానే, స్థితః ఇనస్సూర్యః, స్త్రియాః వైధవ్యం కురుతే. ఇందుశ్చంద్రః, సాపత్న్యం సపత్నీసంపాదనం, కుజోమరణం, సామ్యోబుధ, స్సతహృతిం పుత్రనాశనం, గురు ర్వినాశనం, శుక్రోవ్యాధించ, స్త్రియాః కురుత ఇతి సర్వత్రయోజ్యం అథార్కజస్తు శనైశ్చరస్తు, తుశబ్దః పూర్వస్తాద్యైషమ్యం ద్యోతయతి. తయోర్దంపత్యోః మృత్యుం, తమోరూహుః, బంధనంచ కురుతే. అన్యే బుధాః కేచి దార్యాస్తు, శుక్లేందు శుక్లపక్షచంద్రః, శుభ గ్రహాః బుధగురుశుక్రాశ్చ, జామిత్రగామి శుభఫలా భవంతీ త్యాహుః.

అవ. జామిత్రదోషమును జెప్పచున్నాడు. —

తా. వివాహోదిలగ్నమునకు ౭ ట నూర్పుడున్న వైధవ్యమును, జంద్రుడున్న సపత్నీయుఁ, గుజుఁ డుండిన మృతి, బుధుఁడుండిన పుత్రహాని, గురుఁడుండిన నాశము, శుక్రుఁడుండిన రోగంబును స్త్రీకే గలుగును. శనియుండిన మరణమును, రాహువుండిన బంధనమును దంపతులకుఁ గలుగును. శుక్ల పక్షచంద్రుఁడును శుభ గ్రహంబులును, ౭ ట నుండినను శుభ కరంబులని కొంచితీయభిప్రాయము.

అవ. అబ్బాదిసంధిషు త్యాజ్యకాలపరిమాణ మూహ. —

అబ్బేషు త్తయవత్సరో న శుభకృ త్పక్షో ఒబ్బసంధౌ తథా
సంవాహాని తు మాసయో ర్దివసయోర్నక్షత్రయో ర్యోగయోః,
యానూర్ధం ఘటికాద్వయం సంవయో శ్చేల్లగ్నయో రాడికా
సంధ్యాయాం ఘటికాత్రయం ద్విమటికే త్యాజ్యస్తు సంధానిశి.

వ్యా.—అద్వైతీతి. అద్వైత ప్రభవాదిసంవత్సరేషు, త్తయవత్సరః, నశుభకృత్, శుభకర్త స్వీతిశేషః. అబ్దసంధౌ సంవత్సరయో స్సంధౌ, పక్షః పంచదశదినాని, మాసయోస్సంధౌ పంచాహాని, కృష్ణపక్షత్రయోదశీ మాసభ్య క్షుక్ల పక్షద్వితీయాపర్యంతం దినపంచకం, దివసయో ర్నక్షత్రయో ర్యోగయోశ్చ సంధౌ, యామార్ధం ఘటికాచ తుష్కం, కరణయో స్సంధౌ ఘటికాద్వయం, లగ్నయో స్సంధౌచేత్, నాడికా ఏక ఘటికా, సంధ్యాయాం సూర్యోదయసూర్యాస్తమయకాలేషు ఘటికాత్రయం, నిశిరాత్ర, ద్వితీయయామాంతమఘటికా తృతీయాయామాదిమఘటికాచేతి ద్వేఘటికేనిశీధ సంజ్ఞకే భవతః. తత్ర ఘటికాద్వయంచ, త్యాజ్యాఇతి సర్వత్రానుసంధేయం. నశుభకృతిని సర్వత్ర హేతుత్వే నావగంతవ్యం. అద్వైత త్తయవత్సర ఇత్యత్ర దేశభేదేన వ్యవస్థా ద్రష్టవ్యా, తథాచ భాగురిః 'వింధ్య స్యోత్తరదిగ్భాగే వ్యవ్యంతం వత్సరం త్యజేత్, తస్యదక్షిణదేశేతు త్రిమాసంవర్ణయే త్సదా. అంగవంగకలింగేషుమాసపట్కం వివర్ణయేత్, ప్రభవాదౌతు మాసస్యాత్సర్వకర్తృను గర్హిత' ఇతి. పక్షోఽబ్దసంధావిత్యత్రాపవ్యవస్థా. యదాఘాల్లనమీసౌ యుగపత్సమాప్యేతే తదాపక్షస్త్యాజ్యః. తదుక్తం 'యదా ఘాల్లనమీసౌ ద్వౌ యుగప ద్విరతిం గతౌ, తదైవపక్షోఽవర్ణంతే హేయో నాన్యత్ర కుత్రిచి' దితి. కించ, 'దశచాంద్రేతు వర్ణంతే సారాబ్దేతు హి వాసరమ్, తథా ద్వీరాత్రం చైవాంతే వర్ణయే చ్చుభకర్త' స్వీతి.

అవ. అబ్దాదిసంధి కాలములయందు శుభకర్తలవిషయమై వర్ణింపఁదగినకాలపరిమాణమును జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. సంవత్సరములలో నక్షయసంవత్సరంబును, ప్రతిసంవత్సర సంధికాలములయందు ౧౫ దినములు, మాసముల సంధియందు ౫ దినంబులు, దినసంధియందును, నక్షత్ర సంధియందును, యోగసంధియందు సర్ధయామకాలంబు, కరణసంధియందు ౨ ఘడియలు, లగ్నసంధియందు ఏకఘడియయు, బ్రాత్రస్నాయం కాలములయందు మూఁడుఘడియలు, రాత్రియందు నిశీధకాలము, ఇవి శుభ కార్యముల కయోగ్యంబులు. మఱయు నీవిషయమై వ్యాఖ్యయందు దేశభేదములవలనఁ దెలియఁజేసియున్న గ్రంథాంతరశ్లోకములయభిప్రాయము గ్రాహ్యంబు.

అవ. స్వల్పదోషా నాహ.—

వృష్టిశ్రుతమణాశ్రుతాఘోషపరిధిబ్ర ధ్నేందువర్ణాన్వితా
విద్యుచ్ఛాపహిమప్రతీందురవిదిగ్ధామాదయః కాలజాః,

దుర్యోగా బహవ శ్చ దుష్టశకునం దుస్స్వప్న దుర్వీక్షణే
దుర్వాక్యశ్రవణం చ దుష్టమరుతో దుఃఖప్రదా మంగళే. 100

వ్యా. — పృష్టి శ్రేతి. పృష్టి శ్రు మణా శ్రు ఘోషపరిధి బ్రహ్మేంద్రవర్ణాన్ని
తాః-పృష్టిర్వర్ణం, అశ్రు మణం మేఘాదంబరః, అశ్రు ఘోషః మేఘోష్టితం, పరిధి
సూర్యాచంద్ర మసోః పరివేషః, 'పరివేషస్తు పరిధి' రితి మరః. బ్రహ్మసూన్యః, ఇం
దుష్టాన్యతః చంద్రవ చ్చుక్ల వర్ణసహిత ఇత్యర్థః. 'భాస్కరాహస్కర బ్రహ్మ ప్రభా
కర విభాకరా' ఇత్యమరః కాలజాః, విద్యుత్తితిత్, చాపః ఇంద్రధనుః, హిమ స్తు
షాః, ప్రతీందుః ప్రతిచంద్రః, ప్రతివీః ప్రతిసూర్యశ్చ, దిగ్భూమదయశ్చ బహవోదు
ర్యోగాః, అన్యే ధూమకేత్వాదయో దుష్టయోగాః, దుష్టశకునం సర్వశకకాదిదర్శనం,
దుస్స్వప్నంచ, దుర్వీక్షణం దుష్టవస్తుదర్శనం, దుర్వాక్యశ్రవణ మమంగళవాక్యశ్ర
వణం, దుష్టమరుతః మహావాయవశ్చ, మంగళే శుభకర్తృణి, దుఃఖప్రదా భవంతి.

అవ. స్వల్పదోషములం జెప్పుచున్నాడు. —

తా. వర్షము, మేఘాదంబరము, మేఘగర్జితము, సూర్యచంద్రు
లపరివేషము, సూర్యుండు చంద్రునివలెఁ దెల్లవన్నెగలిగియుండుట,
మెఱుపు, ఇంద్రధనుస్సు, ప్రతిచంద్రుండు, మంచు, ప్రతిసూర్యుండు,
దిగ్భూమము, ధూమకేతువు, వెనుగాలి ఇనిమొదలగు దుష్టయోగం
బులును, దుశ్శకున, దుస్స్వప్న, దుష్టవస్తుదర్శన, దుర్వాక్యశ్రవణంబు
లును శుభకర్తృలవిషయమై దుఃఖప్రదంబులు.

అవ అన్యనః స్వల్పదోషా నాహ. —

ఋత్తోల్కాశనిపాతనాని గురుభృగ్వనోవ్యవస్థాప్రస్థితి
ర్దిద్వాహో యమకంటక శ్చ గుళికా పృథ్వీప్రహారా స్తతః,
లత్తోపగ్రహసౌమ్యవిధఖచరా శ్శూన్యాఖ్యతిథ్యాదయో
దగ్ధాఖ్యా అపి పంగుకాణబధి గాఖ్యాంధాఖ్యలగ్నయః. 101

వ్యా. — ఋత్తేతి ఋత్తోల్కాశనిపాతనాని, ద్వంద్వంద్వంతే ప్రాచుర్యముగాః పా
తనశబ్దః ప్రత్యేక మభిసంబధ్యతే సత్త్రపాతనోల్కాపాతనాశనిపాతనాశ్చ, గురు
భృగ్వనోవ్యవస్థాప్రస్థితిః గురుశుక్రయోః పరస్పరం సప్తమస్థాప్తితిః, దిద్వాహః, య
మకంటకశుళికాప్రహారాః వాళజనితాః ప్రసిద్ధాః, లత్తాః ప్రసిద్ధాః, ఉపగ్రహ
స్సవ్యతోభద్రచక్రోస్త్ర ఆప్టాపుపగ్రహాః, తేచ విస్తరభయాన్నేహ లిఖ్యంతే సౌమ్య
విధః పంచలాకోక్తిసౌమ్యగ్రహవేదః, ఖచరః ఖచరయోగః, శూన్యాఖ్యతిథ్యాద

యః శూన్యసంజ్ఞకతిథివారనక్షత్రాణి, కించ, దగ్ధాఖ్యాతపి దగ్ధసంజ్ఞకతిథివారనక్షత్రాణి, పంగుకాణబధిరాఖ్యాంధాఖ్యలగ్నాదయః పంగుకాణబధిరాంధసంజ్ఞకాః లగ్నాదయశ్చ, అదిశజ్ఞేన తిథివాచనక్షత్రాణి ఏతేవివాహాదిషు నయోగ్యా ఇత్యద్యాహరః.

అవ ముఱికొన్ని స్వల్పదోషములఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. నక్షత్రములు, కొఱపులు, పిడుగు లివి మొదలగునవి యాకసమునుండి క్రిందఁబడుట, గురు శుక్ర లోకరికొకరు 2 ట నుండుట, దిద్దాహము, యమకంటకము, గుళిక, అర్ధప్రహారము, లత్తలు, ఉపగ్రహములు, శుభగ్రహవేధ, ఖచరయోగము, శూన్యతిథివారనక్షత్రములు, దగ్ధతిథివారనక్షత్రములు, పంగుకాణబధిరాంధము లనెడిలగ్నతిథివారనక్షత్రంబు లివి వివాహాదుల కయోగ్యంబులు.

అవ. అథ స్వల్పదోషాణాం దేశవ్యవస్థా మాహ. —

ప్రోక్తా విస్తరభీతిత శ్చ కతిచి త్స్వల్పాశ్చ దోషా మయా

సౌరాష్ట్రాంగకలింగవంగమగధావంతీషు కాశ్మీరకే,

గౌడద్రావిడసాల్యమధ్యమకురుక్షేచ్ఛేషు దేశేషు తే

బాహ్లికాదిషు మంగళే నిధనదా శ్చేషే తు దేశే శుభాః 102

వ్యా — ప్రోక్త ఇతి. యద్యపి ఉక్తాతిరిక్తాః దోషా బహువ స్సంతి తథాపి విస్తరభీతితః విస్తరభయాత్ కతిచిదేవ స్వల్పదోషాః మయాప్రోక్తాః కథితాః తేపి స్వల్పదోషాః, సౌరాష్ట్రాంగకలింగవంగమగధావంతీకాశ్మీర గౌడద్రావిడసాల్యమధ్యమకురుక్షేచ్ఛేషు బాహ్లికాదిషుచ దేశేషు ఏతేషు దేశేష్వేవ నిధనదాః, శేషేదేశేషు, మంగళే శుభకర్తృణి శుభాః.

అవ. స్వల్పదోషములకు దేశవ్యవస్థను జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. ఈచెప్పఁబడిన దోషములుగాక యనేకస్వల్పదోషములు గలవైనను గ్రంథవిస్తరభయముచేత సంగ్రహముగఁ జెప్పఁబడినవి. ఈస్వల్పదోషములును సౌరాష్ట్రాంగకలింగవంగమగధావంతీకాశ్మీర గౌడద్రావిడసాల్యమధ్యమకురుక్షేచ్ఛేషు బాహ్లికాది దేశములకుఁ దక్కిన దేశములయందుఁ బనిలేదు.

అవ శ్లోకద్వయేన స్వల్పదోషాపవాద మాహ. —

స్వోచ్ఛస్థానగతో వివాహసమయే మూలత్రికోణస్థితః

స్వక్షేత్రే శుది సంస్థిత శ్చ బలవాక్ మిత్రానుస్థాపి వా,

ద్యూనాఖ్యంచ విస్పజ్య కేంద్రమితరశ్చేంద్ర త్రికోణస్థిత
సౌమ్యోవాగురురేవ వాఽసురగురు ర్హంత్యేన దోషార్భవమ్.

వా. — సోఽచ్చేతి సామ్యః బుధోవా. గురుగురేనవా, అగురుగురు శ్చకోవా, వివాహసమయే వివాహాలగ్నకాలే, సోఽచ్చస్థానగతోవా, పూర్వోక్తమూలత్రికోణ స్థితోవామిత్రాలయస్థోపి మిత్రక్షేత్రగతోవా, బలవాక్ బలయుక్తస్సక్, స్వక్షేత్రే స్థితోనాయది, కించ ద్యూనాఖ్యం సప్తమం కేంద్రం, విస్పజ్య విహాయ, పూర్వో క్తజామిత్రదోషక్రాంతత్వాదితిభావః. ఇతరశ్చేంద్రత్రికోణస్థితోయది, దోషార్భవం అర్భవసంఖ్యాకదోషాక్, హంత్యేవ. ఏవకారేన ససంశయఇత్యర్థోఽభ్యతే,

అవ. రెండుశ్లోకములచే స్వల్పదోషభంగమును జెప్పుచున్నాడు.

తా. బుధగురుశుక్రలలో నొకరు. వివాహసమయంబున సోఽచ్చ మూలత్రికోణమిత్రక్షేత్రస్వక్షేత్రములయందైనను, లగ్నమందైనను, ర, గి, ౯, ౧౦ ఈస్థానములయందైన నుండిరేని యగ్భవసం ఖ్యాకంబులగు దోషములఁ బోఁగొట్టుననుటకు సందియంబులేదు.

క్రూర వృత్తభవత్రిగో యది బలీ హం త్యాశు దోషాయుతం
లగ్నేశశ్చ బలీ యథోక్తగృహగో లగ్నం చ పంచేష్టికమ్,

రాత్రా వేవ నిశాకరో యది బలీ చై కావశస్థోఽపివా

లగ్నై కాదశగో రవిస్తు సకలాక్ దోషాః నిహంతి స్ఫుటమ్. 104

వా. — క్రూర ఇతి. బలీ ఉచ్చాదిక్షేత్రగతః, హిరన్మూర్ధాంగుకశనీవా మన్యతసుః, పవృథపత్రిగః లగ్నాత్ పక్షే ఏకాదశేతృతీయేవా స్థితోయది, ఆశు శీఘ్ర మేవ, దోషాయుతం దోషజా పయుతం, దశసహస్రదోష లెక్కరః హంతి వినాశ యతి లగ్నేశశ్చ వివాహాలగ్నాధిపః, బలీనక్ యథోక్తగృహగః కేంద్రే త్రికోణే, ఏకాదశేవా స్థితోయది, సోపి దోషాయుతం నిహంతి. పంచేష్టికగుణయుక్తంబగుచ పూర్వలీ, బలీ నిశాకరశ్చంద్రశ్చ, ఏకాదశస్థాయది, రాత్రావేవ రాత్రింగతలగ్నా యుతదోషాన్నిహంతి. ఏవకారేణ నదివాభాగలగ్నగతదోషాంత్యర్థ స్వీప్రకార్యః. రవి స్తు లగ్నై కాదశగోయది, సకలాక్ దోషాః, స్ఫుటం యథాతథా నిహంతి తు శబ్దః దివాభాగగతదోషానితిపూర్వస్తా భృదార్థం ద్యోతియతి 'తు స్యా భృదేఽనధారణ' ఇత్యమరః సూర్యస్యదివాభాగఏవ బ. చత్వాదితి తత్త్వమ్ 'క్రింబలా ధావశశాంక మందా గుర్వర్కశు క్రాదివిశక్తయి' శ్చేతి శ్రీపతికారణచనప్రామాణ్యాత్.

తా. బలయుక్తమగు సావగ్రహము 3, ౬, ౧౧ ఈస్థానముల యందున్నను, బలవంతుడైన లగ్నాధిపతి లగ్నముననున్నను ర, గి,

౯, ౧౦, ౧౧ ఈనానములయందున్నను లగ్నము పంచేష్టికబలయుక్తమైయున్నను, పదివేలదోషములు నాశమునొందును. ౧౧ ట నున్న బలయుక్త డగుచంద్రుడు రాత్రిలగ్నము నొందియున్న బదివేలదోషములను లగ్నైకాదశగతుం డగునూర్పుడు పవటిలగ్నము నొందియున్న సకలదోషములను హతంబులు గావించును.

అవ. దోష ప్రస్తావ ముపసంహరితి —

ఉద్వాహాదిషు చైకవింశతిమహాదోషా విసృ జ్యేతరాణ్
స్పల్వాదోషగణా గుణాంశ్చ గణితాన్నిశ్చిత్య శాస్త్రాత్సుపుటమ్,
లగ్నం యత్ర గుణాధికంచ సకలై ర్గ్రాహ్యం న దోషాధికం
బ్రహ్మవా పరిహర్తు మత్రే సకలాన్ దోషాన్ సమర్థో నహి. 105

వ్యా — ఉద్వాహాది ష్టితి. ఏకవింశతిమహాదోషా విసృజ్య, ఇతరాణామహాదోషాతిరిక్తాన్, స్పల్వాన్ దోషగణాన్ దోషసంఘాన్, గుణాంశ్చ, గణితాచ్చాస్త్రాత్ జ్యోతిశ్శాస్త్రాత్, స్ఫుటం నిశ్చిత్య యత్ర యన్తిక్ లగ్నే, గుణాధికం దృశ్యతే తల్లగ్నం, ఉద్వాహాదిషు, సకలై ర్విద్యదిభః గ్రాహ్యం దోషాధికం లగ్నంతు, న గ్రాహ్యం అనేన స్వోద్దోషయుక్తలగ్నం గ్రాహ్యమిత్యర్థా బల్యతే. స్వోద్దోషైరవ్యయుక్తం లగ్నం పృథగ్విత్యాహ అత్ర వివాహాదిలగ్నే, సకలాన్ దోషాన్ అధికావల్పావపిదోషాన్, పరిహర్తుం, బ్రహ్మవాసమర్థో నహి, కిముత మనుష్యా ఇతిభావః.

అవ దోష ప్రసంగము నుపసంహరిము చేయుచున్నాడు. —

తా. ఏకవింశతినహాదోషములగాని తక్కినస్వల్పదోషములను సుగుణములను జ్యోతిశ్శాస్త్రములన నిర్ణయించి, యేలగ్నంబున దోషములకంటె గుణము లధికముగ నుండునో యాలగ్నమును వివాహాదికుభ కార్యవిషయమై గ్రహింపవలయుగాని యధికదోషములు గలలగ్నమును గ్రహింపవలదు. స్వల్పదోషములైన గలిమికుయుం డెడిలగ్నమును నిర్ణయించుట బ్రహ్మకైన వశంబుగాదు గావున స్వల్పదోషయుక్తలగ్నము గ్రాహ్యము.

అవ. అథ వింశతివర్గవిచార మాహ —

నాడీ రాశి తదీశ యోని దీ తాదీర్హా గణ శ్చాపి వ

డవీర్హా ముఖ్యితరా వివాహసమయే శేషా స్తు మధ్యాస్తతః,

మాహేంద్రో గణితాయవశ్యదినా వర్ణోదువిద్ధాంశజా
రజ్జు ర్యోగినిలింగభూతశశియుగ్గోత్రాహ్వయా వింశతిః.

106

వ్యా.—నాడీతి. నాడీశతదీశయోనివనితాద్విర్భూతాః-నాడీ కూటః, రాశివర్గః, తదీశః గ్రహమైత్రవర్గః, యోనిః యోనివర్గః, వనితాద్విర్భూతః స్త్రీదీర్ఘవర్గః, గణశ్చ గణ వర్గశ్చేత్యేతే పద్వర్గాః, వివాహసమయే, ముఖ్యతరాః అత్యంతముఖ్యాః, తత శ్చేషా శ్చతుర్దశవర్గాః, మధ్యాఅనుత్తమాఇత్యర్థః మాహేంద్రః మహేంద్రవర్గః, గణితః, యః, వశ్యః, దివసః దినకూటశ్చతే తథోక్తాః వర్ణోజాతికూటః, ఉపవిధిః వేదా కూటః, అండజః పక్షికూటః, రజ్జుః రజ్జుకూటః, యోగినిలింగభూతశశియుగ్గోత్రాహ్వ యాః-యోగినివర్గః, లింగవర్గః, భూతవర్గః, చంద్రయోగవర్గః, గోత్రవర్గః, ఇతి అహ్వయా యేషాంతే తథోక్తాః, సర్వమితిత్వా వింశతి వర్గాః కూటా భవంతి.

అవ. వింశతివర్గనామములఁ దెలుపుచున్నాఁడు —

తా. నాడీకూటము, రాశివర్గపు, గ్రహమైత్రయోని, స్త్రీదీర్ఘవర్గ వులును గణకూటము ఈలను మిగుల ముఖ్యములు. మాహేంద్రగణితో తవర్గవులును, ఆయ వశ్యోవర్గవులును, దినవర్గపు, జాతికూటము, వేదో కూటము, పక్షి రజ్జుకూటములును, యోగినిలింగభూతవర్గవులును, చంద్రయోగకూట, గోత్రవర్గలు నీ లింగము మధ్యమంబులు. అన్నియుం జేరి ౨౦ వర్గవులు.

అవ. అథ చతుర్థిః శ్లోకైః ప్రథమోద్దిష్టం నాడీకూట మాహ —

యా తస్మాన్మ కరగ్రహే యది చతుర్స్త్రివింశిధిష్ఠోత్థితా
దస్త్రక్షాత్త్రిమ వహ్నిభా ద్యది చతుర్వేవేందుభా త్పంచను,
నాడీసర్వసు తత్కృమాచ్చ గణనా భిన్నాంగుళిస్తా శుభా
నాడీశుద్ధి రిహైవ భాగ్యజననీ మాంశ్యనూత్రం తు సా. 107

వ్యా —యేతి. యా నారీ చతుర్స్త్రివింశిధిష్ఠోత్థితా, చతుష్పత్త్రిపా ద్విపాన్నక్షత్రేషు జనితేత్యంఘ్రిశబ్దస్య ప్రత్యేకమవ్యయః. త్రిపాన్నక్షత్రాణి కృత్తి కాపునర్వనూత్రిపల్లవీవిశాఖోత్తిరాషాఢాపూర్వాభాద్రాభ్యాని షట్ ద్విపాన్నక్షత్రాణి చ మృగశిర్షచిత్రాధనిష్టాఖ్యానిత్రీణి. శేష్యాష్టవశ చతుష్పాన్నక్షత్రాణి, చతు ష్పాన్నక్షత్రాణాం దస్త్రక్షాత్ అశ్వినప్రభృతి త్రివింశతివింశతి, త్రిపాన్నక్షత్రాణాం వహ్నిభాత్ కృత్తికానక్షత్రమాసభ్య చతుర్వైంశతివింశతి, ద్విపాన్నక్షత్రాణాం ఇందుభాత్ మృగశిర్షనక్షత్ర త్పృథ్వీతివంచను అంగుష్ఠప్రభృతినాడీసర్వసు

అంగుళీపర్వము, ఏంక్రమాత్ ఉక్తక్రమాత్, యా గణనా క్రియతే, సాగణనా, వర
సక్షత్రస్థానీయాంగుళిభిన్నాంగుళిస్థాయాది, శుభాశుభదా, ఇయం నాడీశుద్ధిః, ఇహై
వాస్తికజన్మని, భాగ్యజననీ సౌభాగ్యవర్ధినీ, కించ, తిస్యాస్తు స్త్రీయః, కరగ్రహే
వివాహే, మాంశశ్రమూత్రం మంగళసూత్రం చుభదా భవంతి.

అవ. నాలుగుశ్లోకములచే నాడీకూటమును జెప్పుచున్నాడు —

తా. చతుష్పాదసక్షత్రములయందుఁ బుట్టిన స్త్రీకి అవ్వినాదిగ
మూఁడువ్రేళ్లయందును, కృ, పుస, ఉత్తర, వి, ఉపా, పూభా ఈతి
పాన్నక్షత్రములయందుఁ బుట్టిన స్త్రీకి, కృత్తిక మొదలు నాలుగువ్రేళ్ల
యందును, మృ, చి, ధని ఈద్విపాన్నక్షత్రములయందుఁ బుట్టిన స్త్రీకి,
మృగశిర మొదలైదువ్రేళ్లయందును, లెక్కింపఁగాఁ గన్నియజన్మసక్ష
త్రము, వసుజన్మసక్షత్రమున్న వ్రేలియందు లేక మఱియొక వ్రేలి
యందున్న శుభకరం బగుటచుగాక స్త్రీకి మంగళసూత్రముం బోలె
మిక్కిలి సౌభాగ్యప్రదం బగును

అవ. పక్షాంతరే నాడీకూట మాహ. —

త్రీణి త్రీణ్యథ దస్తభాది గణయే ద్భాని క్రమా ద్వ్యత్క్రమా
ద్దంపత్యో రపి జన్మభే శుభఫలే భిన్నాంగుళినే యిది,

పార్శ్వకాంగుళిసంస్థితం యది వధూం హంత్యేవ ధిష్ణ్యద్వయం
తన్మధ్యాంగుళిసంస్థితం యది పతిం హంత్యేవ పాణిగ్రహే. 108

వ్యా — త్రీణితి. త్రీణి త్రీణి భాని సక్షత్రాణి, దస్తభాది అవ్వినప్రవృత్తి.
క్రమాత్ పుష్కరిమాచ్చ గణయేత్. దంపత్యోః జన్మభే జన్మసక్షత్రే, భిన్నాం
గుళినే యది, తదా శుభఫలే, శుభఫలప్రదే ఇత్యర్థః. ధిష్ణ్యద్వయం దంపత్యో ర్జన్మ
సక్షత్రద్వయం, పార్శ్వకాంగుళిసంస్థితం పార్శ్వయోరేకాంగుళ్యాం సంస్థితం యది,
తదాపాణిగ్రహణి వధూం హంత్యేన. తత్ ధిష్ణ్యద్వయం, మధ్యాంగుళిసంస్థితం యది,
తదాపతిం వరం హంత్యేన.

అవ. నాడీకూటము మఱియొకభంగమున జెప్పుచున్నాడు. —

తా. అగ్నిః మొదలు మూఁడేనిసక్షత్రముల మూఁడువ్రేళ్ల
యందుఁ గ్రమపుష్కరి మములచే గణనచేయుఁగా వధూవరులసక్షత్ర
మలొక వ్రేలి నుండఁచున జేయఁడియున్న శుభకరంబు లగుననియు,
సంపుష్కరిత్రము లొక వ్రేలి నుండఁచున మిక్కిలి యాపత్కరం బగునని
యు ముఖ్యాభిప్రాయము

అవ. పార్శ్వైకాంగులిసోపాపవాక మాహ. —

పర్యాయై స్త్రీతయై ర్యది యవహితం స్త్రీసం చ పుంభం ద్వయం
పార్శ్వైకాంగులిసంస్థితం యది తదా యద్రాశికూటే శుభే,
సద్రజ్ఞా నరయో ర్నియోగసముయై ప్యేవాధ్యాయో
రైత్రే కేపి తదైకనాడిజనితో దోష మ్మ నే త్యూచితే 109

వ్యా. — పర్యాయై రితి. స్త్రీసం స్త్రీజన్మక్షం, పుంభం పుంజన్మక్షం చేతి, ద్వయం యవభావజన్మక్షత్రద్వయం, స్త్రీతయై పర్యాయై త్రిభిర్వాత్తిభిః, యవహితం సంతరితంసత్, పార్శ్వైకాంగులిసంస్థితంనా, అథవా తదావివాహసమయే, తద్రాశికూటే దంపత్యోః రాశికూటే, శుభేనా యది, అథవా నియోగసమయే వివాహకాలే, నరాచ నరశ్చవరా, 'పుమా' స్త్రీయై'త్యేక కేపి తయో స్సద్రజ్ఞౌ రజ్ఞాకూటేశుభేనా యదీత్యర్థః ద్వయోః దంపతిజన్మరశ్మౌ రెకాధిపత్యే, ద్వయోరకేవేనాధిపతిశ్చ దీత్యర్థః. అథవా, ద్వయోరైత్రే దంపత్యాశ్చధిపత్యోర్నిత్రైత్యేచ యది, తదా, ఏకనాడి జనితదోషః ఏకాంగులిజన్మదోషః, నాస్తితి, కేచిదాచార్యాః, ఊచిరే నగుః ఐతేర్దిట్.

అవ. దంపతులజన్మనక్షత్రము లొక వ్రేలికి వచ్చినను దోషము లేక యుండెడివిధమును జెప్పుదున్నాఁడు —

తా. పూర్వశ్లోకమునఁ జెప్పబడినక్రమంబున, దంపతుల జన్మనక్షత్రములు అశ్వినీమొదలు ముమ్మాఱు గణన చేయునపు డొక వ్రేలిని బొందకయుండి యాపిమ్మట నొక వ్రేలిని బొంది యున్నను, దంపతుల రాశికూటరజ్జుకూటములు శుభకరంబులై యున్నను, ఉభయల జన్మరాసుల కొక గ్రహ మధిపతియైయున్నను, జన్మరశ్మధిపతులు పరస్పర మిత్రత గలవారై యున్నను నట్టిసమయమున నేకాంగులిస్థిత నక్షత్ర దోషము పనిలేదని కొందఱియిచిప్రాయము.

అవ. నాడికూట ము క్షేప్రీదానీ చుష్కస్థాభేదేన త్సృంగ మాహ —

ఇంద్రగ్నీపసంమిత్రపూషసవిశ్వరావ్రీవాజైః —

ద్భౌచ్యై వాప్తసు దంపజనః థ ద్వే హ్యేకాప్యే శుభే,

అంత్యోకాంత్యవిధిద్వైద గిరికన్త శాన్తపితృషు వా

నానాపదజయో ర్యమేందుచక్రం హృద్యసాద్యేషు వా. 110

వ్యా. — ఇంద్రగ్నీ ఇత ఇంద్రగ్నీ దిగుమిత్రపూషసవిశ్వరావ్రీవాజైఃపాదః విశాఖాధిపమనూరాధారితహస్తస్వాత్పర్ధిపూర్వాభాద్రాః-ఏతేషు, భేషు, అప్తసు

నక్షత్రేషువా, ఏకనాడీదోషోనాస్తి. అథవా, ఏతే వ్యప్తవ్యవనక్షత్రేషు, ద్వేదంప
తీజననభేదంపతీజన్మనక్షత్రే, ఏకధిష్ణేసమానపాదగతేవా, శుభేశుభకరే, భవతః కుత
స్తలభ్యత ఇతిచేత్, నానాపాదజయో రిత్తుత్తరాధే వక్ష్యమాణత్వాత్. ఆతేదం
ప్రతిభాతి-ధనిష్ఠానూరాధే మధ్యాంగుళిసితే అపిశుభే అన్యానిపాదై స్వకాంగుళిసంస్థితాని
శుభాసీతి కించ అంతోపాంత్యవిధిద్విదైవిగరికశ్రీకార్యపితేయేషు రేవత్తుత్తరా
భాద్రాశోహిణీవిశాఖార్ద్రాశ్రవణపుష్యమఖాను, యమేందువిరుబ్రధ్వాప్యసారేషు
భజీమృగశిర్షకతభిష్ఠస్తపూర్వాషాఢాశ్రేణుషు పట్నుచ, నానాపాదజయోః భిన్న
పాదసంభూతయోర్వా, ఏకనాడీదోషోనాస్తి. ఉత్తరాభాద్రాపుష్యభరణీమృగశిర్ష
పూర్వాషాఢాపంచకం మధ్యనాడీస్థితమపి భిన్నపాదగతంచే చ్చుభావహం, అన్యాని
సప పార్శ్వస్థితాని భిన్నపాదగతాని శుభాని. ఉక్తాతిరిక్తాశ్వినీపునర్వసూపూర్వఫల్గు
మ్యత్తరఫల్గునీచిత్రాజ్యేష్ఠామూలౌత్తరాషాఢానాం మధ్యే, మధ్యైకనాడీస్థితేచిత్రా
ఫల్గునౌ అన్యానిపార్శ్వస్థితానిచ, సర్వదా నింద్యాని, ఆత్ర రేవతీవిశాఖార్ద్రాహస్తా
నాం పునః గ్రహణంభిన్నపాదవివత్కర్థం

అవ. ఏకాంగుళిస్థితనక్షత్రజన్యదోషములకు విధ్యంతరములచే
తః బరిహారమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. దంపతులు, ధ, అనూ, స్వా, పూభా ఈనక్షత్రములయం
దైనను, ఈ నక్షత్రములలో నొకనక్షత్రంబున నొకపాదమునందైనను,
ఉభా, రో, శ్ర, పుష్య, మఖ, భ, మృ, శ, పూషా, ఆశ్రేష ఈనక్షత్ర
ముల భిన్నపాదములయందైనను, రే, వి, ఆర్ద్రాహ, యీనక్షత్రముల
యందైనను, యీనక్షత్రముల భిన్నసమానపాదముల యందైనను
జన్మించియుండిరేని యేకాంగుళిస్థితనక్షత్రదోషము లేదు.

అవ. అథ త్రిభిః స్తోకైః రాశికూట మాహ.—

జ్ఞేయా న్యంఘ్రిచతుష్టయాని సకలా న్యృతౌణి దస్తాదితో
వ్యేకై కస్య నవాంఘ్రికం ప్రతిగృహం జ్ఞేయం చ మేషాదితః,
రాశ్యంతం గణయే ద్వరస్య తు సదా స్త్రీజన్మ రాశ్యాదితః
ప్రొక్తా దోషనిరూపణే ప్రథమతో మేషాదిరాశీశ్వరాః

111

వాక్య — జ్ఞేయా సీతి దస్తాదితః అశ్విన్యాదీని, సకలాని ఋతౌణి, ఆంఘ్రి చతు
ష్టయాని పాదచతుష్టయముక్తా సీతిజ్ఞేయాని 'పాదః, పదంఘ్రిశ్చకణోస్త్రియా'మిత్య
మరః. మేషాదితః మేషాదిద్వాదశరాశీనా మేకైకస్య రాశేః, ప్రతిగృహం నవాంఘ్రికం
సపపాదాత్తకం, జ్ఞేయం జ్ఞాతవ్యం తత్ర సదాసర్వదా, స్త్రీజన్మరాశ్యాదితః విధూరాశిమూల

భ్యో వరస్య రాశ్యంతంగణయేత్. దోషవిరు పజేషికవింశతిమహాదోషవిరుపణసమయే,
ప్రథమతపవ, మేషాదిరాశీశ్వరాః ప్రోక్తాః భౌమశ్శుక్ర ఇత్యాదినా ఉక్తాః. కిమిష్ఠమే
తన్నీరూప్యత ఇతిచేత్, వక్ష్యమాణశ్లోకే, 'మిత్ర త్వే గ్రహయోరిమా' వితిరాశ్యధి
పతిత్వస్యాఽకాంక్షితత్వాత్.

అవ మూఁడుశ్లోకములచేత రాశికూటమును జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. ఒక్కొక్క నక్షత్రమునకు నాలుగుపాదములు. అట్టిపాద
ములు తొమ్మిది చేరిన నొకరాశియగును. రాశికూటాదివిచారముఁ
జేయునపుడు క్షయజన్తరాశిమొదలు వరునిజన్తరాశివఱకు లెక్కంప
వలయును.

అవ, గణనాయాః ఫల మాహ.—

దంపత్యో స్సమసప్తమాచ సుతదౌ తా వేకరాశీ త్తయౌ

ర్భుభ్యా తౌ త్రిభి వౌ చతుర్థదశమా తద్వ్యత్యయా వా శుభౌ,

ఉద్వాహే నవపంచమా త్వశుభదౌ తద్వ్యత్యయా వా శుభౌ

మిత్ర త్వే గ్రహయౌ రిమా వపి శుభా వేకాధిప త్వేఽపివా. 112

వ్యా.—దంపత్యో రితి దంపత్యోః జాయాచపతిశ్చ దంపతీతయౌ ర్వధూవ
రయోశ్చ, రాశీ, సమసప్తమాచేత్, సుతదౌ పుత్రప్రసౌ స్త్రీరాశిమారభ్య పురుషరాశిప
ర్యంతంగణనాయాం క్రియమాణాయాం, రాశీవాం సప్తసంఖ్యాచేత్సమసప్తకం భవతి.
తయౌద్దంపత్యోః, రాశీ, ఏకరాశీ శ్చేత్తావపిముభ్యా ఉత్తమా. కించ త్రిభివౌ స్త్రీరాశి
మారభ్య పురుషరాశివర్యంతం పునః పురుషరాశి మారభ్య స్త్రీరాశిమ్యంతం చ గణనా
యాంసత్యాం తృతీయైకాదశౌ, తద్వత్ చతుర్థదశమా తద్వ్యత్యయా తావేకాదశ
తృతీయాదశమచతుర్థాచేత్, శుభౌ, అశ్శుభౌ అశుభౌ, ఉద్వాహే ఉద్వాహాసమయే,
నవపంచమాతు అశుభౌ, తద్వ్యత్యయా పంచమ నవమాచేత్, శుభౌ. గ్రహయౌర్వధూ
వరరాశ్యధిపత్యోః మిత్ర త్వే సతివా, ఏకాధిపత్వే సతివా, ఉద్వాహోజన్తరాశ్యోః,
ఏకవివాధి పతిశ్చేత్, ద్వా విమావపి నవపంచమావపి, శుభౌ

అవ. కన్యకజన్తరాశిమొదలు గణన చేసినందునఁ గలిగెడి
ఫలమును జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. కన్యకజన్తరాశిమొదలు వరజన్తరాశివఱకు, గణనచేయుఁ
గా వరునిజన్తరాశి యవదియైయున్న బుత్రప్రదంబగును. దంపతులన్న

రాసు లొకటియైయున్న నుత్తమంబగును. స్త్రీజన్మరాశికి పురుషజన్మ రాశి 3, ౪, ౫, ౧౦, ౧౧, ఈ సంఖ్యగలదై యున్నను, పురుషరాశికి, స్త్రీరాశి 3, ౪, ౯, ౧౦, ౧౧ ఈ సంఖ్యగలదై యున్నను శుభకరంబగును. దంపతుల జన్మ రాశ్యధిపులు పరస్పరమిత్రత్వముగలవారై యున్నను, దంపతిజన్మ రాసుల కొకగ్రహ మధిపతియైయున్న నపుడు, స్త్రీజన్మరాశికి ౯ వదియై యున్నపురుషరాశియు, పురుషరాశికి ౫ వదియైయున్న స్త్రీరాశియు, శుభకరంబగును శక్తవ్యతిరిక్తంబుగ నున్నపక్షమున నశుభకరంబగును.

స్వా ద్విద్వాదశ ఆర్తిదః కలహదః షష్ఠోఽప్తమస్తు క్రమా

త్సర్వత్రాపి సమాలయాది రథవా ద్విద్వాదశోఽప్యత్రమః,

దంపత్యో ర్విషమాలయాది రథవా షష్ఠోఽప్తమ శ్శోభనో

వర్గా య ద్యపరే శుభా అథ శుభా స్రద్వ్యోయా మధ్యమా.

వ్యా.—స్వా దితి. ద్విద్వాదశః, ఆర్తిదః వ్యథాకరః, ద్వాదశద్వికంతు శుభ మిత్యర్థా ల్లభ్యతే. షష్ఠోఽప్తమస్తు కలహదః దంపత్యోః కలహప్రదః, అప్తమషష్ఠాతు శుభా, సర్వత్రపక్షే, సమాలయాది సమరాశి రాది ర్యస్యశక్తమః, అథవా ద్విద్వాద శోపిసమాలయాదిర్యదిశుభః, అనేన స్త్రీరాశి సమరాశిచ్చే చ్చుభః. షష్ఠోఽప్తమస్తు విష మాలయాదిచ్చేద్దంపత్యోః శోభనః వర్గా శుభషష్ఠ్యర్థా యదిశుభః, అశుభాచ్చేదశు భః. తద్వ్యత్యయా శయోః ద్విద్వాదశషష్ఠాప్తమయోః వ్యత్యయా, మధ్యమా, మధ్యమఫలదామనత్తమా వితి యావత్.

తా. స్త్రీజన్మరాశిమొదలు పురుషజన్మరాశివఱకు గణనచేయుఁ గా స్త్రీరాశికిఁ బురుషరాశి ౨ వదిగానుండి పురుషరాశికి స్త్రీరాశి ౧౨ వదిగానున్నదుఃఖకరంబగును. పురుషరాశి ౬వదిగానుండి స్త్రీరాశి ౯ వది గానున్న గలహకరంబగు. పురుషరాశి ౧౨ వదిగానైన ౬వదిగానైన నుండి స్త్రీరాశి ౨ వదిగానైన ౯ వదిగానైన నున్నమధ్యమంబై యుండు. ఇదియునుంగాక స్త్రీరాశి పృషభాదసమరాసులలో నొకటిగ నుండేనేని యపుడు ౨ వదిగానున్న పురుషరాశియు, ౧౨ వదిగానున్న స్త్రీరాశియు శుభకరంబగును. స్త్రీరాశి మేషాదినిషమరాసులలో నొకటిగ నున్నపుడు ౬ వదిగానున్న పురుషరాశియు, ౯ వదిగానున్న స్త్రీరాశియు శుభకరంబగును. షడ్వర్గములు శుభసంబంధులై యున్న శుభకరంబులగు. నశుభకరంబులై యున్న నశుభకరంబులగును.

అవ అథ ద్వ్యాభ్యాం గ్రహమిత్రత్వ సూహ.—

సూర్య న్యార్యకుజేందవః శ్చ సుహృద్ శ్చ త్రా సితార్క విధాః
సూర్యజ్ఞా సుహృదా న శత్రు రచనీపత్రస్య మిత్రాణి తే,
అర్కార్యేందవ ఇందుజోఽపహిశ్చ క్ష న్యార్కశుక్రా హితౌ
చంద్రోఽరిః సుహృదో గురోః కుజశబ్రధ్వా స్సిశ్జ్ఞా రిపూ 114

వా. — సూర్యస్యేతి. ఆర్యకుజేందవః గుర్యం గారికచంద్రాః, సుహృదః మిత్రాణి సితార్క-సిత శుక్రః ఆర్కః శనైశ్చరః, ఏతౌ శత్రు. అవిశిష్టబుధః సమశ్చితి పరిశేష దవగంతవ్యం. విధో శ్చంద్రస్య, సూర్యజ్ఞా సూర్యబుధౌ సుహృదౌ. నశత్రుః అస్యశత్రుః కోపిసాప్తి. కుజగురుకుశనైశ్చరా స్సమావిశ్యర్థః అవ నీపుత్రస్యాంగారకస్య, తే ప్రసిద్ధాః అర్కార్యేందవః సూర్యగురుచంద్రాః, మిత్రాణి ఇందుజో బుధః, అహతకృత్ శత్రురిత్యర్థః శశిశుక్ర సమా. జ్ఞస్యబుధస్య, అర్కశుక్రాహితౌ సుహృదౌ, చంద్రస్తు అరిఃశత్రుః గురోః, కుజశనిబ్రధ్వాః అంగారకశనెనూర్యాః, సుహృదః. సితజ్ఞా శుక్రబుధౌ, రిపూ శత్రు. శనె స్సమః.

సామ్యార్క సుహృదా భృగో శ్చ శిరవీ శత్రా భృగుజ్ఞా హితౌ
మంద స్యారరవీందవ శ్చ రిపవో ఽనుక్తాః ప్రమా న్నధ్యమాః,
దంపత్యో ర్యది జన్మరాశ్యధిపయౌ రేకాధిపత్యే శుభో
మైత్రే వాసమయౌ సమస్తప్రహితయౌర్వర్గస్తయౌర్మిత్యుక్తౌ.

వా. — సామ్యేతి. భృగోశ్చుక్రస్య, సామ్యార్క-బుధశిర, సుహృదౌ. శశిరవీ చంద్రసూర్యశత్రు. ఇతరా కుజగురుసమావిశ్యర్థాల్లభ్యతే ఏవం సర్వత్ర బోధ్యం. మందస్య శనైశ్చంద్రస్య, భృగుజ్ఞా శుక్రబుధౌ, హితౌ సుహృదౌ. అరవీందవః-అరోఽంగారకః. రవీందూ సూర్యచంద్రమసౌ, ఏతేత్రియః, రిపవశ్చత్రవః అనుక్తాః ఉక్తారిక్తాః, క్రమాన్నధ్యమా స్సమావిశ్యర్థః యథా, సూర్యస్య ఆర్యకుజేందవ స్సుహృదః, శుక్రశనెశత్రు ఇత్యేతే ఉక్తాః అన్యోబుధః అనుక్తః సఃసమః. ఏవ మన్యేషామపి క్రమా త్సమత్వ మవగంతవ్యమి త్యాశయాః గ్రహమిత్రతాయాః ప్రయోజననూహ దంపత్యోరితి. దంపత్యో-జన్మరాశ్యధిపయౌ, మైత్రే మిత్రిత్యే సతి, ఏకాధిపత్యేనా యది, శుభః. సమయౌ-దంపతీరాశ్యధిపత్యోః సమయౌ స్సతోః, సమ స్సమఖ్యప్రద ఇత్యర్థః. అహితయౌ స్సయోరేవ త్రోస్సతోః, తయౌర్దంపత్యో, ర్యోః రాశిగోః, మృత్యుక్తౌ అత్రి కంపిల్లభ్యతే ఇమేచ శత్రుమిత్ర త్వే నైసర్గిక తాత్పర్యమిత్రమిత్రిత్యేతు గ్రహస్య తత్కాలే ద్వితీయతృతీయ చతుర్థదశ మైకాదశ ద్వాదశేష ఫితోమిత్రీ, ప్రధమపంచమషష్ఠసప్తమృష్టమనవమేషు

శ్చిత్ శక్త్యైర్భవతి, ఇమే తాత్కాలికశక్త్యుమిత్రత్వే. తథాచ, నైసర్గికమిత్రం తాత్కాలికమిత్రం యది అధిమిత్రం భవతి నైసర్గికశక్త్యుస్తాత్కాలికశక్త్యుశ్చేదధికశక్త్యుభవతి నైసర్గికమిత్రం తాత్కాలికశక్త్యుశ్చేదసమాభవతి. నైసర్గికశక్త్యుస్తాత్కాలికమిత్రంచేత్సోపి సమాభవతి నైసర్గికసమస్తాత్కాలికశక్త్యుశ్చేత్సోపి శక్త్యుశ్చేదేవ. తాత్కాలికసమత్వాభావాత్. తథాచోక్తంబృహజ్ఞాతః 'అన్యోన్యస్య ధర్మస్య యాసహజవ్యాపారబంధుస్థితా స్తత్కాలేనుహృదస్స్వతుంభవనేఽప్యేతేఽరణ్యస్వస్యథా, ద్వేష్టిగానుక్తిభవాం తుస్పృశ్యచరిత్రాం త్సంచింత్య నైసర్గికాం స్తత్కాలేచ పునస్తు తాంధినుహృన్పిత్రాదిభిః కల్పయే' ఇతి.

అచ. రెండుశ్లోకములచేత గ్రహమైత్రవర్గపును వక్కాణించుచున్నాము —

తా. నూరుద్యునికి కుజగురుచంద్రులు మిత్రులు, శనిశుక్రులు శత్రువులు, బుధుడు సముడు శత్రుశూన్యండైన చంద్రునికి రవిబుధులు మిత్రులు, కుజగురుశుక్రశనిలు సములు. కుజానికి రవిగురుచంద్రులు మిత్రులు, బుధుడు శత్రువు, శనిశుక్రులు సములు. బుధునికి శనిశుక్రులు మిత్రులు, చంద్రుడు శత్రువు, కుజశనిగురువులు సములు. గురువునకు కుజచంద్రనూరుద్యులు మిత్రులు, బుధశుక్రులు శత్రువులు, శని సముడు. శుక్రునకు శనిబుధులు మిత్రులు, సూర్యచంద్రులు శత్రువులు, గుర్యంగారకులు సములు శనైశ్చరునకు బుధశుక్రులు మిత్రులు, కుజరవిసోములు శత్రువులు, గురుడు సముడు. ఈచెప్పబడిన శత్రుమిత్రత్వములు స్వభావసిద్ధంబు లిదియునుంగాక యాకాలములయందు సంభవించు శత్రుమిత్రత్వము లెవ్వియనిన; గ్రహమునకు ౧, ౩, ౪, ౧౦, ౧౧, ౧౨ - ఈస్థానములయందున్న గ్రహములు తాత్కాలికమిత్రములు. ౧, ౫, ౬, ౭, ౮, ౯ - ఈస్థానములయందున్న గ్రహములు తాత్కాలికశత్రువులు. నైసర్గికమిత్రగ్రహము తాత్కాలికమిత్రమైయున్న నధిమిత్రమగును. నైసర్గికశత్రువు తాత్కాలికశత్రువైన నధిశత్రుమగును నైసర్గికశత్రువు తాత్కాలికమిత్రండైన సముండగు. నైసర్గికమిత్రుడు తాత్కాలికశత్రువైన సముండగు నైసర్గికసముడు తాత్కాలికశత్రువైన నతండును శత్రుండగునని నిర్ణయింపవలయు. నీశత్రుమిత్రనిర్ణయమునకుఁ బ్రయోజనంబేమయనిన; వధూవరుల జన్మరాశినిధివతులకు మిత్రత్వముగలిగియున్న నేకాధిపత్యము గలిగియున్న

నేకాధిపత్యము గలిగియున్న పురుషరంబగును సమత్వముగలిగియున్న సామాన్యఫలంబులు గలుగును. సమత్వముగలిగియున్న పురుషులకు మృత్యుకరంబు లగు ననుట.

అవ అథ ద్వాభ్యాం యోనికూట మాహ.—

భానాం యోని రియం తు దస్తనరుణాః కౌవ్యో యమాంత్యో గజా
పుష్ప్యాగ్నీ సదజా వహీ విధివిధూ శ్వానౌ తు మూ శేఖ్యౌరా,
మార్జాలా వురగాదితీ పితృభగా వాఖూ శశూ చార్యమా
హిర్బుధ్నో మరుదర్కభేతు మహిషా వింద్రాగ్నిచిత్రాఖ్యభే.
వాహూ శక్రభమైత్రభేతు హరిశౌ తోయాచ్యుతౌ మర్కటా
సింహాఖ్యా వజపాద్యసూ ఫణిరిపూ విశ్వాభిజిద్భే క్రమాత్,
శైవ్రణం బభురిసరీస్పపం హరిగజం శాఖామృగాజం భవే
ద్దంపత్యో రపి వైర మత్సమహిషం గోవ్యాఘ్ర మౌత్యాఘ్ర చ.

వ్యా — భానా మితి. వ్యాహూ వితిచ దస్తనరుణాః విశేషతభిషజౌ, ఆకౌవ్య
తురగా. యమాంత్యోభరణీరేత్యా, గజౌ, పుష్ప్యాగ్నిపుష్పకృత్తిక, సదజౌ ఛాగౌ.
విధివిధూ రోహిణీయుగశ్చై. అహి సర్పౌ మూ శేఖ్యౌరా మూలాద్దే, శ్వానౌ శునకా,
ఉరగాదితీ ఆశ్రేషాపునర్యసూ, మార్జాలౌ, పితృభగా ముఖపూర్వఫలనౌ, ఆఖూ
మూషకౌ, అర్యసూహిర్బుధ్నో ఉత్తరఫలపుత్తరాభానే, వహూగావౌ, మరుదర్క
భే న్యాతీహస్తాతు, మహిషా, ఇంద్రాగ్నిచిత్రాఖ్యభే విశాఖాచిత్రానక్షత్రే వ్యాహూ
శ్వానౌ, శక్రభమైత్రభేతు శ్రేష్ఠసూరాభేతు, హరిశౌమృగా, తోయాచ్యుతౌ పూ
ర్వాషాఢాశ్రవణే, మర్కటౌఃపీ, అజపాద్యసూ పూర్వాభాద్రాపదినష్టే, సింహాఖ్యా,
విశ్వాభిజిద్భేఉత్తరాషాఢాభిజన్మక్షత్రే, ఫణిరిపూఫణీనాం సర్పాణాం రిపూశత్రుబ
భూ, క్రమాదుక్తక్రమాత్, బోధ్యః. తెషాం వైరయోని మాహ. శైవ్రణమితి.—
శైవ్రణం-కౌవ్యశునకః ఏణః కృష్ణపూగః, తియోస్సమాహారః శైవ్రణం 'యేషాంచ విరో
ధశ్చాశ్చతిక' ఇత్యేకపదాబ్జం 'స్సర్వత్ర నపుంసః'మితి నపుంసకత్వం బభురిసరీస్పపం
బభుర్మనుషః పరీస్పప స్సర్పశ్చ తియోస్సమాహారః బభురిసరీస్పపం, హరిగజం సింహ
గజం, శాఖామృగాజం మర్కటచ్చాగం, అత్సమహిషం గోవ్యాఘ్రం, ఓత్వాఘ్రమార్జాల
మూషకమ్. 'ఓతుర్బిడాలోమార్జాల' ఇతిమరః. ఏతేషాం యథావైరం తథా తత్సంజ్ఞక
నక్షత్రజాతియోద్దంపత్యోరపి స్తేనం రితేత్. మూలాక్షత్రే యోజాతస్సశ్వా, అనూ
రాధాయాం యాజాతౌ సౌ ఏణీ నివతి. ఉచియోరైవం విరోధః. ఏవ మశ్యేషామపి

ద్రష్టవ్యం ఇనుమేన, భానందోనిః యోనికూట ఇత్యుచ్యతే. ఉక్తరీత్యా యదో
 ర్నక్షత్రయోర్నవిరోధః తస్మిన్నక్షత్రసితయోరేవ దాంపత్యం యుక్తమిత్యభిప్రాయః.

అవ. రెండుశ్లోకములచేత యోనికూటమును జెప్పచున్నాడు. —

తా. అశ్వినీశతభివజ్జక్షత్రములు గుఱ్ఱములు, భరణీరేవతు
 లేనుంగులు, పుష్యకృత్తికలజములు, రోహిణీమృగశీర్షములు సర్పములు,
 మూలార్ద్రాలు కుక్కలు, ఆశ్లేషపునర్వసులు పిల్లులు, మఖపుబ్బలు కొక్కు
 లు, ఉత్తర ఉభా గోవులు, స్వాతి హస్త లెనుబోతులు, విశాఖచిత్రలు
 పులులు, జ్యేష్ఠ అనూరాధలు మృగములు, పూషా శ్రవ కోతులు,
 పుభా ధని సింహములు, ఉషా అభిజ ముంగిసలు - ఈరీతినక్షత్రములకు
 సంజ్ఞ నెఱుంగవలయు. ఇందుఁ బరస్పరవైరముగల జంతువు లెవ్వీయనిన;
 శునకహరిణంబులు, పాముముంగిసలు, సింహగజములు, కపిచ్ఛాగంబు
 లు, అశ్వమహిషంబులు, గోవ్యాఘ్రములు. ఇవి చిరకాలవైరముగల
 వై యుండుఁ గావున నీవరస్పరవిరోధిజంతుసంజ్ఞగల నక్షత్రములయం
 దుఁ బుట్టినస్త్రీపురుషులకు దాంపత్యము ఘటించిన మిక్కిలి కలహక
 రంబగు నీచెప్పబడిన క్రమంబునఁ బరస్పరవిరోధములు లేకయుండెడి
 నక్షత్రములయందుఁ బుట్టిన స్త్రీపురుషులకు దాంపత్యము యోగ్యం
 బగును.

అవ. అథ యోనికూటస్య ఫల మాహ. —

యుగ్మాద్యం పురుషస్య భంచ యువతే ర్ధిష్ఠ్యంతు యుగ్మాంత్యభం
 పుంధి స్త్రేప్రభవ శ్శుభశ్చ పురుషః స్త్రీధిష్ఠ్యజా స్త్రీ శుభా,
 స్త్రీధిష్ఠ్యే ప్రభవా పుభావపి శుభౌ పాణిగ్రహే ద్వేషకా
 తౌ ద్వావా పురుషగ్నజౌతు యదివా సవ్యత్యయర్థోద్భవా. 118

వ్యా. — యుగ్మాద్య మితి. యుగ్మాద్యం యుగ్మే పూర్వోక్తద సమరణా విశ్వా
 దినక్షత్రద్వయే, ఆద్యం ప్రథమం, భంచక్షత్రం. పురుషస్య పురుషసంబంధినక్షత్రం, యు
 వతేర్ధిష్ఠ్యం స్త్రీనక్షత్రంతు, యుగ్మాంత్యభం యుగ్మే అంత్యనక్షత్ర మితి వేదిత్యం. య
 భా-అశ్వినీశతభి. గుక్తే ఆద్య మశ్వినీనక్షత్రం పురుషసంబంధి, యుగ్మాంత్యభం శతభి
 ఎక్ స్త్రీనక్షత్రం. ఏవం స్యోత్రి యోజ్యం. ఏతిస్య సలం దర్శయతి. పుంధిష్ఠ్య ప్రభవః
 పురుషనక్షత్రజాతిః. పురుషశ్శుభః. స్త్రీధిష్ఠ్యజా స్త్రీనక్షత్రజాతా, స్త్రీ శుభా ఆధవా
 ఉభావపిస్త్రీపురుషావపి, స్త్రీధిష్ఠ్య ప్రభవా స్త్రీధిష్ఠ్యజాతౌ యది, పాణిగ్రహే వివాహవిషయే

శుభా శుభప్రదా. తా ద్వా స్త్రీపురుష, పురుషక్షతాయది, అథవా స్వ్యాత్వయాక్షో
ద్భవా-పురుషనక్షత్రజాస్త్రీ, స్త్రీనక్షత్రజఃపుమాంశ్చేద్వాయాది, ద్వేషదా కలహప్రదా.

తా. 'భానాంయోనిరియంతు' యనుశ్లోకమునఁ జెప్పబడియున్న
యశ్వినీశతతారలు మొదలగు నక్షత్రములలో మొదటినక్షత్రము పురు
షనక్షత్రము రెండవది స్త్రీనక్షత్రమును సంజ్ఞలందుఁ బురుషనక్షత్రము
నఁ బుట్టినవరుండును స్త్రీనక్షత్రమునఁ బుట్టినకన్యయు వివాహవిష
యమై శుభకరు లగుదురు స్త్రీనక్షత్రమునఁ బుట్టినదంపతులును శుభక
రులగుదురు. ఉభయులు పురుషనక్షత్రమునఁ బుట్టినవారై యున్నను
గన్నియపురుషనక్షత్రమునఁ బుట్టినదై యుండి పురుషుండు స్త్రీనక్షత్ర
మునఁబుట్టినవాడై యున్నను నిత్యోలహములు గలుగుచుండును.

అవ క్రమప్రాప్తం స్త్రీదూరకూట మాహ.—

స్త్రీభాద్యం వరభాంత మేవ గణయేత్ స్త్రీదూర మాద్యే యది
ద్వేషం మధ్యఫలం ద్వితీయనవకే దద్యాత్ప్రతీయే సుఖమ్,
స్త్రీధిష్ణ్యస్య యదాత్రయోదశపరం పుంజన్తధిష్ణ్యం భవే
దేవం వా బహుపుత్రకృ త్పరిణయో నోచేత్తయోరైవరకృత్ 119

వ్యా.— స్త్రీభాద్యమితి. స్త్రీభాద్యం స్త్రీనక్షత్ర మాభ్య, వరభాంతం పురు
షనక్షత్రపర్యంత మేవగణయేత్. ఏవకారణ సతాక్షజైవరీత్యే నేత్యర్థః ఏవం గణ
నాయాంక్రియమాణాయాం, ఆద్యే క్రథమవకే పుంనక్షత్రం విద్యతేయది, తదా స్త్రీ
దూరం స్త్రీదూరకూటం, ద్వేషం దంపత్యోః కుహం దద్యాత్. ద్వితీయనవకేయది,
మధ్యమఫలందద్యాత్. తృతీయేతృతీయనవకేయది, సుఖందద్యాదిత్యేకఃపక్షః. పతాం
తరమప్యాహ. స్త్రీధిష్ణ్యస్య స్త్రీజన్తనక్షత్రస్య, పుంజన్తధిష్ణ్యం పురుషజన్తనక్షత్రం,
త్రయోదశపరం త్రయోదశనక్షత్రాత్పరం, యదాశవతి తదా స్త్రీదూరకూటం బహుపు
త్రకృద్భవేత్. నోచేత్, త్రయోదశనక్షత్రాత్పర్యం పుంభంయది, తదాతయోర్దంప
త్యోః, వైరకృద్భవేత్. ఉత్తరోత్తరదూరస్య శుభకరత్వా దితి భావః.

. అవ. స్త్రీదీర్ఘస్థువును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. కస్యకీనక్షత్రము మొదలు తొమ్మిదేనినక్షత్రములవరుసను
౨౭నక్షత్రములను మూండునవకములు గావింపఁగ వరనక్షత్రము మొద
టినవకముననున్న గలహకిరంబును, రెండవ నవకముననున్న మధ్యమఫ
లంబును, ౩.నవకముననున్న సుఖకరంబునగు, మఱియొక పక్షంబునఁ

గన్నియనక్షత్రమునకు ౧౩ నక్షత్రములపైన వరనక్షత్రమున్న శుభ కరంబు నంతకు లోపలనున్న నశుభకరంబు నగును.

అవ. అథ గణకూట మాహ —

మిత్రార్యాద్యదితీందుపౌష్ణపవనశ్రోణార్కతారాస్సరా
మర్త్యాఖ్యా నవ చోత్తరాత్రయహరబ్రహ్మతిపూర్వాంతకాః,
ఇంద్రాగ్ని వసుమూలపితృవరుణజ్యేష్ఠాగ్నహిత్వప్యభా
నేతా న్యాసురసంజ్ఞికాని నవ త ద్వ్యక్ష్యే గణానాం ఫలమ్. 120

వ్యా — మిత్రేతి. మిత్రార్యాద్యదితీందుపౌష్ణపవనశ్రోణార్కతారాః అనూరా
ధాపుష్యాశ్వినిపునర్వసూమ్యగక్చిరేవతీస్వాతీశ్రవణహస్తాః, ఏతానవతారాః, నూరాదేవ
గణాః ఉత్తరాత్రయహరబ్రహ్మతిపూర్వాంతకాః ఉత్తరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రా
ద్ధారోహిణీపూర్వపల్లవీ పూర్వాషాఢా పూర్వాభాద్రాధరణ్యః, ఏతాః నవ తారాః,
మర్త్యాఖ్యాః మనుష్యగణాః ఇంద్రాగ్నివసుమూలపితృవరుణజ్యేష్ఠాగ్నహిత్వప్య
భాని విశాఖానిష్ఠామూలమఖాశతభిషజ్యేష్ఠాకృత్తికారేషా చిత్రాఇతి నవనక్షత్రా
ణి, అసురసంజ్ఞికాని, రాక్షసగణాః ఇత్యర్థః. గణానాం దేవరాక్షసమనుష్యగణానాం,
తత్, ఫలం ఏత్యై, అగ్రిమల్లోక ఇతి శేషః.

అవ గణకూటమును వచించుచున్నాఁడు —

తా. అశ్వీ, పున, పుష్య, హ, స్వా, మృ, అనూ, శ్ర, రే-ఈ
నక్షత్రములును దేవగణములు, ఉత్తర, ఉషా, ఉభా, ఆర్ద్ర, రో, పూష, పూషా, పూభా, భర ఈనక్షత్రములు మనుష్యగణములు. విశా, ధని, మూ, మ, శత, జ్యేష్ఠ, ఆశ్రే, చిత్ర-ఈనక్షత్రములు రాక్షసగణములు. ఇత్యైతి అంగున నీనక్షత్రములకు గణసంజ్ఞ చేయుటకు ఫలము నక్ష్య మాణశ్లోకమందుఁ జెప్పఁబడును.

అవ. పూర్వోక్తగణానాం ఫల మాహ —

దంపత్యోః స్వగణ శ్శుభః పరిణయే మర్త్యమరాణాం గణో
మధ్య శ్చామరక్షసా మశుభకృ నర్త్యాసురాణాం మృతిః,
హిత్యా దైత్యగణేన మానుషగణం హిత్యాఽసురాణాం గణం
చాన్యం శోభన మానుసంతి మునయః కేచిత్తు పాణిగ్రహే. 121

వ్యా — దంపత్యోరితి పరిణయే వివాహవిషయే, దంపత్యోః, స్వగణ స్వస్థితీయ
గణః, ఉభయో రేక గణఇత్యర్థః, శుభః మర్త్యమరాణాం మనుష్యదేవానాంగణః, ఏకస్య

మనుష్యగణః, అన్యస్య దేవగణశ్చేత్ మధ్యమః. అచరక్షసాంగణః ఏకస్య దేవగణః
అన్యస్య రాక్షసగణశ్చేత్ అశుభకృత్. మర్త్యమరాణాంగణః ఏకస్య మనుష్యగణః
అన్యస్య రాక్షసగణశ్చేత్, మృతీ చ్చరణం భవేత్ చైత్యగణేనసహ మానుష్యగణం,
హిత్యా విహాయ, రాక్షసగణేన అమరగణంచ హిత్యా, అన్యం మనుష్యదేవగణం, వాణి
గ్రహే వివాహవిషయే శుభకరమితి చ. స్తనయః అమరంతి 'హిత్యా చైత్యగణే'
మానుష్యగణం హిత్యామరాణాంగణ' మిత్యుక్తివిశేషః. కేవలదేవామరగణస్య వసు
ష్యగణస్యవా నసమేధః, కింతు, స్త్రీయా రాక్షసగణః, పురుషస్య దేవగణో వాయవి
దోషప్రదః. అన్యథా పురుషస్యరాక్షసగణః స్త్రీయాః దేవగణో మనుష్యగణోపాయ
దిశుభప్రదః. 'స్త్రీరాక్షసంసకర్తవ్యం కర్తవ్యం సకరాక్షసమ్, స్త్రీరాక్షసం భవేన్నత్యు
స్సద్యఏవ నసంశయ' ఇత్యుక్తత్వాత్.

అవ. పూర్వజ్ఞోకమునక జెప్పబడినగణములకు ఫలమును జెప్పు
చున్నాడు —

తా. దంపతులగణ మొకటియైయున్న శుభకరం బగును. మను
ష్యదేవగణములుమధ్యమంబు! గును. కొందఱిపక్షంబున నీవియు శుభ
కరంబులగును. దేవరాక్షసగణము లశుభకరంబులగును. మనుష్యరాక్షస
గణములు మృత్యుప్రదంబులగును. మర్త్యఖ్యానమున వ్రాయబడియు
న్న గ్రంథాంతరవచనమువలన పురుషునిది రాక్షసగణమైయున్నను
యోగ్యం బగును.

అవ అథ మా హేంద్రవర్గ మాహ —

స్త్రీభాద్యం వరిభాంతపేవ గణయే న్నాహేంద్రచర్ణా స్త్రీమీ

పేద స్సప్తమ దిక్ త్రయోదశ రసత్తోఽఽనిధిత్తోణయః,

దృశ్నేత్రే శరలోచనే పరిణయే హ్యష్టే సుపుత్రప్రదా

దంపత్యో రితరే సదా కలహదా వర్గేషు ముఖ్య స్త్రీయమ్. 122

వా. — స్త్రీభాద్య మితి స్త్రీభాద్యః ధూనక్షత్రమారభ్య, వరిభాంతంవరనక్షత్ర
పర్యంతమేవగణయేత్. ఏవకారః వరనక్షత్రమారభ్య ఐధూనక్షత్రాంతగణనాఽయోగ్య
వ్యవచ్ఛేదాఢ్యః ఏవంగణనాయాం క్రియమాణాయాంసత్వాం, పేదః చతుర్థక్షత్రం,
సప్తమదిక్ త్రయోదశరసత్తోఽనిధిత్తోణయః - సప్తమ, క్షత్రం, నిగ్దశమక్షత్రం,
త్రయోదశనక్షత్రం, రసన్నట్, త్తోణిరేకః, వామాంకప్రత్యేకగణం, మిలిత్యాహేదశ
వామాంకప్రత్యేకేష్టేవోత్తరత్రీసంఖ్యాగ్రహణం కార్యం. సభయోనవి, త్తోణి రేకః,
విత్త్యాహేదశవింశతిః. దృశ్నేత్రే ద్వావింశతిః, శరలోచనేపంచవింశతిః, అమీ

అష్టా వర్గా మాహేంద్రవర్గాః దంపత్యోః స్వపుత్రప్రదాః ఇతరే ఉక్తాతిక్తావర్గాః కలహప్రదాః. అయం వర్గః, పరిణయే, వర్గేషు ముఖ్యః శ్రేష్ఠః.

అవ. మాహేంద్రవర్గపును జెప్పుచున్నాడు —

తా. షడ్మానక్షత్రము మొదలు ౪-౭-౧౦-౧౩-౧౬-౧౯-౨౨-౨౫. ఈనక్షత్రములు మాహేంద్రవర్గము లనంబడుఁగాన నీనక్షత్రము లలో నొకటి పరనక్షత్రమైయున్న వివాహవిషయమై యుత్తమంబగు నీమాహేంద్రవర్గ శుభకరంబగు నట్లుగాకున్నఁ గలహకరంబగును.

అవ. గణితాగతాయుష్యవర్గ మాహ.—

స్త్రీభాదే ర్వీరధిష్ఠ్యయుక్తగణనా సంగుణ్య తాం సప్తభి
ర్వ్యస్తావింశతీసంఖ్యయా పరిణయే భజ్జ్వేవ పుంభాద్యది,
తద్వ్యత్రాం గణనాం చ భాగకరణం చాయుష్యవర్గ స్వయం
యచ్ఛేషేనధికే పురైవ మరణం తస్యైవ మధ్యే తయోః.

వ్యా.—స్త్రీభాదే రీతి. పరిణయే వివాహవిషయే; స్త్రీభాదేః స్త్రీనక్షత్రప్రభృతి, పరధిష్ఠ్యయుక్తగణనా పరనక్షత్రాంతే నాభిజిత్సహితేన యుక్తగణనా యా తాంగణనాం, సప్తభి స్సప్తసంఖ్యయా, సంగుణ్య, అష్టావింశతీసంఖ్యయా, భజ్జ్వేవిభజ్య, శేష మేవ నిశ్చేషేత్. లభ్యేన ప్రయోజనాభావాత్. పుంభాద్యపి పునః పుంనక్షత్ర మారభ్య, స్త్రీనక్షత్రాంతం యుక్తగణనా యా తాం చగణనాం, భాగకరణం విభాగక్రియాంచ, తద్వ్యతో పూర్వవ, తస్య సప్తభి స్సంగుణ్య అష్టావింశతీసంఖ్యయా విభజ్య శేషం నిశ్చేషేత్ ఏవం సతి, యచ్ఛేషే యస్య పుంషస్య సంబంధిని శేషే, అనధికే స్త్రీశేషా న్మున్యనేనతి, తయో ర్దంపత్యో ర్భవ్యే, తస్యైవ, పురా ప్రథమతః, మరణం స్త్రీశేషే అనధికేనతి, స్త్రీయోః ప్రథమతో మరణ మితివేదితవ్యం అయమే చాయుష్యవర్గ ఇత్యుచ్యతే. ఉభయో శ్శేషేనమాహది దంపత్యో ర్భవణం, యగపదిత్యర్థాబ్ధ్యతే.

అవ. గణితాగతాయుష్యవర్గపును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. కన్యజన్మనక్షత్రము మొదలు పరిజన్మనక్షత్రమువఱకు గణనచేసి యాసంఖ్యను ౭ టిచే గుణించి ౨౮ చేత భాగింపఁగా శేషించి నసంఖ్య నట్లొంది మరల పుంనక్షత్రము మొదలు కన్యనక్షత్రము వఱకు గణనచేసి యాసంఖ్యనుం బూర్వముంలె గుణించి భాగింపఁగా శేషించిన సంఖ్య ముందు శేషించియున్న సంఖ్యకంటె సధికముగ

నుండేనేని పురుషునికంటె ముందు వనిత కాలము నేయును. గొడువయై యుండేనేని పురుషుడగు ముందు కాలము నేయును. సంఖ్యావ్యయము సనుంబుగ వేషించియుండేనేని యుధయులకు సమ కాలమున మరణము సిద్ధించును.

అవ. ఆయవర్గ మాహ. —

ఆయా స్వస్థ్యర్థజధూమసింహశునకా ఉత్తా ఖరాఖ్యోగజః
కాకోఽష్టా వితి చైక మేక ముడు త త్ప్రాగాది దస్తాద్యపి,
శిష్టం భ త్రిశయం భ వే త్పరిణయే స్వస్థ్యాఽయధిష్ఠ్యాదిత
స్తత్త్వంచనుభం తయోః కలహకృత్సాస్త్రి దాయవర్గ స్వయమ్.

వ్యా — ఆయా ఇతి ధ్వజధూమసింహశునకాః, ఉత్తా, ఖరాఖ్యోగజః, కా
కః, ఇత్యష్టాప్రాగాద్యాయాస్వస్థ్యః. దస్తాదిత్యివ్యాది, ఏకైకముడనక్షత్రం, తత్ప్రా
గాది-తేషాం ధ్వజాద్యానాం ప్రాగాది పునఃపున స్త్రీవాకం గణయేత్ తథాచ
త్రిరావృత్త్యాచతుర్వింశతినక్షత్రాణిభవంతి, శిష్టం త్రిరావృత్త్యాశిష్టం, భ త్రిశయం నక్ష
త్రత్రయం, స్వస్థ్యాఽయధిష్ఠ్యాదితః ధ్వజధూమసింహో మన్థితనక్షత్రాదితః పునర్భవేత్.
ఆయవర్గః-ప్రాచ్యాంధ్వజాయే త్యివ్యాశ్రేషానూరాధాపూర్వాభాద్రాః, ఆగ్నేయ్యాం
ధూమాయే భరణీమఖాక్షృష్ణా శ్రాభాద్రాః, దక్షిణస్థ్యాం సింహాయే కృత్తికాపూర్వా
ఫల్గునీమూలారశత్యః, నైర్ఋత్యాం శునకాయే రోహిణ్యుత్తరఫల్గునీపూర్వాషాఢాః,
ప్రతీచ్యాంపుషభాయే మృగశిర్ష హస్తోత్తరాషాఢాః, వాయువ్యాం ఖరాయే ఆర్ద్రాచిత్రా
శ్రవణాః, ఉదీచ్యాం గజాయే పునర్విశాఖాస్వాతీధనిష్ఠాః ఉశావ్యాంకాకాయే పుష్య
విశాఖాశతభిషజః భగంతి. పరిణయే వివాహే, తత్త్వంచనుభం-యస్మిన్నాయే పున్న
క్షత్రం తత్త్వంచమాయే స్త్రీనక్షత్రం విద్యతేచేత్. తయోర్దంపత్యోః కలహకృద్భ
వేత్. ధ్వజాయే అశ్వినీపురుషురం, తత్త్వంచమే పృషభాయే తత్త్వంచనుస్త్రీ క్షత్రం
మృగశిర్షంయది, తయోః పరస్పరం పంచమర్గోభవతి. తయోః పరస్పరవిరుద్ధత్వాద్దం
పత్యోః కలహకృదితిభావః. విరోధవిచారిస్తు-ప్రకరణే వక్ష్యమాణత్వాత్, ఇహ
విస్తరభయా న్మలిఖ్యతే అనుమే వాచుర్గ ఇత్యవ్యతే.

అవ ఆయవర్గసు జెప్పుచున్నాడు. —

తా తూర్పుమొదలు ౮ దిక్కులయందును గ్రమంబున ధ్వజ,
ధూమ, సింహ, శునక, పృషభ, ఖగ, కాకాయములగుచున్నవి
అట్టి చూచుములలో ధ్వజాయము మొదలు ౮ ఆయములయందును,

అశ్విన్యాదికముగ ౨౭ నక్షత్రముల ముహూర్తు గణనచేయుగా శేషించిన మూడునక్షత్రముల భవజాత్యామిత్రయమున గణనచేయునలయు. ఇట్లు గణనచేయుగా వరుసనక్షత్రమున్న ఆయమునకు గణన ఆయమున నరనక్షత్రమునకు ర-౨ దగు కన్నియ నక్షత్రమున్నను గలహకరం బగును.

అన అథ పశ్యవర్గ మాహ.—

కన్యాకుంభతులాధనుర్నరయుజాం త్యక్త్వా మృగం కర్కటం
సింహంచైవ యుషం వివాహసమయే వశ్యాశ్చ శేషాగృహః,
త్యక్త్వా వృశ్చికమేవ సర్వలిలయా స్సింహస్య వశ్యాస్తథా
జ్ఞాతవ్యాఅపి తౌళికా శ్శుభకరా వశ్యాఖ్యయోగాస్తవమీ. 125

వ్యా — కన్యేతి కన్యాకుంభతులాధనుర్నరయుజాం-ఆద్యాస్తయః ప్రసిద్ధాః, ధనుర్నరయుక్ ధనుషః పూర్వః ఇతర్థః ధనుషః పూర్వార్థః అశ్వాకారః, ఉత్తరాద్ధో సూకారఇతి ప్రసిద్ధః శేషాంచతుర్జాం క్రమేన, మృగం కర్కటసింహం యుషంచ వివాహసమయే, త్యక్త్వా, శేషాగృహః రాశయః, సర్వేషాం వశ్యాః, ఏవం సర్వత్రా పూర్వవ్యాం, సింహస్య, వృశ్చికమేవ వృశ్చికమాత్రిం, త్యక్త్వా సర్వలిలయాః సర్వరాశయః, వశ్యా ఇతి జ్ఞాతవ్యాః అమీ వశ్యాఖ్యయోగాః శుభకరాః. తౌళికా యోగా అపి శుభకరాః. తౌళికాయోగవిచారస్తు దైవజ్ఞవిశేషస్యే. విస్తరభయా స్నేహ లిఖ్యతే.

అన పశ్యపర్గవును జెప్పుచున్నాడు —

తా. వివాహకాలమునందు గన్యారాశికి మకరరాశికిని, కుంభరాశికి కర్కటరాశిని, తులారాశికి సింహరాశిని, ధనురుత్తరార్దమునకు మీనరాశిని, సింహమునకు వృశ్చికరాశినిం బరిత్యజించి తక్కిన సకలరాసులు సకలరాసులకును, వశ్యంబు అనంబడుగాన నీవశ్యయోగంబులును, దైవజ్ఞవిలాసమను గ్రంథమున విశదంబుగఁ జెప్పఁబడియున్న తౌళికాయోగంబులును వివాహవిషయమై శుభకరంబులగును.

అన. అథ దినకూట మాహ.—

సవ్యామృతే సవోమఘ పథాధిష్ఠ్యాదిత స్తత్ఫలం
మృశ్యప్రీతినిపత్సుఖా ర్తిపశుకృ ద్రోగప్రహమిత్రకృత్,

పుంభాంతం గణయేత్తయోః పరిణయే నగ్లో దినాఖ్య స్వయం
పుంభాదీతి జగుః పరే త్వథ ఘం పూర్వోక్త మత్రాపి చ. 126

వ్యా.—పూర్వ యేతి. విధూనిష్ఠాదితః విధూనక్షత్ర మారభ్య, పుంభాంతం పురుషనక్షత్రాంతం, గణయేత్. ఏవంగణనాయాంసత్వాం, పూర్వయ త్రితియేత్రిమిష ర్వాయేషు, నవోడుషు నవనక్షత్రేషు, నవనక్షత్రాణామిత్యర్థః క్రమాత్ స్యుక్తుః, పీఠిః, విపత్, సుఖం, ఆర్తిః, పశుకృత్, రోగకృత్, ప్రభాకృత్, అమిత్రకృత్, శత్రుకృత్, ఇత్యేతత్ఫలం తయోర్ద్వంపత్యోగ్భవతి. పరిణయే వివాహసమయే, అయ మేవ దినాఖ్యవర్గః దినకూటః. పరేతుపుంభాదిపురుషనక్షత్ర మారభ్య విధూనక్షత్రాంతం గణయేత్. ఫలంతు, అత్రాపి అస్మి న్పతేపి, పూర్వోక్తమే వేతి జగుః.

అవ. దినకూటమును జెప్పరున్నాడు.—

తా. విధూనక్షత్రముమొదలు పరనక్షత్రమువరకు నెన్నఁగా పర నక్షత్రము మొదటిదైయున్న మృత్యువు, ౨-వదైనముదము, ౩-వదైన బెడద, ౪-వదైన సుఖము, ౫-వదైన మనఃపీడా ౬-వదైన పశులాభము, ౭-వదైన రోగము, ౮-వదైన సంతానము, ౯-వదైన శాత్రువప్రాప్తియుం గలుగును. మరల ౧౦-వదైన మృత్యువు, ౧౧-వదైన ముద మీరీతినఁదొమ్మిదేసి నక్షత్రములకు ముమ్మారు నీతోమ్మిదిఫలంబుల నిర్ణయింపవలయు. కొండఱు పరనక్షత్రాదిగ నెన్నవలయుననియు ఫలనిర్ణయమును జెప్పియున్న తెఱంగున ననియు నొడివిరి.

అవ. అథ ద్వ్యాభ్యాం జాతివర్గ మాహ —

విప్రా మీనకుశీరవృశ్చి కగృహః స్సింహాజచాపా నృపా
వైశ్యా గోమృగకన్యకా ఘటతులాయుక్తా యూర్శూద్రజాః,
దంపత్యో శ్శుభ దైకజాతి రశుభా శ్రేష్ఠా తు జాతి స్త్రియూ
హీనా చేదథ మధ్యమా పరిణయే పుంజాతిరాశే స్తయోః. 127

వ్యా.—విప్రా ఇతి. మీనకుశీరవృశ్చి కగృహః త్రయోరాశయోవిప్రావిప్రజాతయః, సింహాజచాపాస్సింహమేషదనూంషి త్రయోన్యపాఃక్షత్రియజాతయః. గోమృగ కన్యకాః షుభధనుకరకన్యా వైశ్యాః వైశ్యజాతయః. తేహంఘమాహ దంపత్యోః ఏకజాతిశ్చేష్యుభదా. పుంజాతిరాశేః పురుషరాశ్యేషేషయా స్త్రియజాతిః శ్రేష్ఠాచేదశుభా, హీనాచేత్ స్త్రీజాతిః పుంజాతేర్మునాచేద్ధమ, తయోర్ద్వంపత్యోః, మధ్య

మఫలదా. స్త్రీరాశిః బ్రహ్మణజాతిః పుంరాశిః క్షత్రియాదిజాతిశ్చే దశుభా. పుంరాశి
బ్రాహ్మణజాతిః స్త్రీరాశిః క్షత్రియాదిజాతిశ్చే న్నధ్యమేతి ఫలితోఽర్థః.

అవ. రెండుశ్లోకములచేత జాతివర్గము జెప్పచున్నాడు —

తా. మీనార్కటవృశ్చికరాసులు బ్రాహ్మణవర్ణములు, సింహ
మేషధనువులు క్షత్రియవర్ణములు, వృషభమకరకన్యలు వైశ్యవర్ణము
లు, కుంభతులూమిథునములు శూద్రవర్ణములు. ఇందుకు ఫలంబేమి
యనిన; దంపతులరాసు లోకవర్ణముగలవై యున్న శుభకరంబులగును
వధూరాశి వరరాశికంటె నుత్తమవర్ణముగలదై యున్న సశుభకరంబగు
ను. హీనవర్ణముగలదై యున్న మధ్యమఫలదం బగును.

విప్రక్షత్రవిశ శ్చతుర్థకులజా యే పంచమా స్సంకరా
ష్టష్టా షడ్విధవర్ణజా భువి జనా విప్రాది దస్రాదితః,
శిష్టం భత్రితయం త్వజాంఘ్రిభముఖం త్రైవర్ణికానాం భవే
దృక్షాణా మపి రాశిజాతిఫలవ ద్వర్ణాఖ్యవర్గ స్త్రయమ్. 128

వ్యా.—విప్రేతి విప్రక్షత్రవిశః బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యః, చతుర్థకులజా
శూద్రాశ్చ. పంచమాశ్చ. సంకరాష్టష్టాశ్చ, యేజనాః, తేషడ్విధవర్ణకాః, భువిభూలోకే,
ప్రసిద్ధాః. దస్రాదితః అశ్వినాద్వాద్యద్వాంతానాంషణ్ణాం క్రమేణ విప్రాదిబ్రాహ్మణా
దివర్ణాభవంతి. ఏవం పునఃపునర్గయేత్. ఏవంచతురావృత్త్యా చతుర్వింశతి వక్షత్రాణి
భవంతి. ఆజాంఘ్రిభముఖం పూర్వాభాద్రాదికం, శిష్టంభత్రితయం, నక్షత్రత్రయం,
త్రైవర్ణికానాం బ్రహ్మక్షత్రవిశాం, క్రమేణ భవేత్, ఏతదుక్తంభవతి, అశ్వినీపునర్వనూనా
స్తమూలాపూర్వాభాద్రాణాం బ్రహ్మణవర్ణః భరణీపువ్యచిత్రపూర్వాషాఢోత్తరభాద్రా
ణాం క్షత్రియవర్ణః కృత్తికాశ్రేషాస్వాత్యుత్తరాషాఢారేవతీనాం వైశ్యవర్ణః. రో
హిణీమఖావిశాఖాశ్రవణానాం శూద్రజాతిః మృగశిర్షపూర్వఫల్గున్యనూరాధా
ధనిష్ఠానాంపంచమజాతిః ఆర్ద్రోత్తరాశ్లేష్ఠాశతభిషజాం సంకరాజాతి రితి. ఋక్షాణాం
జాతేః ఫలం రాశిజాతిఫలవత్ ద్రవ్యవ్యం దంపతోర్మక్షత్రజాతి రేకాచేచ్ఛుభక
రాశ్రేష్ఠా. స్త్రీక్షత్రజాతి రధికా చే దశుభా. న్యూనాచే న్నధ్యమా. అయమేవ వర్ణా
ఖ్యవర్గ ఇత్యవ్యతే.

అవ నక్షత్రజాతివర్గపును జెప్పచున్నాడు —

తా. వుడమియందు బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్య శూద్ర పంచమ
సంకరంబులను నాటువర్ణములుగలవు ఆయాటువర్ణములలో బ్రాహ్మణాది
వర్ణములమీఁదఁ గ్రమంబున నశ్విన్యాది నక్షత్రములపలుమాటుఁ గెన్నఁ

గా శేషించిన మూడునక్షత్రముల బ్రాహ్మణాదివర్ణత్రయమందు నెన్నవలయు. ఇట్లుగణించగా దంపతులనక్షత్రము లొకవర్ణముగలవై యున్న శుభకరంబులగును. ఐధూనక్షత్రము వరనక్షత్రమునకంటె నుత్తమవర్ణముగలదై యున్న నశుభకరం బగును. హీనవర్ణముగలదై యున్న మధ్యమం బగును.

అవ. అథ వేధావర్గ మాహ. —

దస్తాదీని శివాదిభాని పితృభాదీని క్రమా ద్వ్యత్క్రమా

జ్యేష్ఠాది శ్రవణాది రేవతిముఖం చత్వారి చత్వారి చ,

దంపత్యోశ్చ గణజ్యయే జననభే జ్యేష్ఠకథం వైరకృ

చ్చిత్రాచంద్రవనూడునాం పరిణయే వేధాఖ్యవర్గ స్ప్రయమ్. 129

వ్యా. — దస్తాదీ నీతి. దస్తాదీని ఆశ్విన్యాదీనిచత్వారి, శివాదిభాని ఆర్ద్రాదీని చత్వారి, పితృభాదీని మఘాదీని చత్వారి నక్షత్రాణి, క్రమా ద్వయేత్. జ్యేష్ఠాదివృత్తిమాత్, ఆశ్విన్యాదిచతుర్ణాం జ్యేష్ఠానూరాధావిశాఖాస్వాతిః వైరకృతోభవంతి. శ్రవణాది వృత్తిమాత్, ఆర్ద్రా దీనాంచతుర్ణాం శ్రవణోత్తిరాషాఢాపూర్వాషాఢామూలా వైరకృతః, రేవతిముఖం వఘాదీనాం చతుర్ణాం రేవత్యాది వృత్తిమాత్, రేవత్యోత్తరాభాద్రపూర్వాభాద్రా శతభిజః వైరకృతోభవంతి దంపత్యోః జననభే జన్మనక్షత్రే. గణజ్యయే ఏకైకభంవైరకృత్. ఆశ్వినీ జ్యేష్ఠయోః భరణ్యనూరాధయోః, కృత్తికావిశాఖయోః, రోహిణీస్వాత్యోః, ఆర్ద్రా శ్రవణయోః, పునర్వనూత్తరాషాఢయోః, పుష్యపూర్వాషాఢయోః, ఆశ్రేషామూలయోః, మఘారేవత్యోః, పూర్వఫల్గువృత్తిరాభాద్రయోః, ఉత్తరఫల్గునీ పూర్వాభాద్రయోః, మాస్తకతథిపజ్యోః, అన్యోన్యంవైరమిత్యర్థః. చిత్రాచంద్రవనూడునాం చిత్రామృగశిర్షధనిష్ఠానాం, పరస్పరం వైరకృత్. త్రయాణాం ద్విపాన్నక్షత్రత్వా దితిభావః కిం చ చతుషాన్నక్షత్రాణా మే వాన్యోన్యంవైరం. తద్దేవ త్రిపాన్నక్షత్రాణా మన్యోన్యం వైరమితి భావః. అయమేవవేధాఖ్యో వర్గః.

అవ. వేధావర్గమును జెప్పుచున్నాడు —

తా. ఆశ్వినీజ్యేష్ఠలకు, భరణ్యనూరాధలకు, కృత్తికావిశాఖలకు, రోహిణీస్వాతులకు, ఆర్ద్రాశ్రవణములకు, పునర్వనూత్తరాషాఢలకు, పుష్యపూర్వాషాఢలకు, ఆశ్రేషామూలలకు, మఘారేవతులకు, పూర్వఫల్గువృత్తిరాభాద్రలకు, ఉత్తరఫల్గునీపూర్వాభాద్రలకు, మాస్తకతథిపలకును, పరస్పర వేధగల్గియుండును గాన నీనక్షత్రముల జంటల

లోనొకజంట దంపతులజన్మనక్షత్రద్వయమై యుండెనేని దంపతులకుఁ గలహాకరం బగును. ద్విపాన్నక్షత్రములగు చిత్రాన్యుగశీర్షధనిష్ఠలును పరస్పరవైరముగలవై యుండును.

అవ. పక్షివర్గ మాహా.—

తార్క్విః పింగళకాకకుక్కుటఖగా బర్హీచ పంచ క్రమా
తేషాం బౌరసర్దుమాగ్గణశరా దస్తాది తార్క్వివ్యపి,
దంపత్యోరపి జన్మభేదణయే య ద్యేకపక్షిన్ధితే
ప్రీతి స్సాన్య త్కలహాః ఖగద్వయగతే చే త్పక్షివర్గ స్వయమ్.

వ్యా.—తార్క్వి ఇతి తార్క్వి గరుడః, 'గరుత్మా న్గరుడస్తార్క్వి' ఇత్యమరః. పింగళః పక్షివిశేషః, కాకో వాయుసః, కుక్కుటః ప్రసిద్ధః, బర్హీ మయూరః 'మయూరో బర్హీణో బర్హీ' త్యమరః. ఇత్యేతేపంచఖగాః పక్షిణోజ్ఞేయాః, తేషాంపంచఖగా నాం సంబంధి దస్తాదీనాం పంచఖగా ఆధిపత్యు ఇత్యర్థః. బాణః ఆశ్వినాద్వి పంచక స్యతార్క్విః, రసః ఆద్వాదిషట్క స్యపింగళః, ఋతుః ఉత్తిరాదిషట్క స్యకాకః, మార్గణః జ్యేష్ఠాదిపంచక స్యకుక్కుటః, శరః ధనిష్ఠాదిపంచక స్య బర్హీ ఆధిపతిః. ఏవంచసతి దంపత్యోః, జననభేదన్మక్షత్రే, ఏకపక్షిన్ధితేయది ప్రీతిః దంపత్యో రన్యోన్యం ప్రీతి స్సాన్యత్. ఖగద్వయగతే పక్షిద్వయగతే యది కలహ స్సాన్యత్. అయమేవ పక్షివర్గ ఇత్యుచ్యతే.

అవ. పక్షివర్గమును జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. అశ్వినీమొదలు ౫ నక్షత్రములకు గరుడపక్షియు, ఆర్ద్రా మొదలు ౬ నక్షత్రములకు పింగళమనుపక్షి, ఉత్తరమొదలు ౬ నక్షత్రములకు కాకము, జ్యేష్ఠాదిపంచకమునకు క్రొడయు, ధనిష్ఠమొదలు ౫ నక్షత్రములకు నెమలియు నధిపతులుగుటవలన, నీయాధిపత్యములలో వివాహవిషయమై వధూవరులజన్మనక్షత్రముల కొకపక్షి యధిపతియై యున్న, దంపతుల కొకరియందొకరికిఁ బ్రీతిగలిగియుండును. రెండుపక్షులైన కలహము. ఇది పక్షివర్గము

అవ. అథ రజ్జువర్గ మాహా.—

లింగాని త్రితయాని తాని విలిఖే ద్రేఖా శ్చతస్రో గతా
స్త్రీశ్చ క్షత్రహి లింగరజ్జు రితి తద్వాయవ్యకోణాదితః,

దస్తాదిక్రమశః ప్రదక్షిణవిధా తిర్యగ్విరేఖాం గరే

దంపతో వ్యధి జన్మభేద పరిణయే స్యాతాం సువైరప్రదే. 131

వ్యా.—లింగానీతి. త్రితయసై లింగానీతి ణింగాకారాణి, తాని ప్రసిద్ధాని, విలిఖేత్. త్రిలింగాకారేఖా త్రితయే, తిర్యగ్తాశ్చ తస్మాదేఖా విలిఖేత్. తద్దస్తా యవ్యకోణాదితః, వాసువ్యకోణమారభేతియన్తి. ప్రదక్షిణవిధా, ప్రదక్షిణక్రమే జేత్యర్థః దస్తాదిక్రమశః ఆశ్విన్యాదిక్రమాత్, సప్తవింశతినక్షత్రాణి చ విలిఖేత్. ఏ వంవిలిఖితే సతి దంపతో ర్జన్మభేద జన్మనక్షత్రేక ర్జుణి, తిర్యగ్విరేఖాం గతే ఏకాంతిర్యగేఖాం పాప్రేయది, సువైరప్రదే దంపతోః పున్సకం త్యంతికలవాప్రదే, స్యాతాం. పరిణయే ఆయమేవ లింగరజ్జా రిత్యుచ్యతే.

అవ. రజ్జుర్గమము జెప్పుచున్నాడు.—

తా నిడుపుగ మూడు లింగాకారరేఖలు వ్రాసి యాగేఖల మీఁద నాలుగడ్డగిల్లుగీచియందు వాయవ్యకోణముమొదలు ప్రదక్షిణ క్రమముగ నశ్వినీమొదలు ౨౭ నక్షత్రములు నుంచుగా నపుడు ధూ వరుల జన్మనక్షత్రము లాయడ్డగిట్లలో నొక రేఖయందున్న నపుడు దంపతులకుఁ గలవాప్రదము లగును.

అవ. అథ శ్లోకద్వయేన యోగినీవర్గ మాహ.—

బ్రహ్మణీ చ కుమారశక్తి రథ సా వారాహశక్తిః క్రమా
స్పీధా సా వ్యథ వైష్ణవీ తదను సా మాహేంద్రశక్తిస్తతః,
చాముండి చ మహేశ్వరీ తదను సా శ్రీ శాస్త్రప్రదిచ్చయో
వ్యుత్పత్తిస్థితి నాశనే చ గదితాః స్యుర్హేతుభూతా ఇతి. 132

వ్యా.—బ్రహ్మణీతి క్రమాత్ బ్రహ్మణీ పాంచాం, అథ ఆగ్నేయ్యం కుమార శక్తిః, దక్షిణస్యాంసా వారాహశక్తిః, అథ నైర్ఋత్యాం సిద్ధశక్తిః, అథ ప్రతీచ్యాం సా వైష్ణవీశక్తిః, తదను తదనంతరం, వాయవ్యాం మాహేంద్రశక్తిః, తతః ఆనంతరం, ఉదీచ్యాం దిశి చాముండి చాముండిశక్తిః, తదను ఆకాస్యాంసా ప్రసిద్ధా, శ్రీః అనా ద్యాచింత్యమాయాయాహ, మాహేశ్వరీశక్తిశ్చేష్ఠిప్రదిచ్చయః, దితుశక్తయః ఉత్పత్తిస్థితి నాశనే చ, సమాహరద్వంద్వమేతత్. ఉత్పత్తౌ రక్షణే నాశనే చ హేతుభూతాః, కారణభూతాః స్యురితి, గదితా. ఉక్తాః శాస్త్రజైరితిశ్చేయః.

అవ యోగినీవర్గును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. బ్రహ్మణీ, కుమారి, వారాహి, సిద్ధ, వైష్ణవి, మాహేం

ద్రి, చాముండి, శ్రీమా హేశ్వరి అనునివి క్రమంబునఁ బ్రాగాద్యష్టదిక్ప
క్తులనంబడుటయగాక యుత్పత్తి స్థితిసాశములకుఁ గారణభూతంబులు
నగును.

అవ. అథ శక్తీనాం ప్రయోజన మాహ.—

బ్రాహ్మ్యద్యష్టమయోగినీష్వపి భవే దేకై కథం దస్తత

శ్శిష్టం భక్తితయం సజాతి రివ తత్ప్రాగాదిసంస్థాస్వపి,

దంపత్యోరపి జన్మభే పరిణయే య ద్యేకవర్గం గతే

వీరిః స్యాత్కలహాస్పదం తదుభయోసాన్య చ్చక్తివర్గస్వయమ్.

వా. బ్రాహ్మ్య దీతి బ్రాహ్మ్యద్యష్టను యోగిను పూర్వోక్తను, ప్రాగా
ద్యష్టశక్తిను, దస్తతః అవ్యవ్యాదిః, ఏకైకభం ఏకైకస్యాదిశి ఏకైకంనక్షత్రం,
క్రమేణిక్షిపేదితిశేషః. పర్యాయత్రయేణిక్షిప్తేనతి చతుర్వింశతినక్షత్రాణిభవంతి.
ఏవంచశిష్టంభక్తితయం పూర్వాభాద్రాదినక్షత్రత్రయం, ప్రాగాదిసంస్థాను బ్రహ్మ
ణీకుమారీవారాహీణుతిస్సుఖసజాతిరివన్క్షిపేత్. ఏవంక్షిప్తేపరిణయే, దంపత్యోఃజ
న్మనక్షత్రేర్నిర్మణీ, ఏకవర్గం ఏకశక్తిన్క్షత్రైః వర్గంగతేస్యాతాయది, దంపత్యోః ప్రీతి
స్సాన్వితే. ఆన్యథాఉక్తైః పరిత్యేభిన్నవర్గంగతేచేత్, తస్మిన్క్షత్రద్వయం, ఉద్యో
ద్గంపత్యోః, కలహాస్పదం కలహప్రదం, స్యాత్. ఆయమేవ శక్తివర్గ ఇత్యుచ్యతే.
ఆయ మాశయః, ప్రాచ్యా మశ్విన్యాశ్రేషామూరాధా పూర్వాభాద్రాశ్చిత్రసః, ఆగ్నే
య్యాం భరణీమహాశ్వేత్తరాభాద్రాశ్చిత్రసః, దక్షిణస్యాం కృత్తికాపూర్వఫల్గు
నీమూలారేవత్యశ్చిత్రసః, నైర్ఋత్యాంగరోహిణ్యుత్తరఫల్గునీపూర్వాషాఢాశ్చిత్రసః,
ప్రతీచ్యాం మృగశిర్షాహస్తాశ్చిత్రరాషాఢాః, వాయవ్యాం ఆర్ద్రాబిర్రాశ్రవణాని, ఉదీ
చ్యాం పునర్వసూస్వాతిధనిష్ఠాః, ఈశాన్యాం పుష్యవిశాఖాశతిభిషజో బోధ్యాః.

అవ. పూర్వజ్ఞోకమందుఁ జెప్పఁబడిన యష్టశక్తులకుఁ బ్రయో
జనమును జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. తూర్పుదిక్కు మొదలష్టదిక్కులకు నశ్వినీ మొదల లొక్కొక
దిక్కున కొక్కొక నక్షత్రము వరుసన క్రమముగ ౨౭ నక్షత్రములు
సంపూర్ణమగు వఱకును విభజింపఁగా వధూవరుల జన్మనక్షత్రము
లోకశక్తి సంబంధులై యున్న పరస్పరమైత్రికరంబగు నట్లుగాకున్నఁ
గలహాకర మగును.

అవ. అథ లింగవర్గ మాహ.—

విశ్వశ్రేష్ఠచతుష్టయోదకవసుస్థానాన్వంత్యశక్రాంతక

త్వస్థాగదిత్రితయాభిధాః పరిణయేన్ద్రీలింగతారా స్త్విమాః,

తారా స్ఫుర్య శ్చ నపుంసకా శ్చతభిషజ్జాతేందవ శ్చాచరాః

పుంతారా స్త్వశు భాన్యలింగజనితా ప్రీతిః స్వలింగర్షజా. 134

వ్యా.—విశ్వేతి విశ్వేఉత్తరాషాఢా, ఆశ్రేపచతుష్టయం ఆశ్రేమమహాపూర్వఫల్గుయ్యుత్తరఫల్గుయ్యః, ఉదకంపూర్వాషాఢా, ఏనుః ధనిష్ఠా శ్వాణుః ఆర్ద్రా, అంశో శ్రేణి, శక్రః జ్యేష్ఠా, అంతఃసరణీ, త్వష్టాదిత్రితయంచిత్రస్వాతీవిశాఖాః, ఇమాశ్చ తుర్దశ ప్రీలింగతారాః. శతభిషజ్జాతేందవః శతభిషజ్మూలమృగశ్చిర్రాణి, నపుంసకా రాఃస్వయః. అపరాఉత్తరాషాఢాః ఆశ్వినీకృత్తికారోహిణీపునర్వసూపుష్యహస్తానూరాధా శ్రాణాపూర్వాభాద్రాత్తరాభాద్రాదశ, పులింగతారాఃస్వయః. అన్యలింగజనితాతారా అశుభా, స్వలింగర్షజాప్రీతి శ్శుభక రేత్వర్ధః. దంపత్యోర్మత్తద్యయం ఏకలింగం చేచ్ఛుగం భిన్నలింగంచే దశుభ మితి వేద్యమ్.

అవ. లింగవర్గపురు శెప్పుచున్నాడు —

తా. ఉషా, ఆశ్రే, మ, పుబ్బ, ఉత్తర, పూషా, ధని, ఆర్ద్ర, రే, జ్యే, భ, చి, స్వా, వి ఈ ౧౨ నక్షత్రములు ప్రీలింగములు. శత, మూ, మృ ఈ ౩ నక్షత్రములు నపుంసకలింగములు. తక్కిననక్షత్రములు పులింగములు. ఈలింగనిర్ణయమునకు ఫలమేమనెన; దంపతుల జన్మనక్షత్రము లొకలింగము గలవై యున్నపరస్పరప్రీతికరంబగు నటు గాకున్న గలహాకరంబగును.

అవ. అథ భూతవర్గ మాహ. —

భూవార్యగ్ని మరుత్తభాంసి చ మహాభూతాని పంచ క్రమా /
తేషాం బాణసర్దుమార్గణశరా దస్త్రాది భూమ్యాద్యపి, 135
ఏక స్యాదు జలే భవే దపరథం వహ్నా భవేచ్ఛే త్రయో
ర్మృత్యు స్సాస్య దవరే శుభాః పరిణయే భూతాభ్యవర్గ స్త్వయమ్.

వ్యా.—భూవా రీతి. భూఃపృథివీ, వారి జలం, అగ్నిః తేజః, మరుత్ వాయుః, నభః ఆకాశః, ఏతాని పంచమహాభూతానిభవంతి భూమ్యాదిపృథివ్యాది, పృథివ్యాదీ నాం, దస్త్రాది అగ్నినిప్రభృతి, క్రమాత్ బాణసర్దుమార్గణశరాః అయమర్థః, పృథి వ్యాఃబాణః అగ్నిన్యాదిపంచకం, జలస్య రసాఆర్ద్రాదిపట్కం, అగ్నేః ఋతవిఃఉత్తర ఫల్గున్యాదిపట్కం. మరుతః చూర్ధ్వాః జ్యేష్ఠాసిపంచకం, ఆకాశస్యశరాః ధనిష్ఠాదిపంచ కం. ఏవంచ సతి ఏకస్యదంపత్యో రన్యతరస్య, ఉమృత్యుత్రం, జలే ఆర్ద్రాదిమక్ష్మే, భవేత్-అపరథం అపరస్య ఉభయో రన్యతరస్య నక్షత్రం, వహ్నా ఉత్తఫల్గున్యాది

పచ్చె, భవేచ్చేత్. తయో ద్దంపతోఽర్చ్యతి స్సాన్వితే. పరిణయే వివాహవిషయే,
అపరే ఉక్తాతిరిక్తా కృత్యాః. ఆయం భూతాభ్యోఽవర్గః.

అవ భూతవద్గుప్తును జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. ప్రసిద్ధంబులగు పృథ్విప్తేజోవాయ్వాకాశములనెడు పం
చభూతములకునశ్వినీ మొదలు ౨౭ నక్షత్రములలోఁ గ్రమంబున పృథ్వి
వికి ౫ నక్షత్రములు, జలమునకు ౬ నక్షత్రములు, తేజస్సునకు ౬ న
క్షత్రములు, వాయువునకు ౫ నక్షత్రములు, ఆకాశమునకు ౫ నక్ష
త్రములు నీరీతిసవిభజింపఁగాదంపతులజన్మనక్షత్రములలో నొకనక్షత్ర
ము దేజోనక్షత్రముగనుండి మఱియొకనక్షత్రముజలభూతనక్షత్రముగ
నుండెనేని మృత్యుప్రదం బగు నట్లుగాకున్న శుభకరం బగును.

అవ. అథ దావ్యాభ్యాం శ్లోకాభ్యాంచంద్రయోగవర్గ మాహ. —

ఇంద్రాగ్నీ యమ ఆసుర శ్చ వరుణో వాయుః కుబేర శ్చివః

ప్రాగాదిప్రభవో దినాదితిథయోఽప్యేకైకశః షోడశః,

నాసత్యాదిక మేక మేక ముడు తచ్చిప్తత్రయం పూర్విన

త్సూర్యావ్యప్తఖగా శ్చ కేతురహితాః ప్రాగాదిమ స్థాపితాః. 136

వాక్య — ఇంద్రాగ్నీ ఇతి. ఇంద్రశ్చఆగ్నిశ్చఇంద్రాగ్నీ, యమః ప్రసిద్ధః, ఆసు
రోఽపిర్ముత్యః, వరుణఃనాయుః, కుబేరః, శివః. ఇత్యప్తేవేతేప్రాగాదిప్రభవః ప్రాగా
ద్యప్తదికా మధిత్రయః. ఏనందినాదితిథయః-దినాదిః ప్రతిపత్, సైవాదిర్యేషాంతే తథో
క్తాః తదాదయషోడశతిథయః, తేప్యేకైకశః ఏకైకదినం ఏకైకస్థానం ప్రాచ్యాదిదిశి,
క్రమేణ ద్వీరాన్పుత్యాస్థాన్యం ఏనం నాసత్యాదికం నాసత్యావశ్యినినై ఆదిర్యస్థిత
త్తథోక్తిమ్. 'నాసత్యావశ్యినినైప్రాచ్యావశ్యినినై చతాభిభావిత్యమరః ఏకైకముడు
నక్షత్రంచ, ప్రాగాద్యప్తదిక్షుక్రమేణ త్రిరాన్పుత్యాస్థాన్యం. తదాచతుర్వింశతిచ్ఛివతి
తచ్చిప్తత్రయం తేషాంనక్షత్రాణాం శ్చిత్రిత్రయం పూర్వవత్సూర్యాదిదిక్షుస్థాన్యం
కేతురహితాఃకేతుభిన్నా అప్తఖగా అప్తగ్రహాః, ప్రాగాదిదిక్షుస్థాన్యయా ఇత్యర్థః.

సంసత్కారవి జన్మధివ్యవశతో జ్ఞాత్వా చ తాం తాం దిశం

వశ్యగ్రాః పపత్తిగ్రహేంద్రతిథిదిక్షాధారిసామ్యేష్వతామ్

తేషాం మైత్రచశోబ్ధ మైత్రముఖయో సామ్యే సమత్వం తథా
శత్రుత్వే యది శత్రుత్వే వ శశభృద్యోగాభ్యుదగ్ధ స్వయమ్.

వ్యా.—దంపత్యో రితి. దంపత్యోః జన్మనిష్ఠ్యవశతః జన్మనక్షత్రనాత్ .
తాంతాం పురుషనక్షత్రాధిష్ఠితాందిశం, స్త్రీక్షత్రాధిష్ఠితాందిశం, జ్ఞాత్వా, తత్రస్థాన
పతిగ్రహేంద్రాధిదిష్ఠాధిసామ్యేష్టతాం-తత్రస్థానపతేః తద్విశ్వనక్షత్రాధిపతేః
గ్రహేంద్రస్వచతిధిదిష్ఠాధిసామ్యేష్టతాం-తత్రస్థానపతేః తద్విశ్వనక్షత్రాధిపతేః
రిసామ్యేష్టతాంశత్రుత్వంసమత్వంమిత్రత్వంచ, జ్ఞాత్వా, తేషాంచతుగ్గాంమిత్రవశాత్,
మిత్రత్వేనతీత్యర్థః. ఉభయోద్దంపత్యోరపిమిత్రంమిత్రతా తేషాంసామ్యేదంపత్యో
రపిసమత్వం, తథాతేషాం శత్రుత్వేయది దంపత్యోరపి శత్రుత్వైవ ఆయమథ స్సంపన్నః.
పున్నక్షత్రాధిష్ఠితదిశవిద్యమానానాం నక్షత్రగ్రహాధిదిష్ఠితీనాంచ స్త్రీక్షత్రాధిష్ఠిత
దిశవిద్యమానానాం నక్షత్రగ్రహాధిదిష్ఠితీనాంచ పరస్పరం మిత్రత్వే దంపత్యోరపి
మిత్రత్వం, శత్రుత్వే శత్రుత్వం, సమత్వే సమత్వ మితి ఆయమేవ శశభ్యవ్యోగాభ్యుః
చంద్రయోగవర్గ ఇత్యుచ్యతే.

అవ. రెండుజ్ఞోకములచేతఁ జంద్రయోగవర్గులను జెప్పుచు
న్నాఁడు.—

తా. ఇంద్రావ్యధిపతులుగల ప్రాగాద్యష్టదిక్కులయందును
బ్రతిపత్తుమొదలు ౧౬ తథుల నొక్కొకటిగ రెండుమార్లు నశ్విన్యాది
నక్షత్రముల నొక్కొకటిగ ౨౭ నక్షత్రములపూర్తిఁజరుచు, సూర్యా
ద్యష్టగ్రహంబుల నొక్కొకటిగను గ్రహంబున స్థాపించఁగా వరనక్షత్ర
మున్నదిక్కునం దేర్పడిన నక్షత్రాధిపనినాధిపగ్రహాధిపదిశాధిపతుల
కును, వధూనక్షత్రమున్నదిక్కునం దేర్పడిన నక్షత్రావ్యధిపతుల
కును, మిత్రత్వముగలిగియున్నదంపతులకు మిత్రత్వముగలుగును సమ
త్వముగలిగియున్నవీరకుసమత్వముగలుగును శత్రుత్వముగలిగియున్న
వీరికిని శత్రుత్వముగలుగును.

అవ. అథ గోత్రవర్గమాహ.—

గోత్రేశాః క్రమశో మరీచిభగవా నత్రి ర్వసిష్ఠోఽంగిరాః
పౌలస్త్యః పులహః క్రతుః పరిణయే చత్వారి చత్వారి చ,
దస్తాదీ న్యపి సాభిజంతి కలహాన్సన్వి దేకగోత్రం గతే
దంపత్యో ర్యది జన్మభే చ సతతం గోత్రాభ్యవర్గ స్త్యయమ్. 128

వ్యా.—గోత్రేశాః అతి మరీచిభగవాన్త్రిర్వసిష్ఠః అంగిరాః పౌలస్త్యః పులహః
క్రతుః ఇత్యేతేష ప్రముఖుః, అశ్విన్యాదీనాం క్రమేణగోత్రేశాభివంతి. సాభిజంతి
అభిజత్సహితాని, దస్తాదీని చత్వారిచత్వారి నక్షత్రాణి, ఏకగోత్రాణి భవంతీతిశేషః.

అశ్వరీభరణీకృత్తికారోహిణ్యః, మరియుగోత్రాభవంతి. ఏనమ్మగళిన్నాదీనాం చతుర్ణాం క్రమేణ బోధ్యం. తత్ప్రియోజన మాహ, దంపత్యోః జన్మభే జన్మనక్షత్రే, ఏకగోత్రంగతే యది, దంపత్యో స్సతతం కలహ స్సాన్వితః. భిన్నగోత్రం గతేయది శుభమి త్యర్థాల్లభ్యతే. పరిణయే వివాహవిషయే అయం గోత్రఖ్యవర్గః.

అవ. గోత్రవర్గువును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. గోత్రాధిపులగుమరీచ్యత్రివస్తిహంగిరగపాలస్త్యపులహక్రతువులనెడిసప్తములుయందును గ్రమంబున నభిజత్సహితాశ్విన్యాది నక్షత్రముల నాలుగేసినక్షత్రములవరుసన నెన్నఁగా వధూవరులజన్మనక్షత్రము నొకగోత్రమునొందియున్నఁ గలహకరం బగు ననుట.

అవ. ఇత్థం వింశతివర్గా ప్రపంచయి త్వేదానీం తేషు విప్రాదీనాం నియతవర్గా నాహ.—

వర్గాణా మపి వింశతిః పరిణయే జ్ఞేయాః స్ఫుటం భూసురై ర్వీప్రాణాం గహమిత్ర తైవ నియతా రాజ్ఞాం ప్రధానం గణః, స్త్రీదూరం తు విశాం ప్రధాన మహో యోన్యాఖ్యవర్గో మహా నన్యేషాం శుభదోభవేత్ స్ఫుట మిదం శాస్త్రంవిచింత్యం బుధైః.

వ్యా.—వర్గాణా మితి. భూసురై ర్జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞైర్విద్యైః, పరిణయేవివాహవిషయే, వర్గాణాముక్తవర్గాణాం, వింశతిః, స్ఫుటంయథాతథా జ్ఞేయాః విచారణీయాః, ఇయాంస్తువిశేషః. వీప్రాణాంగ్రహమిత్రతైవనియతా ఆవశ్యకా, రాజ్ఞాంక్షుత్రియాణాంగణఃగణవర్గః, ప్రధానంముఖ్యం-విశాంవైశ్యానాం, స్త్రీదూరమేవప్రధానం అన్యేషాంహూద్రాదీచాం, అహోమహాపధికాయోన్యాఖ్యవర్గశుభదోభవేత్. ఇదంశాస్త్రం, బుధైః పండితైః, స్ఫుటంసమ్యక్-విచింత్యం విచారణీయం. నన్యేషాం చతుర్వర్ణానాం చతుర్వర్గాశుభదా ఇత్యుక్తేఇతరవర్గోపన్యాసస్య వైఫల్యంస్యాత్; తేషాంశుత్రపుష్కయోగాభావాదితిచేన్నైవ- నేశభేదేన తేషామపి గ్రంథాంతరేణయోగసద్భావదర్శనాత్. తథాహి, 'మాహేంద్రమాగధే గౌడే హంచాలే పంచనాడికా, యామ్యేనాడీరాశి కూటౌ గ్రహమైత్రం తదైన చ. చోళేవిదేహే లింగం స్యా ద్వ్యక్త్యః కాశ్మీరమండలే. వేధా సౌరాష్ట్రవిషయే మూళవే రజ్జుసంజ్ఞికమ్, సర్వే రాశిగణౌ యోని ర్గ్రహమైత్రం చ శోభన' మితి.

తా జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞు లగువిప్రుల కావశ్యకముగఁజూడఁదగిన యీ ౨౦ వర్గులలో బ్రాహ్మణులకు గ్రహమైత్రవర్గు, రాజులకు గణవర్గు, వైశ్యులకు స్త్రీదీర్ఘవర్గు, తక్కినహూద్రాదులకు యోనివర్గు, ముఖ్యం

టులు. శేషించిన ౧౬ వర్ణపులును దేశభేదముచే వ్యాఖ్యయందుఁ జెప్పియున్న తెఱంగున నాయాదేశములయం దుపయోగింపఁబడును.

అవ. అథోక్తవర్ణవిచారణార్హ జన్మనామనక్షత్రవివేకమాహ. —

జన్మరేణ వరస్య యోజ్య మనిశం స్త్రీజన్మధిష్ఠ్యం బుధై
ర్జనర్షిం పురుషస్య యోజ్య మనిశం స్త్రీనామథే నాథవా
పున్నామ్నా న కదాచనాపి యువతే ర్జన్మర్షి యోగః పున
ర్దంపత్యోర్యది నామ ధిష్ఠ్యయుగళం యద్వా శుభం న్యా త్రయోః.

వ్యా.—జన్మరేణ జేతి బుధైర్జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞైః ద్విజైః పురుషస్య జన్మరేణ స్త్రీజన్మ
ధిష్ఠ్యం స్త్రీజన్మనక్షత్రం, అనిశం సర్వదా యోజ్యం. అథవా స్త్రీనామథేన స్త్రీనామనక్ష
త్రేణ సహపురుషస్య జన్మనక్షత్రం వాయోజ్యం పున్నామ్నా పురుషనామనక్షత్రేణ, యు
వతేః స్త్రీయోః, జన్మధిష్ఠ్యయోగః నకదాచన, నయోగ్య ఇత్యర్థః. యద్వా దంపత్యో
ర్నామధిష్ఠ్యయుగళం పునః నామనక్షత్రద్వయంతు తయో ర్దంపత్యో శుభం స్యాత్.

అవ. ఈచెప్పఁబడిన వింశతివర్ణలను విచారించుటకు జన్మనామ
నక్షత్రములయోగ్యాయోగ్యత్వములఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. వరుని జన్మనక్షత్రముతో స్త్రీజన్మనక్షత్రముఁ జేర్చుట
ముఖ్యము. అటుగాకున్న స్త్రీనామనక్షత్రముతో వరుని జన్మనక్షత్రముఁ
జెప్పవలయు. అదియునుంగాని పక్షంబున సుభయుల నామనక్షత్రములఁ
జేర్చి చూడవలయుఁ గాక వరనామనక్షత్రముతో వధూజన్మనక్షత్రము
నొకప్పుడుం జేర్పవలదు.

అవ. సందిగ్ధరాశినక్షత్రస్వరూపం దర్శయత్తత్ఫల మాహ. —

జాతాయాః పద మేక మేవ యువతే జాతస్య పాదత్రయం
పుంసశ్చే ద్విషమాంఘ్రిభే పరిణయే సందిగ్ధరాశి ర్భవేత్,
పూర్వార్ధం పురుషస్య భే సమపదే జాతస్య వధ్వః పున
జాతాయా అపరార్ధ మాధ్య ముభయో సందిగ్ధమృతం త్విదమ్.

వ్యా.—జాతాయా ఇతి. విషమాంఘ్రిభే త్రిపాన్నక్షత్రే-జాతాయాః యువతేః
స్త్రీయోః, ఏకం పదమేవ, విషమాంఘ్రిభే జాతస్య పుంసః పాదత్రయంచే త్పరిణయే
శుభం భవేత్. ఆయమేవ సందిగ్ధరాశి రిత్యవ్యతే. ఏవం సమపదే భే ద్విపాన్నక్షత్రే,
పుంశ్శుద్ధ స్వధికః, జాతస్య పురుషస్య పూర్వార్ధం, సమపదే భే జాతాయాః, వధ్వః

అసార్థ ముత్తరార్థంచే దుభయో ర్దంపత్యోః, ఆధ్యం, శుభకర మిత్యర్థః. ఇదమేవ సందిగ్ధమృతమిత్యుచ్యతే. పదమేకమేవేత్యేకాచేణ వ్యుత్పయే అశుభకరమితి గమ్యతే.

అవ. సందిగ్ధరాశినక్షత్రముల స్వరూపమును దెలుపుచున్నాడు.—

తా. త్రిపాన్నక్షత్రములయందుఁ బుట్టినవనితరాశి ఆనక్షత్రమం దొకపాదముతోఁ జేరియుండినఁ ద్రిపాన్నక్షత్రజుడగు పరునిరాశి ఆనక్షత్రమందు మూడుపాదములతోఁ జేరియున్నను శుభకరంబగుననునిది సందిగ్ధరాశి యనఁబడును. ద్విపాన్నక్షత్రపూర్వార్థమునఁ బుట్టినవరుండును, ద్విపానక్షత్రోత్తరార్థమందుఁ బుట్టినకన్యయు శుభకరులగుదు రను నిదిసందిగ్ధనక్షత్ర మనంబడు. సుక్తవృత్తిరిక్తముగ నున్న సశుభకరంబగును.

అవ. అభిజిద్గోధూళ్యుషఃకాలనిర్ణయ మాహ.—

సూర్యస్థాలయత శ్చతుర్థ మభిజి ద్వద్వా ముహూర్తోఽష్టమ స్సాన్విత్యర్చే వ్యపి మంగళేషు శుభకృ ద్గోధూళికం సప్తమమ్, ప్రా క్సూర్యోదయతో ముహూర్త ఉప ఇత్యంతద్వయంతూ త్రమం వెశ్యాదేః కరవీడినేన తు పర స్యాన్వత్ర తిత్పుర్వతే. 142

వ్యా.—సూర్యేతి. సూర్యస్థాలయతః సూర్యస్థితరాశే శ్చతుర్థం లగ్నమితిశేషః. అభిజి దభిజిత్సంజ్ఞికం స్యాత్. సత్కంతరమాహ. యశ్చేతి. — అథనా అష్టమసూర్యోదయాష్టమో ముహూర్తోవాఽభిజి తాన్వితే. తత్సర్వేష్యపిమంగళేషు శుభకర్తను శుభకృత్. సప్తమం సూర్యస్థితరాశే స్సప్తమలగ్నం, గోధూళికం గోధూళిసంజ్ఞికంసాన్వితే. సూర్యోదయత సూర్యోదయాత్, ప్రా క్సూర్వం, ముహూర్తః ఉపః ఉపగికాల ఇత్యుచ్యతే. అనయోః ఫలం తు పూర్వవద్వేష్యం. అంతద్వయం గోధూళ్యుసార్ద్వయం, వెశ్యాదేస్సంకరాణామిత్యర్థః కరవీడినే వివాహే, ఉత్తిమం ముఖ్యం. పక్షస్య బ్రహ్మణాదివర్ణస్యతు, గోధూళ్యుసార్ద్వయం న శుభకృత్. తస్మి తేషాం కీదృశం లగ్నం యోగ్యమిత్యత ఆహ. వెశ్యాదే రన్వతి త్రైవిర్లకవిషయే, తత్ అభిజిన్తహూర్తః, పూర్వవత్ పూర్వోక్తగుణయిక్తివే వేత్త్యర్థః.

అవ. అభిజిద్గోధూళ్యుషఃకాలనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. సూర్యోదయార్థగ్నమునకు ర-వలగ్నముగాని లేకర-వ ముహూర్తముగాని యభిజిన్తహూర్తమనియు ర-వలగ్నము గోధూళికమనియు ఉదయమునకుఁ బూర్వముహూర్త ముమగికాలమనియు వీనిలో

బ్రాహ్మణాదివర్ణత్రయమున కభిజన్మహూర్తము ముఖ్యమనియుఁ దక్కినవి యశుభకరంబులనియు వేళ్ళాదిసంకరులకు 3 కాలములు ముఖ్యము లగుననియు నెఱుంగఁదగు.

అవ. అథ లగ్నప్రశంసాం నిగమయశి. —

యావత్స్పందతి లోచనం శుభకరం తత్కోటిభాగో భవే

తల్లగ్నే శుభకాల ఏవ సజితం బ్రహ్మ నజానాతి తమ్,

అన్యే కింపున రేచ కిన్తు రథ తిత్కాల శ్శుభో వాఽశుభః

14

పూర్వాద్యప్రవళా ద్భవే త్సమయవి త్తత్సాక్షిమాత్రం సదా.

వ్యా.—యావదితి. లోచనం నేత్రం శుభకరం శుభా తథా, యావద్ద్య పత్కాలం-స్పందతి చలతి, తత్కోటిభాగ స్తస్య సమేషకాలస్య కోటిభాగోయ స్స ఏ వలగ్నే శుభకాల స్సతతం భవేత్. తం తాదృక్ సూక్ష్మకాలం, బ్రహ్మనా న జానాతి, అతీసూక్ష్మత్వాదితిభావః. అన్యే మనుష్యాః, కింపునః? లగ్నే శుభకాలం జానంతీతి కిమప క్రవ్యం? నజానంత్యేవేత్యర్థః. కింతు కర్తుః శుభాశుభకర్తుః పూర్వాద్యప్రవళా జ్ఞప్తాంతరీయపుణ్యపాపకర్తృవత్ తిత్కా లో లగ్నకాలః- శుభః అశుభోవా ివేత్. పూర్వాద్యప్రపంచుభవే చ్చుభం, అశుభంచే దశుభం భవతి. సకలకార్యసా ద్భవైశ్వ త్యాదితిభావః. తత్ర 'జ్యోతిశ్శాస్త్రవిదః ప్రశాంతమనః' మిత్యాదినా దైర్ఘ్యః కిమ ర్థం వార్థసీయ తే ప్రకరణా నా, సమయ పిత్ జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞ . తత్సాక్షిమాత్రం- తస్య లగ్నస్య సాక్షిమాత్రం సాక్ష్యేవ, నతు శుభలగ్నప్రదాతృ.

అవ. లగ్నప్రశంసాం జెప్పుచున్నాడు. —

తా. శుభకరమగునట్లు చలింపఁబడినకనుతెప్పపాటులోకోట్యం శపరిమాణకాలము లగ్నమందు శుభకాల మగును. చిత్రవిచిత్రనిర్మాణచతురుం డగు విధాతకుం గూడఁ దెలిసికొనుటకు సాధ్యంబుగాని యట్టికాలమును మనుష్యు లెఱుంగఁజాలరు గాన నెల్లరులకు జన్మాంతర కృతపుణ్యపాపకర్తానుసరణముగ లగ్నము సంప్రాప్తమగును. సకలమైన వారికి జ్యోతిశ్శాస్త్రభిజ్ఞుఁడు సాక్షిమాత్రుఁడే కాని లగ్నప్రదాతృగఁడు.

అవ. అథ ముద్రి కారంభ కాల వ్రాహ్మ. —

ముద్రారంభవిధౌ త్రయోదశి వసుశ్రీశాస్త్రిపూర్వోత్తరా

బ్రహ్మదిత్యకృశానుశక్రపవనాః పుత్రార్థదా సార్థకాః

వారా జీవకవిజ్ఞమందశశినాం శ్రేష్ఠా అ భాశోభనా

రిక్తామాదివసాదివిష్టితిభయః పాతో ౭వమా వై ధృతిః. 144

వ్యా.—ముద్రేతి ముద్రారంభవిధా ముద్రాప్రదానకరణే, వినుశ్రోణాత్రిపూర్వోత్తరాబ్రహ్మదిశ్యకృతానుశక్తప్రపణాః ధనిష్ఠాశ్రవణపూర్వఫల్గునీపూర్వాషాఢాపూర్వాభాద్రోతరఫల్గుష్యుత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రారోహిణీ పునర్వసూకృత్తికాశ్లేష్ఠాస్వాశ్య ఇతిశ్రయోదశ, తారకాః సత్తత్రాణి 'సత్తత్రమృతం భం తారా తారకా పుష్పం వాస్తీయా'మిత్యమరః. పుత్రార్థదాః పుత్రసంపత్కరాః. జీవకవిజ్ఞమందశశినాం గురుశుక్రబుధశనిసోమసంబంధినో వారాః పంచ, శ్రేష్ఠాః ముఖ్యాః. అశోభనాస్తు రిక్తామాదివసాదివిష్టితిభయః-రిక్తాః పూర్వోక్తాః, అమాఅమావాస్యా, దివసాదిః ప్రతిపత్, విష్టితిభిః భద్రకరణతిభిః, తద్దివసో యస్సోపి, పాతోమహాపాతః, అవమాదినత్రయం, వైధృతిః వైధృతియోగః, ఏతేఅశోభనా భవంతీతి సర్వమపదాతమ్.

అవ, ముద్రీకారంభమునకుఁగలనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. ముద్రీకారంభవిషయమై, ధ, శ్రీ, పూఫ, పూష, పూభా, ఉఫ, ఉష, ఉభా, రో, పున, కృ, జ్యే, సావ, ఈసత్తత్రములును శుగురు, శుక్ర, బుధ, శని, సోమవారములును శుభకరంబులగును. రిక్తతిథులు సమవస ప్రతిపత్తుభద్రకరణశిధివ్యతీపాతమహాపాతలవమతిథి వైధృతినామయోగము ఇవి యశుభకరంబు లని యెఱుంగవలయు.

శ్లో. యజ్వినా వేంకటాఖ్యేన రచితాయాం సతాం ముదే,

కాలామృతస్య టీకాయాం తృతియో బిందు రవ్యభూత్.

వివాహప్రకరణం సమాప్తమ్.

శ్రీ రస్తు

శ్రీహనుగ్రీవాయ నమః.

కాలామృతే-స వ్యాఖ్యానే

చతుర్థ బిద్ధుః.

అవ. అథ ద్వాభ్యాం జ్ఞోకాభ్యాం శ్రావణహోమకాలసూహ —
జ్ఞో శ్రావణ్యాం గురుశుక్రయో ర్విమలయోః కుర్యాదుపాకర్ష త
త్కుర్య రాష్ట్రబలహ్వయః శ్రవణభే సింహం గతే భాస్కరే,
మానే కర్కటకేఽపి మాధ్యరహితే శాఖేశ్వరాణాం రవే
స్సంక్రాంతౌ గ్రహణే న కార్య మథవా తతోవ్రేష్టపద్యాం చరేత్.

వ్యా — శ్రావణ్యా మితి. గురుశుక్రయోః విమలయోః అవస్తంగతయోస్స
తోః, శ్రావణ్యాం శ్రవణనక్షత్రయుక్తా ప్లామానీ శ్రావణీ తస్యాం శ్రావణకుక్లపార్ల
మాస్యాం. తత్ ప్రసిద్ధం, ఉపాకర్ష కుర్యాత్. విశ్వశ్శిఖి యజుష్యతిశేషః. అఖి
లబహ్వయః సకలఋచ్ఛఖాప్రవర్తకాః, శ్రవణభే, శ్రావణేమానే శుక్తికా కన్తిం
శ్చిత్ శ్రవణనక్షత్రయుక్తాదినే, ఉపాకర్ష కుర్యః. సర్వేషాం భాస్కరే సింహం
గతే సతి, మానే శ్రావణమానే, కర్కటకేరవోకర్కటకే సతి వాకాద్యం 'సింహం గతే భా
స్కరే' ఇతి ఐచనం నర్నదో త్తరదేశవిషయం తు క్తం నిర్ణయసింధౌ. 'కుశీరే విసంయుక్తే
ఉపాకుర్యాత్తుదక్షిణే, నర్నదో త్తరదేశేతు కర్తవ్యాం సింహగేరగా' వితి. కించ. శాఖే
శ్వరాణాం సామవేదాధిపా భావః అధర్వణవేదాధిపాబుధః, తయోః మాధ్యరహితే
సతి కార్యం. 'గుణవచనబ్రహ్మజాదిభ్య' ఇతిన్యైకో సామాధర్వణవేదినాం విషయమిదం.
ఋగ్యజుర్వేదినాంతు గురుశుక్రయో ర్విమలయోరిత్యనేనైవ గతార్థత్వాత్ గురుశుక్ర
యోరేవ ఋగ్యజుర్వేదాధిపతిత్వాదితిభావః అతివీశాఖేశ్వరాణా మితి బహువచన
స్య ద్వివచనసంశ్చేద వ్యాఖ్యానం సంశ్చతే రవే స్సంక్రాంతౌ ఉపాకర్షదేవనే
సూర్యగంగ్రాశిన్యది గ్రహణే చంద్రగ్రహణేనా యదీచ నకార్యం తస్మి కదా
కార్యమిత్యాశంక్యాహ. అథవేతి తిగపాకర్ష, ప్రోష్టపద్యాం ప్రోష్టపదానక్షత్ర
యుక్తా ప్లామానీ ప్రోష్టపదీ తస్యాం భాద్రపదపౌర్ణమాస్యాం, చరేత్ కుర్యాత్.

అవ. రెండుశ్లోకములచేత శ్రావణహోమకాలమును జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. యజుర్వేదులు గురుశుక్రుల స్సంగతులు గాకయుండఁగా శ్రావణ శుద్ధి ౧౫ యందును, సమస్తముగ్నేదులును శ్రావణమాసము దేదిననుండు శ్రవణనక్షత్రము సంభవించునో యాదినమందును, శాఖాత్రయప్రచరకులును సూర్యుఁడు సింహరాశి యుండెనను, గటకరాశియుండెననుండఁగాఁ దమతమ వేదాధిపులన స్సంగతులై యుండఁగా సుపాకర్తఁ జేయవలయు నాదినంబున గ్రహణసంక్రాంతలు సంభవించెనేని భాద్రపదశుద్ధ ౧౫ యందుఁ జేయవలయును. (సూర్యుఁడు సింహరాశియందుండఁగా వర్షదోతరదేశమందును, కటకరాశియందుండఁగా దక్షిణదేశమందుఁ జేయవలయునని గ్రంథాంతరమందుఁ జెప్పఁబడియున్నది).

దోషోఽయం సమవీన చే దనధికోఽనల్ప శ్చ మాసద్యయే

తత్ర శ్రావణమాస ఏవ విధివ త్కూర్యాదుపాకర్త తత్,

కర్తృత్స్నర్జననానుకం తదపి వా పూర్వాపధీనాం తదా

ప్రాకట్యం యది నాస్తిచే దథ చరే న్నాసే చధస్యే తదా. 146

వ్యా — దోషఇతి అయం దోషః పూర్వోక్తయాధానదోషః, మాసద్యయే శ్రావణభాద్రపదమాసద్వయే, అనధికోఽనల్పశ్చ సమశ్చేదిత్యర్థః తత్ర శ్రావణమాస ఏవ, తమపాకర్త, విధివచ్చాస్త్రోక్తం యథాతథా, కుర్యాత్. క్వకాలస్యబలవత్వాదితిభావః. ప్రసంగసంగత్యా ఉస్సిర్జనకాలమాసా. — కర్తృతి. ఉత్సర్జననానుకం కర్త, పాప్యకు క్లపార్ణమాస్యాంవిధేయం హోమకర్తయ తదపినా పాప్యమాసో దోషయై క్తశ్చే న్నాపేకర్త్యం ఉభయ త్రాపి దోషః సమశ్చే త్పాప్యమాస ఏవకార్య మిత్యర్థః. 'శ్రావణ్యాం పార్ణమాస్యా మధ్యాయ మపాకృత్యమాసం ప్రదోషేణాధీయాత, తైస్యాం పాష్ణమాస్యాగ్ం రోహిణ్యాంవా విరమేదిత్యుత్సర్జనకాలస్యాప స్తంబేనోక్తత్వాత్. పూర్వాపధీనాం ప్రాకట్యం పూర్వసస్య ప్రాగురభివ ఇత్యర్థః, శ్రావణేవాస్తియది తదానధస్యే మాసే భాద్రపదేమాసే, 'స్య ర్నశస్యః ప్రోప్తపద భాద్ర భాద్రపదా స్సమా' ఇత్యమరః. ఉపాకర్త చరేత్కుర్యాత్. గురుశుక్రయోర్విమలయోరితి ప్రథమోపాకర్త విమలః. తదాచకాశ్వపః 'గురుభాద్గయోర్వాగ్నేబాత్యేవా వార్ధకేపిచ, తథాధిమాసే సంసర్పే మలమాసేషు చ స్విజ, స మర్యా దాద్యుపాకర్త కృతం కర్త చ నిష్ఫల' మితి

తా. పూర్వశ్లోకోక్తములైన మూఢాది దోషములు శ్రావణ భాద్రపదమాసములయందు సమానములుగా నుండెనేని స్వకాలము బలవత్తరమైనందువలన శ్రావణమాసమునందే యుపాకర్కఁ జేయవలయు ననియు, పుష్యశుద్ధ ౧౫ యందుఁ జేయఁదగిన యుత్సర్జనమును హోమకర్త నాకాలము మూఢాదిదోషయుక్తమై యుండెనేని, మాఘశుద్ధ ౧౫ యందుఁ జేయఁదగినదనియుఁ బుష్యమాఘమాసములయందు దోషము సమానముగానుండెనేని పుష్యమాసమందే చేయఁదగినదనియు. శ్రావణమాసమందు మొదటిపైరులయత్పిత్తిలేకయుండెనేని యుపాకర్క భాద్రపదమాసమందుఁ జేయఁదగినదనియు నెఱుఁగవలయును, (పూర్వశ్లోకోక్తమైన గురుశుక్రమూఢనిషేధము ప్రథమోపార్తవిషయమని కాశ్యపవచనమువలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది.)

అవ. అథ ద్వాభ్యాం శ్లోకాభ్యాం ఔరకాల మాహ.—

నందాపర్వసు రిక్తపైతృకనిశాసంధ్యావ్యమిషు వ్రతే
భుక్త్వా మిత్రమఘోత్తరాగ్నిదనుజప్రాజేశజన్తోడుషు,
పాతే కర్కటకన్యకాఘటధనుర్నాసేషు మృత్యుప్రదం
ఔరం భానుజభామభానుదివసే పత్నీ యదా గర్భిణీ.

147

వ్యా.—నందేతి. నందాః సందతిథయః, పర్వసు అమావాస్యదిపర్వసు, రిక్తాః పూర్వోక్తాః, పైతృకాః పితృతిథయః, నికారాత్రికః, సంధ్యానూరోదయకాలనూర్ధ్వాస్తమయకాలశ్చ, అప్తమిషత్వద్యయః తా, ఏతేషుదివసేషు, వ్రతే వ్రతదివసే, భుక్త్వా భోజనంకృత్వా, మిత్రమఘోత్తరాగ్నిదనుజప్రాజేశజన్తోడుషు-మిత్రమనూరాధా, మఘాప్రసిద్ధా, ఉత్తరాః ఉత్తరాత్రయం, అగ్నిః కృత్తికా, దనుజంమూలం ప్రాజేశో. శోహిణీ, జన్తోడు జన్మనక్షత్రం, ఏతేషు నక్షత్రేషుచ, పాతే వ్యతిపాతమహాపాతయోరనుకరణం. కించకర్కటకన్యకాఘటధనుర్నాసేషు, భానుజభామభానుదివసేషు శస్యంగా రకార్కవాసరేషుచ, పత్నీయదాగర్భిణీ. 'అతినితనా' వితిసత్వర్థేషుః 'ఋషేభ్య' ఇతిషీవ, 'రషాభ్యా' మితి ణత్వం. పక్షానాదుర్ధ్వం ఏతేషు సర్వేషు, ఔరం తురకర్త, మృత్యుప్రదం, అయోగ్య మితియావత్.

అవ. రెండుశ్లోకములచేత ఔరకాలమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. ౯౪-వ శ్లోకమందుఁ జెప్పఁబడిన నందరిక్తతిథులు, పంచపర్వంబులు, పితృతిథులు, ఉభయాష్టములు ఈతిథులయందును, రాత్రి

యందును సూర్యోదయ సూర్యాస్తమయకాలములయందును, వ్రతదినములయందు భోజనానంతరమందును, అనూరాధ, మఘ, ఉత్తర, ఉత్తరాషాఢ, ఉత్తగాభాద్ర, కృత్తిక, మూల, రోహిణి, జన్మనక్షత్రము వీనియందును, వ్యతీపాతమహాపాతలయందును, కటకకన్యాకుంభధనుర్జాసములయందును, అదిత్యాంగారకశనివారములయందును, భార్యగర్భిణియైయుండగా నాటవనెలమొదలు ప్రసూతికాలమువఱకును ఔరంబశుభకరంబు.

అవ. తర్హి యోగ్యకాల మాహ. —

శస్తా హస్తచతుష్టయాదితిగురుశ్రీశత్రయార్యేందవో
జ్యేష్ఠాంత్యోషుచమధ్యమం చ శుభకృచ్ఛంద్రజ్వారాన్వితే,
రోగాంతే మృతకర్తసు క్రతువిధా పుణ్యస్థలే శోభనే
కారాగారవిమోచనే శుభకరం ఔరం తు వర్జ్యాస్వపి. 148

వ్యా. — శస్తా ఇతి. హస్తచతుష్టయం హస్తచిత్రస్వాతివిశాఖాః, ఆదితిః పునర్వసూ, గురుః పుష్యః, శ్రీశత్రయం శ్రవణనిషాతభిషజః, ఆద్యః అశ్విని, ఇందుః మృగశిర్షం, ఏతా ఏకాదశతారాః, శస్తాః ప్రశస్తాః. జ్యేష్ఠాంత్యోషుచ, జ్యేష్ఠోషు అంత్యోషు చేతి సార్థక్యాభిప్రాయే ఉద్విత్యేకవచనం. జ్యేష్ఠారేవతిద్యయంచ మధ్యమం, ఆసు త్తమమిత్థ్యః. చంద్రజ్వారాన్వితే సోమబుధవారయంతే దినే, ఔరం శుభకృత్ రోగాంతే వ్యాధినిష్ఠితికాలే మృతకర్తసు, క్రతువిధా క్రత్వారంభే, పుణ్యస్థలేకాశ్యాదిపుణ్యక్షేత్రే, శోభనే వివాహాత్పూర్వదినఇత్యర్థః కారాగారవిమోచనే బంధనగృహనిపుత్తౌ, ఏతాసు వర్జ్యాస్వపి అయోగ్యతిథ్యాదివ్యపి ఔరంశుభకరం.

అవ. ఔరమునకు యోగ్యకాలమును జెప్పచున్నాడు. —

తా. అశ్వినీ, మృగశిర్షము, పునర్వసు, పుష్యమి, హస్త, చిత్ర, స్వాతి, విశాఖ, శ్రవణము, ధనిష్ఠ, శతభిషము ఈ ౧౧ నక్షత్రంబులును, సోమబుధవారంబులును ప్రతే సందబులనియు; జ్యేష్ఠ, రేవతి ఈ ౨ ను మధ్యంబులనియు, ఆరోగ్యస్నాన మృతకర్తయంగారంభ కాలములయందును, కాశ్యాదిపుణ్యక్షేత్రప్రవేశకాలములయందును, వివాహాదివిషయకు, బూర్వాదిపంబునందును గారాగృహవిముక్తికాలంబునందు నీకాలములయందు ఔరనిషేధతిథ్యాదులును శుభకరంబులు.

అవ అథ రాజకుమారుణాం ఘరికాబంధనకాల మాహా—

బద్ధియా చ్చురికాం చ రాజపురుషః ప్రాగేవ పాణిగ్రహం
న్యోజీబంధనభే సురా నిత్సృగణం సంపూజ్య తత్సర్వ చ,
కట్యాం వామత ఏవ లక్షణయంతాం శేషం వివాహోక్తవ
త్తారాచంద్రబలాన్వితః కుజగురుబ్రహ్మఖ్యవారే షష్ఠి 149

వ్యా.—బద్ధియా దితి. రాజపురుషః రాజాచాసౌ పురుషస్త్రి సమానాధికరణ
సమాసః. తారాచంద్రబలాన్వితస్సక్, పాణిగ్రహత్ వివాహత్, ప్రాగేవ పూర్వ
మేవ, మాంజీబంధనభే ఉపయోగయోగ్యనత్వతే, సురాక్ గ్రహసేవాః, పితృ
గణం మాతాపిత్రో ద్దురుణాంచ గణం, సంపూజ్య గంధమాల్యాదిభిరన్వృత్య, తత్సర్వ
ద్వచ ఆయుధగృహం చ, తోరణపతాకాదిభి రలంకృత్య, కుజగురుబ్రహ్మఖ్యవారేషు
కుజగురునూర్యవారేషు, లక్షణయంతాం శస్త్రకాస్త్రోక్తలక్షణసంపన్నాం, ఘరికాం అసి
పుత్రికాం, 'స్యాచ్ఛస్త్రీచాసిపుత్రీ చ ఘరికాచాసిధేను' త్యుక్తమరః కట్యాం వామతః
సవ్యకట్యాం, 'వామం శరీరే స్యం స్యా దపసవ్యంతు దక్షిణ' మిత్త్యుక్తమరః. బద్ధి
యాత్, ధారయేత్, శేషం వారసత్వప్రాప్తిక్తం లగ్నాదికం వివాహోక్తవత్. వివా
హేయాగ్రహసంపత్తిః యల్లగ్నం చ తత్సర్వ మత్రా పూర్వహ్యమ్.

అవ. రాజకుమారులు కత్తిని ధరించుటకుఁ గాలమును జెప్పు
చున్నాఁడు.—

తా. రాజకుమారుఁడు వివాహమునకు మున్నే యుపనయన
యోగ్యనత్వముతోడను, భాన్వంగారకగురువారములలో నొకవార
ముతోడను, వివాహయోగ్యమైనలగ్నాదులతోడను, దారాచంద్రబల
ములతోడను గూడియున్న యొకశుభదినంబున నిష్టదేవతలం దల్లిదండ్రులను
గురువులం బూజించి ఆయుధగృహంబు నలంకరించి శస్త్రహస్తోక్తంబు
లగులక్షణములు గలసూరుకత్తిని కట్టిప్రదేశమున కుడి
ప్రక్క ధరింపవలయును.

అవ. శ్లోకపాదత్రయేణ నూతనవధూగృహస్రవేశకాల మాహ —

షష్ఠాదౌ సమవాసరే నవవధూసర్వప్రవేశ శుభః

స్యా దాషోషశవాసరా త్పిరిణయో త్వంచాంగశుద్ధిం వినా,

ఉద్వాహా ద్యసమాబ్ధ ఏవ నియమ స్త్యాపంచమాభ్యా త్తులా

కన్యాకర్కటచాపగోర్పుషస్సయుక్కుంభా సిషేకే శుభాః. 150

వ్యా.—పహదా వితి. పరిణయాత్ వివాహానంతరం, పహదా పవ్యదినప్ర
భృతి, సమవాసరే సమదినే, పంచాంగశుద్ధిం వివాహే, ఆహాడశవాసరాత్ హాడశదినప
ర్యంతం, నవవిధాసద్వప్రవేశః సూతనవవిధాగృహప్రవేశః, శుభః స్వాత్, హాడశది
నాతిక్రమణే గతిమాహః ఉద్వాహాది వివాహప్రభృతి, అనమాద్యే విషమసంవత్సరే,
యస్మిన్ కస్మిన్ శుభదినే, శుభః. ఆయం నియమః విషమసంవత్సరనియమః, అపంచ
మాద్యా త్సంచమసంవత్సరపర్యంత మేవ. ఇతిపతం సపాదశోక త్రయేణ నిషేకకాల
మాహః తులేత్యాదివా. తులకన్యాకర్కటచాపగోర్భుషవృక్షయశ్కుంభాః-ఆద్యా
స్త్రయః ప్రసిద్ధాః, చాపోధనుః, గౌః పృషధః, ఝషామీనః, నృయశ్ మిథునం,
కుంభః ప్రసిద్ధః, ఏతాన్యస్తలగ్నాని నిషేకే మిథునకర్తృణి, శుభాః.

అవ. ఈశ్లోకంబున 3 పాదములచే సూతనవవిధాగృహప్రవేశ
కాలంబును నాలవపాదముచే నిషేకయోగ్యలగ్నంబులం జెప్పు
చున్నాడు.—

తా. వివాహమైన ౬-వ దినము మొదలు ౧౬-వ దినమువఱకు
సమదినములయందుఁ దిథివారసత్త్రయోగశరణములనైన సం జూడక
సూతనవవిధాగృహప్రవేశము చేయవచ్చుననియు, ౧౬ దినములకు
వెనుక ౫ సంవత్సరములవఱకు విషమసంవత్సరములయం దొకశుభ
దినంబునఁ జేయవలయుననియు, ౫ సంవత్సరములకు వెనుక విషమసం
వత్సరనియమము పనిలేదనియు, వృషభ మిథున కటక కన్యా తులా
ధనుః కుంభ మీనములు నిషేకయోగ్యంబులనియు నెఱుంగవలయు.

అవ. అథ నిషేకే సత్త్రయాసరా నాహ —

దస్త్రాన్నిలమిత్రమూలవరుణబ్రహ్మోత్తరాంత్యాచ్యుతాః
పూజ్యాః పుష్యపునర్వసూవసుశేతిత్వప్రాహ్వాయా మధ్యమాః,
మధ్యే వాత్రతు పుష్య ఏవ విఫలాస్తారా నిషేకే పరా
మధ్యో భానుజవాసరశ్చ భృగుజజ్ఞారేంద్రువారా శ్శుభాః 151

వ్యా.—దస్త్రేతి. దస్త్రాన్నిలమిత్రమూలవరుణబ్రహ్మోత్తరాంత్యాచ్యుతా
తా. ఆస్వినీహస్తస్వాతిమూలాధామూలశతభిషగ్రహిణ్యుత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రా
శిఖి శ్రాణాః, పూజ్యాః శ్రేష్ఠాః. పుష్యపునర్వసూవసుశేతిత్వప్రాహ్వాయాః పుష్య
పునర్వసూధనిష్ఠామృగశిర్షాశ్రాభిదాః, మధ్యమాః అనుత్తమా ఇత్యర్థః. ఆశ్రతుమధ్య
మసత్త్రాణాంతు, మధ్యేపరగణితః పుష్యః విఫలఇత్యేవకారాః. అపరాశ్శుభాస్తారాః,

భజనీ కృత్తికార్ద్రాశ్రేణుమహాపూర్వఫల్గునీవిశాఖాశ్లేష్ఠపూర్వాషాఢా పూర్వాభాద్రాపది, విఫలా, త్యాజ్యాఇతియావత్, భానుజవాసర, శృనివాసరశృమధ్యమః, భృగుజిజ్ఞాశ్యంగ, వారాః శుక్రబుధగురుసోమవారాః, శుభాశ్శుభకరాః, అశ్వేత్వశుభా ఇత్యర్థాల్లభ్యతే.

అవ. నిషేకవిషయమై నక్షత్రవారములఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. అశ్విని, రోహిణి, ఉత్తర, మాస్త్ర, స్వాతి, అనూరాధ, మూల, ఉత్తరాషాఢ, శ్రవణము, శతభిషము, ఉత్తరాభాద్ర, రేఃతి ఈ నక్షత్రంబులును, సోమ బుధ గురు శుక్రవారంబులును నిషేకము నకు ముఖ్యంబులనియు, మృగశిర్షము, పునర్వసు, చిత్ర, ధనిష్ఠ ఈనక్షత్రంబులును, శనివారంబును మధ్యమంబులనియు, పుష్యనక్షత్రమత్యంతమధ్యమంబనియుఁ దక్కిననక్షత్రవారములు నిషిద్ధంబులనియు నభిప్రాయము.

షష్ఠీ పర్వచతుర్దశీ పితృతిథీ రిక్తార్ధరాత్రాష్టమీ

ర్హితావీ విప్లవమా దినాదిదినకృత్కామప్రదోషా నపి,

మాఘాది షష్ఠి పంచ నూదితమహదోషా స్మరిత్యజ్య తా

శ్రావణ్యా మపి కార్తికే సహసి వా మాసే నిషేక శ్శుభః. 152

వ్యా — షష్ఠీతి షష్ఠీ, పక్షద్వయగతాపర్వాణి అమావాస్యా పూర్ణిమాదీని, చతుర్దశీపక్షద్వయగతా, పితృతిథయః శ్రాద్ధదినాని, రిక్తాః పూర్వోక్తాః, అర్ధరాత్రః నిశీధః. అష్టమీపక్షద్వయగతా, కించ, విప్లవమా-విప్లవద్రక్షణం, అనుః దినత్రియం, దినాదిదినకృత్కామప్రదోషానపి-దినాదిః ప్రతిపత్, దినకృత్కామాసప్రమిత్రయోదశ్యా, శయోః ప్రదోషా ఏతాంతస్సర్వానపి, హిత్యా, త్యక్త్యా, తాప్రసిద్ధాన్, ఉదితమహదోషాన్ మాఘాదిమహదోషాన్, పరిత్యజ్య, మాఘాదిషు మాఘప్రభృతిషు పంచముసేషు, శ్రావణ్యాం, కార్తికే, అథవా సహసి 'మార్గశీర్షసహమార్గ' ఇత్యమః. నిషేక శ్శుభః.

అవ. నిషేకకాలమును జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. మాఘపాల్గున చైత్ర వైశాఖ శ్శ్రేష్ఠ శ్రావణ కార్తికమార్గశీర్షమాసములయందును, పక్షద్వయగతములగు షష్ఠ్యష్టమీ చతుర్దశీ ప్రతిపత్తులును, పర్వతీథులును, శ్రాద్ధదినంబులును, రిక్తతిథులును, త్రయోదశీసప్తముల ప్రదోషంబులును, అర్ధరాత్రంబులును, మాఘాదిమహదోషంబులును, ఏనిం బరిత్యజించి తక్కినదినంబులయందును,

నిషేకము శుభావహము. ముందుఁజెప్పఁబడిన మానములుగాక
యితరమానములయందు దేదినంబునం జేయకూడదు

రేవత్యాదిషు పట్ను భేషు యువతిః పత్యు ర్నిషే కే ప్రియా
దంపత్యో శ్చ పరస్పరం ప్రియమపి స్యా ద్వాదశ స్వీకృతాత్,
జ్యేష్ఠగ్వాదినవోడుషు ప్రియతమో వధ్వా స్సితార్కా శుభా
స్యాతాం భర్తృగృహప్రవేశసమయే చే ద్వామగౌ పృష్ఠగౌ.153

వ్యా.—రేవత్యాది స్వీతి. రేవత్యాదిషు పట్నుభేషు రేవతీ ప్రస్థుతిషు మృగశి
ర్వాంత్యేషు పణ్ణక్షత్రేషు, నిషేకే కృతేయది, యువతి ర్వధూః, పత్యుః పురుషస్య,
ప్రియా ప్రియకరాస్యాత్. ఈశభాత్ ఆర్ద్రానక్షత్రమరభ్యి ద్వాదశసు ఆర్ద్రాద్య
సూరాధాంతేషు, నిషేకే కృతే, దంపత్యోః పరస్పరం ప్రియం స్యాత్. జ్యేష్ఠగ్వాదిన
వోడుషు జ్యేష్ఠాద్యుత్తరాభాద్రాంతేషు నవనక్షత్రేషు నిషేకే కృతే, వః, వధ్వాః
ప్రియాః, ప్రియతమః ప్రీత్యతిశయవాక్, స్యాత్. 'అతికాయశేఠమభిష్టానా'
మిత్యతిశయాథేతమప్రత్యయః. భర్తృగృహప్రవేశసమయే నూతనసంగమాయక్రీడా
గృహప్రవేశసమయే, సితార్కాశుక్రమార్యో, ద్వాపధ్వాః పృష్ఠగౌవామగౌవా
యది, శుభా స్యాతామ్.

అవ. దంపతుల కన్యోన్యప్రీతికరంబు లగునక్షత్రములఁ జెప్పు
చున్నాఁడు —

తా. రేవతి మొదలు ౬ నక్షత్రములయందు నిషేకముఁ జేసిన
వనిత పురుషున కిష్టురా లగును. ఆర్ద్రామొదలగు ౧౨ నక్షత్రముల
యందు నిషేకముచేయ దంపతుల కన్యోన్యప్రీతి గలుగును. జ్యేష్ఠ
మొదలు ౯ నక్షత్రములయందు నిషేకముఁజేయ స్త్రీకిఁ బురుషుం
డత్యంతప్రియుం డగును. వనిత నూతనసంగమమునకై భర్తృగృ
హమును బ్రవేశించునపుడు రవిశుక్రులు స్త్రీకి వెనుకనైనను గుడిప్రక్క
నైన నుండిరేని శుభకరు లగుదురు.

అవ. అథ నూతనవస్త్రధూషణధారణకాల మూహ.—

కుర్యా న్నూతనవస్త్రధూషణధృతిం విష్ణుత్రయార్కత్రయం
బ్రహ్మదిత్యగురూ త్రాద్యశశధన్విత్రాంశ్యమూలే ష్వపి,
వారా వారిదినేశయోః పతిపదం రిక్తాః మా వష్టవీ
సండావైధృతివిష్టిపాతపరిఘా హీత్వా౭థ మందే౭థవా.154

వా. — శుర్యా దితి. విష్ణుత్రయం శ్రవణనిష్ఠా శతభిజః, అర్కత్రయం హస్తదిత్యాస్వాశ్శ్యః, బ్రహ్మహిషిణీ, ఆదిత్యః పునర్వసూ, గురుః పుష్యః, ఉత్తరాః ఉత్తరాత్రయం, ఆద్యః ఆశ్విని, శరభౌత్ నక్షత్రం మిత్రమనూరాధా. అంశ్యోరేతి, మూలం ప్రసిద్ధం. ఏతేషు సప్తదశ నక్షత్రేషు, నూతనవస్త్రధూరిణానాం యతిః భావః, శుర్యాత్. ఆరదిశే యో-ఆరో-౭ గారకః, దిశే నూన్యైః, తయోః వారాభామచ్చి-వాసరా. 'ఆరోపిత్రో మహేజశ్చ గుభిరో రక్తవీప' చేతిని ఘంటుః. ప్రతిపదం పక్షద్వయగతాం, రిక్తాః పూర్వోక్తాః, అనః దినత్రయం. అష్టమి పక్షద్వయగతా, సదా పూర్వోక్తాః. వైశ్పతిః వైశ్పతియోగః, విష్టిభద్రకరణం, సాతా వ్యతిపాతమహాపాతా, పరిఘః పరిఘయోగః, తాపిత్యా పరిశ్రబ్ధ. ధారయేదితి పూర్వజాన్వయః ఆరదిశే శయోర్వారా విత్యనేన శేషణాం యోగ్యత్వే ప్రాప్తే మందవారయోగ్యత్వ మాహః అథవా మందే మందవాసరేఽపి, ఆశుభ మిత్యధ్యాహరః.

అవ. నూతనవస్త్రాభరణముల ధరించుటకుఁ గాలమును జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. ఆదిత్యాంగారకశనివారంబులును, ఉభయౌషధమీప్రతిపత్తులును, ౯౮-వ శ్లోకమునందుఁ జెప్పఁబడిన నందరి క్తతిఘటును తిథిత్రయముతోఁ జేసినదిసంబును, పరిఘవైధృతిశామయోగంబులును, భద్రకరణమును, వ్యతిపాతమహాపాతంబులును, వీనింబరిత్యజించి, తక్కినదిసంబులయందును, ఆశ్విని, రోహిణి, మృగశిర్షము, పునర్వసు, పుష్యమి, ఉత్తర, హస్త, చిత్ర, స్వాతి, అనూరాధ, మూల, ఉత్తరాషాఢ, శ్రవణము, ధనిష్ఠ, శతభిషము, ఉత్తరాభాద్ర, రేవతి ఈనక్షత్రములయందును నూతనవస్త్రాభరణముల ధరించిన శుభములు గలుగును.

అవ. అథ ద్వాదశలగ్నానాం ఘటికాప్రమాణ మాహ —

మేషే మీనగృహే చతస్ర ఉభయో స్సార్ధం చతస్రౌ పృషే
 కుంభే పాదయుతాశ్చ సంచ మండస్త్రీయగ్నతౌళీషు చ,
 సార్ధం సంచ కుళీరకేసరిధరుః కీటేషు చే స్నాడికా
 లగ్నానాం ఘటికాప్రమాణగణనా జ్ఞేయా క్రమా ద్భాసురైః.

వా. — మేష ఇతి మేషే మీనగృహే చే త్యుభయోర్నగ్నయోశ్చ తస్రౌ ఘటికాః, పృషేకుంభే సార్ధం చ తాతథా చతస్రౌ ఘటికాః, మండస్త్రీయగ్నతౌళీషు మండకాగ్నినిఘంటులును, పాదయుతా పృషాదాః, సంచఘటికాః, కుళీరకేసరిధరుః కీటేషు

కర్కట సింహానమర్శ్యశ్చిక్తేషు, సార్థంపంచఘటికాః. ఏవంలగ్నానాంద్వాదకలగ్నానాం, ఘటికాప్రమాణగణనా, క్రమాత్ భూసురైః జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞైః జ్ఞేయా.

అన మేషాదిద్వాదశలగ్నఘటికాప్రమాణమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. మేషమీనములకు గడియలు ౪ వృషభకుంభములకు గడియలు ౪ మకరకన్యామిథునతులలకు గడియలు ౫ కటకసింహాధను గ్వృశ్చిక్ములకు గడియలు ౫ ఈరీతిని లగ్నముల ఘటికాప్రమాణముఁ దెలియవలయు.

యజ్ఞినా వేంకటాభ్యేన రచితాయాం సతాం ముదే,
కాలామృతస్య టీకాయాం తుల్యో బిందు రభూ దయమ్.

చతుర్థబిందు స్సమాప్తః.

శ్రీ రఘు

శ్రీహనుగ్రీవాయ నమః

కాలామృతే-స వ్యాఖ్యానే

పల్లవ విన్దుః.

శ్లో. ప్రస్తుద్ధాతక మిత్త్య తస్య గమనం చామృతశ స్సంపదేత్
ప్రస్తా విస్తృతజాతకో యది భవే త్తస్యాపి కృచ్ఛాత్ పదేత్,
తల్లగ్నే గ్రహదృష్టిచారశకునై రన్యైర్ని మితై శ్శుభై
స్తారాచంద్రబలాన్వితో గ్రహమఖం కృత్వా శుభే హి వ్రజేత్.

శ్లో. ప్రణమ్య దక్షిణామూర్తిం సచ్చిదానందరూపిణమ్,

వ్యాఖ్యానతేఽధునా సమ్యక్ శాస్త్రప్రకరణం మయా

వ్యా. — ప్రస్తు రితి. ప్రస్తుః ప్రయాణం ప్రశ్నకర్తుః. జాతకం జన్మకాలగ్రహసంపత్తిం విత్త్యసమ్యగ్విచార్య, ఆయుష్షతః యస్యదీర్ఘాయురస్తీతస్యపుంసః, గమనం యాత్రం, సంపదేత్. దైవజ్ఞ ఇతిశేషః. ప్రస్తా విస్తృతజాతకః అజ్ఞాతజన్మకాలగ్రహసంపత్తి కృతేద్యది, తదా తస్యాపి విస్తృతజాతకస్యాపి, కృచ్ఛాత్ నష్టజాతకాదివిచారకేళాత్, పదేత్. 'స్యాత్కృష్టం కృచ్ఛమాభీ' మిత్యుపరః తతః ప్రయాణకర్తా తారాచంద్రబలాన్వితస్యై. గ్రహమఖం నవగ్రహహోమం, కృత్వా తాత్సంపూజ్య, గ్రహదృష్టిచారశకునైః యాత్రాప్రసక్త్య గ్రహదృష్టికాత్ యాని చారశకునాని రమ్యశకునాని తైశ్చ, అన్యైశ్శుభైర్ని మితైః మంగళగీతవాద్యాదిగ్వినిభిశ్చసహ, శుభే హి వ్రజేత్. పంచాంగకుద్ధివిసే, తల్లగ్నే దైవజ్ఞోక్తశుభలగ్నే. వ్రజేత్ గచ్ఛేత్ విశ్రేష్ఠే రిజే.

అవ. యాత్రాప్రకరణమును జెప్పచున్నాఁడు. —

తా. యాత్రయం పథిలావగలనరూపం జ్యోతిష్కనిశుభలగ్నప్రశ్నజేయం గా నా జ్యోతిష్కం పర్యాయం రహితకమును దక్కం గా నాలోచించి యతఁడు దీర్ఘాయుష్మంశం గా నుండేనేని పర్యాయం ముఁ జెప్పవలయుననియు, నాప్రయాణకర్తృప్రకము వెలియని వాఁడై యున్న పక్షమందుఁ గట్టము చేసిన నప్తవాతకాదిచాఁముఁ జేసి

యతనియాయుగి ప్రయాణమును జెలిసికొని ప్రయాణమునకు లగ్నమును జెప్పవలయు ననియు, బిష్ణుటం బ్రయాణకర్త జ్యోతిష్కునిచే జెప్పఁ బడినతారాచంద్రబలయు క్తలగ్నమందు నవగ్రహహోమాదులం జేసి శుభశకునము లగుచుండఁగా మంగళవాద్యధ్వనులతోఁగూడఁ బోవలయుననియు నెఱుంగవలయు.

అవ. అథ శ్లోక త్రయేణ యాత్రాప్రశ్నఫల మాహ. —

షష్ఠాష్టవ్యయగ శ్మశీ శుభఖగై ర్నప్రేక్షితో భంగకృత్
క్రూరో లగ్నగతోఽప్యగోఽప్యశుభకృ త్తప్రిశ్నలగ్నా ద్భరీ,
ఏగో లగ్నగత శ్శుభ స్తు ధనదో ద్వా లగ్నగా చే చ్చుభా
రత్నస్త్రీపశుభూమియానసుఖదా యాతు ర్బలిష్ఠే యది. 157

వ్యా. — షష్ఠీతి షష్ఠాష్టవ్యయగః ప్రశ్నలగ్నా త్ షష్ఠాష్టమద్వాదశానామన్య తమేస్థితః, శశీచంద్రః, శుభఖగైశుభగ్రహైః, నప్రేక్షితో యదినద్యష్టోఽయది, భంగ కృత్ విఘ్నకారీన్యాత్, బలీఉచ్చమిత్రాదితేత్రగతః, క్రూరఃపాపః, తప్రిశ్నలగ్నా త్ అప్యగః అప్యమలగ్నగతోవా, లగ్నగతఃతప్రిశ్నలగ్నగతోవాయది, అశుభకృత్సన్యాత్. ఏకశ్శుభగ్రహః, లగ్నగతశ్చేత్, యాతుఃప్రయాణినః, ధనదః అర్థదోభవతి. బలిష్ఠా వత్సంతబలవంతౌ, ద్వైశుభాశుభగ్రహౌ, లగ్నగాలగ్నస్థౌఽయది, యాతుః, రత్నస్త్రీప శుభూమియానసుఖదా సన్యాతా మితి, ప్రహారం ప్రతి దైవజ్ఞో వచే దిత్యధ్యాహరః.

అవ. 3 శ్లోకములచే యాత్రాప్రశ్నఫలముఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. చంద్రుఁడు శుభ గ్రహముచేఁ జూడఁబడక ప్రశ్నలగ్నము నకు ౬-టనైన ౮-టనైన నుండెనేని ప్రయాణమునకు విఘ్నముగలుగు ననియు, ఉచ్చమిత్రక్షేత్రాదియు క్తమైన పాపగ్రహముప్రశ్నలగ్నమం దైనను ౮-టనైన నుండెనేని యశుభకరం బనియు, నొకశుభగ్రహము ప్రశ్నలగ్నమును బొందియున్న ప్రయాణకర్తకు ధనలాభముగలుగునని యు, నత్యంతబలయు క్తములైన రెండుగ్రహములుప్రశ్నలగ్నమందుం డెనేనిరత్నవనితాపశుభూలాభంబులను, ప్రయాణమందత్యంతసాఖ్యం బు కలుగునని జ్యోతిష్కుఁడు ప్రయాణకర్తకుఁ జెప్పవలయును.

యాత్రాప్రశ్నగ్రహస్య సప్తగుగతా మార్గైర్ధదా ద్విత్రిగాః
కన్యాబంధుసహాయదా స్సుతిగతా యాతుశ్చ మిత్రార్థదాః,

బంధుస్థా శ్శుభదా శ్శుభా గగనగా స్సత్కర్తదా ధర్మగాః

క్షేమాయుష్యపశుప్రదా శ్చ సకలా రుద్రే తు పూర్ణార్థదాః. 158

వ్యా.—యాత్రేతి. సకలాస్సనుస్తాః, శుభా శ్శుభగ్రహాః, యాత్రాప్రశ్నగృహస్య యాత్రాప్రశ్నలగ్నస్య, సప్తమగతా స్సప్తమలగ్నగతాశ్చేత్, మార్గమార్గమధ్య ఏవ, అర్థదాః లాభప్రదాః ద్విత్రిగాః ద్విత్రియత్పత్తియస్థాంగతాశ్చేత్, ఓన్యాబంధ సహాయదాః. సుతగతాః పంచమస్థానగతాశ్చేత్, మిత్రార్థదాః. బంధుస్థా శ్చతురస్థా నగతాశ్చేత్, శుభదాః. గగనగాః దశమస్థానగతాశ్చేత్, సత్కర్తదాః ధర్మగాః నవ మస్థానగతాశ్చేత్, క్షేమాయుష్యపశుప్రదాః. రుద్రే తు ఏకాదశస్థానే స్థితాశ్చేత్, పూర్ణార్థదాః ఇష్టపదార్థదాః, భవంతి.

తా. శుభగ్రహములు యాత్రాప్రశ్నలగ్నమునకు ౧-టనైనను 3-టనైన నుండిరేని స్వజనసహాయకన్యాలాభంబులును, ౪-టనుండి రేని శుభఫలములును, ౫-టనుండిరేని సుహృల్లాభంబులును, ౬-ట నుండిరేని ప్రయాణమైపోవునపుడు మార్గముధ్యంబున నేధసలాభంబును ౭-టనుండిరేని దీర్ఘాయుష్యక్షేమశులాభంబులును, ౮-టనుండిరేని యుత్తమకర్మంబును, ౯-టనుండిరేని సర్వాభీష్టసిద్ధులును నీరితిఁ బ్ర యాణకర్త కీఫలములు గలుగును.

యాత్రాప్రశ్నగృహం చరం శుభగతి స్వా త్ప్రశ్నలగ్నం స్థిరం

నాస్త్యే వాస్య గతి ర్విమిశ్రఫలదం చే ద్విస్వభావం గృహమ్,

వక్త్రీ లగ్నగతో గ్రహో నహి గతి ర్యశ్యస్తపో లగ్నగో

హానిః స్యా దధవా ౨ స్తగో ౨స్య శుభకృ త్తత్ప్రశ్నలగ్నేశ్వరః 159

వ్యా.—యాత్రేతి యాత్రాప్రశ్నగృహం యాత్రాప్రశ్నలగ్నం, చరంచేత్, శుభ గతిస్సుఖప్రయాణం, స్థాత్ తత్ప్రశ్నలగ్నం ప్రయాణపృచ్ఛాలగ్నం, స్థిరంచేత్, ఆస్య జగమిషాః, గతిః ప్రయాణం, నాస్త్యేవ గృహం సప్రశ్నలగ్నం ద్విస్వభావంచేత్ శ్రావదం. పూర్వార్థంచేన్నగతిః, స్థిరసమీపత్వాత్ ఉత్తార్థంచేచ్ఛుద్గతిః చరసమీపత్వాత్. గ్రహో యః కశ్చన గ్రహో, వక్త్రీ సకలగ్నగతీశ్చేత్ తత్పథవతి. ఆస్తవః ప్రశ్నలగ్నా త్సప్తమరాశ్యధిపః, లగ్నగః ప్రశ్నలగ్నగతో యది, హానిః స్యాత్. యాతురితిశేషః. అథవా తత్ప్రశ్నలగ్నేశ్వరః, ఆస్తగతో లగ్నా త్సప్తమస్థానగతిశ్చే దశుభకృత్.

తా. ప్రయాణప్రశ్నకాలలగ్నము స్థిరలగ్నమై యుండినను, ద్విస్వభావలగ్నములోఁ బూర్వార్థమై యుండినను బ్రయాణమునకు

భంగముగలుగుననియు, జరలగ్నమైయుండినను ద్విస్వభావలగ్నములొ
నుత్తరార్థమైయుండిననునుఖప్రయాణముగలుగుననియు, ఏగ్రహంబై
నను వక్రించి ప్రశ్నలగ్నమందుండిన ప్రయాణమునకు విఘ్నములు
గలుగుననియు, ప్రశ్నలగ్నసప్రమథానాధిపతి యాలగ్నమందుండిన ప్ర
యాణకర్తకు హానిగలుగుననియు, ప్రశ్నలగ్నాధిపతి సప్రమథానమం
దుండిన నశుభకరుడనియు నెఱుంగనగు.

అవ. యాత్రాయా స్థితివారసక్షత్రనిర్ణయ మాహ. —

రిక్తాపర్వదినాపిష్టితిథయ వ్షవ్యవ్యమీ ద్వాదశీ

వర్ష్యా భూమిజభానుపుత్రదినకృద్వారా శ్చ యాత్రాక్షణే,

హస్తాదిత్యహరిద్వయాంత్యశశభృద్దస్తార్యమిత్రాహ్వయా

శ్చస్తా మధ్యమతారకా శ్చతభిషజ్జూలరోత్తరాః.

160

వ్యా. — రిక్తతి. రిక్తాః ఛార్వాకాః, పర్వాణి పంచపర్వాణి, దినాదిః ప్రతి
పత్, విష్టితిథయః భద్రకరణదినాః, కించ, పశ్యన్ముద్యాదశీవితాః పక్షద్వయగతా,
యాత్రాక్షణే ప్రయాణకాలే, వర్ష్యాః. ప్రయాణస్థాయోగ్యా ఇత్యర్థః భూమిజభా
నుపుత్రదినకృద్వారాః భౌమశస్వర్కవాసరాశ్చ వర్ష్యాః. హస్తాదిత్యహరిద్వయాంత్య
శశభృద్దస్తార్యమిత్రాహ్వయాః హస్తపునర్వసూ శ్రవణధనిష్ఠా రేవతీ మృగశీర్షాశ్వి
పుష్యనూరాధా ఇతి నవతారాః, శస్తాః మఖ్యాః. యాత్రాయా ఇతిశేషః. శతభిషజ్
మూల ప్రజేశోత్తరాః శతభిషజ్జూలరోహిణ్యుత్తరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రాః, మధ్య
మతారకాః అనంతమతారా ఇత్యర్థః శేషాస్త్యాఖ్యాః.

అవ. ప్రయాణమునకు తిథివారసక్షత్రంబులఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. రిక్తతిథులును, పంచపర్వంబులును, ప్రతిపత్తును, భద్ర
కరణయు క్తదినంబులును, పక్షద్వయగతంబు లగుద్వాదశీవ్యవ్యవ్యములు
ను, భాస్వంగారకశనివారింబులు నివి ప్రయాణమున కయోగ్యంబుల
నియు, దక్ష్కినతిథివాంములు, నశ్వినీ, మృగశీర్షము, పునర్వసు, పుష్య
మి, హస్త, అనూరాధ, శ్రవణ, ధనిష్ఠ, రేవతి ఈనక్షత్రములు ప్ర
యాణమునకుఁ బ్రశస్తంబులనీయు, రోహిణి, ఉత్తర, మూల, ఉత్తరా
షాఢ, శతభిషము, ఉత్తరాభాద్ర ఈనక్షత్రములు మధ్యమంబులనియు
తక్కిననక్షత్రములు అయోగ్యము లనియు నెఱుంగఁదగినది.

అవ. అథ వారనక్షత్రాణాం దిగ్భేదః శూన్యస్థియనూహః.—

శూలాభ్యే వ్యథ వారభేదం గమయి గురుభ్యే ద్రోణి
చంద్రార్కాత్తజవారయో స్సర భే వాచీ స సచ్చేదశమ్,
జీవేజాంఘ్రిః స సరాంకః శూక్రాక్షయోః సప్తభే
పశ్చాత్ దర్య బధే కజ్జదియో ర్వాతా చ శూన్యాం దిశమ్

వ్యా.—శూలాభ్యేష్టితి. యా రాశ్ర మాణా రా, చంద్రార్కాత్తజవారయో
సోమశనివారయోః సురభిశ్శేష్టా త్తత్రేచ. వ్రాచీదిశం, జీవే గురువారః, అజాం
మిథేపూర్వాభావ్రానక్షత్రేచ, అంతఃదిశః-అంతికోనుయః తస్యదిశ్ తాం, దక్షిణాం
దిశ మిత్యర్థః. శుక్రాక్షయోః శుక్రరవివారయోః, సప్తభే గోహణీ-త్తత్రేచ,
పశ్చాత్ ప్రతీచీం దిశ మిత్యర్థః కజ్జగనయోః భోమబుః నాసరయోః, అర్యమభే
పూర్వఫల్గువ్యాంచ, సావ్యాంశుదీచీందిశం, సగచ్ఛేదశస్యైత్యోజ్యం. ఏతేషువార
నక్షత్రేషు ఏతాసు దిక్షు గచ్ఛంతేతో వోషిత్యైతీతహ. —శూలాభ్యేషుశూలనాగు
భేయేషు, వారభేషుశక్తవారనక్షత్రేషు, గమనం మాణాః ప్రయాతూః రోగకృద్భవేత్.

అవ. దిగ్భేదముచేత వారశూన్యక్షత్రశూలలః జెప్పమన్నాడు —

తా తూర్పుదిక్కునకు సోమశనివారంబులును జ్యేష్ఠానక్షత్రం
బును, దక్షిణమునకు గురువారంబును పూర్వాభాద్రపక్షత్రంబును,
పశ్చిమమునకు భాద్రపక్ష వారంబులును రోహిణీనక్షత్రంబును, ఉత్తర
మునకు మంగళబుధవారములును పూర్వఫల్గునక్షత్రంబును, ఈరీతిని
నీదిక్కున కీవారనక్షత్రములు శూలసంజ్ఞగిలవి గావున నట్టి వారశూల
నక్షత్రశూలలయందుఁ జైనముబోయినవారికి వ్యాధి గలుగును.

అవ. పరిఘాదండచక్రస్వరూపం నిరూపయతి.—

ఆగ్నేయానిలకోణయో శ్చ విలిఖే దేకాం చ రేఖాం చతు
ష్కోణే ప్రాగ్లిఖితే ప్రసిద్ధపరిఘాదండాఖ్యచక్రే శుభే,
తత్ప్రాగదిషు సప్త సప్త గమనే వహ్స్వదితారా లిఖే
దష్టావింశతిసంఖ్యయైః పరిఘాదండో న లంఘ్యోఽధ్వగైః. 162

వ్యా.—ఆగ్నేయేతి. ఆగ్నేయానిలకోణయోః, ఏకం రేఖాంవిలిఖేత్ ఏషమి
శాన్యమైతికోణయోశ్చ ఏకం రేఖాంవిలిఖేత్ ఖేతీకేషుః ఏనిలిఖితే పరిఘాదండచక్రం
భవతి. తితిః, ప్రాగ్లిఖితే, చతుష్కోణే శుభే ప్రసిద్ధపరిఘాదండాఖ్యచక్ర, వహ్స్వదితా
రాః సప్తతికాదినక్షత్రాణి, అష్టావింశతిసంఖ్యయా, తత్ప్రాగదిషు-తిస్యచక్రస్యప్రాగా

దిగు చతుర్దిత్యు, సప్త సప్తలిఖేత్ యథాప్రాచ్యాం కృత్తికాద్యాశ్చేహంతానిసప్త, దక్షిణస్యాంమఘాదివిశాఖాంతాని, ప్రతిచ్యామనూరాధాదిశ్రవణాంతాని, ఉదీచ్యాంధ నిషాది భరణ్యంతాని సప్తసక్షత్రాణి. ఆమం పరిఘాదండః అధ్వగైః ప్రయాణాభి లాషిభిః, గమనేగమః విషయే, నలంఘ్యః వాతి క్రవణీయః, కృత్తికాదిన సప్తసుప్రాచీం మఘాదిన సప్తను దక్షిణాం, అనూరాధాదిన సప్తను ప్రతీచీం, ధనిష్ఠాదిన సప్తను ఉదీచీం, నగచ్ఛే దతి భావః.

అవ. పరిఘాదండచక్రస్వరూపమును దెలియఁ జేయుచున్నాఁడు. —

తా. వాయువ్యకోణము మొదలుకొని ఆగ్నేయకోణమువఱకు నొక రేఖయును, నైరృతికోణము మొదలుకొని ఈశాన్యకోణమువఱకు నొక రేఖయును వ్రాసిన పరిఘాదండచక్రమగు. ఆచక్రమందుఁ బూర్వ దిక్కున కృత్తిక మొదలుగు ౭ నక్షత్రంబులును, దక్షిణంబున మఖ మొదలుగు ౭ నక్షత్రంబులును, బశ్చిమంబున అనూరాధ మొదలుకొని అభి జిత్తుతోఁగూడ ౭ నక్షత్రంబులును, ఉత్తరంబున ధనిష్ఠ మొదలుగు ౭ నక్షత్రంబులును ఈరీతిని వ్రాయఁగా ఏనక్షత్రము లేదిక్కునకు వచ్చు నో యానక్షత్రములయం దాదిక్కునకుఁ బోఁగూడదు.

అవ. అథ నక్షత్రరాశీనాం దిగ్ద్వారనిర్ణయ మాహ. —

యత్కాష్ఠాస్థితభాని యాని గమనే ద్వారాణి తస్యా దిశః

ప్రాక్షక్రే విహితస్య పువ్యదినకృత్తిత్రాద్యతారా సుదా,

సర్వద్వారశుభా సుఖార్థపశుదాః ప్రాగాదిమేషాదయో

దిగ్ద్వారాఖ్యగృహః ప్రదక్షిణవిధా వేక్షైకశోఽనర్థదాః. 163

వ్యా — యదితి. యత్కాష్ఠాస్థితభాని-యస్యాంకాస్థాయాందిశి 'దిశస్తుకకుభః కాష్ఠాకాశ్చహరితశ్చతా' ఇత్యమరః. స్థితానిభాననక్షత్రాణి యానితానిసప్త, తస్యాః దిశఃద్వారాణి చక్రపరిఘాదండచక్ర ప్రామూర్వశ్లోకి విహితస్య గమనవిషిద్ధ త్వేనోక్త నక్షత్ర సప్తకీస్యమిధేయే, పువ్యదినకృత్తిత్రాద్యతారాః పువ్యహస్తానురాధాశ్విన్య ఇతి చతస్ర ప్రాతరకాః, సదాసర్వదా, సర్వద్వారశుభాః సర్వద్వారేషు శుభకారాః యథా-ప్రాచ్యాంపువ్యః, దక్షిణస్యాంహస్తః, ప్రతిచ్యామనూరాధా, ఉదీచ్యామశ్విన్ కించ ఏతాన్సుఖార్థపశుదాశ్చభవంతి. మేషాదయాః ప్రాగాదిదిగ్ద్వారాఖ్యగృహః దిగ్ద్వారసంజ్ఞిక

రాశయః, ప్రదక్షిణవిధానేకైకశోఽవర్తతా. ఏతనుక్తంకైకతి ప్రాచ్యాంమేనః దక్షిణ
స్యాంశ్చపభః, ప్రతీత్యాంమిథుం ఉదీచ్యాంకృతః (కః) ఏవంపుః ప్రాచ్యాం సేంహ
ఇత్యాది. ఏవం త్రిపుత్యైవ స్యాసాం దిశాం స్వగతయో యోజ్యాః తేషురాశి
భుత తద్విశోన గంతవ్యాః

అవ. నక్షత్రరాసులకు దిద్దవోనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా పూర్వశ్లోకమందుఁ జెప్పఁబడినక్రమంబున, ఏదిక్కునం
దుండెడినక్షత్రంబు లాదిక్కునకు ద్వారనక్షత్రంబులనియుఁ బూర్వశ్లో
కోక్తసరిహూంకచక్రమునందు గనుఁవిషయమై దిగ్భేదంబున నిషే
ధింపఁబడిన నక్షత్రములలోఁ బుష్యహస్తానూరాధాశ్వివీనక్షత్రంబులు
సకలదిగ్గనునములయందును శుభసంఖ్యాధిపతుప్రపంచులనియుఁ దూర్పు
దిక్కునకు మేషసింహాధనూరాసులును, దక్షిణమునకువృషభకన్యామక
రరాసులును, పశ్చిమంబునకు మిథునతులాకుంభరాసులును, ఉత్తరంబు
నకుఁ గటకవృశ్చికమీనరాసులు నీరీతి నీరాసులీదిక్కులకు ద్వారరాసు
లు గావున నిట్టి ద్వారరాశిలగ్నములయం దాయాదిక్కులకుఁ బోఁ
గూడదు.

అవ. ద్వాదశలగ్నానాం గమనే ఫల సూహ.—

మేషే భద్ర మవాప్నుయాద్దవి సుఖం యుక్తే మృతిం కర్కటే
లాభం శోకభయం హరా జ్వరభయం కన్యాగృహేఽర్థం ధనే,
కీటే విగ్రహ మేన చాపవిలయే తేమం మృగే స్త్రీధనం

కాటిల్యం కలశే తు భోజనసుఖం మీనే ప్రయాణేఽధ్వగః 164

వ్యా.—మేషఇతి మేషమేషుగ్నే. అధ్వగః ప్రయాతా, జ్వరంమంగళం, గవివృ
షభే, సుఖం, యుక్తమిథునే, మృతిం. కర్కటేలాభంపృథివ్యాదిలాభం, హరాసింహే,
శోకభయం, కన్యాగృహే కన్యాలగ్నే. జ్వరభయం, ధనే తులాయాం అర్థంధన
లాభం, కీటేవృశ్చికే, విగ్రహమేనయేనకేనచిత్వోం, చాపవిలయేధనుర్లగ్నే. తేమం,
మృగే మకరే, స్త్రీధనం స్త్రీరూపధనం, కలశేమంధేతు కాటిల్యం వక్రమునం, మీనే
భోజనసుఖం, ప్రయాణే ఆనాప్నుయాత్.

అవ. ప్రయాణవిషయమైలగ్నములఫలంబులవివరించుచున్నాడు.—

తా. మేషుగ్నమందుఁ బుష్యసముచయినవారలకు శుభంబు
ను, వృషభమందు సౌఖ్యంబును, మిథునమందు మరణంబును, కటక

మందు భూధనాదిలాభంబును, సింహమునందు వ్యసనంబును, కన్యాల
గ్నమందు జ్వరభయంబును, తులనందు ధనలాభంబును, వృశ్చికమం
దు కలహంబును, ధనుస్సునందు డేసంబును, మకరముందు స్త్రీలా
భంబును, కుంభమందు వక్రగమనంబును, మీనముందు భోజనసుఖంబు
ను గలుగును.

అన ప్రతిశుక్రభౌమబుధదోష మాహ —

యాత్రాయాం ప్రతిభార్గం సతికుజం సతగ్నిజం చార్తికృ
చ్చుక్రో దక్షిణతః స్థితోఽస్యశుభకృ ద్యాతుః ప్రవేశేఽపివా,
మార్గే శు ద్యుదితోఽగ్రత శ్శశిసూత స్తత్రైవ గంతా వసే
త్సమ్య స్యాస్త మవాప్నుతిశ్చ సరతో యాతాఽధ్వశేషం ప్రజేత్.

వ్యా — యాత్రాయామితి. యాత్రాయాం ప్రవేశేషునః ప్రవేశకాలేచ, ప్రతిభార్గ
నం - శ్శుగ్రోరపత్యగ్రపుమా భార్గవః శుక్రతస్యాభిముఖం ప్రతికుజం శుభాభిముఖం, కించ
ప్రత్యగ్జం - అపుజాతత్యగ్జం చంద్రతస్మాజ్జా శుభిశ్శుభజ్యోబుధః కంచమ్యాంజాతా
వితిజనేర్దః తస్యాభిముఖం, యాతురా ర్తికృత్సిదాకరం అన్యోవిశేషః - శుక్ర, దక్షిణ
తో యాతుర్దక్షిణభాగస్థితో యుచివాశుభకృత్. అత్రేదం ప్రతిశుతే - శుక్రప్రాచ్యాంస్థి
తే ప్రాగీశాన్యోదగాయశ్శేషేనం ప్రతిచ్యాంస్థితేనైర్ముతిదక్షిణాగ్నేయేషు నగంత
వ్యమితి ఉక్తంచ బాః బోధిన్యామ్ పూర్వాది నాయన్యవిలోనుకోష్ఠా త్పూర్వే భృ
గౌత్వితచేన్న యాయాత్, పశ్చాది నప్రాప్తివిలోనుకోణే త్పూర్వే గౌత్వితచేన్న యా
యాత్. బుధశ్శుభిశేషమాహః శశిసూతో బుధః, అగ్రతః యాతుః పురోభాగే, మార్గే మధ్య
మార్గేన, ఉదిశో యది, గంతా గమనకర్తా తత్రైవ మార్గమగ్రేవ సేత్ యాతాత్కాల
మిత్విత ఆహః సౌమ్యస్య బుధస్య, అస్త మవాప్నుతః అస్తంగతస్య సతః, పరతః ఉద
యానంతరం, అగ్రశేషం మార్గశేషం, ప్రజేత్ ప్రయాయాత్.

అన. ప్రతిశుక్రభౌమబుధదోషములః జెప్పుచున్నాఁడు, —

తా పయనము పోవుచున్నాఁడు మరల గృహంబునకు వచ్చున
పుడును శుక్రాంగారకబుధు లభిముఖులై యుండిరేని వీడాకదు లగుదుర
నియు శుక్రగ్రాహ ప్రమాణం రక్ష దక్షిణభాగ నుండుండిన శుభకరుఁడు
గానఁ దూగుచున్నచ నుండునపుడ నీశాన్యోత్తరవాయువ్యదిక్కు
లకును శశిమంబుననుండునపుడు నైర్మతి - దక్షిణాగ్నేయదిక్కులకు
ను పయనముపోగూడదనియును, బుధుఁడు పయనముపోవుచుండ

మధ్యమార్గమం దెదుట మదయించెనేని మరల న స్తంభతుండై యుద
యమగునటకు ప్రయాణకర్త పలుకమై గోరూకడు.

అవ ఉక్తప్రతిశుక్రాదిదోషస్య గోత్రభేదేన పరిపూర్ణ మహా.—

భారద్వాజపసిష్ఠ వాత్స్యభృగవోఽత్రాంగీసా కాశ్యపా
గార్గ్య గౌతమనానుశ్చ మునయ సన్దోత్రిణా మశ్శినామ్,

ఏకగ్రామవివాహగామవికలత్పుత్పిడితజ్ఞానినాం

చార్తానాం ప్రతిభార్గవప్రతికుజప్రత్యారదోషా న హి. 166

వ్యా.—భారద్వాజేతి. భారద్వాజపసిష్ఠవాత్స్యభృగవః అత్రాంగీసా అత్రి
శ్చాంగీరపశ్చాత్రాంగీరసా, కాశ్యపః, గార్గ్యః గౌతమనానుశ్చ యే మునయః తద్గో
త్రిణాంద్విజానాం, అర్థినాం యాచకానాం, కించ ఏకగ్రామవివాహరాష్ట్రవికలత్పు
త్పిడితజ్ఞానినాం ఏకగ్రామేగృహంతరగతానాం, వివాహాథం యయినాం, రాష్ట్రవికలే
దేశోపద్రవేపలాయమానానాం, త్పుత్పిడితానాం జ్ఞానినాం విక్రతానాం, ఆర్తానాం
రోగేణ రాజోపద్రవేవా ఆర్తానా మేతేషాం ప్రతిభార్గవప్రతికుజ ప్రత్యారదోషా
నహి న సంతి.

అవ. పూర్వశ్లోకోక్తప్రతిశుక్రాదిదోషములకు గోత్రభేదముచే
బరిహారమును జెప్పుచున్నాడు —

తా. భారద్వాజ పసిష్ఠ వాత్స్య భృగు అత్రి ఆంగీర కాశ్యప
గార్గ్య గౌతమ గోత్రజులకును, యాచకులకును కనొగ్రామమందునొక
గృహమందుండి మఱియొకగృహమునకు బోవువారలకును, వివాహము
నకుఁ బోవువారలకును, దేశోపద్రవంబుచే బయలుబాటెడివారలకు,
నన్నాతుకులై వెల్లడివారలకును, మహాయోగులకును, ఆర్తులగువారల
కునునీక్రిందఁ జెప్పఁబడియున్నప్రతిశుక్రభాషుబుధదోషములు లేవనుట.

అవ. యాత్రాఫణిచక్రసమ్మతి మహా —

త్రిణి త్రిణి శశివృభారతగణనా కాగ్నిఽగ్నిసంస్థాదుశః
పంచ స్యు ర్విషమాణి రోగభయదా వ్యన్యాని చత్వారితు,

యుగ్మాన్యేన సదిష్టవాని శదివం యాత్రాఫణే రక్షశ్శుం

కిం చక్రేణ ఫణిన్వయాప న.శుభం త్యాజ్యం శుభే ిర్మణి. 167

వ్యా.—త్రీణీతి. అర్కస్థాదుతః సూర్యస్థితనక్షత్రమారభ్య, త్రీణీత్రీణీనక్షత్రాణి, శక్తిభాంతం చంద్రస్థితనక్షత్రపథ్యంతం, గణనాసంఖ్యా, కార్యాకర్తవ్యా, గంతుమిచ్ఛతేతిశేషః. ఏవంగణనాయాం క్రియమాణాయాం, సప్తవింశతినక్షత్రాణాం నవత్రికాణిభవంతి, తత్త్రవిషమాణిపంచత్రికాణితు, రోగభయదానిభవంతి, అన్యాని చత్వారియుగ్గాని త్రికాణితు నదిప్తదాని సమ్యగిప్తఫలదాని న్యూః. యాతురితి శేషః. యాత్రాఫణిః యాత్రాఫణిచక్రస్య, యత్సముక్తం, తత్ఫలం, ఇదమేతదేవ, అతశ్చక్రేణ ఫణిచక్రేణ, కింప్రయోజనం, నప్రయోజనమిత్యర్థః, అనేనైవ చరితార త్యాదితిభావః. ఫలితమాహః ఫణిస్వయాపంయద్యత్ త్రికంఫణేరవయవం, తత్తదశుభ మతశ్శుభే శుభకర్తరి, త్యాజ్యమ్.

అవ. యాత్రాఫణిచక్రమునకు సమానఫలమును జెప్పుచు న్నాడు.—

తా. పై నముపొవువారు సూర్యస్థితనక్షత్రముమొదలు చంద్ర స్థితనక్షత్రమువఱకు మూడేసి నక్షత్రములను గణనచేయువలయును. ఈక్రమంబున గణనచేయుగా నిరువదియేడునక్షత్రములు ౯ త్రికంబులగును. అట్టి త్రికంబులలో విషమత్రికంబులగు ౧, 3, ౫, ౭, ౯ ఈ త్రికప్రతిపాదకనక్షత్రములలో పై నముపొయిన రోగభయంబులు గలుగుననియు, మిగతినమత్రికంబులగు ౨, ౪, ౬, ౮ ఈ త్రికప్రతిపాదకనక్షత్రములు ఇష్టఫలప్రదములనియు గ్రంథాంతరమందుఁ జెప్పఁబడియున్న యాత్రాఫణిచక్రాద్ధం బిదియగాన నాచక్రము వ్యర్థంబనియు నెఱుఁగఁదగు.

అవ చంద్రగర్భసమ్మతి మాహ —

ఆగ్నేయర్క్ష మఘానురాధవసుభే ష్వేకై కభా త్సాభిజి

న్నక్షత్రాణిచ సప్తసప్త గమనే దద్యుః ప్రయాతుః ఫలమ్,

మృత్యువ్యాధిభయాద్ధరాశివసుధాభీత్యామయాఖ్యం క్రమా

త్కించ కేణతు చంద్రగర్భఫలితం తేషాన్వయా నిశ్చితమ్. 16౪

వ్యా — ఆగ్నేయర్క్షేతి. ఆగ్నేయర్క్ష మఘానురాధవసుభేషుకృత్రికా మఘానురాధనిష్ఠాంత్రేషు చతుర్షు, సాభిజిన్నక్షత్రాణి విభిజిత్సహితాన్యష్టావింశతినక్షత్రాణి. సాన్యాన్యేకైకభాదేకైకనక్షత్రాత్సప్తసప్తనక్షత్రాణి, యాతుః మృత్యువ్యాధిభయాద్ధరాశివసుధాభీత్యామయాఖ్యం క్రమాద్దద్యుః, యథాకృత్రికామృత్యుం, రోహిణీవ్యాధిం, మృగశిరోభయం, ఆర్ద్రార్ధాశిం, పునర్వసువసుధాంభూమిం, పుష్యః భీతిం, ఆశ్లేషా ఆమయంరోగం, పునర్వమనురాధ ఫలిష్ఠాదీనామపూర్వవ్యాం. చంద్ర

గర్భఫలితం చంద్రగర్భచక్రజన్యః. మయా నిశ్చితం, అతశ్చక్రేణ కించంద్రగర్భచక్రనిర్మాణం క్రయాసేన కింఫలం ఏతాను క్షిరీత్యాచరితార్థత్వాత్, అత్రాశుంవిశేషః, అయంకృత్తికాజనియమో యాత్రానామేవ, రోగేశు పుజస్థితాశః, అస్యేషు శుభకర్మసు సూర్యస్థితనక్షత్రాచ్చం ప్రస్థితనక్షత్రప్రవర్తంతం గణయేత్. ఇత్యంతు పూర్వవత్ ఉక్తంచ 'రోగేశుజననక్షత్రాన్యస్థితేషు మరీతః యాత్రాయాంకృత్తికాది స్యాదర్శస్థాచ్యుభక్తా' ణీతి.

అవ. చంద్రగర్భచక్రమునకు సమానఫలమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. కృత్తిక మొదల లాశ్రేషనఱకును, మఘ మొదలు విశాఖ వఱకును, అనూరాధ మొదల లభిజిత్తుతోఁ గూడ శ్రవణమువఱకును, ధనిష్ఠ మొదలు భరణివఱకును గ్రమంబుగ నేడేసినక్షత్రము లేడేసిఫలంబులఁ గలుగఁ జేయుననియు నది యెవ్విధంబనిన కృత్తిక మృత్యువును, రోహిణి వ్యాధిని, మృగశిర ఫలమును, ఆర్ద్ర అర్ధరాశిని, పునర్వసు భూమిని, పుష్యమి క్షేతిని, ఆశ్రేష రోగమును, మఱల మఘ మృత్యువును, పుబ్బ వ్యాధిని, ఉక్తగ్రమంబున చతుస్సప్తకనక్షత్రములును సప్తవిధఫలంబులను, ప్రయాణవిషయమై గలుగఁజేయుననియుఁ జంద్రగర్భచక్రనిర్మాణముచేత గలిగెడుఫలమును నేను స్పష్టముగా వివరించితిగాన నాచక్రమువలన వేఱుఫలంబు లేదనియుఁ దెలియఁదగు.

అవ. అడలస్వరూప మాహ —

చంద్రాధిష్ఠితభాంతమేవ గణయే దగ్కాన్వితర్హాదితో
నక్షత్రాణ్యపి సప్తసప్త గమనే దద్యుః ఫలం సాభిజిత్,
జేమం తాడన మార్తి మాణ్యు రభయం దేశభ్రమం తాడనం
యాతుః శ్చండలదోషవివ సకలే కాశ్యే చ చింతోన్మదభవా 169

వ్యా.—చంద్రేతి ఆగ్కాన్వితర్హాదితః శూన్యస్థితంక్షత్రప్రభృతి, సాభిజిత్ అభిజిత్సహితం యథాతిథా, సప్తసప్తనక్షత్రాణి, చంద్రాధిష్ఠితభాంతం చంద్రస్థిత నక్షత్రప్రవర్తంతమేవ, గణయేత్. తాని తాని సప్తసప్తనక్షత్రాణి, గమనే గమనవిషయే, యాతుః జేమం తాడనం ఆర్తిం, ఆఘం, అభయం దేశభ్రమం, తాడనం చేతిఫలం క్రమాద్దద్యుః విశేషమాహ — యాతుశ్చండలదోషవివచింత్యః, నేతర ఇత్యేనకారాధ్యః, అభవా సకలేకాశ్యేచ అడలదోషోవిచింత్యః.

అవ. అడలస్వరూపమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. సూర్యఁ డున్ననక్షత్రముమొదలభిజన్నక్షత్రముతోఁ గూడునటుల చంద్రుఁడుండెడినక్షత్రమువఱకు నేడేసినక్షత్రము లేడేసి ఫలంబులఁ గలుగఁజేయును. ఎవ్విధంబనిన; ప్రథమనక్షత్రము తేను మును, రెండవది ప్రహరమును, మూడవది మనగవీడను, నాల్గవది ఆయు వును, అయిదవది భయరహితమును, ఆఱవది దేశసంచారమును, ఏడవది తాడనమును నీక్రమంబున సప్తనక్షత్రములు సప్తవిధఫలం బులంగలుగఁ జేయుననియును, ఏవకారార్థమున ప్రయాణవిషయమయి యీ చెప్పిన అడలదోషవిచారము అవశ్యముగా జూడఁదగినదనియులేక మఱియొకపక్షంబున సమస్తశుభకార్యములయందును అడలదోషము జూడఁదగినదనియు నెఱుంగవలయు.

అవ. త్ర్యంకస్వరూపంనిరూపయన్ యాతు స్తత్ఫలమూహ.—

యాత్రావారభవాసరాంశ్చ మిళితాన్ స్వసావీదితస్తాన్ క్రమా త్కృతాన్ ద్విత్రిచతుర్గుణా న్ప్రవిభజే త్సప్తాష్టషడ్భిః క్రమాత్, శూన్యేషు త్రిషు రోగభీతిమరణా న్యాశు ప్రయాతుః క్రమా ఛ్చేషేషు త్రిషు రాజ్యరత్నపృథివీ ర్దద్యాత్తు త్ర్యంక స్తవీయమ్.

వ్యా.—యాత్రేతి. యాత్రావారభవాసరాన్ యాత్రాయాంయోవారః య ద్భం యన్నక్షత్రం యాతిథిఃతాన్, స్వసావీదితః స్వేషామాదితః, యథావాసరస్యా ర్కాదితః, నక్షత్రస్యాశ్వీన్యాదితః, దివసస్యశుక్లప్రతిపదాదితః, మిళితాన్ త్రేథాని ఊష్య, ద్విత్రిచతుర్గుణాన్ కృత్వా, వారనక్షత్రదివససమూహం తేరీథాపరికల్ప్య, యథా ఆద్యంద్వాభ్యాం ద్విత్రియం త్రిభిఃతృత్రియంచతుర్భిః గుణితేష్వత్యర్థః. తతః క్రమాత్ సప్తాష్టషడ్భిః ప్రవిభజేత్, ఏవంవిభజ్యమానేషు త్రిషుపక్షేషు, శూన్యేషుశేషాభానేషు సత్సు, ప్రయాతుః రోగభీతిమరణానిఫలాని, క్రమాద్దద్యాత్. త్రిషుశేషు సత్సు రాజ్య రత్నపృథివీ, ఆద్యశేషేరాజ్యం, ద్విత్రియశేషే రత్నాని, తృత్రియశేషే పృథివీందద్యా దిత్వివగంతవ్యం. లభ్యే ప్రయోజనంనాస్తి అయమేవ త్ర్యంక ఇత్కుచ్యతే.

అవ. త్ర్యంకస్వరూపమును చెలియఁ జేయుచున్నాడు.—

తా. ప్రయాణకర్తవై నమఃబోవుసమయమున తిథివారనక్షత్ర ములమొదలునుండి లెక్కపెట్టియనఁగా; శుక్లపాడ్యమిమొదలుప్రయా

ణదినమువఱకును, భానువారము మొదలు ప్రయాణవారము వఱకును, అశ్వినీనక్షత్రముల మొదలు ప్రయాణనక్షత్రమువఱకును గణనచేసి అయిన గుణకమును నొకరాశిగాఁ జేర్చి యారాశిని మూడు భాగములుగాఁ జేసి యందు ప్రథమ భాగమును రెండును ద్వితీయ భాగమును మూడును తృతీయ భాగమును రెండును ఎచ్చగుణించి యాత్రివిధ రాసుల నీక్రమముగ ప్రథమ భాగమును రెండును ద్వితీయ భాగమును రెండును తృతీయ భాగమును రెండును భాగింపఁగా నాత్రివిధ రాశియందు గణనశేష ముండే నేని ప్రయాణకర్తకు రోగభీతిమరణములును, మూడు రాసులు శూన్యములై యుండేనేని రాజ్యరత్నభూలాభములును ఉక్తక్రమంబుగఁ గలుగును. ఇదియ త్ర్యంకస్వరూపముగాన గ్రంథాంతరమందుఁ జెప్పబడియున్న లబ్ధమువలన వేఱుప్రయోజనము లేదు.

అవ శ్లోకవ్యయేన యాత్రాపంచకశుద్ధిస్వరూప మాహ. —

యాత్రావారిలగ్నాధిష్ఠ్యదివసాత్ స్వస్వాదిత స్సర్వతో
రాశీకృత్య దినార్కదిగ్విసుజలే వ్యక్తై కసంఖ్యాం క్రమాత్,
క్షిప్తా వప్రాగ్ధృతమేవ తం ప్రవిభజే దంకై శ్చ సర్వం ధ్రువం
శేషః ప్రాక్తనపంచకే బహుధినం శూన్యే ఫలం విత్యతే. 171

వ్యా. — యాత్రేతి. యాత్రావారిలగ్నాధిష్ఠ్యదివసాత్, ప్రయాణసమయే యే వారిలగ్ననక్షత్రదివసాః తాత్, స్వస్వాదితః, స్వేనామాదితః, స్వతిః, సర్వాత్, రాశీకృత్యతా మేకై కసంఖ్యాం, దినార్కదిగ్విసుజలేషుంచదశద్వాదశకాష్టాచతస్రః అనుసంఖ్యాను క్రమాక్షిప్తా వప్రాగ్ధృతం ఏకై కసంఖ్యాయుతం, సర్వం పంచవిధం ధ్రువం తమంకై ర్వివిధః ప్రవిభజేత్. ఏవం విభజ్యమానే సతి ప్రాక్తనపంచకే శేషశ్చే ద్బహుధిసంపంచఖ్యాతిరైకశేషశ్చేత్కైః. పంచశేషస్య శూన్యఫలత్వాత్; ఉక్తంచదత్తతే. 'తిస్యడుదినలగ్నం మిశ్రితం పంచథా కృత్తిథిరవిదశనాగై' శ్లోద సంఖ్యాయుతం యత్, నివహృతిశంశేషం శోభనే విర్జనయం రుగవలస్పృహవోరై క్షృణుత్యనా దూషితంతి' దితిశూన్యే పంచకేషేఫలం విత్య, తే ఉక్తాశ్లోకే నితశేషః.

అవ. రెండుశ్లోకములచే యాత్రాపంచకశుద్ధిస్వరూపమును దెలియఁ జేయుచున్నాఁడు —

తా. ప్రయాణవారిలగ్ననక్షత్ర దినములను పూర్వశ్లోకమందు జెప్పబడియున్నక్రమమున మొదటనుండి గణనచేసి అయిన సర్వగుణక

మును నొకరాశిజేసి యారాశిని నైదుభాగములుగాజేసి యందు ప్రథమభాగముతోఁ బదియైదును రెండవభాగముతోపంచ్రైదును మూడవభాగముతో నెనిమిదియు నైవభాగముతో నాలుగును జేర్చి ఒక్కొక్కభాగమును వేర్వేరున తొమ్మిదింట భాగింపఁగా ప్రథమభాగమందైదు మిగిలెనేని రోగపంచకమనియు, రెండవభాగమందైదుమిగిలెనేని యగ్నిపంచకమనియును, మూడవభాగమున నైదుమిగిలెనేని రాజపంచకమనియును, నాలుగవభాగమున నైదు మిగిలెనేని మృత్యుపంచకమనియును సిద్ధాంతంబుగాన నీపంచకలగ్నములయందు ప్రయాణము మొదలగు శుభకార్యములఁ జేయఁగూడదు.

అవ. అంగీకారార్థ మూహ.—

వ్యాధ్యగ్నిక్షీతిపాలచోరమృతితో భీతిశ్చ శూన్యే క్రమా
జేత త్పంచదశాదియోజితఫలం మృతోన్యై ర్భయం సర్వదా,
చోరవ్యాధిభయం నిశాసు దివసే భూపాగ్నిభీతి ర్భవే
ద్వాత్రాసంచకశుద్ధిరేవ గమనే సంజీవనీయా ఖలు. 172

వ్యా.—వ్యాధీతి. వ్యాధ్యగ్నిక్షీతిపాలచోరమృతితః భీతిశ్చ క్రమాత్, శూన్యే పంచశేషేనతి ఆదిక్షా పంచశేషే ద్వాదశితః, ద్వితీయాయాం పంచాపంచశేషే దగ్నితః, తృతీయాయాం ఊతిపాలతః, తురీయాయాం చోరతః చోరాత్, పంచమ్యాం పంచామృతితః, భీతిర్భయంభవేత్, ఏతత్పంచదశాదియోజితఫలం గమనవిషయే చింత్యం. మృతోన్యై ర్భయం 'భీత్రానాం భయపాతు' రిత్యపాదానత్వం, సర్వదాత్యాజ్య మితిశేషః, అన్యేషాం కాలభేదేనాంగీకారా దంగీకారమేవాహ, చోరవ్యాధిభయం, నిశాసురాత్రి వ్యేష, సదివాభాగే. భూపాగ్నిభీతిస్తు దివసే దివాభాగ ఏష, సరాత్రా భవేత్. గమనేయాత్రాయాం, ఇయం పంచకశుద్ధిః, సంజీవనీయాఖలు దివ్యాపిదవత్ ప్రాణసంరక్షణీయాఖలు, అతోవిచారణీయేత్సర్వః.

అవ. అంగీకారార్థమును జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. ప్రథమపంక్తియందు దైదుమిగిలెనేని వ్యాధిభయమును, ద్వితీయపంక్తియందు దగ్నిభయమును, తృతీయపంక్తియందు రాజభయమును, చతుర్థపంక్తియందు చోరభయమును, పంచమపంక్తియందు మృత్యుభయమును గలుగునుగాన నీపంచకశాదియోజితఫలము గమనవిషయమై యావశ్యకముగా నాలోచింపఁ దగినది. మిగతకాల

భేదములచే నంగీకారమగును అంగీకారక్రమం బెట్లఁగన; మృత్యు భయము సర్వదాత్యాజ్యమనియును, చోర వ్యాధిభయములు రాత్రిందును, భూపాగ్నిభయములు పగటిమందును బలిష్ఠములు గాన నాకాలములయం దవశ్యముగ నాలోచింపఁ గగినవనియును, ఈపంచశుద్ధి సంజీవినియును నౌషధవిశేషములై ప్రాణసంరక్షకమైనది గాన ప్రయాణవిషయమై యవశ్యము విచారింపఁదగినది

అవ. యాత్రాచంద్రకంటకనిర్ణయ మాహ —

జీవేచ్ఛు ర్యది చంద్రకంటకగృహే వ్యేతేషు నై న వ్రజే
న్నేషే సింహగృహే ధనుష్యపి సుధీ గ్యాతా వ్రతీచీం దిశమ్,
కాబేరీం మకరే వృషేచ యవతౌ యుగ్లే తులాయాం ఘటే
ప్రాచీం మృత్యుదిశంతు కర్కటగృహే మినాలయే వృశ్చికే. 173

వ్యా. — జీవేచ్ఛు రితి. సుధీర్ఘద్విహా, యాతా, జీవేచ్ఛుః జీవితమిచ్ఛాయ స్యసత్యోక్తః జీవితాశావా ఇతి, ఏతేషు ఐత్యుహజేషుచంద్రకంటకగృహేషు, నవ్రజేత్. తథాపి. మేషేసింహేధనుషిచ ప్రతీచీందిశం, మకరేవృషేయవతాకవ్యా యముదీచీందిశం, మిథునతులకుంభేషు ప్రాచీందిశం, కర్కటమినానవృశ్చికేషుమృత్యుదిశం దక్షిణాందిశం, నవ్రజేదిస్వత్రానుపంగః.

అవ. యాత్రాచంద్రకంటకనిర్ణయమును దెలియఁజేయుచు న్నాఁడు. —

తా. మేషసింహాధనూరానులు పశ్చిమదిక్కునకును, మకరవృషభకన్యలుదగ్గిక్కునకును, మిథునతులకుంభములు తూర్పుదిక్కునకును, కటకమినానవృశ్చికములు దక్షిణపుదిక్కునకును చంద్రకంటకరాసులుగాన జీవితాశగలప్రయాణకర్త యీచెప్పబడిన చంద్రకంటకరాసులలో నాయాదిక్కులకు వై నముపోఁగూడదు

అవ. యాత్రాలలాట మాహ. —

ప్రాచ్యాది ప్రభవోఽర్కశుక్రకుజరాహ్వోర్మిందుఃఖ్యుర్యో
యద్దిగ్విజిహితద్విగుక్తృహగే తాం తాం దిశం న వ్రజేత్,
ప్రాగాదిక్రమశః ప్రదక్షిణవిధౌ భానుప్రవిష్టాలయా
ద్దిక్ష్యేకం ద్విశయం విదిక్షు మృత్యు ద్యాత్రాలలాటం ట్విదమ్.

వాక్య - సాచ్యనితి. అగ్రశక్రమజరాహవః ప్రసిద్ధాః, అగ్రస్యాపత్యంపు
 మాకాతి ॥ అతః తద్విశేషచామాదే తిస్సద్విః శనైశ్చరః, ఇంగుశ్చంద్రః,
 విద్భుః, నూరిగ్ధరుః ఇత్యేషేతిష్టే ప్రమాః, ప్రాగాదిపభవః, ప్రాగాదీనాం దిశాంక్ర
 మాత్ప్రసవః, అధిపతయనంతి. యద్విగ్రాజి యస్మాదిశోయారాట్తస్మిక్రాజి తద్వి
 గుక్తగ్ధమాగే తస్మాదిశో యత్ గృహంరాజిః తత్తస్థితేసతి, తద్రాశౌ తాంతాం దిశం
 నప్రశేద్ధి. భానుః విష్ణుః సూర్యః సూర్యాధిష్ఠితాశివరభ్య, అప్రదక్షిణవిధాక్రమశః
 ప్రాగాదియథాతథా, దిక్షు ఏకైకం, విదిక్షుద్వితయం రాశిద్వయం, విక్షిపేదితిశేషః.
 అత్రానుమాశయః - సూర్యాధిష్ఠితరాశౌ పాచ్యాం నిక్షిపేత్, సూర్యస్య ప్రాగ్దిశిక
 త్వాత్ తద్రాశౌ ప్రాచీందిశం నప్రశేత్, సూర్యస్థితరాశేర్దిశితీయరాశిద్వయ మిశా
 న్యాం నిక్షిపేత్, తద్దిశోగుర్వధిపతిత్వాత్, తద్రాశిద్వయేగురౌస్థితేసతి తల్లగ్నద్వయ
 యే ఈశాన్యాం నప్రశేత్ సూర్యరాశేర్వత్సరుర్ధరాశిమదీచ్యాం నిక్షిపేత్, తద్దిశో
 బుధాధిపతిత్వాత్, తద్రాశౌబుధేస్థితేసతి తల్లగ్నేఉదీచీం నప్రశేత్, సూర్యస్థిత
 రాశేః పంచమస్థరాశిద్వయం వాయున్యాం నిక్షిపేత్, తద్దిశశ్చంద్రాధిపతిత్వాత్,
 తద్రాశిద్వయేచంద్రేస్థితేసతి తల్లగ్నద్వయే వాయున్యాం నప్రశేత్, సూర్యస్థితరాశే
 స్సప్తమరాశిం వాయున్యాం నిక్షిపేత్, తద్దిశఃశనైశ్చరాధిపతిత్వాత్, తద్రాశౌశనైశ్చ
 రేస్థితేసతి వాయున్యాం దిశం నప్రశేత్, సూర్యస్థితరాశేః ఆప్తమనవమరాశిద్వయం నైర్
 ఋత్యాం నిక్షిపేత్, తద్దిశోరాహ్వాధిపతిత్వాత్, తద్రాశిద్వయే రాహవాస్థితేసతి తల్ల
 గ్నద్వయే నైర్ఋతీందిశం నప్రశేత్, సూర్యరాశేర్దశమరాశిం దక్షిణస్యాం నిక్షి
 పేత్, తద్దిశః కుజాధిపతిత్వాత్, తద్రాశౌకుజేస్థితేసతి తల్లగ్నేదక్షిణాందిశం నప్ర
 శేత్, సూర్యస్థితరాశే రేకాదశద్వాదశరాశిద్వయ మగ్నేయాన్యాం నిక్షిపేత్, తద్దిశ
 క్కుక్రాధిపతిత్వాత్, తద్రాశిద్వయేకుక్రేస్థితేసతి తల్లగ్నద్వయే అగ్నేయాం దిశంనప్ర
 శేదితి సూక్ష్మదృశానవంతవ్యం ఇదంతాత్రాలలాటం మృతికృత్, అతస్సర్వ
 దాత్యాజ్యమిత్యాశయః.

అవ. యాత్రాలలాటస్వరూపమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. తూర్పుదిక్కు మొదలు ప్రదక్షిణక్రమంబున సూర్యుడు
 గురువు, బుధుడు, చంద్రుడు, శని, రాహువు, అంగారకుడు, శుక్రు
 డు వీరలెనమంద్రు నెనిమిదిదిక్కులకుఁ బ్రభువులుగాన సూర్యుడున్న
 రాశిని తూర్పున నుంచి యారాశిమొదలు కిక్కినరాసులను ప్రదక్షిణ
 క్రమముననే సమదిక్కులయందు దొర్లొక్కటిని మూలలయందు రెం
 డేసిగాఁ బండ్రిండుగానుల నుంచుగా నేగాళి యేదిక్కునకు నచ్చుచు
 న్నదో యారాశియందు దాదిక్కునకుఁ బ్రభువైన గ్రహముండఁగా నాది
 క్కునకుఁ బయినముపోవ మృతికరంబు.

అవ. యుద్ధముననే రాహుఫల గూహ. —

రాహుక్రాంతభీత శ్రుయోగశ ముఖం భా న్యగ్రతః పృష్ఠతః
పుచ్చం కేతు రితి శ్రుయోగశ రవి స్థాయిగా చ యాయా శశీ,
యస్మి న్నాన్యగతే గృహే పరిభవ స్తస్యైవ పుచ్చం గతే
యస్మిన్ తస్య జయో గతో యుధి చ తా జేత్ర సత్త గృహేత్.

వ్యా.—రా హ్వితి రాహుక్రాంతవతిః రాహుస్థితపక్షత్రా దగ్రతః, శ్రయో
దశభాని, ముఖం రాహుముఖం. పృష్ఠతో రాహుక్రాంతపక్షత్రాత్ పృష్ఠతః, శ్రయో
దశ నక్షత్రాణి, పుచ్చం కేతుః పుచ్చగూహాంత గృహేతి. ఏనం చ సతి రవిః స్థాయి,
శశీయాయా ఏనం చోభయో ర్ద్వధే, యస్మిన్ గృహే, ఆన్యగతే ముఖగతే సతి,
తస్యైవ, పరిభవః తిరస్కారః. పలా యన మితి యావత్. స్థాయిని నూత్యే ముఖేస్థితే,
స్థాయినో భంగః. యాయని చంద్రే ఆన్యగతే సతి యాయినో భంగః. స్థాయినో జ
య ఇత్యాశయః. యస్మిన్ గృహే పుచ్చం గతే స్థాయిని నూత్యే పుచ్చం గతే తస్య
స్థాయినో జయః. యాయని చంద్రే పుచ్చం గతే యది యాయినో జయః. తా నూర్యా
చంద్రమసా, ఏకత్రగతా ముఖే పుచ్చేనా గతా యది, యుధి యుధే, త త్తి దృశేత్.
ఉభా వాన్యగతౌ చే గుభయో ర్భంగః. పుచ్చగతా చే గుభయోర్జయః సమత్వంభవే
దిత్యర్థః.

అవ యుద్ధమునకుఁ బోవునపుడు రాహుఫలమును జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. రాహుస్థితపక్షత్రము మొదలు ముందు పదుమూఁడు
నక్షత్రములు ముఖమును, వెనుక పదుమూఁడునక్షత్రములు తోఁకయు
గాఁగా నూర్చుఁడు స్థాయి యనియును, చంద్రుఁడు యాయ యనియుఁ
జెప్పఁబడును. ఈయిరువురిలోఁ దోఁకయం దున్నవానికి జయము, ముఖ
మందున్నవానికి పరాజయము నని తెలియవలెను. స్థాయి యగునూ
ర్చుఁడు తోఁకయం దుండునక్షత్రములలో నుండునేని గృహగతుఁ డ
గువానికి జయము. యాయయగుచంద్రుఁ డుండునేని రాణువతో యుద్ధ
మునకు వెడలువానికి జయము. నూర్చుఁడు ముఖమందుండునేని స్థాయి
కి భంగము. చంద్రుఁ డుండునేని యాయకి భంగము నూర్చుచంద్రులి
రువును ముఖస్థానమునందుండు లేని రాణువతో వెడలిపోవురాజునకు
ను తనపురములో నున్న రాజునకు నుభయులకు సపదయము. ఆయి
రువును నుచ్చస్థానపక్షత్రములయం దుండి లేని యిరువురకు సమ
జయము.

అవ. అథ' గమనే చర్జ్యకాల మాహ. —

దధ్యే స్వస్య గృహే కళత్రకలహే యస్యాఽరవే శోభనే
మధ్యే వా యది జాతకే చ మృతకే మానేఽప్యమే జన్మతః,
పిత్రో ర్వా త్తయవత్సరే యది పితృశ్రాద్ధక్రియాసంతరే
జీవార్థి యది నవ్రజే త్వయ్యువతో గర్భాన్వితాయా మపి. 176

న్యాయ. దధ్య ఇతి స్వస్య గృహే దధ్యేనతి, కళత్రకలహే కళత్రేణ కలహంకృత్యై
త్యుక్తః. యస్యాఽరవే యస్యకళత్రస్యాఽర్తవే రజసి, శోభనేమధ్యే, శోభనమధ్యేనా,
జాతకే జాతకాశౌచమధ్యే, మృతకే మృతాశౌచమధ్యే చ, జన్మతః జన్మమాసా, నప్యమే
మాసివా, పిత్రోః పితాచ మాతాచ పితరా తయోః పిత్రోః, 'పితామాత్యే' త్యేకశేషః.
త్తయవత్సరే, పితృశ్రాద్ధక్రియాసంతరే, మాతాపిత్రో స్సాంవత్సరికా త్వరదినే,
స్వయ్యువతో స్వభార్యాయా, గర్భాన్వితాయా మపి, ఇదం పాణ్డసా దూర్ధ్వం
బోధ్యం. ఏతేషు సర్వేషు, ప్రయాతా, జీవితార్థి ఆయుష్కామో యది, న వ్రజేత్ న
గచ్ఛేత్. విద్యుచ్ఛే లిక్.

అవ. ప్రయాణవిషయమై నిషేధకాలమును జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. జీవితాశగల వునుండు తనగృహ మగ్నిదగ్ధ మగునపుడు
ను, భార్యతోఁ గలహముచేసిన సమయంబునను, భార్య రజస్వలయై
యుండునపుడును, శుభమధ్యకాలంబునను, జాతాశౌచమృతాశౌచ
మధ్యకాలమందును, నవ్విజన్మమాసమున కెనిమిదనమాసమందును, తల్లి
దండ్రులు మృతిఁబొందిన సంవత్సరమందును, తల్లిదండ్రుల శ్రాద్ధదివస
మునకు మఱుదినమందును, తనభార్య యాఱు నెలలకు పైఁబడినగర్భము
గలదయి యుండునపుడును పయనముపోవునేని తేమమును బొందఁడు.

అవ అభిజిత్తనిష్ఠాపంచకే గమననిషేధ మాహ. —

స్యా ద్భంగోఽభిజిదాహ్వాయే చ నిలయే ధిష్ణ్యే ముహూర్తే తథా
రోగ స్సాన్య ద్వసుభస్య చోత్తరదశా దృక్షేను పంచ స్వపి,
దుఃఖం దక్షిణదిక్ప్రయాతు రథవా నాన్యత్ర యాతు స్వయం
మీనే చే నథ సర్వదిక్షు గమనం యాతు శ్చిక్రం భవేత్. 177

న్యాయ. — స్వాదితి. అభిజిదాహ్వాయే నిలయే అభిజిల్లగ్నై, ధిష్ణ్యే ముహూర్తే
అభిజిన్నత్రై, అభిజిప్తహూర్తే చ, ప్రయాతుః భంగః స్యాత్. పసుభస్య ధనిష్ఠా
క్షత్రస్య, ఉత్తరదశా దాంభ్య రవత్వం తేషుపంచముత్యేస్వపి, యాతుఃరోగఃస్యాత్

యాతురితి సామాన్యనిర్దేశేన సకలదిక్షు ప్రయాతు తపి గమననిషేధ ఉక్తో భవ తీత్యా శంకాయా మిదానీం పక్షాంతర మాహ. అథవేతి.—అథవా దక్షిణదిక్ప్రయాతుః, పూర్వోక్తః గమనం దుఃఖం, దుఃఖకరమిత్యర్థః. అన్యత్ర యాతుః అన్యదిక్ప్ర యాతుః, అయం ధనిష్ఠాపంచ గమననిషేధ స్తున భవతి. మితే చంద్ర స్థితే సతి తు స్యదిక్షుగమనం యాతు ద్వక్రం భవేత్ ప్రయాణసిద్ధి ర్న భవేదిత్యర్థః.

అవ. అభిజిద్ధసిష్ఠాపంచకమందు గమనం షేధమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. అభిజిల్ల గమందును, అభిజిన్నక్షత్ర మందును, అభిజన్ము హూ రిమందును, వై సముబోవువారల కిశుభకరం బనియును, ధనిష్ఠా నక్షత్రోత్తరదశముమొదలు రేవతివఱకు ధనిష్ఠాపంచకము గాన నీపంచకమందు దక్షిణదిక్కుకు పయనముబోవువారలకు రోగకరంబనియు, నితరదిక్కులకుఁ బోవువారలకు శుభకరం బనియు, మఱియును మిఠాన శాశియందుఁ జంద్రుఁ డుండఁగా నేదిక్కునకుఁ బయనముబోయినను ప్రయాణక ర్తకు నిష్ప్రసిద్ధి గలుగదనియు నెఱుఁగఁదగినది.

అ. నానాయాత్రాసు లగ్ననిర్ణయ మాహ.—

స్త్రీయాత్రా సుఖదా వృషేచ యువతౌ యుగ్తే ప్రయాతుర్ధతే
గోయాత్రా పశులాభ దైవ వృషభే మేషే హరా వా మృగే,
కుంభే కర్కటకే ఝషే చ మకరే యాతు ర్జన న్యార్థదా
శౌర్యావ్యవధన ప్రదా గవి హరా యుద్ధే తు చాపేఽప్యజే.

వ్యా.—స్త్రీయా త్రేతి. వృషే, యువతౌ కన్యాయం, యుగ్తే మిథునేచ,
స్త్రీయాత్రా-స్త్రీణాం యాత్రా, సుఖదా. ధతే తులాయం, వృషభే, మేషే, హరా
సింహే, మృగే మకరచ, యాతుః, గోయాత్రా పశులాభదా. కుంభే కర్కటకే,
ఝషే. మితే, మకరచ, యాతుః జనస్య పురుషస్య, యాత్రా అర్థదా. యుద్ధేతు,
గవి వృషభే, హరా సింహే, చాపే ధనుషి, అజే మేషేచ, శౌర్యావ్యవధన
ప్రదా భవతి.

అవ. సర్వయాత్రావిషయమై లగ్ననిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. వృషభ, కన్యా, మిథునరాసులయందు స్త్రీయంత్ర సుఖ ప్రదమనియు, తుల, వృషభ, మేష, సింహ, మకరరాసులయందు గోయాత్ర బోవువారలకు పశులాభ ప్రదమనియు, కుంభ, కర్కట, మిఠాన, మకరరాసులయందు ద్రవ్యార్థమై వెల్లడివాసకే ధనప్రదమనియు,

వృషభ, సింహ, ధనుర్దేవరాసులయందు యుద్ధమునకుఁ బోవువానికి శౌర్యయువ్యధనప్రదములు.

అవ. యుద్ధగమనకాలే రాహుస్థితిఫల మాహ.—

వారేఽర్కస్య గురో ర్ద్ధినే సురపతే స్తత్కాలహారాసు వా
యుద్ధే వా భృగుచంద్రయో ర్యమదిశం భామే దినే వారుణీమ్,
సౌమ్యాంభానుజసౌమ్యయోస్తుకలహస్సృత్కాలరాహు స్త్వయం
స్యాతాం లాభజయా ప్రయాతు రథవా చే ద్వామగః పృథగః.

న్యాయ.—వార ఇతి. అర్కస్య వారే భానువారే, గురో ర్ద్ధినే గురువారేచ,
తత్కాలహారాసు, ఆత్మ బహుచచనేన భావాదిసకలవారేషు తత్తద్వారాధిపతిహో
రాస్యే త్యక్తో లభ్యతే. రవిగురుహోరయోశ్చ, సురపతే రింద్రస్య. దిశం ప్రాగ్దిశంప్రతి,
యుద్ధేప్రయాతుః యుద్ధస్య ప్రయాతు రిత్యర్థః. కలహ స్సృత్. అత స్తద్వారయోః
ప్రాచీందిశం న వ్రజేత్ తద్వారయోః తత్ర దిశి రాహో స్సత్వా దితిభావః భృగు
చంద్రయో శ్శుక్రసోమవారయోః తత్ హోరయోశ్చ యమదిశం దక్షిణాం దిశం
న వ్రజేత్. తత్ర కాలరాహో స్సత్వా దితిపేతు స్సర్వత్ర యోజ్యః భామే దినే
తద్ధోరాయాం వారుణీం ప్రతీచీం దిశం న వ్రజేత్. భానుజసౌమ్యయోస్తు శనిబుధవా
రయోః తద్ధోరయోశ్చ సౌమ్య ముదీచీం దిశం న గచ్ఛేత్. అయం కాలరాహుః
యుద్ధే ప్రయాతుః, వామగః పార్శ్వగతోవా పృథగతోవా యది లాభజయా
స్యాతామ్.

అవ. యుద్ధమునకుఁ బోవునపుడు రాహుస్థితికి ఫలమును జెప్పు
చున్నాఁడు.—

తా. భానుగురువారములయందును భానుగురుహోరలయం
దును రాహువు తూర్పుదిక్కున నుండునుగాన నీవారహోరలయం
దాదిక్కునకును శుక్రసోమవారములయందును వారహోరలయందును
రాహువు దక్షిణమం దుండుఁగాన నీవారహోరలయం దాదక్షిణది
క్కునకును, అంగారకవారమందును వారహోరయందును రాహువు
పశ్చిమంబున నుండునుగాన సావారహోరలయందుఁ బశ్చిమదిక్కున
కును, శనిబుధవారములయందును వారహోరలయందును రాహువు త్ర
రంబుననుండునుగాన నీవారహోరలయం దీదిక్కునకును యుద్ధయాత్ర
పోవువారలకు మిక్కిలి కలహంబు గలుగు ననియును, కాలరాహువు

యుద్ధమునకు వెళ్లునపుడు ప్రయాణకర్తకు నిరుపార్జ్యములయం దుండినను వెనుకయుండినను లాభజయకర్తఁ డగును.

అచ. అథ ద్వాభ్యాం స్థిరచరయోగినోః ఫల మాహ —
పక్షాది ర్నవమీ చ దుఃఖభయదే ప్రాచీం ప్రయాతు స్తయో
అనంతర్యతిథీ కుజేకకుభం త్వాగ్నేయకాస్తాం తయోః,
అనంతర్యదినే తయోః పరిదినే రక్షోదేశం పంచమీ
రాకా వాయుదిశం చతుర్దశదినం షష్ఠీ దిశం వారుణీమ్. 180
యామ్యా మిమయకృ త్తయో శదినం న్యా త్నస్తమీ త్వీష్టమీ
దర్శ శ్చేకదిశం ప్రయాణసమయే హేమా స్థిరా యోగినీ,
పాదోనం ఘటికాచతుష్టయమితా ప్రాగాదివృషాంతగా
న్యా దేమా చరయోగినీ నిధనకృ ద్భానుదయా నిత్యశః. 181

వ్యా.—పక్షాది రితి. యామ్యా మితిచ —పక్షాదిః ప్రతిపత్, నవమీచే త్యేతే
ప్రాచీం ప్రయాతుః దుఃఖభయదే భయతః, ఏవంచ తయోః ప్రతిపన్నవమ్యాః, అనం
తర్యతిథీ క్రమత్ ద్వితీయదశమ్యా, కుజేకకుభం కుజేస్య కకుభ ముదీచీం దిశ
మిత్యర్థః 'దిశస్తు కుభః కాస్తా' ఇత్యమః ప్రయాతుః పూర్వం ద్దుఃఖభయదే.
తయోర్ద్వితీయదశ మ్యా అనంతర్యదినే త్వీతీయోకాదశ్యా, అగ్నేయకాస్తాం అగ్నే
యదిశం, ప్రయాతుః పూర్వం ద్దుఃఖభయదే. త్వీతీయోకాదశ్యోః పరిదినే చతుర్థి
ద్వాదశ్యా రక్షోదేశం నైరఋతిదిశం ప్రయాతుః పూర్వం ద్దుఃఖభయదే పంచమీ
ప్రసిద్ధా, రాకాపార్శ్వమాసీచే త్యేతే దినే, వాయుదిశం వాయువాం ప్రయాతుః పూ
ర్వం ద్దుఃఖభయదే. చతుర్దశదినం చతుర్దశి, షష్ఠీదినంచే త్యేతే వారుణీం నరుణ స్వే
మాం దిశం 'తస్యేవ' మిత్యర్థో 'టిడ్ధాణ' ఇతిత్యాదిన జీవ ప్రతీచీం దిశం యాతు
ద్దుఃఖభయదే స్యాతా మితి స్వత్రానుబంగః త్రయోదశదినం త్రయోదశి సప్తమీ చ
యామ్యాం దక్షిణదిక్పర్యాతుః అమయకృత్ రోగకృ త్నాస్తిత్. అప్తమీ దర్శ శ్చ
ఈశదిశం ఈశాన్యాదిశం యాతుః అమయకృ ద్రోగకృ త్నాస్తిత్. ప్రయాణసమయే
ఏషేష స్థిరా యోగినీ. అథ చరయోగినీమాహ —నిత్యశః ప్రతిదినం, భానుదయా
త్సూర్యోదయా దాభ్య, చరయోగినీ పాదోనం ఘటికాచతుష్టయమితా సతి, ప్రాగా
దివృషాంతగా. అనువాకయః-సూర్యోదయాచరితరి పాదోనం ఘటికాచతుష్టయం
ప్రాచ్యాం, తత స్తావత్కాలమేవ తిన్యాః ఏష్ట్యాం వాయువాం, తత స్తస్యాః షష్ట్యాం
దక్షిణస్యాం, తతః తిన్యాః ఏష్ట్యా మైశాన్యాం, ఇతః తిన్యాః ఏష్ట్యాం ప్రతీచ్ఛ్యాం,
తత స్తస్యాః ఏష్ట్యాం అగ్నేయాం, తత స్తస్యాః ఏష్ట్యా ముదీచ్ఛ్యాం, తత స్తస్యాః

వస్త్ర్యం నైర్ఋత్యాం, ఏషా చరయోగినీ సంచరతీ సతీ, అభిముఖం యాతుః నిధి
నకృ ద్భవతీతి సర్వ మవధాతవ్యమ్.

అవ రెండుశ్లోకములచే స్థిరచరయోగినులకు ఫలములఁ జెప్పు
చున్నాఁడు.—

తా. పాద్యమీనవములు దూర్చుదిక్కునను విదియదశము
లు త్తరమునను తీదియైకాదశు లాగ్నేయదిక్కునను చతుర్థిద్వాదశులు
నైర్ఋతిదిక్కునను పంచమిపున్నమలు వాయవ్యదిక్కునను చతుర్దశీ
షష్ఠులు పశ్చిమదిక్కునను త్రయోదశీసప్తములు దక్షిణంబునను
అమావాస్యప్రము లీ శాన్యదిక్కునను స్థిరయోగిని యుండుఁగాన నీదివ
సములయం దీదిక్కులకుఁ బైనముపోవువారలకు దుఃఖభయంబులు
గలుగును. చరయోగిని ప్రతిదినమందు సూర్యోదయప్రభృతి
సూర్యాస్తమయపర్యంతము తూర్పున కిట్లు ఘడియలును వాయవ్య
మున కిట్లు ఘడియలును దక్షిణంబున కిట్లు ఘడియలు నీశాన్యంబున కిట్లు
ఘడియలును దీని కాటవదగుపశ్చిమంబునను దానికాటవదైనయాగ్నే
యంబునను దానికాటవదగు నుత్తరంబున నాయుత్తరమున కాటవదగు
నైర్ఋతిదిక్కునందును చరయోగిని యిట్లు సంచరించుచుండుఁగాన
నీయోగిని కభిముఖముగఁ బైనముపోయి రేని మరణము గలుగును.

అవ పక్షచ్ఛిద్రేషు వర్జ్యకాల మాహ.—

విఘ్నేశ శ్చ చతుర్దశీ చ నవమీ షష్ఠ్యష్టమీ ద్వాదశీ,

నాగా స్తత్త్వచతుర్దశాంకమనుదిక్షాఽప్యః క్రమా ద్రోగదాః,

సంఖ్యోద్ధ్వా ఘటికా శ్శుభాశ్చ తిథయః పట్నక్షరః ధ్రాభిధాః

మాసాద్యంతదినద్వయం తు మృతికృ త్సర్వేషు కర్తృ సప్తి. 182

వా. — విఘ్నేశ శ్చేతి. విఘ్నేశ శ్చతుర్థీ చతుర్దశీచ నవమీ షష్ఠ్యష్టమీ
ద్వాదశీచ ఏతాః సప్తిధాః. ఏతాసు నాగా స్తత్త్వచతుర్దశాంకమనుదిక్షాఽప్యః క్రమా
ద్రోగదాః చతుర్థ్యాం నాగాః అక్షౌ, చతుర్థిశ్చాం తత్త్వం పంచవింశతిః, నవమ్యాం
చతుర్దశ, షష్ఠ్యాం అంకః సప, అష్టమ్యాం ముచ శ్చతుర్దశ, ద్వాదశ్యాం దిక్ దశ,
ఏతిస్సంఖ్యాక నాద్యః ఘటికా స్త్రావిజ్యా ఇత్యశ్చయః. సంఖ్యోద్ధ్వా ఉక్తసం
ఖ్యోద్ధ్వాః ఘటికాః శుభాః. పట్నక్షయః, విఘ్నేశాదితిథయః, పట్నంధ్రాభిధాః
పక్షచ్ఛిద్ర సంజ్ఞకాః పక్షేషు చ జ్ఞేయాః మాసాద్యంతదినద్వయం—మాసాదిః
కుక్షప్రతిపత్, అంతిదినం అమావాస్య, తియోః ద్వయం సర్వేషు కర్తృసు కుడిక
ర్తృను, మృతికృత్

అవ. పక్షచ్ఛిద్రములయందు వర్జ్యకాలముఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. చతుర్థియందు మొదట ౮ గడియలును, చతుర్థియందు ౧౫ గడియలును, నవమియందు ౧౪ గడియలును, వస్త్రీయందు ౯ గడియలును, అష్టమియందు ౧౪ గడియలును, ద్వాదశియందు ౧౦ గడియలు సశుభః కరములుగాన శుభకార్యములవిషయమై యూచితములయందు దీక్షితులు నివేదింపఁదగినవియు, నీయాముది సములయందు మిగిలినగడియలు శుభకరములుగాయు నీచెప్పుబడిన విఘ్నేశాదిపక్షిభంజనమునకును పక్షచ్ఛిద్రముల నియును, శుక్లపాద్యమి, అమావాస్య ఈరెండుదివసములు సర్వశుభకార్యవిషయమై శుభము ప్రదములుగాన సర్వదా నింద్యములనియు నభిప్రాయము.

అవ. అథ గమననిషిద్ధనక్షత్రేషు వర్జ్యకాల మాహ —

శాశ్రేష్ఠన వేళవరే దశ యమే పూర్వాత్రయే పోడశ
తావస్త్రే పంచదశానలే నవదశ ద్వావింశతిః పైతృభే,
స్వాతౌ ద్వావింశత సార్వభే నవదశా వైంద్రాగ్నిభే తారకా
స్త్రేతా యాతృభయాద్రిదా అథ శుభా సంఖ్యోత్తిరా నాడికా.

వ్యా. శాశ్రేష్ఠ. శాశ్రేష్ఠానక్షత్రముం సప్త, ఈశ్వరే ఆర్ద్రాయాం సప, యమే భరణ్యాం దశ, పూర్వాత్రయే పూర్వఫల్గుని పూర్వాషాఢాపూర్వాభాద్రాసు పోడశ, తావస్త్రే చిత్రాయాం పంచదశ, అనలే కృత్తికాయాం నవదశ ఏకానవింశతిః, పైతృభే మహాయాం ద్వావింశతిః, స్వాతౌ ద్వాదశ, సార్వభే ఆశ్రేష్ఠాయాం నవదశ ఏకానవింశతిః, వంద్రాగ్నిభే విశాఖాయాం తారకాః సప్తవింశతిః, ఏతాః నాడికాః ఘటికాః, యాతృభయాద్రిదాః అథ సంఖ్యోత్తిరా నాడికాః నిషిద్ధనక్షత్రేషు క్త సంఖ్యోత్తిరిక్తఘటికాస్తు శుభప్రదాః.

అవ. గమననిషిద్ధనక్షత్రములయందు వర్జ్యకాలమును జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. జ్యేష్ఠానక్షత్రమందు ౭ ఆర్ద్రాయందు ౯ భరణియందు ౧౦ పూర్వఫల్గుని పూర్వాషాఢాపూర్వాభాద్రాదులయందు ౧౬ చిత్రయందు ౧౫ కృత్తికయందు ౧౯ మఖయందు ౨౨ నాతియందు ౧౨ ఆశ్రేష్ఠయందు ౧౯ విశాఖయందు ౨౭ రహస్యయందు నీనక్షత్రములయందు దీక్షితులు ప్రయాగవిషయములు దాఖభయప్రదములనియు, నుక్త సంఖ్యోత్తిరిక్తఘటికలు శ్రేష్ఠములుగానియు నభిప్రాయము.

అవ. దినభుక్తివారభుక్తిస్వరూప మాహ —

దధ్యాజ్యాన్నయవాంబుమాషచణకఙ్గైక్షుపిష్టార్ద్రక

క్షీరవ్యంజనముద్గపాయసతిలా భుక్తిర్దినాద్యాదితః, 141

తక్రం పాయసకాంచికే దధి పయో దుగ్ధం తిలాన్నం క్రమా

ద్వారా ద్యంశుమతః ప్రయాత్రసుఖకృత్సా వారభుక్తిర్భవేత్.

వ్యా — దధితి. దినాద్యాదితః ప్రతిపత్ప్రభృతి పూర్ణమాసహితదర్శాంతహేద శదిసేషు. దధ్యాజ్యాన్నయవాంబుమాషచణకఙ్గైక్షుపిష్టార్ద్రకః క్షీరవ్యంజనముద్గపాయసతిలాః యే పదార్థాః, తేషాం క్రమాత్ భుక్తిర్భోజనం. దినభుక్తిరిత్యుచ్యతే. అంశుమతో వారాది భానువాసప్రభృతి సప్తవారేషు, క్రమాత్ తక్రం, పాయసకాంచికే పాయసం చ కాంచికం చ పాయసం ప్రసిద్ధం కాంచికం ధాన్యాప్లుం, అంధభాషాయాం (కలి) ఇత్యుచ్యతే 'అవంతిసోమధాన్యాప్లుమంజలానిచకాంచిక' ఇత్యమరః. దధి, పయః దుగ్ధం, తిలాన్నం, ఏతేషాం యా భుక్తిః, సా వారభుక్తిః ప్రయాత్ర సుఖకృత్ భవేత్ భానువారే తక్రం పీత్వా గమ్యతేచేత్ యత్రా సుఖకృత్సా దితి గమ్యతే. ఏవం దినభుక్తిస్థలే పూన్యం. ఇయమేవ వారభుక్తిరిత్యుచ్యతే, సన్వేషం వారభుక్త్యైష చరితార్థత్వా దినభుక్త్యుపన్యాసో నిరర్థకఇతిచేన్న; దినోక్తనాకోక్త పదార్థద్వయం భుక్త్వై గంతవ్య మిత్యాశయాత్. ఏషేవ భుక్తి ర్వత్సమాణనక్షత్ర భుక్తిస్థలే పూన్యమే

అ. దినవారభుక్తులస్వరూపమును జెప్పుచున్నాడు. —

తా. పై నముపోవు వారలు పాశ్యమిమొదలు పున్నమలమావాస్యఃశోఽగ్రాడ ౧౬ దినసములయందును పెగుగు, నెయ్యి, అన్నము, గోధుమలు, ఉదకము, మినుములు, సెనగలు, ఙ్గైద్రము, చెరుకు, పిష్టము, ఆర్ద్రకము, పాలు, వ్యంజనము, పెసలు, పాయసము, నువ్వులు ఈ ౧౬ పదార్థములను క్రమంబుగా నొక్కొక్కదినసమునం నొక్కొక్కపదార్థమును భుజించి పై నముపోవలయుననియు, తక్రము, పాయసము, కలి, పెగుగు, పాలు, దుగ్ధము, తిలాన్న మిసప్తవిధపదార్థములను భానువారప్రభృతిస్థిరవారమువఱకు నొక్కొక్కవారమం నొక్కొక్కపదార్థమును భుజింపవలయుననియు నీదినభుక్తిని వారభుక్తిని చెప్పుట వలన దినవారభుక్తిప్రతిపాదకపదార్థ ద్వయమును భుజించి పై నముపోయి రేని సుఖవంతు లగుదు రనియు నెఱుంగవలయు,

కుల్లాషా స్థిలతండులా కథి ఘృతం దుగ్ధం చ మూర్ధామిషం
తత్సారం ఘృతపాయసం చ పృథుకా చూంసం మృగేణ్య గుధు,
శాకం వైష్ణిక మోదనం బహువిధం ధాత్రీఫలం మంటపం
పిష్టాన్నం కదళీఫలం శశశిరోమాంసం కుభుత్థోదనమ్. 18
నై వారం కృసరాదనం యుషయుతం చాన్నం సమ ద్దానం
శాల్యన్నం చ యవాన్న మిష్ట మశనం దస్తాదిభుక్తిః క్రమాత్,
సాజ్యన్నం కృసరాన్న మూదిదివసే ప్రాది భుక్త్యా వ్రజే
స్తత్సాన్యన్నం ఘృతపాయసంచ గమనే దిగ్భుక్తి రేషా క్రమాత్.

వ్యా — కుల్లాష ఇతి. నైవార మితి కుల్లాష శ్చూకాః, 'స్యా ద్యాకం
స్తు కుల్లాష శ్చూకో వారిమంథక' ఇత్యుక్తాః తిలాః తింశలాః దధి, ఘృతం ఆజ్యం,
దుగ్ధంక్షీరం, మూర్ధామిషం-మృగసంబంధి మార్గం తచ్చ యత్ ఆమెయం మృగమాంసం,
తత్సారం మృగమాంససారం, ఘృతసాయనం ఘృతసహితక్షీరాన్నం, పృథుకాః, మృగే
ణ్యాః ఏడిపుగస్య, 'రాజదంతాదిషు పర' మితి మృగశబ్దస్య పూర్వనిపాతిః తస్య
మాంసం, మధు, శాకం చ ప్రసిద్ధం, వైష్ణికం మద్భవిశేషః, బిదనం బహువిధం, కృస
రాన్నమితి యావత్. ధాత్రీఫలం ఆమంకం, 'ధాత్రీ న్యా గమతాఽపి క్షీతిర ప్యా
మలక్య' సీత్యమరః. మంటపం భక్ష్యవిశేషః, పిష్టాన్నం, కదళీఫలం, శశశిరోమాంసం,
కుభుత్థోదనం, నైవారం నీవారాన్నం, కృసరాదనం యుషయుతం మత్స్యసహిత మన్నం,
సమద్దానం యుద్ధసహితాన్నం, శాల్యన్నం శాలయా వ్రహివిశేషః తేషా మన్నం,
యవాన్నమితి-ఇష్టమశనం, దస్తాదిభుక్తిః, ఆశ్వినీప్రస్థతి ఆభిజిత్సహితాష్టావింశతి
నక్షత్రాణాం భుక్తిః, క్రమాత్ జ్ఞేయా. ఆశ్విన్యాం గంతుమిచ్ఛుః కుల్లాషా నృక్త్యా
గచ్ఛతిచే దిప్తసిద్ధి ర్భవేత్. ఏవ మష్టావింశతినక్షత్రాణా ముక్తగీత్యాఽపి గంతవ్యం
అథ దిగ్భుక్తి మహా. సాజ్యన్నం ఘృతప్లతాన్నం, కృసరాన్నం చిత్రాన్న మితి ప్రసి
ద్ధం, మత్స్యాన్నం మత్స్యసహితాన్నం, ఘృతపాయసాన్నం ఘృతసంయుక్తక్షీరా
న్నం, ఆదిదివసే ప్రయాణప్రథమదినే భుక్త్యా వ్రజేత్ ప్రాగ్గమనవేశాయాం సా
జ్యన్నం, దక్షిణే కృసరాన్నం, పశ్చిమే మత్స్యాన్నం, ఉద్యోగమనే ఘృతపాయ
సాన్నం, భుక్త్యా వ్రజే దిత్యాశయః. గమనే ప్రయాణవిషయే ఏషా భుక్తిరదర
ణీయా.

అవ. రెండుశ్లోకములచేతి నక్షత్రదిగ్భుక్తులు జెప్పుచున్నాడు —

తా. సెనగలు, నువ్వులు, బిన్నము, పెసగు, నెయ్యి, పాలు,
మృగమాంసము, మృగమాంససారము, ఘృతసహితక్షీరాన్నము, అడు
కులు, లేడిమాంసము, మధువు, శాకము, వైష్ణికును మద్యవిశేషము,

అన్నము, చిత్రాన్నము, ఉసిరికపండ్లు, అరటిపండ్లు, మంటపమనుభక్త్యవిశేషము, పిష్టాన్నము, కుందేటి శిరోమాంసము, ఉలవలతోఁ గలిపినయన్నము, నీవారాన్నము, కృసరాన్నము, మత్స్యసహితాన్నము, పెసలపప్పున్నము, పిశాణబియ్యపుటన్నము, యవాన్నము ఈ ౨౮పదార్థము లశ్విన్యాది ౨౮నక్షత్రములయందు దొడ్డాక్షనక్షత్రమునందొడ్డాక్షపదార్థమును భుజించి పైనముపోయిరేని యిష్టసిద్ధిగలుగును. తూర్పుదిక్కునకుఁ బైనముపోవువా రాజ్యసహితాన్నమును, దక్షిణమునకుఁ బోవుసమయమున గృసరాన్నమును, పశ్చిమమునకుఁ బోవుసమయమున మత్స్యన్నమును, ఉద్దిగ్గమనసమయమున ఘృతసహితక్షీరాన్నమును ప్రయాణదివసమునకుఁ బూర్వదినమందు భోజనముచేసి పోవలయును. ప్రయాణవిషయమై ఉత్తనక్షత్రభుక్తిదిగ్భుక్తియును మిక్కిలి యావశ్యకము.

అవ. అథ చంద్రద్వాదశావస్థాప్రకారద్యయ మాహ. —

పృథిఘ్నం గతధిష్ఠ్య మిందుఘటికా సంయుజ్య రాశిం పున
 ర్వేదఘ్నం శరసాగరాప్త మినతో భక్త్యావైభ లబ్ధం క్రమాత్,
 మేషదా తు గృహే గృహే శశభృతో జ్ఞేయా అవస్థా ద్విష
 డ్దస్రాది వ్యథ పాదయుక్తఘటికా శ్చైకాద శ్చైకాదశ. 187

వ్యా — పృథిఘ్న మితి. గతధిష్ఠ్యం అశ్విన్యాదిప్రకృతనక్షత్రాంతాని గతధిష్ఠ్యనితేషాం సంఘః తద్ధిష్ఠ్యం, పృథిఘ్నం పక్ష్యా సంఘజితం, కృత్వా తత్ర ఇందుఘటికాః షడ్వర్తమాననక్షత్రఘటికాః, సంయుజ్య రాశిః కార్యః, తం రాశిం పున ర్వేదఘ్నం చతుర్థజితంకృత్వా, శరసాగరాప్తం చ చత్వారింశ ద్విభక్తం కుర్వాత్. అథానంతరం, విభాగతఃయల్లబ్ధం పునః ఇంతః ద్వాదశభిః భక్త్యా విభజ్య, తల్లబ్ధం, మేషదా గృహేగృహే మేషప్రభృతిప్రతిరాశౌ, క్రమాత్ శశభృతః చంద్రస్య, ద్విషట్ ద్వాదశసంఖ్యాకా అవస్థా జ్ఞాతవ్యా ఇత్యేకః పక్షః. పక్షాంతర మాహ. — అథవా దస్రాది ప్యశ్విన్యాదిఘ ఏకైకావస్థాయాః పాదయుక్తఘటికాః సపాదఘటికాః ఏకాదశైకాదశేతి నూలప్రకారోఽన్యః సునుతు ప్రతిభాతి. చంద్రో యదా రాశిం ప్రవిష్టో భవతి తదారభ్య సపాదైకాదశఘటికాః ప్రత్యవస్థాయాః జ్ఞాతవ్యాః ఇతి నులభితరః. అశ్విన్యాది గతనక్షత్రాణిపక్ష్యాసంగుణ్యేషు షడ్వర్తమానఘటికాః సంయుజ్య పంచత్రింశోత్తరశతేన విభజ్యతే చేత్, శేషం సపాదైకాదశఘటికాః క్రమేన ఏకైకావస్థాయాం జ్ఞాతవ్యా ఇతి నులభతమేషాయ ఇతి దిక్.

అవ. గ్రంథకర్త యిష్టానుసారముగఁ జంద్రద్వాదశావస్థలనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. జనులు ప్రయాణముపోవునక్షత్రమువఱకు నశ్వేన్యాదిగతనక్షత్రములను ౬౦ ట ఎచ్చగుణించి యీ గుణకములో నిత్యనక్షత్రములోఁ బ్రయాణకాలమువఱకు గతించిన ఘడియలనుగూడఁ జేర్చి యొక రాశిచేసి దాని ర ట గుణించి ర౫ చేభాగింపఁగా శేషించిన ఘడియలఁ జంద్రోదయరాశి మొదలుకొని పరశ్లోకమందుఁ జెప్పబోయెడిద్వాదశావస్థల కొక్కొక్కయఁజ్ఞువు ౧౧ ఘడియలచొప్పున భాగించి యెన్నియవస్థలకు సంఖ్యవచ్చునో యాయవస్థలకు నచ్చా రూపఫలమునుజూచు కొనవలయునని కాలామృతకారుల యభిప్రాయము.

అవ. అథ చంద్రద్వాదశావస్థానాం నామనిరూపణద్వారా తదనురూపఫల మాహ.—

సూక్ష్మం స్థూలమితి ద్వయోః ప్రవసననాశం మృతాఖ్యంజయం హాస్యం క్రీడితనామకం ప్రియరతిం సుప్తిం భుక్తిం జ్వరమ్, కంఠం సుస్థిరతాం స్వనామసదృశం చేందో రవస్థాఫలం యాత్రాయుద్ధవివాహవాస్తుజననక్షేత్రప్రవేశాదిభు. 188

వ్యా — సూక్ష్మమితి. సూక్ష్మస్థూలమితి ద్వయోః పక్షయోః ప్రవసన, నాశ, మృతాఖ్య, జయ, హాస్య, క్రీడిత, ప్రియరతి, సుప్తి, భుక్తి, జ్వర, కంఠ, సుస్థిరతాదితి చంద్రస్య ద్వాదశావస్థానాం నామనిర్ణయంతి, స్వనామసదృశంతి త్త్విన్నామనురూపమిం బోశ్చంద్రస్య, అవస్థానాం ఫలం యాత్రాయుద్ధవివాహవాస్తు జననక్షేత్రప్రవేశాదిభు, యాత్రప్రయాణం, యుద్ధం రాజ్యామన్యోన్యకలహః, వాస్తుగృహనిర్మాణాది, వివాహః ప్రసిద్ధః, జననంపుత్రజన్మ, క్షేత్రం కృషికర్త, ప్రవేశః సూతచగృహప్రవేశః, ఏతేషు ద్రవ్యవ్య మితి శేషః.

అవ చంద్రద్వాదశావస్థలకు నామనిరూపణ చేసి నామానురూపఫలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. స్థూలము, సూక్ష్మమనెడు ద్వివిధపక్షముల ద్వాదశయవస్థలకు ప్రవసనము, నాశము, మృతాఖ్యము, జయము, హాస్యము, క్రీడితము, ప్రియరతి, సుప్తి, భుక్తి, జ్వరము, కంఠము, సుస్థిరతయనెడు ద్వాదశవిధనామంబులనియును, చంద్రద్వాదశావస్థలయొక్క నామా

నురూపఫలంబనియును, ప్రయాణ, యుద్ధ, వివాహ, గృహనిర్మాణ, పు
త్రజన్మ, కృషికర్మ, నూతనగృహప్రవేశాదులయందే దావ్యదశావస్థాను
రూపఫలవిచార మావశ్యకమనియు నెఱుఁగునది.

అవ. ఖచరయోగఫల మాహ —

అర్కాక్రాంతభత స్తృతీయనవమే చాతుర్థభం పంచమం
చైత ద్ధివ్యచతుష్టయంతు ఖచరో నామా భవే త్తత్ఫలమ్,
సీమంతే సువనే ప్రతే శిశుహరం నిస్తండులత్వం కృషా
వైధవ్యం కరవీడనే చ గమనే కుర్యాత్ప్రియాతు ర్విధమ్. 189

వ్యా.—అర్కేతి అర్కాక్రాంతభతః సూర్యాధిష్ఠితనక్షత్రాత్, తృతీయ
నవమే, చాతుర్థభం చతుర్థక్షత్రం, పంచమం పంచమనక్షత్రం చేతిచతుష్టయం, ఖచరో
నామ ఖచరాఖ్యోయోగోభవేత్, అయం ఖచరయోగః, సీమంతే ప్రసిద్ధే, సువనే పుంస
వనే ప్రతే ఉపనయనేచ, శిశుహరం శిశుహరణరూపం, తత్ఫలం, కృషా హలకర్షణి,
నిస్తండులత్వం ధాన్యాభాషం కరవీడనే వివాహే, వైధవ్యం, గమనే ప్రయాణే, ప్ర
యాతుః, ఐవంచ క్రమాత్కుర్యాద్దద్యాదితి స్వత్రాధ్యాహర్యః.

అవ. ఖచరయోగఫలమును జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. సూర్యస్థితనక్షత్రమునకు 3, 4, 5, 6 ఈ 4 నక్షత్రము
లు ఖచరాఖ్యయోగమనియు, సీఖచరయోగము పుంసవన, సీమంత,
ఉపనయనములవిషయమై శిశుహరణరూపఫలమును వ్యవసాయవిషయ
మై ధాన్యాభావమును వివాహమందు వైధవ్యమును ప్రయాణవిషయ
మై వైసముఁ బోవువానికి మరణము నీక్రమంబుగఁ గలుగఁజేయును.

అవ. అథ కర్మణిఫల మాహ.—

సూర్యాధిష్ఠితతారకాది గణయే చ్చాతుర్థభం ఘాతదం
స్యా దేకాదశభం ప్రభంగద మిదం చాష్టాదశం మృత్యుదమ్,
కర్తు స్సాన్య దథ పంచవింశ మపి భం హని ప్రదం కర్మణి
నా మైతి స్థితచతుష్టయం తు గమనే పాణిగ్రహేది ష్విసి. 190

వ్యా.—సూర్యేతి సూర్యాధిష్ఠితతారకాదిసూర్యస్థితనక్షత్రమారభ్య, గణయేత్
చంద్రస్థితనక్షత్రస్వర్యంతమితశేషః, ఏవంగణనాయాం క్రియమాణాయాంచాతుర్థభం
సూర్యస్థితనక్షత్రాచ్చతుర్థనక్షత్రం, ఘాతదం నామ, ఏకాదశభం సూర్యస్థితనక్షత్రాదేకా

దశనక్షత్రం, ప్రభంగదం, అష్టదశం సూర్యస్థితనక్షత్రా దష్టదశనక్షత్రం, మృత్యు
దం పంచవింశం భవపి సూర్యస్థితనక్షత్రా త్పంచవింశనక్షత్రంచహనిదం, ఏకత్
కర్కణీనామ కర్కణీసంజ్ఞకం, భవతుష్టయం ఉక్తనక్షత్రచతుష్టయం, కర్కణగమనే
పాణిగ్రహదిష్టపి, వివాహదిశుభకర్కణుచ, తత్తిత్తిలం స్యాత్. సూర్యస్థితనక్షత్రా
చతుర్థైకాదశాష్టదశపంచవింశతినక్షత్రేషు శుభకర్కణమర్యాదిత్యాశయః.

అవ. కర్కణీఫలమును జెప్పచున్నాడు.—

తా. సూర్యస్థితనక్షత్రముమొదలు చంద్రస్థితనక్షత్రమువరకు
గణనచేయఁగా సూర్యస్థితనక్షత్రమునకు నాల్గవనక్షత్రము ఘాతదమ
నియు, పదునొకొండవనక్షత్రము భంగదమనియు, పదు నెనిమిదవ నక్ష
త్రము మృత్యుప్రదమనియు, ఇరువదియైదవనక్షత్రము హానిదమనియు
ఈ చెప్పఁబడిన నాలుగునక్షత్రములు కర్కణీ యనుసంజ్ఞగలవనియు
నిది ప్రయాణవివాహాదిశుభకర్కణవిషయమై ఉక్తఫలంబులఁ గ్రమం
బుగ నిచ్చునుగాన నీనక్షత్రచతుష్టయమందు నేకుభకార్యములును
జేయఁగూడదు.

అవ స్వరచక్రోక్తబాల్యాదిస్వరవివేక మాహ —

యన్నామ ప్రథమాక్షరస్వరముఖా జ్ఞేయా అకారాదయో

బాలో యావనరాజ్యవృద్ధమృతయ స్వస్వాది పంచాభిధాః,

క్లృష్టా దృష్టి రకారవవ గదితో దైవ స్త్వికారో భవే

తౌప్రిథాఖ్యాది రుకార వవ ముభయో రేకార ఓకారకే 191

వ్యా.—య దితి యస్య నామ్ని ప్రథమాక్షరే యః స్వరః తన్నుఖాత్తదా
దితః, అకారాదయః అకారఇకారః కారవీకారఓకారాః, జ్ఞేయాః జ్ఞాతవ్యాః. ఏతే
పంచస్వరాఃస్వస్వాది బాల్యయావనరాజ్యవృద్ధమృతయ ఇతి పంచాభిధాః పంచ
సంజ్ఞాభివంతియథా—అకారాదినామ్నః పుంసః అకారోబాలస్వరః, ఇకారః కుమార
స్వరః, ఉకారోరాజ్యస్వరః. ఏకారోవృద్ధస్వరః, ఓకారోమృతిస్వరః, ఇకారాది
నామ్నః పుంసః ఇకారోబాలః, ఉకారో యువా, ఏకారోరాజ్యః, ఓకారోవృద్ధః,
అకారోమృతిః, ఉకారాదినామ్నః పుంసః ఉకారోబాలః, ఏకారోయావనః, ఓకా
రోరాజ్యః, అకారోవృద్ధః, ఇకారోమృతిః, ఏకారాదినామ్నః పుంసః ఏకారోబాలః,
ఓకారోయావనః, అకారోరాజ్యః, ఇకారోవృద్ధః, ఉకారోమృతిః, ఉకారాది
నామ్నః పుంసః ఓకారోబాలః, అకారోయావనః, ఇకారోరాజ్యః, ఉకారోవృద్ధః,

ఏకారోమృతిః, ఆకార ఏవదృష్టిః బాలాఖ్యాక్ష్మప్తా సిద్ధా ఇకారోదైవః, యోవ నాఖ్యోగదితిః ఉక్తః. ఉకారోప్రాధాఖ్యోభవేత్ ఏకారే ఓకారేచ ఉభయోః పృథ్విమృత్యోః ప్రాధాఖ్యేవపథవేతామితిమాత్సర్యకావగత్యం. విస్తరస్తు స్వరోదయే ద్రవ్యైవ్యః. విస్తరభయా న్నేహ లిఖ్యతే.

అవ. స్వరచక్రమందుఁ జెప్పఁబడిన బాలాదిస్వరవివేకమును జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. అకార, ఇకార, ఉకార, ఏకార, ఓకారము లనుపంచ స్వరములలో నేస్వరము నామధేయప్రథమాక్షరమందుఁగలదో, ఆస్వరము మొదలైదుస్వరములకు బాల్య, యౌవన, రాజ్య, పృథ్వి, మృతు లనుపంచవిధనామంబు లవి యెట్లునఁగా; అకారాది నామంబు గలపురుషునికి అకారము బాలస్వరము, ఇకారము కుమారస్వరము, ఉకారము రాజ్యస్వరము, ఏకారము వృద్ధస్వరము, ఓకారము మృతిస్వరము, ఇకారాది నామంబుగల పురుషునికి ఇకారము బాలస్వరము, ఉకారము యౌవనస్వరము ఇతైతంగున విగిలిన స్వరంబులకు స్వస్వాదిగా బాలాదిస్వరవివేకము నెఱుంగవలయుననియు అకారాదిపంచస్వరము లకు స్వస్వాదిగా దృష్టి, దైవ, ప్రాణ, ప్రాణ, ప్రాణ లనుపంచవిధావస్థలు గలపు వానివిషయ మీగ్రంథమందు సూక్ష్మముగఁ జెప్పఁబడి యున్నదిగాన స్పష్టముగఁ దెలుసుకొన నిచ్చయించువారు స్వరోదయ మనుగ్రంథమునఁ దెలిసికొనవచ్చుననుట.

అవ. తత్ఫలతారితీధివారకాలాదీనాం బాలాదిస్వరూప మాహ.—

అల్పార్థాధికలాభహానిమరణం కుర్యు స్స్వబాలాదయః

పంచ ద్వ్యర్తుక పంచ పంచ భగణా దస్తాది నందాద్యపి,

వారాః పంచవిధాః స్యు రర్కఃకుజయో శ్చంద్రజ్ఞయో ర్వాక్వతే శ్శుక్ర స్యార్కనుతస్య పంచ సమయా స్స్యఃప్రాతరాద్యాస్వరాః.

వ్యా — అత్యేతి స్వబాలాదయఃస్వరాః క్రిమాత్ అల్పార్థాధికలాభహాని మరణమితి ఫలా. కుర్యుః, కుభాబాలస్వరః అల్పం స్వల్పలాభం, యౌవనస్వరః అర్థాధికం అర్థే. అధికం అధికార్థరాభమితియవేత్, రాజ్యస్వరోలాభం ఫలప్రాప్తిం, పృథ్విస్వరోహం మృతిస్వరోమరణం మర్యాదత్యాశయః, పంచ ద్వ్యర్తుకః ఋతిఃషట్. క. సః ఋతవ షట్, పునఃపంచ, పునరపంచ చభగణాః నక్షత్రగణాః, దస్తాదిఅశ్వినాదితిః, బాలాద

యోభవంతియథావా, ఆత్మీన్యాదిపంచకం ఆకారస్యబాహ్యస్వరం, ఆర్ద్రాదిషట్కం యో
వనాఖ్యం ఉత్తరాదిషట్కం రాజ్యం, జ్యేష్ఠాదిపంచకం వృద్ధాఖ్యం, ధనిష్ఠాదిపంచకం
మృతాఖ్యం, ఇకారస్య ఆర్ద్రాదిషట్కం బాలాఖ్యం, ఉత్తరాదిషట్కం యోవనాఖ్యం,
జ్యేష్ఠాదిపంచకం రాజ్యాఖ్యం, ధనిష్ఠాదిపంచకం వృద్ధాఖ్యం, ఆత్మీన్యాదిపంచకం మృతా
ఖ్యం, ఉకారస్య ఉత్తరాదిషట్కం బాలాఖ్యం, ఏవమన్యత్రామదూహ్యం, సందాద్య
పిసందాదిపంచతిథయః, ఆకారాదీనాం క్రమాద్బాలాదయోభవంతి, ఆకారస్యందతిథిః
బాలాఖ్యః, భద్రోయావనాఖ్యః జయేరాజ్యాఖ్యః రిక్తితిథిః వృద్ధాఖ్యః, పూర్ణతిథిః మృ
తాఖ్యః, ఇకారస్య భద్రాదిపంచతిథయో బాలాదయోభవంతి, ఉకారస్య జయేదిపంచ
చతిథయః బాలాదయోభవంతి, ఏకారస్య రిక్తిదిపంచతిథయః, ఓకారస్య పూర్ణాదిపంచ
చతిథయః క్రమే బాలాదయోభవంతి, వారాః పంచవిధాన్యుః యథా ఆర్క-కుజ
యోరేకవిధః చంద్రజ్ఞయోరేకవిధః, వాక్పత్తేర్ధరోరేకవిధః, శుక్రశ్చైర్ధరోరేకవిధః, ఆర్క-
కుజస్య శేరేకవిధః, ఇత్యేతన్మక్తంభవతి, ఆకారస్య ఆదిత్యభౌమవాసరా బాలాఖ్యా, సో
మబుధవాసరా యోవనాఖ్యా, గురువాసరా రాజ్యాఖ్యః, శుక్రవాసరా వృద్ధాఖ్యః, శని
వాసరా మృతాఖ్యః, ఇకారస్య సోమబుధవాసరా బాలాఖ్యా, గురుక్యావనాఖ్యః, శుక్రో
రాజ్యాఖ్యః శనివృద్ధాఖ్యః, ఆదిత్యభౌమా మృతాఖ్యా ఏవమన్త్రాత్రా పూర్ణాఖ్యం, ప్రా
తరాద్యాః పంచసమయాః కాలాః బాలాదయోభవంతి, యథా ఆకారస్య ప్రాతఃకాలో
బాలాఖ్యః, సంఖోయావనాఖ్యః, మధ్యాహ్నో రాజ్యాఖ్యః, ఆపరాహ్ణో వృద్ధాఖ్యః,
సాయంతనకాలో మృతాఖ్యః, ఇకారస్య గంగమాదయో బాలాదయోభవంతి, ఉకా
రస్య మధ్యాహ్నాదిపంచకాలాః బాలాదయః, ఏకారస్య ఆపరాహ్ణాదయః, ఓకారస్య
సాయంతనప్రాతస్సంగమమధ్యాహ్నపరాహ్ణః బాలాదయోభవంతి ఏకేషాం ధలాని
పూర్వోక్తానీతిదిక్.

అవ. పూర్వక్షోకమందుః జెప్పుబడియున్న బాలాదినామము
లకు ఫలంబులను తిథివారచక్షుత్రములకు బాలాదిస్వరూపమును జెప్పు
చున్నాడు. —

తా. బాలాదిపంచస్వరములలో బాలస్వరము స్వోల్లాభము
ను, యోవనస్వరము ధనమును, రాజ్యస్వరము ఫలప్రాప్తిని, వృద్ధస్వరము
హానిని, మృతస్వరము మరణమును, నీక్రమంబున గలుగఁజేయునని
యు, అకారమునకు సత్త్విన్యాదిపంచకము బాలస్వరమనియు, ఆర్ద్రాది
షట్కము యోవనస్వరమనియు, ఉత్తరాదిషట్కము రాజ్యస్వరమని
యు, జ్యేష్ఠాదిపంచకము వృద్ధస్వరమనియు, ధనిష్ఠాదిపంచకము మృతి
స్వరమనియు, ఇకారమునకు ఆర్ద్రాదిషట్కము బాలస్వరమనియు,

ఉత్తరదివట్కము యౌవనస్వరమనియు, శేషం బితైఃఱంగున నెఱుంగ
వలయు. అ కారమునకు నందాదిపంచతిథులు బాలస్వర మనియు,
భద్రాదిపంచతిథులు యౌవనస్వరమనియు, జయూదిపంచతిథులు రాజ్య
స్వర మనియు నీక్రమంబుననే శేషంబు నెఱుంగవలయును. అ కారము
నకు భాన్వంగారక వారములు బాలస్వరమనియు, సోమబుధ వారములు
యౌవనస్వరమనియు, గురువారము రాజ్యస్వరమనియు, శుక్ర వారము
వృద్ధ స్వరమనియు, శనివారముమృతిస్వరమనియు, ఇ కారమునకు సోమ
బుధ వారములు బాలస్వరమనియు, ఉ క్త శేషంబితైఃఱంగున నూహ్యం
బులనియును, అ కారమునకు ప్రాతిహికాలము బాలస్వరమనియు, సంగమ
కాలము యౌవనస్వరమనియు, మధ్యాహ్న కాలము రాజ్యస్వరమని
యు, అపరాహ్ణ కాలము వృద్ధస్వరమనియు, సాయంకాలము మృతి
స్వరమనియు, ఇ కారమునకు సంగమకాలము బాలస్వరమనియు శేషం
బితైఃఱంగున నూహ్యంబు.

అవ. అథ పంచభిశ్శ్చైః పంథారాహుచక్రవిచక్షయా ధర్మ
ర్థకామమోక్షనక్షత్రనిర్ణయ మాహ —

వస్వాద్యార్యవిశాఖమిత్రవరుణాహ్యభ్యాశ్చ ధర్మాభిధా
హ్యభ్యాశ్చ స్తదితీంద్రకాలపితృభక్తీశాజపాద్వాయవః,
కామాభ్యా అభిజిద్భగాగ్నిదనుజాహిర్బుధ్నచిత్రేశ్వరా
విశాస్త్యంత్యకరార్యమేందువిధయో మోక్షాభిధా స్తారకాః. 193

వ్యా — వివేచితి. వస్వాద్యార్యవిశాఖమిత్రవరుణాహ్యభ్యాః ధనిష్ఠాశ్విని
పుష్య విశాఖానూరాధాశతభిషగాశ్రేషాఞ్చితి సప్తనక్షత్రాణి, ధర్మాభిధాః ధర్మనామ
ధేయాః, అదితీంద్రకాలపితృభక్తీశాజపాద్వాయవః పునర్యమా జ్యేష్ఠా భరణీ
మఘాశ్రవణపూర్వాభాద్రాస్త్యంత్యఞ్చితి సప్తతారకాః, అర్థాభ్యాః అర్థనామధేయాః.
అభిజిద్భగాగ్నిదనుజాహిర్బుధ్నచిత్రేశ్వరాః అభిజిత్సూర్యఫల్గునీ కృత్తికామూలా
త్తరాభాద్రాచిత్రార్ద్రాఞ్చితి సప్తతారకాః, కామాభ్యాః కామనామధేయాః, విశ్వా
స్త్యంత్యకరార్యమేందువిధయః ఉత్తరాషాఢా పూర్వాషాఢా రేవతీనస్తోత్రఫల్గునీ
మృగశిర్షా రోహిణ్యాఞ్చితి సప్తతారకాః, మోక్షాభిధాః మోక్షాభ్యాః, 'అభ్యాశ్చైవ
అభిధానంచ నామధేయంచ నామ' చేత్యమరః.

అవ ఐదుశ్లోకములచేత సంధాగాహుచక్రవిసత్తద్వారా ధర్మార్థకామమోక్షసత్తత్తనిర్ణయముఁ జేయునాఁడ. —

తా అశ్వినీ, భిష్ణు, పుష్యమి, విశాఖ, అనూరాధ, శతభిషము, ఆశ్లేష ఈ యెనిమిది నక్షత్రములు ధర్మనక్షత్రములనియును; పుష్యమి, శ్రేష్ఠ, భరణి, మఘ, శనిము, పూర్వాభాద్ర, నావతి ఈ యెనిమిది నక్షత్రములనియును; అభిజిత్తు, పూర్వాఫల్గుని, పుష్య, మూల, ఉత్తరాభాద్ర, చిత్త, ఆర్ద్రా ఈ యెనిమిది నక్షత్రములనియును; ఉత్తరాషాఢ, పూర్వాషాఢ, రేవతి, హస్త, కిత్తాఫల్గు, పుష్యశిఖ, రోహిణి ఈ యెనిమిది నక్షత్రములనియు నెఱుంగునది

సూర్యే ధర్మగతే తథా హిమరే ధర్మాదిరస్థే క్రమా
ద్యాయాభంగ మవాప్నుయా నథ జయం శ్రోధా ననన్ధిజయమ్,
స్థాయీ యా ద్విజయం సభంగవికలం తద్విగ్రహం సంకరం
భృత్యాజాండజసంగరే చ గమనే ప్రవృత్త గాఙ్గాం యుధి 194

వ్యా — సూర్య, ధర్మగతే పూర్వోక్తధర్మనిష్ఠాదిరస్థునైవ గతేనతి, తథా హిమరే చంద్రే, ధర్మాదిరస్థే ధర్మాకామమోక్షసత్తత్తేషు స్థితేనతిచ, యాయా క్రమాత్, భంగం, జయం, శ్రోధా దసర్థం, జయం ఆగాప్నుయాత్. స్థాయీ తు, విజయం సభంగవికలం, తద్విగ్రహం, సంకరమియాత్ ప్రాప్నుయాత్. తేనాయ మర్థస్సంపన్నః. సూర్యే ధర్మగతే, చంద్రేపి ధర్మగతేనతి యాయినో భంగః, చంద్రే అర్థగతేనతివిజయః, చంద్రే కామాఖ్యగతేన త్యంజయః, చంద్రే మోక్షాఖ్యగతేనతి విజయః, యాయిన ఇతి సర్వత్రానుపంగః. సూర్యే ధర్మగతే చంద్రేపి ధర్మాఖ్యనక్షత్రేగతేనతి, స్థాయినో విజయః, చంద్రే అర్థగతే భంగః, చంద్రే కామాఖ్యగతే పరాజయః, చంద్రే మోక్షగతే స్థాయినో యుద్ధం చేతి, భృత్యాజాండజసంగరే భృత్యయోః భటయోః అజయోః మేషయోః అంజయోః కుక్కుటయోశ్చ సంగరే యుద్ధే, గాఙ్గాం యుధి చ, గమనే ప్రయాణేచ, సర్వత్ర స్వదా, ఇదం విచారణీయ మితి శేషః.

తా. సూర్యచంద్రు లిరువులు పూర్వశ్లోకోక్తధర్మనక్షత్రములయందుండునపుడు రాణువచేచ్చుకొని యుక్తమనకాబోవు రాజునకు భంగమని, చంద్రుఁ డర్థాఖ్యనక్షత్రములందుండునపుడు జయమని, కామాఖ్యనక్షత్రగతుడై యుంగఁగా నుజ భమని, మోక్షాఖ్యనక్షత్రగతుడై యుండఁగా జయమని, ఈసూర్యచంద్రులు ధర్మగ

తులై యుండు సమయంబునఁ దనపట్టణములోననుండి యుద్ధము చేయు రాజునకు విజయమని, చంద్రుఁ డర్థగతుఁడై యుండఁగా భంగమని, కామగతుఁడై యుండఁగాఁ బరాజయమని, మోక్షగతుఁడై యుండఁగా విశేషయుద్ధ మగునని భలులు పొట్టేళ్ళు, కోళ్లు వీనికిఁ బరస్పరము కలహముచేయించునమ శుమున గాజులు యుద్ధమునకుఁ బోవుసమయ మున నీవిచార మావశ్యకమనియు నెఱుంగునది.

ఆదిత్యేఽర్థగతే తథా హిమకరేఽప్యర్థాదిసంస్థే క్రమా
ద్బంధుద్వేష మియా జ్జయంచ వసుధాం యాయాచ సర్వాశుభమ్,
లక్ష్మీం భంగ మథాశుభం చ విజయం స్థాయీతు సంప్రాప్నుయా
జ్ఞాత్వా చక్రఫలం మయైవ రచితం సమ్యక్ప్రకారాంతరమ్ 195

వ్యా — ఆదిత్య ఇతి. ఆదిత్యే నూర్యే, అర్థగతే పూర్వోక్తార్థాఖ్యనక్షత్రగతే సతి, తథా హిమకరే చంద్రే, అర్థాదిసంస్థే సతి, యాయా బంధుద్వేషం, జయం, వసుధాం, శత్రురాజ్యం, సర్వాశుభం చ క్రమా దియాత్ సాప్నుయాత్. అథ స్థాయీతు, లక్ష్మీం భంగం అశుభం విజయం చ, సంప్రాప్నుయాత్. ఆయ మాశయః. నూర్యేఽర్థగతే చంద్రేఽప్యర్థగతే సతి యాయినో బంధుద్వేషః స్థాయినో లక్ష్మీః, చంద్రే కామగతే యాయినో జయః, స్థాయినో భంగః, చంద్రే మోక్షగతే యాయినో భూలాభః, స్థాయినః అశుభం, చంద్రే ధర్మగతే యాయినః అశుభం స్థాయినో దీర్ఘద్యేషః. ప్రాచీనైః పూర్వజ్ఞోకోక్తప్రకారేన తత్రతత్ర ప్రతిపాదితః, చక్రఫలం పంథారాహుచక్రఫలం, సమ్యక్జ్ఞాత్వా విచార్య, ప్రకారాంతర మన్యత్ప్రకారః, మహారచిత మితి కాలామృతకారోక్తిః.

తా. నూర్యచంద్రు లర్థాఖ్యనక్షత్రగతులై యుండునపుడు యుద్ధమునకు వెడలిన రాజునకు బంధుద్వేషము, తనపట్టణములోననుండి యుద్ధము చేయు రాజునకు నైశ్వర్యంబును, చంద్రుఁడు కామగతుఁడై యుండఁగా యుద్ధమునకు వెడలినవానికి జయము, స్వస్థానమందుండి యుద్ధముచేయువానికి భంగము, చంద్రుఁడు మోక్షగతుఁడై యుండఁగా యాయకి భూలాభము, స్థాయకి నశుభము, చంద్రుఁడు ధర్మగతుఁడై యుండఁగా యాయకి నశుభము, స్థాయకి దీర్ఘ ద్వేషములుగలుగుననియును, బూర్వికుచే బూర్వజ్ఞోకమందుఁ జెప్పబడియున్న క్రమము ననే తఱచుగాఁ బ్రతిపాదించి బడియున్న పంథారాహుచక్రము లెన్న

గాశోధించిన కాలామృతకారునిచే నుక్తార్థము ప్రకారాంతరముగ క్లౌక మందుఁ జెప్పఁబడియున్నదనియును భావము.

అర్కే కామగతే తథాఽమృతకరే కామాదిసంస్థే క్రమా ద్యాయీ యుద్ధం మవాప్నుయా దతిధనం సర్వాపదం మంగళమ్, యత్కించి ద్విజయం ధనం శుభకరం స్థాయీ తు భంగం సదా విద్వద్భిః క్రమశః ప్రయాణసమయే జ్ఞేయం చతుర్థాం ఫలమ్.

వ్యా.—అర్క ఇతి. అర్కే కామగతే కామాఖ్యనక్షత్రగతేనతి, అమృత కరే చంద్రేపి, కామాదిసంస్థే, యాయీ క్రమాత్, యుద్ధం, అతిధనం, సర్వాపదం, మంగళ, మితి ఫలాని అవాప్నుయాత్ స్థాయీ తు యత్కించి ద్విజయ మిషద్వి జయం, ధనం, శుభకరం, భంగంచేతి, ఫలానిక్రమాత్ అవాప్నుయాదిత్యనుసంగః. ఆయుభిప్రాయః, సూర్యకామాఖ్యనక్షత్రగతే, చంద్రేచ తన్నక్షత్రగతే, యాయీ యుద్ధం, స్థాయీ తు యత్కించి ద్విజయం, చంద్రే మోక్షగతే, యాయీ అతిధనం, స్థాయీతు ధనం, చంద్రే ధర్మగతే, యాయీ సర్వాపదం, స్థాయీ శుభ కరం, చంద్రేఽర్థగతే, యాయీ మంగళం, స్థాయీ భంగం, అవాప్నుయా దితి, విద్వద్భిః ప్రయాణసమయే చతుర్థాం ఫలం సూర్య కామగతే చంద్రస్య కామమో క్షధర్మార్థావస్థానాం ఫలం క్రమశో విజ్ఞేయం సమ్యగ్విచారణీయ మిత్యర్థః.

తా. సూర్యుఁడు కామాఖ్యనక్షత్రగతుఁడై యుండునపుడును చంద్రుఁడు కామమోక్ష ధర్మార్థనక్షత్రగతుఁడై యుండునపుడును పట్టణమువెడలి యుద్ధమునకుఁ బోయినరాజు, యుద్ధము, అతిధనము, సర్వాపద, మంగళమును చతుర్విధ ఫలములను, తనపురముననే యుండి యుద్ధము చేయురాజు కించిద్విజయము ధనము శుభము భంగ మను చతుర్విధ ఫలంబులను బొందుననియు, విద్వాంసులచేతి నీచతుర్విధ ఫల విచార మవశ్యముగఁ జూడఁదగినదనియు నెఱుంగనగు.

భానౌ మోక్షగతే తథా పుష్కలసతో మోక్షాదిసంస్థే క్రమా ద్భంగం సర్వజయం శ్రీయం చ సమియా ద్యాయీచసంధిసదా, స్థాయీ చాశు జయం మహీంచ మహతీం భంగంమహద్విగ్రహం పంథారాహుగతం ఫలంచ లిఖతం ధర్మాదిచక్రం త్విరమ్. 197

వ్యా —భానా వితి. భానౌ సూర్య, మోక్షగతే మోక్షాఖ్యనక్షత్రగతే, ఉడుపతో ఉమానాం నక్షత్రాణాం పతి శ్చంద్ర స్తస్త్విరమ్, మోక్షాదిసంస్థే క్రమా ద్యాయీ భంగం సర్వజయం శ్రీయం సంధి సామోపాయం సమియాత్. స్థాయీతు

జయం, మహతీం విపులాం మహీం పృథివీం భంగం మహద్విగ్రహం చాశు శీఘ్రం సమయాత్. ఆయం భావః. సూర్యే మోక్షనక్షత్రగతే చంద్రే తద్గతేసతి యాయీ భంగం సాయీ ఆధికజయం, చంద్రే ధర్మనక్షత్రగతే యాయీ జయం సాయీ తు భూలాభం, చంద్రే అర్థగతే యాయీ శ్రీయం స్థాయీ భంగం, చంద్రే కామ నక్షత్రగతే యాయీ సంధిక్రియాం స్థాయీ కలహం సమయాత్. ఇదం పంథా రాహుచక్రగతం ఫలం లిఖితం శ్లోకచతుష్టయోక్తం ధర్మాదిచక్ర మిత్యుచ్యతే.

తా. చంద్రసూర్యు లిరువురు మోక్షాఖ్యనక్షత్రగతులై యుండునపుడును, సూర్యుడు మోక్షగతుడై యుండఁగాఁ జంద్రుడు ధర్మార్థకామనక్షత్రగతుడై యుండేనేని యట్టిసమయంబున రాణువనుజేర్చుకొని యుద్ధమునకు వెడలిన ప్రభువు భంగమును, సర్వజయమును, సంపదను, సామోపాయమును నీ చతుర్విధఫలములఁ గ్రమముగాఁ బొందుననియును, జంద్రసూర్యు లుక్తక్రమంబున నుండఁగాఁ దనపురంబున నేయుండి యుద్ధముచేయ రాజు జయమును శత్రురాజ్యమును భంగమును విశేషకలహమును నీఫలంబులఁ గ్రమంబుగఁ బొందుననియును, పంథారాహుచక్రఫలం బిది యనఁగా; శ్లోకచతుష్టయమందుఁ బ్రతిపాదింపఁబడిన యర్థమే ధర్మాదిచక్రంబని వ్యవహరింపఁబడుచున్నదనియు నెఱుంగవలయు.

అవ. అథ సూర్యచంద్రనాడీవివేక మాహ —

నాసాదక్షిణభాగజాతపవన స్సూర్యాఖ్యనాడీ శుభా
సంగ్రామవ్యవహారమైఘనభయస్సానాన్నభంగార్తిః,
నా డ్యన్యా శశిన శ్మశ్చైవ గమనాలంకారపాణిగ్రహ
క్షేత్రాద్యేషు యదంశవా యుచలనే తత్త్వాదపూర్వం ప్రజేత్.

వ్యా — నా నేతి నాసాదక్షిణభాగజాతపవనః - నాసాయాః యో దక్షిణ భాగః తత్త్ర జాతో యః పవనో వాయుః సఏవ సూర్యాఖ్యనాడీ త్యుచ్యతే, నా నాడీ సంగ్రామవ్యవహారమైఘనభయస్సానాన్నభంగార్తిః - సంగ్రామో యుద్ధం, వ్యవహారః క్రియవిక్రియాదివ్యాపారః, మైఘనం మిథునకర్త, భయం రాజభీతిః, స్సానం మంగళస్సానం, ఆన్నం ఆన్నశబ్దేన భోజనకాలో లక్ష్యతే. భంగః పరాజయః, ఆర్తిః పీడా ఏతాసు, శుభా శుభాప్రదా. ఆన్యా నాడీ, నాసావామభాగజాతవాాయుః శశినః చంద్రసంబంధినీ నాడీ త్యుచ్యతే. సా చంద్రనాడీ గమనాలంకారపాణిగ్రహక్షేత్రాద్యేషు ప్రయాణభూషణవివాహకృషికర్తసు శుభా. యదంశవాయుచలనం యద్భృగవాయుచలసంభవతి, తత్త్వాదపూర్వం తద్భృగచరణపూ

ర్యం ప్రజేత్, సంగ్రహాదిషు దక్షిణపాదపూర్వం ప్రయాణాదిషు వ్యామపాదపూర్వం ప్రజేదితి భావః.

అవ. చంద్రసూర్యనాడివివేకమును జెప్పుచున్నాడు —

తా. నాసికమునకు కుడిప్రక్కనున్న రంధ్రమునందు సంచరించుచున్న వాయువు సూర్యనాడి యనియు, ఈ సూర్యనాడి, యుద్ధము, క్రయ విక్రయాదివ్యాపారము, మైథునము, రాజభయము, మంగళస్నానము, భోజనకాలము, పరాజయము, మనఃవీడ ఇవి మొదలగు కార్యములవిషయమై శుభకరంబనియును, నాసికమునకు నెడమప్రక్కనున్న రంధ్రమునందు సంచరించు వాయువు చంద్రనాడియనియు, ఆ నాడి భూషణధారణము, వివాహము, వ్యవసాయము మొదలగు కార్యములవిషయమై శుభకరంబనియు, నాసికమునకు నేభాగమునం దేవాయువు సంచరించుచుండునో ఆ భాగపాదసంచారము ముందుగాఁ జేయవలయు నని యభిప్రాయము.

అవ. సర్వదిగ్గమననిర్ణయ మాహ. —

కాబేరీ ముదయే రవే స్సురపతే ర్దేశం తు మధ్యందినే

సాయం వారుణదేశ మంతకదిశం యాతాఽర్ధరాత్రే ప్రజేత్,

గోధూళా వభిజి త్యుషస్యపి గతి స్సర్వాసు దిక్ష్యుర్థదా

మందాహోషసి కింపున శ్చ గమనే లగ్నాదిశుద్ధిం వినా 199

వ్యా — కాబేరీ మితి. రవే రుదయే సూర్యోదయకాలే, కాబేరీ ముదీచీందిశం, మధ్యందినే మధ్యాహ్నే మురపతే ర్దేశం ప్రాగ్దిశం, సాయంకాలే వారుణదేశం పశ్చిమదిశం, అర్ధరాత్రే అంతకదిశం దక్షిణదిశం, యాతా ప్రజేత్, గోధూళా అభిజితి ఉపనిచ సర్వాసు దిక్షు చతుర్దిక్షు అర్థదా. గోధూళ్యాభిజితుషసాం స్యతూపం ప్రాగ్ వోపపాదితత్వా న్నేహ లిఖ్యతే, మందాహోషసి శనివాసరోషకాలే, లగ్నాదిశుద్ధిం వినాపి, గమనే, ప్రయాణే, అర్థ దేతి కింపునః కిముచక్రవ్యం. శిష్యుషసః శుక్రబుధ చంద్రహారాక్రాంతత్వా దితిభావః. మందాహోషసి త్యస్య శుక్రవారస్య చక్రమయామ ఇత్యర్థః —

అవ. సర్వదిగ్గమననిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు. —

తా. ప్రయాణకర్త సూర్యోదయకాలమునందు త్తరమనకును, మధ్యాహ్నకాలమునందు తూర్పునకును, సాయంకాలంబునందు పశ్చిమంబునకును, అర్ధరాత్రియందు దక్షిణంబునకును పై నముఁబోవు నేని యిష్టసిద్ధిగలుగు ననియును, గోధూళి అభిజిత్ ఉషగి కాలములయందు

నేదిక్కునకు ప్రయాణము వెళ్లి నను ధనలాభముగలుగుననియును, శత్రువు
షణికాలమనఁగా; శుక్రవారచరమయామ మనుటయీకాలము శుక్ర
బుధ, చంద్రహాసరాకాంత మైయుండుఁ గాన లగ్నాది యేవిచారమును
జేయక, అట్టికాలమందు ప్రయాణము వెళ్లి నవారికి సర్వాభీష్టసిద్ధిగలుగు
ననియు నభిప్రాయము.

అవ. ప్రయాణే ముఖ్యతమనక్షత్రాణి తత్తన్మనసన్మతికాలంచ
దర్శయతి.—

పాణిస్థానధ్వని కార్యసిద్ధి రనిశం మైత్రే ప్రయాతస్య తు
జ్యేష్ఠాయా ముషితస్య తత్ర హి పునర్భూతే ప్రయాతస్య తు,
మాండవ్యస్య మనోజయో హ్యుపసి చే ద్దార్ద్రస్య యానం మతం
స్యా స్పృశ్యకృకునం బృహస్పతిమతం తిత్రాపి యాత్రార్థదా. 200

వ్యా.—పాణి స్థేతి. మైత్రే అనూరాధానక్షత్రే, ప్రయాతస్య పుంసః,
అధ్వని మార్గవివ, అనిశం సర్వదా, కార్యసిద్ధిః, పాణిస్థా వాస్తవతా, అవిఫలేత్వార్థః.
జ్యేష్ఠాయా ముషితస్య ప్రయాతస్య, ఏవం పునః మూలే మూలానక్షత్రే ప్రయాత
స్యచ, తత్ర మాన్దవీవ కార్యసిద్ధిః పాణిస్థా. మాండవ్యస్య ఋషేః మనోజయః,
ఇదానీం కార్య మవశ్యం భవతీతి నిస్సంశయచిత్తం మత మిష్టం, గార్ద్రస్య తూప
సిచే ద్యానం ప్రయాణం శుభకరమితి మత మిష్టం బృహస్పతిమతంతు సమ్యక్కృకునం
శుభశకునం స్యా ద్యది తత్రాపి తదానీ మేవ యాత్రార్థదేతిమతం. శకునస్వరూపం
తు అగ్రే వక్ష్యతీ యద్యపి జ్యేష్ఠానక్షత్ర ముత్తమేషు హస్తాదిషు వా మధ్యమేషు శత
భిషగాదిషువా నోక్తం; తత్ర ష్మత్రోక్తమత్యేన స్వీకృతత్వా దవధేయమ్.

అవ. ప్రయాణవిషయమై ముఖ్య మగునక్షత్రములను, ఆయా
మునులకు నిష్టంబులగు కాలంబులను జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. అనూరాధానక్షత్రమందును జ్యేష్ఠయందును మూలయం
దును ప్రయాణము వెడలినవారికిఁ గార్యసిద్ధి కరస్థితమై యుండునఁగా;
నిర్విఘ్నంబుగ నిష్టసిద్ధిగలుగు ననుట. చిత్తముం దేసంశయమునుంచక
నిపు డిష్టసిద్ధిగలుగు : నివైచము వెల్లడివారికి సర్వలాభములు చేకూరు
నని మాండవ్యమహామునిమతం బనియు, గార్ద్రస్య హర్షిమతము, ఉషణి
కాలమునందుఁ బైనముఁబోవువారలకు నిష్టసిద్ధి గలుగుననియు, బృహ
స్పతి సుతమిష్టుమ శుభశకునము లగుచున్నవో యపుడు ప్రయాణము
వెడలుట లాభకర మనియు, ఇట్లు శకునస్వరూపము ముందుఁ జెప్పఁ

బడుచున్నదనియు జ్యేష్ఠానతత్ర ముత్తమమధ్యమనతత్రములలో గ్రహింపఁబడకపోయినను ఇచ్చట నుదాహరించుటవలన నుత్తమంబనియు నెఱుంగునది.

అవ ప్రయాణలగ్నాదిద్వాదశభావేషు తత్ర స్త్రహస్థితిఫల మాహ —

ఆయుర్ద్రవ్యజయాన్నమిత్రకలహస్త్రీవ్యాధిభాగ్యోత్సవ
స్వాప్నస్వాపికరాః క్రమా చ్ఛుభఖగా యాత్రాగృహాదిస్థితాః,
కూరీరా స్వామయభీతిభూషణరిపుభాగ్నిర్భయపిడాన్యతి
క్రోధానర్థసంధగావ్యయకగా స్సుస్వ ర్వాతు రేవాధ్వని. 201

వ్యా — ఆయు రితి యాత్రాగృహాదిస్థితాః ప్రయాణలగ్నప్రభృతిషు ద్వాదశ శలగ్నేషు స్థితాః, శుభఖగాః గురుశుక్రపాపాయతబుధాక్షిణచంద్రా శ్చేతి శుభగ్రహాః, యాతుః ఆయుర్ద్రాగ్నిదిరా భవంతి ప్రయాణలగ్నే ఉక్తగుర్వాదిశుభగ్రహాస్థితి శ్చేత్, యాతు రాయః ఆయుర్వృద్ధిం, ప్రయాణలగ్నాత్ ద్వితీయగతాః ద్రవ్యం, లగ్నత్పతీయే జయం, చతుర్థేననం, పంచమే మిత్రం బంధులాభం, షష్ఠే కలహం, సప్తమే స్త్రీలాభం, అష్టమే వ్యాధిం, నవమే భోగం. దశమే ఉత్సవం, ఏకాదశే ప్రాప్తిం, ద్వాదశే అప్రాప్తిం వస్త్రహస్తీవ. క్రమాద్దశ్యః కూరీరాన్సుర్యాదిపాపగ్రహాన్తు ప్రయాణలగ్నాదిద్వాదశభావేషు స్థితాస్సంతః క్రమా దమయభీత్యాదికరాన్యః యథాపాపాలగ్నగతాః అమయం గోగం, ద్వితీయే భీతిం చోరాదిభ్యో భయం, తృతీయే భూషణం, చతుర్థే రిపుం శత్రుదర్శనం, పంచమే భాగింతి చిత్తవైకల్యం, షష్ఠేననం, సప్తమే పీడాం శరీరాజాద్యం, అష్టమే శుభం మరణం, నవమే శ్రోధం, దశమే అనరం, ఏకాదశే వసుంధరాం భూలాభం, ద్వాదశే వ్యయం పశ్యాత్తు యంచేత్ క్రమాత్ అధ్వని యాతు ర్దశ్యః.

అవ. ప్రయాణలగ్నాదిద్వాదశభావములయందు సూర్యాది గ్రహస్థితికి బ్రత్యేకఫలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. శుభగ్రహంబులగుగురుశుక్రబుధపూర్ణచంద్రులలో నెవ్వరు ప్రయాణలగ్నమునం దుండినను నా ముర్ఖువృద్ధిని, లగ్నద్వితీయస్థాన గతులై యుండునపుడు ద్రవ్యమును, తృతీయస్థానగతులై యుండిరేని జయమును, చతుర్థస్థానగతులై యుండిరేని యన్నమును, పంచమస్థానగతులై యుండిరేని బంధులాభమును, షష్ఠస్థానగతులై యుండిరేని / లహమును, సప్తమస్థానగతులై రేని స్త్రీలాభమును, అష్టమస్థానగతులై రేని వ్యాధిని, నవమస్థానగతులై రేని భోగమును, దశమస్థానగతులై రేని యుత్స

వమును, ఏ కాదశస్థానగతులైరేని ఫలప్రాప్తిని, ద్వాదశగతులైరేని వస్త్రభాషమును, నీక్రమంబున ఫలంబుల నిత్తురనియును, సూర్యాదిపాపగ్రహంబులు ప్రయాణలగ్నాదిద్వాదశలగ్నములయందుండిరేని, రోగము, భయము, భూషణలాభమును, శత్రుగర్భనము, చిత్తవైకల్యము, ధనము, శరీరజాడ్యము, మరణము, కలహము, అనర్థము, భూలాము, పదార్థక్షయము లనెడి ద్వాదశవిధఫలంబుల నీక్రమంబున ప్రయాణకర్తకు మార్గమందుఁ గలుగఁజేయుదురు.

అవ అథ యాత్రాయోగా నాహ —

యాత్రాగ్నగత శ్శుభోఽర్థసుఖదో యోగాఖ్య ఇందుం వినా
లగ్నస్థా మణిభూమిదా శుభఖగౌ మాగ్నేఽధియోగ స్త్వయమ్,
లగ్నస్థా త్రిశుభా య దీంద్రసుఖదా యోగాధియోగ స్త్వయం
సౌమ్యః కేంద్రగతా స్త్వభీష్టఫలదాస్సాన్యద్రాజయోగ స్త్వయమ్.

వ్యా — యాత్రేతి ఇంగుం వినా చంద్రం విహాయ, శుభః ఏక శుభగ్రహః, యాత్రాగ్నగతశ్చేత్, అర్థసుఖదః అర్థసుఖప్రదశ్చ భవేత్. అయం యోగాఖ్యో యోగః. శుభఖగౌద్వా శుభగ్రహౌ, లగ్నస్థా యది, మార్గవిష మణిభూమిదౌ భవతః అను మధియోగాఖ్యో యోగః. త్రిశుభాః త్రయశుభగ్రహాః, లగ్నస్థాయది, ఇంద్రసుఖదాః స్వర్గసుఖదా ఇత్యర్థః. అయం యోగాధియోగః సౌమ్యః శుభగ్రహః, కేంద్రగతాః లగ్నచతుర్థసప్తమదశమస్థా యది, అభీష్టఫలదాః ఈషితఫలప్రదాతారః స్యుః చంద్రం విహాయేతి సప్త త్రాసుపంగః. అయం రాజయోగ స్సాన్యత్.

అవ. ప్రయాణవిషయమై యోగనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. చంద్రుఁడు వినాగా నేశుభగ్రహమయినను ప్రయాణలగ్నమందుండెనేని యర్థసుఖకరుఁ డగుననియు, ఇదియ యోగాఖ్యయోగమనియు, రెండుశుభగ్రహములు ప్రయాణలగ్నగతులయి యుండిరేని ప్రయాణకర్తకు మార్గమధ్యమందు రత్నలాభధూలాభకరు లగుదురనియు, ఇది మధియోగాఖ్యయోగమనియు, మూఁడు శుభగ్రహములు లగ్నగతులయి యుండిరేని స్వర్గసుఖముతో సమంబగు సుఖంబును గలుగఁజేయుదురనియు, ఇదియ యోగాధియోగమనియు, మణియుశుభగ్రహములు లగ్నచతుర్థసప్తమదశమస్థానములయందుండిరేని సర్వా

భీష్మ ప్రదులగుదు రనియు నిదియ గాజయోగ మనియుఁ జంద్రుఁడు
వినాగా ననునభిప్రాయ మీచెప్పఁ డినయోగము లన్నిటియందు నూ
హింపవలయును.

అవ. అథ తారాబల మాహ. —

జన్మరూది పునః పున ర్నవ నవ స్యు స్తారకా త్పంచయు
ధిష్ఠాంతం గణయే త్సమా శ్శుభఫలా సాంత్యా స్సదానేతరాః,
తాసు త్ర్యాద్యచతుర్ద్వితీయచరణా స్త్ర్యాజ్య శ్చ శాకం గుడం
దానం స్యా ల్లవణం చ హేమ సతిం శిచ్చేషపాదా శ్శుభాః.

వ్యా — జన్మరూ దీతి. జన్మరూది జన్మరాశి జన్మనక్షత్ర మారభ్య, చంద్రయు
ధిష్ఠాంతం చంద్రస్థితనక్షత్రపర్యంతం, నవనసంఖ్యాః క్రమేణపునఃపున ర్గణయేద్దది,
తారకాః తారాస్సుయః. సాంత్యాః అంత్యేన పరమమైత్రేణ సహితాః, సమా స్సమతా
రాః, శుభఫలదా స్సత్ఫలదా భవంతి ఇతరాః నవమాతిరి క్తవిషమతారాః, నశుభఫలదాః.
విషమాస్యపి కేహించి త్పాదానాం శుభఫలదత్వమస్తీ త్యాహ. తాస్యీతి — తాసు
జన్మవిపత్ప్రీత్యజ్ఞైధనాఖ్యవిషమతారాసు, క్రమాత్, త్ర్యాద్యచతుర్ద్వితీయపాదా
స్త్ర్యాజ్యాః, అయం భావః. జన్మతారాయాం తృతీయపాదః. విపత్తారాయా మాద్యపా
దః, ప్రత్యక్తారాయాం చతుర్థపాదః, నైధనతారాయాం ద్వితీయపాద స్త్ర్యాజ్యః జన్మ
తారాయాం కాకం, విపత్తారాయాం గుడం, ప్రత్యక్తారాయాం లవణం, నైధనతారా
యాం సతిలం తిలసహితం హేమ సువర్ణం, దానం దానవిషయం స్యా దేవం చేత్ర
చ్ఛేషపాదా శ్శుభా స్సుయః.

అవ. తారాబలనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాఁడు —

తా జన్మనక్షత్రముమొకలు చంద్రుఁ డుండునక్షత్రమువఱకు
పలుమాటు తొమ్మిదినక్షత్రముల గణనచేయువలయు. అట్లు గణనచే
యఁగా నవతారలగు నట్టితారలలో పరమమైత్రమనఁగాఁ దొమ్మిదవ
తారతోఁగూడ సమతారలు శుభఫలదము లనియు మిగతజన్మ, విపత్,
ప్రత్యక్, నైధనముల నెడి నవమాతిరి క్తవిషమతారలు నిషేధవిషయ
ములనియు, నిట్లు నిషేధింపఁబడిన జన్మాది నైధనాంతవిషమతారలలో
జన్మతారయందుఁ దృతీయపాదము విపత్తారయల దాద్యపాదముప్రత్య
క్తారయందు నాల్గవపాదము నైధనతారయందు రెండవపాదము. నశు
భకరములుగాన నీపాదములను నిషేధింపఁగా శేషించినపాదములు
దానపూర్వకముగ యాత్రోపాదేయములనియు, నదియెట్లునన; జన్మ

తారకు శాకదానమును విపత్తారకు గుడమును ప్రత్యక్షారకు లవణమును
నైధనతారకు నువ్వులతోఁగూడినసువర్ణమును దానముచేసిరేని నిషిద్ధ
వ్యతిరిక్తపాదములు శుభకరము లగునని యెఱుఁగునది.

అవ. అథ చంద్రబల మాహ. —

షష్ఠైకాదశసప్తమాద్యదశమే ప్రిందు తృతీయే శుభ

స్తారాచంద్రబలం త్విదం విగణయే జ్ఞానాది చంద్రాంతతః,

యాత్రాది షష్ఠ పంచమే ద్విసవమే పక్షే పశ్యే శశీ

కృష్ణే త్వంత్యచతుర్థరంధ్రసదనే ప్రిత్యాహు రన్యే శుభః. 204

వ్యా — షష్ఠీతి. ఇందు శ్చంద్రః, షష్ఠైకాదశసప్తమాద్యదశమేషు తృతీయే
చ క్లితశ్చేత్, శుభః శుభకరో భవతి. ఇదం శ్లోకద్వయోక్తం తారాబలచంద్రబలం,
జన్మాదిజన్మనక్షత్ర జన్మరాశి మారభ్య, చంద్రాంతతః చంద్రనక్షత్రచంద్రరాశిపర్యం
తం, విగణయేత్. తారాబలే జన్మనక్షత్ర మారభ్యచంద్రనక్షత్రపర్యంతం చంద్రబలే
జన్మరాశి మారభ్య చంద్రరాశిపర్యంత మితి విశేషః. మతాంతక మాహ. — పక్షౌతి.
పశ్యే పక్షే శుక్లపక్షే, పంచమేద్విసవమే ద్వితీయనవమయోశ్చ స్థితోఽపి శశీ, యా
త్రాదిషు ఆదిత్యేన సకలశుభకర్తృస్త్వపిశుభః కృష్ణే కృష్ణపక్షే, ఆంత్యచతుర్థరంధ్రసద
నేషు ద్వాదశచతుర్థాష్టమేషు, శుభ ఇత్యన్యే ప్యాహుః.

అవ. చంద్రబలమును జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. జన్మరాశిమొదలు చంద్రుఁడుండురాశివఱకు గణనచేయఁ
గాఁ జంద్రుఁడు జన్మరాశియందును, జన్మరాశికి తృతీయషష్ఠైకాదశసప్త
మదశమరాసులయందు నుండెనేని శుభకరుఁడనియు, తారాబలవిష
యమై జన్మనక్షత్రముమొదలు చంద్రస్థితనక్షత్రము వఱకును జంద్రబ
లవిషయమై జన్మరాశిమొదలు చంద్రస్థితరాశివఱకు గణనచేయవలయు
నని గ్రంథకర్తయభిప్రాయము మతాంతరం బెట్లనిన; శుక్లపక్షమందు
బంచమద్వితీయనవమస్థానములయందును కృష్ణపక్షమందు ద్వాదశ
చతుర్థాష్టమస్థానములయందును నున్న చంద్రుఁడు సకలశుభకర్తృలవిష
యమై శుభకరుఁ డని గ్రంథాంతరాభిప్రాయము.

అవ. అథ నిర్ణయసలక్షణ మాహ. —

తల్లగ్నే గమనం నచేన్నరపతిః ఖడ్గాది సంచాలయే

నితై ర్నిత్రగృహం పితృగృహసురాన్ సంపూజ్య తద్విగృహమ్,
 ఏత నిర్గమనం త్రిరాత్ర మవధిః పశ్చా ద్వృజే న్మంగళై
 ర్విప్రాది ర్వీనుతండులాద్యపి నయే త్స్యా త్పంచరాత్రావధిః. 205

వ్యా.—తల్లగ్నృతి. తల్లగ్నే బలయుక్తలగ్నే, గమనం నచేత్ నసంభవతి
 యది, తదా నరపతిః, రాజా పితృగృహసురాన్ పితరః ప్రసిద్ధాః గ్రహాః సూర్యా
 దయః సురాః గృహదేవతాః తాన్, కించ తద్విగృహం యం దిశం గమిష్యతి తద్విగృహ
 పతించ సంపూజ్య, ఖడ్గాది ఆదిశబ్దేన ఛత్రచామరాదిరాజచిహ్నం గృహ్యతే మిత్రైస్స
 హ, మిత్రగృహం బంధుగృహం ప్రతి సంచాలయేత్. బంధుగృహే స్థాపయే దితి యా
 వత్. పితౄణాం సంపూజ్యే త్యనేన ఆభ్యుదయకం శ్రాద్ధం కర్తవ్య మితి గమ్యతే. ఏత
 నిర్గమన మిత్యుచ్యతే. ఏతస్య త్రిరాత్ర మవధిః పశ్చా త్త్రిరాత్రానంతరం మంగళై
 స్తూర్యాదిభిః సహ వ్రతే దితి రాజ్ఞా మయం విధిః. విప్రాదిః ఆదిశబ్దేన వైశ్యశూద్ర
 యో ర్గ్రహణం, వసుతండులాది విప్రాణాం వసు హిరణ్యం, వైశ్యానాం తండులం,
 శూద్రాణాం వస్త్రాదిక మిత్యాదిశబ్దార్థః. నయేత్ నిక్షిపేత్. ఏతేషాం నిర్గమనస్య
 పంచరాత్రావధిః పంచరాత్రం అవధి త్యస్య తత్ తథోక్తం. కేషం సమానమ్.

అవ. నిర్గమనమునకు లక్షణమును జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. పూర్వోక్తక్రమంబుగ బలయుక్త మగులగ్నమందుఁ బైన
 ముఁబోవుట కనుకూలించనియెడల నట్టిసమయంబున క్షత్రియుఁ డభ్యు
 దయక శ్రాద్ధముచేసి సూర్యాదినవగ్రహంబుల నిష్ట దేవతల నేదిక్కు
 నుగూర్చి పై నముపావదలఁచియున్నాఁడో యాదిగధిపతిని భక్తితోడఁ
 బూజించి రాజచిహ్నంబులగు ఛత్రచామరాదులఁ గైకొని బంధుస
 మూహంబుతో వెడలి యాఛత్రచామరంబుల బంధుగృహంబున నుని
 చియనంతరంబు పై నముఁ బోవచ్చు నదియ నిర్గమనంబు దీనికి మూఁడు
 రాత్రు లవధి యని విప్రు లుక్తక్రమంబున నిర్గమనముఁ జేయునెడల
 స్వర్ణమును వైశ్యులు బియ్యమును శూద్రులు వస్త్రములు మొదలయిన
 వానిని బంధుగృహంబున నునిచి పంచరాత్రవర్సంత్రము క్షత్రియులు
 దప్ప బ్రాహ్మణులు మొదలగువారు పై నముఁ బోవచ్చును.

అవ. అథ యాత్రా మం శుభశకునా న్యాహ.—

భారద్వాజమయూరచామనకులా ముఖ్యా స్త్వముఖ్యాః ఖగౌ
 స్తేషాం చోర్ధ్వగతిః ప్రదక్షిణగతిః సమ్యక్స్థిమీపస్థితిః,
 ఏకస్థైవ గతి శ్శుభాఽథ యుగవ న్నైవోభయోశ్చ ద్గతి

స్తార్త్వక్షీరస్సృగాలకుక్కుటశునాం వామా గతి స్పష్టదా. 206

వ్యా.—భారద్వాజేతి. ముఖ్యాః ప్రసిద్ధాః, భారద్వాజమయూరచాపనకు
లాః అముఖ్యాః కాకాదయశ్చ యే ఖగాః పక్షిణః తేషాం చోర్ధ్వగతిః ప్రదక్షిణ
గతి స్సమ్యక్. అఫలనేన సమీపే అనతిమారే స్థితి శ్చ శుభా. ఏకస్త్వైవ భారద్వాజా
దీనా మస్యతమస్య ఏక స్త్వైవ గతిః ప్రదక్షిణాదిగతి శ్చుభా అథ యుగపదేవ ఉభయోః
ఏకజాతీయయోః పక్షిణో ర్ధతిశ్చే స్త్వైవ శుభదా. తార్త్వక్షీరస్సృగాలకుక్కుటశునాం
తార్త్వ్య గరుడః, 'గరుత్మా' గరుడ స్తార్త్వ్య' ఇత్యమరః. స్సృగాలో జంబుకః, కుక్కు
టః ప్రసిద్ధః, శ్వా శునకః, ఏతేషాం తు, వామా గతిః సవ్యగతిః, అథదా ప్రయా
తు రితి శేషః.

అన. ప్రయాణవిషయమై శుభశకునములఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. ప్రసిద్ధంబులగు భారద్వాజము, నెమలి, జెముడుకాకి,ముం
గిన ఇవి మొదలగువానియొక్కయు సముఖ్యములగు కాకాదులయొ
క్కయు ప్రదక్షిణగమనమును నూర్ధ్వగమనమును సమీపస్థితియు శుభ
కరంబు. ఉక్తభారద్వాజాదిపక్షులలో నొక్కొక్కటిగా వెల్లిననే శుభ
కరంబు. గెండ్డిసిగాఁజేరి వెల్లెనేని యశుభకరంబు గరుడపక్షి, పాల
పక్షి, నక్క, కోడి, కుక్క వీనియొక్క వామగమనము శ్రేష్ఠ మనఁగాఁ
గుడినుండి యెడమప్రక్కకు వెల్లెనేని ప్రయాణకర్తకు ధనప్రదము.

అవ. అథలగ్నాదిగతపాపగ్రహవశాద్భవిష్యదవశకునాన్వయా.—

భామే చోష్ణకరే ప్రయాణసదనా త్కేంద్రే త్రికోణాష్టగే
రక్తోగ్రాయుధఘోరవాక్యజటిలప్రవ్రాజకాదీక్షణమ్,
కృష్ణాంగారసమీక్షణం రవిసుతే కేతౌ కబంధేక్షణం
సర్వాభానా పురగేక్షణం ప్రథమతో మార్గే ప్రయాతు ర్భవేత్.

వ్యా.—భామ ఇతి. భామే అంగారకే, ఉష్ణకరే సూర్యేచ, ప్రయాణసదనాత్
యాత్రలగ్నాత్, కేంద్రత్రికోణాష్టగే కేంద్రాణి లగ్నచతుర్థస్థమదశమని, త్రికో
ణేపంచమనవమే, అష్టమం లగ్న దప్తమస్థానంచ ఏతేషాం అన్యతిమే స్థానే స్థితేసతి,
రక్తోగ్రాయుధఘోరవాక్యజటి ప్రవ్రాజకాదీక్షణం రక్షేన ఉగ్రం భయంకరం తచ్చ
తదాయుధం అథవా రక్తాయుధం ఉగ్రాయుధం చ, ఘోరవాక్యం, జటిలో జటాహారి,
ప్రవ్రాజకో యతిః, అదిశజ్ఞేన పాపిందాదయః, ఏతేషా మన్యతమస్య ఈక్షణం దర్శ
నం, రవిసుతే శనా, కేంద్రత్రికోణాష్టగేసతి, కృష్ణాంగారసమీక్షణం నీలాంగారద
ర్శనం, కేతౌ స్థితే సతి కబంధేక్షణం-కబంధః శిరోహితజంతుః తస్య ఈక్షణం దర్శనం,

స్వర్భానా రాహవా, స్థితేయది ఉరగేక్షణం సర్వదగ్ధనం, ప్రయాతుః జనస్య, ప్రభు మతో మార్గే భవే దితి సర్వత్ర ప్రబోధ్యమ్.

అవ ప్రయాణలగ్నాదులను బొందిన పాపగ్రహవశమువలనఁ గలుగఁబోయెడి యవశకునములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. సూర్యాంగారకులు ప్రయాణలగ్నమునకు, ర, గి, ౭, ౧౦, ౯, యీచోట్ల నుండిరేని రక్తాయుధము, ఉగ్రాయుధము, కఠినవాక్య శ్రవణము, జటాధారి, యతీశ్వరుఁడు, పాపండులు మొదలైనవారి దర్శనము, శనైశ్చరుఁడు లగ్నపంచమనవమస్థానగతుడై యుండే నేని నల్లబొగ్గుదర్శనము - ఈచెప్పఁబడిన స్థానములయందు రాహువుండే నేని సర్పదర్శనము, కేతువుండేనేని కబంధదర్శనము పైనము బోవుజ నునికే ద్రోవయందు ముందుగా నగును.

అవ. లగ్నాదిగతశుభ గ్రహవశా ద్భవిష్యచ్ఛుభశకునా న్యాహ.—

శుక్రే పూర్ణనిశాకరే చ శశిజే కేంద్రత్రికోణాన్వితే
పుణ్యస్త్రీఖగపూర్ణకుంభయుగళం జీవే తు విప్రద్యయమ్,
భానా భూమినుతే ప్రయాణసదనా ల్లాభత్రివస్థాన్వితే
తేజశ్చాపవలేక్షణం రవినుతే మార్గే మయా రేక్షణమ్. 208

వ్యా శుక్రశతి.—శుక్రే పూర్ణనిశాకరే పూర్ణచంద్రే చంద్రస్య శుక్లత్వ సిద్ధ్యర్థం పూర్ణగ్రహణం, శశినుతే బుధేచ, కేంద్రత్రికోణాన్వితే, పుణ్యస్త్రీఖగపూర్ణకుంభయుగళం- పుణ్యస్త్రీ జీవితభర్తృకా, ఖగ గరుడాదయః, పూర్ణకుంభయుగళం పూర్ణకలశద్వయం, జీవే గురౌ, కేంద్రాదిగతే యది, విప్రద్యయం, భానా సూర్య, భూమినుతే అంగారకేవా, ప్రయాణసదనాత్, యత్ర అగ్నాత్ లాభ త్రివస్థాన్వితే ఏకాదశ త్రివస్థాన్వితే యది, తేజః దీప్యమానాగ్నిః, చాపః కాకవి శేషః, 'అథ చాపః కిశీ దివి' రిత్తమరః. ఫలాని చాతాదీని తేషా మీక్షణం, రవినుతే శనా, లాభత్రివస్థాన్వితేయది, మార్గే మార్గమధ్యే, మయా రేక్షణం మయాదదగ్ధ నం, ప్రయాతు స్థితే దితి శేషః.

అవ. లగ్నాదిస్థానములను బొందియున్న శుభగ్రహమువలనఁ గలుగఁబోయెడి శుభశకునములఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. శుక్రుఁడు పూర్ణచంద్రుఁడు బుధుఁడు వీరలు లగ్నచతుర్థ

పంచమ సప్తమ నవమ దశమస్థానగతులై యుండిరేని ముత్తయిదువ గగుడాదులు జలాదులచేతఁ బూర్ణమైయుండు కుంభయుగళము వీని యొక్కదర్శనము, బృహస్పతియు సుక్తలగ్నాదిస్థానగతుఁడై యుండెనేని యిద్దఱు బ్రాహ్మణులయొక్కదర్శనమును, సూర్యాంగారకులు ప్రయాణ లగ్నత్వతీయషష్ఠైకాదశస్థానగతులై యుండిరేని ప్రజ్వలించుచున్న యగ్నియు జెముడుకాకి మామిడిపండ్లు మొదలయిన వానిదర్శనము, శనైశ్చరుఁడు లాభతృతీయవృత్తగతుఁడై యుండెనేని మార్గమధ్య మందు నెమిలియొక్కదర్శనము నీక్రమంబుగ శుభశకునము లగును.

అప తుతశ్రోష్టురుతయోః ఫలమాహ. —

ప్రాగాదా శనివాసరాది గదితా స్సూర్యాదయోఽప్తౌ గ్రహః
నాగా నాగనగా నిధీ నిశి నభో నాదో నసో నాడికాః,

హనిప్రీతిదురు క్షిబంధుకనకస్నిగ్ధాన్నతాపార్తిదా

శ్రోతుః శ్రోష్టురుతే తుతే ఫలమిదం మృత్యు స్సదా గోతుతమ్.

వ్యా. ప్రాగాదా వితి. — సూర్యాదయః సూర్యప్రభృతిరాహ్వంతా, అప్తౌ గ్రహః, శనివాసరాది ప్రాగాదా ప్రాగాద్యప్రదితు, నాగానాగనగాదిఘటికా సంఖ్యా భేదేన సంచరితీతి గదితాః ప్రాచీనై రుక్తాః. తాదృశా స్సూర్యాదయః, తుతే శ్రోష్టురుతేవ, క్రమాత్ హనిప్రీత్యాదిఫలదా భవంతి అనే నైతి దుక్తం భవతి. సూర్య శనివాసరే ప్రాచ్యాం నాగాస్త్రింశత్ ఘటికాః సంతిష్ఠతే, తద్రాత్రౌ చంద్రః ఆగ్నేయ్యాం నాగా స్త్రింశద్ఘటికాః, భౌమః ఆదిత్యవాసరే దక్షిణస్యాం దిశి నగాః త్రింశద్ఘటికాః, బుధః నైర్ఋత్యాం సధిఆదిత్యవాసరే రాత్రౌ త్రింశద్ఘటికాః సోమవాసరే దివారాత్రౌ పప్తిఘటికాః మిళిత్యాంఘటికాః, గురుః పశ్చిమే భౌమవాసరే దివారాత్రౌ చ నిశి పంచాశద్ఘటికాః, శుక్రో భౌమవాసరే రాత్రౌ, శిష్టాః దశ ఘటికాః, బుధవాసరే దివా త్రింశద్ఘటికాః మిళిత్యాంఘట్యాంసభిః చత్వారింశద్ఘటికాః, శని రుదీచ్యాం నాదః, బుధవాసరే, రాత్రౌ త్రింశత్, గురువాసరే పంచాశత్ మిళిత్యా ఆశీతిఘటికాః రాహు రికాన్యాం దిశి నసః, గురువాసరే దశ శుక్రవాసరే పప్తిఘటికాః మిళిత్యా సప్తతిఘటికాః సంచరితీతి శ్లేః. స్వత్రసూర్యే ప్రాచ్యాం స్థితేనతి శ్రోష్టురుతేవా తుతేవా యది, శ్రోతుః హనిః, చంద్రే స్థితేవాయ దిప్రీతిః. భౌమే గురుక్తిః దుర్వార్తా బుధే బంధుః బంధులాభః, గురౌ కనకం సువృలాభః, శుక్రే స్నిగ్ధాన్నిం సౌఖ్యాన్నిభోజనం, శనౌ తాపః, రాహవారిః పీడా, ఏతాదదతీతి తథోక్తాః. గోతుతం తుశ్రోతు స్సదా మృత్యుః మరణప్రదం భవతి.

అన. ప్రయాణవిషయము దిగ్భ్రమములచేతఁ దుష్టు నక్కకూఁ
తలకు ఫలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. నూర్య చంద్రాంగారక బుధ బృహస్పతి శుక్ర శనైశ్చర
రాహువులు శనివారాదిగ శుక్రవారమువఱకు దివారాత్రులు తూర్పు
మొగ లీళాన్యదిక్కువఱకు గడియలు, 30, 30, 30, ౯౦, ౫౦,
౪౦, ౮౦, 2౦. ఈసంఖ్యాక్రమంబుగ నొక్కొక్కగ్రహము నొక్కొ
క్కదిక్కునందు సంచరించుచునుండుం గాన నీసూర్యాదిగ్రహంబు లా
యాదిక్కులయందుండు నపుడుతుమ్ముగాని, నక్కకూఁతగానివిసఁబడెనేని
ప్రయాణాదులు పోవువారికి హాని, ప్రీతి, దుర్వార్తాశ్రవణము, బం
ధులాభము, స్వర్థలాభము, సౌఖ్యాన్యభోజనము, తాపము, మనఃపీ
డయు, నీఫలంబులు క్రమంబుగఁ గలుగును.

అవ గౌళివాక్పతనయోః ఫల మాహ.—

భాగ్యశ్రీజయయుద్ధలాభగమనక్షేమా ర్తిపీడాధకృ
త్ప్రొగాది వ్యధరోర్ధ్వయో రపి సదాశ్రోతుః క్రమాద్భాళివాక్,
లక్ష్మీం మూర్ధ్ని గళేచ మిత్ర ముదరే పుత్రం చ పార్శ్వే ముదం
కట్యాం వాహన మర్థ మేష్యతి పదే గౌళిప్రపాతే ఫలమ్. 210

వ్యా.—భాగ్యతి. గౌళివాక్-గౌళిః గృహగోధికా తన్యాః వాక్ ప్రాగాది
షు ప్రాగాద్యప్రదితుః, అగరోర్ధ్వయోరపి శ్రోతుః క్రమా ద్భాగ్యదిఫలకృ ద్భవే
దితి యోజనా. అయమర్థః, గౌళివాక్ ప్రాచ్యాంచేత్ శ్రోతుః భాగ్యకృత్,
అగ్నేయాం శ్రీకృత్, దక్షిణస్యాం జయకృత్, నైర్ఋత్యాం యుద్ధకృత్, పు
తీచ్యాం లాభకృత్, వాయుస్యాం గమనకృత్, ఉదీచ్యాం క్షేమకృత్, ఈశాన్యా
మర్తికృత్, భూమా పీడాకృత్, స్వ సోర్ధ్వభాగేచేత్ అర్థకృత్, శ్రోతు రితి
సర్వ త్రాన్వయః అథ పతనఫల మాహః- గౌళిప్రపాతే మూర్ధ్ని శిరసిచేత్ లక్ష్మీం,
గళే కంఠే మిత్రం బంధులాభం, ఉదరే పుత్రం పుత్రలాభం, పార్శ్వే ముదం సం
తోషం, కట్యాం వాహనం, పదే పాదే అర్థం చేష్యతితి ఫల మవగంతవ్యమ్.

అవ బల్లిపాటునకుఁ బలుకునకు ఫలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. తూర్పుదిక్కు మొగ లీళాన్యమువఱకు నెనిమిదిదిక్కుల
యందు సూర్యాదిగ్రహ ప్రదేశముయందు బల్లి పలుకు చుండఁగా
నట్టిసమయంబునఁ బ్రయాణాదుల పోవువారికి భాగ్యము సంపద
జయము యుద్ధము లాభము గమనము క్షేమము దుఃఖము వీడయు

ధనము నీదశవిధఫలములు క్రమముగ నొక్కొక్కస్థానమునకు నొక్కొక్కఫలము చొప్పునఁ గలుగుననియును, పతనమునకు ఫలం బెట్లు నిస; శిరస్సునందు పడెనేని యైశ్వర్యము, కంఠమందు బంధులాభము, ఉదరమందుఁ బుత్రలాభము, పార్శ్వమందు సంతోషము, కటిస్థానమందు వాహనము, కాళ్లయందు ధనము నీఫలంబులఁ బొందుదు రని యభిప్రాయము.

అవ. కాకరుతస్య ఫల మాహ —

ఆదిశృస్థిత కాలసిద్ధనియమాః ప్రాగాదిదిత్తు క్రమా
త్వాదోసం ఘటికాచతుష్టయచరాః కాకా వదం త్యాగతమ్,
లాభాగాతివినాశనప్రియజనప్రాప్త్యర్థవృష్ట్యాహవ
ప్రాణాంత్యాపిభయం తు కామిధునం రోగార్తికృత్పశ్యతామ్.

వ్యా. — ఆదిశృతి ఆదిత్యేన స్థితో యః కాలః తేన సిద్ధో నిర్భీతః నియమోఽస్థానా ఏషాం తే తథోక్తాః పాదోసం యథాతథా ఘటికాచతుష్టయచరాః, కాకా వాయసాః ప్రాగాదిదిత్తు ప్రాగాద్యుద్భిత్తు, క్రమాత్, లాభారాత్యాద్యాగతం భవిష్యత్ఫలం పదంతి ఏత సుక్తం భవతి. ఆయంభావః. కాకాః ప్రాచ్యాం స్థితాస్సంతః లాభం, ఆగ్నేయా మరాతివినాశనం శత్రునాశనం, దక్షిణస్యాం ప్రియజనప్రాప్తిం బంధులాభం, నైర్ఋత్యా మర్థం, పశ్చిమే వృష్టిం, వాయవ్యా మాహవం యుద్ధం, ఉదీచ్యాం ప్రాణాంత్యం ప్రాణహానిం, ఈశాన్యా ముభయ మితి కృమా ద్వదంతితి కామిధునం కామిధునం తు, పశ్యతాం జనానా మితిశేషః. రోగార్తికృత్ రోగజన్యపీడాకారీ భవేత్.

అవ ప్రయాణవిషయమై కాలదిగ్భేదములచేతఁ గాకికూతకు ఫలముఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. తూర్పు మొదలీశాన్యమువఱకు నెనిమిదిదిక్కులయందుఁ గారులు సూర్యోదయము మొదలస్తమానమువఱకు నొక్కొక్కదిక్కునందు ౩౪౪ గడియచొప్పున గుంపుసూడి కూయుచున్నవై ప్రయాణాదులకుఁ బోవువారికి దిక్కాలానుసూపఫలములఁ గలుగఁజేయుగాననుదయాసంతరము ౩౪౪ గడియవఱకు తూర్పుననుండెనేని ప్రయాణకర్తకులాభమును ౩౪౪ గడియకుబిష్టుట ౩౪౪ గడియవఱకు నాగ్నేయంబుననుండెనేని శత్రునాశనమును పక్షి సంబంధననుండెనేనిబంధులాభమునునైర్ఋతిదిక్కుననుండెనేనిపిష్టుము బల్బియంబున వర్షమునువాయవ్యమున సర్థమును ఉదగ్దిక్కునప్రాణహానిమును ఈశాన్యంబుననుండెనేని యల్పభయమును

నీక్రమంబున ఫలముల నిచ్చుననియుఁ గాక మైథునవచ్చనమాయె నేని తప్పక వ్యాధికరం బగును.

అవ. ప్రయాణే శుభశకునాంతరా న్యాహ —

లక్ష్మీలక్షణాలక్ష్మీతక్షితిపతిక్షీరేక్షుదండేక్షణం
పక్షీస్వామిమహోక్షపక్షీకులకక్షాద్రాక్షతపేక్షణమ్,
రుద్రాక్షక్షితిపాలకోపకరణం క్షాదేవయుగ్లేక్షణం
క్షీప్రం క్షేమకరం ప్రయాణసమయే యాతు శ్చ సుక్షేతదమ్

వ్యా.—లక్ష్మీతి లక్ష్మీలక్షణాలక్ష్మీతక్షితిపతిక్షీరేక్షుదండేక్షణం-లక్ష్మీ-క్షణాలక్ష్మీతం
లక్ష్మీలక్షణైః లక్ష్మీచిహ్నైః. సువర్ణమాక్తికాదిభిః లక్ష్మీతం యుక్తం మణిఖచితభూష
ణాదికం, అథవా లక్ష్మీలక్షణాని ఛత్రచామరాదీని తైర్లక్షితః ప్రకాశితో యః క్షీతి
పతిః రాజా, క్షీరం పయః, ఇక్షుదండః తేజా మిక్షణం దర్శనం, పక్షీస్వామిమ
హోక్షపక్షీకులకక్షాద్రాక్షతపేక్షణం-పక్షీస్వామి గరుడః, మహోక్షో వృషభః, పక్షీ
కులకం కేహంచితక్షీణం సంఘః, క్షాద్రం మధు, క్షాత. మితిపాలేక్షత్ర సంఘః,
అక్షతః కక్షపీతాద్యక్షతః, తేజాం ప్రేక్షణం, రుద్రాక్షక్షితిపాలకోపకరణక్షాదేవ
యుగ్లేక్షణం-రుద్రాక్షః ప్రసిద్ధః, క్షీతిపాలకానాం రాక్షా ముపకరణాని ఛత్రచామ
రాందోళికాదీని, క్షాదేవో బ్రాహ్మణో తయోః యుగ్గం ఏతేజా మిక్షణంచ, ప్రయా
తుః క్షీప్రం శీప్రం క్షేమకరం చేతి యాతుః సుక్షేత్రదం భూలాభదం చ భవే
దితిశేషః.

అవ. మరల శుభశకునములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. లక్ష్మీచిహ్నంబులగు ఛత్రచామరాందోళికాదులచేఁ బ్ర
కాశించుచున్న భూపాలుఁడు, పాలు, చెఱకుగడలు, గరుడపక్షి, వృష
భము, పక్షులసంఘము, తేనె, అక్షతలు, రుద్రాక్షలు, ఛత్రచామరాం
దోళికాదులు, ఇద్దఱుబ్రాహ్మణులు నీనిదిర్శనము ప్రయాణసమయంబు
నఁ గలిగెనేని ప్రయాణకర్తకు క్షేమమును భూలాభమును గలుగును.

అవ. ప్రయాణే శుభశకునాంతరా న్యాహ —

వేశ్యామంగళఘోషవాక్యకుసుమిచ్చతప్రదీపానల
స్నిగ్ధాన్నాంబుజరత్నశుభ్రవసనస్త్రీన్యభాంధవః,
గోవేదధ్వనిలాజపూర్ణకంశశ్రోత్రానకూన్దస్థా

ద్రవ్యాజ్యంబుచరాః ప్రయాణసమయే బృహ్మ స్సృఖార్థాన్నదాః

వ్యా.—వేత్సేతి. వేశ్యా వారస్త్రీ, మంగళభూషాః మృదంగాదిధ్వనయః, వాక్యాని మంగళవాక్యాని, కుసుమాని సుగంధపుష్పాణి, ఛత్ర మాతపత్రం, ప్రదీప్తా నలః జలద్యహ్నిః, స్నిగ్ధాన్నం శాల్యన్నం, అంబుజాని పద్మాని, రత్నాని మాణికప్ర వాళాదీని, శుభ్రవసనాని ధాత్యస్త్రాణి, స్త్రీ సువాసినీ, మద్యభాండః సురాఘటః, ధ్వజాః పతాకాః, కించ, గౌః ధేనుః, అనద్వాన్యాః వేదధ్వనిః వేదభూషః, లా జాః, పూర్ణకలశాః ప్రసిద్ధాః, శ్రోత్రానుకూలస్వనః వీణాదిధ్వనిః హరికథాదిర్వా, ద్రవ్యాణి యానికాని చిన్తంగళద్రవ్యాణి, ఆశ్రియం, అంబుచరా మత్స్యద్యాః ఏతే ప్రయాణసమయే దృష్టాన్యంతః సుఖార్థాన్నదాః సుఖదా అర్థదా ఆన్నదా శ్చ భవంతి. యాతు రితి శేషః. గమ్యమానాకత్వా దప్రయోగః.

తా. వేశ్యాస్త్రీ మద్దెల మొదలగు వానిధ్వనులు మంగళవాక్య శ్రవణము సువాసనగలపుష్పములు గొడుగు అగ్నిజ్వాలలు సన్నబియ్య పుటన్నము కమలములు ముత్యములు ప్రవాళాదులు శుభ్రముగా నుదుకంబడినవస్త్రములు ముత్తైదువ సారాయికుండలు తెక్కిములు పశువులు వేదభూషము వేలాలు పూర్ణకలశములు శ్రోత్రానందకరంబ గు ధ్వను లనగా హరికథలు; మంగళద్రవ్యములు నెయ్యి మత్స్యము లివి మొదలయినవానియొక్క దర్శనము ప్రయాణకాలమం దాయెనేని సుఖము ధనము నిష్ఠాన్నము గలుగు ననుట.

పుణ్యస్త్రీ పురుషాన్వితా స్వపురతః పుత్రాన్వితా వాఽఽగతా
చైవం గోమృగభృంగవానరరుశ్వాశ్వాండజా భోగదాః,
య ద్యద్వాహగతిః ప్రయాతృసుఖకృ త్పత్నీసుపుత్రార్థదా
సర్వం ఘ్నం సితం శుభం యది భవేత్కృష్ణం తు న ప్రాయశః.

వ్యా.—పుణ్య స్త్రీతి. పుణ్యస్త్రీ సువాసినీ పురుషాన్వితా స్వసతినా సహితా ఆథవా పుత్రాన్వితా సతినా స్వపురతః ప్రయాతు రగ్రతః ఆగతాయదివా, ఏవం గో మృగో గవయః భృంగాః ద్విరేపా వానరః కపిః రురుః మృగవిశేషః శ్వా కునకః అశ్వ స్తురగః ఆండజాః ప్రసిద్ధాః పక్షిణశ్చ స్వపురతః ఆగతాయది భోగదాః సుఖదా భవంతి. ఏవ ముద్వాహగతిః వివాహార్థం యే గచ్ఛంతి తేషాం గతిః ఆభిముఖ్యగతి ర్వాసా గతిః పత్నీసుపుత్రార్థదా పత్నీసుపుత్రాకా ఆర్థం చ దదాతీతి తథోక్తా స్యాత్కింబహునే త్యాశయే నాహ. —సర్వం యద్యస్తు వా సితం శ్వేతం యది శుభం ప్రయాణసమయే శ్వేతఘ్నమాత్రం శుభకరం కృష్ణఘ్నం తు ప్రాయశః నశుభ కరం. కదాచి స్నేహ మిత్యర్థః.

తా. ముత్తైదువు పెనిమిటితోఁగాని పుత్రులతోఁగాని కూడి ప్ర యాణము పోవువారికి నెదురుగవచ్చినను, గురుపోతు తుమ్మెదలు కోఁ

తులు రురు వనుమృగము శునకము అశ్వము పక్షు లివి యెదురుగా వచ్చినను సుఖకరంబు. వివాహమునకుఁ బోవువారై వచ్చుచున్నజను లెదురై రేని పత్నీసువుత్రాధిప్రదు లగుదురు ముఖ్యం బేమనినఁ బై నముపొవువేళఁ దెల్లటివస్తు వగుపడెనేని శుభకరమును నల్లటివస్తు వశు భకరంబు ననుట.

అవ. అ థాశుభశకునా న్యాహ —

జంతూనాం శ్రుతితాడనే సతి తయో ర్యధ్ధే తుతే రోదనే
క్రోధే పాదవిషణపుచ్చదశనే దంతక్షతే మైథునే,
ప్రసావేఽపి చ బంధనే స్వపురతో దృష్టే చ కోలాహలే
ప్రాణత్యాగనిరోధనా ర్తిసమయే హఃనిః ప్రయాతు ర్భవేత్. 215

వ్యా.—జంతూనా మితి జంతూనాయేషంకేషంచజ్జంతూనాంశ్రుతితాడనే శ్రోత్రతాడనే సతి,తయోష్ఠంతో ర్యధ్ధే సతి చ,తుతే యస్యకస్యచి జ్జంతోః తుతే పి, రోదనేసతి, క్రోధేచ, పాదవిషణపుచ్చదశనే-పాదాశ్చ విషణాని శృంగాణి చ పుచ్చా వాలాదయశ్చ పాదవిషణపుచ్చం, ప్రాణ్యంగత్వా దేకవిద్యాపిః ఏతేషాం దశనేశ్రంశేసతి చ, దంతక్షతే యస్యకస్యచి జ్జంతో ఽంతభ్రంశే సతి, తథా మైథునే సతిచ, ప్రసావే మూత్రోత్సర్జనకాలేమూత్రంప్రసావ ఉచ్చాఠ ఇత్యమరః. బంధ నే బంధనసమయే చ స్వపురతః ప్రయాతురగ్రతః కోలాహలే దృష్టేసతిచ ప్రాణత్యా గనిరోధనా ర్తిసమయే-ప్రాణత్యాగకాలే నిర్బంధనకాలే పీడాకాలే చ ప్రయాతుః హనిర్భవేత్. కస్యచి జ్జంతో రితి సర్వ త్రాధ్యాహః.

అవ. అశుభశకునములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. గమనకాలమం దేజంతువులుగాని చెవులు తాడించినను రెండుజంతువులకుఁ బరస్పరకలహము గలిగినను ఏజంతువయినను తు మ్మినను దుఃఖించినను నేజంతువులయొక్కకొమ్ములు పాదములు పుచ్చ ములుదంతములు విటిగిపడిననుఏజంతువుయొక్కయినను బండ్లాడినను మైథునము గాని యేజంతువులమూత్రపురిషోత్సర్జనముగాని ఏజంతువు నైన సరికట్టుటగాని సందడిగాని ప్రాణాపాయముగాని యొకానొక జం తువు నిర్బంధముగాని పీడించుటగాని ప్రయాణముపొవుజనుల కెదుట గలిగెనేని యాజనులకు హాని గలుగును.

అవ. అశుభశకునాంతరా న్యాహ —

వస్త్రాదిస్థలనే దురుక్తిసమయే గర్తాదిపాతే భయే

స్తంభాద్వైరపి ఘాతనే కృతతనా రోగాన్వితోవా తథా,
భుక్త్వా హేజన! గమ్యతా మితి జన్తై ర్నిర్బంధహస్తగ్రహే
ప్రత్యాహ్వనవిధౌ ప్రయాణసమయే రోగః ప్రయాతు ర్భవేత్.

వ్యా.—ఎస్తాదీతి. ఎస్తాదిష్టలనే ప్రమాదా ద్వస్త్రపు స్తకాదీనాంపాతే, ఆదిశ
జ్జేన స్వకీయం యత్కించద్వస్తు గమ్యతే. దురుక్తిసమయే దుర్వాక్యోచ్ఛారణకాలే,
గర్తాదిహతే స్వయంగర్తాదు పతి తేనతి, ఆదిశజ్జేననిష్కాన్నతథామిః గృహ్యతే భయే
భయ హేతువస్తుదర్శనే, స్తంభాద్వైరపి ఘాతనే ప్రహరణేవా కృతతనా శరీరే బలర
హితే సతీత్యర్థః రోగాన్వితః రోగయుక్తో వా, యదాతదాపి హేజన! త్వయా భుక్త్వా
గమ్యతా మితి జన్తై ర్నిర్బంధహస్తగ్రహే నిర్బంధేన బలాత్కారేణ హస్తగ్రహేన
తివా, ప్రయాణసమయే ప్రత్యాహ్వనవిధౌ హేజన! పునరాగమ్య నాకిన్ద్రం శ్రుత్వా
గమ్యతా మిత్యాహూయమానే సతివా ప్రయాతుః రోగో భవేత్

తా. గమనేచ్ఛగల పురుషులకుఁ బ్రమాదముచే స్వకీయమగు
వస్త్రపు స్తకాదులు జారిపడుట, దుర్వాక్యోచ్ఛారణకాలము, తామువల్ల
ములందు జారిపడుట, స్తంభాదులచేఁ గొట్టుపడుట, శరీరము మిక్కిలి
కృశించియుండుట, రోగవంతులై యుండుట, ఓజసుఁడా! భోజనముచేసి
వెళ్ళునూ యని నిర్బంధముచేయుట, ఓజసుఁడా! యొక మాటవిని పోవలె
నని పిలుచుట, యిట్టిదుష్టశకునములు గలుగుచుండఁగాఁ బ్రయాణము
వెళ్ళిరేని రోగవంతు లగుదురు.

అవ. పున శ్చాశుభశకునాంతరా క్షాహ —

ఉన్నత్రాంధవిరూపసంగుజటిల వ్యాధ్యన్వితాభ్యంగయు

క్థంజైః ద్విజముక్త కేశవిధవానగ్నక్షుధాపీడితాః,

పాఖండాప్రియపండముండజడవాక్కుండప్రచండాయుధాః

ప్రాయః ప్రాణహరాః ప్రయాణసమయే సందృష్టమాత్రాః షధి. 217

వ్యా.—ఉన్న త్రేతి. ఉన్నత్రాః భ్రాంతాః అంధాః అంధజనాః విరూపాః విరుద్ధ
తూపాః సంగు ర్వక్రపాదః జటిలో జటాధారీ వ్యాధ్యన్వితో రోగీ అభ్యంగయుక్
అభ్యంగం కృత్వా అస్మాత్తనః ఖంజః ఖోడః అసమర్థపాద ఇత్యర్థః. ఏకద్విజః
ముక్తకేశః విలులితశిరోహః విధవా మృతిభర్తృకా స్త్రీ నగ్నో దిగంబరః క్షుధాపీ
డితాః యే జనా స్తేన పాఖండాః- పాంతీతి పాః వేదోక్తా ధర్మాః తాన్ ఖండయం
తీతి పాఖండాః తేన ఆప్రియా శ్శత్రవః పండాః నపునకాః ముండాః తత్కాల
కృతవనాః జడవాచః అస్ఫుటవచనాః కుండాః జారస్త్రీ సుతాః, 'అమృతే జారజః

కుండో మృతే భర్తరి గోశక' ఇత్యమరః. ప్రచండాయుధాః తీక్షణాయుధధారిణః, ఏతే ప్రయాణసమయే పథి మాన్తే దృష్టమాత్మాయది ప్రాయః ఆత్యంతం ప్రాణనారాః. ఏతే సాం దర్శనం గమనకాలే మృత్యు ప్రద మిత్యాశయః.

తా. మత్తుఁడు అంధకుఁడు ఉగ్రరూపి కుంటికాలుగలవాఁడు జడలు ధరించినవాఁడు రోగి నూనెనొంటరాచుకొని స్నానముచేయుని వాఁడు వక్ర్రాంగుఁడు ఒంటిబ్రాహ్మణుఁడు వెండ్రుకలు విరియఁబోసు కొన్నజనుఁడు విధవస్త్రీ దిగంబరుఁడు ఆకలిగొన్నమనుష్యుఁడు పాపం డులు శత్రువులు తత్కాలమందు ట్రోరము జేసుకొన్నపురుషుఁడు నవుంసకుఁడు నత్తివాఁడు తండ్రియుండఁగా జారునివలనఁబుట్టినవాఁడు తీక్షణాయుధములధరించినవాఁడు ఈచెప్పఁబడిన వారిదర్శనములు ప్రయాణసమయమునఁ గలిగెనేని మృత్యుప్రదములు.

అవ. పున రప్యశుభశకునాంతరా న్యాహ. —

చర్తాజ్ఞారశృణాస్థిపంకలవణవ్యాధేక్షణం భీతిదం
గోధాసర్పబిడాలకుబ్జశశకవ్యాఘ్రేక్షణం మృత్యుదమ్,
వంధ్యాసూకరతైలతక్రయతిరాడ్భస్తేక్షణం హానిదం
కార్పాసేంధనరిక్తభాండతుషకాక్ పశ్యన్న యాత్రాం వ్రజేత్.

218

వ్యా. — చర్మేతి చర్మ ఆజినం అంగారాః ఇంగాలాని తృణాని అస్థి ప్రసిద్ధం పంకః కిర్తిమః లవణః వ్యాధః కిరాతః ఏతేషా మిక్షణం భీతిదం భయంకరం గోధా గోధికా సర్పః బిడాలో మార్జారః కుబ్జః హస్తాస్వాంగోజనః శశకః ప్రసిద్ధః వ్యాఘ్రః కార్దులః ఏతేషా మిక్షణం మృత్యుదం మరణప్రదం. వంధ్యా నిస్సంతానస్త్రీ సూకరః ఐరాహః తైలం తక్రం చ ప్రసిద్ధం యతిరాట్ యతీశ్వరః భస్మ విభూతిః ఏతే షా మిక్షణం హానిదం అనిష్టప్రదం. కార్పాసః ప్రసిద్ధః ఇంధనాని శుష్కసమిధః రిక్తభాండో నిర్జలఘటః తుషకో ధాన్యత్వో ఏతస్సర్వం పశ్యన్ యాత్రాం న వ్రజేత్ స గచ్ఛేత్.

తా. చర్మములు బొగ్గులు తృణము ఎముకలు అడుసు లవణము ఒకానొకటిరాతుఁడు వీనియొక్కదర్శనము ప్రయాణవిషయమై భయంకరము ఉడుము సర్పము పిల్లి కుబ్జుఁడు కుందేలు పెద్ద పులి వీనిదర్శనములు మృత్యుప్రదములు. గొడ్డురాలు పంది నూనె మజ్జిగ యతీశ్వరుఁడు విభూతి వీనియొక్కదర్శన మనిష్టప్రదము. ప్రతి

ఎండుకట్టలు రిక్తభాండము ఉమక మొదలగు వస్తువులఁ జూచుచుఁ బ్రసము పోఁగూడదు.

భల్లూకద్విజరాజవానరరుతం తద్దర్శనం వాఽశుభం
తేషాం కీర్తన మా ర్తికృచ్చ గమనే దుష్టస్మృతి ర్భీతిదా,
యాతు మృత్యుకరం కపోతవచనం ప్రోక్తం వివాహే చ య
జ్ఞేయం తత్సకలం త్వహైవ గమనే చాకాలవృష్ట్యాదికమ్. 219

వ్యా -- భల్లూక ఇతి. భల్లూకః ప్రసిద్ధః ద్విజరాజో గరుత్మా వానరః కపిః
తేషాంరుతం ఆర్తివాక్యం తద్దర్శనం వాతయోః వానరభల్లూకయో ర్దర్శనం చ అశుభం
అశుభకరం 'పక్షిస్వామిమహాక్షపక్షిమలక' ఇత్యాదౌ గరుడదర్శనే శుభఫల సోక్త
త్వాత్ తద్దర్శన మిత్తిత్ర తయో ర్దర్శన మితి ద్వివచనగ్రహణం. అత్ర వాశబ్దస్సము
చ్చయార్థకః 'వా స్యా ద్వికల్పపమయో రేవార్థే చ సముచ్చయ' ఇత్యమరః.
తేషాం కీర్తనం నామోచ్చారణం గమనే ఆర్తికృత్. కించ దుష్టస్మృతిః సర్వాదిదుష్ట
జంతుస్తరణం భీతిదా భయప్రదా. మునిసాపి సర్వశకాదిస్తరణం నకర్తవ్యమి త్యైశ
యః. కపోతవచనం తు యాతుః మృత్యుకరం, వివాహే అకాలవృష్ట్యాదికం ఆదిశ
జ్ఞేన అభిభ్రమణాభిభ్రూషపరిధిద్గ్రాహదయో గ్రాహ్యః. ఇత్యాది యచ్చ ప్రోక్తం
నిషిద్ధత్వే నాభిహితం తత్సకలం సర్వం తు ఇహైవ గమనేపి జ్ఞేయమ్.

తా. ఎలుఁగుగొడ్డు, గరుడపక్షి, కోతి వీనిధ్వని భల్లూకవాన
రములదర్శనము స్తరణమును పీడాకరము. దుష్టస్తరణ మనఁగా సర్పా
దులస్తరణము భయప్రదము. పావురాతికూత మృత్యువ్రదము. మఱి
యు వివాహవిషయమైనచేధింపబడిన యకాలవృష్ట్యాదికము లీప్రయా
ణమందు నిషిద్ధంబులు

అవ. శకునస్వరూపం నిగమయతి. —

ప్రాగుక్తాం త్వకలై కింశతిమహాదోషా నిస్సృ జ్యాన్యతో
యల్లగ్నంచ గుణాధికం యది భవే ధ్రావ్యం స దోషాధికమ్,
నోక్తా విస్తరభీతిత శ్చ బహవో దోషా గుణా స్సంతి శే
కించిద్వస్తు నిరూపితం చ గమనే శాస్త్రేషు సారాత్మకమ్. 220

వ్యా -- ప్రాగితి ప్రాగుక్తౌ వివాహప్రకరణోక్తౌ సకలై కింశతిమహాదో
షా విస్మయ విషయ ఆన్యతః ఆన్యలగ్నాత్ యల్లగ్నంచ గుణాధికం అనేకగుణయు
క్తం భవేద్యదితల్ల గ్నంగ్రాహ్యం. దోషాధికింగ్రాహ్యం, విచార్యమాణే బహవః అనేకే

దోషాః గుణాశ్చ సంతి తే గుణదోషాః విస్తరభీతితః విస్తరభయ నోక్తాః కింతు కాస్త్రేషు సారాత్మకమ్ సారభూతం కించిద్యస్తు గమనే ప్రయాణవిషయ నిరూపితం ప్రతిపాదితం. మయేతిశేషః. ఇదం కవే ర్వాక్యమ్.

అవ. శకునస్వరూపమును నిశ్చయించుచున్నాఁడు.—

తా. వివాహప్రకరణమందుఁ జెప్పఁబడియున్న యేకవింశతినొ హదోషముల విడిచి ప్రయాణమునకు లగ్నవిమర్శచేయు నెడల నేలగ్న ము గుణాధికమో యట్టిలగ్నము గ్రాహ్యము దోషాధికలగ్నమ గ్రాహ్యము. విమర్శచేయు నెడల గుణములు దోషములు ననేకము లుగా నుండుటవలన గ్రంథవిస్తరభీతిచే నవియన్నియుఁ జెప్పఁబడలేదు. ప్రయాణవిషయమై శాస్త్రములయందు సారభూతమగు కించిద్యస్తువు నాచేత ననఁగాఁ గాలామృతకారులచేతఁ బ్రతిపాదింపఁబడెను.

అవ. ప్రయాణస్య శుభలగ్నాదికం నిరూప్యేదానీం నిగమ యతి —

విప్రది శ్శయనాన్నపానవిభవాం త్వంపూర్ణలక్ష్మీం మహీం
రత్నస్త్రీపశుధాన్యయానవిజయాఽ లభ్యా స్వభామాఽపుయాత్,
ఏతేషా మధికా ప్రయాతృమనస శ్శుద్ధిః ప్రయాణేఽస్తి చే
త్సర్వేషా మధికై వ యానసమయే శ్రీవేంకటేశస్త్పతిః. 221

వాగ్ — విప్రదిరితి. శుభలగ్నే గమనం సంభవితీచే ద్యది విప్రదిః బ్రాహ్మణక్షత్రి యవిత్ కూద్రః శయనాన్నపానవిభవాఽ సంపూర్ణలక్ష్మీం మహీం భూలాభం రత్న స్త్రీ పశుధాన్యయానవిజయాఽ లభ్యా సంప్రాప్య స్వధామ స్వగృహం పున రాపు యాత్. ఏతేషాం శుభలగ్నాదీనాం మధ్యే ప్రయాణసమయే ప్రయాతృమనసః శుద్ధిః ఏతత్కాలగమనం శుభదమితి నిశ్చయమనన్వీతా ఆస్తిచే దధికో త్తమా. మాంహ్యమతి మవలం బోక్త మిదం యానసమయే ప్రయాణకాలే శ్రీవేంకటేశస్త్పతి రస్తిచే త్సర్వేషాం శుభలగ్నశకునాదీనా మ ప్యధికైవ. వేంకటేశస్త్పతిరి త్యుపలక్షణం ఇష్ట దేవతాస్వరూపత్ర మితి ఫలితోఽర్థః.

అవ బలయుక్తము లగుఁగ్నదులయందుఁ బై నముపోవువా రికి ఫలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్య కూదులకుఁ బూర్వోక్తక్రమం బుగఁ బై నము పోవుటకు శుభముహూర్తము సంభవించి పై నము వెల్లి రేసి శయనాన్నపానములను నఖండైశ్వర్యమును భూలాభమును రత్న

మాక్తికమణిప్రవాళాదులను స్త్రీసశుభాన్యవాహనములను పొందియ త్యంతసౌఖ్యంబుతో మరల స్వగృహమును బొందుదురనియు, శుభల గ్నముమొదలగు నన్నిటికంటె బైనముఁబోయెడివారికి నెపుడు శుభము హూర్తమని నిశ్చయమనస్సు కలుగునో యట్టిమహూర్త మధికంబని మాండవ్యమహర్షి మతము నవలంబించి గ్రంథకర్తచే జెప్పఁబడినదని యును మఱియు ముఖ్యముగ నిష్టదేవతాన్తరణచేసి ప్రయాణము వెల్లిరేని సమస్తకార్యములు నెఱవేఱుననియు నెఱుంగునది.

అవ. శుభలగ్నే ప్రయాతస్య రాజ్ఞః ఆశీర్వాదరూపేణ విశేష ఫల మాహ —

ఏవం సత్సమయే వ్రజ న్నరపతి స్సంత్యక్తకేశాంబర
ప్రాణస్యందనశస్త్రనాగతురగాః కృత్వా తృణాస్యా సరీః
కృత్వేచ్ఛాం న కులాంగనాను విజయీం దత్వాభయం ప్రాణినాం
దధ్వా శత్రుపురాణి శత్రుకమలాం హృత్వా పురీం స్వాం విశేత్.

వ్యా.—ఏవ మితి. ఏవం పూర్వోక్తరీత్యా సత్సమయే శుభలగ్నే నరపతిః రాజా వ్రజః గచ్ఛః సః ఆరీః శత్రూః సంత్యక్తకేశాంబరప్రాణస్యందనశస్త్రనాగతురగాః-సంత్యక్తాః కేశాః శిరోరుహాః అంబరాణి వస్త్రాణి ప్రాణాః స్యందనాని రథా శస్త్రాణ్యాయుధాని నాగాః గజాః తురగా ఆశ్వాశ్చ యై స్తథోక్తాః తాః తృణాస్యాః సందష్టతృణముఖాం శ్చ కృత్వా కులాంగనాను శత్రుజాం పతినృతాస్త్రీషు విజయీమిచ్ఛాం న కృత్వా తాః ఆపరిగృహ్యేత్యర్థః, పరస్త్రీపరిగ్రహణే మహాదోషస్తకణా దితిభావః. ప్రాణినాం శత్రుదేశస్థజనానా మభయంచ దత్వా శత్రుపురాణి దధ్వా భస్మీకృత్వా శత్రుకమలాం శత్రులక్ష్మీం హృత్వా స్వాధీనం కృత్వేత్యర్థః పునః స్వాం స్వకీయాం పురీం నగరీం విశేత్.

అవ శుభలగ్నమందుఁ బ్రయాణముపోయినరాజున కాశీర్వాదరూపముచే విశేషఫలమును జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. పూర్వోక్తక్రమంబుగ శుభలగ్నమందుఁ బయనముపోయి నప్రభువు తనశత్రువులను విడువఁబడినతలవెండ్రుకలు వస్త్రములు ప్రాణములు రథములు శస్త్రములు గజములు గుఱ్ఱములు గలవారలఁగాను, కఱవఁబడినశృణముగల ముఖములుగలవారలఁగాను, అనఁగా శరణాగతులనుగాఁ జేసి శత్రురాజుస్త్రీలయం దాసక్తి యుంచక నచ్చటనుండు

ప్రాణుల కభయము నిచ్చి శత్రుపట్టణముల దహించి శత్రులక్షిని యపహరించి యత్యంతానందభరితుఁ డై మరల తనపట్టణముఁ జేరు ననుట.

అవ. అథ ప్రతిప్రయాణనిర్ణయ మాహ. —

యాత్రాలగ్నగ తేజ్జ్వలవ రవిజే నూ ర్యే తదర్థం దినం

శీతాంశౌ త్రి దినం కుజే శశి ను తే మాసద్యయం వాక్వతో,

మాసం దైత్యగురౌ చ పక్ష మథ వా దృష్టే విలగ్నే గ్రహాః

సంఖ్యాయాః పరత స్స మేవ్యతి పున స్స్వస్థాన మాప్తార్థవాక్. 223

వ్యా.—యాత్రేతి. శవిజే శనౌ యాత్రాలగ్నగతేసతి అబ్ధః సంవత్సరవీవ నూర్యే లగ్నగతేసతి తదర్థం తస్య సంవత్సరస్వార్థ పజ్ఞాసా ఇత్యర్థః. శీతాంశౌ చంద్రేతు, దినం ఏకదివసః. కుజే త్రిదినం, శశి ను తే బుధే మాసద్యయం, వాక్వతో బృహస్పతే మాసః, దైత్యగురౌ శుక్రే పక్షః, అథ వా విలగ్నే యాత్రాలగ్నే, గ్రహైశ్చ వ్యాదిగ్రహౌర్ధ్వప్రేసతితు, సంఖ్యాయాః ఉక్తాబ్దాదిసంఖ్యాయాః, పరతః ప్రయాతా ప్రయాణకర్తా, ఆప్తార్థవాక్ ప్రాప్తార్థలాభస్సక్, పునః స్వస్థానం సమేవ్యతి.

అవ. ఉక్తలగ్నమందు వెళ్ళినప్రయాణకర్త మరల వచ్చుటకుఁ గాలనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. శనైశ్చరుఁడు ప్రయాణలగ్నగతుఁడై యుండెనేని ప్రయాణకర్త యొక్క సంవత్సరమునకుఁ బిచ్చుట మరల స్వస్థానముఁ జేరుననియు, సూర్యుఁడు లగ్నగతుఁడై యుండెనేని యాఋమాసములకు పిచ్చుట, చంద్రుఁడుండెనేని నౌకదినమునకుఁ బిచ్చుటను అంగారకుఁడు లగ్నగతుఁడై యుండెనేని మూఁడుదివసములకుఁ బిచ్చుటను బుధుఁడుండెనేని రెండుమాసములకు పిచ్చుటను బృహస్పతి యుండెనేని మాసానంతరమందును శుక్రుఁడుండెనేని యొకపక్షమనఁగా; ౧౫ దినసములకుఁ బిచ్చుట ప్రయాణకర్త ఇష్టసిద్ధిని బొందినవాఁడై స్వస్థానమును జేరుననియు, నీ చెప్పఁబడిన శన్యాదిగ్రహములచేఁ బ్రయాణలగ్నము చూడబడుచుండిన నుక్తమంబుననే వానికి ఫలంబుల నెఱుంగవలయు.

అవ. అత్రైవ విశేష మాహ. —

మందాదిగ్రహకాల ఏవ గదితో యాత్రాదిలగ్నే క్రమా

దేకద్విత్రగుణ శ్చరస్థిరగృహే స్యా ద్విస్వభావాభిధే,
యాత్రాలగ్నచరాదిభాగసహితే ష్వర్కాదిభేదేషువా
స్యా దేవం ప్రతియాన ముక్తగమనం నిశ్చిత్య యాతా వ్రజేత్.

వ్యా.—మందా దీతి. యాత్రాదిలగ్నే చరస్థిరే ద్విస్వభావాభిధేసతివా గదితః పూర్వశ్లోకోక్తః మందాదిగ్రహకాలఏవ క్రమాదేకద్విత్రగుణస్సాన్యత్. అనేనాయమర్థస్సంపన్నః. శనిస్థితయాత్రాలగ్నేచరవత్సరః, స్థిరసతి వత్సరద్వయం, ద్విస్వభావేసతి వత్సరత్రయం. నూర్యస్థితయాత్రాలగ్నేచరసతి షట్తాసాః, స్థిరద్వాదశమాసాః ద్విస్వభావేఽష్టాదశమాసాః ఏవముత్తరత్రాపూర్వహ్యం. అర్కాదిభేదేషుశన్వాదిగ్రహేషు యాత్రాలగ్నచరాదిభాగసహితేషు యాత్రాలగ్నేయేచరస్థిరద్విస్వభావాంశాః తైస్సహితేషుచ, తదా ప్రాగుక్తకాలఃస్యాత్. ప్రతియానముక్తగమనం ప్రతిప్రయాణముక్తగమనం ఏవముక్తరీత్యా నిశ్చిత్య యాతా వ్రజేత్.

అవ ఈశ్లోకమున నొక్కవిశేషమును జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. ప్రయాణాలగ్నము చరము స్థిరము ద్విస్వభావమునెడు త్రివిధనామాన్వితముగానుండెనేని పూర్వశ్లోకమందుఁ జెప్పఁబడియున్న క్రమంబుగ శన్వాదిగ్రహములయొక్క కాలనిర్ణయము ఏకద్విత్రగుణంబగు నవఁగాఁ; బ్రయాణాలగ్నము చరమైయుండి అట్టిలగ్నమందు శనై శ్చరుఁడుండెనేని ప్రయాణకర్త మరలవచ్చుటకు నొకసంవత్సర మవధి యగు. స్థిరమైయుండెనేని రెండుసంవత్సరము లవధియగు. ద్విస్వభావలగ్న మేని మూఁడువత్సరము లవధియగు. శేషించిన గ్రహములకు గాలనిర్ణయ మితైఽంగుననే యెఱుంగఁదగినది. ఇదియునుంగాక యీచెప్పఁబడిన శన్వాదిగ్రహములు ప్రయాణాలగ్నములగు చరస్థిర ద్విస్వభావాంశలఁ బొందియుండినను బ్రయాణకర్త స్వస్థానమునకు మరల నచ్చుటకు గాలనిర్ణయమును పూర్వోక్తక్రమముననే తెలిసికొని పై నము బోవలయును.

అవ. యోగాంతర మాహ.—

యాత్రాలగ్నగతో గ్రహః ప్రథమతః పశ్చాత్త వక్రీ భవే
త్తల్లగ్నేశ్వరఏవవా గమనదికేటోఽపి వక్రీయది,
యాతు ర్జన్తవిలగ్నరాశ్యధిపతి స్వక్రం గత స్తద్దశా
ధీశోవాబలయుక్తవాక్ స్వభవనం భూయః ప్రయాతైవ్యతి 225

వ్యా.—యాత్రేతి యః యాత్రాలగ్నగతః సగ్రహః ప్రశమతః ప్రయాణకాలే
ఋజుగతిస్సన్నితశేషః. పశ్చాద్వక్రీభవేద్యది తదాప్రయాతాభూయః పునః స్వభవ
నం సంగ్రహం ఏవ్యతి. యద్యాతల్లగ్నశ్వరోవా ప్రయాణలగ్నాధిపతిర్వా యదావక్రీ
భవతి తదాపునరాగమివ్యతి అథవాగమనదిస్థేటోపి స్వయంయద్దిశం ప్రతిగమివ్యతి తద్ది
శ్చతిర్వాయదావక్రీభవతితదావా. అథవా యాతుః ప్రయాణకర్తృః జన్మవిలగ్నరాశ్య
ధిపతిః జన్మలగ్నాధిపతిర్వా యదావక్రంగతో భవతి తదావా. అథవాతద్దశాధీశః తస్య
యాతుః యద్దశాతస్యాః యోగధీశః సఃబలయుక్తవాక్ స్థానాదిషడ్బలయుక్తవాక్
సక్యదావక్రీభవతి తదావా ప్రయాతా భూయ స్సమేవ్యతితి ఏక్తవ్యం దైవజ్ఞేనేతి
పదద్యయ మధ్యాహ్నవ్యవస్థ.

అవ. యోగాంతరములను జెప్పుచున్నాడు.—

తా. 'సవగ్రహములలో నే గ్రహముగాని ముందు ప్రయాణలగ్న
మున ఋజుగతుఁడై యుండి ప్రయాణకర్త పై నముపోయినపిమ్మట వ
క్రీంచినను, లేక ప్రయాణలగ్నాధిపతి వక్రగతుఁడైనను, లేక తానే
దిక్కునుగూర్చి పై నము పోదలఁచియున్నాఁడో యాదిగధిపతి వక్ర
గతుఁడై యుండినను ప్రయాణకర్తయొక్క జన్మలగ్నాధిపతివక్రగతుఁడై
నను, లేక ప్రయాణకర్తయొక్క దశాధిపతిస్థానాదిషడ్బలయుక్తుఁడై
యుండి యెపుడువక్రగతుఁడగుచున్నాఁడో అట్టిసమయంబునను బై న
ముపోయినవాఁడు మరల స్వగ్రహమును బొందునని జ్యోతిశ్శాస్త్రాభి
జ్ఞునిచేత నీఫలము చెప్పఁదగినది.

అవ. పున ర్యోగాంతర మాహ.—

యాత్రాలగ్నగతోదయాంశభవనా ద్యాత్రోడుపాదాంత్యగా
యాత్రాకర్తృభవదతస్సు రథవా యాత్రేందుభాంశాంత్యగాః,
తావంత్యోహి వినాడికాశ్చ ఘటికాహఃపక్షమాసా స్తయో
ర్యావ న్నధ్యనవాంశకా గతివశా త్స్యా ద్యాతృకాలావధిః. 226

వ్యా.—యాత్రేతి. యాత్రాలగ్నగతోదయాంశభవనాత్ యాత్రాలగ్నగతో
యః ఉదయాంశః ఉదయనవాంశః సవిభవనంతిస్తాత్ తదాభ్య, యాత్రోడుపా
దాంత్యగాః ప్రయాణనక్షత్రపాదాంత్యగతాః, అథవా యాత్రాకర్తృభవదతః
యాత్రాకర్తృః యద్భంజన్తనక్షత్రం తస్యపాదతః తదాభ్య, యాత్రేందుభాంశాంత్య
గాః యాత్రానక్షత్రపాదాంత్యగాః తయోః యాతృజన్తనక్షత్రపాదప్రయాణనక్షత్ర

పాదయోశయావస్తధ్యనవాంశకాః, యావంతోయ్యావత్సంఖ్యాకాః మధ్యనవాంశ
కాః, తావంతోవివాదికాః ఘటికాః, అహనిపక్షః మాసాశ్చగతివశాత్ యత్యుకా
లావధిస్సాన్యతే.

అవ. మరల యోగాంతరములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. ఉక్తక్రమంబున ప్రయాణము వెల్లినవారికి మరలవచ్చెడి
నిర్ణయకాల మిద్దెయనిన; ప్రయాణలగ్నస్థనవాంశముమొదలు ప్రయా
ణనక్షత్రపాదనవాంశమువఱకుగాని లేక ప్రయాణకర్తయొక్క జన్మన
క్షత్రపాదనవాంశముమొదలు ప్రయాణనక్షత్రాంశమువఱకుగాని లెక్క
పెట్టగా నెన్నినవాంశము లగుచున్నవో అన్నివిఘడియలు, అన్నిఘడి
యలు, అన్నిదినములు, అన్నిపక్షములు, అన్నిమాసములు కూడా
చేర్చిన నెంతకాల మవునో అంతకాలమునకు పిమ్మట వత్తురు.

అవ. పున ర్యోగాంతర మప్యహ.—

యాత్రాలగ్ననవాంశపోఽస్తనిలయే స్వాంశేశ్వరోవా యదా
వక్రీసప్తమరాశిపోఽపి నవమాధీశోఽపి యాత్రాలయాత్,
తద్రేక్కాణపతిః స్వకాలబలవాక్ తద్వారలగ్నేశ్వరో
యాతు స్స్వ త్పునరాగమ స్స్వభవనం వారేశ్వరోవా తదా.

వ్యా.—యాత్రాలగ్నేతి. యాత్రాలగ్ననవాంశపః ప్రయాణలగ్ననవమాంశాధి
పః, యదావక్రీభవతి. అథవా అస్తనిలయే యాత్రాలగ్నాత్సప్తమలగ్నే, స్వాంశేశ్వ
రః లగ్నే యావత్సంఖ్యాకానవాంశః సప్తమలగ్నేపి తావత్సంఖ్యాకో నవాంశః తదధి
పోవా తదావక్రీభవతి, యద్వాయాత్రాలయాత్ యాత్రాలగ్నాత్, సప్తమరాశిపఃసప్త
మరాశ్యధిపతిర్వా, నవమాధిపోపియాత్రాలగ్నాత్ నవమరాశ్యధిపతిర్వా, యదా వక్రీభ
వతితదావా, అథవా తద్రేక్కాణపతిః యాత్రాలగ్న ద్రేక్కాణపతిర్వా, స్వకాలబలవాక్
స్వకాలేయాత్ర కాలేబలవాక్, స్థానాదిషడ్బలయుక్తస్యై యదావక్రీభవతి, యద్వా
తద్వారలగ్నేశ్వరః తద్వారేశ్వరో యాత్రావారాధిపతిః తల్లగ్నేశ్వరోయాత్రాలగ్నా
ధిపతిర్వా స్వకాలబలయుక్తస్యై యదావక్రీ భవతివారేశ్వరోయాత్యజన్మవారాధిపతి
ర్వా జన్మరాశ్యధిపతిర్వా యదావక్రీభవతి తదాతత్కాలేయాతుస్స్వభవనంప్రతిపునరా
గమః ప్రతప్రయాణం స్యాదితివదితిశేషః.

అవ. మరలవచ్చుటకు యోగాంతరములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. ప్రయాణలగ్ననవాంశాధిపతిగాని ప్రయాణలగ్నమునకు
సప్తమలగ్ననవాంశాధిపతిగాని సప్తమలగ్నాధిపతిగాని ప్రయాణసమ

యమున ఋణగతుడై యుండి యెపుడు వక్రగతుడగునో అపుడును లేక ప్రయాణలగ్న ద్రేక్కాణాధిపతి ప్రయాణకాలమందు స్థానాది షడ్బలయుక్తుడై యుండి పిమ్మట వక్రించినను ప్రయాణవారాధిపతియు దల్లగ్నాధిపతియును దత్కాలమందు స్థానాదిషడ్బలయుక్తులైయుండి యెపుడు వక్రగతులగుదురో అపుడును ప్రయాణకర్తయొక్క జన్మవారాధిపతిగాని జన్మలగ్నాధిపతిగాని తత్కాలమందు బలయుక్తులై యుండి యెపుడు వక్రగతులగుదురో అపుడును ప్రయాణకర్త శీఘ్రముగ స్వస్థానమును జేరును.

భూ త్వాదా గమనే ప్రవేశశకునం పశ్చాత్సమీపేవునః

ప్రస్థానం శకునం భవేద్యది మహాకలాభః ప్రయాతు స్సదా,
ప్రోక్తం యత్సకలం ప్రయాణశకునం వ్యస్తం ప్రవేశే శుభం

క్షీరాఖ్యం విహగం విహాయ నగరగ్రామప్రవేశాదిషు.

228

వ్యా — భూత్వేతి గమనేప్రయాణే ఆదాప్రథమతః ప్రవేశశకునం ప్రవేశ కాలోక్తశకునం భూత్వా పశ్చాత్సమీపేప్రస్థానంశకునం ప్రయాణశకునం భవే ద్యది తదా ప్రయాతుః మహాకలాభః స్యాత్. యద్యచ్ఛకునం ప్రయాణేప్రోక్తం తత్సవ్యం శకునప్రవేశేవ్యస్తం విపరీతం సత్ నగరగ్రామ ప్రవేశాదిషుశుభం, భారద్వా జమయూర చావనకులానాం ప్రదక్షిణగతిః ప్రయాణే శుభా ప్రవేశేతువామాగతిః శుభాగరుడ కుమ్మట శునకాదీనాం వామాగతిః ప్రయాణే శుభఫలదా. ప్రవేశేతు ప్రదక్షిణగతిరర్థజేతి వివేకః. క్షీరాఖ్యం క్షీరనామకం విహగం పక్షిణం విహాయ, క్షీరపక్షిగతిస్తాభయత్రాపి వామాగతిరేవశుభదేత్యర్థః.

తా. ప్రయాణసమయమున ముందుగాఁ బ్రవేశమునకుఁ జెప్పఁ బడియున్న శకునములై న పిమ్మట ప్రయాణశకునములాయెనేని ప్రయాణకర్తకు విశేషలాభమును పాలపక్షిదక్కఁ బ్రయాణమునకు జెప్పఁ బడియున్న శకునములు నగరాదిప్రవేశాదులయందు వ్యత్యస్తముగా నాయెనేని ముఖ్యములగు ననఁగా; బ్రయాణములకు శ్రేష్ఠములని చెప్పఁ బడియున్న భారద్వాజమయూరాది పక్షులయొక్క ప్రదక్షిణగమనము ప్రవేశమునకు శుభకరంబనియు, వామగమనము శ్రేష్ఠమనియు, బ్రయాణమునకు శుభకరంబనిచెప్పఁబడియున్న గరుడకుక్కుటాదులయొక్క వామగమనము ప్రవేశమం దశుభకరంబనియు, బ్రదక్షిణగమనము

శుభకరంబనియుఁ, బాలపక్షిగమనము ప్రయాణప్రవేశౌదులయందు
వామగమనమే శ్రేష్ఠమనియు నెఱుంగఁదగినది.

అవ. ప్రయాణే విప్రదీనాం నియతఫలా న్యాహ. —

యాత్రాధిష్ఠ్యగుణైర్దివిజస్య ఫలదా సిద్ధిర్నైర్లగ్నజై
ర్నానాయోగగతైర్మృషస్య తు విశాం సిద్ధిర్నిశ్చేద్యజైః,

శూద్రాణాం శకునైశ్శుభైశ్శుభఫలం యాత్రానుకూలా భవే
దన్యేహంతు ముహూర్తశక్తిబలత స్సస్య త్కార్యసిద్ధిస్సదా. 229

వ్యా. — యాత్రేతి. యాత్రా ద్విజస్య బ్రాహ్మణస్థాధిష్ఠ్యగుణైః సత్తత్రగుణైః
ఫలదాన్యసస్య రాజ్యస్థు లగ్నజైర్నానాయోగగతైశ్చ గుణైః సిద్ధిః యాత్రా సిద్ధి
ర్భవేత్. విశాంవైశ్యానాం దిన్తోత్థైర్నైస్సిద్ధిః. శూద్రాణాంశుభైః శకునైశ్శుభఫలంభవే
త్. అన్యేహం సంకరాణాంతు ముహూర్తశక్తిబలతః ముహూర్తబలాద్యాత్రానుకూ
లాకార్యసిద్ధిస్సదాస్యాత్.

అవ. ప్రయాణవిషయమయి బ్రాహ్మణాదులకు నియతఫలమును
జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. ప్రయాణసమయమున బ్రాహ్మణులకు గుణయుక్త సత్త
త్రముగా నుండేనేని శుభప్రదమనియు, రాజులకు లగ్నయోగాదులు
శ్రేష్ఠములుగానుండేనేని యిష్టసిద్ధి ప్రదమనియు, వైశ్యులకు దినశుద్ధి
చక్రకాగా నుండేనేని శుభప్రదమనియు, శూద్రులకు ప్రయాణకాల
మందు శుభశకునము లాయేనేని శ్రేయస్కరమనియు, శేషించినవను
లకు ముహూర్తబలము చక్కగా నుండేనేని కార్యసిద్ధిగలుగు ననియు
నెఱుంగఁదగినది.

అవ. అథ గమనదినే వర్జ్యా న్యాహ —

క్షౌరం వాక్కలహం సుదీర్ఘగమనం దైన్యం భయం వేపథుం
శోకం దుష్టసహాయ మేకగమనం విప్రత్రయం వక్రతామ్,
అభ్యంగం సముపోషణంచ కుటిలం త్యక్తావృద్ధిమేహి వ్రజే
త్పుర్వాదృష్టవశౌ త్ప్రియాణశకునం యాతు శ్శుభంవాశుభమ్.

వ్యా. — క్షౌరమితి. క్షౌరం క్షురార్థవాక్కలహం భార్యాదినా వాక్కలహం
సుదీర్ఘగమనం అత్యంతాధికగమనందైన్యం యాచ్ఛాదిదైన్యం భయంవేపథుశరీకంపం

శోకం ప్యసనం గుప్తసహాయం గుర్జనసహాయం ఏకగమనం అసహాయగమనం విప్రత్రయం వక్రతాం మార్గపక్రతాం ఆధహకిం విద్వాతంగత్వా పునః సిన్ధు త్రింవా అన్యంగం తైలాభ్యంజనం సముపోషణం ఉపోవ్యంకుటిలం మనోవైకల్యంచ ఆదిమేఽహిప్రథమదివ సేర్షయత్వా వ్రజేత్ గచ్ఛేత్. ఏవంగ తేనతి పూర్వాదృష్టవశాత్ జన్మాంతరపుణ్యపాపకర్తృవశాత్, యాతుః ప్రయాణశకునం శుభ మశుభంచస్యాత్. పూర్వాదృష్టం శుభంచేచ్ఛుభశకునం అశుభంచే దవశకునమితివివేకః.

అవ. పైనముపోవుదివసమందు విడువఁదగిన కార్యములఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. ప్రయాణదివసమందు టౌరము, భార్య మొదలగువారితోఁ గలహము, దీర్ఘమార్గగమనము, యాచ్ఛాదులచే ప్రాప్తమగుదైన్యము, భయము, శరీరకంపము, వ్యసనము, దుర్జనులసహాయము, ఏకాకిగా బయలుదేరుట, బ్రాహ్మణత్రయము బయలుపెట్టుట, మార్గమందువక్రము, అభ్యంగస్నానము, ఉపోవ్యము, చిత్తవైకల్యము ఇవి మొదలగు దుష్టకార్యములఁ ద్యజించి ప్రయాణముపెట్టిరేని జన్మాంతరపుణ్యపాపవిశేషమువలన శకునములగు ననఁగా; పూర్వాదృష్టము శుభమైయుండెనేని శుభశకునము లశుభమైయుండెనేని యశుభశకునములు నగును.

అవ. ద్వితీయదివసే గతిలక్షణ మాహ.—

ద్వైతీయే దివసేఽపి యానశకునం సమ్యగ్భవే చోభయనం వ్యాళంవా శశకం వినాఽవశకునం దైవా త్తదన్య ద్భవేత్, పూర్వస్మిన్ దివసేఽపి యత్ర శకునం తత్రైవ గత్వా పున స్తార్తీయే దివసే వ్రజే త్పున రపి స్యాదేవ యాతు స్సుఖమ్. 231

ప ఇచ్చ మ బి య్ముః స్వమాప్తః.

వ్యా.—ద్వైతీయ ఇతి. ద్వైతీయే 'ద్వైతీయ' ఇతి తీయప్రత్యయః; తతః స్వాగ్ధే ఆన్ ద్వితీయఏవ ద్వైతీయః తస్మిన్ ద్వైతీయే దివసే ద్వితీయదివసే, యానశకునం ప్రయాణశకునం సమ్యగ్భవేద్యది, తదాశోభనం మంగళం స్యాత్ దైవాత్. విధివశాత్ వ్యాళం స్పృం శశకంచ వినా ఆప్య దవశకునం భవేద్యదితదా పూర్వస్మిన్ దివసే యత్ర శకునం శుభశకునం జాతం తత్రైవ పునర్గత్వా తిద్దివసం త్రైవ సీత్వాతత్తార్తీయే 'త్రిణస్సంప్రసారణం' చేతితీయప్రత్యయః తృతీయః తతస్త్వార్థే ఆజిఆది ష్పాద్విః తార్తీయే తృతీయదివసే, పునః వ్రజేత్ ఏవంచనతి యాతు స్సుఖంస్యాదేవ.

యజ్ఞినా వేంకటాశ్లేష రచితాయాం సతాం ముదే,
కాలామృతస్య టీకాయాం బిన్దుః పశ్చిమకోఽగమత్.

అవ ప్రయాణదివసమునకు రెండవదివసమందు గతిలక్షణమును జెప్పచున్నాడు.—

తా. రెండవదివసమందు ప్రయాణశకునములుచక్కఁగానాయె నేని శుభకరంబనియు, లేక దైవాధీనమువలన సర్పము, కుందేలు ఈ రెండు వినాగా నేమి యవశకునములైనను పూర్వదివసమం దేప్రదేశ మునకు శుభశకునములాయెనో మరల నాప్రదేశమును బొంది యాదిన మచటనే యుండి మూడవదివసమందు ప్రయాణముఁ బోయిరేని సుఖవంతు లగుదురు.

పంచమబిందువు సమాప్తము.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీహం గ్రీవాయ నమః.

కాలామృతే-స వ్యాఖ్యానే

మ ష్ట బి స్తుః.

అథ వా స్తు ప్ర క రణ ము థా

అవ. యాత్రాప్రకరణము క్షేపణానీం వాస్తుప్రకరణం నిర్వక్తుం తన్మూలభూతం గృహనిర్మాణయోగ్యప్రదేశ మాహ.—

క్షేత్రాణాం వసతి శుభా కలియుగే శ్రీవేంకటేశాజ్ఞయా వింధ్యాఖ్యాచలదక్షిణావనితపే శ్రీగౌతమీసన్నిధౌ, సంపూర్ణాధ్వరవేదశాస్త్రసహితే స్వర్గాదిభోగప్రదే బ్రహ్మజ్ఞానిభి రనివృతేఽతిశుభదే ముక్తిప్రదే స్థాయినామ్. 232

వ్యా.—క్షేత్రాణామితి క్షేత్రాణాం కాశ్యాదీనాం మధ్యఇతిశేషః. సంపూర్ణాధ్వరవేదశాస్త్రసహితే, సంపూర్ణాః యేఅధ్వరాః శుభాః యే వేదాః ఋగాదిశ్రుతయఃయాని శాస్త్రాణి తర్కవ్యాకరణాదీని, తైస్సహితే యుక్తే, స్వర్గాదిభోగప్రదే స్వర్గాదయోయే పుణ్యలోకాః తేషు యో భోగః తత్ప్రదే దాతిరి, బ్రహ్మవిద్భిః మహత్తభిః, అన్వితే సహితే స్థాయినాం ఐసతాం జనానామితిశేషః. అతిశుభదే అత్యంతకల్యాణప్రదే, ముక్తిప్రదేమోక్షదాయినీ, వింధ్యాఖ్యాచలదక్షిణావనితపే వింధ్యాఖ్యో యఃఅవలఃపర్వతః, తస్య దక్షిణావనితపే దక్షిణభూప్రదేశే, గౌతమీసన్నిధౌ గౌతమీనదీసమీపేచ, శ్రీవేంకటేశాజ్ఞయాకలియుగే ఐక్యమానేయుగే వసతిః గృహం శుభా మంగళప్రదేత్యర్థః.

అవ. జనులు వాసముచేయుటకుఁ బ్రదేశము నిర్ణయించుచున్నాఁడు.—

తా. కలియుగమున వాసముచేయువారలకు ముక్తిప్రదంబును, శుభకరంబును నగు వింధ్యపర్వతమునకు దక్షిణభూభాగమును వేదశాస్త్రేతిహాసపురాణపారంగతు లగు బ్రాహ్మణోత్తములు నివసించియున్న గౌతమీనదీసమీపభూములును, జనులకు వాసయోగ్యం బని శ్రీవేంకటేశ్వరాజ్ఞాకరు లగు గ్రంథకారులచేఁ జెప్పఁబడినదని యభిప్రాయము.

అవ. అథ వాస్తుస్వరూపం నిర్వక్తుం ప్రసంగసంగత్యా రాజభృత్యార్వణ మాహ.—

సేవాయాం ప్రభునామభాది గణయే ధృత్యాఖ్యధిష్ఠ్యాంతత
స్తత్ప్రత్యావృథ చతుర్థణం ప్రవిభజే చైచ్చలైశ్చ శిష్టం ధనమ్,
తద్వత్సూర్వవిపర్యయాగత మృణం జ్ఞేయం హి రాజ్యస్త్విదం
భృత్యస్యైవ తు భృత్యభాది గణయే దధ్ధాధికో రాజ్యకృత్. 233

వ్యా.— సేవాయా మితి సేవాయాం విషయే ప్రభునామభాది ప్రభునామనక్షత్రమారభ్య భృత్యాఖ్యధిష్ఠ్యాంతతః భృత్యనామనక్షత్రపర్యంతం గణయేత్. తద్గణితంచతుర్థణం కృత్వా చతుర్థిః సంగుణ్యైతైః సప్తసంఖ్యాభిః ప్రవిభజేత్. ఏవంచ సతి యచ్చిష్టం తద్ధన మితిజ్ఞేయం తద్వత్సూర్వవిపర్యయాగతం ఋణం భృత్యనామనక్షత్రమారభ్య ప్రభునామనక్షత్రపర్యంతం గణయేత్. తద్గణితం చతుర్థిర్గణిత్యా సప్తభిః హతంసత్ యచ్చిష్టం తద్గణమితి వేదితవ్యం. ఇదం రాజ్యః రాజభృత్యాభ్యణం భృత్యస్యతు భృత్యరాజార్యణంతుభృత్యభాదిభృత్యనక్షత్రమారభ్య ప్రభునామనక్షత్రపర్యంతంగణయే దిత్వార్థః ఆస్య త్వత్వం పూర్వం ద్విస్త్వం. ఏవంచ సతి ఆర్థాధికోధనమధికంచేత్ రాజ్యకృద్భవేత్, ఋణ మధికంచేన్నకుభ మిత్వార్థాల్లభ్యతే.

అవ. పిమ్మట వాస్తుస్వరూపమును దెలుపువాడై ప్రసంగసంగతిచే రాజభృత్యార్వణమును జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. సేవకునివిషయమై అర్వణముచూచునపుడు ప్రభునామనక్షత్రముమొదలు సేవకునినామనక్షత్రమువఱకు గణనచేసి యాలెక్కను ౪-ట హెచ్చుగుణించి ౭.ట భాగహరింపఁగా రాశియందు శేషముండెనేని యది ధనమగును అట్టిధనసంఖ్యను నొకచోటనుంచి మరల సేవకునినామనక్షత్రముమొదలు ప్రభునామనక్షత్రమువఱకు నుక్తక్రమంబునగుణించి భాగముహరింపఁగా శేషము ఋణమగును. ఇట్లేర్పఱుపఁబడినధనఋణములలో ధనసంఖ్య యధికముగనుండెనేని ప్రభువులకు లాభకరమగు సేవకుఁడు ప్రభువిషయమై అర్వణము చూచునపుడు సేవకనామనక్షత్రముమొదలు ప్రభునామనక్షత్రమువఱకు గణనచేసి తక్కినవాని నుక్తక్రమంబుగఁ జూచి ఫలమును నెఱుంగవలయును.

అవ. అథ గ్రామార్వణలక్షణ మాహ.—

సాధ్యాఖ్యాప్రథమాక్షరోక్తగణనాం సంలిఖ్య తద్వామత

స్తవ్య త్సాధకనామ చ ప్రవిభజేన్నాగైశ్చ శిష్టం ధనమ్,
తాదృ క్పూర్వవిపర్యయాగత మృణం ద్రవ్యాధికం భోగదం
సామ్యం చేత్సను తాస్య దన్నరహితం వై రాఖ్యధామార్తికృత్.

వ్యా. సాధ్యాఖ్యాప్రథమాక్షరోక్తగణనాం సాధ్యోగ్రామానిః తస్య ఆఖ్యా
నామతస్యాః యః ప్రథమాక్షరః తస్యోక్తగణనాం ఆకారాదిక్రమాత్ సాధ్యనామా
ద్యక్షరపర్యంతం గణనయా యావత్సంఖ్యాభవతి తావత్సంఖ్యాం భూమాసంలిఖ్య,
తద్వామతః తస్యాసంఖ్యాయాః వామతః వామభాగే సార్వవిభక్తిక స్తసిః సాధక
నామసాధకో దేవదత్తః తస్య నామాద్యక్షరంచ తద్వత్ ఆకారాదిగణనయా యావ
త్సంఖ్యా తావత్సంఖ్యా సంలిఖ్య, తత్సర్వం నాగైః అష్టభిః ప్రవిభజేత్. శిష్టం
ధనం లభేన ప్రయోజనం నాస్తి, తాదృక్పూర్వోక్త సదృశం పూర్వవిపర్యయాగతం
పూర్వస్థాదిపర్యయేణాగతం ఋణం భవతి. యథా—సాధక నామాక్షరసంఖ్యాం
నిశీప్య తద్వామభాగే సాధ్యనామాద్యక్షరోక్త సంఖ్యాంచ సంలిఖ్య సర్వం నాగైః
ప్రవిభజేత్, శిష్టం ఋణం భవేదిత్యభిప్రాయః. ఏవంచ సతి ద్రవ్యాధికం ధనాధికంచేత్
భోగదంశుప్రదం. సామ్యంచేత్ ధనశ్లేసమానేచేదిత్యర్థః. సమతా అన్యత్ ఋణా
ధికంచేత్ అన్నతహితం దారిద్ర్యం కుర్యాత్. కించ వై రాఖ్యధామ శత్రుస్థానం అతఏ
వార్తికృత్. ఆత్ర బాలబోధార్థం యత్కించ దుదాహ్రియతే. కుండిననగరం నామ
కశ్చిద్దామవిశేషః తస్య ఆద్యక్షరః కకాతః అవర్ణాదారభ్య కకారపర్యంతం గణనయా
సప్తదశసంఖ్యాభవతి. తావత్సంఖ్యాం కర్తృభూమా నిశీప్య, తద్వామభాగే ఈశ్వరో
నామకశ్చిద్విజః అవర్ణాదారభ్య ఈకారపర్యంతం గణనయా చతుస్సంఖ్యాభవతి తత్స
ర్వం సప్తదశోత్తరచతుశ్చతంభవతి. తదష్టభిః హృతంసత్ ఏకంభృతిశ్చిష్టం తద్ధనం ఏత
దేవ వ్యత్యస్తంసత్ చతుస్సప్తత్యుత్తరశతంతి దప్తభిర్హృతంసత్ షట్శిష్టంభవతి.
తద్యణం ధనాద్యణమధికం, ఏవంబుద్ధిమతా సర్వత్రాపూర్వాయం, కేచిదకారాదివర్గగ
ణనయా కార్యమితి.

అవ. గ్రామార్వణమునకు లక్షణమును జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా అకారము మొదలు గ్రామనామధేయ ప్రథమాక్షరము
వఱకు గణన చేయఁగా వచ్చిన సంఖ్య నొక చోటనుంచి మరిల అకారము
మొదలు గృహముగట్టుటకు నిశ్చయించెడి పురుషుని నామ ప్రథమాక్షర
మువఱకు లెక్క పెట్టి యీ సంఖ్యను మొదట గణన చేసి యుంచయున్న
లెక్కకు కుడిప్రక్క ననునిచి వెరసిం శిసెంట్ల భాగహరింపఁగా శేషము
ధనమగు మరిల అకారము మొదలు గృహాధిపతి నామధేయ ప్రథమాక్ష
రమువఱకు లెక్క పెట్టి ఆ సంఖ్య నొక చోట వ్రాసియుంచి అకారము మొదలు

గ్రామనామధేయప్రథమాక్షరమువఱకు గణనచేసియాగుణకమును తొల్లింటిలెక్కకు కుడిభాగముననునిచి వెరసిరానిని ౮-ట భాగహరింపఁగా శేషముఋణమగు ఇట్లేర్పఱచఁబడిన ధనఋణసంఖ్యలలోనేగ్రామమున ధనసంఖ్య హెచ్చుగా నుండునో యట్టిగ్రామము వాసయోగ్యంబు.

అవ. అథ ఔత్తర్యణ మాహ. —

ఔత్త్ర స్యాకచటాః క్రమా త్తపయశా వర్గా స్సు ర్జ్వ రప్తాస్థితాః
ప్రాగాదా ఖగరాష్ట్రీడాలమృగరాట్సాప్తహ్యఖునాగా శ్శశః,
స్యాద్వర్గాద్యది పంచమోఽరి రథ దిగ్వర్గేషు యోని స్త్వీయం
ద్వా ద్వా దిక్షు విదిక్షు చైక మఖిలం మేషాదిపూర్వాదితః. 235

వ్యా. — ఔత్త్ర స్వీతి. ఆకచటతపయశా ఇతి ఔత్త్రస్య అప్తవర్గాస్థితాః ప్రాగాదా ప్రాగాద్యప్తదిక్షుక్రమాత్ ఖగరాట్ గరుడః బిడాలా మార్జారః మృగరాట్ సింహః శ్యాకునకః అహిః సర్పః ఆఖుర్నాపకః వాగోగజః శశః ప్రసిద్ధః ఏతే అప్తవర్గాదీనామధిపాన్యుః. స్యాత్ స్వకీయా ద్వర్గా త్పంచమః పంచమవర్గో యది అరిః శత్రుః యస్య నామాక్షర్యోయద్వర్గః తస్మా త్పంచమవర్గః శత్రురిత్యర్థః. స్యాద్వర్గా త్పంచమవర్గ ఇత్యేన శేషాఖుభా ఇత్యర్థాల్లభ్యతే. పఠాంతర మాహ — ఆథేతి. దిగ్వర్గేషు ఇయంయోని రత్యుచ్యతే. పూర్వాదితః ప్రాచీమారభ్య అఖిలం మేషాదిద్వాదశరాశయః దిక్షుచతుర్దిక్షు ద్వాద్వారాశీవిదిక్షు ఆగ్నేయాదిభుచతస్పృషా ఏకైకం యోజయే దితిశేషః.

అవ. ఔత్తర్యణమును జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా పంచాశద్వర్గములలోనుండే, అ, క, చ, ట, త, వ, య, శలనెడి ౮-ది వర్గములకు ప్రాగాదిగా నెనిమిదిదిక్కులు స్థానంబులగును. అట్టివర్గములకు ప్రాగాదిగాగరుడబిడాల సింహశునక సర్పమూషక గజ శశకము లధిపతులు. పురుషునియొక్క నామప్రథమాక్షర మేవర్గమున నుండునో ఆవర్గమునకు పంచమవర్గము శత్రువర్గముగాన నావర్గమునకు స్థానంబగు దిక్కునందు గృహనిర్మాణము గూడదు. పఠాంతరమున ప్రాగాదీశాన్యమువఱకు మేషాదిద్వాదశరాసులను దిక్కుయందు నొక్కొకరాశియు విదిక్కులయందు రెండేసిగా నునిచిరేని ఇదియే దిగ్వర్గలయందు యోనియని చెప్పఁబడును.

అవ. పూర్వోక్తరాశిచక్రస్య నామరాశి మారభ్య ఫలమాహ. —

ఏకస్త్రి యది పంచమే చ నవమే స్యా ద్బంధుసంరక్షణో

నాశ స్సాస్య ద్వితయేచ వవృదశమే చే న్నామరాశ్యాదితః,
తార్తీయే యది సప్తమే పరజనైః పోష్య స్తథై కాదశే
చాతుర్థే చ సమాతురో గృహపతిః స్థా య్యప్తమే ద్వాదశే 236

వ్యా.—ఏకస్మిన్నితి నామరాశ్యాదితః యోగ్యహపతిః తస్య నామరాశిమార
భ్య ఏకస్మిన్ సవమే పంచమేచ స్థాయీయది బంధుసంరక్షకః బంధుజనపోషక స్సాస్య
త్. ద్వితయే పృథేదశమేచస్థాయీయదినాశః స్వాత్. స్వస్యైవహానిః తార్తీయే తృతీ
యస్థానే సప్తమేఏకాదశేచస్థాయీయదిపరజనైః పోష్యః పరాధీనవృత్తిస్సాస్య దిత్వ
ర్థః, చతుర్థమేచాతుర్థం తస్మిన్ ఆప్తమేద్వాదశేచస్థానే స్థాయీయది తదా ఘాతు
కఃస్వాత్ పరప్రాణాపహర్తా భవేత్ నామరాశ్యాదితి ఇతి సర్వత్రానుపంగః.

అవ. పూర్వశ్లోకోక్తంబగు రాశిచక్రమునకునామరాశిమొదలు
ఫలమును జెప్పుచున్నాడు. —

తా గృహాధిపతి తననామరాశిమొదలు పంచమ నవమరాశిస్థా
నములైన దిక్కులవాసము చేసిన బంధుపోషకుండగును రెంటు నాటిం
టపదింట వాసముచేసిన నాశముపొందును ^{మూట నెనిమిదింట} పదునొ
క్కింటనుండిన నితరులచే పోషితుండగును నాలుగింట నెనిమిదింట పం
ద్రెండింటనుండిన నొకనికి హానిగలుగఁజేయుచుండును.

అవ. అథ నామర్షాదౌ కర్తవ్యా న్యాహ. —

సంగ్రామవ్యవహారధామనగరగ్రామేషు మంత్రార్పణే
జాతే సత్యపి జన్మభేచ సతతం నామర్షజం న్యా త్ఫలమ్,
అజ్ఞాతం జననోడు యస్య ఫలదం న్యా న్నామభం తస్య తు
త్రింశద్వత్సరతః పరం ఫలద మి త్యాహుః వరే నామభమ్. 237

వ్యా —సంగ్రామేతి సంగ్రామవ్యవహారధామనగరగ్రామేషు సంగ్రామాయుధం
వ్యవహారః క్రయవిక్రయాదివ్యవహారః ధామత్వే త్రాత్యణం నగరంపట్టణాశ్రయం గ్రామః
గ్రామాశ్రయం ఏతేషు విషయే మంత్రార్పణే విషయేచ జన్మభేజన్మనక్షత్రేజ్ఞాతేసత్యపి
నామర్ష జమేఫలంస్వాత్. నామర్ష మార్షభైవ సర్వార్థ్యణం ద్రవ్యవ్యమిత్యర్థః, యస్య
జనస్య జననోడుజన్మనక్షత్ర మజ్ఞానం తస్య జనస్య నామభంనామనక్షత్ర మేవ ఫలదం
స్వాత్. అర్హణాతిరిక్తకార్యే ప్రియశ్చ న్యాహః, పరేతు జన్మనక్షత్రేజ్ఞాతేపిత్రింశద్వ
త్సరఃపరంత్రింశద్వద్వాదూర్ధ్వంనామభం ఫలద మిత్యాహుః. తన్నసంగచ్ఛతే మానా
భావాత్.

అవ. నామనక్షత్రాదులయందుఁ జేయవలయుదానిఁ జెప్పుచు
న్నాఁడు. —

తా. యుద్ధము, వర్తకము, గృహము, పురము, గ్రామము, మం
త్రము వీనికి సర్వణము చూచునపుడు నామనక్షత్రమే ఫలప్రదమగును.
అర్వణేతరవిషయమందు ముప్పదివత్సరములకుపైన నామనక్షత్రము
ఫలప్రదమని కొన్నిగ్రంథములయందుఁ జెప్పఁబడియుండినను ప్రమా
ణములేమి నది ఫలప్రదము గానేరదని గ్రంథకర్తయభిప్రాయము.

అవ. అథ గృహభూమీ దున్నతగంధరూపరసానాం ఫలమాహ —

ఈషత్పశ్చిమదక్షిణోన్నతమహీ లక్ష్మీప్రదా నేతరా
సమ్యగ్గంధసమన్వితా కనకదా దుర్గంధయుక్తార్తిదా,
క్షేత్రం శ్వేత మథాల్పరక్త మఖిలం పీతంచ కృష్ణం క్రమా
ద్విప్రాదేర్ధురం భవేచ్ఛ కటుకం తిక్తం కషాయం శుభమ్. 238

వ్యా. — ఈష దితి. ఈషత్పశ్చిమదక్షిణోన్నతమహీ ఈష త్కించినక్షాత్రం
పశ్చిమదక్షిణయోర్భాగే ఉన్నతామహీభూమిః లక్ష్మీప్రదా విశ్వరథప్రధానేతరాప్రా
గుత్తిరోన్నతా పశ్చిమదక్షిణభాగే నిమ్నాచమహీ అలక్ష్మీప్రదా. సమ్యగ్గంధసమన్వి
తా సుగంధయుక్తా మహీ కనకదా స్వర్ణప్రదా. దుర్గంధయుక్తా తు ఆర్తిదా పీడాకరీ.
విప్రస్యశ్వేతంక్షేత్రంక్షత్రియస్యాలభక్తంఈషద్ద్రక్తం వైశ్యస్యఖిలంపీతంఅత్యం
తపీతవర్ణంక్షేత్రం శూద్రస్య కృష్ణంక్షేత్రం శుభం శుభఫలదంభవతి క్రమాద్విప్రా
దేః క్షేత్రం మధురం తత్రస్థితమృద్ధక్షణేన మధురంభవేద్యదివిప్రస్య కటుకం యని
క్షత్రియస్య తిక్తం వైశ్యస్య కషాయం లవణసమంయది శూద్రస్య శుభం భవేత్

అవ. గృహభూమియొక్క యున్నతరూపగంధరసములకు ఫల
మును జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. గృహముగట్టెనుభూమి పశ్చిమదక్షిణభాగములం దించుక
మిట్టయియుండిన గృహపతికి భాగ్యముగలుగఁ జేయును. అటుగాకున్న
దారిద్ర్యప్రదమగును మంచివాసనతో కూడియుండిన స్వర్ణమునిచ్చును.
దుర్వాసనాయుక్తమైన పీడాకరమగు. తెలుపువర్ణము గల్గి తియ్యనయి
యున్న బ్రాహ్మణులకును, ఇంచుకయెట్టినయికారముగలదై యున్న రాజు
లకును, పచ్చనివర్ణముగలిగి చేదై యున్న వైశ్యులకును, నల్లనివర్ణము
గలిగి యుప్పుగానున్న శూద్రులకును శుభప్రదమగును.

అవ. అథ గ ర్తే మృజ్జలపూరణయోః ఫల మాహ. —

భాత్వాగ ర్తమరత్నిమాత్ర మథ తాం మృత్నాం పునఃపూరయే
న్నాన్యనా హానికరా సమాతు సమదా వృద్ధిస్తు వృద్ధిప్రదా,
తోయం రాత్రిముఖే ప్రపూర్య ఖననే తత్రైవ హిత్యా మృదం
తత్ప్రాత స్సుఖదం జలం త్వనశనం పంకో రజో మృత్యుకృత్.

వ్యా. — భాత్వేతి అతన్నిమాత్రం చతుర్వింశత్యంసులిమానంగ ర్తంబిలంభా
త్వా ఖనిత్యా ఖనేరుదిత్యాత్ క్వాప్రత్యయస్య ఇడ్వికలేప ఆత్వం. తామేవమృ
త్నాంమృత్తికాంపునః పూరయేత్ ఏవంపూరితాయాం సన్ధ్యాంసామృత్తికాన్యూనా
అసంపూర్ణాచేత్ హానికరా సమాతుల్యాచేత్సమదాసమఫలదావృద్ధిస్తు గ ర్తస్య అధికా
చేత్ వృద్ధిదా కించ తత్రైవఖననేగ ర్తే మృదం మృత్తికా, హిత్యా అపసార్య అథ
రాత్రిముఖేసాయంకాలేతోయంజలం ప్రపూర్య తజ్జలం ప్రాతర్ద్రిష్టవ్యం జలమప్తిచే
త్సుఖదంపంకోయదినిరశనం దారిద్ర్యంకుర్యాత్ రజః ధూళిశ్చేత్ మృత్యుకృద్భ
వేత్, గృహప లేరితిశేషః.

అవ. పల్లమున మృజ్జలములనిండించుటకు ఫలమును జెప్పుచు
న్నాడు —

తా. పిడితక్కువ మూరెడుపల్లమును త్రవ్వి యాపల్లమునుదా
నిమట్టిచే పూడ్చినమన్న తక్కువయయ్యెనేని కీడుగలుగఁ జేయును. సరి
యైన సమఫలమునిచ్చును అధికమయ్యెనేని వృద్ధిగలుగ జేయును. ఆప
ల్లముననే ముందునాటిసాయంకాలమున జలముపోసి మఱునాఁడుద
యమునఁజూడఁగా నుదకముండెనేని సుఖప్రదమగు నడుసుగానుండిన
సన్నము బెల్లముగఁ జేయు. దుమ్ముగానుండిన మృత్యుప్రదమగును.

అవ. జలగతికూపఖననయో ర్దిక్షిర్ణయ మాహ. —

అన్యత్రేత్రజలం స్వధామగమనం హానిశ్చ కోలాహలః
ప్రాగీశాన్యకుబేరదేశగళితం స్యతేత్రతోయం శుభమ్,
సౌమ్యప్రాగ్జలధీశకూపఖననం కర్తుశ్చ లక్ష్మీప్రదం
పాషాణాదిబధేత్సుఖంచ ఖననే స్యా దస్థిలాభో మృతిః.

240

వ్యా. — అన్యత్రేత్రేతి. అన్యత్రేత్రజలం పరగృహోదకం స్వధామగమనం
స్వగృహగమనం భవేద్వదిహానిః కోలాహలా యుద్ధంచ స్యాత్ స్యతేత్రతోయం
స్వగృహోదకం ప్రాగీశాన్యకుబేరదేశగళితం ప్రాగీశాన్యోదీచీషు గళితంచే చ్చుభం
అన్యత్రగళితంచే దకుభమిత్విర్భాల్లభ్యతే. సౌమ్యప్రాగ్జలధీశకూపఖననం సౌమ్యముదీచీ

ప్రాకృత్యాజుధీశః ప్రతిచీదికావతాను దిక్షుమాసఖననంచేత్ కర్తుఃగృహపతేః లక్ష్మీ
ప్రదం చకారః పాదపూనణార్థకః ఖననేకూపఖననేపతి పాపానాదిలభేద్యదిశుభం
అస్థిలాభోయది మృతిర్భవేత్.

అని ఉదకము బైటపోవుటకును, బావి త్రవ్వటకు, దిజ్విర్ణయ
మును జెప్పుచున్నాడు —

తా. ఇతరుల యింటియుదకము తమయింటికి నచ్చునటుల నుండె
నేని హానియుం గలుహముం గలుగును. తమయింటినీళ్లు ప్రాగీశాన్య
కు బేరదిక్కులకుఁ బోవుట శుభకరమగును తనయింటికి ప్రాకృచ్ఛిమో
త్తరదిక్కులయందు బావి త్రవ్వినేని గృహపతికి లక్ష్మీకరంబగు నట్లు
త్రవ్వఁబడిన బావియందు పాపానాదు లుండెనేని శుభమగు నెముక
లుండెనేని మృత్యుప్రదమగును.

అవ. గృహకర్ణికాచక్రలక్షణ మూహ —

చక్రం స్యాద్భృహకర్ణికాహ్వయ మిదం సంలిఖ్య లింగ త్రయం

రేఖాస్తత్ర చతస్ర ఏవ విలిఖే త్త్రిర్యచ్ఛ దప్రదితః,

ఏకైకస్య హి తారకానవ నవ ప్రాగ్లింగవామాధరా

దూర్ధ్వస్థా అపి చోర్ధ్వగా శ్శుభఫలా నింద్యా స్త్యధోదేశగాః.

వ్యా. — చక్ర మితి. లింగ త్రయం లింగాకారరేఖాత్రయం, సంలిఖ్య తత్ర
లింగ త్రయ ఏవచతస్రరేఖా స్త్రిర్యచ్ఛిలిఖేద్యది ఇదమేవగృహకర్ణికాహ్వయం గృహ
కర్ణికాఖ్యంచక్రం భవతి చక్రస్యఫలం దర్శయతి. ప్రాకృచ్ఛిమతః లింగవామాధరాత్
లింగస్య ద్వాహా వామభాగం తస్యాధరమధోభాగః తస్మాస్తదాధ్య, ఏకైకస్య
లింగస్య, దప్రదితః అవ్యిన్యాదితః, నవనవతారకాః లిఖేత్ ఏవంలిఖితేయా ఊర్ధ్వ
స్థా లింగత్రయోపరిస్థాః ఊర్ధ్వగా అపియాశోర్ధ్వగా తాశ్చ తాస్తాశ్చతారకాః శుభ
ఫలాః కర్తుః శుభఫలదాభవంతి. అధోదేశగాన్తు లింగత్రయస్యాధః ప్రదేశగాన్తు,
నింద్యాః అశుభఫలాః.

అవ. గృహకర్ణికాచక్రలక్షణమును జెప్పుచున్నాడు. —

తా. నిడుపుగ మూడు లింగాకారరేఖలువ్రాపి దానిపై నాలు
గడ్డగీట్లుగీచి యందు నెడమప్రక్క నున్న లింగమున నెడమపార్శ్వమున
నున్న క్రిందియడ్డగీటుమొగ లొక్కొకగీతకు నెల్వినమొద లొక్కొక
నక్షత్రము వరుసవ్రాయవలయు ననగా లింగమునకు నెడమప్రక్క ర
నక్షత్రములు శిరస్సున గ కుడిప్రక్క ర నక్షత్రము లీతీరున వ్రతిలింగ

మునకు వ్రాయగ నన్నిలింగములశిరంబున నున్న సక్షత్రములు ఏమి
ప్రక్కనున్న ర సక్షత్రములు స్తంభ ప్రతిష్ఠ మొనలగు కార్యములవిష
యమై శుభకరంబులగు లింగమునకా గుడి ప్రక్కనున్న సక్షత్రము
లశుభకరంబు లగు ననుట. అశ్విన్యాదినక్షత్రములలో నీచక్రమందు
శ్రేష్ఠములుగా నేర్పడెడునక్షత్రముల దెలిసికొనుటకు నాయానక్షత్ర
జ్ఞావకంబులగు సంఖ్యలు వ్రాయఁబడియున్నవి ౧, ౨, ౩, ౪, ౫, ౧౦,
౧౧, ౧౨, ౧౩, ౧౪, ౧౫, ౨౦, ౨౧, ౨౨, ౨౩ ఈసంఖ్యల సక్ష
త్రములు శుభకరంబు లని ముఖ్యాభిప్రాయము.

అవ. గృహకర్ణికాచక్రే ఏకతిర్యగ్రేఖాగతగ్రహయుక్తచంద్ర
ఫలమాహ —

రేఖాయాం చ తిరశ్చి తత్ర గృహిణః స్తంభ ప్రతిష్ఠాగమే
నూర్యేణాగ్నిభయంకుజేన సహితోమృత్యుం బుధేనామయమ్,
దౌర్భాగ్యం గురుణా సితేన కలహం మందేన చోరాగమం
దారిద్ర్యం తమసా ధ్వజేన చలనం కుర్యా చ్చక్రే తద్భవే. 242

వ్యా. — రేఖాయా మితి. కశీ చంద్రః స్తంభ ప్రతిష్ఠాగమే యద్భవ స్తంభ
ప్రతిష్ఠాకాలే తిరశ్చి రేఖాయాం నూర్యేణ సహితోయది తద్భవే విద్యమానస్య
గృహిణో యజమానస్య తత్ర తదా అగ్నిభయం కుజేన సహితోయది మృత్యుం మర
ణభయం బుధేన ఆమయం రోగం గురుణా దౌర్భాగ్యం సితేన శుక్రేణ కలహం మం
దేన చోరాగమంతమసా రాహుణా దారిద్ర్యమ్. 'తమ స్తు రాహు స్వర్భాసు' రిత్య
మః. ధ్వజేన కేతునా చలనం స్థానచలనం కుర్యాత్.

అవ. స్తంభ ప్రతిష్ఠాకాలమున గృహకర్ణికాచక్రమునందు చం
ద్రుడున్ననక్షత్రము తిర్యగ్రేఖయందు జేరి యానక్షత్రమునగాని ఆతి
ర్యగ్రేఖయందుగల యితరనక్షత్రములయందుగాని సూర్యుడు మొ
దలగుగ్రహంబు లుండునేని వానికి ఫలమును జెప్పుచున్నాడు —

తా. చంద్రునితోడ సూర్యుడు, కుజుడు, బుధుడు, గురువు,
శుక్రుడు, కశి, రాహువు, కేతువు వీరలు చేరిరేని వరుసగ అగ్ని, మృత్యు
రోగ దౌర్భాగ్య కలహ చోరి దారిద్ర్య స్థానచలన భయంబులు గలు
గుఁగాన చంద్రునితో నేగ్రహంబును జేరియుండఁగూడదు.

అవ. డేత్రస్య నవవర్గగణితక్రమ మాహ. —

ఆయామేన విశాలమేవ గుణయేత్ డేత్రీకృతం య త్పదం
నాగార్కైః స్వమృణం భవేత్రికరిభి ర్వారోఽఙ్కశైలైర్దినమ్,
షట్రింశేన భవద్భై ర్నవగజై రాయోఽఙ్కఖార్కైర్వయ
స్త్ర్యంశ వృణ్ణవభి స్తదేవ విభజే దాయు ర్గజై ర్దిక్పతిః. 248

వ్యా — ఆయామే నేతి. ఆయామేన గృహభూతైర్వ్యేణ విశాలం గృహభూవి
స్తారం గుణయేత్. ఇత్థం సంగుణ్య యత్ డేత్రీకృతం భవతి తత్పదం డేత్రీకృతప
దమేవనాగార్కైః నాగై రష్టభి ర్గుణితా అర్కైః ద్వాదశభి ర్విభక్తేనతి య చ్చిప్తం
తత్ స్వం భవం భవతి. పున స్తత్పదమేవ త్రికరిభిః త్రిభిః సంగుణ్య కరిభిః అష్టభి
ర్విభక్తేనతిశిప్తం ఋణం భవతి పున స్తత్పదమేవ అంకశైలైః నవభిః సంగుణ్య సప్తభిః
హృతేనతి శిప్తం వారో భవతి పున స్తత్పదమేవ షట్రింశేన షడ్భిః సంగుణ్య త్రింశ
త్సంఖ్యాయా హృతే నతి శిప్తం దినం దినసో భవతి. పున స్తత్పదమేవ అష్టభైః అష్టభి
స్సంగుణ్య భైః సప్తవింశతిభిః హృతేనతి శిప్తం భం నక్షత్రం భవతి. పున స్తత్పదమేవ
నవగజైః నవభిః సంగుణ్య గజైః అష్టభిః హృతేనతి శిప్తం ఆయః. తత్పదం అంకఖా
ర్కైః అంకై ర్నవభిః సంగుణ్య ఖార్కైః వింశత్యుత్తరకతేన హృతేనతి శిప్తం వయో
భవతి. తత్పదమేవ వృణ్ణవభిః షడ్భిః సంగుణ్య నవభిః హృతేనతి శిప్త మంశః తదేవ
పూర్వాగతమేవాఽయః గజై రష్టభి ర్విభజే ద్యది దిక్పతి రింద్రాదిదిగో భవతి.

అవ. గృహముగట్టెడు స్థలములకు ధనము ఋణము వారము
దినము నక్షత్రము ఆయము ఆయుస్సు అంశము దిక్పతుల నెడు నవవర్గ
గణితక్రమమును జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. గృహముగట్టెడు ప్రదేశముయొక్కనిడుపును కొలిచి ఏర్ప
డినసంఖ్యచే వెడల్పుసంఖ్యను గుణింప నాసంఖ్యకు డేత్రీకృతపదమ
నునామంబగును. అట్టిడేత్రీకృతపదసంఖ్యను ముందువ్రాయఁగలసం
ఖ్యలచేదొమ్మిదిమాఱులు గుణించి తొమ్మిదిమాఱులుభాగహరింపఁగా
మిగిలినసంఖ్యలు ముందుఁజెప్పిన ధనఋణాదినవపర్గులగునట్లు వర్గజ్ఞాప
కములకై పైనవ్రాయఁబోవుసంఖ్యలలో మొదటియంకెగుణకమనియు,
రెండవయంకె హరణమనియు దెలిసికొని గుణించిరేని నవవర్గగణిత మే
ర్పడును. గుణ ౮, హర ౧౨, ధనం. 3, ౮, ఋ. ౯, 2, వార ౬, 30,
ది ౮, ౨2, న. ౯, ౮, ఆ. ౯, ౧౨౦, వయస్సు, ౬, ౯ అంశము మరల

వయస్సంఖ్యను ౮-ట భాగహరింపఁగా శేషము దిక్పతియని యెఱుంగ
వలయు ననుట.

అవ. పూర్వోక్తధనాదీనాం ప్రత్యేకఫలా న్యాహ. —

క్షేత్రే పూర్వపదం పున శ్చ గుణయే న్నాగాదివాక్యాద్యయా
తద్వాక్యాంతిమసంఖ్యయైవ విభజే ద్ద్రవ్యాది శేషే ర్లభేత్,
కర్తు శ్చే దధికం ధనం శుభ మౌచికా ద్య ద్యల్ప మర్థోఽశుభం
యద్యాయో విషమ శ్శుభ శ్శుభ ఫలా వారా శ్శుభానాం యది.

న్యా — క్షేత్ర దితి. క్షేత్రే గృహభూమి పూర్వపదం ఆయా మేవ విశాలగు
ణితం పదం నాగాదివాక్యాద్యయా నాగాదివాక్యే ఆద్యయా ప్రథమసంఖ్యయా పున
శ్చ గుణయేత్. తద్వాక్యాంతిమసంఖ్యయా నాగాదివాక్యే ఆంతిమసంఖ్యయైవ విభ
జేత్. ఆయమర్థః, పూర్వపద మష్టభిః సంగుణ్య ద్వాదశభి ర్విభజేత్. ఏవం సర్వ
త్రై పూర్వాయం. తథాచ సతి శేషైః ద్రవ్యాది ధనముణాదిః లభేత్. ధనమృ
ణాత్ అధికంచేత్ కర్తవ్యః గృహపతేః శుభం. ఋణా దర్థః అల్పంయది అశుభం.
ఆయాః విషమశ్చే ష్టభిః సమశ్చే దశుభఇ త్యర్థాల్లభ్యతే శుభానాం శుభగ్రహణాం
సంబంధినో వారా శ్శుభఫలా శ్శుభఫలదా భవంతి.

అవ. పూర్వజ్ఞోకమునఁ జెప్పిన ధనముణాదులకు ఫలమును జెప్పు
చున్నాఁడు. —

తా. ఉక్తక్రమంబుగ గుణకభాగహరములు చూడగ ధన
సంఖ్యకంటె నెక్కువాయెనేని గృహపతికి శుభమగు. తక్కువాయెనేని
యశుభమగు. ఆయిసంఖ్యబేసిగనున్న శుభమగు. శుభగ్రహవారము
లు శుభకరంబులగును.

అవ. క్రమప్రాప్తస్య గణితాగతనక్షత్రస్య ఫల మాహ. —

ఆత్మర్థా ద్ద్రువాభాంతమేవ గణయే ద్యద్వచ్చ తారాబలం
చాత్మరం గృహభం యదేవ మశుభం తార్తీయభం స్వక్షయః,
దుఃఖం స్యాద్యది పంచమం నిధనదం కర్తు ర్భవే త్సప్తమం

క్షేత్రే పుత్రకరా సుదా గృహపతే రే వేతిరా స్తారకాః. 245

న్యా. — ఆత్మర్థా దితి. తారాబలం యద్వత్ తారాబలే యథా ఆత్మర్థ మారభ్య
సిత్యనక్షత్రపత్యంతం గణయేత్ తద్వ దాత్మర్థాత్ స్వజన్మనక్షత్ర మారభ్య గృహ
భాంతంగణితాగత గృహనక్షత్రపత్యంతం గణయేత్. ఏవంచ సతి ఆత్మరం గృహభం

గృహనక్షత్రం చ ఏకం యది గృహపతే రశుభం తా ద్రియభం ఆత్మార్థా ద్గృహనక్షత్రం తృతీయం యది స్వత్వయః స్వస్య గృహపతేః త్వయః నాశః స్యాత్. పంచమం యది దుగ్ధిఖస్యాత్. సప్తమం చేత్ కర్తుః నిధనదం మరణప్రదం స్యాత్. ఇతరాః తృతీయ పంచమసప్తమాభిక్తా స్తారకాస్తు క్షేత్రే గృహభూమా గృహపతేః పుత్రకరాః సంతా నకరా భింతి

అవ ఉక్తగణితక్రమంబున వచ్చిన గృహనక్షత్ర ఫలమును జెప్పు చున్నాడు —

తా. తనజన్మనక్షత్రము మొదలు గృహనక్షత్రమువరకు లెక్క బెట్టి యాసంఖ్యను తొమ్మిదిచే భాగహరింపఁగాఁ దననక్షత్రము గృహ నక్షత్ర మేకమాయెనేని యశుభకరంబు. జన్మనక్షత్రమునకు గృహ నక్షత్రము మూడవది ఐదవది ఏడవది యాయెనేని వరుసగ నాశనము దుఃఖము మరణము గలుగు. నాలుగు ఆఱు ఎనిమిది తొమ్మిదిసంఖ్యల దైన క్షేమపుత్రకరంబు లగును.

అవ రాశ్యంతగణనాఫల మాహ. —

రాశ్యంతం గణయే ద్గృహస్య గృహిణో రాశ్యాది తత్తత్ఫలం నిస్సంతానకరం త్రికోణనిలయం ద్విద్వాదశోఽనర్థకృత్, షష్టాష్టాఖ్యగృహం సదా కలహదం చాన్యే శుభా రాశయో దంపత్యోరపి య త్ఫలం పరిణయే కర్తు ర్గృహే తత్ఫలమ్. 246

వ్యా. — రాశ్యంత మితి. గృహిణో యజమానస్య రాశ్యాది జన్మరాశి మరభ్య గృహస్య రాశ్యంతం గణయేత్ ఏవంవసతి త్రికోణనిలయం గృహిణః రాశేఃపంచమం నవమంచేత్ నిస్సంతానకరం ద్విద్వాదశః గృహిణో రాశేః ద్వితీయో ద్వాదశ శ్చ అనర్థకృత్. షష్టాష్టాఖ్యగృహం షష్టగృహ మష్టమగృహం చకలహదం అన్యే ఉక్తా తిరిక్తాః రాశయః శుభాః. కింబహునా పరిణయే వివాహే దంపత్యో రభ్యద్యత్ఫల ముక్తం తత్ఫలం తత్తత్ఫలం కర్తుః యజమానస్య గృహే గృహవిషయేఽపి ద్రష్టవ్య మిత్యర్థః.

అవ. గృహరాశ్యంతగణనకు ఫలమును జెప్పుచున్నాడు —

తా. యజమానునియొక్క జన్మ రాశిమొదలు గృహరాశివరకు గణనచేయఁగా గృహపతిరాశికి గృహరాశి అయిదవది, తొమ్మిదవదిగా నున్న నిస్సంతానకరంబగు. ౨-వది ౧౨-వదిగానున్న వీడాకరంబగు. ౩-వది ౮-వదిగానున్న కలహప్రదమగు. శేషంబులు శుభకరంబులగు.

మఱియు వినాహవిషయమై దంపతులకుఁ జెప్పఁబడియున్న ఫలంబుల
న్నియు నచట గృహవిషయమై యూహ్యంబు లగును.

అవ. గణితాగతదివసాంశానాం క్రమా త్ఫలా న్యాహ —

రిక్తా శూన్యకరా అమా నిధనదా మాసాది రా ర్తిప్రదా
తచ్ఛేషా స్తిథయ శ్శుభా గృహపతే రంశస్య చేదం ఫలమ్,
నాశో వృద్ధికర శ్శుభ శ్చ నిలయే దాహో మృతి స్తస్కరః
పుత్రో గోధన మిష్టపుష్టి రనిశం గేహే నవాంశాః క్రమాత్. 247

వ్యా — రిక్తా ఇతి రిక్తా రిక్తతిథయః గృహపతేః శూన్యకరా నాశప్రదా
భవంతి ఆమా ఆమావాస్యా నిధనదా మరణప్రదా మాసాదిః శుక్లప్రతిపత్ ఆర్తిప్ర
దా పీడాశరీ తచ్ఛేషాః ఉక్తాతిరిక్తా స్తిథయః శుభాః. గృహపతే రంశస్య ఇదం ఐత్యు
మాణం ఫలం జ్ఞాతవ్యం. గేహే గృహవిషయే ప్రథమనవాంశో నాశః నాశకరః ద్వీ
తీయో వృద్ధికరః తృతీయ శ్శుభో లక్ష్మీప్రదః చతుర్థో దాహః దహనదః పంచమో
మృతిః మృతికరః షష్ఠ స్తస్కరః చోరభయదః సప్తమః పుత్రః పుత్రప్రదః అష్టమో
గోధనం పశుధనకరః నవమః ఇష్టపుష్టిః మనోరథసిద్ధికరః. నవాంశాః క్రమాత్ ఉక్త
రిత్యా అనిశం సతతం నిలయే గేహే ఉక్తఫలదా భవంతి త్యర్థః.

అవ. పూర్వోక్తగణితక్రమమున నేర్పడినదివసమునకును అంశ
మునకును ఫలములఁ జెప్పఁచున్నాఁడు —

తా. గణితము చేయఁగా శుక్ల పాడ్యమియైన గృహపతికి బీడయు,
రిక్తతిథులైన మరణము, అమావాస్యయైన మృతియుఁ గలుగును.
శేషించినతిథులన్నియు శుభకరము లగును. మఱియు గృహపతినవాంశ
మునకు గృహనవాంశము మొదటిదిగానున్న యశుభకరంబును, ౨-వది
గానున్న వృద్ధియు, ౩- వదిగానున్న సంపదయు, ౪ - వదిగానున్న గృహ
దహనము, ౫ - వదిగానున్న మరణము, ౬-వదిగానున్న చోరభయము,
౭-వదిగానున్న పుత్రప్రదము, ౮-వదిగానున్న పశుధనప్రదము, ౯- వది
గానున్న నిష్టసిద్ధికరంబు నగును.

అవ. గణితాగతాయుషః దిక్పతీనాంచ ఫల మాహ.—

ఆయు ష్షష్ట్యధికం శుభం గృహపతే ర్హీనం తు హానిప్రదం
సౌభాగ్యం సురరా ధ్గృహస్య దహనం వహ్ని ర్యమోఽనుజ్ఞశమ్,
రక్ష శ్శత్రుభయం పశుం జలపతిః కుర్యా న్నరు చ్చంచలం

ధాన్యం యక్షపతి శ్చివ శ్చివ మిదం స్యాద్దిక్పతీనాం ఫలమ్. 248

వ్యా — ఆయు రితి. ఆయుః గణితాగతాయః షష్ట్యధికంచేత్ గృహపతే ర్యజమానస్య శుభం భవేత్. హీనం షష్టిసంఖ్యామ్యానంచేత్ హనిప్రద మితి. అథ దిక్పతీనాంఫలం సురరాట్ ఇంద్ర శ్చేత్ గృహపతే సాస్సభాగ్యం వహ్నిశ్చేద్గృహస్య దహనం యమస్తు అమంగళం రక్షః నిర్ముతిః. 'నైముతో యాతురక్షసీ' ఇత్యమరః. శత్రుభయం జలపతిర్యుధః 'యాదసాం పతి రష్పతి' రిత్యమరః. పశుం గోలాభం మరు ద్వాముః చంచలం స్థానచలనం యక్షపతిః పశుగో ధాన్యం శివః ఈశాన్యః శివం మంగళం కుర్యాత్. 'శ్వశ్రేయసం శివం భద్రం కల్యాణం మంగళం శుభ' మిత్యమరః. ఇదమేవ దిక్పతీనాం ఫలం స్యాత్.

అవ. ఆయుర్దిక్పతులకు ఫలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. గణితముఁ జేయనేర్పడిన ఆయువుయొక్క సంఖ్య ౬౦ యింటికి హెచ్చుగానుండు నేని గృహపతికి శుభకరంబగును ౬౦ యింటికి తక్కువగా నుండేనేని హానికరం బగు గణితమువలన నేర్పడిన ఇంద్రాద్యష్టదిక్పతులు వరుసగ సాభాగ్యము, గృహదహనము, అశుభము, శత్రుభయము; పశులాభము, స్థానచలనము, ధాన్యము, శుభము ఈయప్తవిధఫలములఁ గలుగఁజేయుదురు.

అవ. అథ చైత్రాదిమాసానాం క్రమా త్ఫల మాహ —

చైత్రాద్యాః క్రమశః శ్శుభం బహుధనం మృత్యుం చ గోనాశనం గోలాభం సుతనాశనం త్వీనశనం సంపూర్ణసౌఖ్యం సదా, ధాన్యం వహ్నిభయం జయం బహుసుఖం స్తంభప్రతిష్ఠాగమే కుర్యత స్తద్గృహిణ శ్శుభోఽప్యశుభకృత్తాపో మలాభ్యో యది.

వ్యా — చైత్రాద్యా ఇతి. చైత్రాద్యాః చైత్రాదిద్వాదశమాసాః స్తంభప్రతిష్ఠాగమే స్తంభప్రతిష్ఠాకాలే క్రమశః తిత్తిత్థిలాని కుర్యత రితి సంబంధః. యథాచైత్ర మాస శ్శుభం వైశాఖో బహుధనం జ్యేష్ఠో మృత్యుం అషాఢో గోనాశనం శ్రావణో గోలాభం భాద్రపద స్సుతనాశనం ఆశ్వయుజః అనశన మన్నాభావం కార్తీక స్సం పూర్ణసౌఖ్యం మార్గశీర్షో ధాన్యం పౌషః వహ్నిభయం మాఘో జయం ఫాల్గుణో బహుసుఖ మితి శుభోపి మలాభ్యో మాసః అధికమాసో యది తద్గృహిణః తద్గృహ పతే రకుభకృద్భవతి

అవ. చైత్రాదిద్వాదశమాసములకు ఫలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. చైత్రమాసముమొదలు ఫాల్గుణమాసమువరకు ౧౨ మాసములలో గృహమునకు స్తంభప్రతిష్ఠఁ జేసిరేని క్రమముగ శుభము అధికధనము మరణము పశునాశము పశులాభము పుత్రనాశము అశ

నాభావము సంపూర్ణసుఖము ధాన్యము అగ్నిభయముజయము బహు
సౌఖ్యము ఈదావ్దిశవిధఫలములు గలుగుననియు ఈ మాసములలో
సధికమాసము శుభకరంబైన మాసముగానుండెనేని నదియు సశుభ
కరంబు

అవ. చరరాశ్యాదిగతనూర్యఫల మాహ —

తిగ్తాంశు శ్చరరాశిః స్థిరగతో వాప్యర్థకృ త్సర్వదా
మృత్యు స్యాన్య ద్విశరీరగో గృహపతేః సంభప్రతిష్ఠాగమే,
వారా వారదినేశయో రనలదా క్షీణ శ్శశీ శోకకృ 250
త్పూర్ణః పుత్రకృ దధదా గురుభృగూ జ్ఞః స్థైర్యకృ దాభినుజః.

వ్యా.—తిగ్తాంశు రితి, తిగ్తాంశుః నూర్యః చరరాశిగోవా స్థిరరాశిగతః స్థిర
రాశిగోవా సర్వదా ఆర్థకృ ద్భవతి. సంభప్రతిష్ఠాగమే సంభప్రతిష్ఠాకాలే మార్యో
ద్విశరీరగః ద్విస్వభావరాశితత్వేత్ గృహపతేః మృత్యుః స్యాత్. అథ వారఫల మా
హ.—ఆరదినేశయోః ఆరోఽంగరకః దినేశః నూర్యః తయో ర్వారౌ కుజభాను
వాసరౌ అనలదౌ ఏతద్వారద్వయే సంభప్రతిష్ఠాచేత్ తద్గృహం దగ్ధం భవేదిత్యర్థః.
క్షీణః శశీ క్షీణేందువార ఇత్యర్థః శోకకృత్ పూర్ణః చంద్రః పూర్ణేందువాసః పుత్ర
కృత్ గురుభృగూ గురుశుక్రవారౌ సంపత్కరౌ. జ్ఞః బుధవాసః భానుజః శనివా
సశ్చ స్థైర్యకృత్. చిరకాలస్థికాణడాదిత్యర్థః.

అవ చరరాశ్యాదిగతనూర్యఫలమును జెప్పుచున్నాడు —

తా. గృహమునకు సంభప్రతిష్ఠాజేయు సమయమున నూర్యు
డు చరస్థిరనామాంకితములగు లగ్నములయందున్న ధనప్రదుండగు ద్వి
స్వభావలగ్నగతుండై యున్న గృహపతికి మృత్యుకరుండగు. భాన్వంగా
రకవారములయందు సంభప్రతిష్ఠాచేయఁబడిన గృహ మగ్నిదగ్ధమగు.
క్షీణచంద్రవారము దుఃఖప్రదుమగు. పూర్ణేందువారము సుపుత్రప్ర
దమగు. గురుభృగువారములు సంపత్కరంబు లగు. బుధశనివారములు
స్థిరకరంబు లగును.

అవ అథ లగ్నఫలా న్యూహ —

సూర్యాంగారకలగ్నవర్గరహితం సర్వం స్థిరం శోభనం
లగ్నం వా ద్విశరీర మత్ర గృహిణో లగ్నం చరం చంచలమ్,
సూర్యాంగారకలగ్న మప్యథ శుభం సౌమ్యగ్రహై స్సంయుతం

సామ్యై ర్వా యది వీక్షితం సుబలిభిః కూగ్రా స్త్రివష్టా ముగాః.

వ్యా — సూర్యేతి. సూర్యాంగారకలగ్నవర్గహితం సూర్యాంగారకయోః
లగ్నే సింహవృశ్చికే తయో ర్వర్గం షడ్వర్గంచ తాభ్యాం కరితం సర్వస్థిం శోభనం
కించ ద్విశరీరం ద్విస్వభావమపి లగ్నం గృహిణః ఆత్ర స్తంభప్రతిష్ఠాయాం శుభం.
చరలగ్నంచేత్ చంచలం చలనప్రదంభవేత్. అథవా సూర్యాంగారకలగ్నం సింహ
వృశ్చికమపి సౌమ్యగ్రహౌ స్సంయుతం యుక్తంచే మ్ముఖం అథవా ముఖభిః అధిక
బలముక్తై స్సామ్యైః శుభగ్రహైః వీక్షితందృష్టంవా యది శుభం, అథవా క్రూరాః
పాపగ్రహాః త్రివష్టాయగాః లగ్నాత్ త్రివష్టాకాదశశానగతా యది తదావా
సూర్యాంగారకలగ్నం శుభం భవతి.

అవ లగ్నఫలములఁ జెప్పచున్నాఁడు. —

తా. సింహవృశ్చికలగ్నములును వానిషడ్వర్గములుంగాక తక్కి
నస్థిరలగ్నములును ద్విస్వభావలగ్నంబులును స్తంభప్రతిష్ఠకు శుభకరం
బు లగును చరలగ్నము చాంచల్యము నిచ్చు. మఱియు నిషిద్ధములై
న సింహవృశ్చికములు శుభగ్రహముక్తములై యున్నను అధికబలయు
క్తములగు. శుభగ్రహములచేఁ జూడఁబడుచున్నను పాపగ్రహములు
రి, ఐ, గి ఈనానములయం దుండినపు డీలగ్నములు శుభకరంబు
లగును

అవ. అథ సక్షత్రాణాం తిర్యగధక్షార్ధముఖత్వం దర్శయన్
తేషాం తత్రప్రతివినియోగ మాహ —

పౌష్ణాదిత్యకరత్రయాశ్విశశభృత్త్రద్యయాఖ్యా శ్శుభాః

స్యన్తిర్యజ్జుతారకా గృహవిధౌ ముఖ్యానవాధోముఖాః,

కూపాదౌ తు పితృద్విదై వదనుజాహ్యగ్నిత్రిపూర్వాంతకా

శ్శేషా స్తూర్ధ్వముఖాభిధా నవ శుభా వృత్తాదిసంస్థాపనే. 252

వ్యా — పౌష్ణేతి. పౌష్ణాదిత్యకరత్రయాశ్విశశభృత్త్రద్యయాఖ్యాః శేషతి
పునర్వమాహ స్త్రైత్రాస్వాత్మ్యశ్విని మృగశిర్షానూనావా జ్యేష్ఠాఖ్యాః నవ త్రిజ్జుతార
కాగృహవిధౌ స్తంభప్రతిష్ఠాయాం శుభా స్స్యుః. పితృద్విదై వదనుజాహ్యగ్నిత్రిపూ
ర్వాంతకామఘావిశాఖామూలా శ్రేషాకృత్రికాపూర్వఫల్గునీపూర్వాషాఢాపూర్వాభా
ద్రాభిరణ్యః నవాధోముఖా స్తారకాః కూపాదౌ కూపవాపీతటాకాదిఖననకర్తా ని ము
ఖ్యాః. శేషాస్తు పుష్కర్ద్రాశ్రవణోత్తరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రాశతభిషగ్రహిణీధని
త్యః సవోర్ధ్వముఖాభిధా స్తారకాః వృత్తాదిసంస్థాపనే శుభాః.

అవ. నక్షత్రములకు తిర్యజ్ఞుఖాధోముఖోర్ధ్వముఖత్వములను వానికి ఫలములను జెప్పుచున్నాడు.—

తా. అశ్వినీమొదలు రేవతివఱకు సీరుపదియేడు నక్షత్రములఁ దెలిసికొనుట కీక్రింద వ్రాయఁబడియున్న నక్షత్రజ్ఞాపకంబులగు సంఖ్య లచేత నాసంఖ్యావాచ్యనక్షత్రములఁ దెలిసికొనవలయు. నక్షత్ర జ్ఞాపకంబులగు సంఖ్యలు ౧, ౫, ౭, ౧౩, ౧౪, ౧౫, ౧౭, ౧౮, ౨౭ ఈసంఖ్యావాచ్యంబులగు తిర్యజ్ఞుఖనక్షత్రములు స్తంభప్రతిష్ఠకు శుభ కరంబులు. ౨, ౩, ౯, ౧౦, ౧౧, ౧౬, ౧౯, ౨౦, ౨౫ ఈ సంఖ్యా వాచ్యంబులగు నధోముఖనక్షత్రములు బావులు, గుంటలు, చెఱు వులు మొదలైనవానిని త్రవ్వుటకు శ్రేష్ఠములు. ౪, ౬, ౮, ౧౨, ౨౧, ౨౨, ౨౩, ౨౪, ౨౬ ఈసంఖ్యావాచ్యంబులగు నూర్ధ్వముఖన క్షత్రములు ౯-న్ని వనములు పైరులు మొదలైనవానినిస్థాపించు నెడల శుభకరంబు లగును.

అవ. పూర్వం సామాన్యేన స్తంభప్రతిష్ఠానక్షత్రాణ్యుక్తాః ఇదానీం విశేషేణ నిరూపయతి.—

నాసత్యదితి రేవతికరగురుశ్రోణత్రయేందూత్తరా
మిత్రతప్తిష్ఠవిధాతృభేషు సుతదా స్తంభప్రతిష్ఠార్థదా,
యన్నిర్వాణగృహేశదేశవివరే స్తంభప్రతిష్ఠాం శుభాం
కృత్వా తద్గృహసంయుతాన్యభవనం కార్యం తథా తద్యుతమ్.

వా. — నాసత్యేతి. నాసత్యః అశ్వినీ అదితిః పునర్వసూ రేవతి ప్రసిద్ధా కరో హస్తః గురుః పుష్యః శ్రోణత్రయం శ్రవణానిష్ఠాశతభిసజః ఇందుః మృగశిర్షం ఉత్త రాత్రయం మిత్ర మనూరాధా తప్తిష్ఠా చిత్ర విధాతా రోహిణీ ఏతేషు పంచదశనక్ష త్రేషు స్తంభప్రతిష్ఠాసుతదా పుత్రదా అర్థదా సంపత్కరా చ యన్నిర్వాణగృహేశ దేశవివరే యత్ నిర్వాణగృహం తస్య ఈశదేశః ఈశాన్యాదిక్ తస్యాం దిశి వివరే గతే శుభాం స్తంభప్రతిష్ఠాం కృత్వా తదసంతరం తద్గృహసంయుతాన్యభవనం తద్గృహేణ సంయుతుయక్తం అన్యభవనంగృహంతరం కార్యం నిర్వాతవ్యం. తథా తద్యుతం గృహం తరమపి కార్యం ప్రథమగృహ స్తంభప్రతిష్ఠాయా పేవ ముఖ్యనక్షత్రాదివిశేషవిచారః. నతు ప్రతిగృహస్యాపి త్యాశయః.

అవ. పూర్వశ్లోకమందు సామాన్యముగా స్తంభప్రతిష్ఠకు నక్షత్రములఁ జెప్పి మరల విశేషనక్షత్రములఁ జెప్పుచున్నాడు.—

తా. అశ్వీపున, రేవ, హ, పువ్య, శ్ర, ధని, శత, మృ, ఉత్త, ఉషా, ఉభా, అనూ, చి, రో ఈగ్ల నక్షత్రములు పుత్రకరంబులును సంపత్కరంబులు. ఆ స్తంభమును తాను కట్టఁజోయెడిగృహమున కీశాస్యదిక్కున నొకపల్లము త్రవ్వి అందుఁ బ్రతిష్ఠ చేసి పిమ్మట గృహనిర్మాణము చేయవలయును. ఇట్లు నిర్మితమైనగృహముతో మరల నెన్నిగృహములుగాని నిర్మాణముఁ జేయు నెడల లగ్నాదినిచారము లనావశ్యకములు.

అవ. వాస్తుపురుషస్థితిక్రమ మూహ.—

మాసేషు క్రమశః స్త్రిషు త్రిషు సదా ప్రాచీనభస్యాదితః

స్వోపాదేయమహీషు వాస్తుపురుష స్తద్వామశాయీ భవేత్,

త్యక్త్వా తచ్చరణేక్షణస్థకకుభౌ తత్పృష్ఠమూర్ధస్థది

కాచాలాస్వేప వినిక్షిపే తదుదరే శంకుం యథోక్తం సుధీః. 254

వ్యా —మాసే ప్స్థితి వాస్తుపురుషః క్రమశో వక్ష్యమాణప్రకారేణ ప్రాచీన భస్యాదితః, ప్రాచీ మారభ్య మాసేషు భాద్రపదమారభ్యేత్యర్థః త్రిషు త్రిషు మాసేషు సదా తిష్ఠతి. అయమే వాశయః. ప్రాచ్యం భాద్రపదాశ్వయుజకార్తికేషు, తతః దక్షిణస్యాం మార్గశీ పామషాఘేషు, ప్రతీచ్యాం ఫాల్గునచైత్రవైశాఖేషు, ఉదీచ్యాం శ్రేష్ఠాషాఢశ్రావణే ప్స్థితి స్వోపాదేయమహీషు స్వోపాదేయాః యాం మన్యాః తాను వామశాయీ వామభాగశాయీ భవేత్. తచ్చరణేక్షణస్థకకుభౌ తస్య వాస్తుపురుషస్య చరణేక్షణస్థే యే కకుభౌ దిశౌ తే 'దిశ స్తు కకుభిః కాష్ఠా' ఇత్యమరః త్యక్త్వా విశాయ తత్పృష్ఠమూర్ధస్థదికాచాలాను తస్య వాస్తుపురుషస్య పృష్ఠమూర్ధ్వి యే దిశౌ స్తః తయో ర్యా కాచాలా గృహః తాస్వేప తదుదరేతన్నభాగ ఏవ సుధీ ర్విద్వాక్ యథోక్తం కాస్త్రోక్తరిత్యా శంకుం వినిక్షిపేత్ స్థాపయేత్.

అవ వాస్తుపురుషుం డుండెడిక్రమమును దానికి ఫలమును జెప్పచున్నాఁడు.—

తా. వాస్తుపురుషుండు భాద్రపదముమొదలు 3 మాసములు తూర్పుతలగాను, మార్గశీర్షముమొదలు 3 మాసములు దక్షిణశిరస్సుగాను, ఫాల్గునముమొదలు 3 మాసములు పడమటితలగాను, శ్రేష్ఠ మాసము మొదలు 3 మాసములవఱకు సుత్తరశిరస్సు గాను, యోషమప్రక్కగా మల్లి శయనించియుండునుగాన నతనిపాదములున్న

దిక్కును నేత్రములచూపున్న దిక్కును వదలి యతని శిరస్సును వీపు
నున్నదిక్కులయందుఁ దాఁ గట్టెడు గృహమునకు మధ్యభాగమున
శాస్త్రప్రకారముగ శంకుస్థాపనఁ జేయవలయును.

అవ. శంకులక్షణమాహ. —

తచ్ఛంకుం త్రివిధం విభజ్య సమశ శ్చోర్ధ్వాదిభాగత్రయే
ప్యష్టాశ్రం చతురశ్ర మప్రణ మృజం చానశ్ర మేవంవిధమ్,
సర్వేషాం చ వితస్తిమాత్ర మవధిః స్వర్ణాదిరత్నాన్వితం
గంధాద్యై రభిపూజితం శుభదినే శంకుం న్యసే వ్రజ్యతైః. 255

వ్యా. — తదితి. సర్వేషాం సర్వవిధానాం వితస్తిమాత్రం ద్వాదశాంగుళమాత్ర
మవధిః. ప్రమాణం 'వితస్తి ర్ద్వాదశాంగుళ' మిత్యమరః. తచ్ఛంకుం ద్వాదశాంగుళపరి
మితశంకుం సమశః అన్యూనాధికం యథాతథా త్రివిధం విభజ్య ఊర్ధ్వాదిభాగత్రయే
ఊర్ధ్వమధ్యమాధోభాగేషు ఊర్ధ్వభాగే అష్టాశ్రం అష్టే ఆశ్రయః శోణాని యస్య
తం మధ్యనుభాగేచతురశ్రం అధోభాగే అనశ్రం నిష్కొణం షర్తులాకార మిత్యర్థః.
కించ అప్రణం శోటరాదిరహితం ఋజుం అనశ్రం ఏవంవిధం ఉక్తలక్షణసంపన్నం
శంకుం గంధాద్యైః గంధపుష్పాక్షతై రభిపూజితం కృత్వా స్వర్ణాదిరత్నాన్వితే శుభర్షి
ప్రవాళమాక్తికాదిసమన్వితే గర్త ఇతిశేషః. చంగతైః మంగళతూర్యఘోషైః శుభది
నే పూర్వోక్తలక్షణసంపన్నే శుభదినే న్యసేత్ నిక్షిపేత్.

అవ. శంకులక్షణమును జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. బ్రాహ్మణాది సమ స్తవర్ణంబులవారును తోఱ్ఱి ముడి వంపు
లేకయుండెడు స్త్రాఁకునజా నెఁడుబొడవున నొక మేకు నేర్పఱచి యామే
కును సమాంశములుగా 3 భాగములుచేసి అందు అధోభాగమున గుం
డుగను మధ్యభాగమును నాలుగుమూలలు గలదిగాను మొదట నెని
మిదిమూలలు గలుగునట్లు చెక్కి దానిని స్వర్ణరత్నాదులతోనున్నపల్ల
మున శుభ నక్షత్రలగ్నయుక్తమగు దివసంబున మంగళ వాద్యఘోష
ములతోడ నాటవలయును.

అవ. శంకుప్రక్షేపణస్థానా న్యాహ. —

వావీకూపతటాకనేతుపరిఖా న్వేతాను భిత్తే రథో
భిత్తీనా మపి బాహ్యాదేశనికటే సర్వత్ర దేవాలయే,

భిత్తీనా మపి చాంతరే చ నిలయే నృణాం పశూనాం సదా

తావత్కాలగృహస్థితి ర్గృహపతే ర్నావ చ్చ శంకుస్థితిః. 256

వ్యా.—వాపీతి. వాపీకూపతటాకసేతుపరిభాసు ఏతాను భిత్తేః కుడ్యస్య 'భిత్తిః స్త్రీ కుడ్య మేదూక' మిత్యమరః అథః అధోభాగే సర్వత్ర దేవాలయే సకల దేవతాసుందిరేషు భిత్తీనాం బాహ్యాదేశనికపే బాహ్యాదేశసమీపే నృణాం మనుష్యాణాం పశూనాం నిలయేచ భిత్తీనా మంతరే మధ్యదేశ ఏవ శంకుం నిక్షిపే దితి శేషః. శంకుస్థాపనఘట మహా శంకుస్థితిః యావత్ గృహపతే ర్యజమానస్య తావత్కాలగృహస్థితిః తావా వ్యాలో యస్యాస్సా తావత్కాలా గృహే స్థితిః. చిరకాలస్థాయినం శంకుం నిక్షిపే ది త్యాశయః.

అవ. శంకువును స్థాపించుటకు స్థలమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. బావి, చెఱువు, గుంటలు నేర్పఱచెడిసమయమున వాని కట్టలక్రిందను దేవాలయములుగ ట్టెడుసమయమున ప్రాకారమునకు వెల పట సమీపప్రదేశమునను పశువులకొట్టము గృహనిర్మాణము చేయు నెడల తా మేర్పఱచుకొనియున్న ఆయమునకు మధ్యప్రదేశమందును శంకుస్థాపన చేయవలయుననియును, ఇతీయు శంకువెంతకాలమునటకు నుండునో అంతకాల మాగృహపతి సౌఖ్యముగనుండునుగాన బహు కాల ముండఁదగినవ్రాఁతుచే శంకువు నేర్పఱచవలయును.

అవ. అథ శంకు గృహదాహారాణాం శుభాశుభవృక్షనిర్ణయ మాహ —

కారంజార్జునసాలనీపకుటజాః పారాదమందారకా

బిల్వా వై ణవయుగ్మపత్రఖదిరా వృక్షౌ శ్శుభా సుద్దను,

త్యాజ్యా దగ్ధవిభీతకాన్ముహివటా నింబా శ్చ యే కంటకా

వ్యాశ్వత్థాస్త్రకపిత్థతాళవకుశస్తృక్షౌ అగస్త్యాదయః. 257

వ్యా.—కారం శీలి. కారంజాః సక్తమాలాః ఆంధ్రభాషాయాం (కానుగ) అర్జునాః కశుభాః ఆంధ్రభాషాయాం (మద్ది) సాలాః సర్జకాః ఆంధ్రభాషాయాం (ఏపి) నీపాః కదంబాః ఆంధ్రభాషాయాం (గడప) కుటజాః ఆంధ్రభాషాయాం (కొడికసాల) పారాదాః తాలవిశేషాః మందారాః పారిభద్రకాః బిల్వాః ప్రసిద్ధాః శేణవవీచ వైణవాః వంశాః యుగ్మపత్రాః కోవిదారకాః ఆంధ్రభాషాయాం (దేవకాంచ నము) ఖదిరాః ప్రసిద్ధాః ఏతే వృక్షా సుద్దను గృహేషు శుభాః అథాశుభవృక్షా నాహ. —త్యాజ్యా ఇతి దగ్ధాః దగ్ధవృక్షాః విభీతకాః భూతవాసాః స్నుహయః ఆంధ్ర భాషాయాం (జెముడు) వటాః నింబాః పిచుమందాః యే కంటకాః కంటకానో వృక్షౌ

స్తేఽపి ఆశ్వత్థాః ప్రసిద్ధాః ఆమ్ర శ్చూతాః కపిత్థాః తాళాః తాళవృక్షాః వకుళాః
కేసరాః ప్లక్షాః ప్రసిద్ధాః ఆగస్త్యాః ఆంధ్రభాషాయాం (అవిశ) ఇత్యాదయో వృక్షాః
గృహేషు త్యాజ్యాః. ఆశుభా ఇత్యర్థః.

అవ. శంకువును స్థాపించుటకును గృహము గట్టుటకును శుభాశు
భవృక్షములఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. కానుగ, మద్ది, ఏపె, కడప, కొడిశపాల, శ్రీ తాళము, పా
రిజాతము, మూరేడు, వెదురు, దేవకాంచనము, చండ్ర, ఇవి శుభక
రంబులు. కాలినచెట్లు, తాండ్ర, భూతములుండుచెట్లు, మజ్జీ, అశ్వత్థ
ము, మామిడి, వెలఁగ, ముండ్లుగలచెట్లు, తాటిచెట్లు, అశోకము, వేప
చెట్లు, జువ్వి, అగిశ, ఈచెట్లు అశుభకరంబులు.

అవ. అథ గృహాణాం దిక్షిర్ణయ మాహ. —

ప్రాచ్యాం స్నానగృహం చ పాకసదనం వహ్నా తు సుప్త్యాలయో
యామ్యాయా మథ శస్త్రసదృ దనుజే భుక్త్యాలయః పశ్చిమే,
వాయువ్యాం పశుమందిరం శుభకరం భండారవే శ్లోత్తరే
శ్చైవే దేవగృహం ప్రశస్త మఖిలం స్వస్వాయకార్యం సదా. 258

వ్యా — ప్రాచ్యామితి. ప్రాచ్యాం దిశి స్నానగృహం, వహ్నా ఆగ్నేయ్యాం
పాకసదనం పాకశాల, యామ్యాయాం దక్షిణస్యాం సుప్త్యాలయః శయనగృహం,
దనుజే నైరృత్యాం శస్త్రసదృ ఆయుధగృహం. పశ్చిమే ప్రతీచ్యాం భుక్త్యాలయః భో
జనగృహం, వాయువ్యాం పశుమందిరం పశుగృహం, ఉత్తరే భండారవే శ్చ ధనధాన్యా
దిగృహం, శ్చైవే ఈశాన్యదిశి దేవగృహం గృహదేవతామందిరం, నిర్మితంచే చ్చుభకరం.
అఖిలం స్నానాదిసర్వగృహం స్వస్వాయం యథాతథా కార్యంచేత్ ప్రశస్తం. య
స్యాం దిశి యదాయ ఉక్తః తస్యాం దిశి తదాయేన కార్య మితిభావః

అవ. గృహములకు దిక్షిర్ణయమును జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. తూర్పున స్నానగృహమును ఆగ్నేయమున వంటయిల్లును
దక్షిణంబున పడకటిల్లును నైర్ ఋతిదిక్కున నాయుధగృహమును పశ్చి
మంబున భోజనగృహమును వాయువ్యమున పశువుగృహమును ఉత్త
రంబున బొక్కసపుగృహమును ఈశాన్యభాగమున దేవపూజాగృహము
ను నీవరుసనఁ గట్టిరేని మంగళకరంబు లగును. ఆయాగృహముల శిల్ప
శాస్త్రానుసారముగ నాయము దప్పకఁ గట్టవలయును.

అవ. అథ శ్లోకద్వయేన రాజ్ఞాం నైమిత్తికగృహస్థానవివేకమాహ —

ఇంద్రాగ్నో రథ మంథనస్య సదనం ఘాతం యమాగ్నో ర్గృహం
 దై తేయాంతకయోః పురీషసదనం విద్యాగృహం మధ్యమే,
 రక్షో వారుణయో శ్చ రోదనగృహం తోయేశవాయవ్యయో
 ర్షధ్యే కామగృహం కుబేరమరుతోః కుర్యా త్సదా భూపతిః. 259

వ్యా.—ఇంద్రాగ్నో రితి ఇంద్రాగ్నోః ప్రాగాగ్నేయదేశయో ర్షధ్యే
 మంథనస్య సదనం దధిమంథనకాలం, యమాగ్నోః దక్షిణాగ్నేయయో రంతరాశే
 ఘాతం వ్రహ్మదిహనగృహం, దై తేయాంతకయోః నై ర్ముతపశ్చిమయో ర్షధ్యే పురీష
 సదనం మూత్రపురీషోత్సర్గగృహం, రక్షోవారుణయోః నై ర్ముతపశ్చిమయో ర్షధ్యే
 విద్యాగృహం, తోయేశవాయవ్యయోః పశ్చిమవాయవ్యయో ర్షధ్యే రోదనగృహం,
 కుబేరమరుతోః ఉదగ్వానువ్యయో ర్షధ్యే కామగృహం క్రీడాగృహం, ఏవం భూప
 తిః రాజా సదా కుర్యాత్.

కాబేరీశ్వరయో శ్చ వైద్యభవనం శాక్రేశయో సౌతికం
 జ్యేష్ఠభ్రాతృపితృవ్యమాత్మభవనం స్వస్థా ద్యమే పశ్చిమే,
 శాలానా ముపరి స్థితేషు భవనే ష్టేవం విచింత్యం బుద్ధై
 రత్యుచ్చం న హి నాతినీచ మథవా సామ్యం గృహం కారయేత్.

వ్యా.—కాబే రితి కాబేరీశ్వరయోః ఉదగీశానయో ర్షధ్యే వైద్యభవనం ఔ
 పథగృహం, శాక్రేశయోః ప్రాగీశాన్యయో ర్షధ్యే సౌతికం స్త్రీణాం ప్రసూతిగృహం,
 జ్యేష్ఠభ్రాతృపితృవ్యమాత్మభవనం పశ్చిమే చ జ్యేష్ఠభ్రాతృపితృవ్యమాత్మభాణాం గృ
 హం కుర్యాత్. శాలానాం గృహాణాం ఉపరిస్థితేషు భవనేషు ఏవ ముక్తరీత్యా ఆ
 యాదికం బుద్ధైః జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞైః విచింత్యం విశేషేణాలోచనీయం. అత్యుచ్చం ఆ
 త్యంతోన్నతం అథవా అతీవచం అత్యంతహీనం అత్యంతస్త్రాస్వమపి గృహం న కార
 యేత్, కింతు సామ్యం అనతిహ్రీష్టం అనత్యుచ్చం చ గృహం న కారయేత్.

అవ. రెండొక్కొకములచేత రాజులనై మిత్తికగృహములకు స్థాన
 ములఁ జెప్పచున్నాఁడు —

తా. ప్రాగాగ్నేయదిక్కులకు మధ్యభాగంబున పెరుగుజలుకు
 టకును, దక్షిణాగ్నేయమధ్యభాగంబున ధాన్యముదంపుటకును, నిర్మతి
 దక్షిణములకు మధ్యమభాగంబున మూత్రాద్యత్సర్జనమునకును, నై ర్
 ముతపశ్చిమంబులకు మధ్యంబున విద్యాభ్యాసమునకును, పశ్చిమవా
 యవ్యములకు మధ్యంబున దురిఖించుటకును, ఉత్తరవాయవ్యములకు
 మధ్యంబున క్రీడించుటకు, నీశాన్యోత్తరములకు మధ్యంబున వైద్యము
 జేయుటకును, ప్రాగీశాన్యములకు మధ్యంబున ప్రసూతికిని గృహమునేర్ప

ఊచవలయును. తనయింటికి దక్షిణంబుననయినం బల్చిమంబుననయి నను తనయన్న పెత్తండ్రి వినతండ్రి వీరలకు గృహముల నేర్పఊచవ లయును పైమిదైగట్టించు నెడల నీగృహములకుఁ జెప్పఁబడినక్రమంబు ననే ఆయముమొదలగు లక్షణముల నాలోచింపవలయును. మిక్కిలి పొట్టి పొడవులేక సమముగా నుండునటుల గృహములు గట్టవలయును.

అవ. అథ ధ్వజాద్యానాం క్రమా త్ఫల మాహ.—

ఆయా స్ఫుర్ధ్వజధూమసింహశునకా ఉత్తా ఖరాఖ్యో గజః
కాకోఽష్టాహి కృతార్థతాం చ మరణం శశ్వ జ్జయం చామయమ్,
రాజ్యం దుఃఖకరం సదా శుభకరం తన్నిష్ఫలం చ క్రమా
త్ప్రాగాదివ్యపి సంయుతా గృహపతే ర్ధద్వ్యధ్వజాద్యాః ఫలమ్.

వ్యా.—ఆయా ఇతి. ధ్వజధూమసింహశునకా శ్వత్వరః ఉత్తా పృషభాఖ్యః ఖరాఖ్యః గజః కాకఇతి చత్వరః ఏతే మిలిత్వా అష్ట వాయాః న్యుః. ధ్వజాద్యాః ధ్వజాద్యష్టాయాః క్రమాత్ ప్రాగాదిషు ప్రాగాద్యష్టదిక్షు సంయుతాః యుక్తా స్సంతః గృహపతే ర్యజమానస్య ఫలం తత్తదనురూపం ఫలం దద్యుః. యథా ధ్వజా యః ప్రాచ్యాం దిశి కృతార్థతాం మనోభగినీధిం, ధూమః ఆగ్నేయాం మరణం, సింహో దక్షిణస్యాం శశ్వత్ సర్వదా జయం, శునకాయో నైర్ఋత్యాం ఆమయం రోగం, ఉత్తా పశ్చిమే రాజ్యం, ఖరో వాయవ్యాం దుఃఖం, గజ ఉదీచ్యాం సదా శుభం, కాకాయః ఈశాన్యాం తన్నిష్ఫలం తస్య యజమానస్య నిష్ఫలం ఫలాభావం కుర్యాత్. ఏతే ధ్వజాద్యా స్సోన్మిక్తాతిరిక్తస్థానసహితాఏవ ఉక్తఫలదా భవంతి. స్వస్థానే తు సర్వే సత్ఫలదా ఏవే త్యవధేయం స్వది త్వర్థదా ఇతి వత్సమాణ త్యాత్ స్వస్థాయకార్యం సదేతి ప్రాగుక్తత్వా చేతి దిక్.

అవ. ధ్వజాయము మొదలగు నెనిమిదింటికి ఫలములఁ జెప్పఁచు న్నాడు —

తా. ధ్వజాయము, ధూమాయము, సింహాయము, శునకాయ ము, వృషభాయము, ఖరాయము, గజాయము, కాకాయము ఇవి తూ ర్పుమొదలుగ నీశాన్యదిక్కువఱకు వరుసదప్పక యుండెనేని గృహపతి కి సత్ఫలంబు నిచ్చు. వరుస దప్పెనేని క్రమంబుగ నిష్ప్రసిద్ధి మరణము జయము రోగము రాజ్యము దుఃఖము శుభము ఫలాభావము ఈఫ లంబులఁ గలుగఁజేయు ననుట.

అవ ధ్వజాదీనాం స్వరూపం నిరూపయతి —

పాదాధ్యోసమో ధ్వజో యది గజః పాదేన హీన స్సమః
పాదోనో విషమో హరిస్తు విషమ స్సాంఘీ ర్వృషాయోభ వేత్,
ధ్వంతో మస్తు భవే చ్చ కేవలనమ స్సార్థోఽసమాయః ఖరః
శ్వో మస్సాన్య ద్విషమస్తు సార్థసుసమో ధూమ స్సవిది డ్వర్థదాః.

వ్యా — పాదాధి క్యేతి పాదాధిక్యసమః పాదేన ఆధిక్యం యస్య సచాసా
సమశ్చ పాదాధిక్యసమః సమసంఖ్యాకః ఆయామః పాదాధిక్యో యది ధ్వజః ధ్వజా
యః స్యాత్. పాదేన హీనః ఏకపాదన్యూతః సమః సమాయః గజః గజాయ
స్సాన్యత్. విషమో విషమసంఖ్యాతః పాదోనః పాదన్యూతశ్చేత్ హరిః సింహాయః
విషమః విషమసంఖ్యాతాయః అంఘ్రిణా సహిత స్సాంఘీః 'తేన సహేతి తుల్య
యోగ' ఇతి బహువ్రీహిః. పాదాధికోఽయం వృషాయో వృషభాయ స్సాన్యత్.
'పాదః పదం ఘ్రి శ్చరణోఽస్త్రియా' మిత్యమరః. కేవలసమః కేవలశబ్దేన పాదాధ్య
న్యూనాతిరిక్తశ్చేత్ ధ్వంతోయః కాకాయోభవేత్. అసమాయో విషమాయస్సా
ర్థశ్చేత్ ఖరః ఖరాయో భవేత్. విషమస్తు కేవలవిషమస్తు శ్వాయ శ్శునకాయః
స్యాత్ సార్థసుసమః అర్ధానికసమాయః ధూమో ధూమాయః స్యాత్ విశాలస్తు
స్వత్ర చతుస్సంఖ్యాకమేవ బోధ్యః ఏతే ఆయాః స్వదిత్తు స్వస్వోక్తనిత్తు అర్థదా
భవంతి ఏతే నానుక్తదిత్తు అశుభదా ఇత్యర్థా ల్లభ్యతే.

అవ, ధ్వజాద్యాయముల స్వరూపమును దెలియఁజేయుచున్నాఁడు -

తా. గృహముగట్టుటకై యేర్పఱచిన ప్రదేశమునం దాయుం
టికి నిడివిగొలువగా నాపరిమాణము పాతికయధికముగా సమసంఖ్య
గలదై యున్న గజాయమగు. పాతిక తక్కువగా సమసంఖ్యగలదై యు
న్న గజాయమగు. పాతికతక్కువగా విషమ సంఖ్యగలదై యున్న సిం
హాయమగు. పాతిక హెచ్చుగా బేసిసంఖ్యగలదయియున్న వృషభాయ
మగు. హెచ్చుతగ్గులు లేక సమసంఖ్యగలదయియున్న కాకాయమగు.
అర్థమధికముగ విషమసంఖ్యకలదై యున్న ఖరాయమగు. కేవలవిషమ
సంఖ్యగలదయియున్న శునకాయమగు అర్థ మతిశయంబుగ సమసం
ఖ్యకలదై యున్న ధూమాయమగు. నీచెప్పఁబడిన ధ్వజాద్యాయముల
కన్నిటికిని వెల్లు చతుస్సంఖ్యాకమై యుండువలయు నీతయములు
ముందుఁ జెప్పించున్న తెఱఱగున నమితమదిక్కులయందున్న శుభక
రంబు లగును. వ్యత్యాసముగానున్న సశుభకరంబులగును.

అవ. అ ధోష్ట్రగజాదిశాలానా మాయవివేక మాహ. —

ఉష్ట్రాణామపి దంతినాంచ భవనం కార్యం ధ్వజే వా గజే

వ్యాశ్యానాం సదనం ధ్వజేచ వృషభే యద్వా పశూనామపి,

స్త్రీశయ్యాసనయంత్ర కర్తృభవనం సింహే ధ్వజేవా వృషే

సర్వేషామపి సర్వకర్తృసు సదా కార్యో ధ్వజాయోఽర్థదః 263

వ్యా. — ఉష్ట్రాణా మితి. ఉష్ట్రాణాందంతినాం గజానామపిభవనం శాలాధ్వజేధ్వజాయేగజేగజాయేవా ధ్వజాయేనగజాయేనవేత్త్యర్థః. కార్యం నిర్ణాతవ్యం అశ్వానాం పశూనాంచ సదనం గృహం, ధ్వజేధ్వజాయే యద్వావృషభే వృషభాయేవాకార్యం స్త్రీశయ్యాసనయంత్రకర్తృభవనం స్త్రీణాంశయ్యాభవనం ఆసనభవనం అస్థానమంటపంయంత్రకర్తృ అభిచారకర్తృ తద్భవనం సింహేధ్వజే వృషేవాకార్యం యద్వా సర్వేషా ముష్ట్రాదీనాం సర్వకర్తృసు ధ్వజాయస్సర్వదా అర్థదః సంపత్క్రోధివతి.

అవ. గజతురంగాదిశాలలఁగట్టుటకు నాయముల నిర్ణయింపుచు న్నాఁడు. —

తా. ఒంటెలకును ఏనుఁగులకును ధ్వజగజాయములలో నొకటి చేతను, గుఱ్ఱములకును పశువులకును ధ్వజవృషభాయములలో నొకటిచేతను, స్త్రీలు శయనించుటకు అస్థానమునకును యంత్రకర్తృలకును సింహధ్వజవృషభాయములలో నొకటిచేతను గృహములుగట్టిరేసి శుభముగలుగు నిదియుంగాక నీచెప్పఁబడిన యన్నియిండ్లకును ధ్వజాయము శుభకరం బగును.

అవ. అథ ద్వ్యాభ్యాం శ్లోకాభ్యాం గృహనిర్మాణనిషిద్ధకాల మాహ. —

అర్కే పావకధిష్ఠ్యగేచ భరణీధిష్ఠ్యోత్తరాధాన్వి తే

బ్రహ్మరాదిమపాదగేపి యది వా చంద్రేఽగ్నిధిష్ఠ్యాస్పితే,

భామే చాగ్ని మహాంత్యభాగ్యసవితృక్రవాగ్నిపుష్యాన్వి తే

స్వా ద్దుగ్ధిఖం బహు దవ్యాతేచ భవనం స్తంభ ప్రతిష్ఠాగమే. 264

వ్యా. — అర్కు ఇతి. స్తంభప్రతిష్ఠాగమే స్తంభప్రతిష్ఠాకాలే అర్కసూర్యపావకధిష్ఠ్యగే కృత్తికానక్షత్రగేనతి భరణీధిష్ఠ్యోత్తరాధాన్వితే భరణీనక్షత్రస్య ఉత్తరాధగతేవా బ్రహ్మరాదిమపాదగే రోహిణీనక్షత్రస్య ప్రథమపాదగేనతివా చంద్రేవా

వాశబ్దః సముచ్చయార్థకః. 'వాస్యాద్వికల్పోపమయోరేవాథేచ సముచ్చయ' ఇతికేశవః. అగ్నిధిష్ఠ్యాన్వితే కృత్తికానక్షత్రగతేసతి చ భామేఅంగారకే అగ్నిమహాంత్యభాగ్య సవితృక్రన్వాదపుష్కాన్వితే కృత్తికామహారేవత్య తరఫల్లనీహ స్తమూలాపుష్కేషు స్పృశనక్షత్రేషు స్థితేసతివాయది, బహుదుగిఖంస్యాత్ గృహపతేరితికేశవః కించభివసం తద్గృహంబహ్యే శీఘ్రే వివృతి.

అవ. రెండుశ్లోకములచే నిల్లుగట్టుటకు కొరగానికాలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. స్తంభప్రత్యేచేయు నవసరంబున సూర్యుఁడు కృత్తికానక్షత్రముందైనను భరణీనక్షత్రోత్తరార్ధముందయినను రోహిణీనక్షత్రప్రథమపాదముందైనను చంద్రుఁడు కృత్తికాయంబయినను అంగారకుఁడుకృత్తిక మఘ రేవతి ఉత్తరఫల్గుని హస్త మూల పుష్యమి ఈనక్షత్రములయందయినను ఈరీతిన నుండిరేని గృహపతికి బహుదుగిఖము గలుగుటయుగాక యాగృహ మగ్నిదగ్ధమగును.

మిత్రేంద్రానిలభాజపాద్వయయమేష్వేతేషు సంస్థేశనా

తత్సద్ధాశు నిగృహ్యతే సుబలిభి రైతేయయతాదిభిః,

ఏకశ్చక్రగృహస్థితో దశమగో ద్యౌనస్థితోవా గ్రహ

స్తగ్ధేహం పరహస్తగం ఖలు భవే నిర్మాణలగ్నాబలాత్. 265

వ్యా.—మిత్రేతి మిత్రేంద్రానిలభాజపాద్వయయమేషు అనూరాధాశ్వేష్ఠాస్వాతిపూర్వాభాద్రాత్రాభాద్రాభరణీషు, ఏతేషుపిల్లు, శనాస్థితేసతి యదభివసంక్రియతేతత్సద్గృహం అశుశీఘ్రమేవనుబలిభి రత్యంతబలవన్విః! దైతేయయతాదిభిః దైతేయబ్రహ్మరాక్షసాఃయతాఃక్షుద్రపిశాచాదయః తైః, నిగృహ్యతే, ఏకోగ్రహః శుభః, పాపోవాశక్రగృహస్థితః శక్రక్షేత్రగతస్సౌదశమగః స్తంభప్రతిష్ఠాగ్నాత్ దశమగతోవా ద్యౌనస్థితస్సప్రమలగ్నతోవాయది తగ్ధేహం పరహస్తగంపరాధీనం భవేత్థిలు ఖల్వీతినీశ్చయే నిర్మాణలగ్నాబలాత్ నిర్మాణలగ్నస్యఅబలాత్ బలహీనత్వా దితి సత్వత్రాపిహేతురవగంతవ్యః.

తా శనైశ్చరుఁడు, అనూరాధ, శ్వేష్ఠ, స్వాతి, పూర్వాభాద్ర, ఉత్తరాభాద్ర, భరణీఈ ౭ నక్షత్రములయందుండఁగ గట్టినగృహము పిశాచబ్రహ్మరాక్షసుల కాలయంబగు నొకశుభగ్రహముగానిపాప

గృహముగాని స్వశత్రుక్షేత్రగతమై సంభప్రతిష్ఠాలగ్నమునకు ౧౦ ట
2-ట నుండఁగ గట్టినగృహ మన్యాకాంతముగను.

అవ. గృహనిర్మాణే ముఖ్యకాల మాహ —

చిత్రాద్యార్యమహస్తచంద్రవిధిషు సాయా బుధః శ్రీ ప్రదో
బ్రహ్మర్యేంద్వహివైష్ణవో త్తరజలే పీఠ్యస్థితిః పుత్రదః,
రుద్రాదిత్యవసుద్విదై వజలరాట్పిత్రాస్థితో ధాన్యద
శ్శుక్ర స్సప్తగ ఏవ చే ద్దృహగతః సంభప్రతిష్ఠాగమే

286

వా. — చిత్రేతి. సంభప్రతిష్ఠాగమే సంభప్రతిష్ఠాకాలే, చిత్రాద్యార్యమహస్త
చంద్రవిధిషు చిత్రాశ్విన్యత్తరభుజీ భాస్తమ్యగశీర్షరోహిణీషు పట్ను, బుధః సాయా
స్థితశ్చేత్ గృహపతేర్యజమానస్య శ్రీ ప్రదః విశ్వర్యప్రదోభవేత్, బ్రహ్మర్యేంద్వహి
వైష్ణవో త్తరజలేషురోహిణీపుష్య మృగశిర్షాశేషాశ్రవణోత్తరా త్రయపూర్వాషాఢా
నుషిజ్యోగురుః స్థితశ్చేత్ పుత్ర ప్రదోభవేత్, శుక్రః రుద్రాదిత్యవసు ద్విదవజలరా
ట్ చిత్రాస్థితః ఆర్ద్రాపునర్వసూధనిష్ఠా విశాఖాశతభిషక్పిత్రాను స్థితశ్చేత్ ధాన్యదః,
అథవాశుక్రస్సప్తగఏవచేత్ సంభప్రతిష్ఠాలగ్నాత్సప్తమలగ్నగతోవా గృహగతః సం
భప్రతిష్ఠాలగ్నగతోపివా ధాన్యదోభవేత్. గృహపతేరితి సర్వత్రానుసంగః

అవ. గృహనిర్మాణమునకు ముఖ్యకాలమును జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. సంభప్రతిష్ఠాకాలమందు చి, అశ్వీ, ఉఫ, హ, మృ, రో
ఈనక్షత్రములయందును బుధుఁడుండిన గృహపతికి యైశ్వర్యప్రదుం
డగును, రో, పుష్య, మృ, ఆశ్లే, శ్ర, ఉఫ, ఉషా, ఉభా, పూషా ఈనక్షత్ర
ములయందు బృహస్పతియుండిన పుత్రప్రదుండగును ఆర్ద్ర, పున, భ, వి,
శ, చి ఈ ౬ నక్షత్రములయందైనను, సంభప్రతిష్ఠాలగ్నమందైనను,
లగ్నమునకు 2- నైనను శుక్రఁడుండిన ధాన్యప్రదుండగును.

అవ. అథ సంభప్రతిష్ఠాలగ్నస్యగృహస్థిత ఫల మాహ —

పాపేషు త్రిభవారిగేషు బలిషు సంభప్రతిష్ఠాలయా
క్లేంద్రద్విత్రిభవత్రికోణసహితే ష్వార్యజ్ఞకావ్యేందుషు,
సోవచ్చసోవలయమిత్రరాశిసహితే ష్వార్కాదిషు ద్రవ్యదం
కార్యం సద్దగురౌభృగౌ రిచుగతే సీచస్థితే వార్తినః.

287

వ్యా.—పాపే ప్వితి. బలిభు స్థానాదిబలయుక్తేషు పాపేషు క్రూరగ్రహే
షు, స్తంభప్రతిష్ఠాలయాత్ స్తంభప్రతిష్ఠలగ్నాత్ త్రిభవారిగేషు తృతీయైకాదశపత్య
సానగతేషుసత్సు, ఆర్యజ్ఞకావ్యేందుషు రుగుబుధశు క్రచంద్రేషు, స్తంభప్రతిష్ఠాలయా
త్కేంద్రద్విత్రిభవత్రికోణసహితేషు శేంద్రద్వితీయ తృతీయైకాదశ నవమపంచమై
స్సహితేషుసత్సువా, ఆర్కాదిప్వేతేషు పాపేషుకుభేషుచ స్వోచ్చస్వాలయమిత్రరాశి
సహితేషు స్వోచ్చానిస్సకేయోచ్చస్థానాని, స్వాలయాః స్వక్షేత్రాణి మిత్రరాశయః
మిత్రస్థానాని తైస్సహితేషు తేషుస్థితేషు సత్స్విత్యర్థః. సర్వగృహంకార్యం నిర్మితం
చేత్, ద్రవ్యదంసంపత్కరంభవేత్. గురభృగౌచ, రిపుగతేశ్చక్షేత్రగతేవా నీచ
క్షేత్రగతేవాసతి, గురౌమకరగతే శుక్రేకన్యాగతే సతివాకార్యంచేత్, ఆర్తిదంపీడా
కరంభవేత్.

అవ. స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నమునకు గ్రహస్థితిని జెప్పుచున్నాడు.—

తా. బలయుక్తములైన పాపగ్రహములు లగ్నమునకు 3, 11,
10 యీస్థానములయందును, గురు బుధ శుక్ర చంద్రులు 1, 9, 3,
8, 7, 2, 6, 10, 10 యీస్థానములయందును నూర్యాది సమస్త
గ్రహంబులును తమతమ యుచ్చస్థానములయందును స్వక్షేత్రముల
యందును మిత్రక్షేత్రములయందు నుండగా గట్టినయిల్లుసంపత్ప్రదంబ
గును. బృహస్పతి తనకు శత్రుక్షేత్రమగు మకరరాశిగతుండై యుండఁ
గాను శుక్రుఁడు తనకు నీచక్షేత్రమగు కన్యారాశిగతుండై యుండఁ
గాను గట్టినయిల్లు వీడాకరంబగును

అవ. స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నస్య రాజయోగా నాహ.—

లగ్నే కర్కటకే యదా గురుదినే జీవేందుసంస్థితేధవా
నిర్వాణే భవనేఽపి జాతపురుషో రాజాభవే త్సర్వదా,
లగ్నే చాపగృహే యుషే గురుదినే శుక్రార్యసంస్థితేదా
నిర్వాణే భవనేఽపి జాతపురుషో భూపోఽథవా తత్సమః. 268

వ్యా.—లగ్న ఇతి. గురుదినే గురువాసరే యదాజీవేందుసంస్థితగుచంద్రాధిస్థి
తేకర్కటలగ్నేనిర్వాణే నిర్మితేభవనేగృహేజాతపురుషః ఉత్పన్నపురుషః సర్వదాయా
వజ్జీవం రాజాపురివీక్యరోభవేత్ గురుదినే శుక్రార్యసంస్థితే చాపగృహే ధనుర్లగ్నేవా
యుషేయినలగ్నేవా శుక్రార్యసంస్థ ఇతివిశేషణ మత్రాప్రత్యాయం. నిర్వాణే భవనేతు
జాతపురుషః భూపః పురివీక్యరోభవేత్. అథవా తత్సమే రాజసమేవా భవేత్.

అవ. స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నమునకు రాజయోగములఁ జెప్పుచు
న్నాడు—

తా. గురువారమున గురుచంద్రులుండెడి కటకలగ్నమునందు గట్టినయింటఁ బుట్టిన పురుషుఁడు బ్రతికినన్వాల్లను వసుధాధిపుఁడయి యుండును. ఆగురువారముననే గురుశుక్రులుండెడి ధనుర్మీనలగ్నముల యందుఁగట్టినయింటఁబుట్టినవరుఁడున రాధిపుఁడయినను నరాధివసమా నుండయిన నగును.

అవ. తల్లగ్నస్థితగ్రహవళా ద్భ్రహ్మణా మాయుర్నిర్ణయ మాహ —

ఆయుష్యం శతవర్ష మిజ్యసహితే తద్వచ్చ శుక్రాన్వితే
తస్యార్థం బుధసంయుతే నుబలిభి స్సామ్యై స్త్రీభి స్సంయుతే,
లగ్నే నిర్మిత సద్వనస్తు బహవ స్సంఘానా స్స్వృతృభా
స్తద్దేహే వసతో నరస్య బహవో భోగా భవేయ స్సహ. 269

వా. — ఆయుష్య మితి ఇజ్యసహితే గురుస్థితలగ్నే నిర్మితసద్వనః కల్పితగ్నహ స్యశతవర్షం శతసంవత్సరపరిమితమాయుష్యం, శుక్రాన్వితేలగ్నే నిర్మితసద్వనశ్చతవర్షత్ శతవర్ష మేనాయుష్య మిత్యర్థః బుధసంయుతే లగ్నే తస్యార్థం పంచాశద్వత్సరాః నుబలిభిః స్థానాదిబలవద్భిః త్రిభిస్తామ్యై శ్శుభగ్రహైస్సంయుతే లగ్నే నిర్మితసద్వ నస్తు ఆయుష్యం బహవోవత్సరాః శతాధికాస్సంవత్సరాః నకేవలమేతావత్ తద్దేహేవ సతః ప్రవక్తవానస్య నరస్య స్వదా సర్వకాలేషు శుభాః బహవో భోగాశ్చ భవేయః.

అవ లగ్నమందుండెడి గ్రహములబలమువలన నిండ్రకు నాయు పురు నిర్ణయింపుచున్నాఁడు —

తా గురుశుక్రలు లగ్నమందుండఁగ గట్టినయిల్లు నూజుసం వత్సరంబులును బుధుఁడు లగ్నమందుండఁగఁగట్టినగృహము గిం సంవ త్సరములును స్థానాదిబలయు క్తంబగు నీశుభగ్రహత్రయముతోఁ గూడి యున్నలగ్నమందు గట్టినయిల్లు నూటికి నతిశయించిన సంవత్సరంబులు స్థిరంబుగ నుండటయేగాక యాయింటనున్న నరున కత్యంతమంగళ భోగంబులు గలుగుచుండును

అవ ఊణికవాసుస్సగూఢం నిహపయతి —

ఏద్యోత్రచతుష్టయే ష్యనుదినం యావేషు నూర్యోనయా
తౌన్యప్రాగ్యమపశ్చిమేషు దివనే తద్వత్తు పాయా మపి,

వాస్తవ్యో భువి సంవిశేత్ ప్రథమతో యద్వచ్చతద్వత్క్రమా
ద్విజ్ఞేయం తుణవాస్తు నామ త దిదం స్తంభప్రతిష్ఠాగమే. 270

వాగ్ — ఏ కేతి వాస్తవ్యో, వాస్తుపురుషః, అనుదినం ప్రత్యహం దివసే దివా
భాగే ఏఽద్విత్రిచతుష్టయేషు యామేషు సూర్యోదయాత్ సూర్యోదయమారభ్య
సామ్యప్రాగ్మమపశ్చిమేషు ఉదక్ష్వాగ్దక్షిణప్రతీచీషు చతుర్దిక్షుభువిక్రమేణసంవిశేత్
తుచాచూం రాత్రాంపి తథైవచతుర్యామేషు ఉదీచీమారభ్య సంవిశే దిత్వర్థః. ప్రథ
మతోమానేషు క్రమశఃత్యన్తిక్లోకే యద్వత్ తద్వదత్రాపి విజ్ఞేయం, అయమర్థః
వాస్తవ్యః ప్రాచీనదక్ష్వాయాభవతి తన్నాత్తిచ్చరణే తుణ్ణితే దక్షిణప్రాచీదిశౌవర్జయేత్
ఉదపశ్చిమేషు తత్పృథ్వూర్ధ్వః స్థితత్వాచ్చుభే ఏనం ప్రాచ్యాం స్థితేసతి చరణేక్ష
ణస్థితిశ్చ విచార్య అనేగ్రాహ్యేతిదిక్, ఇదమేవ తుణవాస్తునామ స్తంభప్రతిష్ఠాగ
మే విజ్ఞేయం పూర్వం మాసభేదేన వాస్తుపురుషస్థితిరుక్తా ఇదానీతు యామభేదేనేతి
ఇయానేవభేదః, కేసం సమానమ్.

అవ, తుణిక వాస్తుస్వరూపమును దెలియఁజేయుచున్నాఁడు —

తా. వాస్తుపురుషుఁడు ప్రతీదినంబును ప్రాతఃకాలము మొదలు
గ నొక్కొక నూమమునం దుత్తరదిక్కు మొదలుగ నొక్కొకదిక్కు
వరుసన రాత్రింబవలు నెనిమిదిజాములయందును క్రమంబునను త్తరప్రా
గ్దక్షిణవశ్చియంబుల రెండుచూర్లు పగుండుచుండుఁగాన ముందుముందు
జెప్పియున్న తెఱంగున నతనిపాదములును దృష్టియు నున్న దిక్కులఁ
బరిత్యజించి తక్కినదిక్కుల గ్రహింపవలయుననుట.

అవ. అథ గృహప్రవేశతిథి మాహ —

కృత్వావాస్తు మహాత్మనాంచ విధితః పూజాంసహోమాంసురా
సభ్యర్చ్య స్వపితృగ్రహాన్ గణపతిం దత్వా బలిం భోజనమ్,
తద్దేహం సుకవాటగోపనయుతం భిక్ష్యన్వితం సంవిశే

ద్వాదిత్రధ్వజమజ్జలై శ్శుభదినే పుణ్యాజ్ఞనాభి ర్ద్విజైః. 271

వాగ్ — కృ త్వేతి వాస్తుగృహం కృత్వానిర్వాయ. 'ధిష్ణ్యమేకో నివసనం
స్థానానిసహస్రాస్తు' చేత్యనుశ్చేయః తతః మహాత్మినాం సత్పురుషాణాం సహోమాం
సహోనుహితాం. 'తేన సహేతితుల్యయాగ' ఇతి బహువ్రీహిః, పూజాంచ కృత్వా,
విధవః శాస్త్రాగ్నిక్లక మేణుమాన్ ఇష్టదేవతాః కృపితృగ్రహాన్ స్వపితరో నాందీముఖాః
గ్రహస్సార్వాదయాతాన్, గణపతిం అభ్యర్చ్య సంపూజ్య, బలింగృహబలిం భోజనం

బ్రాహ్మణానామితిశేషః, దత్త్యానుకవాబుగోపనముతం దృఢకవాటాచ్చాదనసహితం
భిత్త్యన్వితం ప్రాకారాదికుష్మసంయుక్తం, తద్దేహం నూతనగృహం వాదిత్రిశ్వజమం
గల్గెః వాదిత్రాణితూర్వాజిగ్భజాః పతాకాఃమంగళానీ అన్యానియాని మంగళద్రవ్యా
ణితైస్సహపుణ్యాంగనాభిస్సువాసిఃఃః స్త్రీభిః ద్వితై ర్వదశాస్త్రసంపన్నైఃబ్రాహ్మణై
శ్చసహ శుభదిశే పంచాంగకుద్ధివిసే సంవిశేత్ సమ్యక్ప్రవిశేత్.

అవ. గృహప్రవేశవిధానమును జెప్పుచున్నాడు. —

తా. పూర్వోక్తక్రమంబున నిల్లుగట్టి శుభదినమందు శాస్త్రోక్త
ప్రకారంబుగ నాయుంటటపహోమాదికృత్యముల నెఱవేర్చి సత్పురుషు
లనిష్ఠదేవతలం బిశ్మదేవతల నవగ్రహములం గణపతిం బూజించి గృ
హబలి బ్రాహ్మణభోజనాదులం గావించి యభ్యేషములగు కవాటప్రాకా
రభిత్త్యాదులతోఁగూడియున్న నూతనగృహమునుబహువిధమంగళవా
ద్యములమ్రోయింపుచుండ భవజాదులగుబిరుదులతో మంగళద్రవ్యస
హితములగుసువాసినులతో వేదశాస్త్రసంపన్నులగుబ్రాహ్మణులతోఁ
బ్రవేశింపవలయును.

అవ. గృహప్రవేశే మాసఫలమాహ —

వైశాఖే బహుపుత్రదత్త శుభదో జ్యేష్ఠైర్ధదః ఫాల్గునే
మాఘేధాన్యసుఖప్రదో గృహపతేర్మాసే ప్రవేశో భవేత్,
ఆదిత్యే మకరాదిమట్సుసహితే కుంభాఖ్యమాసం వినా

సర్వాభీష్టద ఇత్యథామాస రిపరే శేషే షష్ఠ్యం దుగభిదః. 272

వ్యా — వైశాఖ ఇతి. వైశాఖే మాసే ప్రవేశో గృహప్రవేశః గృహపతేర్భూ
పుత్రదః, జ్యేష్ఠేశుభిదః ఫాల్గునే అర్ధదస్సంపత్తిరః, మాఘేధాన్యసుఖప్రదో ధా
న్యప్రదస్సుఖప్రదశ్శుభవేత్, ఆదిత్యేమకరాదిమట్సుసహితేక్షత్రయణకాలేకుంభా
ఖ్యమాసంవినామకరాదిమట్తానేషు కుంభమాసంవిహయేత్కర్కః, పంచమామాసేషు గృహ
ప్రవేశ స్సర్వాభీష్టదఇతి అపరేపదంతి, శేషేషు కటకాదిమట్తానేషు అయంగృహ
ప్రవేశః దుగభిదః.

అవ. గృహప్రవేశమునకు మాసఫలమును జెప్పుచున్నాడు —

తా. గృహః ప్రవేశవిషయమైవై శాఖమాసము గృహపతికిబహు
పుత్రపదంబగు జ్యేష్ఠము శుభప్రదంబగు. ఫాల్గునము సంసత్కరింబ
గు. మాఘము ధాన్యసుఖప్రదంబగు కొంసటియభిప్రాయానుసారంబుగ

ను త్తరాయణమందు కుంభేశ్వరమాసములన్నియు సర్వాభీష్టసిద్ధిప్రదంబులగు. తక్కినమాసములు దురిఖకంబులగును.

అవ. గృహప్రవేశే వారఫలమాహ. —

వారేఽర్కస్య సుదురిఖః కలహః క్షీణేందువారేఽర్ధః
పూర్ణేందౌ కుజవాసరే దహనద సౌమ్యేతు ధాన్యప్రదః,
జీవాహే పశుపుత్రదో భృగుదినే కల్యాణసౌఖ్యప్రదో
మందాహే స్థిరదశ్చ చోరభయదో వేత్త ప్రవేశో భవేత్. 273

వ్యా. — వార ఇతి. అర్కస్య వారేవేత్తప్రవేశో గృహప్రవేశః సుదురిఖః అత్యంతదురిఖదః గృహపతే రిశ్యధ్యాహః, క్షీణేందువారే కలహః, పూర్ణేందౌ పూర్ణేందువారే అర్ధః కుజవాసరే దహనదః సౌమ్యేతు ధాన్యప్రదః జీవాహే గురువాసరపశుపుత్రదః, భృగుదినే శుక్రవాసరే కల్యాణసౌఖ్యప్రదః మందాహే శనివాసరే దిదః శ్చైవ్యప్రదశ్చోరభయదశ్చ భవేద్వేత్తప్రవేశ ఇతి స్యుత కర్తాబోధిః.

అవ. వారఫలమును జెప్పుచున్నాడు. —

తా ఆదివాసర మత్యంతదురిఖమును క్షీణేందువారము కలహమును పూర్ణేందువారము సంపదను కుజవాసర మగ్నిభయమును బుధవారము ధాన్యమును గురువారము పశుపుత్రులను శుక్రవారము శుభసౌఖ్యంబులను శనివారము స్థైర్యమును జోరభయము నిచ్చును.

అవ. ప్రవేశే వర్జ్యకాల మాహ —

రిక్తాం దగ్ధతిథిం చ విష్టి మవమం షష్ఠీంచ కృష్ణాష్టమిం
మాసాంతే దినపంచకం ప్రతిపదం శుక్లాం ప్రదోషానపి,
షడ్వర్గంచ కుజస్య భానుశశినో ద్విష్టిం తశిసాలయం
త్యక్త్వా దక్షిణసమ్ముఖే స్థిత మనం శుక్రంచ గేహం విశేత్. 274

వ్యా. — రిక్తమితి. రిక్తాం క్షిణీరిత్యర్థః దగ్ధతిథిం దగ్ధతిథీపి విష్టింభద్రకరణం అవమం దినశ్రయం షష్ఠీంషట్పద్యయగతం కృష్ణాష్టమిం మాసాంతే దినపంచకం కృష్ణపక్షంత్యపంచకం శుక్లాం ప్రతిపదం ఉభయత్రాపి క్షిణచంద్రత్వాదితిభావః. ప్రదోషాన్ ప్రసిద్ధాన్ కుజస్య షడ్వర్గం భానుశశినోన్సూర్యాచంద్రమసోః ద్విష్టింశశిస్థాలయంచంద్రస్థితిరాశిం దక్షిణసమ్ముఖే దక్షిణంచ సమ్ముఖంచేతి ద్వంద్వకవచ్ఛావః.

తస్మిన్ దక్షిణసముఖే స్థితం దక్షిణాయనగతం ఇనం మూర్ఖ్యం అభిముఖగతం శుక్రంచ త్యక్త్వా గేహం నూతనగృహం విశేత్ ప్రవిశే చ్చుభదిన ఇతిశేషః.

అవ. గృహప్రవేశవిషయమయి వర్ణింపఁదగినకాలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. రిక్తదగ్ధతిథులను భద్రకరణమును తిథిత్రయస్పృక్కుగల దినంబును వష్టిద్వయంబును గృష్ణాష్టమియు బహుళై కాదశిమొదలు శుక్ల ప్రతిపత్తువఱకును ప్రదోషములును అంగారకవద్వద్దును సూర్యచంద్రులచూపును చంద్రుఁడున్నరాశిని దక్షిణాయనగతసూర్యుని తన కెదుటనున్నశుక్రుని వీనిం బరిత్యజించి శుభకరం బగుదివసమందు నూతనగృహమును బ్రవేశింపవలయును.

అవ. గృహప్రవేశనక్షత్రఫలా న్యాహ —

చిత్రామిత్రవనూత్తరాంత్యవరుణబ్రహ్మాండుతారాదశ

శ్రేష్ఠా స్సృష్టిర్నిలయప్రవేశ ఉడుషు స్యాన్త్యధ్యమం పుష్యభమ్, తద్గేహం పరహస్తయాత మదితిస్వాత్యర్కదస్త్రాచ్యుతే

రుద్రాగ్ని జ్వలనప్రదౌ చ గృహీణ శ్రేష్ఠాస్తు దుగఖప్రదాః. 275

వ్యా — చిత్రేతి. చిత్రామిత్రవనూత్తరాంత్యవరుణబ్రహ్మాండుతారాః చిత్రా సూర్యాధనిష్ఠా త్రాత్రయచంతీ శతభిషగ్రోహిణీమృగశిర్షాణి దశతారాః నిలయప్రవేశే శ్రేష్ఠాః ముఖ్యతరాః పుష్యభం పుష్యనక్షత్రం ఉడుషు నక్షత్రేషు మధ్యే మధ్యమం అనుత్తమం స్యాత్ అదితిస్వాత్యర్కదస్త్రాచ్యుతే పునర్యనూస్వాతీహస్తాశ్విన్ శ్రవణేషు యద్గేహం ప్రవిశ్యతే తద్గృహం పరహస్తయాతం పరాధీనం స్యాత్. రుద్రాగ్ని ఆర్ద్రాకృత్తికేతు జ్వలనప్రదౌ అగ్నిభయదా విత్యర్థః. శేషః ఉక్తాతిక్తాస్తారాః గృహీణో యజమానస్య దుగఖప్రదా భవంతి.

అవ. గృహప్రవేశమునకు నక్షత్రములఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. చి, అనూ, ధని, ఉఫ, ఉమా, ఉభా, రే, శత, రో, మృ ఈ గం నక్షత్రములు మిక్కిలి ముఖ్యంబులనియు, పుష్యమి మధ్యమం బనియు, పున, స్వా, హ, అశ్వి, శ్ర ఈ ౫ నక్షత్రములయందుఁ బ్రవేశింపంబడినగృహ మన్యాక్రాంతియగుననియు, ఆర్ద్ర, కృత్తిక ఇవి యుగ్ని భయప్రదములనియు, తిక్కీననక్షత్రములు గృహపతికి దుగఖకరంబులనియు నభిప్రాయము.

అవ. దేవసరపశుశాలానాం ద్వారనిర్ణయ మాహ. —

కృత్యా ౨౨ దా నవథా స్వనిర్మితగృహాత్మేత్రం నవస్వేవ త
ద్భాగే ష్వర్కముఖా నవ ప్రతిదిశం సంస్థాప్య తత్సద్దను,
మర్యామ ర్త్యచతుష్పదాం కవిగురుజ్ఞాం శేషు కురువ్యః క్రమా
ద్ద్వారాణీశ్వరవహ్నిరాక్షసమరుతోక్తాది రవ్యాదిషు. 276

వ్యా. — కృత్యేతి. ఆదౌ ప్రథమతః స్వనిర్మితగృహాత్మేత్రం స్వేననిర్మితం య
ద్గృహాత్మేత్రం గృహాయామః తతో ప్రతిదిశం చతుర్దిక్షునవథాకృత్యానవస్వేవ తద్భాగే
షు అర్కముఖా నూర్యాదినవగ్రహా సంస్థాప్య నిక్షిప్య తత్సద్దను తద్దహేషు
మర్యామః మనుష్యాః 'మనుష్యామానుషామర్యా' ఇత్యమరః. అమర్యాః దేవతాః 'అమ
ర్యా అమృతాంధస' ఇత్యమరః. చతుష్పదోగజాశ్వపశ్వాదయః తేషాం క్రమాత్ కవి
గురుజ్ఞాం శేషు క్రాంతేషు మన్యజాం గుర్యంశేదేవానాంబుధాంశే పశ్వాదీనాం ఈశ్వ
రవహ్నిరాక్షసమరుతోక్తాది, ఆయ మర్కః పశ్చిమగృహస్య ఈశాన్యాద్భాగ్నేయ
పర్యంతం ఉదగృహస్య నైర్ముత్యాదివాయవ్యపర్యంతం దక్షిణగృహస్య వాయవ్యా
దీశాన్యపర్యంతం రవ్యాదిషు నూర్యాదిభాగేషు ద్వారాణి కురువ్యః.

అవ. దేవమనుష్యపశుగృహంబులకు వాకిండ్లను నిర్ణయించుచు
న్నాడు. —

తా. తానేర్పటిచియున్నయింటినిడివిని ౯ భాగములయందు
పడమటింటి కీశాన్యము మొదలుకొని యాగ్నేయమువఱకును, ఉత్తర
పింటి కాగ్నేయముమొదలు నిర్ముతివఱకును, తూర్పుంటికి నిర్ముతి
మొదలుకొని వాయవ్యమువఱకును, దక్షిణపింటికి వాయవ్యముమొద
లీశాన్యమువఱకును నూర్యాదినవగ్రహంబుల నుంచఁగా నేర్పడిన శు
క్రనిభాగంబున మనుష్యగృహంబునకును బృహస్పతిభాగమున దేవ
తాగృహంబునకును బుధునిభాగమున గణదేశుతురంగాదిశాలలకును
వాకిండ్ల నేర్పఱచవలయును.

అవ. ద్వారవిషయే పతాంతరా న్యాహ —

సర్వేషా మథవా యథాదుచి గృహద్వారాణి కురువ్యః కవే
రాచార్యస్య బుధస్య వా ప్రతిదిశం భాగే సమస్తాలయే,
అప్త సప్తమ వా త్రిషు త్రిషు గృహే కా ర్యేషు భాగేషు త
ప్తధ్యే వాధికథామభాగసహితం వామే కవాటాన్వితమ్. 277

వ్యా. — సర్వేషా మితి. అథవా సర్వేషాం మనుష్యదేవతకుష్పదాంచ, యథా రుచి రుచి మనః క్రమ్య యథేష్టమిత్యర్థః. సమస్తాలయే సర్వగృహేషు కవేశ్చక్రస్య ఆచార్యస్య బృహస్పతేర్వా బుధస్యవాభాగే ద్వారాణి కుర్యుః మనుష్యాణాం శుక్ర భాగవీతేతి నియమానాస్తీతి ఇయానేవ పూర్వస్తాద్యేదః. కేవలతుల్యమేవ యద్వా అప్త స్వప్తమనా ప్రతిదిశ్యప్తభాగేషు పూర్వవత్క్రతువ్యతిరిక్తనూర్యాద్యప్తగ్రహాకాసంస్థా ప్య శుక్రగురుబుధభాగేషు ద్వారాణి కుర్యుః అథవా ప్రతిదిశం త్రేధా విభజ్యకార్యేషు త్రిషు త్రిషుభాగేషు తన్వధ్యేతేషాం మధ్యభాగే అధికధామభాగసహితంధామ్నోగృహ స్యభాగః అధికశ్చాసాధామభాగశ్చేతి సమానాధికరణసమాసః, తేన సహితం యథాతథా వామే అధికగృహభాగం విహాయేత్యర్థః. అస్మిన్పక్షే గ్రహనియమా నాస్తి. కవాటా నిర్వితం ద్వారం కార్యమ్.

అవ. పక్షాంతరమువలన నిండ్లకు ద్వారములు నిర్ణయింపుచు న్నాఁడు. —

తా. ఉక్తక్రమంబున నేర్పఱచఁబడిన భాగములయందును మనుష్యాదులగృహములకు శుక్రాదిభాగములలో నేర్పఱచవలయునను నియమమునువదిలి మనుష్యదేవతశ్వాదులసకలదిగ్గతగృహములకును శుక్రగురుబుధులభాగములలో నొకభాగమునందు ద్వారము నేర్పఱచ వలయుననియు, మఱియొకపక్షమున గృహాయము నెనిమిదిభాగములు చేసి సూర్యాదిరాహుపర్యంత మాభాగములవిభజించి శుక్ర బుధగురు భాగములలో నేర్పఱచవలయుననియు నింకొకపక్షమం దింటినిడివిని మూఁడుభాగములుచేసి యందు మధ్యభాగమున నెడమప్రక్క కొంచె మధికముండునటుల ప్రదేశమునువదిలి తలుపుతోఁగూడునటుల ద్వార ము నేర్పఱచవలయు ననుట.

అవ. అథ రాశిభేదేన బహిర్ద్వారనిర్ణయ మాహ. —

ప్రాద్వారం యుషకర్కటాలిగృహిణాం ద్వారం తు యామ్యం శుభం
యుగ్మస్త్రీమృగసర్పనాం ఘటతులాగోవేత్తనాం పశ్చిమమ్,
ద్వారం తూత్తర మర్థదం హరిధనుర్కేషాలయానాం నృణాం
య దైవైకైక మజాది చ ప్రతిదిశం ప్రాగాది తద్దేహినామ్. 278

వ్యా — ప్రాద్వార మితి. యుషకర్కటాలిగృహిణాం మిథునకర్కటబృశ్చిక రాశితానాం నృణాం ప్రాద్వారం శుభం. యుగ్మస్త్రీమృగసర్పనాం మిథునకన్యా మకరరాశినాం యామ్యం ద్వారం దక్షిణద్వారం శుభం. ఘటతులాగోవేత్తనాం

కుంభతులావృషభరాశిజాతానాం పశ్చిమం ద్వారం కుంభం హరిధనుర్నేషాలయానాం సింహ
 ధనుర్నేషరాశిజాతానాం నృణాం మర్త్యేనాం ఉత్తరం ద్వారంతు అక్షదం విశ్వరథకరం భ
 వతి. యద్వా ఆజాదిమేషాద్యేకైకం రాశిం, ప్రాగాది ప్రాచీనాతభ్య ప్రతిదిశం నిక్షిప్త్య,
 తద్గోషానాం తత్తద్రాశిజాతపురుషాణాం, యస్యాం దిశి యస్య రాశి ర్వర్తతే తద్దిశితస్య
 పుంసః ద్వారం కార్యం ప్రాచ్యం మేషసింహధనూరాశిజాతానాం దక్షిణస్యాం వృష
 భకన్యామకరరాశిజాతానాం పశ్చిమే మిథునతులాకుంభరాశిజాతానాం ఉదీచ్యాం
 కర్కటవృశ్చికమీనరాశిజాతానా మితి తత్త్వమ్.

అవ. రాశిభేదముచేతఁ దలవాకిలి నేర్పరించుటకు దిక్కుల నిర్ణ
 యింపుచున్నాఁడు. —

తా. మీనకర్కటవృశ్చికరాసులయందుఁ బుట్టిననరులు తూర్పు
 నను, మిథునకన్యామకరరాసులయందుఁ బుట్టిననరులు దక్షిణంబున
 ను, కుంభతులావృషభరాసులయందుఁ బుట్టిననరులు పశ్చిమంబునను,
 సింహధనుర్నేషరాసులయందుఁ బుట్టిననరులు ఉత్తరంబునను తమతమ
 యిండ్లకు తలవాకిండ్ల నేర్పఱచిరేని శుభసంపదలుగలుగు. మఱియొక
 పక్షమున మేషాదిరాసులం బ్రాగాదిదిక్కులయందు మూఁడావర్తులు
 గణనఁజేయఁగా గృహపతిరాశి యేదిక్కుకు వచ్చునో అదిక్కునఁ దల
 వాకిలిని నేర్పఱచవలయు ననుట.

అవ కర్తృజన్మరాశిలగ్నాదిషు గృహప్రవేశఫల మాహ. —

సంవేశ శుభద స్వజన్మని గృహే లగ్నే చతుర్థాలయే

తాభ్యాం చోపచయే క్రమాత్ఫల మిదం కర్తు స్వజన్మాదిషు,

నిర్వాహిం చ దరిద్రకీర్తిసుహృదో నిష్పుత్రనిశ్చత్రతాం

నిర్జాయం నిధనామయస్థిరధన ద్వేషాన్ ప్రదద్యాత్సదా. 279

వా. — సంవేశ ఇతి. స్వజన్మని గృహే స్వస్య జన్మరాశౌ, లగ్నే స్వజన్మల
 గ్నేచ, చతుర్థాలయే స్వజన్మలగ్నజన్మరాశౌ శ్చతుర్థలగ్నేచ, కించతాభ్యాం జన్మలగ్న
 జన్మరాశిభ్యాముపచయే తృతీయపక్షదశమైకాదశేషుచ, సంవేశః సూతనగృహప్ర
 వేశః, శుభః అభివా కర్తుః, స్వజన్మాదిషు జన్మలగ్నాదిషు జన్మరాశ్యాదిషువా, క్రమా
 దిదం పక్ష్యమాణం ఫలం భవతి యథా జన్మని నిర్వాహిం నీరోగతాం, ద్వితీయే దారి
 ద్ర్యం, తృతీయే కీర్తిం, చతుర్థే సుహృదం పంచమే నిష్పుత్రతాం నిస్సంతానత్వం
 షష్ఠే నిశ్చత్రతాం శత్రుహాన్యత్వం సప్తమే నిర్జాయం భార్యాహన్యత్వం, అష్టమే
 నిధనం మరణం, నవమే ఆమయంరోగం, దశమే స్థిరం చిరకాలస్థితిం ఏకాదశే ధనం

ద్వాదశే ద్వేష్యం శత్రుత్వంచ సదా దద్వాత్. సర్వత్ర జన్మరాశితో జన్మలగ్నా ద్వేషి బోధ్యమ్.

అవ. జన్మరాశిలగ్నాదులయందు గృహప్రవేశముఁ జేయుఁగాఁ గలిగెడి ఫలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. జన్మరాశిలగ్నమును, జన్మలగ్నమునందును, జన్మరాశి లగ్నములకు 3, 4, 5, 6, 7, 8 ఈలగ్నములయందును గృహప్రవేశము శుభకరంబగు. మఱియొకపక్షంబున తనజన్మాది ద్వాదశరాశిలగ్నములయందును గృహప్రవేశము క్రమంబున, ఆరోగ్య, దారిద్ర్య, కీర్తి, స్నేహ, నిస్సంతాన, నిశ్శత్రు, భార్యావినాశ, మరణ, రోగ, స్థైర్య, ధన, శత్రుత్వములఁ గలుగఁజేయును.

అవ. ప్రవేశే పాపాప్యమచంద్రదోషా నాహ —

పాపః పాపయుతేక్షితో దృష్టమగతః పాపాలయస్థో దధవా
వర్షా చ్చే చ్చుభవీక్షితో దృష్టగుణతో హన్యా ద్దృహస్వామినమ్,
క్షీణేందుశ్చ పడప్తరిప్పగృహగ శ్చే త్సన్నివేశాలయా
ధన్యా త్కర్తృకశత్ర మాశు నివిశే ల్లగ్నే విశుద్ధే దృష్టమే 280

వాగ్. — పాప ఇతి. పాపః యః కశ్చన క్రూరగ్రహః, పాపయుతేక్షితః పాగ్రహేణయుతోవా ఈక్షితో దృష్టేవా, అప్తమగతః ప్రవేశలగ్నా దృష్టమగతో వా, అధవా పాపాలయస్థః పాపగ్రహరాశిగన్ధృక్ అప్తమగోవాయది, తదాగృహస్వామినం యజమానం పర్వా త్సంపత్తిరానంతరం హన్యాత్. పాపగ్రహవీచ శుభవీక్షితః శుభగ్రహ దృష్టస్థృక్ అప్తమగతశ్చేత్ అప్తగుణతః అప్తవర్షానంతరం హన్యాత్. క్షీణేందుః క్షీణచంద్రశ్చ సన్నివేశాలయాత్ గృహప్రవేశలగ్నాత్ పడప్తరిప్పగృహగశ్చేత్ పష్టాప్తమద్వాదశస్థానగతశ్చేత్ కర్తృకశత్రం యజమానభార్యాం ఆశు శీఘ్రమేవ హన్యాత్. తస్మాత్కరణాత్ అప్తమే లగ్నే విశుద్ధే గ్రహవర్జితే సతి నివిశేత్.

అవ. గృహప్రవేశవిషయమై పాపాప్యమదోషచంద్రదోషములఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. ఒకానొకపాపగ్రహము, మఱియొక పాపగ్రహముచే జూడఁబడియైనను, పాపగ్రహముతోఁ గూడియైనను పాపగ్రహరాశిని బొందియైననుండి ప్రవేశలగ్నమునకు ౮ లు నుండెనేని మఱియొకసంవ

త్సరమునకుపిదప నాగృహపతిభార్య వైధవ్యమునొందును. పాపగ్రహము శుభగ్రహముచే జూడఁబడుచు ౮ ట నున్న నెనిమిదిసంవత్సరములకు పిదప ముందుచెప్పిన దుష్ప్రము గలుగును చంద్రుడు ౬, ౮, ౧౨ ఈస్థానములయందున్న గృహపతి యపత్నీకుడగును. కావున ౮ ట నేగ్రహంబు నుండఁగూడదనుట.

అవ. గ్రహాణాం దృష్టినిర్ణయ మాహ. —

పాదాఖ్యా దశమే తృతీయభవనే దృష్టి ర్ద్విపాదాభిధా
 ఖేటాద్యా నవమే చ పంచమగృహే రాశౌ చతుర్థేఽష్టమే,
 దృష్టి స్సన్య త్రిపదాఽథ సప్తమగృహే సంపూర్ణదృష్టిః క్రమా
 దేకద్విత్రిచతుష్పదేషు బలినో మందార్యభామాః పరే. 281

వ్యా.—పా దేతి. ఖేటాద్యా ఖేటః ఆదిత్యస్యా స్సాతథోక్తాగ్రహాదికాదృష్టిః దశమేతృతీయభవనే తృతీయలగ్నేచపాదాఖ్యా పాదసంజ్ఞికా భవతి. గ్రహాణామితి శేషః. నవమేపంచమగృహేచ ద్విపదాభిధాచతుర్థే అష్టమేచరాశౌ త్రిపదా అథసప్తమగృహే సంపూర్ణదృష్టిః. మందార్యభామాః శనిగుర్యంగారకాః పరేచక్రమాత్ ఏకద్వికుజప్రిపాదదృష్టిస్సౌ బలవాః పరే సూర్యచంద్రబుధశుక్రః పూర్ణదృష్టిమంతో బలవంతఇత్యనేన సంపూర్ణదృష్టిమంత ఇత్యవగంతవ్యమ్.

అవ. గ్రహములదృష్టినిర్ణయమును దెలుపుచున్నాఁడు. —

తా. గ్రహములకు తమరాశి మొదలుకొని, 3, ౧౦ ఈ రాసులయందు పాదదృష్టియు ౫, ౯ ఈ రాసులయందు దర్ధదృష్టియు ౪, ౮ ఈ రాసులయందు త్రిపాదదృష్టియు, ౭-న రాశియందు పూర్ణదృష్టియుం గలిగియుండును. అందు పాదదృష్టిచే శనియు అర్ధదృష్టిచే గురుండును, త్రిపాదదృష్టిచే కుజుండును, పూర్ణదృష్టిచే సూర్యచంద్రబుధశుక్రలు సధికవీక్షణము గలవారు.

అవ. ప్రవేశలగ్నస్య గ్రహస్థితిఫల మాహ. —

ఏక శ్చే త్వరభాగగో దశమగో జాయాస్థితో వా గ్రహ
 స్తద్దేహం పరహ స్తయాత మథవా తత్పద్మ వేశాలయాత్,
 క్షూరా లాభగిపుత్రి గా శ్శుభఫలాః కేంద్రస్థికోఽస్థితాః
 సామ్యా సౌమ్యనిరీక్షితే స్థిగృహే రాత్రౌ దివా వా విశేత్.

వ్యా — ఏక ఇతి. ఏకశుభోవా పాపోవా గ్రహాః పశభాగగః శత్రుభాగగత
స్సృక్ వేళలయాత్ ప్రవేశలగ్నాత్ దశమగః జాయస్థిత స్సప్తమరాశితోవాయది
తద్దేహం పరహస్తయాతం పరాయత్తం స్వాత్. అథవా ప్రవేశలగ్నాత్ మరః పా
పగ్రహః లాభరిపుత్రిగాః ఏకాదశపృథ్వీతీయస్థానగతాస్సంతః శుభఫలాః శుభఫల
దా భవంతి. సామ్యశుభగ్రహాన్తు కేంద్రత్రికోణస్థితా శుభఫలాః సామ్యనిరీక్షితే
శుభగ్రహదృష్టే స్థిరలగ్నే రాత్రేవా దివా దివాభాగేవా తత్సద్వనూతనగృహం విశేత్
ప్రవిశేత్.

అవ. గృహప్రవేశలగ్నమునకు గ్రహస్థితిని జెప్పుచున్నాడు.—

తా. ఒక గ్రహము శత్రువుయొక్క అంశమును బొందియుండి
లగ్నమునకు ౭-౧౦ ఈస్థానములయందుండెనేని యాగృహము పరా
ధీనమగును. పాపగ్రహములు ౩-౬-౧౧ ఈస్థానములయందును శుభ
గ్రహములు కేంద్రత్రికోణస్థానములయందునుండఁగ శుభగ్రహముల
చే జూడఁబడుచున్న స్థిరలగ్నమునందు నూతనగృహమును బ్రవేశిం
చిన శుభఫలంబులు గలుగునట.

అవ. తత్తద్రాశిజాతానాం తత్తద్దిగ్విగృహే ప్రవేశనిషేధ
మాహ.—

అష్టా మేషకులీరచాపధటగోకుంభాళిమీనాః క్రమాత్
జ్ఞేయా యామ్యదిగాదయః ప్రతిదిశం త్వేకై కరాశి ర్భవేత్,
తత్తద్రాశిభవస్య తద్దిగ్విగృహే మృత్యుప్రదం నో విశే

ద్యగ్విహస్తానగృహం తు కేసరిమృగస్త్రీయుగ్మజానాం తథా 283

వ్యా — అష్టా వితి. మేషకులీరచాపధటగోకుంభాళిమీనాః మేషకర్కటధను
లావృషభకుంభివృశ్చిమీనా ఇత్యష్టా రాశయః యామ్యదిగాదయశ్చ క్రమాత్
జ్ఞేయాః తథాచసతి ఏకైకరాశిః ప్రతిదిశం ప్రత్యధిభా భవేత్. తత్తత్తద్రాశిభ
వస్య పుంసః తద్దిగ్విగృహే తద్రాశిదిగ్విగృహే ప్రవేశనం మృత్యుప్రదం తస్మాత్తస్మి
న్నో విశేత్ సప్రవిశే ద్యోయద్రాశిభవస్యతద్రాశిదిగ్విగృహే తల్లగ్నేన ప్రవిశేదిభావః.
యథా మేషః దక్షిణదిగ్విశః ఆతో మేషరాశిజాతః మేషరాశౌ దక్షిణదిగ్విగృహం న
ప్రవిశేత్. కర్కటో నైర్ముతిదిగ్విశః ఆతః కర్కటరాశిజాతః కర్కటరాశౌ నైర్
ముతిదిగ్విగృహం న ప్రవిశేత్. ఏవం స్వాత్రి యోజ్యం. బ్రహ్మస్థానగృహం మధ్యమ
గృహంతు కేసరిమృగస్త్రీయుగ్మజాతానాం సింహమకరకన్యామిధునరాశిషు జాతానాం
సృణాం ఏతద్రాశిషు తథా మృత్యుప్రదత్వా న్న ప్రవిశేత్.

అవ. జన్మరాశియందు గృహప్రవేశమున కొరగానివిషయమును జెప్పచున్నాడు —

తా. మేష కర్కట ధనురి తులా వృషభ వృశ్చిక మీనరాసులు క్రమంబున దక్షిణదిక్కు మొదలుగ నెనిమిదిదిక్కులకు సధిపతులుగాన గృహపతిజన్మరాశి యేదిక్కున కధిపతియైయుండునో యాదిక్కునం దుండెడిగృహమును, జన్మరాశిలగ్నమునందును మధ్యమగృహమును సింహ మకర కన్యా మిథున రాసులయందుఁ బుట్టిననరులు ఈలగ్నములయందును ప్రవేశించిరేని మరణము గలుగును.

అవ. అథ ద్వ్యాభ్యాం గృహప్రవేశవిషయే వృషభచక్రగతవక్షత్రాణాం ఫలమాహ. —

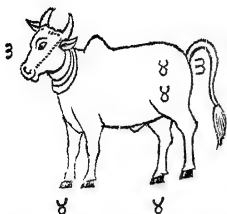
యస్మిన్ భేదరక్తయుత స్తదాది గణయే చంద్రాన్వితత్వాం తతః కుర్యాన్మృత్యు ముడుత్రయం శిరసిచ ప్రాక్పాదయో ద్ద్వభామ్, చత్వార్యేవతు పశ్చిమాంఘ్రియుగళే స్థైర్యంచ చత్వారి తత్పుచ్చేతు భ్రమణం త్రయంచతురథో వామేతు పార్శ్వేర్ధకృత్.

వ్యా. — యస్మిన్మితి వృషభాకారం చక్రం విలిఖ్య మస్తకావ్యవయవేషు సత్కుమారక్రమేణ సవ్యవక్షత్రాణి విన్యసేత్, ఏవంచ సతి యస్మిన్ భేదాన్మృత్యే అర్చయంతః యస్మిన్మృత్యే సూర్యస్థితి తీర్థస్థః. తద దితన్మృత్యుత్రమాభ్య చంద్రాన్వితత్వాంతతః నిత్యవక్షత్రపర్యంతం గణయేత్. ఏవంచసతి పృథగ్విధిస్థితముడు త్రయం నక్షత్రత్రయం మృత్యుంకుర్యాత్. గృహపతేరితేషః. ప్రాక్పాదయో రగ్రపాదయోః చత్వారివక్షత్రచతుష్టయం దుర్దశాంకుర్యాత్ పశ్చిమాంఘ్రియుగళే చరమపాదద్వంద్వే స్థితాని చత్వారి నక్షత్రచతుష్టయం, స్థైర్యం చిరకాలస్థితిం, తత్పుచ్చే వృషభలాంగూలే స్థితం త్రయం నక్షత్రత్రయం భిముణం కుర్యాత్. అథోనామపార్శ్వే చత్వారివక్షత్రచతుష్టయం, అర్ధకృత్ సంపత్కరం చ స్యాత్.

ధాన్యం దక్షిణపాగ్న్వకే చతురథో మృత్యుత్రయం సంపదం వక్త్రే భ్రమణయం పశూన్ ప్రకురుతే చక్రం వృషభ్యాం త్విదమ్, ఏంద్రాభ్యేర్ధగ్నిభయాదికేచ నృపతే గాత్రానివృత్తా పునస్సంవేశే చ విధి స్సవినిర్మితగృహే సర్వం విచింత్యం బుధైః. 285

వ్యా.—ధాన్య మితి. దక్షిణాపార్శ్వం జ్ఞాతం అభిజిత్సహితనక్షత్ర చతుష్టయం

3

విధిః పర్యాలోచనీయః. బుద్ధైః పండితైః సత్యం పూర్వోక్తం విచింత్యం సమ్యగ్విచార్యమ్.

అవ. రెండు క్లౌకములచే గృహప్రవేశనివయమై వృషభచక్ర
గత సక్షత్రములకు ఫలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. వృషభాకార మగుచక్రమును వ్రాసి దానిశీరస్సు మొద
లగు సవయవంబులయం దీ చెప్పుబోయెడి తెఱంగున సూర్యుడున్న నక్ష
త్రముమొదలుగ వ్రాసి యదిమొదలు నిత్యనక్షత్రమువఱకు గణనజే
యఁగా నానక్షత్రము చక్రరూపమై వృషభముయొక్క శీరస్థములగు
3 నక్షత్రములతోనున్న మృత్యువును, ముందరికాళ్లలోనున్న ౪ నక్ష
త్రములైన దురవస్థను, వెనుకటికాళ్లయందున్న ౪ నక్షత్రములు చిర
కాలముండుటను, తొలకయందున్న మూడునక్షత్రములు దేశభయ
ణమును, ఎడమసూర్యమందున్న ౪ నక్షత్రములు ధనమును, కుడిప్ర
క్కనున్న ౪ నక్షత్రములు ధాన్యమును, పృష్ఠభాగమందున్న 3 నక్ష
త్రములు సంపదను,ముఖమందున్న 3 నక్షత్రములు పశువులనుం గలు
గఁజేయుననియు, ఇదివృషభచక్రమనియు, నీచక్రము ద్వంద్వయుద్ధము
జేయునపుడును, రాజులు యాత్రఁబోవునపుడును, మఱల వచ్చునపుడు
ను, మాతనగృహప్రవేశకాలమందును ఇత్యాదికార్యములయందుండి
తులచేఁ జూడఁదగిన దనియు ననుట.

అన. అథ ద్వాభ్యాం కలశచక్రస్వరూపం నిరూపయత్ తద్గత
నక్షత్రాణాం గృహప్రవేశవిషయే ఫలా న్యాహ —

చక్రం స్యాత్కలశస్వరూప మథ త త్సంలిఖ్య మూ ధ్యేష్టకథం
 ప్రాగాద్యాసు చతుశ్చతుః ప్రతిదిశం చత్వారి తన్నధ్యమే,
 కంఠే త్రిణి గుదేత్రయంచ విలిఖే ద్భానాం క్రమా త్తత్ఫలం
 వక్ష్యేఽర్కాన్వితభాదిత శ్చ గణయే త్సంవేశధిష్ఠాంతతః. 286
 శీర్షచ్ఛేద మథ ప్రవాస మభయం ధాన్యం తతో నిర్ధనం
 గర్భస్రావ మథ శ్రియం గృహపతే ర్ద్వద్యా చ్చుతాయు స్సదా,
 సంగ్రామాఖిలదుర్గళై లనగరప్రాసాదదేవాలయ
 ష్టేత్రారామగృహప్రవేశసమయే జ్ఞేయం హి చక్రద్వయమ్. 287

వృత్తిబిస్తు సమూహః.

వ్యా.—చక్ర మితి-శీర్షచ్ఛేద మితిచ. కలశస్వరూపం ఘటాకారం చక్రం య
 ధాన్యా త్రథా సంలిఖ్య, అథ చక్రలేఖనానంతరం అర్కాన్వితభాదితః సూర్యాధిష్ఠిత
 వక్షత్రమారభ్య సంవేశధిష్ఠాంతతః గృహప్రవేశనక్షత్రపర్యంతం గణయేత్. అథ
 మూర్ధ్ని కలశశిరసి ఏకభం ఏకనక్షత్రం ప్రాగాద్యాసు ప్రాచీప్రభృతిచతుర్దిశం ప్రతి
 దిశం చతుశ్చతు ర్మక్షత్రాణి తన్నధ్యే చత్వారి కంఠే త్రిణి గుదే త్రయం చాభిజి
 ద్వర్జ్యం విలిఖేత్. భానాం మూర్ధాదిగతనక్షత్రాణాం క్రమా త్ఫలం వక్ష్యే యథా
 శిరోగతనక్షత్రే ప్రవేశేష్యే ద్గృహపతే శీర్షచ్ఛేదం, కలశస్య ప్రాగ్భాగస్థితనక్షత్రచ
 తుప్తయం ప్రవాసం సర్వదా దేశాంతరగమనం, దక్షిణభాగస్థితనక్షత్రచతుప్తయం
 అభయం ధయాభావం, పశ్చిమభాగగతనక్షత్రచతుప్తయం ధాన్యం, ఉదగ్భాగగతన
 క్షత్రచతుప్తయం నిర్ధనం దారిద్ర్యం, మధ్యమగతనక్షత్రచతుప్తయం గర్భస్రావం,
 యజమానభార్యాయా ఇతివేద్యం కంతగతనక్షత్రత్రయం శ్రియం సంపదం, గుద
 స్థితనక్షత్రత్రయం శతాయు ర్ద్వద్యాత్. సంగ్రామాఖిలదుర్గళై లనగరప్రాసాదదేవాలయ
 ష్టేత్రారామగృహప్రవేశసమయే యుద్ధదుర్గపరవృత్తురప్రాసాదదేవాలయకృషిభూమ్యు
 ద్యానవనగృహప్రవేశకాలే చక్రద్వయం పృషభకలశచక్రయో ర్ద్వయం జ్ఞేయం
 విచింత్యంహి.

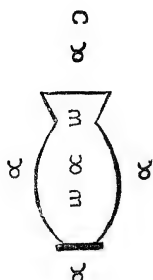
శ్లో. యజ్ఞినా వేంకటాభ్యేన రచితాయాం సతాం ముదే,

కాలామృతస్య టీకాయాం వష్టోఽయం బిస్తు రచ్యభూత్.

అవ. రెండుశ్లోకములచేత కలశచక్రమునొందిన నక్షత్రములకు
 ఫలములఁ జెప్పచున్నాఁడు.—

తా. కలశాకారంబగు నొకచక్రమువ్రాసి యందు నీచెప్పఁబో
 యెడి క్రమంబున సూర్యుఁడున్న నక్షత్రము మొదలుగా, ౨౮ నక్షత్ర

ములును వ్రాసి యదిమొదలు గృహప్రవేశనక్షత్రమువఱకు నెంచఁగా నాప్రవేశనక్షత్రము కలశశిరస్థం బగు నొకనక్షత్రమై యున్న గృహపతి శిరచ్ఛేదంబును, కలశమునకు ప్రాగ్భాగమందున్న ర నక్షత్రములలో నొకటియైన నెల్లకాలము పరదేశగమనమును, దక్షిణభాగమందు

న్న ర లోనొకటియైన నిర్భయమును, పశ్చిమంబుననున్న ర-లో నొకటియైన ధాన్యమును, ఉత్తరంబుననున్న ర-లోనొకటియైన దారిద్ర్యమును, మధ్యభాగముననున్న ర-లో నొకటియైన గృహపతిభార్యకు గర్భస్రావంబును, కంఠస్థానమందున్న ౩-లో నొకటియైన సంపదయు, అధఃప్రదేశమందున్న ౩-లో నొకటియైన వూర్ణాయువుం గలుగును. ఈచెప్పఁబడిన వృషభ

కలశచక్రములు రెండును, యుద్ధ, దుర్గ, పర్వత, పుర, సౌధ, దేవతాలయ, కృషిభూమి, ఉద్యానవన, నూతనగృహములఁ బ్రవేశించునపుడు చూడవలయు ననుట.

షష్ఠాంశము సమాప్తము.

శ్రీ రస్తు.
 శ్రీహయగ్రీవాయ నమః.
కాలామృతే-సవ్యాఖ్యానే
 సప్తమవిస్త్యః.

అవ. అథ సకలదేవతాప్రతిష్ఠాకాలమాహ. —

శ్లో. వారేవ్యేవ కవిజ్ఞజీవశశినాం శ్రోత్రయే చోత్తరా ²⁴
 మైత్రాదిత్యకరద్యయాంత్యశశభృద్దస్తప్రజేశోడుషు,
 భద్రాపూర్ణజయాను చోదగయనే శుక్రేజ్యయో ర్య్వక్తయోః
 కుర్యాత్కామదినం విహాయ చ కుహూం దేవప్రతిష్ఠాం శుభామ్.

వ్యా. — వారే ప్యితి. కవిజ్ఞజీవశశినాం శుక్రబుధగురుచంద్రాణాం వారేషు,
 శ్రోత్రయే శ్రవణధనిష్ఠాశతభిషక్త్రయే, ఉత్తరామైత్రాదిత్యకరద్యయాంత్యశశభృద్దస్తప్రజేశోడుషు ఉత్తిరోత్తిరాషాఢోత్తరాభాద్రామాదాభాపునవ్యసాహస్తవిశాఖ
 పత్యిమృగశిర్షాశ్వినిరోహిణీసత్తశ్రేషు, భద్రాపూర్ణజయాః భద్రతిథయః పూర్ణతిథయో
 జయతిథయశ్చ తాను, ఉదగయనే ఉత్తిరాయణే, శుక్రేజ్యయోః శుక్రబృహస్ప
 త్యోః వ్యక్తయోః అనస్తంగతియో స్సతోః గురుశుక్రమాఘరాహిత్యే సతీత్యక్తః.
 జయతిథిషు కామదినం త్రయోదశీం, బూర్ణతిథిషు కుహూ మమావాస్యాం చ త్యక్త్య
 పూర్వోక్తశుభదివసే శుభాం దేవప్రతిష్ఠాం కుర్యాత్.

అవ. సకలదేవతాప్రతిష్ఠలకు కాలమును జెప్పుచున్నాడు —

తా. ఉత్తరాయణమందు గురుశుక్రుల స్తమించకయుండఁగా,
 శుక్రబుధగురు సోమవారములును, శ్రే, ధ, శత, ఉఫ, ఉషా, ఉభా,
 అనూ, పున, వా, చి, రే, మృ, అశ్వి, రో ఈనక్షత్రములును, భద్ర
 తిథులును, అమావాస్యవ్యతిరిక్తపూర్ణతిథులును, త్రయోదశీవ్యతిరిక్త
 జయతిథులును, ఇవి సకలదేవతాప్రతిష్ఠలకు ప్రశస్తము లనుట.

అవ. అథ షశుబంధనకాలమాహ. —

శ్లో. ఆర్ద్రాజై కపదాంత్యమూలశశభృత్తోయాగ్నిభే వ్యర్థదం ²⁵
 శస్తం స్యాత్పశుబంధనం గురుభృగుబ్రహ్మధ్వాఖ్యవారేవ్యపి,

త్యక్త్వా త్వష్టృజనార్దనోత్తరవిధీక్ష దర్శం కలిం చాప్తమిం

చాంద్రం వా పశుబన్ధవారముపి తచ్చేషా తిథి శ్శోభనా. 289

వ్యా. — ఆర్ద్రాతి ఆర్ద్రాక్షైకపదాంత్యమాలశకభృత్తోయాగ్నిభేష ఆర్ద్రాపూ
ర్యాభాద్రారేవతిమూలామృగశిర్షపూర్వాషాఢాకృత్తికాను ఏతేషు సప్తనక్షత్రేషు
గురుభృగుబ్రహ్మవిఖ్యవారేషు గురుకుక్రాదిత్యవారేషు పశుబంధనం ఆర్థదం సంపత్క
రం శస్త్రం ముఖ్యంస్యాత్. బంధనమితి గోష్ఠిప్రవేశాదీనా మపున్యపలక్షణం. త్వష్టృజ
నార్దనోత్తరవిధీక్ష చిత్రాశ్రవణోత్తరాత్రయరోహిణీః దత్త మమావాస్యాం కలిం
చతుర్థశీం అప్తమించ కించ చాంద్రం సోమవాసరం పశుబన్ధవాసరంచ త్యక్త్వా
తచ్చేషా ఉక్తారిక్తా తిథిః శోభనా శుభకరా. తిథి రి త్యుక్తారిక్తవాసర్యాదీనామ పున్య
పలక్షణమ్.

అవ. పశుబంధనకాలమును జెప్పుచున్నాడు. —

తా. ఆర్ద్రా, పూర్వా, రే, మూ, మృ, పూషా, కృ ఈ 2 నక్షత్ర
ములును, గురుశుక్రభానువారములును, పశుబంధనగోష్ఠప్రవేశాదుల
కు ముఖ్యంబు లనియు, చి, శ్ర, ఉఫ, ఉషా, ఉభా,రోహిణి ఈనక్షత్ర
ములును, అమావాస్య, చతుర్దశి, అప్తమి, సోమవారము పశుబన్ధవా
రము లివి నిషిద్ధంబు లనియు, తక్కినతిథివారాదులు శుభకరము లని
యు నభిప్రాయము. (గోష్ఠ మనగాఁ బశువులదొడ్డి.)

అవ. అథ పైతృకప్రసంగం వివత్సు స్తావ త్తిథినిర్ణయ మూహ. —

యావంత్యోఘటికా దినే విఘటికా సుర్వా శ్చ కుర్యా త్సమం
కాలం పంచవిధం క్రమా చ్చ గణనా ప్రాత స్తత స్సంగవః,
మధ్యాహ్నోఽప్యపరాహ్ణ ఇత్యథ భవే త్సాయంతినీ మాసికే
దర్శే చాద్రిక ఏవ వా పితృతిథి సా సర్వకాలా యది. 290

వ్యా. — యావంత్య ఇతి. దినే దివాభాగే ఘటికా విఘటికాశ్చ యావంత్యః
యావత్సంఖ్యాకా భవంతి తా స్సూర్యా దినప్రమాణఘటికా విఘటికాశ్చ సమం
అమ్యానానతిర్దిం యథాతథా గణయేత్ కాలం పంచవిధం కుర్యాత్. స కాలః
క్రమాత్ ప్రాతః సంగవః మధ్యాహ్నః అపరాహ్ణః, అథానంతరం సాయంతినీ చేతి
పంచవిధో భవతి. యా తిథిః సర్వకాలా ఉక్తపంచవిధకాలవ్యాప్తా సా తిథిః
మాసికే దర్శే ఆద్రికే సాంవత్సరికే చయోగ్యా భవే దితి సామాన్యోక్తిః.

అవ. పితృక్రియావిధానమును దెలుపువాఁడై ముందు తిథినిర్ణ
యమును సామాన్యముగాఁ దెలియఁ జేయుచున్నాడు. —

తా. అహఃప్రమాణఘటికల విఘటికలతోఁగూడ సమంబుగ నైదుభాగములు చేయఁగా నవి క్రమంబున ప్రాతస్సంగవమధ్యాహ్న పరాహ్ణసాయంకాలము లనంబడును. ఈ గ్రీ విధములగు కాలముల యందు వ్యాపించియున్న తిథులు ఆబ్ది కాదిపితృక్రియలకు యోగ్యంబులు

అవ. అథ మాసికాదీనాం విశేషకాల మాహ. —

కార్య సా ద్వ్యపరాహ్ణయో సుసుధికా సామ్యా తు పూర్వాద్వ యోః, పూర్వా సా యది న ద్వయో రథ పరా ప్రా గస్తకాలా ద్రవేః, సా నోచే త్రిముహూర్తగా పితృతిథి సాయంతనీచే ద్వయో న్నాన్యదే వాత్ర పరాబ్దికే విధి రయం దర్శేదథ వా మాసికే. 291

వ్యా. — కార్యేతి. ద్వ్యపరాహ్ణయోః ద్వయో రపరాహ్ణయో ర్ద్వధ్యే యా సుసుధికా యత్రాపరాహ్ణా అధికకాలవ్యాపినీ సా తిథిః కార్య క్రాద్ధే కార్య. ద్వయో రపరాహ్ణయో సామ్యా తుల్యవ్యాపినీ తు పూర్వా పూర్వతిథిః. అత్రాయం విశేషః. తిథిక్షయే తు పూర్వా పృథ్వే సామ్యేఽపి పరేతి. తథా చోక్తం సుమంతునా. 'క్షీయమాణే తు పూర్వై వ పర్ధమానే తు వై పరా, సమత్వేపి తథై వాసా పపరాహ్ణా ద్వయే య దీతి. సా పితృతిథిః యది స ద్వయోః, ద్వయో రపరాహ్ణయోః న వ్యా పినీ యది తదా రవే రస్తకాలాత్ ప్రాక్ సూర్యాస్తమయా త్పూర్వం సా తిథిః త్రిముహూర్తగా ముహూర్తత్రయవ్యాపినీ చేత్తదాపి పూర్వైవ. నోచేత్ రవేర స్తమయా త్రాప్తే త్రిముహూర్తగా న యది తదా పరాకార్య. తిథే రపరాహ్ణావ్యా పిత్యాభావేఽపి కుతపకాలవ్యాపిత్యాత్. పితృతిథిః ద్వయో న్నిధోః సాయంతనీ సాయంతనవ్యాపినీ స్యా ద్విది అత్రాపి పక్షే పరా ఆబ్దికే ప్రతిసాంవత్సరికే దర్శే అమావాస్యాయాం మాసికే చ సర్వవర్ణానాం అయం విధిః గ్రాహ్యః.

అవ రెండుదినములయం దొకతిథి వ్యాపించియుండుటవలనఁ గలిగెడి తిథిసం దేహమును నివర్తింపఁ జేయుచున్నాఁడు. —

తా. ఒకతిథి రెండుదినముల యపరాహ్ణములయందు వ్యాపించి యున్ననపు డెద్దియపరాహ్ణమం దధికముగ నుండునో యాతిథియందును, రెండపరాహ్ణములయందును సమంగామునుండెనేని పూర్వతిథియందును, ఒకయపరాహ్ణమందైనను వ్యాపించక పూర్వదినంబున సూర్యాస్తమ యమునకు ముందు ౬ గడియలు వ్యాపించియుండెనేనియు పూర్వతిథి యందును, అట్లు లేకయున్నప్పుడును రెండుసాయంకాలములయం దొక

తిథి వ్యాపించియున్నప్పుడును పరతిథియందును, ప్రతిసాంవత్సరికదర్శన శ్రాద్ధమాసికములఁ జేయవలయు. రెండుసరాహ్లాములయందు సమముగా నున్నయెడల తిథిక్షయకాలమందు పూర్వతిథియు వృద్ధిసామ్యకాలములయందు పరతిథియును గ్రహ్యంబులు.

అవ. అథ పంచభి శ్లోకై ర్మహాలయనిర్ణయ మాహ —

కుర్యాద్భాద్రపదే ప్రమితపితృక స్తత్కృష్ణపక్షాదితః
పక్షశ్రాద్ధ మథాశ్విన ప్రతిపదా యుక్తం చ పక్షాదితః,
పక్షాదాయది నూతకాదిసహిత స్తత్పంచ మీ వాఽష్టమీ
యద్వాస్యా ద్దశమీ తదాదిషు సదా తత్పక్షశేషేషు వా. 292

వ్యా. — కుర్యాదితి ప్రమితపితృకో మృతపితృకః పుమా భాద్రపదేమాసే కృష్ణపక్షాదితః కృష్ణపక్షప్రభృతి ఆశ్విన ప్రతిపదా ఆఖ్యయుజ ప్రతిపదా యుక్తం మహాలయానాం షోడశత్వా దితి భావః. తత్ప్రసిద్ధం పక్షశ్రాద్ధం అత్ర, తచ్ఛబ్దస్య ప్రసిద్ధాథకత్వా న్న యచ్ఛబ్దాపేక్షా ఉక్తంచ దండినా, 'ప్రక్రాంతప్రసిద్ధానుభూతార్థవిషయ స్తచ్ఛబ్దోయచ్ఛబ్దం నాపేక్షత' ఇతి. కుర్యాత్. పక్షాదా భాద్రపదకృష్ణపక్షాదా నూతకాదిసహిత నూతకాదినాయుక్తోయది అనిశబ్దేన పత్నీరజోదర్శనాదికం గృహ్యతే. తదా తత్పంచమీ ఆష్టమీ వా యద్వా తద్దశమీ వా తదాదిషు పంచమ్యష్టమీదశమ్యాదిషు తత్పక్షశేషేషు కృష్ణపక్షే శేషదిసేషు వా పక్షశ్రాద్ధం సదా కుర్యాత్. సదే త్యనేన పక్షశ్రాద్ధమ త్యావశ్యక మితి గమ్యతే

అవ. ౫ శ్లోకములచేత మహాలయకాలమును నిర్ణయింపుచున్నాఁడు. —

తా మృతపితృకుండగు నరుఁడు భాద్రపద బం మొదల శ్వయుజశుక్ల బంతోఁ జేరిన ౧౬ దినములను నిత్యశ్రాద్ధముచేయవలయు. నొకవేళ యాపక్షప్రథమదినసమందుఁ జేయుటకు ఆశౌచము, పత్నీరజోదర్శనము ఇత్యాదులగు నభ్యంతరములు సంభవించెనేని యాపక్షమందు పంచమి, అష్టమి, దశమి వీనిలో నేదినమైన మొదలుగ నాపక్షశేషదినములయందు మహాలయం బావశ్యకముగఁ జేయవలయు.

అవ సకృత్మహాలయకాల మాహ —

పంచమ్యాదిషు చే చ్చుభేషు దివసేష్యేన ప్రకుర్యాత్సదా
ద్వాదశ్యాం యతిపైతృకం కలిదినే శస్త్రై ర్వాతానాం పునః,

వజ్రేణ కామదినేఽపి నైత్యభయతే హస్తాన్వితే భాస్కరే
స్వాత్సంకల్పవిధి శ్చ పార్వణవిధి ర్యదావ పితృప్రీతిహః.

298

వ్యా.—పంచమ్యాది పీఠి శుభేషు పంచాంగశుద్ధివిశేషు పంచమ్యాదిషు దివ
సేష్యేన సకృన్నహాలయం కుర్యాత్. ఏవకారణేన పంచమ్యాః పూర్వవిదినే పీఠిత్య
క్థో లభ్యతే. యతివైత్యకం యతిమహాలయం తు ద్వాదశ్యాం కుర్యాత్ శస్త్రైర్హస్తా
నాం శస్త్రహతానాం మహాలయం కలిశినే చతుర్దశ్యాం కుర్యాత్. పున రిత్యనేన
యస్మింకొకస్మింశ్చ ద్విదినే పార్వణవిధానేన శ్రాద్ధం కృత్వా పున శ్చతుర్దశ్యా మేకో
ద్విప్రవిధానేన కార్యమితి గమ్యతే ఉక్తంచ మార్గవీయే 'సమత్వ మగతస్యాపి వివశ
స్త్రహతస్య చ, ఏకోద్విప్రంసుతైః కార్యం చతుర్దశ్యాం మహాలయ' ఇతి. వజ్రేణ పి మహాలయ
నిషిద్ధేపి కామదినే త్రయోదశిదినే వైత్యభయతే మఘానక్షత్రయుక్తేనతి భాస్కర
హస్తాన్వితే హస్తనక్షత్రగతే సతిచ సంకల్పవిధిః సంకల్పశ్రాద్ధం యద్వాపార్వణవిధిః
పార్వణశ్రాద్ధం వా పితృప్రీతిద స్సాన్యత్. ఏతద్వ్యక్తే సజ్యేవ త్రయోదశ్యాం
కార్యం నత్యవ్యధా ఇయమేవ గజచ్ఛాయే త్యుచ్యతే తదుక్తమ్. 'యదేందుః పితృ
చైవత్యే హంసశ్చైవ కరశ్శిఖః, యా నా తిథి శ్చ కే త్నా హి గజచ్ఛాయా ప్రకీ
ర్తితా' అత్రేయం వ్యవస్థా ద్రప్తవ్యా. యజమానః పుత్రివాంశ్చే న్మఘాయుక్తత్ర
యోదశ్యాం సంకల్పశ్రాద్ధం నోచే త్పార్వణశ్రాద్ధమేవ కుర్యాత్. తథా చోక్తమ్.
'మఘాయుగాద్యో ర్వామ్యే చ శ్రాద్ధం కుర్యాత్ప్రీతిత్యుతః, పిండదానం న కుర్వీత
యదీచ్ఛే జీవిన స్సుతా' నితి

అవ. శ్లోకములచేత సకృన్నహాలయమునకు కాలమును జెప్పు
చున్నాడు.—

తా. పంచాంగశుద్ధిగల కృష్ణపక్షపంచమిమొదలగు దినముల
యందు సకృన్నహాలయము జేయవలయుననియునుతికి ద్వాదశియందుఁ
జేయవలయుననియు, వివశస్త్రాదులచే మృతులైన వారల కితరదినముల
యందు పార్వణశ్రాద్ధము చేసినను చతుర్దశినాఁ డేకోద్విప్రవిధిచే జేయ
వలయుననియు, సూర్యుఁడు హస్తనక్షత్రమందుండిననుచుండ్రుండుమఖ
యందుండిన నపుడు మహాలయనిషిద్ధిమైన త్రయోదశియందును మహా
లయముసంకల్పవిధిచేతనైన పార్వణవిధిచేతనైన నంజేసిన పితృప్రీతికరం
బనియు, మఘానక్షత్రముతోఁగూడిన దినమునందును యుగాదియం
దును, భరణీనక్షత్రమందును ఆవశ్యకంబుగఁ జేయఁదగిన శ్రాద్ధమును
శ్రాద్ధకర్త పుత్రవంతుఁడై యుండెనేని సంకల్పసిద్ధిగానే చేయవలయు
ననియు సభిప్రాయము.

కారుణ్యాన్వితపైతృకం శుభదినే తత్పక్ష ఏవాచరే
త్కన్యాయాం యది భాస్కరేవ్యగతికః కన్యాదిమాసద్వయే,
యావ ద్వృశ్చికదర్శనా త్స్పృతిబలా దేకం చ వా పైతృకం
కామత్వా చ్చ సకృన్తహాలయదినం శుద్ధ్యా యుతం చేచ్ఛుభమ్.

వా. — కారుణ్యాన్వితేతి భాస్కరే మార్కే కన్యాయాం యది కన్యారాశిం గతేసతి తత్పక్షఏవ భాద్రపదకృష్ణపక్షఏవ శుభదినే కన్తింశ్చ ద్వివసే కారుణ్యాన్విత పైతృకం కారుణ్యప్రయుక్తశ్రాద్ధం ఆచరే త్కుర్యాత్ పక్షశ్రాద్ధేకృతేపి కారుణ్య శ్రాద్ధ మావశ్యక మిత్యాశయః. అగనికో యది దరిద్రశ్చేత్ భాస్కరే కన్యాదిమాస ద్వయే కన్యాయాం తులాయాంచ స్థితేసతివా యావద్వృశ్చికదర్శనాత్ పృశ్చిక ప్రవేశా త్పూర్వ మేవేత్యర్థః. స్పృతిబలాత్. ‘పృశ్చికాదర్శనా ద్యాంతి నిరాశాః పితరోగతా’ ఇతి. ఏకంచ వా పైతృకం శ్రాద్ధం కుర్యాత్. అసమర్థస్యాపి ఏకం కారుణ్యశ్రాద్ధం కార్య మిత్యావశ్యకవిధిః. సకృన్తహాలయదినం శుద్ధ్యా యుతం ఐత్యమాణప్రకారేణ పంచాంగశుద్ధియుక్తం చేచ్ఛుభం భవేత్ ఆత్ర హేతు మహ. సకృన్త హాలయస్య కామ్యత్వా దితి పక్షశ్రాద్ధస్య నిత్యత్వా న్నాయం నియమః.

తా. పితృపక్షమున నన్నిదినములయందు నిత్యశ్రాద్ధముచేసిన ను, ఒకదినమున సకృన్తహాలయము బహుదై వత్యముగ చేయవలయు ననియు, ఆకారుణ్యశ్రాద్ధము కామ్యమగుటచేత నాదినంబు పంచాంగ శుద్ధిగలదై యుండవలయుననియు, ఆపక్షమున చేయుటకు దారిద్ర్యముచేతనైనను, అనుపపత్తిచేతనైనను సందర్భించకపోయేనేని తులమా సముతుదవరకు శుద్ధిగలదినమునఁ జేయవచ్చు ననియు నెఱుంగవలయు.

అవ. సకృన్తహాలయే పర్జ్యా న్యాహ. —

పర్జ్యా న్యేకమహాలయే జననభం సందా శ్చ కామక కలిః
శుక్రార్కార్యదినాని సూతకదినం పత్నీరజోదూషితమ్,
తారా స్సప్తదశ స్యురేవ శుభదా విష్ణుత్రయార్కత్రయా
హ్యద్వామిత్రచశుప్తయావ్యశశభృద్భాగ్యాగ్నియామ్యాభిధాః.

వా. — పర్జ్యా కితి, ఏమహాలయే సకృన్తహాలయే జననభం ? వ్రతక్షత్రం సందాః సందతిభయః ప్రాగుక్తాః కామస్త్రయోదశి కలి శ్చతుర్దశి చ శుక్రార్కార్య దినాని శుక్రభానుగురువాసరాః సూతికదినం పత్నీరజోదూషితం స్వభార్యరజోదూ

పితరదినంచ ఏతాని ఐర్జ్యాని. ఏతేషు సకృన్తహాలయం న కుర్యా దిత్వర్థః. సకృన్తహాలయే యోగ్యనక్షత్రా ద్యావా. విష్ణుత్రయం శ్రవణధనిష్ఠాశతభిషజః, అర్కత్రయం హస్తచిత్రాస్వాత్మః, ఆహి రాశ్రేషా ఆర్ద్రా ప్రసిద్ధా మిత్రచతుష్టయం ఆనూరాధా జ్యేష్ఠా మూలా పూర్వాషాఢాః ఆద్యః ఆశ్వినీ శతభృత్ మృగశిర్షం భాగ్యం ఉత్తర ఫల్గునీఆర్యః పున్యః యామ్యం భరణీ ఇత్యభిధాః ఏతత్సంజ్ఞకాః సప్తదశతారాః సకృన్తహాలయే శుభదా స్ఫుటః ఏవకారే జాన్యాని దశనక్షత్రాణి త్యాభ్యా నీతి గుఱుట మవిగంతవ్యం. ఏతల్లోకోక్తం ప్రథమాపక్రమావిషయమ్.

అవ. నూతనముగ సకృన్తహాలయము నారంభింప నయోగ్య తిథివారనక్షత్రములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. నందతిథులు, త్రయోదశి, చతుర్దశి ఈతిథులును, శుక్ర భానుగురువారములును, నూతకదినంబులును, భార్యబహిష్కారయై యున్న దినంబులును, జనననక్షత్రము, కృ, యే, పున, మ, పూఫ, వి, ఉషా, పూభా, ఉభా, రే ఈ గం నక్షత్రములును, నిషిద్ధములనియు, తక్కిన నక్షత్రాదులు ముఖ్యంబు లనియు నభిప్రాయము.

అవ. మహాలయాకరణే దోషం కరణే ఫలంచ దర్శయతి.—

నో కుర్యాద్యది పక్ష మేకదివసం వాఽనల్ప మల్పం చ వా దారిద్ర్యం బహుదుగళ మత్ర చ పతే ద్దార్గత్య మేవాఽత్కనః, దాతుః పుత్రధనం భవే దిహపరే స్వర్గాది పశ్చాద్భవే దిత్వక్త్వా స్వగృహం విసృజ్య పితర స్సంస్వం విశేయుః పదమ్.

వ్యా.—నో ఇతి. పక్షం పక్షశ్రాద్ధం వా ఏకదివసం సకృన్తహాలయం అనల్పం అధికం వా సమర్థశ్చే దితిభావః. అల్పంవా దరిద్రశ్చే దితిభావః. నో కుర్యాద్యది తదా పతేః ఆత్మనః దారిద్ర్యం బహుదుగళం దార్గత్యం దుర్గతిత్వంచ స్యాత్. దాతుః మహాలయప్రదాతుః ఇహఆస్తి భూలోకేపుత్రధనం పరే పరతో స్వర్గాదిచభవేదిత్వక్త్వా పశ్చాత్ పితరః స్వగృహం విసృజ్య స్వంస్వం పదం స్వస్వస్థానం పితృలోకం విశేయుః.

అవ. పితృపక్షమున నిత్యశ్రాద్ధసక్యచ్ఛ్రాద్ధములఁజేసినఁ గలిగెడి ఫలమును జేయకపోవుటవలనఁ గలిగెడిదోషమును దెలియఁజేయుచున్నాఁడు —

తా. పక్షశ్రాద్ధమునైనను సకృన్తహాలయమునైనను జేసినకర్తకు ఇహంబున పుత్రధనాదిసంపదలును పరంబున స్వర్గాదిలోకభోగం

బులుం గలుగును. చేయనివాని కిహంబున పుత్రధననాశదుఃఖములును, పరంబున సరకాదులుం గలుగునట్లు వానిపితృ దేవతలు శపించి వారివారి పదముల వసించుదురు.

అథ. అథ వజ్జవతిస్సరూప మాహ. —

మన్వాద్యా శ్చ మహాలయా యుగదినా న్యాదిత్యసంక్రాంతయో
దర్శాశ్చ వ్యతిపాతవైధృతిదినా న్యన్వప్తకాః పైతృకే, 291
కాలా వజ్జవతి స్సృతాశ్చ సతతం దాతు సుపుత్రార్థదా
వాయం తోయ వనే రిపూ రిపు బకా లోకా రిపుస్తత్కమాత్.

వ్యా.—మన్వాద్యా ఇతి. మన్వాద్యాః వాయం అక్షరసంఖ్యయాచతుర్దశ, మహాలయాః తోయం పోడశ, యుగదినాని యుగాదయః ఐనం చత్వారి, ఆదిత్య సంక్రాంతయః రిపుః ద్వాదశ, దర్శాః రిపుః ద్వాదశ, వ్యతిపాతవైధృతిదినాని వ్యతిపాతదినాని బకాః త్రయోదశ, వైధృతిదినానిచ లోకాః త్రయోదశ, అన్వప్తకాః తిస్రోష్టకాః రిపుః ద్వాదశ, ఏతే మిఖిత్యా షణ్ణవతిస్తృతాః షణ్ణవతికబ్జప్రతిపాదితాః కాలాః పైతృకే పితృకర్తృణి క్రమాదుక్తక్రమాత్ దాతుః సుపుత్రార్థదా భవంతి.

అవ. వజ్జవతిశ్రాద్ధస్వరూపమును దెలియుఁ జేయుచున్నాఁడు. —

తా. మన్వాదులు ౧౪, మహాలయములు ౧౬, యుగాదులు ౪, సంక్రాంతులు ౧౨, అమావాస్యలు ౧౨, వ్యతిపాతదినములు ౧౩, వైధృతిదినములు ౧౩, అన్వప్తకదినములు ౧౨, ఈ ౯౬ దినముల యందును శ్రాద్ధముఁజేయువారలకు పుత్రపౌత్రధనాభివృద్ధిగలుగును.

అవ. శ్లోకద్వయేన పూర్వోక్తవజ్జవతీనాం మధ్యే ప్రథమోపదిష్టయో ర్మన్వాదియుగాద్యోః కాలనిర్ణయ మాహ. —

కృష్ణా భాద్రపదేఽష్టమీ యది సభో దర్శశ్చ కేషా స్సితా
ఆషాఢే దశమీ త్వీషే చ సవమీ సాకార్తికే ద్వాదశీ,
జ్యేష్ఠే ఫాల్గునచైత్రయోరపి శుచా పూర్వై తిథిః పూర్ణిమా
మాఘమాస్యథ సప్తమీ శుభఫలా పౌషే సితైకాదశీ. 298
చైత్రే భాద్రపదేచ మాసయుగళే జ్యేష్ఠా స్తృతీయా తిథి
ర్మన్వాద్యాశ్చ చతుర్దశైవ తిథయః పుణ్యా యుగాద్యా శ్చతుః,
శుక్లోజ్జై సవమీ సితైవ శుభదా రాధే తృతీయా తిథి
ర్మాఘే దర్శతిథి ర్మభస్యబహుళే కామః కృతాద్యా ఇమాః. 299

వ్యా.—కృష్ణేతి. చైత్ర ఇతిచ. భాద్రపదే మాసి కృష్ణాష్టమి నభోదశ్యశ్చ శ్రావణబహుళామావాసస్యా ఏతే ద్వే కృష్ణపక్షగతే కేషా నక్షత్రమాణా స్సితా శుక్ల పక్షగతాః ఆషాఢే దశమి శుక్లపక్షదశమి ఇషేతు ఆశ్వయుజేఽష్టమి శుక్లపక్షన మమి చ, కార్తికే మాసే సా ద్వాదశీ శుక్లద్వాదశీ జ్యేష్ఠే ఫాల్గునచైత్రయోః శుచా ఆషాఢే ఊర్జితే కార్తికే చ పూర్ణిమా తిథిః, ఆధ మాఘే మాసి సప్తమి పామ్యేమాసి సితైకాదశీ శుక్లైకాదశీ చైత్రే భాద్రపదఇతిమాసయగతే చ తృతీయాతిథిః శుక్లతృతీ యా చ సర్వే మిలిత్యా చతుర్దశతిథయః మన్వాద్యాః మన్వాదినంజ్ఞికాః శుభిఫలాః శుభిఫలదాః జ్ఞేయాః. శ్రాద్ధకర్తు రితిశేషః. ఊర్జితే కార్తికే మాసి శుక్లా నవమి రాధే వైకాళే మాసి సితైవ తృతీయాతిథిః శుక్లతృతీయాతిథిః మాఘే దశమీతిథిః నభస్యబ హుళే భాద్రబహుళపక్షే కామః క్రయోదశీ ఇమా శృతిసప్తతిథయః క్రమేణ కృ తాద్యాః కృతత్రేతాద్యపక్షలియుగాదయః పుణ్యాః జ్ఞేయా ఇతిపూర్వేణాన్వయః. అవ. రెండుశ్లోకములచేత మన్వాదియుగాదులఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. భాద్రపదబహుళ ౮, శ్రావణబహుళ ౩౦, ఆషాఢశుద్ధ౦౦, ఆశ్వయుజశుద్ధ ౯, కార్తికశుద్ధ ౧౨, చైత్ర జ్యేష్ఠాషాఢకార్తిక ఫాల్గున మాసములయందు పూర్ణిమ, మాఘశుద్ధ ౭, పుష్యశుద్ధ ౧౧, చైత్ర భా ద్రపదశుద్ధ ౩, ఈ ౧౦ దినంబులును మన్వాదులనంబడు. కార్తికశుద్ధ ౯, వై శాఖశుద్ధ ౩, మాఖబహుళ ౩౦, భాద్రపదబహుళ ౧౩, ఇవి నాలుగును క్రమంబున కృత, త్రేతా, ద్వాపర, కలియుగాదు లనం బడును, గాన నీమన్వాదియుగాదులయందు శ్రాద్ధముఁజేయువానికి శు భంబుగలుగును.

అవ. అష్టకాశ్రాద్ధతిథినిర్ణయ మాహ.—

పౌషే ఫాల్గునసామ్యయో రపి తథా మాఘేఽంత్యపక్షేషు చే త్సప్త మ్యత్ర తథాష్టమి చ నవమి తిస్తోష్టకా ద్వాదశ, షష్ఠే మాసి మహాలయాంతరగతా స్తిస్తోష్టకా స్తర్హి నో దర్శాద్యా స్తదను ప్రసిద్ధదివసాః శ్రాద్ధే పితృప్రీతిదమ్. 300

వ్యా.—పౌష ఇతి. పౌషే మాసి ఫాల్గునమార్గశిర్షయోః తథామాఘే, ఏతేషుచ త్రిమహసేషు, అంత్యపక్షేషు కృష్ణపక్షేషుచేత్ సప్తమి అష్టమి నవమిచ మిలిత్యా ద్వాదశ తిస్తోష్టకా భవంతి. యద్యపి షష్ఠేమాసే భాద్రపదమాసే తిస్తోష్టకాః మహాల యాంతరగతా భవంతి తర్హి తస్మాత్కారణాత్ నో తస్మాసి తిస్తోష్టకా ససంతిత్యర్థః. జ్యేష్ఠమాసమాత్రే తిస్తోష్టకా ఇతి ప్రత్యుత్తరతే విద్యమానత్వాత్. భాద్రపదేఽపి

తత్ప్రసక్త్యా తన్నివారణార్థం మహాలయాంతరగతా ఇత్యుక్తమి త్యనుసంధేయం. తదను తతః దర్శాద్యాః అమాపాస్యాసంక్రాంతివ్యతిపాతవైధృతయో యే ప్రసిద్ధవిషయాః తే చ ఏతన్లోచ్యకవత్ప్రయోక్తా ప్లజ్జవతయః శ్రాద్ధే పితృప్రీతిదాః పితృసంతోషప్రదా భవంతి.

అవ. అష్టశాశ్రాద్ధములఁ జెప్పచున్నాఁడు.—

తా. మార్గశీర పుష్యమాఘఫాల్గునమాసకృష్ణపక్షములయందు సప్తమి, అష్టమి, నవమి, ఈతిథులు ౧౨ ను తిస్తోవ్వుక లనంబడు ననియు, 'మన్వాదావ్' యనుశ్లోకము మొద లీనాలుగుశ్లోకములయందును జెప్పఁబడిన ౯౬ దినములయందును శ్రాద్ధముఁజేసిన పితృదేవతలు ప్రీతినొందుదు రనియు నభిప్రాయము.

అవ. గయాశ్రాద్ధఫల మాహ.—

పిత్రాదే ర్భహుదానకర్తృఫలదం తృప్తిప్రదం స్వర్గదం
సాయుజ్యప్రదమేవ వా తదపి యత్కించి ద్గయాపార్వణమ్,
సా యాత్రా పృథవా మహానుభకరీ దైవాచ్చ కర్తు ర్మృతిః
స్యా దత్రైవ హి ము క్తిదై వ సహ తత్కర్తృ పితౄణాం భవేత్.

వాగ్.—పిత్రాదే రితి యత్కించి దీషిజ్ఞాత్రిమపి గయాపార్వణం గయాయాం పిండప్రదానం పిత్రాదేః పితౄణాం బహుదానకర్తృఫలదం బహుదానకర్తృణి షోడశ మహాదానాదికర్తృణి తేభ్యోయత్ఫలం తత్ఫలదం, కించ తృప్తిప్రదం స్వర్గదంచ సాయు జ్యప్రదం మోహప్రదంచ భవతి. కించ సా యాత్రా గయా ముద్దిశ్య యా యాత్రా సాపి మహానుభకరీ. అథవా దైవాత్ దైవవశాత్ కర్తుః గయాప్రయాణకర్తుః మృతిర్తరణం స్యాద్ద్యది సా యాత్రా తత్కర్తృ గయాశ్రాద్ధకర్తృ సహ పితౄణాం ము క్తిదా భవేదేవ, గయా ముద్దిశ్య ప్రయాతస్య గయాశ్రాద్ధా త్పూర్వమేవ దైవవశా ర్చితీకృది తదాపి గయాశ్రాద్ధఫలం భవే దిత్యీర్థః.

అవ. గయాశ్రాద్ధఫలమును జెప్పచున్నాఁడు.—

తా. గయాయందు స్వల్పముగనైన పిండప్రదానము చేసిన వానిపితృదేవతలకు షోడశమహాదానాదికర్తృలవలనఁగలిగెడిఫలమును, పంతుష్టియు, స్వర్గంబును, మోక్షంబునుం గలుగుననియు, గయాయాత్ర ముపారమగు నానందము గలుగఁజేయుననియు, దైవవశమువలన గయకు

బోవుచుండఁగ మార్గమధ్యంబున దేహత్యాగము సంభవించినను గయ
యందు పిండదానముచేసినఫలము గలుగు ననియు నర్థము.

అవ. నిత్యశ్రాద్ధసాంవత్సరికయో స్మిర్ణయ మాహ. —

నిత్యశ్రాద్ధవిధి స్వకాలబలవా నేకం వినా సూతకం

కుర్యాత్సూతకనిర్గమేఽథ దివసే కార్యం తథైవాఽబ్దికమ్,

తారాచంద్రబలం వినాఽపి యదివా పత్నీరజోదూషితా

యద్వా దుష్టతథిశ్చ సా పితృతథిః కార్యైవ నిత్యా యది. 302

వ్యా. — నిత్యశ్రాద్ధేతి. ఏకం సూతకం జాతకం మృతకమపి వినా నిత్యశ్రాద్ధ
విధిః ప్రతిదివసక ర్షిన్యశ్రాద్ధవిధిః స్వకాలబలవాక్ ప్రత్యహంబలవత్తిరః ఆశౌచది
నమాత్రం విహాయ ప్రత్యహం నిత్యశ్రాద్ధం కుర్యాదిత్యర్థః. సూతకే ప్రాప్తే గతి మా
హ. సూతకనిర్గమే సూతకే సమాప్తే సతి అథ దివసే అనంతరదివసవివకార్యాత్. అథ సాం
వత్సరికనియునుమాహ. కార్య మితి. ఆబ్దికం ప్రతినాంవత్సరికమపి తథైవ సూతకే ప్రా
ప్తే తస్మిన్దినవివసే తారాచంద్రబలం వినాపి కార్యం. కించ సూతకనిర్గమనదివసే ప
త్నీ యజమానభార్యారజోదూషితాఽపి యద్వా అనంతరతథిః దుష్టతథిః పంచాంగశు
ద్ధిహితా యద్యపి నిత్యా సా పితృతథిః కార్యైవ. స్వకాలే సూతకే ప్రాప్తే తస్మిన్వి
త్తనంతరతథిః చంద్రతారాబలవివక్షయైర్కాఽపి కార్యైత్యర్థః. నిత్యత్వాత్.
నిత్యకర్తృణా మకరణే ప్రతివాచకవివాచ్యేతిభావః.

అవ. నిత్యశ్రాద్ధ ప్రతినాంవత్సరికముల స్మిర్ణయమును జెప్పుచు
చున్నాడు. —

తా. ఆశౌచదినములఁ బరిత్యజించి తక్కినసకలదినంబులయందును
నిత్యశ్రాద్ధము చేయవలయుననియు, ఆశౌచము సంభవించినపు
డాయాశౌచము సమాప్తమైన మరునాఁ డావశ్యకముగఁ జేయవలయు
ననియు, ప్రత్యాబ్దికము సూతకము సంభవించినయెడల తత్సమాప్త్య
నంతరదినంబుననే చేయవలయుఁగాక తక్కినయే హేతువు సంభవించిన
నభ్యంతరముచేయక యామృతతీథియందు శ్రాద్ధముచేయవలయును.

అవ. ఏకాదశాహవిధి మాహ. —

ఆద్యం షోడశసంయుతం మృతతీథే రేకాదశాహే తథా

దాహదే రథ యజ్ఞనాం త్వనుగతస్త్రిణాంతు భర్తృక్షయాత్,

కుర్యాద్రుద్రగణాన్వితం పృషపరిత్యాగానుయక్తం క్రమా

నగ్నశ్రాద్ధ మథాదిమేఽహ్ని విషమే శుద్ధే ద్వితీయేఽథవా. 803

వ్యా.—ఆద్య మితి పృథివీభేః పృథివీనానంతరం ఏకాదశాహే ఏకాదశదినే
 షోడశసంయుతం రుద్రగణాన్వితం పృషపరిత్యాగానుయక్తం పృషాత్పక్షనసహితం ఆ
 ద్యం ఆద్యశ్రాద్ధం కుర్యాత్. అనాహితాగ్నినా మితిశేషః ఆహితాగ్నే ర్యిశేష మా
 హ దాహాదే రితి. యజ్ఞనాం ఆహితాగ్నినాంతు దాహాదేః దహనదిన మారభ్య ఏకాద
 శాహే ఆద్యం కుర్యాత్. దాహాదే రిత్యనేన అంతర్దశాహేవా బహిర్దశాహేవా విధి
 పూర్వకదహనదినా దారభ్య ఏకాదశాహ ఇతినక్తవ్యం. నతు లోకాగ్నిదహనదినా
 దారభ్యేతి అనుగత స్త్రీణాంతు భర్తృక్షయాత్ భర్తృమరణా దారభ్య ఏకాదశాహే
 భర్తృమృతదినాతిరిక్తది వసే మృతిర్యది తదాపి భర్తృమరణా దాత్యైవేత్యర్థః నగ్న
 శ్రాద్ధం తు ఆదిమేఽహ్ని దహనదివసవే అథవా విషమే త్వతీయ సంచయ సప్తమ
 నవమానా మన్యతమే వాకుర్యాత్. అథవా శుద్ధే సంచాంగశుద్ధే ద్వితీయే దినే వా
 నగ్నప్రచ్ఛాదనశ్రాద్ధం కుర్యాత్.

అవ. ఏకాదశాహవిధిని జెప్పుచున్నాడు —

తా. యజ్ఞముఁ జేయక మృతులైనవారలకు మరణదినము మొద
 లుగను, ఆహితాగ్నులకు విధియు క్తదహనదినము మొదలుగను, సహ
 గమనము చేసినస్త్రీలకు భర్తృమరణదినము మొదలుగను, ౧౧-వ దినం
 బున షోడశము, రుద్రగణము, పృషాత్పక్షనము వీనితోడ ఆద్యశ్రాద్ధము
 చేయవలయుననియు, నగ్నశ్రాద్ధము ప్రథమదినమునఁ జేయవలయునని
 యు ఆదినము దప్పేనేని, ౯ దినములలో నొక బేసిదినంబుననైనను పం
 చాంగశుద్ధియుక్తంబగు ద్వితీయదినంబుననైనను జేయవలయుననియు
 నభిప్రాయము.

అవ. సప్తశ్రాద్ధసంఖ్యా మస్థిసంచయనకాలం చ దర్శయతి.—

షట్కుర్య ర్యిషమేషు షట్ప్రపి నవ శ్రాద్ధాని చైకైశ్చ
 స్సర్వా ణ్యేకదినేఽప్యశక్తవిషయే పంచైవ కేహంతుచిత్, 324
 అస్థానం సంచయనం భవే న్మృతిదినా దాద్యే ద్వితీయే దినే
 కుర్యాద్వా విషమే శుభేఽహ్ని యదివా కేహం చతుర్థే మతమ్.

వ్యా.—పడితి. విషమేషు షట్కురిషవసేషు ఏకైకశః సప్తశ్రాద్ధాని షట్ కుర్యుః.
 ఏకైకవిషమదినే ఏకైకం సప్తశ్రాద్ధం కుర్యా దిద్విధిః. ఆశక్తవిషయేతు పడపి నవ

శ్రాద్ధాని ఏకదినే కుర్యాత్. కేషాంచిత్ ఆశ్వలామనానాంతు పంచైవ. ఉక్తంచ శివస్వామినా'నవశ్రాద్ధాని పంచాహు రాశ్వలామనశాఖినామ్, అపస్తంబాస్తు షట్సుర్య కృథా తదితరేషు' హితి. త్మత్రియాణాం సప్త వైశ్యానాం నవ 'నవ సప్త విశాం రాజ్ఞాం నవశ్రాద్ధా న్యుక్తమాత్, ఆద్యంతయో ర్వర్జయోస్తు సడిత్యాహు ర్నహర్షయ' ఇతి భవిష్యోక్తేః. అద్యే దినే దహనదినే అథవా దహనదినా ద్వితీయేఽహ్నివా అహ్నిం సంవయనం భవేత్ యదినా యద్వా శుభే పంచాంగశుక్లే విహిమే కన్తింశ్చి ద్విపమేఽహ్నివా కుర్యాత్. చతుర్థే మృతదినా చ్చతుర్థేఽహ్ని సంవయనం కేషాంచి న్నతం అన్తికౌపక్షే దినశుద్ధి ర్నవిచార్యా. తథాచాపరకృష్టియే 'చతుర్థే దినేచైవ అస్థిసంచయనం యది, తిథివారాదిదోషాణా మనవేక్షేతి గౌతమ' ఇతి ఐవనాత్.

అవ. నవశ్రాద్ధసంఖ్యను అస్థిసంచయనకాలమును జెప్పచున్నాడు.—

తా. మృతదినము మొదలు ౧౧-వ దినమువఱకు బేసిదినములయం దొక్కొకశ్రాద్ధమువరుస నాఱుశ్రాద్ధము లాపస్తంబసూత్రవంతులును, ౯ వ దినమువఱకు నైదుశ్రాద్ధములారశ్వలామన సూత్రవంతులును జేయవలయుననియు, అశక్తవిషయమున నన్నింటి నొక్కదినంబునఁ జేయవచ్చుననియు, అస్థిసంచయనము దహనదినమున నైనను ౨-వ దినముననైనను జేయవలయుననియు అట్లుగాకున్న పంచాంగశుద్ధిగల బేసిదినముననైనను కొందఱిమతానుసారముగ పంచాంగశుద్ధి వివక్షచేయక ౪-వదినంబుననైనను చేయవచ్చుననియును నెఱుంగఁదగినది.

అవ. వపనవిధి మాహ —

కర్తైవ ప్రథమేఽహ్ని తేన సహ వా సంవాపయే త్సప్తమా

దర్వాక్చే ద్దశమే ప్రమితపిత్తుకో జ్ఞాతిః కనిష్ఠో యది,

పూర్వాహ్నే సకలమదాన మథవా మధ్యాహ్నా కాలే భవే

దన్నశ్రాద్ధ మథాఽదిమేఽహ్నితు నవశ్రాద్ధం వినాఽస్తా దధః. 305

బ్యా --కర్తేతి కర్తైవ పిత్తుమేధకర్తైవ ప్రథమేఽహ్నిదహనదినే సంవాపయేత్ ఔరం కాశయేత్. ప్రథమేఽహ్ని వాన్య ఇ త్యేవకారాత్. సప్తమా దర్వాక్ సప్త మపురుషా త్సూర్యం ప్రమితపిత్తుకః జ్ఞాతిః సపిండః కనిష్ఠో యది మృతస్య కనిష్ఠో యది సాఽపి తేన కర్తౌ సహ దశమదినే సంవాపయేత్. కనిష్ఠ ఇత్యనేన క్షేప్తస్య నలభ్యతే. యది క్షేప్తోఽగ్నిదః తస్య వపన మవశ్యిక మేవ. కర్తైవ ప్రథమేఽహ్నితి

సామన్యోక్తేః. అథామదానాన్నశ్రాద్ధయోః కాలనిర్ణయమాహ. — సకలమదానం సకలవశ్రాద్ధాని సగ్నప్రచ్ఛాదనంచ పూర్వాహ్ణే మర్యాత్. అథవా మధ్యాహ్నకాలే వా భవేత్. ఆదిమేఽహ్ని ఆన్నశ్రాద్ధస్యాఽదిమేఽహ్ని ఏకాదశదిశ ఇతియావత్. అస్తాదధః అపరాహ్ణే అన్నశ్రాద్ధం భవేత్. నవశ్రాద్ధం వివా ఏకాదశేఽహ్ని నవశ్రాద్ధస్య అన్నేన యోగ్యత్వేఽపి ఆమద్రవ్యేజైవనవశ్రాద్ధం సత్వన్నేన, తదపి పూర్వాహ్ణ ఏవ.

అవ. వపనవిధానంబును, ఆమశ్రాద్ధాన్నశ్రాద్ధకాలంబును జెప్పచున్నాఁడు. —

తా. దహనదినము కర్తృగాక యితరులకు వపనముఁ గూడదనియు సప్తమపురుషునకు లోఁబడిన జ్ఞాతులలో వయస్సున మృతునికంటె చిన్నవాండైన మృతపితృకులు కర్తతోఁగూడ ౧౦-వ దినమున ఊరముఁ జేసికొనవలయు ననియు, ఒక వేళ నామృతునికి జ్యేష్ఠుఁ డగ్ని ప్రదానము చేసినేని యతండును, దహనదిన దశమదినములయందుఁ జేసికొనవలయుననియు ఆమముతోఁ జేయవలసిన సవశ్రాద్ధనగ్నశ్రాద్ధములు పూర్వాహ్ణమందుఁ జేయవలయుననియు నట్లుగాకున్న మధ్యాహ్నమువఱకు చేయవచ్చుననియు, ఆద్యశ్రాద్ధము మొదలగు నన్నశ్రాద్ధ మపరాహ్ణమందుఁ జేయవలయు ననియు ననుట.

అవ. తిలోదకవాసోదకయో ర్నిర్ణయ మాహ. —

కర్తారోఽప్యదకాంజలీక తిలయుతాక శ్రీక దద్యు రాద్యే దినే చైకైకోత్తరవృద్ధి చాదశదినా తృప్త్యై శిలాయాం పితృః, మృతాన్నసత్రితయం భవే త్ప్రితిదినం నస్తోదకానాం త్రయం పిండ స్త్యైక ఇ హోకృతం యది పితృ ర్దద్యు ర్ద శాహేఽఖిలమ్.

వ్యా. — కర్తార ఇతి. కర్తారః సర్వే పుత్రాః పితృ స్తృప్త్యై శిలాయాం తిల యుతాక శ్రీ నుదకాంజలీక ఆద్యే దినే దద్యుః తతః ఆదశదినాత్ దశదిన మభి వ్యాప్య ఏకోత్తరవృద్ధి యథాతథా, ద్వితీయే దినే చతుః, తృతీయే పంచ ఇత్థం పంచ సప్తతి తిలోదకాని విప్రా దద్యుః. త్రిత్రియాదీనాం తు, 'చతుష్టప్తిః పంచషష్టి ర్నవతిః పంచసప్తతిః, త్రిత్ర విట్పూర్ణవిప్రాణాం షడ్జానాం తు తిలోదకం' త్రిత్రి యాణాం ప్రత్యహం పంచ, ద్వాదశేఽహ్ని నవ, వైశ్యానాం ప్రత్యహం చత్వారి చ, దశాహే నవ, శూద్రాణాం ప్రత్యహం త్రిణి, పంచదశాహపక్షే షట్. తిలోద కాని సత్యవర్ణానాం ప్రతిదినం మృతాన్నసత్రితయం మృత్రికాన్నసత్రియం వస్తోద కానాం త్రయం చ, అశౌచసమాప్తే భవేత్. పిండ స్త్యైక ఏవ ప్రత్యహ మేకైక

ఏవ సర్వవర్ణానాం ఇహ దశాహమధ్యే ఆకృతం తిలోదకాదికం సకృతం యది అఖిలం తిలోదకాదికం దశాహే వా కుర్యాత్.

అవ. తిలోదకవాసోదకాదులనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు —

తా. బ్రాహ్మణులకు పుత్రులందఱును పితృప్రీతికొఱకు శిలయందు తిలోదకమును ప్రథమదినంబున మువ్వారును, అదిమొదలొక్కొక దినంబున నొక్కొకమార్గధికముగ విడువగ ౧౦ దినములవఱకు నవియు న్నియు ౭గి అగుననియు, క్షత్రియులకు మరణదినము మొదలు ప్రతి దినంబును ౫ మార్లును, ౧౨-వ దినంబున ౯ మార్లును విడువగ నవియు న్నియు ౬ర అగుననియు, వైశ్యులకు ప్రతిదినంబును ౪ మార్లును, ౧౫-వ దినంబున ౬ మార్లును విడువగ నవి ౬గి అగుననియు, శూద్రులకు ప్రతిదినంబును ౩ వరుసన ౩౦ దినములై నను ౬ వరుసనను ౧గి దినములై నను విడువగ నవి ౯౦ అగుననియు, సకలవర్ణజులును ఆశౌచని వృత్తివఱకు ప్రతిదినంబును ౩ మృత్తికాస్నానములును, ౩ వాసోదకములును, ౧ పిండదానము చేయవలయుననియు నివి యాయాదినంబులఁ జేయకున్న నాశౌచాంత్యదినంబునఁ జేయవలయును.

అవ. తిలోదకాదీనాం నిషిద్ధకాల మాహ. —

దర్శ శ్శావదశాహమధ్యదివసే య ద్యావతే త్సంక్రమో
ఽవ్యస్తేషాం తు సమాప్య పిండ ముదకం దేయం పితృభ్యాం వినా,
పిత్రోశ్చైవ సమాపయే త్రిదినత స్స్వాప్త్యే త్పరం తద్ద్యయం
పూర్వంచే న్న సమాపయే త్రిదినత స్స్వా త్స్నానమాత్రం సదా.

వా. — దర్శ ఇతి. శావదశాహమధ్యదివసే మృతాశౌచమధ్యదివసే దర్శ సంక్రమోవా ఆపతేద్యది ప్రాప్తశ్చేత్ తదా పితృభ్యాం మాతాపితృభ్యాం వినా, అన్యేషాం తు పిండం ఉదకం తిలోదకం వాసోదకంచ సమాప్య ఉత్తరదిసకృత్యం సర్వం సంగృహ్య దేయం దాతవ్యం మాతాపిత్రోస్తు యథాపూర్వమేవ పిండ ముదకం చ దాతవ్య మిత్యర్థః త్రిదినతః పరం త్రిదినానంతరం తద్ద్యయం దర్శసంక్రాంతిద్యయం స్వాద్యది తదా పిత్రోరపి పిండాదికం సమాపయేత్ సంగృహ్య ప్రదద్యాత్. ఇద మనోరసపుత్రవిషయం. ఔరసస్థు ప్రత్యహం దద్యాత్. తదుక్తం యల్లాజీయే. 'దశాహమధ్యే దర్శశ్చే త్పిండదానం తిలోదకం, ఔరసః ప్రత్యహం దద్యా న్న చ దర్శ సమాపయే' దితి. తద్వర్త్య త్తరదివసే కింకర్తవ్యమిత్యత ఆహ. స్నానమాత్ర

మేవ సదా స్యాత్ కిలాస్మానమేవ కుర్యాత్. త్రిదినతః పూర్వం తద్వయంచేన్న సమాపయేత్. కింతు యథాక్రమమేవ దేయ మిత్యర్థః.

అవ. తిలోదకాదులకు నిషిద్ధకాలమును జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. తల్లిదండ్రులుగాక తక్కినవారలకుఁ గర్తవ్యమేయునపుడు, దశ దినాశౌచమధ్యమున నమావాస్యయైనను సంక్రాంతియైనను సంభవించె నేని యాపిష్టుటఁ జేయఁదగిన సకలతిలోదకవాసోదకపిండదానము లను తత్పూర్వదినంబునఁ జేర్చి చేయవలయు ననియు, 3 దినము లైనపిష్టుట నాదర్శసంక్రాంతులు సంభవించెనేని దత్తపుత్రాదులు చేయునపుడు తల్లిదండ్రులకును బూర్వోక్తక్రమంబునఁ జేయవలయు ననియు, ఔరస పుత్రులు యథాక్రమంబునఁ జేయవచ్చుననియు, ఆసంగ్రహించి చేసిన పురుషుఁడు తక్కినదినములయందు కిలాస్మానమాత్రము చేయవలయు ననుట.

అవ. ఏకాదశాహః త్వౌ క్షూతకప్రాప్తా గతి మాహ.—

త్యక్త్యా బాంధవసూతకే తు సకలం చాద్యాది పశ్చాచ్ఛరే
త్కార్యం తల్లఘు సూతకే తు విహితం చాద్యాది యచ్ఛేదితమ్,
సాపిండాన్యర్థ మథాపకృష్య మఖిలం శ్రాద్ధం పరిత్యజ్య త
త్సాపిండాన్య ద్విహితోదకుంభ మథవా పూనం చ పశ్చాచ్ఛరేత్.

వ్యా.—త్యక్త్యతి. బాంధవసూతకే. సమానజ్ఞాతిమృతసూతకే ప్రాప్తే సతి దశాహే ఏకాదశాహే వేతిశేషః. సకల మాద్యాది ఆద్యమాసికా దాహోదక శ్రాద్ధాని, త్యక్త్యా పరిత్యజ్య, పశ్చాచ్ఛ ద్బాంధవసూతకనిష్పత్యనంతరం చరే తుక్కర్యాత్. (ఏత చ్చింత్యం. 'ఆద్యశ్రాద్ధ మశుద్ధోఽపి కుర్యా దేకాదశేఽహని, కర్తు స్తాత్కాలికీ శుద్ధి రశుద్ధః పునరేవ స' ఇతిమాధవోక్తేః,) లఘుసూతకే. బాంధవత్రి రాత్రాశౌచాదికే ప్రాప్తే తు విహిత మావశ్యకం ఆద్యాదియత్, ఉదితిముక్తం తత్కార్యం గురుణా లఘో శుద్ధత్వా దితిభావః. సాపిండాన్యర్థం ద్వాదశేఽహని సపిండీకరణం కర్తు మిచ్ఛేచ్ఛేత్ విహితోదకుంభం ద్వాదశేఽహని విహితోదకుంభం పరిత్యజ్య, అపకృష్య సంగ్రహ్యం అఖిల మూనాద్యఖిలం తత్ శ్రాద్ధం ఆద్యమాసికేన సహ కుర్యాత్. అథవా ఊనమ పూనమాసికాదీన్యపి సాపిండాన్య త్పశ్చాత్, సపిండీకరణానంతరం తత్తత్కాలేషు పునరపి కుర్యాదిన్యర్థః, ఉదకుంభమపి పశ్చాచ్ఛరేత్.

అవ. ఏకాదశాహమునకు ముందు జ్ఞాత్యాశౌచము సంభవించిన యెడలఁ జేయఁదగినవిధిని జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. ౧౦-వ దినముననైన ౧౧-వ దినముననైనను జ్ఞాతీసంబంధ మైన దశరాత్రాశౌచము సంభవించెనేని ౧౧-వ దినంబున ఆద్యమా సిక మనఁగా; నేకాహశ్రాద్ధముచేసి ఆశౌచము నివృత్తియైనపిమ్మట తక్కినకృత్యములఁ జేయవలయుననియు, త్రిరాత్రాశౌచము సంభవించెనేని, అయ్యేకాహశ్రాద్ధముతోడ నపుడు చేయఁదగిన యన్నిశ్రాద్ధములఁ జేయవచ్చుననియు, ౧౨-వ దినంబున సపిండికరణము చేయ నిచ్చగలపురుషుఁ డాదినంబునఁ జేయఁదగిన సోదకుంభశ్రాద్ధమును పదలి తక్కిన ౧౫ ఏకోద్దిష్టశ్రాద్ధములం జేర్చి ౧౧-వ దినంబునఁ జేసి సపిండి కరణం బైనపిమ్మట మరల నాయాకాలములయం దూనాదిమాసశ్రాద్ధములను, తక్కిన సోదకుంభశ్రాద్ధములను జేయవలయును.

అవ. సాపిండిత్రైపక్షికయోః కాలనిర్ణయ మాహ —

త్రి ష్వాద్యాదిషుచ త్రిపక్షవిషయే మాసే త్రిమాసే౭థవా
షాన్తాసే నవమాఖ్యమాసవిషయే ఏకాదశే వత్సరే,
కార్యం తత్ర సపిండనం దశను త త్కాలేషు శుద్ధే దినే
స్యాత్త్రైపక్షికకర్త పంచను దినేషేవ త్రిపక్షాదిషు. 309

వ్యా.—త్రి ష్వితి ఆద్యాదిషు ఏకాదశద్వాదశత్రయోదశేషు త్రిషు దివ సేషు త్రిపక్షవిషయే తృతీయే పక్షే ప్రథమమాసే త్రిమాసే తృతీయేమాసే అథవా షాన్తాసే పక్షే మాసే వా నవమాఖ్యమాసవిషయే నవమమాసే ఏకాదశే మాసి అథవా వత్సరే సంవత్సరాం తేవా ఏతేషు దశను కాలేషు శుద్ధే దినే యస్మిన్కస్మిన్చిచ్చు భదినే సపిండనం సపిండికరణం కార్యం కర్తవ్యం. త్రైపక్షికకాల మాహ. స్యాదితి — త్రిపక్షాదిషు త్రిపక్షః తృతీయపక్షః ఆది క్యేషాం తేషు పంచను దినేషు తృతీయపక్షాంతేషు పంచను దినే ష్విత్యర్థః. చత్వారింశద్దినా దూర్ధ్వమితి వచనాత్. త్రైపక్షికకర్త స్యాత్ కుర్యా దిత్యర్థః. తృతీయపక్షవిహితం కర్త త్రైపక్షిక మిత్యన్వర్థ సంజ్ఞేవ.

అవ. సపిండికరణత్రైపక్షికశ్రాద్ధములకు కాలమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. మృతాహస్సు మొదలు, ౧౧, ౧౨, ౧౩ ఈ దినములలో నైనను, ౩-వ పక్షంబున నైనను ౧, ౩, ౬, ౯, ౧౧, ౧౨ ఈమాసములలోనైన నొకపక్షాంగశుద్ధి యుక్తదినంబున సపిండికరణము

జేయవలయుననియు, 3-వ పక్షంబున నాదియందు ౧౦ దినములకు పిమ్మట, ౫ దినములలో నొకదినంబునఁ దైవతేకశ్రాద్ధము చేయవలయుననియును నెఱుంగఁదగినది.

అవ. అథోనత్రయకాలనిర్ణయ మాహ.—

నిత్యం ద్వాదశవాసరే మృతదినా దూనం తు సర్వస్య త
నోచే న్నాసత్పతీయభాగవిషమే శుద్ధేఽహ్ని కార్యం పునః,
ఊనం మధ్యమపంచకే శుభదినే పక్షే తథా ద్వాదశే
పూనం చాంతిమపంచకేఽన్యదపి తత్పక్షే చతుర్వింశకే. ౩10

వ్యా.—నిత్య మితి. మృతదినాత్ ద్వాదశవాసరే ద్వాదశదినే సర్వస్య సర్వశా
భినా మిత్యర్థః ఊన మాసమాసికంతు నిత్యం ఆపశ్యక మిత్యర్థః తదూనం నోచే
ద్వాదశకేహాన న సంభవే ద్యది మాసత్పతీయభాగవిషమే మాసస్య ప్రథమమాసస్య
య స్తృతీయా భాగః తత్ర కస్తింశ్చ ద్విషమే ఆద్యమాసే వింశతిదినానంతరవిషమ
దిన ఇత్యర్థః శుద్ధేఽహ్ని పునఃచైవత్వేన సపిండికకణానంతరం కార్యం. ఏకాదశకేఽ
హ్ని ప్రేతత్వేన కర్తవ్య మిత్యుక్తత్వా త్సునరి త్యుక్తం. ద్వాదశకేఽహ్నితు శుభది
నాదికం న విచార్యం. ద్వాదశే పక్షే మృతదినాత్ ద్వాదశే పక్షే మధ్యమపంచకే
ద్వితీయపంచకే కస్తింశ్చ మృభదినే ఊన మాసపాక్షాసికంతుర్యాత్. తథా చతుర్విం
శకే పక్షే అంతిమపంచకే శుభదినే అన్యద పూన మానాబ్దికంతుర్యాత్.

అవ. ఊనత్రయకాలమును జెప్పచున్నాఁడు.—

తా. మృతదినములకు ౧౨-వ దినంబున, ఊనమాసిక మపశ్య
ముగఁ జేయవలయుననియు, ఆదినమునఁ జేయట కనుపపత్తి సంభవించె
నేని, ౨౦ దినములకుపైన, ౧౦ దినములలో శుద్ధిగల యొక బేసిదినంబునఁ
జేయవచ్చుననియు, ౬-వ మాసమున, ౨౦-వదినముమొదలు ౨౫-వ
దినమునకు లోగా శుద్ధిగల యొకదినంబున, ఊనపాక్షాసికంబును ౧౨-వ
మాసంబున ౨౫-దినములకు పైన నొకశుద్ధియుక్తదినంబున, ఊనాబ్దిక
మాసికంబునుం జేయవలయునని యెఱుంగఁదగినది.

అవ. ఊనత్రయార్జ్యకాల మాహ.—

సందాదర్శచతుర్దశీభృగుశని ష్వగ్ని త్రిపూర్వాసురే
మానాన్యేవ సహి త్రిపుష్కరదినే ష్వన్యేష్టు వజ్రేష్వప్వది,

కుర్యాదుత్తరమానికేన సహ తత్ప్రాజ్ఞాసికం చాకృతం
న త్రైపఠిక మూనకర్త చ తథా పశ్యాచ్చరే దేవ తత్. 311

వా. — సందేతి. సందాః సందతిభయః, దశోఽమావాస్యా చతుర్దశీ పక్ష
ద్వయగతా, భృగుశనీకుక్రశనివాసకా ఏతేషుచ, అగ్నిఃకృత్తికా త్రిపూర్వా పూర్వా
భల్లునీ పూర్వాషాఢా పూర్వాభాద్రాః ఆసురం మూలం ఏతేషుచ, తథా త్రిపుష్కరది
నాని ఐత్యమాణాని ఏతేషు, అన్యే మా కృత్వతిరిక్తేషు ఐచ్ఛేషు ద్విపాత్రిపాన్నక్షత్రే
షు చ ఊనాన్యేషు న కార్యాణి మాసికాదీనా మయం నియమో నాస్తీ త్యేవకారా
ర్థః. మాసికానా మంతరితే గతిమాహ. ప్రాజ్ఞాసిక మితి. — ప్రాజ్ఞాసికం అకృతంచేత్
తత్ అంతరితం మాసికం ఉత్తరమానికేన సహ కుర్యాత్. త్రైపఠికం ఊనకర్త చ ఆతీతం
యది పశ్యాత్ సచరేత్ న కర్తవ్యం.

అవ. ఊనత్రయమునకు నిషిద్ధ కాలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. సందతిభులును, అమావాస్యయు, ఉభయపక్షచతుర్దశీతి
భులును, శుక్రశనివారంబులును, కృ, పూష, పూషా, పూభా, మూ -
ద్విపాత్రినాన్నక్షత్రంబులును, చెప్పఁబోవు త్రిపుష్కరదినంబులు సేవి
ఊనమాసికములకు నిషిద్ధంబు లనియు, అనుపపత్తిచేత నిలిచియున్న
మాసికము నానైమాసికముతోఁ జేర్చి చేయవచ్చుననియు, ఊనత్రై
పఠికమాసికము లట్లు చేయఁగూడదనియు నెఱుంగఁదగినది.

అవ. అథ సంక్రాంతి పుణ్యకాలనిర్ణయ మాహ. —

త్రింశ త్కర్కటకేతు పూర్వ మయనే నాడ్యః పరే వింశతి 312
రైత్యార్యంప్రిమ నాడికా నృపమితా మేషే తులాయాం దశ,
పక్షి శ్రేచ్చివ పరేషు పుణ్యఫలదాః స్నానం చ దానం పితృః
శ్రాద్ధం కార్య మివాబ్జయోర్గ్రహణయో న్నద్య త్పితృప్రీతిదమ్.

వా. — త్రింశ దితి. కర్కటకే కర్కటకసంక్రాంతౌ పూర్వం సంక్రమణా
త్పూర్వం త్రింశన్నాడికాః, ఆయనే పకరేతు పరే సంక్రమణానంతరం వింశతి ర్నా
డ్యః పుణ్యఫలదాః. గివా సంక్రమణవిషయ మేతత్. రాత్రా తు చత్వారింశ ద్దక్షి
కాః పుణ్యాః తదుక్తం. హేమాద్రా. 'త్రింశ త్కర్కటకే నాడ్యో మకరేతు దశాధి
కాః, తావే దక్షిణే పూర్వ మతీతే చోత్తరాయణే. ఆస్తాత్పూర్వ క్రింక్రమే నత్ర
తదహః పుణ్య మాచరేత్, ప్రదోషే వార్ధరాత్రే వా స్నానం దానం పరేఽహ' నితి

దైత్యార్థ్యంప్రిఘ విష్ణుపదపుణ్యకాలేఘ సృపమితాః యోజకనాడికాః పూర్వాః మేషే
తులాయంచ దశ పూర్వం పంచ ఉత్తరే పంచ చ నాడ్యః పరేఘ మిధునకన్యాధను
ర్మీనేఘ పడశీతిముఖేఘ పష్టి రాడికాః పూర్వోత్తరయో రితివివేకః. ఏతేఘ స్నా
నం దానం పితృశ్రాద్ధంచ కార్యం కర్తవ్యం. ఇనాజ్ఞయోః సూర్యచంద్రచుసోః గ్ర
హణయో స్తద్వత్ శ్రాద్ధాదికం పితృప్రీతిదం భవతి.

అవ. సంక్రాంతి పుణ్యకాలనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు —

తా. కటకసంక్రమణమునకుపూర్వమున 30 ఘడియలును మకర
సంక్రమణమునకుచియందైన తదనంతరంబున 30 ఘడియలును, రా
త్రియందైన రం ఘడియలును, వృషభ సింహవృశ్చికకుంభసంక్రాం
తులనెడి విష్ణుపదపుణ్యకాలములకు పూర్వంబున ౧౬ ఘడియలును, మే
షతులసంక్రమణములకు పూర్వంబున ౫ ఘడియలును పరంబున ౫ఘ
డియలును, మిధునకన్యాధనుర్మీనములనెడి పడశీతిపుణ్యకాలములకు
పూర్వంబున 30 ఘడియలును, పరంబున 30 ఘడియలును, పుణ్యఫ
లప్రదంబులు గాన నీపుణ్యకాలములయందును, సూర్యచంద్రగ్రహణ
కాలములయందును స్నాన దాన పితృశ్రాద్ధాదు లావశ్యకంబుగఁ జేయ
వలయును.

అవ. అఖండతిథినక్షత్రనిర్ణయ మాహ.—

సంపూర్ణా యది తారకాశ్చ తిథయ స్సృష్టి స్తా అఖండాభిధా
అ వ్యర్కోదయసంయుతా న శుభదా స్సర్వవ్రతానా మపి,
యన్వారోదయగా ఇనాస్తసహితా స్తా అ వ్యఖండాః పరే
స్రాహు ర్యా దినఖండ మవ్యతిగతా స్తా అ వ్యఖండా ఇతి. 313

వ్యా.—సంపూర్ణా ఇతి. తారకాశ్చ తిథయ శ్చయా సంపూర్ణాః సూర్యోద
యమారభ్య పరేహని సూర్యోదయపర్యంతం వ్యాప్నువంతి తా స్తారకాశ్చిథయశ్చ
అఖండాభిధాః అఖండసంజ్ఞికాః. అర్కోదయసంయుతా అపి సూర్యోదయకాలమా
త్ర మభివ్యాప్యేతరకాలానభివ్యాప్తా యది తాస్తు సర్వవ్రతానా మపి నశుభవాః.
ఖండతిథినక్షత్రేఘ వ్రతారంభం వ్రతోద్యాపనం చ నవర్యా దిత్వర్థః. తథాచ దైవ
జ్ఞవిలాసే స్సత్యవ్రతః. 'ఉదయస్థా తిథి ర్యా హి న భవే ద్దినమధ్యగా, సా ఖండా
న ప్రధానా స్యా ద్యౌతారంభే సమాపన' ఇతి. ఉద్వా అర్కోదయగాః సూర్యో
దయగతా స్సత్యః ఇనాస్తసహితాః సూర్యాస్తమయముక్తాః సూర్యోదయప్రభృతి

సూర్యాస్తమయపర్యంతం యః ప్రవర్తంతే తా ఇత్యర్థః. తా అప్యఖండా భవంతి. యా దినఖండం దివసపూర్వాక్షం ఆతిగతాః ఆతిక్రాంతా స్తా అప్యఖండా ఇతి పరే ప్రామాః. కేచి ద్వందంతి ఆఖండతిథినక్షత్రేష్యేన ప్రతారంభం ప్రతోద్యాపనం చ కర్తవ్య మిత్యాశయః. ప్రతాంతే తు నాయం నియమః సతి స్వకాలే బలవత్వాత్.

అవ అఖండతిథినక్షత్రనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. సూర్యోదయముమొదలు మఱునాఁడు సూర్యోదయము వఱకు వ్యాపించియున్న తిథినక్షత్రంబులును, సూర్యోదయముమొదల స్తమయమువఱకు వ్యాపించియున్న తిథినక్షత్రంబులును, కొందఱి మతంబున సూర్యోదయముమొదలు మధ్యాహ్నకాలమువఱకు నున్న తిథినక్షత్రంబులును అఖండంబు లనియు నివి ప్రతారంభ ప్రతోద్యాపనములకు యోగ్యంబు లనియు సూర్యోదయమందుమాత్రమున్న తిథినక్షత్రములు సర్వవ్రతములకు నయోగ్యంబు లనియు వ్రతసమాప్తికి నీ నియమము పనిలే దనియు ననుట.

అవ. అఖండతిథినక్షత్రేషు కర్తవ్యాని విశేషప్రతాన్యాహ, —

శుక్లే భాద్రపదే చతుర్థదివసే భూపుత్రనారాన్వితే
చిత్రాధిష్ఠ్యయు తేఽప్యఖణ్డాతిథిభే సిద్ధేశపుత్ర వ్రతమ్,
కుర్యా ద్భాద్రపదే సితే కలిదినేఽనంతవ్రతం శ్రీప్రదం
భాద్రే పంచదశేఽప్యఖండదివసే కుర్యా దుమేశవ్రతమ్. 314

వ్యా.—శుక్ల ఇతి. భాద్రపదే మాసే శుక్ల శుక్లపక్షే భూపుత్రనారాన్వితే చిత్రాధిష్ఠ్యయుతే చిత్రాక్షత్రముక్తిపి అఖండతిథిభే అఖండతిథినక్షత్రే సిద్ధేశపుత్ర వ్రతమ్ సిద్ధివినాయకవ్రతమ్ కుర్యాత్. భాద్రపదే సితే శుక్లపక్షే కలిదినే చతుర్థ్యాం అఖండదివసే శ్రీప్రద మిశ్వర్యప్రద మనంతవ్రతంకుర్యాత్ భాద్రే భాద్రపదే పంచదశే పౌర్ణమిన్యాం అఖండదివసేఽపి అఖండదివసేష ఉమేశవ్రత ముమామహేశ్వర వ్రతం కుర్యా దాభేత్.

అవ. అఖండ తిథినక్షత్రములయం చారంభింపఁదగిన వ్రతములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. భాద్రపదశుద్ధంబున కుజవారచిత్రానక్షత్రములతోఁగూడిన యఖండచతుర్థతిథియందు సిద్ధివినాయకవ్రతంబును ఆపక్షమున

సఖండంబగు చతుర్దశీయందనంతవ్రతంబును అట్టిపూర్ణిమయందుమా మహేశ్వరవ్రతంబు నారంభింపవలయును.

అవ అభ్యంగనిషేధకాల మాహ. —

శ్రీశార్దూదిమశక్రభేషు నిశి చే త్పాతేఽష్టమిద్వాదశీ

నందాపర్వచతుర్దశీ వ్రతపితృశ్రాద్ధేషు దీతౌ స్వపి,

యాత్రాహే మృతసూతకే కుజకవిబ్రహ్మార్యవారేషు వా

నాభ్యంగం శిశువృద్ధిరోగిషు యది ద్రవ్యాంతరస్థం శుభమ్. 315

వ్యా. — శ్రీతేతి. శ్రీశార్దూదిమశక్రభేషు శ్రవణార్ద్రాశ్విసజ్యేష్ఠాసత్తత్రేషు ని శి రాత్రౌపాతే ష్టమీపాతమహాపాతదినేన ఆష్టమిశుక్లాష్టమి ద్వాదశీ పక్షద్వయగతా నందాపూర్వోక్తతిథయః పర్వాణి పంచపర్వాణి చతుర్దశీ శుక్లచతుర్దశీ ప్రతాని ప్ర తదినాని పితృశ్రాద్ధదినాని ఏతేషు దీక్షాతిథిష్టపి, కించ యాత్రాహే ప్రయాణదినే మృ తసూతకే మృతశౌచమధ్యే కుజకవిబ్రహ్మార్యవారేషు వా అంగారకశుక్రాదిత్యగురు వానరేష్వపి అభ్యంగం తైలాభ్యంగం స కుర్యాత్. శిశువృద్ధిరోగిషువిషయే తు ద్ర వ్యాంతరస్థంయది దూర్వాదిద్రవ్యాంతరయుతంచే తైలం శుభం శుభప్రదం భవేత్, 'రవో దూర్వాం గురౌ పుష్పం భృగౌ గోమయ మేవ చ, భామే చ యోజయే నృ త్నాన్నిం తైలదోషపమత్తయ' ఇతి నివనాత్, కేషేషు శోభనమి త్యర్థా ల్లభ్యతే.

అవ అభ్యంగనిషేధకాలమును జెప్పచున్నాడు. —

తా. శ్రా, ఆర్ద్ర, అశ్వి, జ్యే, ఈనక్షత్రములును రాత్రియు ష్టమీ పాతమహాపాతలతోఁ జేరిన దినంబులును శుక్లాష్టమియు పక్షద్వయగత ద్వాదశీయు నందతిథులును పంచపర్వంబులును శుక్ల చతుర్దశీయు వ్రత దినంబులును స్వకర్తృకశ్రాద్ధదినంబులును దీతౌమధ్యదినంబులును ప్రయాణదినంబును మృతాశౌచమధ్యదినంబులును కుజశుక్రభాను గురువారంబులును వీనియం దభ్యంగము చేయఁగూడదనియు బాల వృద్ధిరోగులకు భానువారమున దూర్వము గురువారంబున బుష్పం బును శుక్రవారమున గోమయంబును కుజవారమున మృత్తికము దైలముతోఁ జేర్చి యభ్యంగముచేయ దోషంబులేదనియు నీచెప్పిన దినములు గాక తక్కినదినంబులు శ్రేష్ఠములు.

అవ. నిషిద్ధదివసే వ్యభ్యంగవిధి మాహ. —

అభ్యంగం శుభ మత్ర దుష్టసమయేఽ. ప్యాద్యంతయో ర్వా శుభే

స్వాతీయు క్తదినే త్వీషే చ బహుళే త్రి ష్వేషు భూతాదిషు,
పూర్వస్తికా దినసే రవౌ మృగయుతే హ్యశౌచపూర్ణే దినే
వర్షాదౌ భృగువాసరోత్తరదశే చే దర్శకామీ భవేత్. 316

వా. — ఆభ్యంగమితి. శుభే వివాహోపనయనకాలే శుభకర్తృణివిషయే ఆద్యం
తయో ర్దివసయోర్యా ఇషే ఆశ్వయుజమానేబహుళే కృష్ణపక్షే స్వాతీయు క్తదినే స్వా
తీనక్షత్రయు క్తదినే భూతాదిషుచతుర్దశ్యాదిషు త్రిష్యేష రవౌ మృగయుతే మకరసం
క్రమణేసతి పూర్వస్తికా దినసేఽపి ఆశౌచపూర్ణదినసే చ వర్షాదౌ చైత్రశుక్లప్రతిపది
దుష్టసమయే దుష్టవాసరతిథినక్షత్రేషువా శుభం మంగళప్రద మభ్యంగం కుర్యాత్.
భృగువాసరోత్తరదశే నిషిద్ధేషి భృగువాసరే ఉత్తరదశే దినసోత్తరాశ్చ అర్ధకామీ భవే
ద్యది ఆభ్యంగం కుర్యాత్.

అవ నిషేధదినములయందు నభ్యంగముఁ జేయవలసినవిధిని
జెప్పచున్నాఁడు. —

తా. వివాహోదిశుభ కాలములయొక్క ఆద్యంతదినములును ఆశ్వ
యుజబహుళంబున స్వాతీనక్షత్రముతోఁ గూడినదినమనఁగా; దీపావళి
యు మకరసంక్రమణమునకు తొలిదినమనఁగా; భోగిపండుగయు జాతా
శౌచపూర్ణదినంబును సంవత్సరాదియు నీదినములు పూర్వశ్లోకోక్త
నిషిద్ధదినములతోఁ జేరియుండినను ఈ కాలములయందు మంగళకరం
బగు నభ్యంగ మావశ్యకముగఁ జేయవలయుననియు ధనకాముఁడగు
నరుఁడుశుక్రవారమందు మధ్యాహ్నంతరంబున నభ్యంగముఁ జేయ
వలయుననుట.

అవ. యుద్ధే నక్షత్రవారలగ్ననిర్ణయ మాహ. —

ఆర్ద్రాగ్నేయమఘాసు రేంద్రభరణీపూర్వాంబునాథోరగ

స్వాతీతవృష్టహయేషు కృష్ణవిజయారిక్తాసు విష్ట్యామపి,

మాహేయామరపూజ్యమందదినకృద్వా ర్షలగ్నాంశకే

యః కుర్యాత్సమరం స జైత్రవిభవః న్యా ద్వీరకర్తా చిరం 317

వా. — ఆర్ద్రేతి ఆర్ద్రాగ్నేయమఘాసురేంద్రభరణీపూర్వాంబునాథోరగస్వా
తీతవృష్టహయేషు ఆర్ద్రాగ్నితికాసుమామాలక్ష్మీష్టాభరణీపూర్వాత్రయశతతారాశ్రే
షాస్వాతీత్రాన్విశీషు చతుర్దశనక్షత్రేషు కృష్ణవిజయాః కృష్ణపక్షజయతిథయః రిక్తాః
ప్రసిద్ధాః ఏతాసుచ విష్ట్యాం భద్రఃరణేఽపి మాహేయామరపూజ్యమందదినకృద్వా
ర్షలగ్నాంశకే కుజగురుశన్యాదిత్యవాసరేషు ఏతత్సంబంధిషు ఋషేషు మేషపృచ్ఛిక

ధనుర్నీనమకరకుంభసింహరాశిభు ఏతేషు చంద్రాధిష్ఠితేషు లగ్నేషు ఏతదంశేషు చ సమరం యుద్ధం యః పుమాన్ కుర్యాత్. స జైత్రివిభవః జయశీలపరాక్రమః చిరం చిరకాలం వీరకర్తాచ స్యాత్.

అవ. యుద్ధమునకు తిథివారనక్షత్రలగ్నముల నిర్ణయింపుచు న్నాడు.—

తా. ఆర్ద్ర, కృ, మ, మూ, జ్యే, భ, పూఫ, పూష, పూభా, శ, ఆశ్రే, సావీ, చి, అశ్వి ఈ ౧౪ నక్షత్రములయందును, కృష్ణపక్ష జయతిథులయందును, రిక్తతిథులయందును, భద్రకరణమునందును, కుజ గురుశనిభానువారములయందును, వీనిసంబంధములగు మేషవృశ్చిక ధనుర్నీనమకరకుంభసింహరాసులలోచంద్రుఁడుండగనీలగ్నములయందును, వీని అంశములయందును, యుద్ధమునకుఁ బోయినపురుషుఁడు జయశీలపరాక్రమవంతుఁడును, స్థిరతరం బగుశౌర్యముగలవాఁడు నగు ననుట.

అవ. యమకంటక గుళికార్ధప్రహారస్వరూప మాహ —

భానా బాణనగాబ్ధయ శ్శశిదినే తోయర్తుశైలాః కుజే రామేష్వక్షీ బుధేఽక్షీనాగరశరా జీవే తీతిత్ర్యప్తమాః, శుక్రేశైలదృగగ్నయ శ్శనిదినే త్వష్టైకవస్థాః క్రమా

ద్యామార్ధం యమకంటకాఖ్యగుళికాఖ్యార్ధప్రహారాభిదాః 318

వ్యా — భానా వితి. భానా రవివాసరే బాణనగాబ్ధయః పంచమసప్తమచతురాః యమార్ధ మర్ధయామాః, యమార్ధ మితి స్వత్రానుషంగః. శశిదినే సోమవాసరే శో యర్తు శైలాః చతుర్థివస్తసప్తమార్ధయామాః, కుజే భానువాసరే రామేష్వక్షీ తృతీయ పంచమద్వితీయార్ధయామాః, బుధేఽక్షీనాగరశరాః ద్వితీయచతుర్థ పంచమార్ధయా మాః, జీవే గురువాసరే తీతిత్ర్యప్తమాః, ప్రథమతృతీయాప్తమార్ధయామాః, శుక్రేశుక్ర వాసరే శైలదృగగ్నయః సప్తమద్వితీయతృతీయార్ధయామాః, శనిదినే శు అష్టైకవస్థా అప్తమప్రథమష్టార్ధయామాః క్రమాత్ యమకంటకాఖ్యాః గుళికాఖ్యా అర్ధప్రహారాభిదా శ్చ భేదయుః ఏతే శుభకర్తసు ఐర్వా ఇతిశేషః.

అవ యమకంటకగుళికార్ధప్రహారముల స్వరూపమును జెప్పు చున్నాడు.—

తా. అహః ప్రమాణఘటికల నెనిమిది భాగములు చేసిన నాభా గములలో ఆదివారంబున ౫-వ భాగము యమకంటకంబును, ౭-వ భా

గము గుళికయు, ర-వభాగ మర్ధ ప్రహారంబును ఈరీతిన సోమవారంబున
ర, ౬, ౭ కుజవారమున ౩, ౫, ౨ బుధవారమున ౨, ౪, ౫ గురు
వారమున ౧, ౩, ౪ శుక్రవారమున ౭, ౧, ౩ శనివారమున ౪,
౧, ౬ ఈభాగములకు వచ్చెడియర్ధయాచుకాలము, క్రమంబున యమ
కంటకగుళికార్ధ ప్రహారము లనంబడును. కాన నివి శుభకర్తృల కయో
గ్యంబు లగు ననుట.

అవ అవమా త్రిద్యుస్పృక్తివిధనవమీస్వరూప మాహ. —

ఏకస్త్రి స్పృశి వార ఏవ తిథయో వ్యాప్తా వ్రయ సామవమా
త్రిద్యుస్పృక్తి ధృ వానరేషు చ తిథి శ్చైకాతినింద్యా శుభే,
ప్రత్యక్షో నవమీ ప్రయాణనవమీ కార్యేషు సర్వేషు వా
యాత్రాధిష్ఠ్యపునః ప్రవేశనవమీ తిస్రశ్చ మృత్యుప్రదాః. ౪:9

వ్యా — ఏకస్త్రి స్పృశి. త్రయస్తిథయః ఏకస్త్రిక్ వారే వాసరఏవ వ్యాప్తా
స్సంక్రాంతాశ్చేత్. తదా సా తిథి కవమా అవమాసంజ్ఞికా. ఏకా తిథిః త్రిధృ వాన
రేషు చ వ్యాప్తా యది సా త్రిద్యుస్పృక్, ఏషా త్రిద్యుస్పృక్, సా అవమా చ శుభే
శుభకర్తృణి ఆతినింద్యా అతిసుప్తా స్యాత్. సర్వేషు సకలేషు ప్రత్యక్షా నవమీ ప్ర
యాణనవమీ చ యాత్రాధిష్ఠ్యపునః ప్రవేశనవమీ యాత్రాధిష్ఠ్య న్నవమనక్షత్రే నవమది
వనే వా పునః ప్రవేశః ప్రవేశనవమీ ఏతా స్తిస్రశ్చ మృత్యుప్రదాః శ్మయః.

అవ. అవమాత్రిద్యుస్పృక్తి క్రివిధనవమీస్వరూపమును జెప్పు
చున్నాడు. —

తా. ఒక వారమున ౩ తిథులు వ్యాపించియున్న నది యవమ
యనియు, ౩ వారములయం దొకతిథి వ్యాపించియున్న నది త్రిద్యు
స్పృక్కనియు ననంబడుం గాన నీరెండుతిథులును శుభ కార్యముల
కర్తవ్యంతాయోగ్యంబులనియు ప్రత్యక్షనవమియు, ప్రయాణనవమియు,
ప్రవేశనవమియు నీమూడును సకలకార్యములకు నతినింద్యంబులు.

అవ. పాదచ్ఛాయాగతఘటికాప్రమాణ మాహ. —

యావంత్య శ్చరూప్రభాః ప్రతిదినం మేషాదిషట్స్వేవ ష
డ్యోజ్యశ్చైవ తులాదిషట్సు జలధిత్రిద్యోక్తీ రామాబ్దయః,
అర్ధీశ్చత్య దినప్రమాణఘటికా స్పష్టాహతా నాడికా
స్తావంత్యోపరపూర్వయోః స్థితిగతా యత్పూర్వసంఖ్యాభిధాః.

వ్యా.—యావంత్య ఇతి. ప్రతిదినం ప్రత్యహం చరణ ప్రభాసాదచ్చాయాః
యావంత్యో యావత్సంఖ్యాకాః తాను మేహాదిపట్ను మేహాదిపట్నంక్రాంతిః క్రమా
త్ జలధిత్రిద్యవ్యతీరామాభయః జుగ్ధయ శ్చతస్రః త్రిస్రః త్రియం ద్వే ద్వయం
అక్షిణీ ద్వే రామా స్త్రిస్రః అభయ శ్చతస్రః ఇతిపట్ పట్నంఖ్యావీవ యోజ్యాః.
తులాదిపట్ను తులాదిపట్నంక్రాంతిః చ క్రమాత్ ఏతా ప్షట్సంఖ్యావీవ యోజ్యాః
తాః పృథక్ స్థాపనీయాః. తతః దినప్రమాణఘటికాః అర్ధీకృత్య సప్తాహతా సప్తభి
ర్ఘటితాః యా స్తాః జలధిత్రిద్యవ్యతీరామాభిసంఖ్యాముతాభిః పాదచ్చాయాభిః
విధితే దితిశేషః. తేన యత్పూర్వసంఖ్యాభిధాః పూర్వం యావత్సంఖ్యాకా నాడికాః
తావంత్యో నాడికా ఘటికాః అపరపూర్వయోఽది నాపరార్ధపూర్వార్థయోః స్థితగతాః
స్థితాశ్చ గతాశ్చ క్రమేణ భవేయుః. దినాపరార్ధే స్థితాః పూర్వార్ధే గతా ఇత్యర్థః.

అవ పాదచ్చాయవలన ఘటికా ప్రమాణమును దెలుసుకొను
విధముఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. తననీడ తనయడుగులచేఁ గొలిచి, ఆయడుగులసంఖ్య
తోడ, మేషకన్యాతులామీసమాసములయందు ర ను, వృష, సింహ,
పృశ్చిక, కుంభ మాసములయందు 3 ను, మిథున కర్కట ధను ర్కర
మాసములయందు ౨ ను జేర్చి, అహః ప్రమాణఘటికల ౨ భాగములు
జేసి, యంచొక భాగము నేడింట గుణించి, పూర్వోక్తంబగు నధికసం
ఖ్యతోఁ జేరిన పాదచ్చాయలసంఖ్యచే భాగించగ నేర్పడి నన్నిగడియ
లప్రాద్దు మధ్యాహ్నమునకు ముందుగనైన జరిగినదనియు మధ్యాహ్న,
మునకు పిమ్మటనైన నున్నదనియు నెఱుంగవలయును.

అవ. పూర్వజ్ఞోకే పాదచ్చాయయా దివాభాగే ఘటికానిర్ణయ
ముక్త్యా ఇదానీం రాత్రౌ ఘటికానిర్ణయ మాహ.—

త్యక్త్వాఽర్కాన్వితభాది సప్త నిశి చే ద్యావంతి మధ్యాహ్నాభా
నేకైకకస్యతు నాడికాద్వయ మిదంచోర్ధ్వాంఘ్రియ క్తక్రమాత్,
లగ్నానామపి షట్కమేవ నియతం సూర్యోరయాద్యాలయా
త్సూర్య స్యాస్తమయాది చేన్నిశి తథా లగ్నాని షట్ప్రకమాత్.

వ్యా.—త్యక్త్వేతి ని శిరాతొచేత్ అర్కాన్వితభాది సూర్యాధిష్ఠితనక్షత్రి
ప్రభృతి మధ్యాహ్నాభాన యావంతినభోమధ్యగతనక్షత్రి పర్యంతంగణనయాయావత్సం
ఖ్యాకానినక్షత్రాణి భవంతీత్యర్థః తేషు సప్తభాని త్యక్త్వా విహాయ అవశిష్టానియాని

తే మ్వేకై కస్యనక్షత్రస్యనాడికాద్యయంతిచక్షుర్ధ్యంభియు క్తక్రమాత్ నూర్యా
 ధిష్ఠినక్షత్ర మారభ్య వత్సమాణాః పాదా యావంతిః తేషా మేకైకస్య అర్థఘటికా
 నియమేన జ్ఞేయా ఇతిభావః నిర్ణయంతర మాహ. — నూర్యోదయాద్యాలయాత్
 నూర్యాధిష్ఠితరాశి మారభ్య లగ్నానా మపి షట్కమేవ నియతం దివసస్య ప్రమాణం.
 నిశి రాత్రాచేత్ నూర్యాస్తమయాది యథాతథా పున నూర్యోదయపర్యంతం తథా
 క్రమాత్ లగ్నాని షడేవ నియతాని భవేయః

అవ. రాత్రియందు ప్రొద్దును దెలుసుకొనుటకు సాధకమును
 జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. ప్రతిదినమందు నూర్యుఁడున్ననక్షత్రముమొదలు చుచ్చగత
 నక్షత్రమువఱకు గణనచేసి, అందు ౭ నక్షత్రముల విడిచి తక్కిననక్షత్ర
 ములకు నొక్కొక నక్షత్రమునకు రెండేసిగడియలచొప్పునను నూ
 ర్యుఁడు తానున్ననక్షత్రముం దెన్నవపాదమందుండునో, ఆపాదము
 మొదలు తక్కిన పాదములలో నొక్కొక పాదమునకు అరగడియ
 చొప్పునను గణనచేయుగా నేర్పడినమొత్త మప్పటికి గతించిన గడియ.
 లనియు, నూర్యుఁడున్న రాశిమొదలునూర్యాస్తమయమువఱకు ౬ రాసు
 లనియు, అస్తమయము మొదలు మఱుసాఁడు నూర్యోదయము వఱకు
 ౬ రాసులనియు సభిప్రాయము.

అవ విష్టిదినా న్యాహ. —

రాకా పూర్వగతేఽప్య మీతి దినయో ర్విష్టి స్థితే మృత్యుదా

సైకాదశ్యపి మృత్యుకృ త్పరదలే విష్టి శ్చతుర్థీ తయోః,

సప్తమ్యత చతుర్థీతి దినయో ర్జ్ఞాతా తు పూర్వా తయో

ర్విష్టిః స్యా ద్దశమీ తయోః పరదలే కృష్ణే శ్రుతీయా సదా. 322

వ్యా. — రాత్రీతి. నితే శుక్లపక్షే రాకా పూర్ణిమా అప్యమి ప్రసిద్ధా ఇతి దిన
 యో ర్దివసయోః పూర్వదలే పూర్వార్ధే విష్టిశ్చతుర్థీతయోః స్యాత్. సా మృత్యుదా
 మరణంబునీ భవేత్. అస్య శుక్లపక్షస్యసంబంధినో ఏకాదశీచతుర్థీతి తయో ర్దినయో
 రపి పరదలే ఉత్తరార్ధే విష్టిః స్యాత్. కృష్ణే బహుళపక్షే సప్తమీ చతుర్థీదినయో
 ర్విష్టిః పూర్వార్ధే వ్యాసినీ చాతా స్యాత్. అన్తీన్నక్షత్రం దశమీ శ్రుతీయేతి దినయోః
 పరదలే ఉత్తరార్ధే సదా సప్తదా విష్టిః స్యాత్. ఏషా మృత్యుకృద్భవేత్. శుభకర్మ
 స్థితి కేషః.

అవ. భద్రకరణదినములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. శుక్లాష్టమీ పూర్ణిమా కృష్ణచతుర్దశీ కృష్ణసప్తమీతిథుల పూర్వార్థమందును, శుక్లకాదశీ శుక్లచతుర్థీ కృష్ణనవమీ కృష్ణతృతీయల యుత్తరార్థమందును భద్రకరణము సంభవించుచున్నదిగాన నవి శుభకర్మలవిషయమై మృత్యుప్రదము లని యెఱుంగఁదగినది

అవ. హలచక్ర మాహ.—

స్యా చక్రం హలనామకం సమచతుష్కోణం లిఖేచ్ఛేత్క్రమా దీశాన్యాం రవిముక్తభాది విలిఖేద్ధిష్ఠాని దిక్ష్యప్తను,

గం గా గాణ గ మా గు రు శ్చ సతతం జ్ఞేయం మహాదిక్షు భం దద్యాత్పూర్ణ ఫలం విదిక్షు విఫలం భూమిప్రవేశే కృషే. 328

వ్యా.—స్యాదితి. సమచతుష్కోణం సమచతురక్రం చక్రం విలిఖేచ్ఛేత్ హలనామకం లాంగలాఖ్యం చక్రం స్యాత్. అత్ర ఈశాన్యాం ఈశాన దిక్పృథ్వీత్యర్థః క్రమాత్ అష్టమ దిక్షు రవిముక్తభాది మార్యవిస్మప్తనక్షత్రప్రభృతి యథాతథా గంగాగాణగమాగురుః అక్షరసంఖ్యయా గం త్రిణి గా త్రిణి గా త్రిణి పంచ గ త్రిణి మా పంచ గ త్రిణి రుః ద్వే ఏవం ధిష్ఠాని సప్తవింశతి నక్షత్రాణి విలిఖేచ్ఛేత్ మహాదిక్షు భం పూర్వదక్షిణశ్చిహిత్రాను చతస్సఘ దిక్షు సితనక్షత్రాణీ త్యర్థః కృషే కృషికర్తృణివిషయే భూమిప్రవేశే పూర్ణఫలం పూర్ణలాభం సతతం దద్యా దితి జ్ఞేయం విదిక్షు ఈశాన్యాగ్నేయనైరుతివాయవ్యేషు సితనక్షత్రాణి విఫలం ఫలాభాసం దద్యాదితి జ్ఞేయం దైవజ్ఞై రితి శేషః.

అవ. హలచక్రమును జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. సమచతుష్కోణమగు హలచక్రమును వ్రాసి, అందు తత్కాలమున సూర్యుఁడుండి వదిలిననక్షత్రముమొదలుగ నీశాన్యాద్యష్టదిక్కులయందును క్రమంబున ౨, 3, 3, ౫, 3, ౫, 3, ౨ ఈసంఖ్యలప్రకారముగ ౨2 నక్షత్రముల వ్రాయఁగా, పాద్మజీణ పశ్చిమోత్తరదిశలనున్న నక్షత్రములయందు కృషిచేయుటకు భూమిని బ్రవేశించిన సంపూర్ణ ఫలంబును, ఈశాన్యాదివిదిక్కులయందున్న నక్షత్రములలో కృషిభూమిం బ్రవేశించిన నిష్ఫలముం గలుగును.

అవ. భూమిప్రవేశే తిథి నారనక్షత్రాణ్యసా.—

మైత్రార్కత్రయరోహిణీవసుమఘాదిస్తోత్రరాంత్యానురే

స్వార్యరజ్జుకవేర్దినేషు శుభదో మధ్యస్తు చాంద్రే దినే,
త్యక్తౌ రిక్తదినాదిదగ్ధదివసాః దర్శాపమావైధృతి
వ్యాఘాతవ్యతిపాతవిష్టిదివసాః శేషాః కృషౌ శోభనాః 324

వ్యా — మైత్రేతి. మైత్రార్కత్రయరోహిణీ ఐనుమహాదస్తోత్తరాంత్యానుశేషు అనూరాధా హస్తచిత్రా స్వాతి రోహిణీ ధనిష్ఠా మఖాశ్విన్యత్తరాత్రయశేషతీ మూలేషు ఏతేషు త్రయోదశసక్షత్రేషు ఆర్యరజ్జుకవేః గురుకుజబుధకుక్రణామిత్యర్థః. దినేషు వారేషు శుభదః శుభఫలదః. కృషిప్రారంభ ఇతిశేషః. చాంద్రే నిశే సోమ వారే తు మధ్యో మధ్యఫలప్రదః. రిక్తదినాదిదగ్ధదివసాః రిక్తాః ప్రసిద్ధాః దినాదిః ప్రతిపత్ దగ్ధదివసాః తగ్ధతిథయశ్చఏతాః దర్శోఽపమావాస్యా అపమా పూర్వోక్తా వైధృతివ్యాఘాత వ్యతిపాతాః ప్రసిద్ధాః విష్టిశ్చద్రకరణం ఏతాః దివసాః త్యక్తౌ విహాయశేషా స్తిథయః కృషౌ కృషికర్తృణి శోభనాః ఫలప్రదాః

అవ. కృషిభూమిని బ్రవేశించుటకు తిథివారనక్షత్రములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. అనూ, హ, చి, స్వా, రో, ధ, మ, అశ్వి, ఉఫ, ఉషా, ఉభా, రే, మూ, ఈ గతి నక్షత్రములును భౌమ బుధ గురు శుక్ర వారంబులును కృషిప్రారంభమునకు శుభకరములనియు, సోమవారము మధ్యమహనియు, రిక్తతిథులును, దగ్ధతిథులును, ప్రతిపత్తును, అమా వాస్యయు, పూర్వోక్తమైన అపమయు వైధృతి వ్యాఘాత వ్యతిపాత నామయోగములును భద్రకరణమునువీనింబరిత్యజించి తక్కినదినములు కృషికి యోగ్యములని యెఱుంగఁదగినది.

అవ. బీజఫణిచక్ర మాహ —

బిందూనామపి సప్తవింశతి మృజుం సంలిఖ్య బింద్వగ్రణో
రేఖాభి స్తిపుభిః పునః పున రథ శ్చోర్ధ్వం చ తన్మూలతః,
తస్యాగ్రే ణులిఖే ద్వీణో యః ఇహ స్యోగ్భానుభా ద్దణ్యశే
నక్షత్రేష్వపి సిత్యచ క చునా ద్రా హ్లోర్ధ్వగ్ధాదీనా. 325

వ్యా — బిందూనామితి ఋశుమచికాంబిందూనాంసప్తవింశతिसంలిఖ్యబింద్వగ్రణః ప్రథమ్యూతి సుత్యూతీయబింద్వగ్రణావభ్యేత్యర్థః. తిస్సుభిఃరేఖాభిఃరేఖాత్రయేణాభిః ఆధోభాగేచతుర్థింశంశ్చరిత్యజ్యస్త్వమబింగుమ్యంతంపరివేష్టయేదితిశేషః. తన్మూలతఃపూర్వంయన్తిక్ బిందోరేఖాసమాప్తిఃతస్యమూలమరభ్య ఉర్ధ్వమూర్ధ్వభాగే

బిందుత్రయం సంక్షేపయేత్. ఆప్తమబిందుం విహాయ ఏకాదశబిందు పశ్యంత మితి శేషః ఏవం పునఃపునః రేఖాసమాప్తిబిందుమాత్రభ్య ఆధోభాగే ఊర్ధ్వభాగే చ ద్వాదశ మాదశవింశతి చతుర్వింశతి బిందుకా వేష్టయేత్ బిందుపరిత్యాగః కుతో లభ్యత ఇతి చేత్ సత్కృమాణ్యోశ్చే 'బహిస్తుపడ' వీత్కృతత్వాత్. తస్య బీజఫణిచక్రస్య ఆగ్రే ప్రథమ బిందౌ లిఖేత్. రాహ్వాధిష్ఠితనక్షత్ర మితి శేషః తతః స్వర్గానుభావ రాహ్వాధిష్ఠితనక్షత్ర మాంభ్య నక్షత్రేషు చక్రగతనక్షత్రేషు మధ్యే నిత్యచక్రచలనాన్నిత్యనక్షత్రపశ్యంతం విలోమతః గణ్యతే. నక్షత్రజాలమితిశేషః. యద్వా రాహో రాహుసంబంధితరూది వా ముక్తనక్షత్రప్రభృతి వాగణ్యతే.

అవ. బీజఫణిచక్రస్వరూపమును జెప్పుచున్నాడు —

తా. ఒకవరుసగ ౨౭ బిందువులనగా; ౦ ఇట్టి చిహ్నములువ్రాసి అందు మొదటనున్న మూడుబిందువులయందు మూడురేఖలఁ బ్రారంభించి, ౪వ బిందువును నదిలి ముందువ్రాసియున్న రేఖల ౫, ౬, ౭ ఈ బిందువులతోఁ గలిపి మఱల ౮వ బిందువును బరిత్యజించి, తూర్తి ని ౩ బిందువుల కొక్కొక బిందువువరుసను బరిత్యజించుచు తక్కిన బిందువులలో నుక్తక్రమంబున రేఖల వ్రాయఁగా బీజఫణిచక్రమగును. ఆచక్రంబున మొదటి బిందువునందు రాహువున్న నక్షత్రమునైనను తత్కాలమున రాహువునదిలిన నక్షత్రమునైనను వ్రాసి అదిమొదలు తలక్రిందుగ నన్నినక్షత్రములను ౨౭ బిందువులయందును వ్రాయవలయును.

అవ. చక్ర ఫల మాహ. —

చక్రం బీజఫణిం విలిఖ్య ఫణిభా త్తన్మాద్భి నాశం త్రయం
కంతే త్రిణిపి కజ్జలం చ జతరే భాని క్రమా ద్ద్వాదశ,
దద్యు శ్చాన్నసమృద్ధి మత్ర కృషితో నిస్తండులత్వం త్రయం
పుచ్చే త్వీతిభయం బహిస్తు పడపి ప్రా గ్బీజసంస్థాపనే 326

వ్యా — చక్ర మితి. బీజఫణిం పూర్వోక్తం చక్రం విలిఖ్య ఫణిభా చ్చక్రస్థితనక్షత్రప్రభృతి తన్మాద్భి ఫణికింసి త్రియం నక్షత్రత్వితయం నాశం కంతే బీజఫణి కంతే త్రిణి నక్షత్రత్రయమి కజ్జల మంజనం అంజనవద్ధాన్య మిత్యన్తః జతరే నాదరే ద్వాదశనక్షత్రాణి అన్నసమృద్ధి పుచ్చభాగే త్రియ త్రిణి తత్కాలే కృషిత కృషి కర్తవ్యః నిస్తండులత్వం ధాన్యాభావం బహి ర్బాహ్యశేషే స్థితాం పుష్ట్యుక్తాణి తు క్షీణిభయం కలభాదిభయం క్రమాత్ క్రమశః ప్రాగ్బీజసంస్థాపనే ప్రథమబీజావాసే దద్యు రితి సర్వత్ర సంబంధః.

అవ. చక్రఫలమును జెప్పుచున్నాడు —

తా పూర్వోక్తక్రమంబున నన్ని నక్షత్రముల వ్రాయఁగా చక్రశిరమును బొందియున్న 3 నక్షత్రములు బీజావాపవిషయమై హానిని కంతముననున్న 3 నక్షత్రములు కృష్ణాధాన్యమును కుక్షీలోనున్న ౧౨ నక్షత్రములు అన్నసమృద్ధిని తోఁకయందున్న 3 నక్షత్రములు తండులాభావమును మూఁడేసిబిందువులనడుముఁ బరిత్యజింపఁబడియున్న ౬ బిందువులలోనున్న నక్షత్రములు వైర్లకుమిడతలు మొదలైన యీ తిబాధలం గలుగఁజేయును.

జ్యేష్ఠాయా మథ మూలభే శుభగృహే లగ్నే విశుద్ధేఽష్టమే సంపూజ్యఖిలదేవతాః కృషిభువం సంస్పృశ్య సన్తంగతైః, 'ఓం విశ్వే మహితే నమో భగవతీ త్యేతేన సంమంత్రితాం బీజావాపన మాద్యమేవ ఫలదం కుర్యాత్సుతారాసు వా. 327

వ్యా.—జ్యేష్ఠాయా మితి. జ్యేష్ఠాయాం జ్యేష్ఠానక్షత్రే అథవా మూలభే మూలానక్షత్రే శుభగృహే శుభగ్రహసంబంధివిలగ్నే బీజావాపనలగ్నా దష్టమలగ్నే విశుద్ధే గ్రహరహితే సతి అఖిలదేవతాః గణపత్యాది సకలదేవతాః సంపూజ్యసమ్యగర్చయిత్వా 'ఓం విశ్వే మహితే నమో భగవతీ' ఇత్యేతేన మంత్రేణ సంమంత్రితాం సమ్యగభిమంత్రితాం కృషిభువం కృషిభూమిం సన్తంగతై ర్వాద్యాదిమంగళై స్సంస్పృశ్య స్పృష్ట్యా ఆద్యం బీజావాపనం సుతారాసు శుభనక్షత్రేషు వా కుర్యాత్.

అవ. బీజావాపనమంత్రవిధినిఁ జెప్పుచున్నాడు.—

తా. అత్యంతముఖ్యంబులగు జ్యేష్ఠామూలనక్షత్రములయందైనను శుభనక్షత్రములయందైనను అష్టమశుద్ధిగల శుభగ్రహసంబంధలగ్నమందు సకలదేవతలం బూజించి 'ఓం విశ్వే మహితే నమో భగవతీ' అను నీమంత్రముచేత సభిమంత్రింపఁబడిన కృషిభూమిని మంగళవాద్యాదులతోడ స్పృశించి ప్రథమబీజావాపనముఁ జేయవలయును.

అవ. బీజావాపన తిథివారనక్షత్రాణ్యాహ.—

రిక్తాపర్వవిషప్రదోషరహితే వారే శుభానాం గృహే క్షీప్రస్యాత్పిష్టాద్దుధు వాసురమఖావిష్ణు త్రయాఖ్యోడుమృ, బీజావాపన మాద్యమేవ ఫలదం స్యాత్సూర్యసన్యే వరే యద్వర్ణగ్రహవాసరేషు యదివా తద్వర్ణబీజం వవేత్.

వ్యా. రిక్తేతి, రిక్తాః ప్రసిద్ధాః పర్యాణి పంచపర్యాణి విషాః విషభుటికాః ప్రదోషః ప్రదోషకాలః ఏతైఃరహితే తిథౌ శుభానాం శుభగ్రహాణాం వారే వాసరే గృహే శుభానాం లగ్నే ధీప్రస్వాతిమృదుధుగ్రహనురమఖావిష్ణుత్రయాభ్యోరుషు ధీప్రాణి అశ్వినీహస్తపుష్యుని స్వాతీప్రసిద్ధా మృదుని చిత్రా రేవతీ మృగశీర్షానూ రాధాఃధుగ్రహణిరోహిణ్యుత్తరాత్రయం అనురం మూలం మఖా ప్రసిద్ధా విష్ణుత్రయం శ్రవణధనిష్ఠాశతతారాఃఏతదాభ్యేషు ఏతత్సంజ్ఞేకేషు ఉడుషు నక్షత్రేషుచ పూర్వసన్యే అపరసన్యేవా ఆద్యం ప్రథమం బీజావాసనం ఫలదమేష స్వాత్. యదివా యద్వా యద్వర్ణగ్రహవాసరేషు యాద్యో ఐరో యో గ్రహాః తద్వాసరేషు తద్వర్ణబీజం ఐపేత్. భానుకుజవారయోః రక్తబీజాని సోమశుక్రవాసరయోః శ్వేతబీజాని బుధగు రవాసరయోః పీతబీజాని శనివాసరేతు కృష్ణబీజాని ఐపేదితి భాషః.

అవ. విత్తనముఁ జల్లుటకు తిథివారనక్షత్రములఁ జెప్పుచు న్నొందు. —

తా. రిక్తతిథులును పంచపర్వంబులును త్యాజ్యఘటికలును ప్రదోషకాలంబును వీనిం బరిత్యజించి తక్కినతిథులయందును, శుభగ్రహసంబంధులగు వారములయందును, ధీప్రసంజ్ఞికంబులగు నశ్వినీహస్తపుష్యనక్షత్రములయందును, మృదుసంజ్ఞికచిత్రారేవతీ మృగశీర్షానూరాధలయందును, స్థిరసంజ్ఞికంబులగు రోహిణ్యుత్తరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రలయందును, స్వాతి మూల మఖ శ్రవణము ధనిష్ఠ శతభిషక్కు ఈనక్షత్రములయందును విత్తనములు జల్లిన ఫలప్రదమగుననియు, నొకపక్షంబున నేవన్నెగలవిత్తనము జల్లుట కావన్నెగలగ్రహములవారములు శుభకరంబు లనియు ననుట.

అవ బీజావాప్తే లగ్నఫలా న్యాహ —

మేషే చే త్పశునాశనం బహుఫలం చే త్కర్కటే చే ధృటే కుర్యా త్ప్రాణహృతిం చ సస్యహరణం లగ్నే మృగే సర్వదా, సింహే చోరభయం ఘటే బహుభయం బీజాప్తి రాద్యా శుభా కన్యాగోర్ముషయుగ్మవృశ్చికధను ష్వేతేషు ధాన్యప్రదా. 329

సప్తమచిన్త స్సమాప్తః.

వ్యా. — మేష ఇతి. ఆద్యాప్రథమా బీజాప్తి ర్బీజావాసః మేషే మేషులగ్నే చేత్ పశునాశనం అనన్యన్నాశనం కుర్యాత్. కర్కటేచేత్ బహుఫల మధికలాభం

ధటే తులాయాం ప్రాణహృతిం ప్రాణనాశనం మృగే లగ్నే మకరలగ్నే సవ్యదా సవ్య
హరణం సింహే సింహాలగ్నే చోరభయం ఘటే కుంభలగ్నే బహుభయ మధికభీతిం
మర్యా దితి సవ్యత్ర సంబంధః. కన్యాగోరుపయగ్తవృశ్చికధనుష్టు వీశేషు లగ్నేషు
వీజాప్తిః శుభా శుభప్రదా ధాన్యప్రదా చ న్యా దితి శేషః.

శ్లో. యజ్ఞనా వేంకటాభ్యేన రచితాయాం సతాం ముదే,
కాలామృతస్య టీకాయాం సప్తమో చిన్దు ర ప్యభూత్.

అవ. విత్తనము జల్లు నారంభించుటకు లగ్నఫలమును జెప్పుచు
న్నాడు. —

తా. మేషలగ్నమునందు విత్తనముజల్లుట కారంభించిన పశు
నాశనంబును, కటకమునందు బహుఫలంబును, తులయందు ప్రాణహా
నియు, మకరమునందు సవ్యహానియు, సింహమునందు చోరభయం
బును, కుంభమునందు దధికభీతియు, కన్యావృషభమీనమిథునవృశ్చిక
ధనుర్లగ్నములయందు శుభసమృద్ధి ధాన్యసమృద్ధియుం గలుగునని
యెఱుంగఁదగినది.

సప్తమచిన్దువు సమాప్తము.

—

సంస్కృత గ్రంథములు.

	ప్రతి 1-కి రూ. అ.	
కార్తీకమాహాత్మ్యము, చక్కనికూర్పు	...	0 6
బాలరామాయణము, సుటిక	...	0 2
పద్మపురాణాంతర్గత మాఘపురాణము, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	2 0
ప్రతిపదాంధ్ర టీకాతాత్పర్య విశేషార్థసహిత శ్రీమద్రామాయణము, పట్కాండము 15 వాల్మీకిములు	...	70 0
డిటో ఆరణ్యకాండము	...	10 0
డిటో కిష్కింధాకాండము	...	10 0
డిటో నుందరకాండము	(అచ్చగమన్నది).	
డిటో యుద్ధకాండము	...	20 0
శ్రీమద్రామాయణము, మూలము, దశసరికాగితములు	...	6 0
డిటో నుందరకాండము, చిన్నపైజా	...	1 0
డిటో వ్యాఖ్యానచతుష్టయవిశిష్టము, 2 సంపుటములు, చిన్నపైజాన చక్కగముద్రితము	...	15 0
శ్రీమద్రామాయణము, బాలకాండము, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	2 0
డిటో అయోధ్యాకాండము, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	3 0
డిటో అరణ్యకాండము	...	2 0
డిటో కిష్కింధాకాండము	...	2 0
డిటో నుందరకాండము, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	2 0
డిటో యుద్ధకాండము	...	4 0
డిటో ఉత్తరకాండము	...	2 8
అమావాస్యతర్పణము	...	0 1
ఆపస్తంబగృహ్యసూత్రములు	...	0 3
ఆపస్తంబధర్మసూత్రములు, ఉజ్జ్వలాభాష్యసహితము	...	1 8
ఆంధ్రద్రావిడసంధ్యావందనము	...	0 2
ఋగ్వేదదేవతార్చన, బ్రహ్మయజ్ఞము, సస్వరము	...	0 2
ఋగ్వేదపూర్వప్రయోగాదత్తము	...	1 8
ఋగ్వేదఆశ్వలాయనసూత్రములు	...	0 8
ఋగ్వేద శ్రాద్ధప్రయోగము, ఆశ్వలాయనము, చిన్నపైజా	...	0 4
ఋగ్వేదసంధ్యావందనము, సుటిక, చిన్నపైజా	...	0 2
తిథిమంత్రములు, (ఆరాధ్యులది)	...	0 2
దేవతార్చన, చిన్నపైజా	...	0 1
సంచనూక్తములు, సస్వరము	...	0 2
పంచోపనిషత్తులు, తైత్తిరీయము, సస్వరము	...	0 12

సంహాసనిపత్తులు, తైత్తిరీయము, బ్రహ్మమేధసహితము	...	0	4
పితృతర్పణము, చిన్నపైజా	...	0	1
బ్రహ్మయజ్ఞము, సస్వరము	...	0	2
మహాన్యాసము, చిన్నపైజా	...	0	6
మంత్రప్రశ్నములు, మూలము	...	0	3
,, సస్వరము	...	0	6
మంత్ర పుష్పము, సటిక	...	0	1
తైత్తిరీయఆరణ్యకోపనిషద్భాగము, సస్వరము	...	3	0
యజ్ఞోపవీతధారణవిధి, సాంధ్రతాత్పర్యము	...	0	2
యజుర్వేదసంధ్యావందనము, మూలము, సస్వరము	...	0	2
డిటో పురుషనూక్తము, శ్రీనూక్తము, సాంధ్రటీకాతాత్పర్య సహితము	...	0	4
యజుర్వేదసంధ్యావందనభావ్యము	...	0	8
యజుర్వేద ఆర్దికమంత్రములు	...	0	6
యాజుషపూర్వప్రయోగచంద్రిక, సస్వరము.—ఆనేకవిషయములఁజేర్చి యాంధ్రమహాజనసంప్రదాయానుసారముగఁ బరిష్కరించి ముద్రిం చియున్నాము, చక్కనిప్రతి	...	2	0
రుద్రము, పురుషనూక్తమువగైరాలు, చిన్నపైజా	...	0	2
శ్రీవైష్ణవాహ్నికము	...	0	4
శ్రీవైష్ణవశాద్ధప్రయోగము	...	0	4
వ్రతరత్నాకరము, ప్రథమభాగము 6 వ్రతములు గలవు	...	0	8
వ్రతరత్నాకరము, ద్వితీయభాగము 21 వ్రతములు గలవు	...	1	0
వ్రతమాదామణి, 360 వ్రతములు, మంచికాగితములపై చక్కగ ముద్రితము	2	0	
వైశ్యసంధ్యావందనము	...	0	2
సూర్యనమస్కారము, చిన్నపైజా	...	0	1
జలార్ధశతాస్త్రము, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	0	4
జాతకచన్దిక, గోపాలరత్నాకరము, సాంధ్రతాత్పర్యము	...	0	8
కాలామృతము, సటిక, మేలుప్రతి	...	1	0
బృహజ్జాతకము, సటికాంధ్రతాత్పర్యసహితము, చక్కనిప్రతి, నూతన ముద్రితము	...	2	0
మహారత్నదర్పణము, సటిక, చక్కనిహర్పు	...	0	14
షోడశప్రశ్నరత్నాపలి, నెహలియెక్ అనుష్ఠించినప్రశ్న గ్రంథమునకు తెనుఁగు	...	0	3
ఘష్పము, ప్రశ్నశాస్త్రము, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	0	6
సత్కృతమాదామణి, చక్కనిప్రతి	...	0	6
సర్వాభివంతామణి	...	0	8

ఘంటాచక్రము, సాంధ్రతాత్పర్యము	...	0	12
భృగునూత్రములు	...	0	6
భావార్థచంద్రిక	...	0	8
వృద్ధపరాశరము	...	0	10
కేశశస్త్రము	...	0	3
సనత్కుమారగృహవాస్తువు, సాంధ్రతాత్పర్యము	...	0	3
మయవాస్తువు	...	0	3
వాస్తుసర్వస్వము	...	0	4
వనమాల (వర్ష ఫణి)	...	0	3
స్వప్నకాస్త్రము	...	0	3
గౌళికాస్త్రము, తెనుగు	...	0	2
సామద్రికకాస్త్రము, సటిక	...	0	4
అష్టకవర్ణ, సాంధ్రతాత్పర్యము, చక్కనిప్రతి	...	0	4
శకునకాస్త్రము (శిఖినరసింహాశతకము), తాత్పర్యసహితము	...	0	4
సారావళి, సాంధ్రతాత్పర్యము	...	3	0
ఆరూఢరత్నసిద్ధాంజనము	...	0	12
ఆపస్తంబప్రవరకాండము, సటిక	...	0	3
ఆశ్వలాయనప్రవరకాండము	...	0	2
ఆశౌచనిర్ణయము (తెనుగు)	...	0	3
అపరోక్షానుభూతి, సాంధ్రతాత్పర్యము, చిన్ననైజా	...	0	4
అద్వైతపంచరత్నములు	...	0	2
అద్వైతోపదేశపంచరత్నములు (సాధనపంచకము)	...	0	2
ఆత్మబోధము, సటిక, చక్కనికూర్పు	...	0	4
ఆత్మపూజ	...	0	1
ఆత్మవిద్యావిలాసము	...	0	6
ఆత్మనాత్మవివేకము	...	0	4
ఉత్తిరగీతా, సటిక, చిన్ననైజా, మంచికాకితములు	...	0	12
పంచీకరణము, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	0	2
డిటో తెలుగువచనము	...	0	2
బ్రహ్మనూత్రములు, మూలము, చిన్ననైజా	...	0	3
బ్రహ్మనూత్రములు, తెనుగువచనము, శ్రీశంకరాచార్యులవారిభాష్యము అందరికి తెలియుట గుర్తింపఁజేసెదలెడి చక్కని తెలిలో అనేకవృత్తులనుసరించి	...	12	0
తెనుగువ్యాఖ్యానమును ప్రకటించిసారము, రెండు సంపుటములు.	...	0	6
భగవద్గీతలు, మూలమునూత్రము, చిన్ననైజా	...	1	4
అంధ్రతాత్పర్యసహితము, చక్కనికూర్పు	...	0	8
చిన్ననైజా	...		

భగవద్గీతలు, ఆదివిశేషముగారి ఇంగ్లీషు తర్జుమాతో	...	0	8
,, శ్రీరామచంద్ర సరస్వతీ కృత ఆంధ్రబ్రీకాతాత్పర్యసహితము	...		
మత్రత్రయ భాష్యములనుండి అనేక అంశములిందుచేర్చి శ్లోకా	...		
నుక్రమణికతో ముద్రింపబడినది	...	2	12
,, శాంకరభాష్యము (సంస్కృతము)	...	1	0
,, మేలుప్రతి	...	1	8
,, రామానుజభాష్యము (సంస్కృతము)	...	1	4
శ్రీమద్భగవద్గీతారహస్యము, శ్రీ బాలగంగాధరతిలక కృతము	...	3	4
రామగీతా, సటీక, చిన్నపైజా	...	0	6
వివేకమాడానుడి, మూలముమాత్రము, పాతప్రతి	...	0	4
డిటో ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	0	12
వ్యవహారపంచకము, సాంధ్రతాత్పర్యము	...	0	2
వేదాంతస్తోత్రపంచకము, శ్రీశంకరాచార్యకృతము, ఆంధ్రీతాత్పర్య	...		
సహితము:—ఇందు ఏకశ్లోక, యతిపంచకము, మనీషాపంచ	...		
కము, ప్రాతః స్మరణము మొదలైనవిగలవు	...	0	4
శివగీతా, సాంధ్రీతాత్పర్యము, చిన్నపైజా	...	0	12
శుకాష్టకమ్	...	0	2
హరిమీడేస్తవము, సటీక, చక్కనికూర్పు	...	0	4
ఋతుసంహారము, ఆంధ్రబ్రీకాతాత్పర్యసహితము	...	0	8
కాదంబరి, క్రొత్తకూర్పు	...	1	0
,, మేలుప్రతి	...	1	8
కుమారసంభవము, సన్యాఖ్యానము, మేలుప్రతి	...	0	14
డిటో సంస్కృతాంధ్రబ్రీకాతాత్పర్యసహితము	...	1	8
గీతాగోవిందము, (అష్టపది) ఆంధ్రబ్రీకాతాత్పర్యవివరణసహితము	...	1	8
పుష్పబాణవిలాసము, సంస్కృతాంధ్రీవ్యాఖ్యానసహితము	...	0	4
పంచబాణవిజయము, చక్కనికూర్పు	...	0	4
ప్రహసనము, కాలిదాసకృతము	...	0	4
సంస్కృత (నాగరిలిపి) బాలశిక్ష	...	0	3
బిల్వణచరిత్ర, సటీక, చక్కనికూర్పు	...	0	8
ధర్మహరి నుభాషితము, సాంధ్రపద్యతాత్పర్యము, అట్టబైండు	...	0	14
డిటో కాలికోబైండు	...	1	2
భాగవి, సన్యాఖ్యానము, 9 స్థలు చక్కనికూర్పు	...	0	12
రామాయణచంపు, సన్యాఖ్యానము	...	2	0

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రిలుఅండ్సన్స్,

292, ఎన్.ప్ల.నేడ్, చెన్నపురి.

